Bosna i Hercegovina **Босна и Херцеговина**

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговина

Predmet br: S1 1 K 003485 07 Kri

Datum: objavljivanja 22.11.2011. godine

pismenog otpravka 30.03.2012. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Davorin Jukić, predsjednik vijeća

sudija Darko Samardžić

sudija Patricia Ann Whalen

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

protiv

Gasal Nisveta i dr.

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Slavica Terzić

Branioci optuženog Gasal Nisveta:

Senad Kreho

Kovač Mirza

Branilaci optuženog Kukavica Musajba:

Abaz Fadil

Idriz Kamenica

Branioci optuženog Dautović Senada:

Refik Serdarević

Senad Dupovac

I. HISTORIJAT POSTUPKA 39

A. UVOD 39
B. DOKAZI TUŽILAŠTVA 40
C. DOKAZI ODBRANE 41
1. Odbrana prvooptuženog Gasal Nisveta I Kukavica Musajba 41
2. Odbrana trećeoptuženog Handžić Enesa 41
3. Odbrana četvrtooptuženog Dautović Senada 41
D. SVJEDOK SUDA 41
E. ZAVRŠNE RIJEČI 42
1. Završne riječi Tužilaštva 42
2. Završne riječi odbrane optuženog Nisveta Gasala 43
3. Završne riječi optuženog Nisveta Gasala 46
4. Završne riječi odbrane optuženog Musajba Kukavice 46
5. Završne riječi optuženog Musajba Kukavice 48
6. Završne riječi odbrane optuženog Senada Dautovića 48
7. Završne riječi optuženog Senada Dautovića 49

II. OPŠTA RAZMATRANJA O DOKAZIMA 50

A. OCJENA DOKAZA 50
B. *PRESUMPTIO INNOCENTIAE* I TERET DOKAZIVANJA 50
C. KREDIBILITET I POUZDANOST SVJEDOKA 51
D. POSREDNI DOKAZI 52
E. REPLIKA 55
F. DODATNI DOKAZI 56
G. PRIGOVORI TUŽILAŠTVA I ODBRANE NA MATERIJALNE DOKAZE 57
1. Prigovori na materijalne dokaze Tužilaštva 58
2. Prigovori na materijalne dokaze odbrane optuženog 59
Dautović Senada 59

III. POZADINA – ISTORIJA SUKOBA 62

IV. PRIMJENJIVI ZAKON 66

V. PRAVNI SAŽETAK 67

A. RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA 67
B. RATNI ZLOČIN PROTIV RANJENIKA I BOLESNIKA I .....

RATNI ZLOČIN PROTIV RATNIH ZAROBLJENIKA....69
C. OPŠTI ELEMENTI RATNOG ZLOČINA....71
1. Djelo mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije....72
2. Kršenje se mora odvijati za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije....77
3. Djelo mora biti u vezi sa ratnim stanjem, oružanim sukobom ili okupacijom....77
4. Optuženi mora narediti ili počiniti djelo....79
D. ELEMENTI KONKRETNIH KRIVIČNIH DJELA....80
E. PRIMJENJIVI OBLICI ODGOVORNOSTI....92
1. Udruženi zločinački poduhvat....92
2. Argumentacija za udruženi zločinački poduhvat....93
3. Činjenje i nečinjenje....99
4. Pomaganje i podržavanje nečinjenjem....100
5. Komandna krivična odgovornost (član 180. stav 2. KZ BiH)....104
VI. ULOGA VOJNIH/CIVILNIH VLASTI....106
VII. KRIVIČNA DJELA: ČINJENIČNA UTVRĐENJA....111
A. UBISTVA NAVODNIH EKSTERMISTA....111
1. Opšta činjenična utvrđenja....111
2. Radnje Dautović Senada....144
B. PRISILNO DAVANJE KRVI....145
1. Opća činjenična utvrđenja (Salon namještaja Slavonija Di)....145
2. Opća činjenična utvrđenja (Bugojno SJB)....151
3. Opća činjenična utvrđenja (Gimnazija)....155
4. Radnje Dautović Senada (Salon namještaja Slavonija DI, SJB Bugojno i Gimnazija)....158
C. U SJB BUGOJNO....163
1. Opća činjenična utvrđenja....163
2. Radnje Senada Dautovića....165
D. U GIMNAZIJI U BUGOJNU I DOMU ZDRAVLJA – RATNOJ BOLNICI U BUGOJNU 167
1. Opšta činjenična utvrđenja....167
2. Radnje optuženog Dautović Senada....172
3. Opća činjenična utvrđenja....174
4. Radnje optuženog Dautović Senada....181

5. Opća činjenična utvrđenja 183
6. Radnje optuženog Dautović Senada 185
E. U LOGORU STADIONA NK ISKRA U BUGOJNU 186
1. Opšta činjenična utvrđenja 186
2. Radnje Gasal Nisveta 197
3. Opšta činjenična utvrđenja u pogledu nečovječnog postupanja 201
4. Radnje Gasal Nisveta 215
VIII. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST OPTUŽENIH 232
A. SENAD DAUTOVIĆ 232
1. Uvod 232
2. Udruženi zločinački poduhvat 232
3. Zakonska obaveza da poduzme mjere 242
4. Direktno činjenje 250
5. Komandna odgovornost 253
B. NISVET GASAL 258
1. Pomaganje i podržavanje nečinjenjem 259
2. Komandna odgovornost 266
IX. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE 269
A. TAČKA 6 IZREKE PRESUDE 269
B. TAČKE 7A), 7B), 7C), 8A), 8B), 8C), 9, 10, 11A), 11B), 11C), 12, 14A) I 14B) IZREKE PRESUDE 283
C. TAČKA 13 IZREKE PRESUDE 287
D. TAČKA 15 A) IZREKE PRESUDE 288
E. TAČKA 15 B) IZREKE PRESUDE 291
F. PRECIZIRANJE I ISPUŠTANJE ČINJENICA U OSUĐUJUĆIM DIJELOVIMA 294
X. KAZNE 304
A. KRIVIČNOPRAVNA SANKCIJA KOJA JE NEOPHODNA I SRAZMJERNA TEŽINI KRIVIČNOG DJELA 304
1. Propisana krivičnopravna sankcija mora biti neophodna i srazmjerna jačini opasnosti za lica i zaštićene vrijednosti (čl. 2. KZ BiH) 304
2. Krivičnopravna sankcija mora biti srazmjerna stepenu patnji te mora biti dovoljna kako bi uticala na druge da ne čine slična krivična djela ubuduće (član 6. i 39. KZ BiH) 306

3. Krivična sankcija mora odražavati društvenu osudu ponašanja optuženih (član 39. KZ BiH) 306
4. Krivičnopravna sankcija mora biti neophodna i srazmjerna odgojnoj svrsi zakona, a to je da lica budu upoznata s pogibeljnošću zločina i pravednošću kažnjavanja počinilaca (član 39. KZ BiH) 307
B. KAZNA ILI KRIVČNOPRAVNA SANKCIJA MORA BITI NEOPHODNA I SRAZMJERNA INDVIDUALNOM POČINIOCU 307
C. SENAD DAUTOVIĆ 308
1. Stepen odgovornosti 308
2. Držanje i lične prilike optuženog 309
3. Motiv 310
4. Ličnost optuženog 310
5. Ublažavanje kazne u skladu sa Zakonom 310
6. Odvraćanje i društvena rehabilitacija 311
D. ZAKLJUČAK 311
E. GASAL NISVET 311
1. Stepen odgovornosti 311
2. Držanje i lične prilike optuženog 311
3. Motiv 313
4. Ličnost optuženog 313
5. Ublažavanje kazne u skladu sa zakonom 313
6. Odvraćanje i društvena rehabilitacija 314
F. ZAKLJUČAK 314
XI. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKO PRAVNIM ZAHTJEVIMA 315
XII. ANEKS 316
A. PROCESNE ODLUKE 316
1. Rješenje o odbijanju predloženih utvrđenih činjenica od strane odbrane od 16.12.2009. godine 316
2. Rješenje o utvrđenim činjenicama ex officio od 25.02.2011. godine 321
3. Rješenje o spajanju postupka 334
4. Rješenje o određivanju mjera zaštite svjedoku određene odlukom međunarodnog krivičnog suda za bivšu jugoslaviju (svjedok D) 335
5. Saslušanje zaštićenih svjedoka 336

6. Rješenje kojim se odbija prijedlog tužilaštva za izvođenje dokaza replike.....337
7. Rješenje od 27.4.2011. godine kojim se odbija prijedlog odbrane Dautović Senada da se prihvate kao utvrđene činjenice od 23.2.2011. godine 339
8. Rješenje o razdvajanju postupka u odnosu na optuženog Handžić Enesa 341
9. Rješenje o postavljanju pravnih savjetnika svjedocima Dževadu Mlaći, Handžić Enesu i Selmi Cikotiću 342
10. Rješenje kojim se odbija prijedlog odbrane Dautović Senada za čitanje iskaza svjedokinje 343
11. Rješenje kojim se odbijaju prigovori odbrane u vezi sa prekoračenjem izmijenjene optužnice.....344
12. Rješenje kojim se odbijaju dodatni dokazi tužilaštva i odbrane 346
13. Isključenje javnosti 350
14. Obilazak lica mjesta 351
15. Izvođenje dokaza odbrane četvrtooptuženog prije završetka izvođenja dokaza trećeoptuženog 351
16. Protek roka od 30 (trideset) dana 352
17. Rješenje od 1.6.2011. godine kojim se odbija prigovor na saslušanje Handžić Enesa kao svjedoka u predmetu protiv Gasal Nisveta i dr. 352
B. LISTA MATERIJALNIH DOKAZA TUŽILAŠTVA BIH 354
C. LISTA MATERIJALNIH DOKAZA ODBRANE OPTUŽENIH GASAL NISVETA I KUKAVICA MUSAJBA 385
D. LISTA DOKAZA ODBRANE OPTUŽENOG HANDŽIĆ ENESA 386
E. LISTA DOKAZA ODBRANE OPTUŽENOG DAUTOVIĆ SENADA.....388
F. SPISAK KORIŠTENIH CITATA 406
G. SKRAĆENICE 412

U IME BOSNE I HERCEGOVINE !

Sud Bosne i Hercegovine u vijeću sastavljenom od sudije Davorina Jukića, kao predsjednika vijeća, te sudije Darke Samardžića i Patricie Ann Wahlen kao članova vijeća, uz sudjelovanje stručnog saradnika Igora Dubaka, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Gasal Nisveta i dr. zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1 tačka a), c), e) i f), ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika iz člana 174. stav 1. tačka a) i b), ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) i b), a sve u vezi sa članom 180. stav 1 i 2. i članom 29. Krivičnog zakona BiH, povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ-125/07 od 17.9.2007. godine, koja je potvrđena dana 19.9.2007. godine i optužnice KT-RZ- 162/05 od 7.12.2007. godine, a koja je potvrđena dana 11.12.2007. godine, izmjenjene dana 29.06.2011. godine, nakon održanog glavnog pretresa, u prisustvu optuženih Gasal Nisveta, Kukavica Musajba i Dautović Senada, i njihovih branilaca Senada Krehe, Kovač Mirze, Abaz Fadila, Idriza Kamenice, Refika Serdarevića i Dupovac Senada, te tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Slavice Terzić, dana 22.11.2011. godine, donio je i javno objavio slijedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI:

DAUTOVIĆ SENAD, sin Saliha i majke Hadžije rođeno Mustajbašić, rođen 23.07.1963. godine u Pruscu, općina Donji Vakuf, stalno nastanjen u ..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., pismen, po zanimanju profesor ONO i DSZ, VSS, oženjen, otac dvoje djece, vojsku služio 1981. godine u Negotinu, vodi se u vojnoj evidenciji Ministarstvo odbrane-Odjel odbrane Bugojno**,** neosuđivan**,** trenutno se nalazi na slobodi uz određene mjere zabrane po rješenju Suda Bosne i Hercegovine,

GASAL NISVET, zv. „Nisko“, sin Fazle i majke Tenzile rođeno Terzić, rođen 25.05.1964. godine u selu Oborci, općina Donji Vakuf, nastanjen u ..., JMBG ..., po zanimanju kriminalista, VŠS, pismen, po nacionalnosti ..., državljanin ..., oženjen, neosuđivan, trenutno se nalazi na slobodi uz određene mjere zabrane po rješenju Suda Bosne i Hercegovine,

Na osnovu odredbe člana 285. stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu ZKP BiH),

KRIVI SU

Što su :

Tijekom rata u Bosni i Hercegovini, i u vrijeme oružanog sukoba između Hrvatskog vijeća obrane („HVO“) i Armije Republike Bosne i Hercegovine („ARBiH“) u Bugojnu, u periodu od oko 18.07.1993. godine do 19.03.1994. godine, optuženi **Gasal Nisvet** u logoru stadion NK “Iskra” u Bugojnu, a optuženi **Dautović Senad** u logoru stadion NK “Iskra” u Bugojno, prostorijama Gimnazije u Bugojnu, Domu zdravlja - Ratnoj bolnici Bugojno, prostorijama Stanice javne bezbjednosti Bugojno (SJB Bugojno) i na drugim lokacijama, i to optuženi **Gasal Nisvet** u svojstvu upravnika logora stadion NK “Iskra” od 22.09.1993. godine do 19.03.1994. godine, a optuženi **Dautović Senad** u periodu od 18.07.1993. godine do 27.07.1993. godine u svojstvu jednog od komandanata mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formirane Objedinjene komande ARBiH Bugojno - Komande odbrane grada Bugojna koju su činile 307. br. Armije RBiH, SJB Bugojno i Štab odbrane Bugojna i istovremeno u svojstvu načelnika SJB Bugojno po osnovu koje funkcije je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, zatim od 27.07.1993. godine do 13.11.1993. godine u svojstvu načelnika SJB Bugojno po osnovu koje funkcije je istovremeno bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, a od 13.11.1993. godine do 19.03.1994. godine u svojstvu pomoćnika komandanta za bezbjednost Operativne grupe „Zapad“ Armije RBiH, postupali protivno pravilima međunarodnog humanitarnog prava, pri tome kršeći odredbe zajedničkog člana 3. stav 1. tačka a) Ženevskih konvencija o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12 kolovoza 1949. godine, tako što je **Gasal Nisvet** (1) pomagao u učinjenju kaznenog djela nečovječno postupajući prema zatočenicima hrvatske nacionalnosti u logoru „Stadion NK Iskra“ koji su bili lišeni slobode, pomagao pri odvodjenju zatočenika na prinudne radove, ne protiveći se naredbama vojnih vlasti za izvođenje zatočenika i odvođenje na prinudne radove, iako je znao i bio svjestan da je takvo postupanje nedozvoljeno i nezakonito, te propusto da se usprotivi zabranjenom odvođenju zatočenika na obavljanje prinudnih radova na prvim borbenim crtama radi uređenja položaja Armije R BiH i propustio da ukaže drugim starješinama Armije R BiH i civilnih vlasti općine Bugojno na zabranjenost i nezakonitost takvog postupanja, te (2)

snosi odgovornost za nečovječno postupanje od strane njemu podređenih lica nad kojima je imao efektivnu kontrolu, s obzirom da je propustio da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi premlaćivanje i zlostavljanje zatočenika u logoru pod njegovom upravom i pronađe i kazni njemu podređene počinitelje, a **Dautović Senad** učestvovao u dva odvojena udružena zločinačka poduhvata, u kojima je učestvovao veći broj osoba: Ratno predsjedništvo općine Bugojno čiji predsjednik je bio Dževad Mlaćo, u čijem radu su učestvovali i vojne starješine jedinica Armije R BiH i to: Štaba odbrane Bugojno, 307. br. ARBiH, i Operativne grupe "Zapad" Armije RBiH čiji je cilj i plan bio da se odabrana grupa zatočenika hrvatske nacionalnosti (u daljem tekstu: lica hrvatske nacionalnosti) među kojima su bila lica hrvatske nacionalnosti koja su položila oružje i predali se pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, liše slobode tokom sukoba, te da se ova lica, i to prije svega oni koji se smatrani ekstremima ubijaju i učestvovao je sa istim većim brojem osoba u planu čiji je cilj bio prisilno vađenje krvi zatočenika koje je izvršeno na nečovječan i okrutan način, **Dautović Senad** svjesno i sa namjerom značajno doprinosio izvršenju zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao jer je svojim činjenjem i ne činjenjem učestvovao u učinjenju krivičnih djela ubojstava i nečovječnog postupanja, dok je u prostorijama Gimnazije i SJB Bugojno, za koje snosi odgovornost kao načelnik SJB Bugojno, propustio da poduzme nužne i razumne mjere kako bi spriječio zlostavljanje i mučenje, uključujući pronalaženje i kažnjavanje njemu podređnih lica koja su nečovječno postupala prema zatvorenicima, i kao načelnik SJB Bugojno snosi odgovornost za zatvaranje velikog broja zatočenika u premalim prostorijama SJB Bugojno i neprimjerenim uvjetima u Gimnaziji; pa su tako optuženi Gasal Nisvet i Dautović Senad u navedenom periodu počinili sljedeće:

DAUTOVIĆ SENAD:

Tačka 1 (tačka 10 b) i c) izmijenjene optužnice)

U periodu od 22.7.1993. godine, Dautović Senad kao jedan od komandanata mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formirane Objedinjene komande Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komande odbrane grada Bugojna koju su činile 307. br. Armije RBiH, SJB Bugojno i Štab odbrane Bugojna do 27.7.1993. godine, i istovremeno u

svojstvu načelnika SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno do 13.11.1993. godine, od kog perioda u svojstvu pomoćnika komandata za bezbjednost “OG Zapad”, svjesno i voljno učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu Ratnog predsjedništva općine Bugojno, čiji predsjednik je bio Dževad Mlaćo, a čiji je cilj i plan bio da se od zatočenih lica hrvatske nacionalnosti izdvoje osobe koje su smatrane ekstremima i ubiju, pa su tako sa prinudnih radova iz Prusca u prostorije BH banke u Bugojno, gdje je bila smještena Vojna policija 307. brigade Armije RBiH, odvedena lica hrvatske nacionalnosti i to: Niko Džaja, Mihovil Strujić, Jadranko Gvozden, Željko Miloš, Frano Jezidžić, Zelić Stipica, gdje su bili zlostavljani na način da su ih pripadnici vojne policije udarali rukama, nogama i tupim predmetima po raznim dijelovima tijela, a od povreda koje je zadobio prigodom zlostavljanja u BH Banci Jadranko Gvozden je i preminuo, a zatim odveženi u nepoznatom pravcu i od tada im se svima, osim Miloš Željki koji je uspio pobjeći, gubi svaki trag, dok su iz logora Iskra u BH banku odvedeni Dilber Miroslav, Markulj Ante, Erkapić Dragan, Miličević Dragan, Miloš Ivo, Perica Kovačević, Zoro Galić, Zdravko Juričić, Niko Zlatunić, Miloš (Dragutin) Nikica, Crnjak Perica i Crnjak Branko i nisu uopće vraćeni u logor, a Miloš (Joze) Nikica zv. Kardelj uhapšen sa nepoznate lokacije i odveden u BH banku od kada mu se gubi svaki trag, čime je **Dautović Senad**, kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata značajno doprinosio svojim činjenjem i nečinjenjem izvršenju plana da se izvrši krivično djelo ubistva.

Tačka 2 (tačke 5c), 8b) i 9 h) tačke izmijenjene optužnice)

a) U periodu od 24.7.1993. godine do otprilike polovine 8-og mjeseca 1993. godine, a nakon što je na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno kojim je prisustvovao ili o kojim je bio obaviješten **Dautović Senad**, razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici u Bugojnu i odlučeno da se potrebna krv pribavi naoružani pripadnici Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, su iz podrumskih prostorija Salona namještaja “Slavonija DI” koji se nalazi u neposrednoj blizini SJB Bugojno izvodili zatvorena lica hrvatske nacionalnosti među kojima i lica kojima je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava i koja su se predala **Dautović Senadu,** i odvodili ih u prostorije Doma zdravlja Bugojno u kojima je bila smještena i Ratna bolnica Bugojno a koje se nalaze odmah preko puta SJB Bugojno i za čije obezbjeđenje je bilo odgovorna SJB Bugojno, gdje su za potrebe Ratne bolnice medicinske sestre protiv volje dovedenih zatočenika vadile krv istima nanoseći time tešku tjelesnu ili duševnu patnju zatočenicima , nakon čega su zatočenici ponovno vraćeni

u Salon namještaja i zatvoreni, **a optuženi Dautović Senad** kao jedan od komandanata Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata kojem se pridružio, znao je da se od zatočenika zatvorenih u Salonu namještaja uzima krv na navedeni način, svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu i svojim činjenjem i nečinjenjem, značajno je doprinosio ovom udruženom zločinačkom poduhvatu.

b) U periodu od 19.7.1993. godine pa do 25.8.1993. godine, a nakon što je na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno koim je prisustvovao ili o kojim je bio obaviješten **Dautović Senad**, razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici u Bugojnu i odlučeno da se potrebna krv pribavi, naoružani pripadnici Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, su iz podrumskih prostorija SJB Bugojno izvodili zatvorena lica hrvatske nacionalnosti među kojim osobama su bili i Kaić Kazimir, Sušilović Zlatko, Turalija Tomislav, Ivica Pavlović ali i druge zatočenici, i odvodili ih u prostorije Doma zdravlja Bugojno u kojima je bila smještena i Ratna bolnica Bugojno a koje se nalaze odmah preko puta SJB Bugojno i za čije obezbjeđenje je bila odgovorna SJB Bugojno, gdje su za potrebe Ratne bolnice medicinske sestre protiv volje dovedenih zatočenike vadile krv istima nanoseći im time tešku tjelesnu ili duševnu patnju, nakon čega su zatočenici ponovno vraćeni u iste prostorije SJB Bugojno i zatvoreni, **a optuženi Dautović Senad** kao jedan od komandanata Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata kojem se pridružio, znao je da se od zatočenika zatvorenih u SJB Bugojno uzima krv na navedeni način, svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu i svojim činjenjem i nečinjenjem, značajno je doprinosio ovom udruženom zločinačkom poduhvatu.

c) U periodu od 18.7.1993. godine do otprilike polovine 9. mjeseca, a nakon što je na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno kojim je prisustvovao ili o kojim je bio obaviješten **Dautović Senad**, razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici u Bugojnu i odlučeno da se potrebna krv pribavi, naoružani pripadnici Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, su iz neuvjetnih podrumskih prostorija SJB Bugojno izvodili zatvorena lica hrvatske nacionalnosti**,** među kojim osobama je bio i Zoran Gvozden ali i drugi zatočenici, i odvodili ih u prostorije Doma zdravlja Bugojno u kojima je bila

smještena i Ratna bolnica Bugojno a koje se nalaze odmah preko puta SJB Bugojno, gdje su nečovječno i okrutno postupali prema zatočenicima koje su doveli prisiljavajući ih da daju krv za potrebe ranjenih pripadnika ARBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno, a medicinske sestre protiv volje dovedenih zatočenika su i izvadile krv istima, nakon čega su zatočenici ponovno vraćeni u iste prostorije Policijske stanice Centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu i zatvoreni, **a Dautović Senad** kao jedan od komandanata Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata kojem se pridružio, znao je da se od zatočenika zatvorenih u Policijskoj stanici Centar Bugojno uzima krv na navedeni način, svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu i svojim činjenjem i nečinjenjem, značajno je doprinosio ovom udruženom zločinačkom poduhvatu.

Tačka 3 (tačka 8a) izmijenjene optužnice)

U periodu od 19.7.1993. godine pa do 25.8.1993. godine **Dautović Senad** je dozvolio pripadnicima SJB Bugojno da u prostorije SJB Bugojno i to prostorije za zadržavanje-pritvor koji se nalazi u podrumu SJB Bugojno zatvaraju i drže zatvorene muškarce lica hrvatske nacionalnosti koji su se predali pripadnicima SJB Bugojno, među kojim zatočenicima su bili i Kaić Kazimir, Sušilović Zlatko, Turalija Tomislav, Ivicu Pavlović i drugi zatočenici koji su bili zatvoreni u premalim prostorima, da bi ih zatim sproveli u prostorije Gimnazije u Bugojnu u kojima je bila smještene Policijska stanica Centar Stanice javne bezbjednosti Bugojno i zatovorili u podrumske prostorije Gimnazije gdje je već bio zatočen veći broj osoba hrvatske nacionalnosti, a **Dautović Senad** kao načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije SJB Bugojno iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika.

Tačka 4 (tačka 9 a), b), c), d), e), f) i j) izmijenjene optužnice)

a) U periodu od 19.07.1993. godine do otprilike 08.10.1993. godine **Dautović Senad** je dozvolio pripadnicima Policijske stanice Centar Stanice javne bezbjednosti Bugojno koja je bila smještena u zgradi Gimnazije u Bugojnu i SJB Bugojno da u neuvjetne i male podrumske prostorije, fiskulturnoj dvorani zgrade Gimnazije i drugim prostorijama

Gimnazije zatvaraju i drže zatvorenim lica hrvatske nacionalnosti, ukupno do 100 zatočenika, koji nisu imali dovoljno hrane, vode, svjetla, ventilacije, slobodnog pristupa nužnicima i bili lišeni mogućnosti obavljanja osnovnih higijenskih potreba, da bi otprilike 08.10.1993. godine svi u tom trenutku zatečeni zatvorenici iz ovih prostora bili prebačeni u logor Stadion "NK Iskra" u Bugojnu, **Dautović Senad** kao načelnik SJB Bugojno, dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije Policijske stanice Centar SJB Bugojno iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika i da zatvorenicima nisu obezbjeđeni osnovni životni uvjeti za boravak u tim prostorijama

b) U drugoj polovini sedmog mjeseca 1993. godine i to otprilike 23.07.1993. godine, pripadnici PS Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno među kojima i zamjenik komandira Policijske stanice Centar Hodžić Besima zv. "Besko", Bevrnja Nijaz, kojem je u tom momentu neposredno nadređeni bio **Dautović Senad**, su u auli-holu Gimnazije formirali špalir na način da su se postrojili sa dvije strane od ulaza u zgradu Gimnazije do ulaza u podrumske prostorije Gimnazije i između ostavili prolaz pa su naredili Raić Gordanu da krene kroz ostavljeni prolaz što je Raić Gordan i učinio a zatim su počeli udarati Raić Gordana nogama, rukama, kundacima i raznim predmetima po raznim dijelovima tijela nanoseći mu na taj način tešku tjelesnu i duševnu patnju i bol, od kojih udaraca je Raić Gordan padao na tle, pa su naređivali Raić Gordanu da ustane i krene dalje prema podrumskim prostorijama pri tome nastavljajući udarati Raić Gordana što je Raić Gordan i učinio i od velikog broja zadobijenih udaraca u jednom momentu izgubio i svijest, ali su Raić Gordana osvijestili i gurnuli niz stepenice u podrumske prostorije Gimnazije i na taj način zatvorili Raić Gordana sa vidnim povredama po cijelom tijelu među ostale zatvorenike hrvatske nacionalnosti koji su tu već bili zatočeni, **a Dautović Senad**, kao načelnik SJB Bugojno mogavši znati da se zatočenici prilikom privođenja u Policijsku stanicu centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu zlostavljaju na navedeni način, svojim nečinjenjem, odnosno nepoduzimanjem nužnih i razumnih mjera da spriječi zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog zlostavljanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu.

c) U istom periodu i na istom mjestu kao u prethodnoj tački pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno, kojima je u tom momentu neposredno nadređeni bio **Dautović Senad**, su izveli Raić Gordana iz podrumskih prostorija u kojima je bio zatočen u fiskulturnu dvoranu Gimnazije gdje su Raić Gordana, i to više pripadnika Policijske stanice Centar, udarali nogama, rukama i bilijarskim štapovima, po raznim

dijelovima tijela od kojih udaraca je Raić Gordan padao na tle, i na koji način su Raić Gordanu nanosili tešku tjelesnu i duševnu patnju i bol, da bi zatim Raić Gordana polili benzinom i htjeli ga zapaliti na koji način su Raić Gordanu nanosili snažan duševni bol i patnje, nakon čega su Raić Gordana sa vidnim povredama po cijelom tijelu ponovo zatvorili u podrumske prostorije Gimnazije, **a Dautović Senad** kao načelnik SJB Bugojno mogavši znati da se zatočenici prilikom privođenja u Policijsku stanicu centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu zlostavljaju, svojim nečinjenjem, odnosno nepoduzimanjem nužnih i razumnih mjera koje bi spriječile zlostavljanje zatvorenika, što je zbog pozicije koju je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog zlostavljanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu.

d) Dana 23.7.1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno su u auli-holu Gimnazije formirali špalir na način da su se postrojili sa dvije strane od ulaza u zgradu Gimnazije do ulaza u podrumske prostorije Gimnazije i između ostavili prolaz pa su naredili civilu Svjedoku "**B**" da krene kroz ostavljeni prolaz što je svjedok "**B**" i učinio, a zatim su počeli udarati svjedoka "**B**" nogama, rukama, kundacima i raznim predmetima po raznim dijelovima tijela, od kojih udaraca je svjedoku "**B**" pukla desna ključna kost i oštećen desni bubreg, na koji način su svjedoku "**B**" nanosili tešku tjelesnu i duševnu patnju i bol, nakon čega su svjedoka "**B**" gurnuli niz stepenice u podrumske prostorije Gimnazije i na taj način zatvorili svjedoka "**B**" među ostale zatvorenike hrvatske nacionalnosti koji su tu već bili zatočeni, **a Dautović Senad**, načelnik SJB Bugojno mogavši znati da se zatočenici prilikom privođenja u Policijsku stanicu centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu zlostavljaju na navedeni način, svojim nečinjenjem odnosno nepoduzimanjem nužnih i razumnih mjera koje bi spriječile zlostavljanje zatvorenika prilikom privođenja, što je zbog pozicije koju je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog zlostavljanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu.

e) Krajem 7-og mjeseca 1993. godine, a nakon 18.7.1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno su zatvorili Stjepana Cvijanovića u podrumske prostorije Policijske stanice Centar u Gimnaziji u Bugojnu da bi pripadnici SJB Bugojno istog dana sišli sa kapama na glavama u podrumske prostorije gdje je bio zatočen Stjepan Cvijanović, i pretukli Stjepana Cvijenovića od kojih

udaraca se Stjepan Cvijanović onesvijestio na koji način mu je nanesena teška tjelesna i duševna patnja i bol, pa je sebi došao tek narednog dana u bolničkom krevetu Doma zdravlja Bugojno koji se nalazi preko puta SJB Bugojno, a **Dautović Senad**, načelnik SJB Bugojno mogavši znati da se zatočenici prilikom privođenja u Policijsku stanicu centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu zlostavljaju na navedeni način, svojim nečinjenjem odnosno nepoduzimanjem nužnih i razumnih mjera koje bi spriječile zlostavljanje zatvorenika prilikom privođenja, što je zbog pozicije koju je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog zlostavljanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu.

f) U periodu od 18.7.1993. godine do 8.10.1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno su zatočenike hrvatske nacionalnosti koji su u skladu sa odobrenjem **Dautović Senada** bili zatočeni u prostorijama Policijske stanice centar u Gimnaziji u Bugojnu**,** izvodili u prizemlje ili druge prostore Gimnazije pa su ih udarali rukama, nogama, palicama, i drugim predmetima po raznim dijelovima tijela od kojih udaraca su neki zatočenici zadobili vidne povrede i na koji način je zatvorenicima nanošena teška tjelesna i duševna patnja, pa su tako udarani: Škaro Josip, Mario Subašić, Vinko Ivković, Mijo Marijanović i drugi zatočenici, **a Dautović Senad**, kao načelnik SJB Bugojno mogavši znati da se zatočenici zatvoreni u Policijskoj stanici centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu zlostavljaju, svojim nečinjenjem odnosno nepoduzimanjem nužnih i razumnih mjera koje bi spriječile zlostavljanje zatvorenika, što je zbog pozicije koju je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog zlostavljanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu.

g) Početkom 8-og mjeseca 1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno su zatočenike Ćubela Josipa, Andžić Jozu, Dragu Hrnkaša i Đikić Ivicu izveli iz podrumskih prostorija Gimnazije, koji su u podrumskim prostorijama bili zatočeni u skladu sa odobrenjem **Dautović Senada,** i sproveli ih u jednu prostoriju Gimnazije gdje su navedene zatočenike povezali policijskim lisicama za klupe i radijatore i tako svezane lisicama ih držali oko tri dana bez adekvatne hrane i u tom periodu ih svakodnevno i u više navrata psihički i fizički zlostavljali, tjerali da pjevaju pjesme, prijetili da će ih ubiti, tukli rukama, nogama i palicama po raznim djelovima tijela nanoseći im na taj način snažanu tjelesnu i duševnu patnju, da bi nakon tri dana zatočenici Ćubela Josip i Andžić Jozo

uspjeli skinuti lisice sa ruku i pobjeći dok Hrnkaš Drago i Đikić Ivica nisu smjeli i mogli pobjeći, da bi nakon izvjesnog vremena Hrnkaš Drago i Đikić Ivica obavijestili pripadnike Policijske stanice Centar-SJB Bugojno da su Čubela Josip i Jozo Andžić pobjegli pa su izrevoltirani bijegom zatočenika i uz uvjerenje da je zatočenicima neko pomogao u bijegu, pripadnici PS Centar-SJB Bugojno mučili Hrnkaš Dragu i Đikić Ivicu na isti način tražeći od Hrnkaš Drage i Đikić Ivice da im otkriju ko je od pripadnika Policijske stanice Centar pomogao Čubela Josipu i Jozi Andžiću da pobjegnu, što oni nikako nisu mogli reći, **a Dautović Senad**, kao načelnik SJB Bugojno mogavši znati da se zatočenici zatvoreni u Policijskoj stanici centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu muče i zlostavljaju, i znajući da su Ćubela Josip i Jozo Andžić pobjegli iz prostorija Gimnazije gdje su bili zatvoreni u skladu sa njegovim odobrenjem, i o čijem bjekstvu je Dautović Senad izvjestio Ratno predsjedništvo općine Bugojno, svojim nečinjenjem odnosno, nepoduzimanjem nužnih i razumnih mjera koje bi spriječile mučenje i zlostavljanja zatvorenih zatvorenika, što je zbog pozicije koju je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje i zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog mučenja i nečovječnog postupanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu.

GASAL NISVET

Tačka 5 (tačka 10 b) i c) izmijenjene optužnice)

a) U periodu od osnivanja logora Stadion NK “Iskra” u 8. mjesecu 1993. godine, koji je osnovan u skladu sa Odlukom Ratnog predsjedništva općine Bugojno pa do 19.3.1994. godine, gdje je bilo zatočeno preko 300 muškaraca - lica hrvatske nacionalnosti, a nakon dolaska **Gasal Nisveta** za upravnika logora od 22.9.1993. godine pa do 19.3.1994. godine, za čiji rad je bio odgovoran, veliki broj zatočenika bio izložen nečovječnom postupanju u vidu odvođenja iz logora stadion NK “Iskra” na obavljanje prinudnih radova te su zatočenici, uz znanje Gasal Nisveta, iako je znao i bio svjestan da se radi o nedozvoljenim radnjama prema zatočenicima, i da prilikom obavljanja ovakvih radova može doći do ranjavanja zatočenika, odvođeni na prve crte bojišnice koje je Armija RBiH držala prema Vojsci Republike Srpske i HVO prema Donjem Vakufu, Gornjem Vakufu/Uskoplju, Kupresu i drugim mjestima gdje su kopali rovove, tranšeje, zemunice i gdje su vrlo često bila vatrena dejstva, a prilikom kojih radova je jedan broj

zatočenika tjelesno ozlijeđen među kojima i Miroslav Zelić, pa kada je vraćen u logor nije imao dovoljno adekvatne medicinske pomoći, te je na taj način značajno učestvovao u protivzakonitom odvođenju lica hrvatske nacionalnosti na obavljanje nezakonitih prinudnih radova.

b) Dok je u istom periodu veliki broj zatočenika u logoru bio zlostavljan od strane stražara tog logora kao i drugih nepoznatih lica, a Gasal Nisvet propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatočenika u logoru, za čiji rad je on bio odgovoran, što je mogao učiniti ili kažnjavanjem ili prijavljivanjem podređenih i drugih počinitelja, iako je bio svjestan da će zbog njegovog nečinjenja zatvorenici biti zlostavljani, pa su u tom periodu zlostavljani: Niko Visković zv. Koni, Lovrić Fabijan, Kaić Kazimir, Udovičić Ilija, Željko Spremo, Mario Miloš, Zdravko Kezić, Milenko Begić, Ivica Lozančić, Dujmović Ilija kojeg su stražari izveli iz prostorije u kojoj je bio u krug logora, svezali ga lisicama, nakon čega je jedan stražar držao pušku uperenu u njega a drugi ga je nekoliko puta udario u predjelu stomaka na koji način su mu nanijeli tešku tjelesnu i duševnu patnju i povredu, kao i drugim zatočenicima,

Čime je optuženi Dautović Senad:
- pod tačkom 1, 2, 3 i 4 a) izreke presude počinio krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH;
- pod tačkom 4 b), c), d), e), f) i g) izreke presude počinio krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka c), u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BiH,

a optuženi Gasal Nisvet:
- pod tačkom 5 a) izreke presude počinio krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka f) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH
-pod tackom 5 b) izreke presude krivično djelo iz čl.173.stav 1.tačka c) u vezi sa članom 180. stav 2. KZ BIH

Stoga Vijeće Suda BiH na osnovu odredbe člana 285. stav 1. ZKP-a BiH, uz primjenu članova 39., 40., 42.,48. KZBiH, a u odnosu na Gasal Nisveta i uz primjenu člana 49. i 50. KZ BiH

Dautović Senada

O S U Đ U J E

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD **13 (TRINAEST) GODINA**;

a Gasal Nisveta

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD **6 (ŠEST) GODINA**

Na osnovu člana 56. KZ BiH optuženim Dautović Senadu i Gasal Nisvetu se u izrečene kazne zatvora ima uračunati vrijeme provedeno u pritvoru, i to:

- za optuženog **Dautović Senada** u periodu od 16.4.2007. godine pa do 20.2.2009. godine;
- za optuženog **Gasal Nisveta** u periodu od 21.3.2007. godine do 13.5.2008. godine, zatim od 31.5.2008. godine do 4.7.2008. godine, i od 27.8.2008. godine do 19.2.2009. godine.

optuženi **Dautović Senad i Gasal Nisvet** u smislu odredbe iz člana 188. stav 4. ZKP BiH oslobađaju obaveze naknade troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni se sa eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućuju na parnicu.

Na osnovu člana 284. stav 1. tačka c) ZKP BiH

KUKAVICA MUSAJB sin Fuada i majke Habibe rođene Bećar, rođen 10.3.1970. godine u Jajcu, nastanjen u Bugojnu, na adresi Donjići I br. 32A, JMBG 1003970191268, po zanimanju metalostrugar, SSS, pismen, po nacionalnosti Bošnjak, državljanin BiH, oženjen, neosuđivan, trenutno se nalazi na slobodi uz određene mjere zabrane po rješenju Suda Bosne i Hercegovine,

DAUTOVIĆ SENAD I GASAL NISVET

OSLOBAĐAJU SE OD OPTUŽBE DA SU:

Tačka 6 (tačka 10 a) izmijenjene optužnice)

U periodu od osnivanja logora Stadion NK "Iskra" u 8. mjesecu 1993. godine, koji je osnovan u skladu sa Odlukom Ratnog predsjedništva općine Bugojno u cilju ispunjenja plana udruženog zločinačkog poduhvata u čijem donošenju je kao načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio član Ratnog predsjedništva učestvovao i **Dautović Senad** ali i komandant 307. brigade Armije R BiH a o čemu je bio upoznat i komandant "OG Zapad", pa do 19.03.1994. godine pripadnici Armije RBiH Bugojno, uključujući pripadnike 307. brigade i pripadnike "OG Zapad" i civilnih vlasti općine Bugojno, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, među kojima i **Gasal Nisvet** i **Kukavica Musajb,** koje je kao i druge pripadnike SJB Bugojno, **Dautović Senad**, u cilju izvršenja plana udruženog zločinačkog poduhvata i kao njegov značajan doprinos izvršenju plana, a prilikom planiranja rada logora, iz SJB Bugojno kao načelnik SJB Bugojno u momentu osnivanja logora do otprilike polovine 11. mjeseca 1993. godine poslao u logor i to: **Gasal Nisveta** u svojstvu upravnika logora Stadion NK "Iskra" od 21.09.1993. godine do 19.03.1994. godine, i **Kukavica Musajba** u svojstvu Komandira obezbjeđenja logora „Stadion NK Iskra" od osnivanja logora Stadion NK "Iskra" do otprilike kraja prve polovine 9. mjeseca 1993. godine, i od 21.09.1993. godine do prve polovine 3. mjeseca 1994. godine, su u logoru Stadion NK "Iskra" u Bugojnu a u skladu sa Odlukom Ratnog predsjedništva općine Bugojno i "OG Zapad" zatvorili i držali zatočene preko 300 muškaraca hrvatske nacionalnosti među kojima su bili muškarci civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade "Eugen Kvaternik" Bugojno koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog

prava i predali se **Dautović Senadu** i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, koje osobe su bile zatvoreni u neuvjetnim premalim prostorijama za toliki broj zatočenika, u kojim prostorijama su higijenski uvjeti bili ispod dostojanstva svakog čovjeka jer zatvorenicima nije obezbjeđeno redovno kupanje tako da se većina zatvorenika u toku cijelog perioda zatočenja okupala dva ili tri puta, niti je bio obezbjeđen dovoljan broj mokrih čvorova - WC u kojima bi vršili nužde već već samo jedan koji je većinom bio zapušen fekalijama, a u kasnije periodu i par vanjskih WC-ova koje su mogli koristiti samo kada bi bili puštani u kratke šetnje u toku dana što nikako nije zadovoljavalo potrebe zatvorenika, u kojim neuvjetnim prostorijama nije bilo dovoljno grijanja i u kojima zatočenici nisu imali dovoljno hrane, niti potrebne medicinske pomoći, a **Gasal Nisvet i Kukavica Musajb**, kao odgovorne osobe za funkcioniranje logora držali navedene osobe u nehumanim uvjetima ne poduzimajući adekvatne mjere da se uvjeti u logoru dovedu u stanje koje bi bilo pogodno za boravak zatočenika u logoru, niti su poduzimali mjere koje bi riješile status osoba koje su bile zatvorene u logoru iako su znali da tim osobama nikada nije saopšteno zašto su zatvoreni odnosno da prema tim osobama nikada nije donesena bilo kakava odluka ili rješenje o pritvoru i da protiv tih osoba nije vođen postupak u skladu sa važećim krivično-procesnim zakonom ili bilo kojim drugim zakonom i pravilima postupanja prema takvim osobama, a **Dautović Senad** kao načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, učestvujući u donošenju odluke o osnivanju logora i planiranjem i podstrekavanjem rada logora ustupajući pripadnike SJB Bugojno na rad u logoru, te znajući da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika i da zatvorenicima nisu obezbjeđeni osnovni životni uvjeti za boravak u tim prostorijama, svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera da se poboljšaju uvjeti u logoru i ne poduzimanjem mjera koje bi riješile status osoba koje su se predale i ne donošenjem i ne insistiranjem na donošenju bilo kakave odluke ili rješenja o pritvoru za navedene osobe protiv kojih nije vođen postupak u skladu sa važećim krivično-procesnim zakonom ili bilo kojim drugim zakonom i pravilima postupanja prema takvim osobama, a što je kao načelnik SJB Bugojno bio dužan učiniti, značajno doprinosio nezakonitom zatvaranju ovih osoba i nečovječnom postupanju prema istim,

DAUTOVIĆ SENAD

Tačka 7 (tačka 1 a),b) i c) izmijenjene optužnice)

a) U periodu od 23.7.1993. godine do otprilike 26.7.1993. godine a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade "Eugen Kvaternik" Bugojno i to većinom pripadnici I bojne HVO-a koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava, predale **Dautović Senadu** i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, i nakon što je u prisustvu **Dautović Senada** izdvojeno razdvajanje osoba koje se se predale na dvije grupe naoružani pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno su, u skladu sa odobrenjem i saglasnošću **Dautović Senada** sproveli grupu od oko 50 osoba koje su se predale i zatvorile u garažu privatne kuće u naselju Donjići i držali zatvorene u toj garaži, te su jedan broj zatočenika u toku navedenog perioda pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno fizički i psihički zlostavljali, tukući ih u garaži i ispred garaže rukama, nogama, policijskim palicama-pendrecima, tupim predmetima, kundacima od pušaka, i dopuštajući civilima bošnjačke nacionalnosti i drugim pripadnicima Armije RBiH Bugojno da ih zlostavljaju na isti način i to po raznim dijelovima tijela, a Marija Glišića i Ivicu Keškića čak i čeličnom felgom od automobilske gume, pa su tako, neki i u više navrata, zlostavljani **Glišić Mario, Vlatka Kapetanović** koji je jedini bio vezan policijskim lisicama i koji je poljevan i vodom po glavi i tijelu, **Svjedok "A", Ivica Keškić**, **Križanac Zdravko, Ivan Kapetanović, Ivica Lozančić, Miroslav Fabulić, Ivo Kujundžić, Darko Jurić**, i drugi, na koji način su zatočenicima nanosili snažan tjelesni i duševni bol i patnje i vidne povrede po tijelu, **Dautović Senad,** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, a obzirom da je prilikom predaje bio u naselju Donjići i da je odobrio i usaglasio se sa za zatvaranjem ovih osoba u garažu, te da je znao i mogao znati da se osobe hrvatske nacionalnosti koje su se predale i zatvorene u garažu u Donjićima na navedeni način muče, svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi riješile status osoba koje su se predale i ne donošenjem bilo kakave odluke ili rješenja o pritvoru za

navedene osobe protiv kojih nije vođen postupak u skladu sa važećim krivično-procesnim zakonom ili bilo kojim drugim zakonom i pravilima postupanja prema takvim osobama, te ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost mučenja osoba koje su se predale što je sve zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje osoba koje su se predale i da kazni počinitelje mučenja kojima je u tom momentu bio nadređeni, značajno doprinosio nezakonitom zatvaranju i mučenju nad navedenim osobama,

b) Dana 23.7.1993. godine, a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade "Eugen Kvaternik" Bugojno i to većinom pripadnici I bojne HVO-a ali i jedan pripadnik civilne policije Hrvatske zajednice Herceg Bosna Bugojno, koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava i predali se i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, naoružani pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno su prilikom sprovođenja grupe od oko 11 osoba hrvatske nacionalnosti među kojima su bili i civili ali i navedeni pripadnici HVO-a i pripadnik civilne policije, a u kojoj grupi su bili i Dragan Kasalo, Ivan Kapetanović, Miroslav Grlić, Piplica Zdravko i dr., do garaža u ovom naselju gdje su trebali biti zatvoreni, naredili osobama iz navedene grupe da se postroje uz zid jedne od kuću pa nakon što su oni to učinili jedan pripadnik ARBiH Bugojno je držeći mačetu u ruci prišao malodobnom Ivanu Kapetanoviću prijeteći da će mu odsjeći ruku na kojoj je imao istetoviranu "krunicu", na taj način mu nanoseći snažan psihički bol i patnje, da bi im zatim naredili da krenu dalje pa kada su došli ispred jedne privatne kuće koja je služila kao dislocirana bolnica, naredili osobama iz navedne grupe da legenu potrbuške sa rukama na vratu, što su oni i učinili, a zatim ih počeli udarati nogama, kundacima po raznim dijelovima tijela kojom prilikom su im nanosili snažan tjelesni i duševni bol i patnje, nakon čega je cijela grupa osoba koje su se predale sprovedena do jedne garaže u ovom naselju gdje je i zatvorena zajedno sa ostalim pripadnicima HVO i civilima hrvatske nacionalnosti koji su se na isti način predali, **Dautović Senad,** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, a obzirom da je tog dana bio u naselju Donjići, te da je znao

i mogao znati da se osobe hrvatske nacionalnosti koje su se predale na navedeni način muče, svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost mučenja osoba koje su se predale što je zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje osoba koje su se predale i da kazni počinitelje mučenja kojima je u tom momentu bio nadređeni, značajno doprinosio počinjenju mučenja nad navedenim osobama,

c) U periodu od 23.7.1993. godine pa do otprilike kraja 7-og mjeseca 1993. godine a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade "Eugen Kvaternik" Bugojno i to većinom pripadnici I bojne HVO-a koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava, predale **Dautović Senadu** i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, i nakon što je u prisustvu **Dautović Senada** izdvojeno razdvajanje osoba koje se se predale na dvije grupe naoružani pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno a u skladu sa odobrenjem i saglasnošću **Dautović Senada** su u privatnim kućama u ovom naselju, nazakonito zatvarali i držali zatočene žene, djecu i starce hrvatske nacionalnosti i među kojima i Bosiljku Kasalo, a **Dautović Senad,** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Komande grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, a obzirom da je tog dana bio u naselju Donjići zbog čega je znao da se žene, djeca i starije osobe ne smiju zatvarati bez donošenja rješenja o pritvoru, svojim odobrenjem i saglasnošću da se navedene osobe zatvore, te propuštajući da donese rješenje o pritvoru navedenih osoba za koje je znao da je obavezno u takvim slučajevima, i ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile zatvaranje navedenih osoba što je zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi nezakonito zatvaranje navedih osoba koje su se predale i da kazni počinitelje nezakonitog zatvaranja kojima je u tom momentu bio nadređeni, značajno doprinosio nezakonitom zatvaranju navedenih osoba,

Tačka 8 (tačka 2 a), b) i c) izmijenjene optužnice)

a) U periodu od 25.7.1993. godine pa do otprilike početka 8-og mjeseca iste godine a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade “Eugen Kvaternik” Bugojno i to većinom pripadnici I bojne HVO-a koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava, predale **Dautović Senadu** i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, i nakon što su zatočenici hrvatske nacionalnosti izmješteni iz garaže privatne kuće iz naselja Donjići u prostorije Marksističkog centra-Klostera časnih sestara u Bugojnu, pripadnici Armije RBiH su u nehumanim uvjetima bez hrane i vode u neuvjetnim podrumskim prostorijama jer su bile premale za zatvaranje većeg broja osoba u njih i jer nisu imale obezbjeđene krevete i u kojima nije bilo svjetla, i učionici Marksističkog centra-klostera časnih sestara u Bugojnu zatvorili i držali zatvorene oko 70 pripadnika I bojne HVO-a i civila hrvatske nacionalnosti kojima nisu dozvolili da koriste toalet koji se nalazio u zgradi Marksističkog centra već su im za vršenje nuždi dali jednu kantu, a **Dautović Senad** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, znajući da su osobe koje su se njemu predale zatvorene u prostorije Marksističkog centra - Klostera časnih sestara u neuvjetim prostorima i uslovima, svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi riješile status osoba koje su se predale i ne donošenjem bilo kakave odluke ili rješenja o pritvoru za navedene osobe protiv kojih nije vođen postupak u skladu sa važećim krivično-procesnim zakonom ili bilo kojim drugim zakonom i pravilima postupanja prema takvim osobama, i ne poduzimanjem mjera da se uvjeti u Marksističkom centru poboljšaju, iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima, premalim za toliki broj zatvorenika, kojima nisu bili obezbjeđeni kreveti na kojima bi spavali i kojima nije bila obezbjeđena ishrana i piće, značajno doprinosio nezakonitom zatvaranju ovih osoba i nečovječnom postupanju prema istim,

b) Na istom mjestu i u istom periodu kao i u prethodnoj tačci a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti, među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade “Eugen Kvaternik” Bugojno i to većinom pripadnici I bojne HVO-a koji su

položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava, predale **Dautović Senadu** i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, naoružani pripadnici vojne policije 307. brigade Armije RBiH, među kojim je bio i vojni policajac Alija Osmić ali i drugi, su u prostorijama Marksističkog centra pretukli **Ivicu Keškića i Vlatka Kapetanovića** na način da su ih udarali rukama, nogama, i tupim predmetima po raznim dijelovima tijela nanoseći im snažan tjelesni i duševni bol i patnje i vidne povrede po tijelu, pa su tako pretučenog Vlatka Kapetanovića vojni policajci ubacili u gepek parkiranog crnog putničkog vozila „Mercedes“, i odvezli ovim vozilom u blizini naselja Guvna, gdje su vojni policajci lišili života Kapetanović Vlatka, **a optuženi Dautović Senad** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, a obzirom da je bio prisutan prilikom predaje ovih osoba i da im je garantovao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava, znao i mogao znati da se zatočenici u Marksističkom centru muče i znao i mogao znati da je Kapetanović Vlatko mučen i ubijen, svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost mučenja i ubijanja osoba koje su se predale što je sve zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje osoba koje su se predale i da kazni počinitelje mučenja kojima je u tom momentu bio nadređeni jer su se mučenja desila u vrijeme kada je on bio komandant, značajno doprinosio počinjenju mučenja nad navedenim osobama, te ubistvu Kapetanović Vlatka,

c) U periodu od 25.7.1993. godine pa do otprilike početka 8-og mjeseca iste godine a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti, među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade “Eugen Kvaternik” Bugojno i to većinom pripadnici I bojne HVO-a koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava, predale **Dautović Senadu** i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, i nakon što je Ratno predsjedništvo općine Bugojno

odlučilo da se zatvorenici mogu koristiti za radove sa čime se usaglasio i **Dautović Senad**, naoružani pripadnici Armije R BiH Bugojno uključujući i vojne policajce 307. brigade Armije R BiH Bugojno među kojima je bio i vojni policajac Osmić Alija, su iz Marksističkog centra gdje su bili zatvoreni odvodili zatvorenike, među kojima je bio Kujundžić Ivo, Josip Lukić i drugi zatočenici, na obavljanje prinudih radova u naselju Vrbanja, groblje Sultanovići i naselje Čaušlije, koji su se sastojali od kupljenja leševa stradalih pripadnika ARBiH i civila bošnjačke nacionalnosti u naselju Vrbanja i kopanja grobnih mjesta i ukopa pokupljenih leševa u groblju Sultanovići, a u naselju Čaušlije skidanje građevinskog materijala sa napuštenih hrvatskih kuća, na koji način su zatočenicima nanošene patnje i prema njima se okrutno i nečovječno postupalo, da bi prilikom odvođenja grupe zatočenika, u kojoj je bio i Mario Zrno, na obavljanje prinudih radova u naselje Vrbanja, koji radovi su se sastojali od kopanja grobnih mjesta i ukopa stradalih pripadnika ARBiH, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojna i civila bošnjačke nacionalnosti pripadnici ARBiH Bugojno i civili bošnjačke nacionalnosti fizički i psihički zlostavljali zatočenika Maria Zrnu na način da su ga pripadnici ARBiH Bugojno među kojima i Velagić Muhko i Velagić Safet i civili bošnjačke nacionalnosti udarali rukama, nogama, krampama, lopatama i drugim tupim predmetima po raznim dijelovima tijela nanoseći mu na taj način snažan tjelesni i duševni bol i patnje da bi Mario Zrno i podlegao-preminuo od nanasenih povreda, **a optuženi Dautović Senad** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, iako je znao i mogao znati da se zatvorenici koriste za prinudne radove i da se na taj način prema njima nečovječno postupa i usaglasio se sa tim, te znao i mogao znati da su zatvorenici na tim radovima mučeni od strane civila i pripadnika Armije R BiH i da je na tim radovima premlaćivanjem i ubijen Mario Zrno, svojom saglasnošću za korištenje zatvorenika za prinudne radove i svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost prinudnih radova zatvorenika, i mučenja zatvorenika na tim radovima a što je zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi prinudne radove i mučenje zatočenika na navedeni način prema tim osobama i ubistvo Marija Zrne i da istraži počinjenje tih kaznenih djela od strane civila i pripadnika Armije RBiH i protiv civila koji su učestvovali u izvršenju mučenja nad zatočenicima podnese krivične prijave nadležnom tužilaštvu, značajno doprinosio prinudnim radovima i nečovječnom postupanju i mučenju prema ovim osobama, i ubistvu Marija Zrne,

Tačka 9 (tačka 3 izmijenjene optužnice)

Dana 25.7.1993. godine, a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade “Eugen Kvaternik” Bugojno i to većinom pripadnici II i III bojne HVO-a, koji su položili oružje nakon što im je Objedinjena komanda Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komanda grada Bugojna, čiji komandant je tada bio **Dautović Senad,** garantirala bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava i predali se pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, naoružani pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno su, u skladu sa odobrenjem i znanjem i saglasnošću **Dautović Senada** sproveli navedene osobe hrvatske nacionalnosti do osnovne škole “Stipo Đerek” u Bugojnu i prilikom sprovođenja ih udarali, vrijeđali i zlostavljali na razne načine a kada su ih doveli do škole, naredili im da uđu u fiskulturnu dvoranu škole da bi ih prilikom ulaska, ali poslije i izlaska iz dvorane, udarali kundacima, rukama i nogama po raznim dijelovima tijela, a po ulasku u dvoranu im naredili da legnu potrbuške na patos fiskulturne dvorane pa kada su zarobljenici to uradili pripadnici navedene Objedinjene komande Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno su ih nastavili udarati po raznim dijelovima tijela i psihički zlostavljati pa su tako udarani i zlostavljani: Boškić Dragan, Klarić Ivica, Ante Akrap, Dejan Bilušić, Vjekoslav Bilušić, Ribić Frano, Tomas Zvonimir, i drugi te im tako nanosili snažan fizički i psihički bol i patnje, da bi im u tijeku i nakon zlostavljanja oduzeli dragocjenosti, osobne dokumente a nekim odjeću i obuću a potom im naredili da se postroje i upute u pravcu zgrade Gimnazije u Bugojnu, što su zarobljenici i učinili, a pripadnici navedene Objedinjene komande Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno su ih prilikom sprovođenja udarali rukama, nogama, kundacima, i tjerali zarobljenike da glasno izgovaraju riječi “Tegkbir” i “Allahu egber” što su zrobljenici i učinili, da bi ih prilikom dolaska pred zgradu Gimnazije u samom centru Bugojno, u kojoj je tada bila smještena Policijska stanica Centar SJB Bugojno kojoj je neposredno nadređeni bio **Dautović Senad**, dočekali pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno ali i civili koji su su ispred zgrade Gimnazije formirali špalir na način da su se postrojili sa dvije strane ulaza u zgradu Gimnazije i između ostavili prolaz pa su naredili dovedenim zatočenicima da prolaze kroz špalir da bi zatim počeli udarati zarobljenike rukama, nogama, kundacima i drugim

predmetima po raznim dijelovima tijela na koji način su zatvorenicima nanosili snažan tjelesni i duševni bol i patnje, nakon čega su pripadnici Policijske stanice Centar dovedene zatočenike zatvorili u fiskulturnu dvoranu Gimnazije, a **Dautović Senad,** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, a obzirom da je tog dana imao saznanja da su se navedene osobe predale, te da je znao i mogao znati da se osobe hrvatske nacionalnosti koje su se predale na navedeni način muče, svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost mučenja osoba koje su se predale što je zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje osoba koje su se predale i da kazni počinitelje mučenja kojima je u tom momentu bio nadređeni, značajno doprinosio počinjenju mučenja nad navedenim osobama,

Tačka 10 (tačka 4 izmijenjene optužnice)

U drugoj polovini 7-og mjeseca 1993. godine a nakon 18.7.1993. godine pripadnici Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koji su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, čiji komandant je tada bio **Dautović Senad**, naoružani pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno su, u skladu sa odobrenjem i znanjem i saglasnošću **Dautović Senada** u prostorijama u zgradi Općine Bugojno u kojem je bilo smješteno i Ratno predsjedništvo općine Bugojno a čiji član je kao načelnik SJB Bugojno bio i **Dautović Senad**, nezakonito zatvarali i više dana držali zatvorene civile hrvatske narodnosti i pripadnike HVO među kojima i one koji nisu učestvovali u sukobu i lišeni su slobode kod svojih kuća kao Viktor Maros, **a optuženi Dautović Senad** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, a obzirom da je bio prisutan u prostorijama zgrade općine Bugojno u to vrijeme jer je prisustvovao sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno, i da je odobrio i usaglasio se sa zatvaranjim ovih osoba u prostorijama zgrade općine Bugojno iako je znao da nema osnova za njihovo zatvaranje ili da je osnov prestao, svojom znanjem i odobrenjem i saglasnošću da se ove osobe zatvaraju u prostorije zgrade općine Bugojno i svojim ne činjenjem odnosno ne

poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost nezakonitog zatvaranja, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi nezakonito zatvaranje ovih osoba u zgradi općine Bugojno, značajno doprinosio nezakonitom zatvaranju ovih osoba,

Tačka 11 (tačka 5 a), b) i d) izmijenjene optužnice)

a) U periodu od 24.07.1993. godine do otprilike polovine 8-og mjeseca 1993. godine a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade "Eugen Kvaternik" Bugojno i to većinom pripadnici vojne policije HVO-a i pripadnici civilne policije Hrvatske zajednice Herceg Bosna, koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava i predali se **Dautović Senadu** i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, naoružani pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno su, u skladu sa odobrenjem i saglasnošću **Dautović Senada** sproveli oko 150 osoba hrvatske nacionalnosti i zatvorili ih u podrumske prostorije Salona namještaja "Slavonija DI" koje se nalaze u neposrednoj blizini SJB Bugojno, a koje podrumske prostorije su bile neuvjetne i gdje zatvorene osobe nisu imale dovoljno hrane, vode, adekvatne i potrebite medicinske pomoći, higijenskih uvjeta jer je u tim prostorijama voda na podu, koja je bila pomiješana sa fekalijama, bila do članaka zatvorenim osobama, pa su pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno, među kojima i Duraković Šaćir i Ened Vrban, iz navedenih podrumskih prostorija izvodili ili prozivali zatočenike da izađu u prizemlje ovog salona a zatim ih fizički i psihički zlostavljali na način što su ih rukama, nogama, metalnim predmetima, policijskim palicama i drugim tupim predmetima udarali po raznim dijelovima tijela nanoseći im jaku fizičku i psihičku bol i vidne povrede po tijelu, pa su tako, neki i u više navrata, izvođeni ili prozivani a potom zlostavljani: Zrinko Alvir, Miroslav Marijanović, Dragan Brečić, Franjo Košak, Jadranko Gvozden, Ilija Dujmović, Niko Džaja, Jozo Andžić, Milenko Behara, Ilija Udovičić, Stipo Udovičić, Josip Čubela, Stipica Zelić, čije premlaćivanje je naredio i odobrio Dautović Senad na koji način je i podsrekavao sebi podređene pripadnike SJB, pripadnike Armije R BIH Bugojno i Štaba odbrane Bugojno da muče zatočenike, Stjepko Maros, Ozren Gvozdenović, Perica Jarčević, Ivica Vukadin, Ante Vukadin, Svjedok "D", i Mladen Havranek koji je od povreda zadobijenih prilikom zlostavljanja i podlegao, **a optuženi**

Dautović Senad kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, a obzirom da je bio prisutan prilikom predaje ovih osoba i da je naredio ili odobrio i usaglasio se sa zatvaranjim ovih osoba u podrumske prostorije salona namještaja iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima, te naredio i odobrio premlaćivanje Zelić Stipice na koji način je podstrekavao sebi podređene pripadnike SJB Bugojno i druge pripadnike Armije R BiH Bugojno i Štaba odbrane Bugojno da muče zatvorenike, i znao i mogao znati da se osobe hrvatske nacionalnosti koje su se predale i zatvorene u podrumskim prostorijama Salona namještaja u neposrednoj blizini SJB Bugojno na navedeni način muče i znajući da je Mladen Havranek premlaćivanjem i ubijen, svojom naredbom ili odobrenjem ili saglasnošću da se osobe koje se se predale zatvore u podrumske prostorije Salon namještaja za koje je znao da su neuvjetne, svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi riješile status osoba koje su se predale i ne donošenjem bilo kakave odluke ili rješenja o pritvoru za navedene osobe protiv kojih nije vođen postupak u skladu sa važećim krivično-procesnim zakonom ili bilo kojim drugim zakonom i pravilima postupanja prema takvim osobama, i ne poduzimanjem mjera da se uvjeti u Salonu namještaja poboljšaju, iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima, premalim za toliki broj zatvorenika, kojima nisu bili obezbjeđeni kreveti na kojima bi spavali i kojima nije bila obezbjeđena ishrana i piće, naređivanjem i odobrenjem premlaćivanja Zelić Stipice, odnosno podstrekavanjem drugih da muče zatvorenike i ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost mučenja osoba koje su se predale što je sve zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje osoba koje su se predale i da kazni počinitelje mučenja kojima je u tom momentu bio nadređeni, značajno doprinosio zatvaranju i nečovječnom postupanju držanjem zatvorenim ovih osoba u neuvjetnom prostoru, i počinjenju mučenja nad navedenim osobama, te ubistvu Havranek Mladena,

b) U istom periodu i na istom mjestu kao u prethodnoj tačci naoružani pripadnici Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, među kojima i pripadnik SJB Bugojno Bevrnja Nijaz, su iz neuvjetnih podrumskih prostorija Salona namještaja “Slavonija DI” koji se nalazi u neposrednoj blizini SJB Bugojno izvodili zatvorene pripadnike vojne policije HVO-a i civilne policije Hrvatske zajednice Herceg Bosna, koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima

međunarodnog humanitarnog prava i predali se **Dautović Senadu,** i prema njima nečovječno postupali i psihički zlostavljali zatočenike Čubela Josipa, Iliju Dujmovića i druge na način što su ih izvodili iz podruma ovog salona u prizemlje salona ili van zgrade ovog salona, a zatim ih postrojili i iz pušaka koje su bile usmjerenu u pravcu zatočenika okidali na prazno i na taj način vršili fiktivno streljanje zatočenika čime su prema izvedenim zatočenicima, koji su bili u strahu za vlastiti život, nečovječno postupali i nanosili im snažan psihički bol i patnje, **a optuženi Dautović Senad** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, znajući i mogavši znati da se prema zatvorenicima u podrumskim prostorijama Salona namještaja u neposrednoj blizini SJB Bugojno nečovječno postupa i da se zatočenici muče kroz fiktivno streljanje, svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost nečovječnog postupanja prema zatvorenim osobama koje su se predale fiktivnim streljanjem što je zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi nečovječno postupanje i mučenje zatočenika na navedeni način prema tim osobama i da kazni počinitelje tog nečovječnog postupanja i mučenja kojima je u tom momentu bio nadređeni, značajno doprinosio nečovječnom postupanju prema ovim osobama,

c) U periodu od 24.07.1993. godine do otprilike polovine 8-og mjeseca 1993. godine a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade “Eugen Kvaternik” Bugojno i to većinom pripadnici vojne policije HVO-a i pripadnici civilne policije Hrvatske zajednice Herceg Bosna, koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava i predali se **Dautović Senadu** i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, i nakon što su ih naoružani pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno, u skladu sa odobrenjem i saglasnošću **Dautović Senada** zatvorili u podrumske prostorije Salona namještaja “Slavonija DI” koje se nalaze u neposrednoj blizini SJB Bugojno, i nakon što je Ratno predsjedništvo općine Bugojno odlučilo da se zatvorenici mogu koristiti za radove sa čime se usaglasio i **Dautović Senad**, pripadnici ARBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno iz ovog salona odvodili

zatočenike, među kojima i Drago Žulj, Zdravko Juričić, Svjedok “D”i Vinka Zrnu na obavljanje prinudih radova u naselje Vrbanja, koji su se sastojali od kopanja grobnih mjesta i ukopa stradalih pripadnika ARBiH i civila bošnjačke nacionalnosti, na koji način su zatočenicima nanošene patnje i prema njima se okrutno i nečovječno postupalo, kojom prilikom su zatočenici fizički i psihički zlostavljani na način da su od prisutnih pripadnika ARBiH Bugojno i civila bošnjačke nacionalnosti vrijeđani, udarani rukama, nogama, kundacima, i drugim tupim predmetima, po raznim dijelovima tijela, na koji način je zatočenicima nanošen snažan tjelesni i duševni bol i patnje, nakon čega su sa tako zadobijenim povredama vraćani u podrum navedenog salona i zatvarani, a Vinko Zrno zbog zadobijenih povreda odveden u Dom zdravlja Bugojno, **a optuženi Dautović Senad** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, znajući i mogavši znati da se zatvorenici koriste za prinudne radove i da se na taj način prema njima nečovječno postupa i usaglašivsi se sa tim, te znajući i mogavši znati da su zatvorenici na tim radovima mučeni od strane civila i pripadnika Armije R BiH, svojom saglasnošću za korištenje zatvorenika za prinudne radove i svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost prinudnih radova zatvorenika, i mučenja zatvorenika na tim radovima a što je zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi prinudne radove i mučenje zatočenika na navedeni način prema tim osobama i da istraži počinjenje tih kaznenih djela od strane civila i pripadnika Armije RBiH i protiv civila koji su učestvovali u izvršenju mučenja nad zatočenicima podnese krivične prijave nadležnom tužilaštvu, značajno doprinosio prinudnim radovima i nečovječnom postupanju i mučenju prema ovim osobama,

Tačka 12 (tačka 6 izmijenjene optužnice)

U periodu od 24.7.1993. godine do otprilike početka 8-og mjeseca 1993. godine a nakon što su se osobe hrvatske nacionalnosti među kojima su bili civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade “Eugen Kvaternik” Bugojno i to većinom pripadnici vojne policije HVO-a i pripadnici civilne policije Hrvatske zajednice Herceg Bosna, koji su položili oružje nakon što im je **Dautović Senad** garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava i predali se **Dautović Senadu** i pripadnicima Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, koje su sve u to vrijeme pripadale

mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formiranoj Objedinjenoj komandi Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komandi grada Bugojna, naoružani pripadnici Armije RBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno su, u skladu sa odobrenjem i saglasnošću **Dautović Senada** su sproveli preko 100 civila hrvatske nacionalnosti i to žene, djecu i starije osobe gdje su ih vojni policajci 307. brigade ARBiH, u nehumanim uvjetima bez hrane i vode zatvorili i držali zatvorene, a **Dautović Senad** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, a obzirom da su je bio prisutan prilikom predaje ovih osoba i da je naredio ili odobrio i usaglasio se sa zatvaranjim ovih osoba u prostorije Kulturno sportskog centra iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima u kojima nije obezbjeđena ishrana za zatvorene osobe, te propuštajući da donese rješenje o pritvoru navedenih osoba za koje je znao da je obavezno u takvim slučajevima, značajno doprinosio nezakonitom zatvaranju ovih osoba i nečovječnom postupanju prema istim,

Tačka 13 (tačka 7 izmijenjene optužnice)

Dana 23.7.1993. godine pripadnici ARBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno su civila Miru Kolovrata, iz prostorija Gimnazije gdje je bio nezakonito zatvoren u skladu sa odobrenjem i naredbom **Dautović Senada**, doveli ispred Ljubljanske banke i naredili Kolovrat Miri da pozove pripadnike HVO u Ljubljanskoj banci da se predaju što je Miro Kolovrat i učinio, pa kada se pripadnici HVO poslije više poziva nisu predali, jedan od pripadnika navedenih oružanih formacija je naslonio pištolj na glavu Kolvorat Mire i ispucao metak i na taj način ga lišio života, **a optuženi Dautović Senad** svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao jer je znao i mogao znati da je Miro Kolovrat zatvoren u Gimnaziji u skladu sa njegovim odobrenjem i naređenjem, i ne činjenjem radnji da se sigurnost Kolovrat Mire kao zatočenika obezbjedi i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi ubistvo Kolovrat Mire i da kazni počinitelja ubistva kojem je u tom momentu bio nadređeni odnosno da naredi provođenje istrage protiv počinitelja ubistva Kolovrat Mire i da podnese kaznenu prijavu nadležnom Okružnom tužilaštvu u Travniku, značajno doprinosio počinjenju ubistva Kolovrat Mire,

Tačka 14 (tačka 9 g) i i) izmijenjene optužnice)

a) U periodu od 18.7.1993. do 8.10.1993. godine nakon što je Ratno predsjedništvo općine Bugojno odlučilo da se zatvorenici mogu koristiti za radove sa čime se usaglasio i **Dautović Senad** koji je u skladu sa navedenom odlukom i naređivao i odobravao pripadnicima SJB Bugojno među kojima je bio i Balihodžić Asim, da iz podrumskih prostorija Policijske stanice Centar Bugojno smještene u Gimnaziji izvode zatočenike hrvatske nacionalnosti koji su u tim prostorijama bili zatvoreni u skladu sa naredbom i odobrenjam Dautović Senada, i odvode na obavljanje prinudnih radova po Bugojnu i naseljima oko Bugojnu koji radovi su se sastojali od prikupljanja leševa ubijenih pripadnika Armije RBiH, civila bošnjačke nacionalnosti, pripadnika HVO i civila hrvatske nacionalnosti, kopanja grobnih mjesta za pronađene leševe i ukopa pronađenih leševa, te obavljanja raznih drugih fizičkih poslova za potrebe Armije RBiH i civilnih vlasti Bugojna na koji način su zatočenicima nanošene patnje i prema njima se okrutno i nečovječno postupalo, pa su tako na prinudne radove odvođeni: Džalto Berislav, Boškić Dragan, Brajković Slaven, Tomislav Mikulić, Dujmović Ilija, Rade Marjanović, Dragan Nevjestić, Kasalo Dragan, i drugi zatočenici, **a optuženi Dautović Senad** kao komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, naredivši i odobrivši da se zatvorenici koriste za prinudne radove i sa znanjem da se na taj način prema njima nečovječno postupa, značajno doprinosio prinudnim radovima i nečovječnom postupanje prema zatočenicima,

b) U drugoj polovini 7-og mjeseca 1993. godine a nakon 18.7.1993. godine pripadnici SJB Bugojno su u prostorije Poljoprivredne zadruge Bugojno gdje je bila smještena specijalna jedinica SJB Bugojno, priveli Dragana Nevjestića, koji je položio oružje i predao se pripadnicim SJB Bugojno iz zgrade Pošte u Bugojnu, u kancelariju Šabić Nihada, kojem je Dautović Senad u tom momentu bio direktno nadređeni, pa je Šabić Nihad saslušavao Dragana Nevjestića pri tome mu stavljajući nož pod vrat u dva navrata i htijući klati Dragana Nevjestića, i na taj način nanosio Draganu Nevjestiću snažan duševni bol i patnje, da bi nakon završenog saslušanja pripadnici SJB Bugojno Dragana Nevjestića sproveli u Policijsku stanicu Centar u zgradu Gimnazije i zatvorili u podrumske prostorije među ostale zatočenike koji su tu već bili zatočeni, **a Dautović Senad**, kao

komandant Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao, i znajući i mogavši znati da se zatočenici nakon predaje muče, svojim ne činjenjem odnosno ne poduzimanjem mjera koje bi spriječile mogućnost mučenja zatvorenika nakon predaje, što je zbog pozicija koje je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje zatvorenika i da kazni počinitelje tog mučenja kojima je u tom momentu bio nadređeni, značajno doprinosio mučenju Nevjestić Dragana od strane Šabić Nihada u prostorijama Poljoprivredne zadruge Bugojno gdje je bila smještena specijalna jedinica SJB Bugojno,

KUKAVICA MUSAJB:

Tačka 15 (tačka 10 b) i c) izmijenjene optužnice)

a) U periodu od osnivanja logora Stadion NK "Iskra" u 8. mjesecu 1993. godine, pa do 19.3.1994. godine u skladu sa odlukom Ratnog predsjedništva općine Bugojno i 307. brigade i OG "Zapad" Armije R BiH Bugojno, a od polovine 11. mjeseca 1993. godine u skladu sa naredbama i odobrenjem Dautović Senada kao pomoćnika komandata za bezbjednost "OG Zapad", veliki broj zatočenika bio izložen nečovječnom postupanju u vidu odvođenja iz logora stadion NK "Iskra" na obavljanje prinudnih radova kojom prilikom je **Kukavica Musajb** iako je znao i bio svjestan da se radi o nedozvoljenim radnjama prema zatočenicima i da prilikom obavljanja ovakvih radova može doći do pogibije ili ranjavanja zatočenika, vrlo često bio prisutan prilikom odabira zatočenika za rad a ponekad je i sam određivao koji zatočenici će ići na rad, pa su zatočenici odvođeni na prinudne radove po Bugojnu gdje su čistili ulice i obavljali razne druge fizičke poslove ili su odvođeni na prve crte bojišnice koje je Armija RBiH držala prema Vojsci Republike Srpske i HVO prema Donjem Vakufu, Gornjem Vakufu/Uskoplju, i prema Kupresu gdje im je život bio ugrožen i to mjestima: Prusac, Guvna, Bistrica, Pajić Polje, Donja Hrasnica, Gornja Hrasnica, Vejići, Pirići, Duratbegović Dolac, Garačački Podovi i drugim mjestima gdje su kopali rovove, tranšeje, i zemunice a vrlo često korišteni i kao „živi štit" i mučeni od strane pripadnika Armije RBiH koji su ih udarali rukama, nogama po raznim dijelovim tijela i prilikom kojih radova je jedan broj zatočenika tjelesno ozlijeđen među kojima i Đapić Stipica, Svjedok „A", Božo Dominik, Dejan Bilušić, Miroslav Fabulić, Franjo Kasalo, Stipo Strinić zv.

“Buco”, Ljuban Živko, Tomislav Knežević i kada su vraćeni u logor nisu imali dovoljno medicinske pomoći ili ubijen kao Željko Tabaković i Davor Jezidžić, da bi se ista praksa nečovječnog postupanja prema zatočenicima i odvođenja zatočenika na prinudne radove nastavila i nakon dolaska **Gasal Nisveta** za upravnika logora od 21.09.1993. godine i dalje, te su zatočenici, uz znanje i saglasnost i odobrenje Gasal Nisveta prema Kukavica Musajbu i stražarima u logoru u vezi izbora zatočenika koji trebaju ići na radove, uz iste radnje **Kukavica Musajba** kao u prethodnom periodu, veliki broj zatočenika bio izložen nečovječnom postupanju u vidu odvođenja iz logora na obavljanje prinudnih radova po Bugojnu gdje su čistili ulice, sjekli drva za potrebe pripadnika Armije RBiH i obavljali razne druge fizičke poslove ili su odvođeni na prve crte bojišnice koje je Armija RBiH držala prema Vojsci Republike Srpske i HVO prema Donjem Vakufu, Gornjem Vakufu/Uskoplju, i prema Kupresu gdje im je život bio ugrožen i to mjestima: Podripci, Sabljari, Pajić Polje, Donja Hrasnica, Gornja Hrasnica, Pirići, Duratbegović Dolac, Garačački Podovi i drugim mjestima gdje su kopali rovove, tranšeje, i zemunice gdje su vrlo često bila vatrena dejstva čime su bili korišteni i kao „živi štit“ prilikom kojih radova je jedan broj zatočenika tjelesno ozlijeđen među kojima i Miroslav Zelić, a kada su vraćeni u logor zatočeni nisu imali dovoljno adekvatne medicinske pomoći,

b) Dok je u istom periodu kao u prethodnoj tački veliki broj zatočenika u logoru bio mučen od strane stražara u logoru stadion NK “Iskra” koji su bili podređeni i Kukavica Musajbu ili drugih pripadnika Armije RBiH kojima su stražari dozvoljavali da uđu u navedeni logor samo da bi mučili zatočenike hrvatske nacionalnosti za što je **Kukavica Musajb** znao ali je dozvoljavao ulazak drugih pripadnika Armije RBiH u navedeni logor propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje zatočenika u logoru za čiji rad je i on bio odgovoran što je mogao učiniti stavljanjem pod kontrolu ključeva od prostorija u kojima su zatvorenici bili zatvoreni i kazni ili prijavi podređene i druge počinitelje, koji zatočenici su mučeni na način da su ih stražari a ponekad i Kukavica Musajb osobno izvodili iz prostorije u kojoj su bili zatočeni u hodnik stadiona, na tribine stadiona ili na travnati dio stadiona gdje su zatim od strane stražara i pripadnika Armije RBiH udarani rukama, nogama i tupim predmetima po raznim dijelovima tijela na koji način je zatočenicima nanošen snažan tjelesni i duševni bol i patnje pa su tako mučeni: Dragan Ekapić, Milenko Kasalo, Mijo Marjanović dva puta, Milenko Begić, Zdravko Kezić, Ivo Miloš, Nikica Miloš, Dragan Brečić, izvjesni Jarčević i drugi zatočenici, da bi se identična praksa mučenja zatvorenika nastavila i nakon dolaska **Gasal Nisveta** za upravnika logora od 21.09.1993. godine i dalje, te su u tom periodu od strane stražara ili drugih pripadnika Armije kojima su

stražari dozvoljavali da uđu u logor samo da bi mučili zatočenike, za što je **Kukavica Musajb** znao, ali nije ništa učinio da to mučenje spriječi što je mogao učiniti stavljanjem pod kontrolu ključeva od prostorija u kojima su zatvorenici bili zatvoreni, iako je bio svjestan da će zbog njegovog nečinjenja zatvorenici biti mučeni, te su u tom periodu mučeni: Dragan Erkapić, Niko Visković zv. Koni, Lovrić Fabijan, Kaić Kazimir, Udovičić Ilija, Željko Spremo, Mario Miloš, Zdravko Kezić, Milenko Begić, Ivica Lozančić, Dujmović Ilija kojeg su stražari izveli iz prostorije u kojoj je bio u krug logora, svezali ga lisicama, nakon čega je jedan stražar držao pušku uperenu u njega a drugi ga je nekoliko puta udario u predjelu stomaka na koji način su mu nanijeli snažan tjelesni i duševni bol i patnje, Lozić Željko, Fabulić Miroslav i drugi zatočenici, a **Kukavica Musajb** propuštao da poduzmu nužne i razumne mjere da spriječi mučenje zatočenika u logoru za čiji rad je bio odgovoran i kazni ili prijavi podređene i druge počinitelje a sve u cilju sprečavanja mučenja, da bi mnogi zatočeni a mnogi zatočenici iz prostorija logora u kojima su bili zatočeni izvođeni od strane stražara a neki i od i **Kukavica Musajba**, a zatim od strane stražara u logoru i pripadnika vojne policije odvođeni iz logora pod njihovom kontrolom na saslušanje u prostorije BH banke u Bugojnu gdje je bila smještena Vojna policija 307. brigade a od 11. mjeseca 1993. godine Četa vojne policije OG “Zapad” Armije RBiH, gdje su mučeni na način da su ih vojni policajci udarali rukama, nogama i tupim predmetima po raznim dijelovima tijela a zatim u logor vraćeni sa vidnim povredama po cijelom tijelu među kojima: Krajinović Marko, Ivo Juričić zv. “Taran”, Kajić Ivica, Ivica Bartulović, Erkapić Dragan, Miloš Ivo i drugi zatočenici dok nakon odvođenja na saslušanje u BH banku gdje su na isti način mučeni Dilber Miroslav, Markulj Ante, Erkapić Dragan nakon drugog odvođenja, Miličević Dragan, Miloš Ivo nakon drugog odvođenja, Perica Kovačević, Zoro Galić, Zdravko Juričić, Niko Zlatunić, Miloš (Joze) Nikica, Miloš (Dragutin) Nikica, Crnjak Perica i Crnjak Branko nisu uopće vraćeni u logor, za koja mučenja odvedenih zatvorenika u BH banku je **Kukavica Musajb**, kao i zatvorenici koji su bili zatvoreni u logoru, znao da se zatvorenici koji se odvedu na saslušanje u BH Banku muče ali je ipak dozvoljavao i saglašavao se sa odvođenjem zatočenika na saslušanja i mučenja kojem odvođenju se niti jednom nije usprotivio niti je prijavio mučenja zatočenika koji su bili odvedeni, na koji način je pomogao u mučenju ovih zatočenika,

Čime bi optuženi Kukavica Musajb:

- **pod tačkom 6 izreke presude počinio krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka c) i e), u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH**

- **pod tačkom 15 a) izreke presude počinio krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka c) i f), u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH**

- **pod tačkom 15 b) izreke presude počinio krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 180. stav 1. i 2., i članom 29. KZ BiH, a u pogledu mučenja u BH banci u vezi sa članom 180. stav 1 i članom 31. KZ BiH.**

<u>optuženi Gasal Nisvet:</u>

- **pod tačkom 6 izreke presude počinio krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka c) i e), u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH**

optuženi Dautović Senad radnjama opisanim u oslobađajućem dijelu izreke počinio:

- **krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke a), c) e) i f), ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika iz člana 174. stav 1. tačke a) i b) ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačke a) i b) a sve u svezi sa člankom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH.**

Troškovi krivičnog postupka u oslobađajućem dijelu presude u skladu sa odredbom iz člana 189. stav 1. ZKP BiH padaju na teret budžetskih sredstava.

O b r a z l o ž e n j e

I. HISTORIJAT POSTUPKA

A. UVOD

1. Tužilaštvo BIH je dana 17.09.2007. godine podiglo optužnicu broj KT-RZ-125/07 protiv Gasal Nisveta i Kukavica Musajba, koja je potvrđena dana 19.9.2007. godine kojom se optuženi Gasal Nisvet i Kukavica Musajb terete da su počinili krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1 tačka c) i f) u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. i članom 29. Krivičnog zakona BiH.

2. Dana 07.12.2007. godine Tužilaštvo je podiglo optužnicu broj KT-RZ-162/05 protiv Handžić Enesa i Dautović Senada, a koja je potvrđena dana 11.12.2007. godine. Navedenom optužnicom optuženi Handžić i Dautović terete se da su počinili krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1 tačka a), c), e) i f), ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika iz člana 174. stav 1. tačka a) i b), ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) i b), a sve u vezi sa članom 180. stav 1 i 2. i članom 29. Krivičnog zakona BiH.

3. Na ročištu za izjašnjenje o krivnji optuženi Gasal Nisvet i Kukavica Musajb dana 27.9.2007. godine, a dana 18.12.2007. godine optuženi Handžić Enes i Dautović Senad izjasnili su se da nisu krivi.

4. Nakon što je predmet proslijeđen vijeću za glavni pretres, vijeće je dana 23.1.2008. godine iz razloga ekonomičnosti i efikasnosti postupka donijelo odluku o spajanju postupka protiv Gasal Nisveta i Kukavica Musajba sa postupkom koji se istovremeno vodio protiv optuženih Dautović Senada i Handžić Enesa, s obzirom na to da je dio činjeničnog opisa dvije optužnice protiv navedenih osoba bio identičan, i da je postojala objektivna veza. Naime, prema obje optužnice više osoba je učestvovalo u krivično pravnim radnjama povodom istih događaja, te je tužilaštvo namjeravalo da izvede iste dokaze po obje optužnice.

5. Dana 6.2.2008. godine u odnosu na svu četvoricu optuženih počeo je glavni pretres.

6. U toku glavnog pretresa izvođeni su dokazi Tužilaštva BiH i dokazi odbrane, te je Tužilaštvo BiH dana 26.4.2011. godine dostavilo izmijenjenu optužnicu u odnosu na optuženog Handžić Enesa i Sporazum o priznanju krivnje zaključen između

Tužilaštva BiH i optuženog Handžić Enesa. Dana 27.4.2011. godine vijeće je donijelo rješenje kojim se razdvaja krivični postupak protiv optuženih Gasal Nisveta, Kukavica Musajba, Dautović Senada i Handžić Enesa, te se krivični postupak protiv Handžić Enesa nastavio voditi pod brojem S1 1 K 005760 11 KrI.

7. Dana 29.6.2011. godine Tužilaštvo BiH je dostavilo izmijenjenu optužnicu u odnosu na optužene Gasal Nisveta, Kukavica Musajba i Dautović Senada. Izmjene optužnice su se odnosile na činjenični supstrat optužnice i pravnu kvalifikaciju u pogledu odgovornosti optuženih.[1]

B. DOKAZI TUŽILAŠTVA

8. U toku glavnog pretresa od strane Tužilaštva BiH je u svojstvu svjedoka su saslušani: Admir Slipac, Alen Slipac, Alvir Zrinko, Bahrija Milanović, Asim Balihodžić, Bernes Gavranović, Bosiljka Kasalo, Dragan Boškić, Božo Križanac, Vlatko Brnas, Josip Ćubela, Damir Grgić, Damir Kolovrat, Dragan Nevjestić, Drago Žulj, Berislav Džalto, Ivica Đikić, Franjo Veić, Sabahudin Gazić, Gordan Raić, Ivica Gunjača, Slava Gvozden, Ozren Gvozednović, Ilija Dujmović, Ilija Udovičić, Željko Ištuk, Ivan Kapetanović, Ivica Keškić, Jasmin Ivković, Ivo Kujundžić, Ivo Mršo, Jasminka Šečić, Berislav Jezidžić, Josip Lukić, Kazimir Kaić, Josip Kalajica, Anto Kapetanović, Dragan Kasalo, Ivica Klarić, Janjko Ljubos, Miroslav Marijanović, Mario Franić, Mario Glišić, Marko Gunjača, Milenko Begić, Milenko Kasalo, Mirko Tomljenović, Miroslav Zelić, Suljo Nebić, Nevzudin Kero, Nijaz Habib, Nikica Marković, Jadranka Nikolić, Rade Marjanović, Salkić Zijad, Sead Talić, Semir Osmić, Slaven Brajković, Stipica Džapić, Stjepan Cvijanović, Stjepan Radoš, svjedok A, svjedok B, svjedok D, Tomas Jozo, Tomislav Turalija, Ivica Topić Mirsad, Velić, Viktor Maros, Vinko Pavić, Dražen Vučak, Stipo Vučak, Zahid Jusić, Zahid Karagić, Zdravko Kezić, Zoran Gvozden, Zoran Pocrnja, Željko Lozić, Željko Miloš i Živko Ljuban. Spisak materijalnih dokaza koje je Tužilaštvo prezentiralo i uvelo u spis dati su u prilogu broj XII B ove presude i čine njen sastavni dio.

[1] Vidi Anex A, Procesne odluka 11, Odluka kojom se odbijaju prigovori odbrane u vezi sa prekoračenjem Izmijenjene optužnice.

C. DOKAZI ODBRANE

1. Odbrana prvooptuženog Gasal Nisveta I Kukavica Musajba

9. Odbrana optuženog Gasal Nisveta i Kukavica Musjaba je u svojstvu svjedoka saslušala: Hamida Đopu, Suvada Delića, Nermina Fejzića, Besima Cetina, Envera Halilovića, Zdenka Ivoša, Ivana Faletara i Gasal Nisveta. Spisak materijalnih dokaze koje je odbrana optuženih Gasal Nisveta i Kukavica Musajba prezentirala i uvela u spis dati su u prilogu broj XII C ove presude i čine njen sastavni dio.

2. Odbrana trećeoptuženog Handžić Enesa

10. Odbrana optuženog Handžić Enesa je u svojstvu svjedoka saslušala: Dževada Mlaću, Selmu Cikotića, Enesa Šehića, Edina Čorhusić, Nermina Aliefendića, Memnuna Mustajebegovića, Halida Manjuška, Mirsada Šutkovića, Merdžad Đuguma, Hidajeta Vinčevića, Vahida Jašarevića, Jasminu Mešić, Lejlu Gurbetu Mlaćo, Muhameda Donlića, Senada Alkića, Reufa Balihodžića, Harisa Haznadarevića, Azrudina Sukara, Sabahudina Gazića. U svojstvu vještaka je saslušan vještak Fikret Muslimović. Spisak materijalnih dokaza koje je odbrana Handžić Enesa prezentirala I uvela u spis dati su u prilogu broj XII D ove presude i čine njen sastavni dio.

3. Odbrana četvrtooptuženog Dautović Senada

11. Odbrana optuženog Dautović Senada je u svojstvu svjedoka saslušala: Fahrudina Agića, Refika Lendu, Antu Breljka, Antu Ivkovića, Nijaza Jusufspahića, Muniba Mahalbašića, Muju Sarajlića, Asim Bašića, Abdulaha Karabega, Abdulaha Bevrnju, Pavu Draguna, Ivicu Pavlovića, Fuka Senada, Milana Brečića, Abdulaha Jeleča, Eniza Rujanaca, Mustafu Strukara, Asima Balihodžića, Peru Berišića, Nedžada Hozića, Ahmeda Kicu, Besima Hodžić. U svojstvu vještaka je saslušan Mile Matijević. Spisak materijalnih dokaza koje je odbrana Dautović Senada prezentirala i uvela u spis dati su u prilogu broj XII E ove presude i čine njen sastavni dio.

D. SVJEDOK SUDA

12. Dana 13.4.2010. godine, vijeće je u smislu odredbi člana 261. stav 2. tačka e) ZKP BiH odlučilo da sasluša svjedoka Selmu Cikotić, a koji je ponovo saslušan 20.4.2011. godine.

E. ZAVRŠNE RIJEČI

1. Završne riječi Tužilaštva

13. Tužilaštvo je podnijelo završni podnesak i pred vijećem iznijelo svoje završne riječi. Tužilaštvo je istaklo da je u periodu obuhvaćenom izmijenjenom optužnicom u Bosni i Hercegovini bilo ratno stanje i da je na teritoriji općine Bugojno postojao oružani sukob između HVO-a i ARBiH. Tužilaštvo je navelo da su žrtve/oštećeni koji su pobrojani u izmijenjenoj optužnici osobe zaštićene članom 3. stav 1. Ženevskih konvencija o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata od 12.08.1949. godine i postupanju s ratnim zarobljenicima. Tužilaštvo je istaklo da su optuženi Nisvet Gasal, Musajb Kukavica i Senad Dautović, činjenjem, nečinjenjem i propustom da kazne – za šta ih tereti optužnica- postupali suprotno članu 3. Ženevskih konvencija i na taj način kršili pravila međunarodnog prava.

14. Tužilaštvo navodi da je optuženi Dautović, u periodu od 18.07.1993. i 27.07.1993. godine, bio komandant Objedinjene komande ARBiH u Bugojnu – Komande grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno. Tužilaštvo dalje navodi da je od 27.07.1993. godine do sredine 11. mjeseca 1993. godine optuženi Dautović bio načelnik SJB Bugojno, a da je u periodu od polovine 11. mjeseca 1993. do 19.03.1994. godine bio pomoćnik komandanta za bezbjednost OG Zapad ARBiH.

15. Nadalje se ističe da je optuženi Nisvet Gasal bio upravnik logora stadiona NK „Iskra“ od 21.09.1993. do 19.03.1994. godine, a da je optuženi Musajb Kukavica bio komandir straže u logoru stadiona NK „Iskra“ i to od osnivanja logora stadiona NK „Iskra“ do sredine 9. mjeseca 1993. godine, i od 21.09.1993. godine i prve polovine 3. mjeseca 1994. godine.

16. U završnom podnesku Tužilaštva dat je sažetak iskaza svjedoka koji su navodno

potvrdili da su se inkriminisani događaji desili na način opisan u izmijenjenoj optužnici.

17. Tužilaštvo je u usmenom iznošenju završne riječi iznijelo je svoju pravnu teoriju obrazlažući udruženi zločinački poduhvat obuhvaćen izmijenjenom optužnicom, prema kojem su zarobljeni muškarci hrvatske nacionalnosti, uključujući i pripadnike HVO-a Bugojno koji su položili oružje i predali se, te civili, među kojima i žene, djeca i starci hrvatske nacionalnosti koji su se predali zajedno s pripadnicima HVO-a, bili zatočeni i držani u neadekvatnim prostorijama, mučeni i ubijani (osobito oni koji su smatrani ektremistima), prisiljavani na rad i izloženi nehumanom i okrutnom postupanju. Tužilaštvo podsjeća na dnevnik Dževada Mlaće,[2] predsjednika ratnog predsjedništva općine Bugojno, za koji tvrdi da sadrži plan o udruženom zločinačkom poduhvatu i njegovim članovima. Takođe smatra da je Dževad Mlaćo osmislio plan i dodjeljivao zadatke, navodeći da su optuženi Gasal i Kukavica bili "sitne ribe", dok je optuženi Dautović bio "krupna riba" i odgovoran za sprovođenje plana.

18. Za optuženog Dautovića se tvrdi da je u velikoj mjeri učestvovao u planu i shodno tome odigrao svoju ulogu. Nadalje tvrdi da su se pripadnici HVO-a predali optuženom Dautoviću jer su mu vjerovali, a isto tako podsjeća da su pripadnici HVO-a koji su se predali držani u nehumanim uslovima, premlaćivani, lišavani adekvatne medicinske pomoći i prisiljavani da davaju krv. Tužilaštvo ističe da su zatočenici korišteni za radove na prvim borbenim linijama. Neki od zatočenika su ubijeni, pronađen je samo jedan broj posmrtnih ostataka, dok drugi nisu nikad pronađeni.

19. Na osnovu gore navedenog, tužilaštvo tvrdi da je plan u potpunosti proveden i da su svi optuženi odgovorni, ali da je vijeće to koje mora odlučiti o stepenu odgovornosti.

20. Vijeće napominje da dokumenti, video zapis i fotografije koje je tužilaštvo pokazalo u toku izvođenja završne riječi nisu uvedeni u dokaze, te ih vijeće nije ni uzelo u obzir kao relevantne dokaze.

2. <u>Završne riječi odbrane optuženog Nisveta Gasala</u>

21. Odbrana optuženog Gasal Nisveta je ustvrdila da tužilaštvo nema dokaze kojima bi potvrdilo svoju tezu da je 21.09.1993. godine optuženi Senad Dautović poslao Nisveta

Gasala, pripadnika SJB Bugojno, za upravnika na stadion, i da je Gasal poslan s ciljem provođenja udruženog zločinačkog poduhvata (UZP-a). Odbrana dalje konstatuje da ne postoji rješenje o postavljenju Gasala za upravnika, a posebno rješenje koje je potpisao Dautović. Odbrana je zapravo ustvrdila suprotno da je optuženi bio potčinjen komandi 307. brigade, odnosno vojnoj bezbjednosti i prvom čovjeku Enesu Handžiću, a da je 307. motorizovana brigada bila potčinjena OG Zapad.

22. U skladu s tačkom 10(a) izmijenjene optužnice, odbrana tvrdi da je zatvor bio pod kontrolom vojske i da su stražari uvijek bili potčinjeni komandiru vojne policije. Odbrana takođe tvrdi da nikad nije izvršena predaja dužnosti, te da optuženi nikada nije dobio pismena ili usmena uputstva o postupanju sa zatvorenicima.

23. U pogledu uslova na stadionu, odbrana je navela da iskazi velikog broja svjedoka, među kojima i svjedoka optužbe, potvrđuje da je 307. brigada bila zadužena za hranu za ratne zarobljenike, dok je Nisvet Gasal, u svojstvu upravnika, od kraja 9. mjeseca 1993. godine pa nadalje, učinio sve što je mogao kako bi obezbijedio što bolje uslove u datim okolnostima u Bugojnu.

24. Odbrana ne spori da su zatvorenici držani u nehumanim uslovima, ističući da ove uslove treba cijeniti u dva različita vremenska segmenta. Svjedoci optužbe su posvjedočili da su uslovi za vrijeme Mehe Sadikovića bili najgori jer su zatvorenici pod njegovom kontrolom premlaćivani, odvođeni na prinudni rad, nestajali i bivali podvrgavani drugim nezakonitim radnjama. Drugi vremenski okvir podudara se s dolaskom Gasala krajem 9. mjeseca 1993. godine i odbrana ističe da su prevashodno svjedoci optužbe posvjedočili da se nakon njegovog dolaska situacija značajno popravila. Uslovi za život su se poboljšali i u blokiranom gradu Bugojnu.

25. Naime, odbrana je navela da je po dolasku Gasala problem pretrpanosti prostorija riješen pravljenjem dodatnih kreveta na sprat, da su poboljšani sanitarni uslovi jer je zatvorenicima bilo dopušteno da idu kući na kupanje, da su napravljena četiri vanjska WC-a i da je doneseno bure s vodom, da se povećao broj obroka, da su zatvorenici od rodbine, prijatelja, časne sestre Pavke i vjerskih službenika dobijali pakete s hranom, odjećom, obućom i ćebadima. Odbrana dalje pobija tvrdnju optužbe da nije bila obezbijeđena potrebna medicinska njega. Odbrana tvrdi da je za vrijeme dok je Gasal

[2] T-640 (dnevnik Dževada Mlaće).

bio upravnik medicinska pomoć bila blagovremena, adekvatna i pružena onima kojima je bila potrebna.

26. U pogledu tvrdnje optužbe da Gasal nije preduzeo mjere da riješi status zatvorenika, odbrana tvrdi da optuženi nije imao nikakvu ulogu u procesu odlučivanja po pitanju odvođenja ili puštanja zatvorenika, te da je služba vojne bezbjednosti bila zadužena za puštanje zatvorenika što je *de facto* činila naredbama za hapšenje, puštanje ili privođenje zatvorenika.

27. Odbrana je osporila tvrdnju optužbe iz tačke 10(b) izmijenjene optužnice da je Gasal znao, te da je odobrio Musajbu Kukavici i drugim stražarima logora da mnoge zatvorenike odvode iz stadiona NK „Iskra“ na obavljanje prinudnih radova, čime su podvrgavani nehumanom postupanju. Odbrana tvrdi da su zatvorenici odvođeni na obavljanje radova odmah po dovođenju na stadion dok je Meho Sadiković bio upravnik. Odbrana takođe nabraja materijalne dokaze kako optužbe tako i odbrane koji, prema njihovoj tvrdnji, potvrđuju da su svi, osim Gasala, imali udjela u odluci da odvode zatvorenike na obavljanje prinudnih radova, te da je vojni organ svojom naredbom odlučivao o vrsti radova. Svako obavljanje prinudnih radova dok je Gasal bio upravnik bilo je protiv njegove volje i bez njegove saglasnosti, odnosno odobrenja.

28. Odbrana je osporila optužbu iz tačke 10(c) izmijenjene optužnice koja se odnosi na mučenje zatočenika u logoru u BH banci. Naime, odbrana je osporila da je Gasal znao za mučenje ali nije preduzeo mjere da isto spriječi kao i da je optuženi znao da će zatočenici imenovani u tački 10(c) biti mučeni zbog njegovog nečinjenja, te da je navodno mogao spriječiti mučenje da je preuzeo kontrolu nad ključevima od prostorija u kojima su zatočenici bili pritvoreni. Tužilaštvo je navelo da je optuženi Gasal propustio da preduzme neophodne i razumne mjere da spriječi mučenje, ili kazni, odnosno prijavi svoje potčinjene i druge počinioce.

29. Odbrana tvrdi da stražari nisu doživljavali Gasala kao svog nadređenog jer mu nisu ni bili potčinjeni i Gasal nije nad njima imao efektivnu kontrolu. Štaviše, premlaćivanja koja su se dešavala u 8. i 9. mjesecu 1993. godine prestala su s Gasalovim dolaskom. Dva incidenta premlaćivanja koja su se desila dok je Gasal bio upravnik riješena su od strane nadležne komande koja je otpustila tzv. stražu MUP-a koja je bila na dužnosti, ili su se desila uoči razmjene kad je jedan od zatočenika bio u vidno pijanom stanju i uvrijedio jednog od stražara, te stoga nije ni bilo potrebe da se taj

incident rješava, jer su svi zatočenici razmijenjeni, a osoblje sutradan otpušteno.

30. Odbrana zapaža da su vojna policija i vojna bezbjednost 307. brigade organizovali i nadzirali premještaj zatočenika u BH banku. Odbrana je takođe istakla da su zatočenici odvođeni sa lokacija na kojima su obavljali radove i iz svojih kuća, te da im se poslije toga gubi svaki trag. Odbrana tvrdi da su neki od ovih zatočenika neosnovano i pogrešno dovođeni u vezu sa Nisvetom Gasalom jer su odvedeni u BH banku sa drugih lokacija koje nisu bile u njegovoj zoni odgovornosti i u vrijeme kada on nije imao tu nadležnost.

3. Završne riječi optuženog Nisveta Gasala

31. U svojim završnim riječima, optuženi Nisvet Gasal ponovio je ono što je njegov branilac istakao u svom završnom podnesku i u usmenom izlaganju završne riječi. Istakao je da osobe koje su bile pritvorene nisu bili civili već osobe koje su položile oružje te su shodno tome mogle biti pritvorene u skladu sa IV ženevskom konvencijom iz avgusta 1949. godine i dodatnim protokolima. Pored toga, optuženi tvrdi da efektivna kontrola podrazumijeva ovlaštenje za zatvaranje i puštanje na slobodu, te da on nije imao takva ovlaštenja. Dodao je da nije mogao spriječiti odvođenja zatočenika te da naveče nije bio na stadionu, tako da nije ni znao da su zatočenici odvođeni noću. Gasal je takođe ponovio da su mnogi svjedoci posvjedočili da su se uslovi na stadionu uveliko poboljšali nakon što je on postao upravnik.

4. Završne riječi odbrane optuženog Musajba Kukavice

32. Odbrana optuženog Musajba Kukavice nije osporila da se krivično djelo desilo, ali je opovrgnula krivičnu odgovornost Kukavice i pravnu kvalifikaciju krivičnih djela koja mu se stavljaju na teret. U pogledu konkretnih pravnih argumenata, odbrana je istakla da se predmetna djela trebaju kvalifikovati samo kao ratni zločini protiv ratnih zarobljenika, a ne kao ratni zločini protiv civilnog stanovništva, s obzirom na činjenicu da u međunarodnom običajnom pravu postoji razlika između civila i boraca. Odbrana tvrdi da su zatočenici koji su držani na stadionu bili isključivo dio snaga Hrvatskog vijeća obrane i da nisu bili civili.

33. Odbrana se takođe usredotočila na standard koji treba primijeniti po doktrini

komandne odgovornosti. Odbrana ističe da postoji veliki broj dokaza koji potvrđuju da Kukavica nije bio ovlašten da vrši radnje opisane u optužnici. Na kraju, odbrana tvrdi da optužnica ne ispunjava uslove iz člana 227 stav 1. tačka c) ZKP BiH.

34. Odbrana tvrdi da upravnik zatvora i komandir straže nisu imali uticaja na odlučivanje o tome gdje će zatvorenici biti držani, kako će prema istima biti postupano ili načinu na koji će im hrana biti dijeljena, te se shodno tome ne mogu smatrati krivično odgovornim za uslove u kojima su se zatvorenici zatekli. Odbrana je takođe navela da je uprava zatvora očito nastojala da poboljša uslove u kojima su zatočenici držani na stadionu, time što su, *inter alia*, obezbijedili ćebad i materijal za proširenje smještajnog kapaciteta, omogućili pomoć Crvenog krsta u vidu ćebadi, odjeće i hrane, te dopustili časnoj sestri Pavki da zatočenicima donosi Karitasovu pomoć.

35. Odbrana ističe da navodi da je Kukavica dozvoljavao stražarima na stadionu i drugim pripadnicima ARBiH da muče i zlostavljaju zatvorenike i da je i sam Kukavica učestvovao u tim incidentima nisu potkrijepljeni dokazima. Odbrana navodi da su svi svjedoci potvrdili da je Kukavica korektno postupao sa zatvorenicima, te da nijedan svjedok nije izjavio da ga je optuženi zlostavljao ili mučio. Odbrana je istakla da je u nekoliko navrata optuženi omogućio zatvorenicima da stupe u kontakt sa svojim obiteljima, dobiju hranu i odu kući na kupanje, kao i da je generalno korektno postupao sa zatočenicima.

36. Prema tvrdnjama odbrane, tužilaštvo nije iznijelo nijedan dokaz da je optuženi mogao spriječiti ili kazniti stražare na stadionu koji su zlostavljali zatočenike, s obzirom da optuženi nije imao s njima odnos nadređenog-podređenog. Odbrana ne spori da su se dešavali incidenti zlostavljanja, ali pojašnjava da je optuženi Kukavica, nakon što je saznao za takve incidente, zajedno s upravnikom zatvora, zaključavao prostorije u kojima su zatočenici držani noću i ključeve držao na sigurnom mjestu.

37. Optužba tvrdi da je optuženi Kukavica dozvoljavao da neki od zatočenika budu odvedeni sa stadiona u BH banku, gdje su bivali mučeni i fizički zlostavljani, te da optuženi nije preduzeo nikakve mjere da spriječi njihov premještaj ili kazni one koji su ih mučili. Odbrana navodi da je na osnovu dokaza vidljivo da je komanda 307. brigade ARBiH imala isključivu nadležnost po pitanju zatočenika koji će biti odvedeni iz logora, te da je Kukavica samo izvršavao naređenja njemu nadređene komande kada je dozvolio da neki od zatočenika budu odvedeni u BH banku, koja je u to vrijeme bila sjedište

službe bezbjednosti 307. brigade ARBiH i njene jedinice vojne policije. Odbrana dalje tvrdi da Kukavica nije mogao znati, u vrijeme kada su zatočenici odvođeni, ko će s njima obavljati informativni razgovor ili da će biti maltretirani i fizički zlostavljani u toku tog informativnog razgovora.

38. Kukavica se također tereti da je dozvoljavao da odabrani pripadnici HVO-a budu odvođeni na obavljanje prinudnih radova, usljed čega su ti zatočenici bili u životnoj opasnosti ili ranjavani, te da neki od zatočenika budu prebačeni u BH banku nakon čega im se gubi svaki trag. Odbrana tvrdi da je Kukavica bio komandir jedne smjene straže u toku dnevne smjene. U pogledu odvođenja zatočenika na prinudne radove, uključujući i radove koji su obavljani na utvrđivanju linija odbrane, odbrana tvrdi da je ARBiH, prema Ženevskim konvencijama, imala pravo da koristi zatočenike za rad. Osim toga, odbrana ističe da nije proveden nijedan dokaz koji potvrđuje da su zatočenici korišteni kao živi štit od neprijatelja. Na kraju, odbrana tvrdi da u pogledu optužbe da je Kukavica odgovoran za nestale zatočenike tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi znao da će zatočenici koji su odvedeni iz logora biti mučeni ili da će nestati.

5. Završne riječi optuženog Musajba Kukavice

39. U svojim završnim riječima, optuženi Musajb Kukavica ponovio je argumente odbrane navedene u završnom podnesku i u usmenom izlaganju završne riječi.

6. Završne riječi odbrane optuženog Senada Dautovića

40. Odbrana optuženog Senada Dautovića tvrdi da optužba nije dokazala da radnje optuženog ispunjavaju elemente krivičnog djela koje mu se stavlja na teret, odnosno da snosi krivičnu odgovornost za događaje koji su se desili za vrijeme rata u BiH. U završnom podnesku, odbrana je navela dužnosti koje je optuženi Dautović obnašao u određeno vrijeme, situaciju u kojoj su se svi građani Bugojna našli u ljeto 1993. godine i uzroke koji su doveli do takve situacije.

41. Odbrana ističe da optužba nije dokazala da je optuženi Dautović imao komandnu odgovornost, odnosno da snosi krivičnu odgovornost kao saizvršilac u UZP-u. Nadalje tvrdi da bi oglašavanje optuženog Dautovića krivim kao učesnika UZP-a dovelo do povrede člana 6(3)(a) Europske konvencije o ljudskim pravima EKLJP-a, s obzirom na

činjenicu da optužba nije posebno utvrdila UZP, i da isti nije dio međunarodnog običajnog prava.

42. U pogledu međunarodnog ili nemeđunarodnog karaktera sukoba, odbrana ističe da optužba nije navela karakter sukoba. Odbrana takođe ističe da nije bilo nezakonitog zatvaranja, da su osobe koje su se predale bili civili i pripadnici HVO-a, te da je pritvaranje tih lica i ispitivanje njihove uloge bilo opravdano. Civili su odmah razdvojeni od pripadnika HVO-a.

43. Odbrana je analizirala elemente komandne odgovornosti i istakla da Dautović nije imao efektivnu kontrolu, te da se smatrao nadređenim samo u odnosu na pripadnike civilne policije iz njegove stanice policije prilikom obavljanja redovne policijske dužnosti. Odbrana je takođe istakla da optužba nije dokazala da je Dautović imao dovoljno saznanja na osnovu kojih je mogao zaključiti da su njegovi potčinjeni počinili ili su mogli počiniti neko krivično djelo.

44. Odbrana tvrdi da su ARBiH, odnosno 307. brigada i njena služba vojne bezbjednosti, bili ti koji su imali nadležnost i kontrolu nad zatočenima. Odbrana takođe ističe da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da su bilo koja osoba ili subjekat imali kontrolu nad zatvorom i njegovim stražarima.

45. Odbrana je iznijela pravne argumente i dokaze za svaku tačku i podtačku izmijenjene optužnice koji, prema njihovim tvrdnjama, pokazuju da optuženi Dautović nije kriv za krivična djela koja mu se stavljaju na teret.

7. Završne riječi optuženog Senada Dautovića

46. U svojim završnim riječima, Senad Dautović je ponovio argumente svoje odbrane navedene u završnom podnesku i u usmenom izlaganju završne riječi.

II. OPŠTA RAZMATRANJA O DOKAZIMA

A. OCJENA DOKAZA

47. Sud je cijenio dokaze u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine koji vijeću omogućuje da prema članu 15. ('Slobodna ocjena dokaza'), te u skladu sa opštim principima međunarodnog krivičnog prava,[3] "ocijeni postojanje ili nepostojanje činjenica" bez ograničenja koja nameću "formalna dokazna pravila". Član 15. je ograničen samo članom 10. ZKP BiH koji predviđa da vijeće ne može zasnovati "svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona".

B. *PRESUMPTIO INNOCENTIAE* I TERET DOKAZIVANJA

48. Jedno od osnovnih pravila krivičnog prava je da se optuženi smatra nevinim dok se njegova krivica ne dokaže.[4] Na međunarodnom nivou ovaj princip je stekao *jus cogens* status time što je eksplicitno obuhvaćen Statutom MKSJ (član 21. stav 3.), Statutom MKSR (član 20. stav 3.), Statutom Međunarodnog krivičnog suda (član 66. stav 1.), Statutom Specijalnog suda za Siera Leone (član 17. stav 3.), Statutom Specijalnog vijeća suda u Kambodži (član 35.), Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima (član 14. stav 2.), Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima (član 11. stav 1.) i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (član 6. stav 2.). Ovaj princip ugrađen je i u domaće zakonodavstvo kroz član II(2) Ustava Bosne i Hercegovine (koji predviđa da svi sudovi u Bosni i Hercegovini direktno primjenjuju član 6. stav 2. EKLJP), te član 3. stav 1. ZKP BiH ('Pretpostavka nevinosti i *in dubio pro reo*'). Shodno tome, ovo Vijeće je

[3] *Vidi npr, Tužilac protiv Blaškića*, IT-95-14-T, Presuda, 3. mart 2000. ("*Blaškić,* Presuda Pretresnog vijeća"), par. 34 ("Vijeće se […] pridržavalo principa ekstenzivne prihvatljivosti dokaza, pri čemu njihova vjerodostojnost i autentičnost određuju težinu koju će svakom od tih dokaza u određenom trenutku pridati sudije".).

[4] *Mugdin Herceg*, AP 2313/05 (Ustavni sud BiH), Odluka, 6. juli 2007. godine, paragraf 45. *Vrdoljak,* X-KR-08/488 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 10. juli 2008. godine, str. 11. *Trbić,* X-KR-07/386 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 16. oktobar 2009. godine, paragraf 55. Vidi takođe *Sjedinjene Države protiv Kraucha i dr.* (predmet IG Farben), (Međunarodni vojni sud), Odluka i presuda i kazna, *Green Series* (vol. 8), str. 1107 (1948); R. May & M. Mierda, *International Criminal Evidence /Dokazi u međunarodnim krivičnim postupcima/* (2002), str. 289.

razmatralo dokaze bez "... unaprijed stvorene ideje da je okrivljeno lice izvršilo djelo za koje se tuži."[5]

49. Pod principom *presumptio innocentiae* se podrazumijeva da optuženi nije dužan dokazivati svoju nevinost. Umjesto toga, teret dokazivanja je u potpunosti na suprotnoj strani u postupku, odnosno na tužiocu koji mora dokazati odgovornost optuženog izvan razumne sumnje.[6] U skladu s tim, Sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je uvjeren u nevinost optuženog, nego i onda kada postoji razumna sumnja u krivicu optuženog.[7]

C. KREDIBILITET I POUZDANOST SVJEDOKA

50. Prilikom ocjene iskaza saslušanih svjedoka, vijeće je između ostalog uzelo u obzir držanje svjedoka, njihovo ponašanje i karakter, dosljednost u iskazima svjedoka, stepen usaglašenosti između iskaza svjedoka i ostalih dokaza uvedenih u sudski spis, kao i ostale lične faktore koji mogu uticati na iskaz svjedoka, uključujući njihovo eventualno učešće u događajima i njihovu vezu sa optuženim.[8]

51. Brojni svjedoci su svjedočili o traumatičnim događajima odnosno događajima kojima su bili izloženi u više navrata, a koji su se desili 14 godina prije njihovog svjedočenja pred vijećem. Imajući to u vidu, manje razlike i nedosljednosti u okviru jednog iskaza ili između različitih iskaza su očekivane. Dakle, manja odstupanja biće uzeta u obzir, ali neće

[5] *Branka Kolar-Mijatović,* AP-1262/06 (Ustavni sud BiH), 23. novembar 2007, paragraf 34 *gdje se citira* presuda u predmetu *Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španije*, broj 10588/83, 6. decembar 1988. godine, § 77. *Vidi također Herceg,* paragraf 31.
[6] Odluka u predmetu *Herceg*, paragraf 31. *Vidi takođe D.S.* AP 1781/07 (Ustavni sud BiH), Odluka, 30. maj 2009. godine, paragraf 45; *Karajić* Prvostepena presuda, paragraf 314. *Tomić,* X-KRŽ-07/346 (Sud BiH), Drugostepena presuda, 27. maj 2011. godine, paragraf 17. *Vidi takođe Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španije, John Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva,* br. 18731/91, ESLJP, 8. decembar 1996. godine; član 66. stav 2. Statuta MKS.
[7] Odluka u predmetu *Herceg*, paragraf 31. *Vidi takođe Karajić,* Prvostepena presuda, paragraf 314; *Tomić,* Drugostepena presuda, 27. maj 2011. godine, paragraf 18; *Trbić,* Prvostepena presuda, paragraf 55.
[8] *Karajić*, X-KR-07/336 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 13. april 2010, par. 61. *Vidi takođe Savić*, X-KR-07/400 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 24. mart 2009, par. 139; *Trbić*, X-KR-07/386 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 16. oktobar 2009, par. 61-63; *Kurtović*, X-KR-06/299 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 30. april 2008, str. 20; *Samardžija*, X-KR-05/07 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 3. novembar 2006, str. 15.

dovesti do toga da vijeće automatski odbaci iskaz određenog svjedoka kao diskreditovan ili nepouzdan.[9]

52. Pored toga, iako će vijeće uzeti u obzir odstupanja između iskaza različitih svjedoka ili između različitih izjava jednog svjedoka, ta nedosljednost neće sama po sebi dovesti do toga da vijeće u cjelosti odbaci iskaz određenog svjedoka kao nepouzdan.[10] Vijeće može utvrditi da je svjedok vjerodostojan i pouzdan u određenim dijelovima svog iskaza, a da je pak, u drugim dijelovima svog svjedočenja, nevjerodostojan ili nepouzdan.[11]

D. POSREDNI DOKAZI

53. Kao opšti princip međunarodnog prava, činjenice se mogu dokazivati posrednim dokazima - "dokazi koji se odnose na okolnosti u vezi s nekim događajem ili krivičnim djelom na osnovu kojih se razumno može izvesti određeni zaključak o nekoj predmetnoj činjenici"[12] - ako objektivne prepreke sprječavaju stranu koja snosi teret dokazivanja da prikupi direktne dokaze koji idu u prilog njihovih tvrdnji.[13] U kontekstu međunarodnog

---

[9] *Karajić* Prvostepena presuda, par. 60. *Vidi takođe Tužilac protiv Simića*, IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003 ("*Simić* Presuda Pretresnog vijeća") par. 22; *Savić* Prvostepena presuda, par. 141-42; *Trbić* Prvostepena presuda, par. 59; *Kurtović* Prvostepena presuda, str. 20.

[10] *Tužilac protiv Delalića i dr.,* IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. godine ("*Čelebići* Presuda žalbenog vijeća"), par. 496. *Vidi takođe Trbić* Prvostepena presuda, par. 64.

[11] *Tužilac protiv Kupreškića*, IT-95-16-A,Presuda, 23. oktobar 2001, ("*Kupreškić* Presuda žalbenog vijeća"), par. 333. *Vidi takođe Trbić* Prvostepena presuda, par. 64; *Tužilac protiv Stevanovića*, X-KR-05/24-2 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 29. juli 2008, str. 10-11.

[12] *Tužilac protiv Brđanina*, IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004 ("*Brđanin* Presuda pretresnog vijeća"), par. 35 citat iz *Criminal Evidence /Dokazi u krivičnom postupku/* (3. izd.), Richard May, London: Sweet & Maxwell, 1995. *Vidi takođe Tužilac protiv Delića*, IT-04-83-T, Odluka o usvajanju smjernica za izvođenje dokaza i ponašanje pravnih zastupnika u sudskom postupku, 24. juli 2007 ("*Delić* Odluka o izvođenju dokaza") par. 34, citat iz *Criminal Evidence /Dokazi u krivičnom postupku/* (5. izd.) Richard May i Stephen Powell, Sweet & Maxwell Ltd., 2004; *Trbić*, Prvostepena presuda, par. 68 ("Neposredni dokazi su oni dokazi koji neposredno utvrđuju spornu činjenicu. Posrednim dokazima se istinitost sporne činjenice utvrđuje putem drugih činjenica").

[13] *Predmet Krfski kanal (Ujedinjeno Kraljevstvo protiv Albanije); Meritum*, Međunarodni sud pravde (MSP), 9. april 1949, Izvještaji MSP, 1949, str. 18, (gdje se zaključuje da "…žrtva kršenja međunarodnog prava često nije sposobna da pruži neposredne dokaze o činjenicama koje povlače za sobom odgovornost. Takvoj državi treba dozvoliti liberalnije služenje donošenjem zaključaka o činjenicama i posrednim dokazima"); *Abitraža o razgraničenju u oblasti Abyei između Vlade Sudana i Narodnog pokreta/armije za oslobođenje Sudana; Konačna odluka*, Stalni arbitražni sud /engl. Permanent Court of Arbitration – PCA/, 22. juli 2009, par. 534 (gdje se navodi: "većinu dokaza u ovom predmetu, u manjoj ili većoj mjeri, karakteriše nepreciznost i često se radi o posrednim dokazima, pa se u tom pogledu može uzeti u obzir subjektivna ocjena neophodna prilikom ocjene takvih dokaza"); *Timurtaş protiv Turske,* broj 23531/91, ESLJP, 13. juni 2000. godine, § 166 (gdje je utvrđeno da "[p]itanje da li propust nadležnih organa da daju prihvatljivo objašnjenje o sudbini pritvorene osobe, u nedostatku tijela, može dovesti do razmatranja povrede člana 2. Konvencije ovisiće o svim okolnostima predmeta, a posebno o postojanju dovoljno jasnih indicija, koje se temelje na konkretnim elementima, iz kojih se može zaključiti prema traženom standardu dokazivanja da je pritvorena osoba umrla u pritvoru […].").

krivičnog prava, ovaj princip potvrdili su različiti međunarodni sudovi kao što su Međunarodni krivični sud,[14] Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju,[15] Međunarodni krivični sud za Ruandu,[16] Specijalni sud za Siera Leone[17] i Izvanredno vijeće suda u Kambodži.[18] Sud Bosne i Hercegovine je također dosljedno primjenjivao ovaj princip prilikom razmatranja i ocjene dokaza u predmetima ratnih zločina.[19]

54. Posredni dokazi imaju jednaku dokaznu vrijednost kao i neposredni dokazi.[20] Iako pojedinačni posredni dokazi mogu biti nedovoljni da bi se utvrdila određena činjenica, kada se u svojoj ukupnosti sagleda njihov kolektivni i kumulativni karakter oni mogu predstavljati "čvrste karike u lancu indirektnih dokaza"[21] koje su "razotkrivajuće i presudne".[22] Koristeći

---

[14] *Vidi npr. Tužilac protiv Konyija i dr.*, ICC-02-04, Odluka o zahtjevu žrtava za učešće a/0010/06, a/0064/06 do a/0070/06, a/0081/06 do a/0104/06 i a/0111/06 do a/0127/06, 10. avgust 2007 ("*Kony* Odluka o učešću") par. 15 (citat iz *Krfskog kanala* za sljedeće utvrđenje Suda: "Također je prihvaćeno kao opšti princip prava da su 'indirektni dokazi' (tj. zaključci o činjenicama i posredni dokazi) prihvatljivi ukoliko se može pokazati da je strana koja snosi teret dokazivanja objektivnim preprekama spriječena u prikupljanju neposrednih dokaza o relevantnim elementima u prilog svojih tvrdnji; pogotovo kada se čini da su takvi indirektni dokazi bazirani na 'nizu međusobno povezanih činjenica iz kojih se može izvući samo jedan zaključak'").

[15] *Vidi npr. Tužilac protiv Dražena Erdemovića*, Zajedničko izdvojeno mišljenje sudije McDonald i sudije Vohrah, 7. oktobar 1997, ("*Erdemović* Presuda Žalbenog vijeća"), par. 57 (čime se princip iz predmeta *Krfski kanal* uvodi u sudsku praksu MKSJ); *Tužilac protiv Delalića i dr.*, IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001 ("*Delalić* Presuda žalbenog vijeća), par. 458.

[16] *Vidi npr. Tužilac protiv Kamahunde*, ICTR-99-54A-A, Presuda, 19. septembar 2005. ("*Kamahunda* Presuda Žalbenog vijeća"), par. 241; *Tužilac protiv Gacumbitsija,* ICTR-2001-64-A, Presuda, 7. juli 2006, ("*Gacumbitsi* Presuda Žalbenog vijeća"), par. 115.

[17] *Vidi npr. Tužilac protiv Fofane i dr.,* SCSL-04-14-A, Presuda, 28. maj 2008. ("*Fofana* Presuda Žalbenog vijeća") par. 198-200; *Tužilac protiv Brime i dr.,* SCSL-04-16-T, Presuda, 20. juni 2007 ("*Brima* Presuda Pretresnog vijeća") par. 109.

[18] *Vidi npr. Tužilac protiv Kaing Guek Eava (a.k.a. Duch)*, Br. 001/18-07-2007/ECCC/TC, Presuda, 26. juli 2010. godine ("*Duch* Presuda pretresnog vijeća") par. 43.

[19] *Vidi npr. Đukić*, X-KR-07/394 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 12. juni 2009, str. 35 (gdje se navodi "... pojedine relevantne činjenice iz optužnice Vijeće je utvrdilo na osnovu posrednih dokaza – indicija"); *Đukić*, X-KR-07/394 (Sud BiH), Drugostepena presuda, 6. april 2010, par. 75 ("... prvostepeno vijeće je, suprotno žalbenim navodima, do ovog zaključka došlo putem posrednih dokaza, koji su dovoljni u konkretnom slučaju, da se sa sigurnošću utvrdi krivica optuženog za inkriminisane radnje"); *Trbić* Prvostepena presuda, par. 66 ("U ovom predmetu postoji mnoštvo dokaza koji upućuju na određene okolnosti koje uzete zajedno upućuju na postojanje konkretnih činjenica na kojima se zasniva krivica optuženog"); *Savić* Prvostepena presuda, par. 144-145; *Kovać*, X-KR-08/489 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 10. juli 2009, par. 17.

[20] *Brđanin* (Presuda pretresnog vijeća, par. 35 citat iz *Taylor, Weaver i Donovan* (1928) 21 Cr. App. R. 20, 21 (gdje se navodi da "reći za neke dokaze da su indicije, ne znači te dokaze obezvrijediti"). *Vidi također Kupreškić* Presuda žalbenog vijeća, par. 303 ("... nema prepreke da osuđujuća presuda bude zasnovana na [posrednim] dokazima"); *Trbić* Prvostepena presuda, par. 68 ("U skladu sa principom slobodne ocjene dokaza, u toku glavnog pretresa relevantne činjenice mogu se utvrđivati neposrednim i posrednim dokazima, odnosno indicijama"); *M.Š.*, AP-661/04 (Ustavni sud BiH) 22. april 2005, par. 36; *Hasić*, AP 5/05 (Ustavni sud BiH) 14 mart 2006, par. 31. ("Također, činjenice koje sud treba utvrditi mogu se dokazivati neposrednim i posrednim dokazima – indicijama").

[21] *Tužilac protiv Naletilića i dr.*, IT-98-34-T, Presuda, 31. mart 2003 ("*Naletilić* Presuda pretresnog vijeća"), par. 504 *potvrđeno u Tužilac protiv Naletilića i dr.*, IT-98-34-A, Presuda, 3. maj 2006 ("*Naletilić* Presuda žalbenog vijeća"), par. 516.

[22] *Brđanin* Presuda pretresnog vijeća, par. 35. *Vidi također Todorović i dr.*, X-KRŽ-07/382 (Sud BiH), Drugostepena presuda, 17. februar 2009, par. 89 (gdje se navodi "... kao kada se sastave svi dijelovi neke slagalice, ponekad posredni dokazi mogu biti uvjerljiviji od svjedočenja neposrednog očevica koje može biti podložno varljivosti ljudske percepcije"); *Lalović,* X-KR-05/59 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 16. juni

se jezikom preuzetim od engleskih sudova, Pretresno vijeće II MKSJ opisalo je ovaj efekat na sljedeći način:

> Kaže se da na posredne dokaze treba gledati […] kao na uže koje se sastoji od nekoliko niti. Jedna nit užeta može biti nedovoljna da drži težinu, ali tri upletene zajedno mogu biti sasvim dovoljne jačine. Stoga isto može vrijediti i za indicije – moguća je kombinacija okolnosti od kojih niti jedna sama za sebe ne bi predstavljala temelj za razumnu osudu ili bi tek bila povod za sumnju, no uzete zajedno kao cjelina mogu navesti na zaključak o krivici s onim stepenom sigurnosti koji se uopšte može očekivati ili prihvatiti.[23]

55. Ustavni sud BiH je utvrdio da korištenje posrednih dokaza nije protivno principima pravičnog suđenja iz člana 6. stav 1. EKLJP, ali je naglasio da indicije moraju "djelovati kao čvrst, zatvoren krug koji dozvoljava samo jedan zaključak u odnosu na relevantnu činjenicu".[24] Shodno tome, pretresna i žalbena vijeća Suda BiH, kao i različita pretresna i žalbena vijeća MKSJ, oslanjala su se na posredne dokaze da bi utvrdila određenu činjenicu ili postojanje krivičnog djela,[25] povezala optuženog sa krivičnim djelom za koje se tereti,[26] te izvela zaključke o *mens rea* ili obliku učešća optuženog.[27] U pojedinim

---

2010, par. 126 ("Takvi dokazi uzeti pojedinačno mogu biti sami po sebi nedovoljni, ali ukoliko se sagledaju u svojoj ukupnosti njihov kolektivni i kumulativni karakter može biti razotkrivajući i ponekad presudan"); *Savić* Prvostepena presuda, par. 145. *Tužilac protiv Orića*, Nalog o smjernicama za izvođenje dokaza i ponašanje strana u sudskom postupku, 21. oktobar 2004. ("*Orić* Odluka o smjernicama"), § 2, par. 9.

[23] *Brđanin* Presuda pretresnog vijeća, par. 35 fusnota 40, citat iz *Exall* (1866) 4 F. & F. 922, 929. Žalbeno vijeće u predmetu *Delalić* formulisalo je ovaj princip donekle drugačije zaključivši da "[p]redmet baziran na indirektnim dokazima sastoji se od dokaza mnoštva raznih okolnosti koje, uzete u kombinaciji, ukazuju na krivicu optuženog lica, zbog toga što bi u kombinaciji obično mogle postojati samo zato što je optuženi učinio to za što se tereti..." *Delalić* Presuda žalbenog vijeća, par. 458.

[24] *M.Š.*, AP-661/04 (Ustavni sud BiH), 22. april 2005, par. 36; *Hasić*, AP 5/05 (Ustavni sud BiH), 2006, par. 31. *Vidi takođe Trbić* Prvostepena presuda, par. 71 citat iz Presude Vrhovnog suda Hrvatske, Kž 1744/68 (1968); *Đukic* Prvostepena presuda, par. 129 citat iz Komentara zakona o o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini, strana 716. ESLJP se takođe vodio posrednim dokazima prilikom odlučivanja po zahtjevima pred ovim sudom. *Vidi npr. Cakici protiv Turske*, broj 23657/94, 8. juli 1999, par. 85.

[25] *Vidi npr. Mejakić* X-KRŽ-06/200 (Sud BiH), Drugostepena presuda, 16. februar 2009, par. 89 (gdje se vijeće vodilo posrednim dokazima prilikom utvrđenja da je optuženi upravljao konkretnom stražarskom smjenom); *Kujundžić*, X-KR-07/442 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 30. oktobar 2009, par. 383-385. *Vidi takođe Tužilac protiv Martića*, IT-95-11-A, Presuda,, 8. oktobar 2008. ("*Martić* Presuda žalbenog vijeća"), par. 255, 259-261 (gdje se prihvata nalaz pretresnog vijeća da je granatiranje Zagreba predstavljalo rasprostranjen napad usmjeren protiv civilnog stanovništva "zbog karakteristika oruđa [...] i zbog širokih razmera napada"); *Tužilac protiv Krnojelca,* Presuda, IT-97-25-T, 15. mart 2002 ("*Krnojelac* Presuda pretresnog vijeća"), par. 326; *Tužilac protiv Kvočke i dr.,* IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005. ("*Kvočka* Presuda žalbenog vijeća"), par. 260. Posredni dokazi se mogu koristiti da ukažu na *actus reus* kod krivičnog djela silovanja. *Tužilac protiv Muhimane*, ICTR-95-1B-A, Presuda, 21. maj 2007. ("*Muhimana* Presuda žalbenog vijeća") par. 49.

[26] *Vidi npr. Stupar*, X-KR-05/24 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 29. juli 2008, str. 182 ("Svijest o krivičnim djelima […] [t]akođe može biti dokazana na temelju posrednih dokaza"). *Vidi takođe Tužilac protiv Strugara*, IT-01-41-T, Presuda, 31. januar 2005, ("*Strugar* Presuda pretresnog vijeća"), par. 343 (gdje se iz posrednih dokaza izvodi zaključak o svijesti optuženog da njegovo naređenje "... za napad na Srđ nužno podrazumijeva i mogućnost da će njegove snage morati da gađaju hrvatske artiljerijske i druge položaje […]"). *Đukić* Prvostepena presuda, par. 199, 363 citat iz *Tužilac protiv Limaja i dr.*, IT-03-66-T, Presuda, 30. novembar 2005, ("*Limaj* Presuda pretresnog vijeća"), par. 515.

predmetima, određeno činjenično utvrđenje ili osuđujuća presuda bili su zasnovani isključivo na posrednim dokazima.[28] U drugim predmetima, posredni dokazi su korišteni kao potpora dodatnim svjedočenjima ili materijalnim dokazima.[29]

E. REPLIKA

56. Izvođenje dokaza optužbe kojima se pobijaju dokazi odbrane propisano je članom 261. ZKP-a BiH. Nakon što se izvedu dokazi tužilaštva i odbrane, tužilaštvo može izvesti dokaze kojima se pobijaju dokazi odbrane. Odbrana može izvesti dokaze kao odgovor na pobijanje. Dana 11.2.2011. godine tužilac je podnio prijedlog za izvođenje dokaza u okviru replike. Iako je ovaj prijedlog podnesen tri godine nakon početka glavnog pretresa, podnesen je blagovremeno, odnosno nakon što je odbrana izvela svoje dokaze. Tužilaštvo je već saslušalo 80 svjedoka i izvelo 647 materijalnih dokaza. Tužilaštvo je u navedenom prijedlogu predložilo saslušanje još 16 svjedoka (od kojih je 8 zatražilo zaštitne mjere) i čitanje izjave koja je data pred MKSJ od strane svjedoka odbrane koji je ranije pozivan. Tužilac je u svom prijedlogu također obrazložio u kratkim crtama šta namjerava dokazati saslušanjem navedenih svjedoka.

57. Prvostepeno vijeće je pažljivo razmotrilo obrazloženje dato u vezi sa predloženim svjedocima, ali nije moglo zaključiti da bilo koji od predloženih svjedoka ispunjava definiciju dokaza koji se izvode u fazi replike. Dokazi kojima se pobijaju dokazi odbrane

---

[27] *Vidi npr. Stupar* Prvostepena presuda, str. 142 (gdje se navodi da "[d]okazi o stvarnoj kontroli mogu biti neposredni ili posredni"). *Vidi također Savić* Prvostepena presuda, par. 171; *Tužilac protiv Kvočke i dr.*, IT-98-31/1-T, Presuda, 2. novembar 2001 ("*Kvočka* Presuda pretresnog vijeća"), par. 324 (gdje se navodi "Da je optuženi znao za udruženi zločinački poduhvat može se zaključiti iz pokazatelja [indicija] kao što je položaj na kom je optuženi bio, duljina vremena koje je proveo u logoru, funkcija koju je vršio, njegovo kretanje po logoru i kontakti koje je imao sa zatočenicima, osobljem ili vanjskim osobama koje su obilazile logor"); *Tužilac protiv Jelisića*, IT-95-10-A, Presuda, 5. juli 2005 ("*Jelisić* Presuda žalbenog vijeća"), par. 47 (gdje se navodi "Što se tiče dokaza za specifičnu namjeru, o njoj se – u nedostatku izravnih i eksplicitnih dokaza – može zaključivati na osnovu cijelog niza činjenica i okolnosti, kao što je opšti kontekst […]"); *Tužilac protiv Blaškića*, IT-95-14-A, 29. juli 2004 ("*Blaškić* Presuda žalbenog vijeća"), par. 56 (gdje se potvrđuje da se pretresno vijeće vodilo posrednim dokazima prilikom utvrđivanja stvarnog znanja nadređenog).

[28] *Vidi npr. Naletilić* Presuda žalbenog vijeća, par. 492; *Kupreškić* Presuda žalbenog vijeća, par. 303 (gdje se navodi "... nema prepreke da osuđujuća presuda bude zasnovana na [posrednim] dokazima"); *Tužilac protiv Galića*, IT-98-29-T, Presuda, 5. decembar 2003, ("*Galić* Presuda pretresnog vijeća"), par. 747; *Tužilac protiv Stakića*, IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006, ("*Stakić* Presuda žalbenog vijeća), par. 224.

[29] *Vidi npr. Savić* Prvostepena presuda, par. 286; *Trbić* Prvostepena presuda, par. 471, *Strugar* Prvostepena presuda, par. 89; *Karajić* Prvostepena presuda), par. 62 (gdje se navodi da je praksa Suda BiH da cijeni posredne dokaze i dovodi ih u vezu "sa iskazima drugih svjedoka, očevidaca"). *Vidi također Tužilac protiv Kordića i Čerkeza,* IT-95-14/2-A, Presuda, 17. decembar 2004 ("*Kordić* Presuda žalbenog vijeća"), par. [276] ("Ne bi bilo ispravno sugerisati da se posredni dokazi ne mogu smatrati potkrepljujućim"); *Tužilac protiv Galića*, IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006 ("*Galić* Presuda žalbenog vijeća"), par. 221-223.

imaju konkretnu i ograničenu svrhu. Njima se pobijaju novi dokazi ili nove teorije koje su iznesene u fazi izvođenja dokaza odbrane. Replika se ne ograničava na činjenice koje tužilaštvo nije moglo uvesti u fazi izvođenja svojih dokaza. Mora postojati konkretan razlog za prihvatanje takvih dokaza i taj razlog mora biti povezan sa već izvedenim dokazima odbrane. Prvostepeno vijeće ima diskreciono pravo da odluči koje dokaze će dozvoliti. Svjedočenje kojim se samo dodatno potkrijepljuju argumenti izneseni tokom izvođenja dokaza određene strane i koji ne osporavaju, diskreditiraju i značajno umanjuju snagu dokaza suprotne strane, ne spadaju u dokaze koji se izvode u fazi replike. Dokazi u toj fazi postupka ne mogu biti kumulativne prirode.

58. Imajući u vidu naprijed navedeno, pretresno vijeće je razmotrio sve predložene svjedoke i odbilo saslušanje 16 svjedoka jer bi njihova svjedočenja bila kumulativne prirode. Na primjer, tužilaštvo je svoj prijedlog za saslušanje svjedoka br. 7 obrazložilo navodeći da će njegovo svjedočenje pokazati da su se premlaćivanja dešavala u BH banci. Međutim, i tužilaštvo i odbrana su već izveli dokaze u tom pravcu, dok su dokazi predloženi u replici kumulativne prirode i prema mišljenju ovog vijeća nepotrebni. Svjedok pod brojem 16. je odbijen jer je njegovo svjedočenje ocijenjeno kao nerelevantno i bez dokazne vrijednosti u pogledu sporne činjenice.

59. Vijeće je prvobitno prihvatilo prijedlog da se pročita izjava Selme Cikotića. Odbrana je uložila prigovor i zatražila da se svjedok pozove i da se ponovo pojavi pred Vijećem. Tužilaštvo je kasnije povuklo taj prijedlog. Prvostepeno vijeće je na kraju odlučilo da je potrebno dodatno pojašnjenje svjedočenja Selme Cikotića i u skladu s tim pozvalo svjedoka *ex officio*, te su sve strane imale priliku da ga ispitaju.

F. DODATNI DOKAZI

60. Dana 30.5.2011. godine, Tužilaštvo je podnijelo prijedlog za saslušanje 7 svjedoka u vidu dodatnih dokaza. Standard za izvođenje dodatnih dokaza u ovoj fazi postupka (više od tri i pol godine nakon podizanja optužnice) je visok. Prvostepeno vijeće ima diskreciono pravo da prihvati dodatne dokaze u skladu sa članom 276. ZKP-a BiH. U komentarima je dato sljedeće objašnjenje:

> Nakon izvođenja svih dokaza stranaka i Suda, sudija ili predsjednik vijeća pita stranke i branioca da li imaju još neki dokazni prijedlog za izvođenje dokaza. Ukoliko imaju, Sud će odlučiti da li prihvata prijedlog ili ne. Ako se prijedlog prihvati glavni pretres se odlaže, odnosno prekida da bi se pribavio novi dokaz i izvršile pripreme optužbe,

odnosno odbrane.

61. Jasno je da u ovoj fazi postupka Vijeće ima diskreciono pravo da dozvoli izvođenje dokaza.

62. U konkretnom slučaju nije bilo posebnih okolnosti koje bi ukazivale na neophodnost prihvatanja dokaza u kasnoj fazi postupka. Tužilaštvo nije dokazalo da im predloženi dokazi nisu bili dostupni u toku glavnog pretresa i da ih nisu mogli izvesti u fazi izvođenja dokaza tužilaštva unatoč dužnoj pažnji.[30] Strana koja predlaže izvođenje dokaza mora pokazati da predloženi dokazi nisu bili dostupni tokom glavnog pretresa u bilo kojem obliku i da je učinjeno sve da se ti dokazi pribave. Vijeće je cijenilo predložene dokaze u pogledu njihove relevantnosti i dokazne vrijednosti. Dokazi koji su kumulativne prirode mogu se odbiti. Također, u ovoj fazi postupka, dodatni dokazi koji su isključivo osuđujuće prirode ili idu u prilog nove teorije o odgovornosti ili služe kao dopuna ranije izvedenim dokazima, ne mogu se prihvatiti. Vijeće kojem je dostavljen prijedlog za izvođenje dodatnih dokaza mora također uzeti u obzir dužinu glavnog pretresa i istrage. Uzimajući u obzir navedene faktore, prvostepeno vijeće je pažljivo razmotrilo sve prijedloge za saslušanje svjedoka. Nakon pažljivog razmatranja predloženih dokaza, prvostepeno vijeće je utvrdilo da predloženi dokazi nisu relevantni, da su kumulativne prirode i samim tim nepotrebni, neblagovremeni, ili sami po sebi nepouzdani. Vijeće je stoga odbilo prijedlog tužilaštva i zaključilo glavni pretres.

G. PRIGOVORI TUŽILAŠTVA I ODBRANE NA MATERIJALNE DOKAZE

63. U toku glavnog pretresa Tužilaštvo i odbrana na uložene materijalne dokaz ulagali su prigovore autentičnosti, zakonitosti i relevantnosti.

[30] Prvostepeno vijeće napominje da se ovaj uslov ne odnosi na dokaze u fazi replike.

1. Prigovori na materijalne dokaze Tužilaštva

(a) Prigovori autentičnosti

64. Na dokaze T-5, T-6, T-8, T-9, T-10, T-11, T-18, T-20, T-33, T-35, T-38a – T-38d, T-51, T-64, T-65, T-158, T-168, T-179, T-200, T-222, T-251, T-254, T-255, T-311, T-321, T-462, T-520, T-521, T-572, T-584, T-612, T-617, T-618, T-625 odbrana je uložila prigovor autentičnosti.

(b) Prigovori relevantnosti

65. Na dokaze T-136, T-159, T-174, T-204, T-224, T-267, T-554, T-594 odbrana je uložila prigovor relevantnosti.

(c) Prigovori zakonitosti

66. Na dokaze T-5, T-6, T-8, T-9, T-10, T-11, T-195, T-200, T-204, T-208, T-212, T-213, T-214, T-215, T-220, T-224, T-232, T-236, T-334, T-340, T-365, T-370, T-374, T-389, T-401, T-450, T-523, T-524, T-625 odbrana je uložila prigovor zakonitosti.

67. Dokaz T-159 nakon ulaganja prigovora autentičnosti, Tužilaštvo je povuklo. Dokaze T-572, T-573, T-582 vijeće je vratilo Tužilaštvu sa uputom da Sudu dostavi ovjerene. Istima je dodijeljen broj, ukoliko budu dostavljeni Sudu.

68. Dokaze T-179, T-285, T-299, T-341, T-365, T-478, T-515, T-586, T-612, T-617, T-618, T-625 vijeće je na glavnom pretresu uložilo u spis kao dokumente, a ne kao dokaze.

69. Naime, na navedene dokaze odbrana je ulagala prigovore autentičnosti, relevantnosti i zakonitosti. Tužilaštvo je imalo mogućnost da se očituje u vezi sa uloženim prigovorima, te da naknadno dostavi potrebne dokaze koji se odnose ove prigovore.

2. Prigovori na materijalne dokaze odbrane optuženog Dautović Senada

(a) Prigovori autentičnosti

70. Tužilaštvo je na dokaze odbrane optuženog Dautović Senada broj: O-45/4, O-46/4, O-108/4, O-110/4, O-111/4, O-112/4, O-113/4, O-114/4, O-115/4, O-115/4, O-163/4, O-169/04, O-213/4, O-214/4, O-215/4, O-241/4, O-252/4, O-255/4, O-257/4, O-263/4, O-282/4, O-296/4, O-303/4, O-305/4, O-306/4, O-308/4, O-309/4, O-315/4, O-316/4 uložio prigovor autentičnosti.

(b) Prigovori zakonitosti

71. Tužilaštvo je na dokaze odbrane optuženog Dautović Senada broj: O-36/4, O-37/4, O-38/4, O-39/4, O-44/4, O-49/4, O-50/4, O-56/4, O-63/4, O-75/4, O-76/4, O-77/4, O-78/4, O-100/4, O-101/4, O-102/4, O-103/4, O-104/4, O-106/4, O-107/4, O-109/4, O-110/4, O-111/4, O-112/4, O113/4, O-114/4, O-115/4, O-162/4, O-163/4, O-164/4, O-165/4, O-166/4, O-167/4, O-181/4, O-182/4, O-183/4, O-184/4, O-185/4, O-187/4, O-191/4, O-203/4, O-205/4, O-206/4, O-207/4, O-208/4, O-209/4, O-212/4, O236/4, O-241/4, O-244/4, O-246/4, O-247/4, O-255/4, O-263/4, O-292/4, O-295/4, O-302/4, O-305/4, O-308/4, O-309/4, O-315/4, O-316/4, O-317/4, O-318/4, O-319/4, O-320/4, O-321/4, O-322/4, O-323/4, O-324/4, O-325/4, O-331/4 uložio prigovor zakonitosti.

(c) Prigovori relevantnosti

72. Tužilaštvo je na dokaze odbrane optuženog Dautović Senada broj: O-43/4, O-46/4, O-47/4, O-49/4, O-50/4, O-51/4, O-52/4, O-53/4, O-54/4, O-55/4, O-56/4, O-57/4, O-58/4, O-59/4, O-60/4, O-61/4, O-62/4, O-63/4, O-64/4, O-65/4, O-66/4, O-67/4, O-68/4, O-69/4, O-70/4, O-71/4, O-72/4, O-73/4, O-74/4, O-75/4, O-76/4, O-77/4, O-79/4, O-80/4, O-81/4, O-82/4, O-83/4, O-84/4, O-85/4, O-86/4, O-87/4, O-88/4, O-89/4, O-90/4, O-91/4, O-92/4, O-93/4, O-94/4, O-95/4, O-96/4, O-97/4, O-98/4, O-99/4, O-100/4, O-101/4, O-102/4, O-103/4, O-104/4, O-106/4, O-107/4, O-108/4, O-210/4, O-211/4, O-213/4, O-215/4, O-216/4, O-217/4, O-218/4, O-219/4, O-220/4, O-221/4, O-222/4, O-223/4, O-224/4,

O-225/4, O-226/4, O-227/4, O-228/4, O-229/4, O-230/4, O231/4, O-232/4, O233/4, O-234/4, O-235/4, O-236/4, O-237/4, O-238/4, O-239/4, O-240/4, O-241/4, O-242/4, O-243/4, O-244/4, O-245/4, O-246/4, O-2474/4, O-248/4, O-249/4, O-250/4, O-251/4, O-252/4, O-253/4, O-254/4, O-255/4, O-256/4, O-257/4, O-258/4, O-259/4, O-260/4, O-261/4, O-262/4, O-263/4, O-264/4, O-265/4, O-266/4, O-267/4, O-268/4, O-269/4, O-270/4, O-271/4, O-272/4, O-273/4, O-274/4, O-275/4, O-276/4, O-277/4, O-278/4, O-279/4, O-280/4, O-281/4, O-282/4, O-286/4, O-307/4, O-310/4, O-311/4, O-312/4, O-313/4, O-314/4, O-318/4, O-319/4, O-320/4, O-321/4, O-322/4, O-323/4, O-324/4, O-325/4, O-326/4, O-327/4 uložilo prigovor relevantnosti.

73. Tužilaštvo je uložilo dokaze T-131, T-132, T-133, T-134, a radi se o iskazima svjedoka Mikulić Tomislava, Marijanović Mije, Krajinović Marko i Keškić Dragana. Odbrane optuženih su, prilikom ulaganja ovih dokaza od strane Tužilaštva, izjavili da žele ove svjedoke unakrsno ispitati. U toku daljeg postupka održane su statusne konferencije za izvođenje dokaza odbrane, međutim odbrane tom prilikom nisu poduzimale aktivnosti da se ovi svjedoci unakrsno ispitaju, nisu insistirali na njihovom pozivanju, a niti su zahtjevali od suda da preduzme aktivnosti kako bi se ovi svjedoci pozvali u sud. Stoga je sud ocjenio da odbrane i nemaju interesa za unakrsno ispitivanje te je iskaze ovih svjedoka kao relevantne dokaze, prihvatilo u skladu sa Zakonom.

(d) <u>Razmatranje suda</u>

74. Nakon što je izvršilo uvid u predložene dokaze i navode strana u postupku i odbrane, vijeće je donijelo odluku da se prigovori odbrane i Tužilaštva uloženi na materijalne dokaze odbiju kao neosnovani i prihvate njihovo uvođenje sudski spis.

75. Član 15. ZKP BiH propisuje princip slobodne ocjene dokaza kao jedna od osnovnih principa. Prema odredbama ovog člana, „pravo Suda, Tužilašva i drugih organa koji učestvuju u krivičnom postupku da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokazinim pravilima.“ Stoga, vrijednost dokaza nije unaprijed određena, ni kvalitativno ni kvantitativno. Sud je dužan cijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima i na osnovu rezultata takve ocjene izvesti zaključak o tome da li je neka činjenica dokazana ili ne. Pri tome, ocjena dokaza obuhvata njihovu logičku i psihološku ocjenu. Međutim, slobodna ocjena dokaza je ograničena principom zakonitosti dokaza (član 10. ZKP BiH).

76. Naime, član 10. ZKP-a BiH predivđa da „Sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je BiH ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona..“

77. Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) utvrdio je opšte pravilo kojim se rukovode domaći sudovi u ocjeni dokaza. Budući da u Konvenciji ne postoji izričita odredba o ocjeni dokaza, ESLJP se nije upustio u određivanje pravila o dokazima i čvrsto je ostao pri stavu da njegov zadatak nije da presuđuje o tome da li su dokazi bili na adekvatan način prihvaćeni na suđenju, što je u suštini pitanje koje se treba regulisati domaćim zakonodavstvom, nego da utvrdi da li je sudski postupak u cjelini pravičan. Prilikom razmatranja da li je suđenje bili pravično, Sud ispituje način na koji su dokazi pribavljeni, a ukoliko su pribavljeni na način kojim je prekršeno neko od prava iz Konvencije, prirodu tog kršenja. Posebna pažnja se posvećuje pitanju da li je osuđujuća presuda zasnovana isključivo ili najvećim dijeloma na osporavanim dokazima i da li su prava odbrane u dovoljnoj mjeri ispoštovana.

78. Vijeće smatra da stranke i branioci nisu naveli konkretne činjenice niti okolnosti zbog kojih se navedeni dokazi ne bi mogli koristiti u ovome krivičnom postupku. Vijeće takođe smatra da su prigovori odbrane i Tužilaštva iznijeti paušalno, odnosno izražena je samo sumnja koja se odnosi na određeni materijalni dokaz, a koji nije potkrijepljen ni jednim dokazom do kraja okončanja krivičnog postupka

79. Nadalje, vijeće je stava da su prigovori na dokaze u smislu autentičnosti i zakonitosti, neosnovani s obzirom da vijeće na istima nije uočilo nikakvu modifikaciju ili redigovanje koje bi moglo ukazati na to da to nisu fotokopije izvornih dokumenata. Kada su u pitanju prigovori relevantnosti, činjenica da se vremenski odnose na period koji nije obuhvaćen optužnicom samo po sebi ne znači da nisu relevantni za razumijevanje ovog krivičnog predmeta, iz kojih razloga su svi osporeni dokazi kao relevantni uvršteni u spis i nakon toga kao autentični i zakoniti i cijenjeni od strane vijeća u smislu odredbi člana 15. ZKP BiH.

80. Na osnovu gorenavedenog, vijeće je donijelo odluku da se uloženi prigovori na materijalne dokaze u smislu autentičnoti, relevantnosti i zakonitosti odbiju kao neosnovani.

III. POZADINA – ISTORIJA SUKOBA

81. Evropska zajednica priznala je Republiku Bosnu i Hercegovinu (RBiH) 6. aprila 1992. godine, a Hrvatska 7. aprila 1992. godine. Dana 22. maja 1992. RBiH je primljena u Ujedinjene nacije kao država članica.[31]

82. Dana 18. novembra 1991. godine, samostalnost je proglasila Hrvatska zajednica Herceg - Bosna (HZ H-B). Ona nikada nije dobila međunarodno priznanje. Dana 9. januara 1992. godine, Skupština bosanskih Srba proglasila je Srpsku Republiku Bosnu i Hercegovinu.[32]

83. Dana 8. aprila 1992. godine, po osnivanju Republike Bosne i Hercegovine, oformljen je Štab teritorijalne odbrane (Štab TO) RBiH, a nekadašnji Štab TO SFRJ je raspušten. Predsjedništvo RBiH proglašava neposrednu ratnu opasnost.

84. Tog istog dana, predsjedništvo HZ H-B donosi odluku kojom je HVO službeno proglašen "vrhovnim organom obrane hrvatskog naroda" u HZ H-B.[33]

85. Dana 23. juna 1992. godine, odlukom Predsjedništva RBiH, osnovana je Armija RBiH ("ARBiH") da bi obezbijedila zaštitu Republike Bosne i Hercegovine od sukoba koji se vodio na njezinoj teritoriji.[34]

86. Odlukom Predsjedništva od 18. augusta 1992. godine, teritorija Republike Bosne i Hercegovine trebala je biti podijeljena na pet vojnih zona odgovornosti ('korpuse') potčinjenih Štabu Vrhovne komande ARBiH.[35]

87. Dana 29. septembra 1992. godine, u skladu s odlukom Predsjedništva od 18. augusta 1992. godine, Štab Vrhovne komande naredio je da se Okružni štabovi TO (OkŠO) pretpočine korpusu. To je za 3. korpus značilo da će mu biti potčinjeni Opštinski štab odbrane (OpŠO) u Zenici i Banja Luci. Opštinski štabovi TO-a (dalje u tekstu: OpŠO) trebali su se prepotčiniti jedinicama ARBiH u čijim zonama odgovornosti su se nalazili.

[31] Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure, IT-01-47-T, Presuda od 15.3.2006 (Hadžihasanović i Kubura, Prvostepena presuda), Dodatak I.
[32] Hadžihasanović i Kubura, Prvostepena presuda), Dodatak I.
[33] Hadžihasanović i Kubura, Prvostepena presuda), Dodatak I.
[34] Hadžihasanović i Kubura, Prvostepena presuda) , Dodatak I.

Zatim je, zbog sukoba na jednom dijelu teritorija Bosne i Hercegovine, zona odgovornosti 3. korpusa donekle izmijenjena i Štab je trajno smješten u Zenicu.[36]

88. Dana 2. januara 1993. godine, na Međunarodnoj konferenciji o bivšoj Jugoslaviji u Ženevi predložen je Vance-Owenov plan. U tom mirovnom planu predviđa se, između ostalog, decentralizirana Bosna i Hercegovina, podijeljena u deset provincija od kojih je svaka trebala uživati znatnu autonomiju. Taj su projekt prihvatili bosanski Hrvati, a odbacili bosanski Srbi i Muslimani.[37]

89. Vijeće je prihvatilo kao utvrđene činjenične nalaze pretresnog vijeća MKSJ u predmetu Enver Hadžihasanović.

> 340. U februaru 1993., optuženi Hadžihasanović je predložio osnivanje operativnih grupa ("OG") kako bi se obezbijedilo bolje funkcionisanje komandnog lanca između jedinica i Komande 3. korpusa. Tako su 8. marta 1993. osnovane operativne grupe. OG "Bosanska krajina", čije sjedište je bilo u Travniku, među ostalim je obuhvatala 7. i 17. brigadu. U junu 1993. pod njenu su komandu stavljene 306. i 325. brigada. OG "Bosanska krajina" osnovana je 8. marta 1993., a za komandanta imenovan je Mehmed Alagić, na kojoj je funkciji ostao do 1. novembra 1993., kada je imenovana za komandanta 3. korpusa umjesto optuženog Hadžihasanovića.
>
> 341. Sjedište OG "Lašva", kojoj su bile počinjene 309., 325. i 333. brigade nalazilo se u Kaknju; sjedište OG "Bosna", u čijem su sastavu bile 318. i 319. brigada, nalazilo se u Žepču ili Zavidovićima, a sjedište OG "Zapad", kojoj su bile potčinjene komande 306., 307., 308., 312. i 317. brigade, nalazilo se u Bugojnu. Selmo Cikotić postao je komandant OG "Zapad" 8. marta 1993. Od 17. marta 1993., OG "Visoko", koja je prvobitno bila potčinjena 1. korpusu, prepotčinjena je 3. korpusu. U aprilu 1993., OG "Visoko" je preimenovana u OG "Istok". Krajem augusta 1993., OG "Istok" prepotčinjena je 6. korpusu.

90. U prvoj polovini 1993. godine, na području Bugojna, a i u drugim djelovima BIH, dolazi prvo do napetosti, međusobnih incidenata, a onda i sukoba jedinica Armije BiH i jedinica HVO. Konkretno u Bugojunu, u periodu april-juni 1993. godine jedinice Armije BiH i HVO su zajedno kontrolisale punktove u i oko grada da bi u julu došlo do raskola, pa su specijalne jedinice policije koje su činili Muslimani otišle u poljoprivrednu zadrugu, a policijske snage HVO koje su cinili Hrvati otišli su u naselje Gaj.[38]

91. Napetost je kulminirala nakon dva tragična incidenata. Jedan je bio paljenje Vrbanje, muslimanskog sela, što je dovelo do stradanja velikog broja ljudi, a drugi incident

---

[35] Utvrđena činjenica 319. *(Gasal i dr*., Rješenje Suda BiH broj S1 1 K 003485 07 Kri (Sud BiH) od 25.2.2011 o utvrđenim činjenicama ex officio).
[36] Utvrđena činjenica 321 (Gasal i dr, Rješenje Suda BiH od 25 2.2012. o utvrđenim činjenicama ex officio.).
[37] *Hadžihasanović i Kubura*, (Prvostepena presuda), Dodatak I.

se odnosio na ubistvo dva hrvatska policajca, pripadnika zajedničkih, mješovitih patrola MUP-a.[39]

92. U julu 1993. godine, izbija sukob između HVO-a i ABiH u Bugojnu.[40]

93. Jula 1993. godine, jedinice OG Zapad, odnosno 307. brigada i civilna policija, lišile su slobode veći broj civila, te zarobile veći broj pripadnika HVO koji su učestvovali u oružanom sukobu sa Armijom RBiH i civilnom policijom MUP-a RBiH. Tokom oružanih sukoba u Bugojnu, u Hotel „*Kalin*“ se povukla 1. bojna HVO-a. Prinuđen na predaju, zapovjednik te jedinice je poručio da će se predati jedino Dautović Senadu, tadašnjem načelniku Stanice javne bezbjednosti Bugojno i ujedno jednom od komandanata Objedinjene Komande Armije Bugojno.[41] Utvrđeno je da je ta struktura komandovanja, koja je nastala u bugojanskim prilikama bila izvan zvanične, organizacijske strukture Armije RBiH.

94. Međutim, svjedoci prave razliku između vojne policije iz 307. brigade i vojne policije koja je pripadala Štabu odbrane Bugojno. Brigadnu policiju identificiraju kao policiju koja odvodi zatvorenike na saslušanje.[42]

95. Komanda OG Zapad je posebnim Naređenjem propisala mjere u pogledu boravka zarobljenika u zatvoru, posebno u pogledu izlasaka i ulazaka u zatvor, kao i u pogledu nadležnosti Službe vojne bezbjednosti 307. brigade za davanje raznih odobrenja koja se odnose na zarobljenike.[43]

96. Jedan dio zarobljenika koji su odvođeni na ispitivanje i obavljanje radova nije nikada vraćen i pretpostavlja se da su mrtvi. Odgovornost za ove smrti je sporna. Nalazi vijeća u daljem tekstu pokazuju u kojoj su mjeri vojska i civilne vlasti postale međusobno isprepletene. Nadležnosti koje su trebale biti jasne, postale su pomiješane.

97. Jasno je da je vojska trebala biti odgovorna za zarobljena lica ili lica koja su im se predala za vrijeme sukoba. Međutim, ratna stvarnost je bila takva da operativne jedinice ARBiH nisu uvijek mogle adekvatno preuzeti tu odgovornost, posebno imajući u vidu da je

---

[38] Josip Ćubela (15.10.2008), Slaven Brajković (03.09.2008), Besim Hodžić (01.12.2010).
[39] Josip Ćubela (15.10.2008).
[40] *Hadžihasanović i Kubura*, (Prvostepena presuda), Dodatak I.
[41] Šutković Mirsad (26.05.2010).
[42] O8/3 - Nalaz vještaka Fikreta Muslimović, februar – mart 2011.
[43] T-510 (Naređenje komande OG „Zapad“ od 11.9.1993).

bilo teško držati linije odbrane, a istovremeno upravljati sigurnim i efikasnim zatvorom. Vijeće napominje, kao što je i vještak objasnio, da je teret upravljanja zatvorom nespojiv s namjenom borbenih jedinica koje su morale biti operativne čak i u smislu hitnog odlučivanja da sa jednog dijela ratišta, izvrše premještanje jedinica na drugi dio ratišta. Borbene jedinice ARBiH moraju biti slobodne za manevrisanje gdje je to najpotrebnije i ne smiju biti stalno vezane za određeno područje. Međutim, njihova nadležnost nije se mogla prebaciti na nevojne subjekte čije je prisustvo u određenom području bilo trajnijeg karaktera.

98. Ono što se desilo u Bugojnu bilo je veoma složeno. Linije komandovanja i nadležnosti bile su nejasne. Ovu činjenicu potvrđuju dva dokaza. Pismo Selme Cikotića Hadžihasanoviću potvrđuje status i plan za zatočenike kao i činjenicu da je vojska prihvatila da za njih snosi odgovornost. Ovo pismo je u suprotnosti s pismom Predsjednika Predsjedništva RBiH predsjedniku Ratnog Predsjedništva Općine Bugojno u kojem traži objašnjenje za nestanak ratnih zarobljenika. Pismo odražava uvjerenje predsjednika Izetbegovića da je predsjednik Ratnog predsjedništva Općine Bugojno, a ne komandant Glavnog štaba, imao saznanja o nestalim zatvorenicima.[44] Na osnovu dokaza u daljem tekstu, vijeće nalazi da i vojska i članovi Ratnog predsjedništva snose odgovornost za nestanke lica koja su smatrana ekstremima, dok je za uslove u ovom logoru od 10.09.1993. godine primarno bila odgovorna vojska.[45]

99. Dana 18. marta 1994. godine, predsjednik Bosne i Hercegovine i predsjednik Hrvatske potpisali su Vašingtonski sporazum kojim je sukob Armije Bosne i Hercegovine i hrvatskih postrojbi okončan.[46]

100. Zatvor na stadionu Iskre zatvoren je u jutarnjim satima 19.03.1994. godine. Svi od 294 preostala zatvorenika pušteni su na slobodu i razmijenjeni. Od prvobitnog broja zatočenika, njih 23 ili 26 se vode kao nestali (vidjeti paragraf 276).

[44] Dževad Mlaćo (07.04.2010).
[45] O8/3 - Nalaz vještaka Fikreta Muslimovića, februar – mart 2011.
[46] *Hadžihasanović i Kubura*, (Prvostepena presuda), Dodatak. I

IV. PRIMJENJIVI ZAKON

101. Sud je primijenio pravo po osnovu KZ BiH. U pogledu kažnjavanja, vijeće ističe da iako su ratni zločin protiv civilnog stanovništva, ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika, te ratni zločin protiv ratnih zarobljenika bili kodifikovani u bivšem KZ SFRJ, za njih je bila zaprijećena i smrtna kazna kao najstrožija. Jasno je da je kazna propisana KZ BiH blaža od smrtne kazne koja je bila na snazi u vrijeme počinjenja krivičnog djela, čime je ispunjeno načelo zakonitosti kojim se ograničava primjenjivost prava, odnosno, primjena blažeg zakona na počinioca.[47]

[47] *Đukić*, drugostepena presuda; *Maktouf*, br. KPŽ 32/05 (Sud BiH), drugostepena presuda od 4. aprila 2006; *Paunović*, br. KPŽ 05/16 (Sud BiH), drugostepena presuda od 27. oktobra 2006; *Andrun*, X-KRŽ-05/42 (Sud BiH), drugostepena presuda od 19. avgusta 2008; *Pekez*, X-KRŽ 05/96-1 (Sud BiH), drugostepena presuda od 5. maja 2009; *Trbić*, X-KRŽ-07/386 (Sud BiH), drugostepena presuda od 21. oktobra 2010; Presude u predmetima *Paunović* i *Maktouf* potvrđene su od strane Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Maktouf*, AP 1785/06 (Ustavni sud BiH) od 30. marta 2007.

V. PRAVNI SAŽETAK

102. Tužilaštvo tvrdi da su optuženi Nisvet Gasal i Musajb Kukavica počinili krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c), e) i f) KZ BiH i da je optuženi Senad Dautović počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173., stav 1), tačke a), c), e) i f) i ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika iz člana 175., stav 1., tačke a) i b) KZ BiH. Nadalje, tužilaštvo tvrdi da je počinjenjem ovih krivičnih djela prekršen član 3., stav 1., tačke a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba u vrijeme rata (IV) i o postupanju sa ratnim zarobljenicima (III) od 12. avgusta 1949. godine.

A. RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA

103. Definicija zločina iz člana 173. stav 1. obuhvata nekoliko opštih i kontekstualnih elemenata. Član 173. stav 1., tačke a), c), e) i f) KZ BiH definišu konkretna krivična djela. Da bi se utvrdila odgovornost iz člana 173., mora se pokazati da su ispunjeni opšti elementi i da je optuženi odgovoran za jedno ili više pobrojanih djela.

104. Član 173. stav 1., tačke a), c), e) i f) KZ BiH glasi kako slijedi:

> (1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela.:
>
> a) Napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civilne osobe ili osobe onesposobljene za borbu, a taj je napad posljedovao smrću, teškom tjelesnom ozljedom ili teškim narušenjem zdravlja ljudi;
>
> […]
>
> c) Ubijanja, namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja;
>
> […]
>
> e) Prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), prisiljavanje na prostituciju, primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protupravno odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja, oduzimanje prava na pravično i nepristrano suđenje, prisiljavanje na službu u neprijateljskim oružanim snagama ili u neprijateljskoj obavještajnoj službi ili upravi;
>
> f) Prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjivanje stanovništva, konfiskaciju imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protupravno, samovoljno i vojnim potrebama

neopravdano uništavanje ili prisvajanje imovine u velikim razmjerama, uzimanje nezakonite i nesrazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrijednosti domaće novčane jedinice ili protuzakonito izdavanje novca,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

[…]

105. Pored toga, prema navodima optužbe, sve tri optužene osobe su počinile krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva kršeći odredbe člana 173. stav 1. KZ BiH, jer su postupale suprotno odredbama člana 3. stav 1, tačke a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata (IV) i Ženevske konvencije o postupanju s ratnim zarobljenicima (III) od 12. avgusta 1949. godine. Član 3. je sadržan u sve četiri Ženevske konvencije, pa se naziva "zajedničkim članom 3".

106. Zajednički član 3. glasi:

U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primenjuje barem sljedeće odredbe:

(1) Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rane, lišenja slobode, ili iz bilo kojeg drugog uzroka, postupaće se u svakoj prilici, čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjeđenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili bilo kojem drugom sličnom mjerilu.

U tom cilju, zabranjeni su i ubuduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima sljedeći postupci.:

(a) povrede koje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, sakaćenja, svireposti i mučenja;

[…]

(c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;

[…]

(2) Ranjenici i bolesnici biće prihvaćeni i njegovani.

Svaka nepristrasna humanitarna organizacija, kao što je Međunarodni komitet crvenog krsta, može da ponudi svoje usluge stranama u sukobu.

Strane u sukobu će se dalje truditi da stave na snagu putem posebnih sporazuma jedan dio ili i sve ostale odredbe ove konvencije.

107. Zajednički član 3. odražava "fundamentalna humanitarna načela koja su u osnovi cjelokupnog međunarodnog humanitarnog prava".[48] Zajednički član 3. je opšteprihvaćen kao osnova međunarodnog običajnog humanitarnog prava.[49] Ova osnovna načela primjenjuju se na sve sukobe, kako unutrašnje tako i međunarodne.[50]

B. RATNI ZLOČIN PROTIV RANJENIKA I BOLESNIKA I RATNI ZLOČIN PROTIV RATNIH ZAROBLJENIKA

108. Kao što je navedeno u prethodnom tekstu, tužilac navodi da je optuženi Senad Dautović počinio i krivično djelo ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika iz člana 174. tačke (a) i (b) i ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav a) i b) KZ BiH.

109. Član 174. tačke a) i b) KZ BiH glasi:

> Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata ili oružanog sukoba, prema ranjenicima, bolesnicima, brodolomcima ili sanitetskom ili vjerskom osoblju naredi ili učini koje od ovih djela:
>
> (A) Lišenja drugih osoba života (ubistva), namjerna nanošenja osobama snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenja), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije;
>
> (B) Nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja;
>
> […]
>
> kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

110. Član 175. tačke a) i b) KZ BiH glasi:

> Ko kršeći pravila međunarodnog prava, prema ratnim zarobljenicima naredi ili učini koje od ovih djela:
>
> (A) Lišenja drugih osoba života (ubistva), namjerna nanošenja osobama snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenja), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije;

---

[48] *Delalić,* drugostepena presuda, para. 143.
[49] Međunarodni sud pravde, *Predmet koji se odnosi na vojne i paravojne aktivnosti u i protiv Nikaragve* (*Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država (Meritum)*), Presuda od 27. juna 1986. Izvještaji MSP 1986, para. 218; *Tužilac protiv Tadića*, IT-94-1, Odluka žalbenog vijeća po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost Suda, od 2. oktobra 1995. ("Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost Suda u predmetu *Tadić*"), para. 98 i 129.
[50] *Delalić*, drugostepena presuda, para. 143.

(B) Nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja;

[…]

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

111. Pored toga, optužnica navodi da je optuženi Senad Dautović počinio krivično djelo ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika iz člana 174. tačka a) i b) i ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav a) i b) KZ BiH jer je postupao suprotno članu 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata (IV) i Ženevske konvencije o postupanju s ratnim zarobljenicima (III) od 12. avgusta 1949. godine.

112. Kao što će biti objašnjeno u daljem tekstu, prema članu 173., 174. i 175. KZ BiH, da bi djela optuženog predstavljala ratni zločin protiv civilnog stanovništva, ranjenika i bolesnika, te ratnih zarobljenika, potrebno je da sadrže određene opšte elemente. Vijeće podsjeća da su opšti uslovi sljedeći:

a. Izvršeno djelo mora predstavljati kršenje pravila međunarodnog prava u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;

b. Kršenje navedenih pravila mora se dešavati u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;

c. Izvršeno djelo mora biti u vezi sa ratnim stanjem, oružanim sukobom ili okupacijom;

d. Optuženi mora narediti ili izvršiti takvo djelo.[51]

113. Međutim, član 174. i član 175. KZ BiH sadrže dodatni opšti uslov. Član 174. se primjenjuje na ratni zločin protiv *ranjenika, bolesnika, brodolomnika ili sanitetskog ili vjerskog osoblja*, dok se član 175. primjenjuje na ratni zločin protiv *ratnih zarobljenika*. Pored toga, istovjetnim tačkama a) i b) člana 174. i člana 175. KZ BiH definišu se konkretni zločini.

114. Iako se u optužnici navode događaji na koje bi se ovaj član mogao odnositi – naime, situacije kada su neke od osoba koje su bile na prinudnom radu povrijeđene a bila im je uskraćena odgovarajuća ljekarska pomoć – može se reći da je taj događaj obuhvaćen i članom 173., što znači da nema potrebe za analizom prema članu 174 KZ BiH.

[51] *Đukić*, prvostepena presuda, para. 160.

115. Član 175. KZ BiH se primjenjuje na ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, što je status koji se, prema Trećoj ženevskoj konvenciji,[52] ne odnosi na pojedince koji su zatvoreni u toku oružanog sukoba koji nije međunarodnog karaktera. Vijeće ima u vidu da je član 175. odredba domaćeg zakona u kojem možda i nisu sadržani svi preduslovi za primjenu Treće ženevske konvencije, te zapaža da ni tužilaštvo ni odbrana nisu pokrenuli to pitanje, i ukoliko se svakim od eventualnih krivičnih djela krši neka odredba iz člana 173. KZ BiH, onda nije neophodna dalja analiza kako bi se utvrdila odgovornost optuženog i prema članu 175. KZ BiH

116. Odbrana je tražila od vijeća da prihvati utvrđene činjenice prema kojima je sukob u Bugojnu imao međunarodni karakter. S obzirom da je Tužilaštvo pobijalo te činjenice, vijeće je stranama dalo mogućnost da prilože dokaze o međunarodnom, odnosno nemeđunarodnom karakteru oružanog sukoba. Nijedna strana nije ponudila dovoljno dokaza na osnovu kojih bi vijeće moglo doći do određenog zaključka. Imajući u vidu da sva krivična djela koja se stavljaju na teret optuženima odgovaraju definiciji krivičnih djela iz člana 173. KZ BiH i obzirom da su vojnici koji su učestvovali u sukobu i civili koji su bili vojno angažovani u ovom sukobu položili oružje i predali se, vijeće je odlučilo da primijeni član 173. KZ BiH na sve tačke Optužnice.

C. OPŠTI ELEMENTI RATNOG ZLOČINA

117. Kao što je navedeno u prethodnom tekstu, prema članu 173. stav 1. KZ BiH, da bi neka radnja optuženog predstavljala ratni zločin protiv civilnog stanovništva, moraju biti ispunjeni određeni elementi. Vijeće podsjeća da je u predmetu protiv *Novaka Đukića* broj: X-KR-07/394, u prvostepenoj presudi od 12. juna 2009.godine, a koja je potvrđena po žalbi,[53] zaključilo da svi ratni zločini (ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika, ratni zločin protiv ratnih zarobljenika i ratni zločin protiv civilnog stanovnoštva) moraju ispuniti sljedeće kriterije:

---

[52] *Relevantnost MHP u kontekstu terorizma*, Međunarodni komitet crvenog krsta, para. 4(b) (21. juli 2005) ("U nemeđunarodnim oružanim sukobima ne postoji status borca. Nema ni ... statusa... ratnog zarobljenika. Pripadnici organizovanih oružanih grupa nemaju pravo na specijalni status prema zakonima o nemeđunarodnim oružanim sukobima."); John P. Cerone, *Status zarobljenika u nemeđunarodnom oružanom sukobu i njihova zaštita tokom krivičnog postupka: Predmet Hamdan protiv Rumsfelda*, ASIL Uvid, Vol. 10, br. 17 (14. juli 2006.) http://www.asil.org/insights060714.cfm ("Nakon zarobljavanja, [zakoniti borci] imaju pravo da se prema njima postupa kao prema ratnim zarobljenicima. Ova privilegija postoji samo u međunarodnom oružanom sukobu. Prema tome, nepriznati borci u nemeđunarodnom oružanom sukobu

Djelo mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;

Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;

Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;

Optuženi mora narediti ili počiniti djelo.

1. Djelo mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije

118. Za Sud BiH, izvor prava su domaći zakoni, pa je vijeće donijelo presudu na osnovu člana 173. KZ BiH. Međutim, član 173., stav 1. predviđa da optuženi mora postupati suprotno *pravilima međunarodnog prava*. U članu 2(b) Dopunskog protokola I definišu se pravila međunarodnog prava kao "pravila koja se primjenjuju u oružanim sukobima, sadržana u međunarodnim sporazumima koje su potpisale strane u sukobu, kao i principi i pravila međunarodnog prava koja su opšte priznata a koja se primjenjuju na oružani sukob.[54]

119. Stoga vijeće mora svoju odluku zasnivati i na posebnim pravilima međunarodnog prava, bilo da su konvencionalnog ili običajnog karaktera, koje je bilo na snazi u inkriminisanom periodu. Član 173. stav 1. KZ BiH inkriminiše kršenje tih pravila od strane bilo koje osobe koja naredi ili počini ta djela. Zato kršenje ovih pravila ne mora samo po sebi da bude inkriminisano prema međunarodnom pravu u periodu definisanom optužnicom. Propisana radnja mora biti takva da se na nju može primijeniti domaće odnosno međunarodno pravo u vrijeme počinjenja djela. Pozivajući se na optužnicu, vijeće zaključuje da je kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava sadržano i u zajedničkom članu 3. i u međunarodnom običajnom pravu, te da se stoga ova odredba međunarodnog humanitarnog prava primjenjuje na ovaj predmet u mjeri u kojoj su ispunjeni uslovi iz člana 173. stav 1. KZ BiH i njegova povezanost s pravilima međunarodnog prava.

…nemaju pravo na status ratnog zarobljenika, jer takav status ne postoji u zakonskim odredbama o nemeđunarodnom oružanom sukobu.").

[53] *Đukić*, drugostepena presuda.

[54] Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949., o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba(Protokol I) od 8. juna 1977.

120. Pretresno vijeće je i u predmetu *Kovać* donijelo sličan zaključak prilikom tumačenja opšteg elementa predmetnog krivičnog djela. Vijeće je u predmetu protiv Kovaća istaklo da djelo nije moralo potpadati pod *individualnu krivičnu odgovornost* po međunarodnom pravu u to vrijeme.[55] Zapravo je pretresno vijeće izričito navelo da "nema potrebe određivati da li kršenje relevantnog pravila međunarodnog prava potpada pod krivičnu odgovornost po međunarodnom pravu".[56] Vijeće nadalje smatra da, iako je moguće očekivati da ta kršenja dovedu do krivične odgovornosti i prema međunarodnom pravu i prema domaćem pravu, KZ BiH je dovoljan da se utvrdi individualna krivična odgovornost.[57] Pored toga, žalbeno vijeće je na osnovu komentara na KZ BiH zaključilo da se primjenjuje član 173. KZ BiH, bez obzira na međunarodni ili nemeđunarodni katakter sukoba, te da nije ograničen na teška kršenja Ženevskih konvencija.[58]

121. Prema mišljenju žalbenog vijeća MKSJ, "međunarodno humanitarno pravo primenjuje se od početka takvih oružanih sukoba, a i nakon prestanka neprijateljstava […]".[59] Kao što će biti obrazloženo u nastavku, vijeće smatra da je postojao oružani sukob na teritoriji Bosne i Hercegovine u periodu obuhvaćenom optužnicom. Država Bosna i Hercegovina, kao nasljednica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, ratifikovala je Ženevske konvencije i njene dopunske protokole.[60]

122. Optuženi se tereti za konkretna krivična djela ubistava, mučenja, nečovječnog postupanja, prinudnog rada i nezakonitog hapšenja i zatvaranja. Kako je detaljno navedeno u nastavku, uz izuzetak nezakonitog zatvaranja, vijeće će utvrditi da li je svakim od navedenih djela prekršena barem jedna odredba zajedničkog člana 3. odnosno Dopunskog protokola II Ženevskih konvencija.[61] BiH je preuzela obavezu poštivanja

---

[55] *Kovać*, prvostepena presuda, str. 26.
[56] *Kovać*, prvostepena presuda, str. 26.
[57] *Kovać*, prvostepena presuda, str. 26.
[58] *Andrun*, drugostepena presuda, st.14.
[59] *Tadić,* Odluka žalbenog vijeća po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost Suda, para. 70.
[60] SFRJ ratifikovala 11. juna 1979. *Vidi* Deklaraciju Bosne i Hercegovine o sukcesiji od 31. decembra 1992., kojom izjavljuje da je postala potpisnicom Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola danom proglašenja nezavisnosti 6. marta 1992.
[61] Relevantne odredbe DP II obuhvataju članove 4. i 5. Članom 4. DP II se, između ostalog, zabranjuje preduzimanje sljedećih radnji protiv "svih lica koja ne uzimaju direktno učešće ili koja su prestala da učestvuju u neprijateljstvima, bez obzira na to da li je njihova sloboda bila ograničena ili ne … (a) nasilje nad životom, zdravljem i fizičkim ili mentalnim blagostanjem ljudi, naročito ubistvo i okrutno postupanje kao što su mučenje, sakaćenje ili bilo koji oblik tjelesne kazne; (b) kolektivne kazne; … (e) vrijeđanje ljudskog dostojanstva, naročito ponižavajući i degradirajući postupak, silovanje, prinudna prostitucija i svaki oblik nedoličnog napada; …[i] (g) pljačka." Član 5. stav 1. DP II djelimično predviđa da "sljedeće odredbe će se poštovati kao minimum u odnosu na lica koja su lišena slobode iz razloga u vezi s oružanim sukobom, bilo da su internirana ili pritvorena;… (b) lica o kojima se govori u ovom stavu biće, u istom obimu kao i lokalno

zajedničkog člana 3. i Dopunskog protokola II prema običajnom pravu o secesiji,[62] pa je optuženi također imao obavezu da postupa u skladu s njima. Nadalje, zajednički član 3. se primjenjuje i na međunarodne i nemeđunarodne oružane sukobe,[63] a Sud BiH je nekoliko puta zaključio da su strane u sukobu u Bosni i Hercegovini imale obavezu da postupaju u skladu sa zajedničkim članom 3.[64] Mada je opseg primjene Dopunskog protokola uži u odnosu na zajednički član 3.,[65] sukob između ARBiH i HVO od jula 1993. do marta 1994. godine ispunjava uslove iz Dopunskog protokola II.[66] Kao što je navedeno u daljem tekstu, većina relevantnih odredaba koje su sadržane samo u Dopunskom protokolu II, ali ne i u zajedničkom članu 3., predstavljaju načela međunarodnog običajnog prava koja se primjenjuju na svaki slučaj nemeđunarodnog sukoba. Stoga su strane u sukobu nesumnjivo obavezane relevantnim odredbama Dopunskog protokola II.

123. Pored kršenja zajedničkog člana 3. odnosno Dopunskog protokola II, vršenjem nekoliko radnji o kojima će biti riječi u nastavku prekršeno je međunarodno običajno pravo koje se primjenjuje na nemeđunarodne oružane sukobe.

124. Vijeće ističe da nije neophodno da osoba ima konkretno znanje o postojanju ovih međunarodnih normi. Dovoljno je da osoba prekrši te norme. Nije neophodno da osoba

---

civilno stanovništvo, snabdjevana hranom i vodom za piće, a biće zaštićena u zdravstvenom i higijenskom pogledu i protiv surovosti klime i opasnosti od oružanog sukoba; … [i] (e) ona će, ako budu natjerana da rade, uživati slične radne uslove i obezbjeđenje kakvo ima lokalno civilno stanovništvo." Član 5. stav 2. DP II dijelom predviđa da "oni koji su odgovorni za interniranje ili pritvaranje lica pomenutih u stavu 1. poštovaće, u granicama svojih mogućnosti, sljedeće odredbe koje se odnose na takva lica … (e) njihovo fizičko ili mentalno zdravlje i integritet neće biti ugroženi nikakvim neopravdanim činom ili propustom. Shodno tome, zabranjeno je podvrgavati lica pomenuta u ovom članu bilo kakvom medicinskom postupku koji ne zahtijeva njihovo zdravstveno stanje i koji nije u skladu s opšte prihvaćenim medicinskim standardima koji se primenjuju na slobodne ljude pod sličnim medicinskim okolnostima."

[62] SFRJ je ratifikovala Ženevske konvencije 11. juna 1979. *Vidi takođe* Deklaracija Bosne i Hercegovine o sukcesiji od 31. decembra 1992., u kojoj je izjavila da je postala potpisnicom Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola danom proglašenja nezavisnosti 6. marta 1992.

[63] *Vidi takođe,* Četvrta ženevska konvencija, član 3. ("U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe …"). *Vidi takođe* Međunarodni sud pravde, *Predmet koji se odnosi na vojne i paravojne aktivnosti u i protiv Nikaragve* (*Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država (Meritum)*), Presuda od 27. juna 1987., para. 218; *Damjanović i Damjanović*, X-KRŽ-05/107 (Sud BiH), prvostepena presuda od 18. juna 2007, str. 13 (u kojoj se navodi da se zajedničkim članom 3. obavezuju "sve strane u bilo kojem sukobu, međunarodnom ili nemeđunarodnom").

[64] *Vidi takođe, Đukić* Prvostepena presuda, paragraf 155 i 163; *Kovać* Prvostepena presuda, str. 27; *Vidi takođe Hodžić* , X-KR-07/430), (Sud BiH), prvostepena presuda od 29. juna 2009, para. 10.

[65] Naime, prema DP II, oružani sukob predstavlja sukob između vladinih oružanih snaga i "otpadničkih oružanih snaga ili drugih organizovanih naoružanih grupa koje, pod odgovornom komandom, vrše takvu kontrolu nad dijelom njene teritorije koja im omogućava da vode neprekidne i usmerene vojne operacije i da primjenjuju ovaj protokol [DPII]". DPII, član 1., stav 1.

[66] Zapravo je MKSJ naveo da "nema sumnje" da se Dopunski protokol II "mogao primijeniti na oružani sukob" u Bosni do 1995. *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, IT-02-6-T, presuda od 17. januara 2005. fn. 1964.

bude sposobna da definiše pravne kvalifikacije svog djela, nego samo da bude svjesna da su njegove radnje i namjere kriminalne. Na vijeću je zatim da odluči koje je djelo zapravo učinjeno.[67] Međutim, osoba mora posjedovati određeni *mens rea* koji se može primijeniti na krivično djelo za koje se u osnovi tereti kako bi bila proglašena krivom.

125. Da bi se utvrdilo kršenje načela međunarodnog prava u konkretnom slučaju, potrebno je utvrditi da li je radnja bila usmjerena protiv zaštićene kategorije lica iz člana 3. stav 1. Četvrte ženevske konvencije i člana 4. stav 1. i člana 5. Dopunskog protokola II, te da li postoji veza između tog djela i oružanog sukoba.[68] Prema definiciji zaštićene kategorije iz člana 3. stav 1. to su "lica koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu". Pored toga, prema članu 3. stav 2., ranjenici i bolesnici uživaju posebnu zaštitu.[69] Komentar na član 3. Četvrte ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine pravi razliku između člana 3. Četvrte ženevske konvencije (civila) i člana 3. Treće ženevske konvencije (ratni zarobljenici), te objašnjava:

> […] član 3. ima veoma široku primjenu i obuhvata pripadnike oružanih snaga kao i lica koja ne učestvuju u neprijateljstvima. Međutim, u ovom slučaju ovaj član se prije svega primjenjuje na civile, odnosno na lica koja ne nose oružje. U slučaju da se radi o pripadnicima oružanih snaga, to je obuhvaćeno odgovarajućim članom III Konvencije na koji bi se u većini predmeta odnosile eventualne žalbe. Sva lica iz člana 1. bez razlike imaju pravo da se prema njima postupa čovječno. Kriteriji koji se mogu primijeniti kao osnov za diskriminaciju jedne ili druge kategorije ljudi navedeni su u ovoj odredbi, pri čemu bi se onda negirala njihova validnost.[70]

126. Tužilaštvo navodi kršenje člana 3. i III i IV Ženevske konvencije.

127. Član 4. stav 1. Dopunskog protokola II spominje "sva lica koja ne uzimaju direktno učešće ili lica koja su prestala da učestvuju u neprijateljstvima, bez obzira na to da li je njihova sloboda bila ograničena" a član 5. propisuje određene garancije "u pogledu lica

---

[67] *Đukić* Prvostepena presuda, para. 165. Potvrđena po žalbi, *Đukić,* drugostepena presuda. *Vidi takođe* predmet *Andrun,* drugostepena presuda, str. 15: Žalbeno vijeće je zaključilo da nije neophodno "da počinilac zna ili namjerava da prekrši međunarodnu normu", nego je "dovoljno da njegovo ponašanje objektivno predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava".

[68] *Vidi takođe, Damjanović i Damjanović* Prvostepena presuda, str. 13 (u kojoj se navodi da zajednički član 3. propisuje da je potrebno da postoji "bliski nexus između oružanog sukoba i navodnog zločina"); *Tužilac protiv Kayishema & Ruzindana*, MKSR-95-1-T, Presuda od 21. maja 1999., para. 169 ("Da bi neko djelo predstavljalo kršenje zajedničkog člana 3. i [Dopunskog] protokola II, mora postojati veza između zločina i oružanog sukoba".)

[69] *Vidi takođe* Michael Bothe, *Direktno učestvovanje u neprijateljstvima u nemeđunarodnom oružanom sukobu*, Međunarodni komitet crvenog krsta (oktobar 2004.), str. 5.

[70] Komentar na član 3. IV Konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12. augusta 1949.

čija je sloboda bila ograničena iz razloga vezanih za oružani sukob".[71] Član 5. Dopunskog protokola II, između ostalog, propisuje sljedeće:

> 1. Pored odredaba iz člana 4., sljedeće odredbe će se poštovati kao minimum u odnosu na osobe koje su lišena slobode iz razloga u vezi s oružanim sukobom, bilo da su internirana ili pritvorena:
>
> (a) ranjenici i bolesnici tretirat će se u skladu sa članom 7;
>
> (b) osobe o kojima se govori u ovom stavu biće, u istom obimu kao i lokalno civilno stanovništvo, snabdjevana hranom i vodom za piće, a biće zaštićena u zdravstvenom i higijenskom pogledu i protiv surovosti klime i opasnosti od oružanog sukoba;
>
> (c) biće im dozvoljeno da primaju individualnu ili kolektivnu pomoć;
>
> (d) biće im dozvoljeno da vrše svoje vjerske obrede i, ako zahtijevaju i ako bude podneseno, da primaju duhovnu pomoć od osoba kao što su kapelani koji vrše vjerske funkcije;
>
> (e) ona će, ako budu natjerana da rade, uživati slične radne uslove i obezbjeđenje kakvo ima lokalno civilno stanovništvo.
>
> 2. Oni koji su odgovorni za interniranje ili pritvaranje osoba pomenutih u stavu 1. poštovat će, u granicama svojih mogućnosti, sljedeće odredbe koje se odnose na takve osobe:
>
> (a) izuzev kada su muškarci i žene iz jedne porodice smješteni zajedno, žene će biti držane u odvojenim odjeljenjima od odjeljenja za muškarce i bit će pod neposrednim nadzorom žena;
>
> (b) njima će biti dozvoljeno da šalju i primaju pisma i karte čiji broj mogu ograničiti nadležne vlasti ukoliko smatraju da je to potrebno;
>
> (c) mjesta za interniranje i pritvor neće se nalaziti blizu borbene zone. Osobe o kojima se govori u stavu 1. bit će evakuisana kada mjesta gdje su ona internirana ili pritvorena postanu posebno izložena opasnosti od oružanog sukoba, ukoliko se njihova evakuacija može izvršiti pod relativno bezbjednim uslovima:
>
> (d) ona će moći da koriste ljekarski pregled;
>
> (e) njihovo fizičko ili mentalno zdravlje i integritet neće biti ugroženi nikakvim neopravdanim činom ili propustom. Shodno tome, zabranjeno je podvrgavati osobe pomenute u ovom članu bilo kakvom medicinskom postupku koji ne zahtijeva njihovo zdravstveno stanje ili koji nije u skladu s opće prihvaćenim medicinskim standardima koji se primjenjuju na slobodne ljude pod sličnim medicinskim okolnostima.

[71] Kao što je objasnio MKCK, koncept "direktnog učešća u neprijateljstvima" potiče iz zajedničkog člana 3. koji se odnosi na lica "koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima". Nils Melzer, Smjernice o pojmu neposrednog učešća u neprijateljstvima prema međunarodnom humanitarnom pravu, Međunarodni komitet Crvenog krsta (2009), str. 43. (Shodno tome, iako se u zajedničkom članu 3. koristi izraz "učestvuje neposredno" a i DPII se poziva na "direktno učešće", izrazi 'direktno' i 'neposredno' odnose se na isti kvalitet i stepen individualnog učešća u neprijateljstvima").

2. Kršenje se mora odvijati za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije

128. Član 173. KZ BiH nalaže da krivično djelo mora biti počinjeno za vrijeme rata, oružanog suloba ili okupacije. On ne nalaže da karakter sukoba bude unutrašnji ili međunarodni. Žalbeno vijeće Suda BiH je konstatovalo da "oružani sukob postoji kada god postoji pribjegavanje oružanoj sili između država ili produženo oružano nasilje između državnih vlasti i organizovanih naoružanih grupa ili između takvih grupa unutar jedne države".[72]

129. Na osnovu relevantnih odredbi i dokaza iz spisa predmeta vijeće zaključuje da je na teritoriji Bosne i Hercegovine u inkriminisanom periodu postojao oružani sukob. Vijeće konstatuje da strane u postupku tu činjenicu nisu osporavale tokom suđenja. Kao što je poznato, i Sud BiH i MKSJ su u više navrata zaključili da je u BiH u relevantnom vremenskom periodu postojao oružani sukob.[73] Na osnovu dokaza iz spisa predmeta vijeće zaključuje da je u inkriminisanom periodu postojao oružani sukob između Armije BiH i HVO-a.

130. Član 173. KZ BiH nalaže da krivično djelo bude počinjeno za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije. On ne nalaže da karakter sukoba bude unutrašnji ili međunarodni. Na osnovu ovog zahtjeva iz člana 173. i zahtjeva iz zajedničkog člana 3. vijeće ne nalazi potrebnim da sukob u Bosni i Hercegovini okvalifikuje bilo kao međunarodni ili nemeđunarodni. Međutim, u pogledu sukoba na području Bugojna postoji dovoljno dokaza koji ukazuju na postojanje oružanog sukoba.

3. Djelo mora biti u vezi sa ratnim stanjem, oružanim sukobom ili okupacijom

131. Treći uslov iz člana 173. stav 1. KZ BiH jeste da mora postojati veza između djela optuženog i oružanog sukoba. Zapravo "ne traži se uzročno-posljedična veza između oružanog sukoba i počinjenja zločina, ali se u najmanju ruku traži da je postojanje

[72] Drugostepena presuda u predmetu *Andrun*, str. 17, gdje se citira Odluka o interlokutornoj žalbi na nadležnost u predmetu *Tadić*, para. 70. *Vidi i* prvostepenu presudu u predmetu *Đukić*, para. 170, citat iz predmeta *Tužilac protiv Kunarca*, *Kovaća i Vokovića*, IT-96-23 i IT-96-23/1, drugostepena presuda, para. 56.
[73] Vidi, npr. drugostepenu presudu u predmetu *Andrun*, str.17-18; *Bundalo i drugi*, predmet br. X-KR-07/419 (Sud BiH), prvostepena presuda, 21. decembar 2009; prvostepena presuda u predmetu *Hodžić*, para. 5-9; Odluka o interlokutornoj žalbi na nadležnost u predmetu *Tadić*, para. 72; predmet *Tužilac protiv Orića*, IT-03-68-T, presuda od 30. juna 2006, (*Orić,* prvostepena presuda), para. 259.

oružanog sukoba u znatnoj mjeri uticalo na sposobnost počinioca da počini zločin, njegovu odluku da ga počini, način počinjenja zločina ili cilj s kojim je počinjen".[74]

132. Nekoliko faktora mogu utvrditi postojanje veze između djela optuženog i oružanog sukoba. U obzir se mogu uzeti sljedeći faktori: (i) da li je počinilac vojnik;[75] (ii) da li žrtva nije vojnik;[76] (iii) da li je žrtva pripadnik druge strane;[77] (iv) da li se za radnju može reći da služi krajnjem vojnom cilju;[78] te (v) da li je zločin izvršen kao dio ili u kontekstu službenih dužnosti počinioca.[79] Osim toga sudovi mogu razmotriti da li je sukob predstavljao bitan faktor za postojanje mogućnosti da počinilac izvrši zločin, za njegovu odluku da ga izvrši, za način na koji je izvršen ili cilj zbog kojeg je izvršen,[80] iako između oružanog sukoba i zločina ne mora nužno postojati uzročno-posljedična veza.[81] Važno je istaći i da djelo ne mora biti počinjeno u geografskoj blizini mjesta odvijanja neprijateljstva ili sukoba, budući da djela općenito treba da budu počinjena bilo gdje na teritoriji ili pod kontrolom strana u sukobu.[82] I na kraju, krivično djelo ne mora biti počinjeno baš u vrijeme odvijanja neprijateljstava.[83]

133. Prilikom razmatranja faktora pod (i) i (ii), Sud konstatuje sljedeće: termin "vojnik" nije pronađen u međunarodnim instrumentima koji regulišu nemeđunarodne oružane sukobe – preciznije u zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija iz 1949, odnosno Dopunskom protokolu II uz Ženevske konvencije ("DPII"). Utvrđeno je da određene kategorije lica (poput boraca) ne uživaju zaštitu koju imaju civili za vrijeme

---

[74] Prvostepena presuda u predmetu *Đukić*, para. 175, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 58.
[75] Prvostepena presuda u predmetu *Damjanović i Damjanović*, str. 13-14, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 59.
[76] Prvostepena presuda u predmetu *Damjanović i Damjanović*, str. 13, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 59.
[77] Prvostepena presuda u predmetu *Damjanović i Damjanović*, str. 13, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 59.
[78] Prvostepena presuda u predmetu *Damjanović i Damjanović*, str, 13, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 59.
[79] Prvostepena presuda u predmetu *Damjanović i Damjanović*, str. 13, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 59.
[80] Prvostepena presuda u predmetu *Damjanović i Damjanović*, str. 13-14, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 58.
[81] Prvostepena presuda u predmetu *Damjanović i Damjanović*, str. 14, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 58.
[82] Prvostepena presuda u predmetu *Damjanović i Damjanović*, str. 14, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 57
[83] Prvostepena presuda u predmetu *Damjanović i Damjanović*, str. 14, gdje se citira drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, para. 57.

nemeđunarodnog oružanog sukoba, pa se stoga mogu izjednačiti sa vojnicima.[84] Konkretno, osobe koje pripadaju oružanim snagama države i koje su ovlaštene da se angažuju u borbi te one koje "kontinuirano borbeno djeluju" u ime nedržavne organizovane oružane grupe[85] ne smatraju se civilima koji su zaštićeni od napada za vrijeme nemeđunarodnog oružanog sukoba.[86] Osim toga, čak i ako nije pripadnik oružane grupe lice će izgubiti zaštitu koja se daje civilnom stanovništvu "sve dok uzima direktno učešće u neprijateljstvima",[87] što se odnosi na "konkretna djela koja izvršavaju pojedinci za vrijeme dok traju neprijateljstva između strana u oružanom sukobu".[88] Međutim, pripadnici oružanih snaga koji su položili oružje uživaju zaštitu iz člana 3. kao i osobe koje ne učestvuju aktivno u neprijateljstvima.

4. Optuženi mora narediti ili počiniti djelo

134. I konačno, član 173. stav 1. KZ BiH propisuje uslov da je optuženi ili direktno počinio nezakonito djelo ili ga je naredio.[89] Vijeće naglašava da se to odnosi na oblik odgovornosti optuženog i ne predstavlja element krivičnog djela kao takvog. Tužilaštvo je navelo da su optuženi počinili krivična djela u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. KZ BiH.

---

[84] Vidi, npr. Nils Melzer, *Smjernice o konceptu neposrednog učešća u neprijateljstvima prema međunarodnom humanitarnom pravu*, str. 28 ("Kako nam govore formulacija i logika zajedničkog člana i DP II, civili, oružane snage i organizovane oružane grupe strana u sukobu međusobno su isključive kategorije … u nemeđunarodnim oružanim sukobima."); Michael Bothe, *Direktno učešće u neprijateljstvima u nemeđunarodnim oružanim sukobima*, str. 9-10. ("kao i u slučajevima međunarodnog oružanog sukoba, po zakonu o nemeđunarodnom oružanom sukobu postoje dvije kategorije osoba: borci i civili …"). Naravno, "borcima" se u kontekstu nemeđunarodnog oružanog sukoba ne daju povlastice vojnika, pa im se stoga ne može dati status ratnih zarobljenika. Vidi gorenavedenu fusnotu 9 i prateći tekst.

[85] Melzer, *Smjernice o konceptu neposrednog učešća u neprijateljstvima prema međunarodnom humanitarnom pravu*, str. 33. Melzer koncept "kontinuiranog borbenog djelovanja" razrađuje na sljedeći način: "Kontinuirano borbeno djelovanje zahtijeva trajnu integraciju u organizovanu oružanu grupu nedržavne strane u oružanom sukobu. Stoga pojedinci čije kontinuirano borbeno djelovanje obuhvata pripremu, izvršenje ili sprovođenje djela ili akcija koje prerastaju u direktno učešće u neprijateljstvima zapravo preduzmaju kontinuirano borbeno djelovanje. Stoga se može se smatrati da pojedinac koga je ta grupa angažovala, obučila i opremila da za nju kontinuirano i direktno učestvuje u neprijateljstvima preduzima kontinuirano borbeno djelovanje čak i prije nego što izvrši svoj prvi neprijateljski čin. Ovaj slučaj se mora razlikovati od rezervista koji nakon osnovne obuke ili aktivne pripadnosti napuštaju oružanu grupu i ponovo se vraćaju civilnom životu." Isto, str. 34.

[86] Isto, str. 27-36.

[87] DP II, član 13. stav 3. Kao što je objasnio MKCK, pojam "direktnog učešća u neprijateljstvima" potiče iz zajedničkog člana 3. koji se odnosi na lica "koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima". Nils Melzer, Smjernice o konceptu neposrednog učešća u neprijateljstvima prema međunarodnom humanitarnom pravu, str. 43. Stoga, iako se u zajedničkom članu 3. koristi izraz "učestvuje neposredno" a DPII se poziva na "direktno učešće", izrazi 'direktno' i 'neposredno' odnose se na isti kvalitet i stepen individualnog učešća u neprijateljstvima"). Isto.

[88] Isto. Za razradu značenja "direktno učešće u neprijateljstvima" vidi isto str. 41-68.

[89] Prvostepena presuda u predmetu *Đukić*, para. 179.

Vijeće smatra nepotrebnim da ovdje govori o različitim oblicima odgovornosti koje se mogu pripisati licu koje se tereti za ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH.

135. Da konstatujemo, žalbeno vijeće Suda BiH je smatralo da je jedan od "opštih elemenata krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva" to da "počinilac mora narediti ili počiniti djelo".[90] Iako je sudska praksa koja tumači ovaj element iz člana 173. KZ BiH ograničena, žalbeno vijeće je sasvim jasno navelo da izvršenje, kako to nalaže odredba člana 173. KZ BiH, obuhvata saizvršilaštvo iz člana 29. KZ BiH.[91] Osim počinjenja, Vijeće nalazi da je element zadovoljen ukoliko ispunjava uslove iz člana 180. KZ-a BiH.

D. ELEMENTI KONKRETNIH KRIVIČNIH DJELA

136. Pretresno vijeće podsjeća da Tužilaštvo tereti optužene Nisveta Gasala i Musajba Kukavicu da su počinili krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c), e) i f) KZ BiH. Pored toga, optuženima se stavlja na teret da su ova krivična djela počinjena kršenjem zajedničkog člana 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevskih konvencija. Konkretno, Tužilaštvo tereti optužene Gasala i Kukavicu da su počinili osnovna krivična djela nečovječnog postupanja, druga protuzakonita hapšenja i zatvaranja, te mučenje i prisiljavanje na prinudni rad.

137. Pretresno vijeće podsjeća da Tužilaštvo tereti optuženog Senada Dautovića da je počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke a), c), e) i f), ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika iz člana 174. stav 1. tačke a) i b), ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačke a) i b) KZ BiH. Pored toga, optuženom se stavlja na teret da su ova krivična djela počinjena kršenjem zajedničkog člana 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevskih konvencija. Konkretno, optuženi Senad Dautović se teretio za krivična djela druga protuzakonita hapšenja i zatvaranja, prisiljavanje na prinudni rad, ubistva, mučenje i nečovječno postupanje.

138. S obzirom da KZ BiH ne propisuje navedena osnovna krivična djela u članovima 173., 174. i 175., Vijeće se poziva na međunarodno pravo u svrhu tumačenja odredbi

[90] Drugostepena presuda u predmetu *Andrun*, str. 14.
[91] Drugostepena presuda u predmetu *Andrun*, str. 25 (u kojoj se navodi da saizvršilaštvo, kako je definisano u članu 29. KZ BiH, "predstavlja oblik izvršenja" iz člana 173).

relevantnog domaćeg zakonodavstva koje se eksplicitno i konkretno pozivaju na međunarodno pravo.

1. Ubistva

139. Zajednički član 3. i Dopunski protokol II izričito zabranjuju ubistva lica koja ne učestvuju aktivno ili neposredno u neprijateljstvima.[92] Prema sudskoj praksi MKSJ, da bi "ubistvo" predstavljalo kršenje zakona i običaja ratovanja potrebno je da je "smrt žrtve posljedica radnje koju je optuženi izvršio s namjerom da prouzrokuje smrt osobe koja nije aktivno sudjelovala u neprijateljstvima".[93] Stoga, svaka radnja koja ima za ishod "ubistvo" iz člana 173. predstavlja povredu međunarodnog prava ukoliko odgovara definiciji ubistva kao ratnog zločina.

140. Sud BiH je u prethodnom periodu definisao elemente ubistva:

> 1. lišavanje života; i
>
> 2. direktna namjera da se liši života; jer je počinilac bio svjestan svoga čina i želio je da se čin izvrši.[94]

141. Žalbeno vijeće je potvrdilo presudu stražaru u logoru za ratni zločin ubistva iz člana 173. KZ BiH, a u vezi s izvođenjem zatvorenika.[95] Konkretno, u predmetu *Andrun*, Žalbeno vijeće je potvrdilo osuđujuću presudu izrečenu Nikoli Andrunu, koji je bio zamjenik upravnika logora "Gabela" u BiH u 1993. godini, za ubistvo jednog zatočenika, dijelom na osnovu njegove uloge u izvođenju tog zatočenika iz hangara u kojem je bio zatočen, i na osnovu toga što mu je rekao da će biti ubijen.[96] Iako se iz dokaza nije moglo utvrditi ko je zaista ubio oštećenog, Žalbeno vijeće je zaključilo da "... radnje koje je preduzeo Andrun predstavljaju radnje saizvršilaštva u ubistvu, jer iz njegovog ponašanja proizilazi, prije svega, da je on imao ovlaštenje da zatočenika izvede, da mu jasno stavi do znanja šta ga

---

[92] *Vidi npr.,* Četvrta ženevska konvencija, član 3 stav 1. tačka a) (kojim se zabranjuju "povrede koje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva…" prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima); Dopunski protokol II, član 4. stav 2. tačka a) (kojim se zabranjuju "povrede koje se nanose životu, zdravlju i fizičkom ili mentalnom blagostanju, naročito ubistvo …" prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima).
[93] *Kordić i Čerkez* Presuda Žalbenog vijeća, par. 37.
[94] *Vidi Trbić* Prvostepena presuda, par. 177 i fn. 95.
[95] *Vidi Andrun* Drugostepena presuda, str. 22-23.
[96] *Andrun* Drugostepena presuda, str. 22-23.

čeka, čime je pokazao da zna da će oštećeni biti ubijen, a što se na kraju i desilo".[97] Stoga, je optuženi "... na odlučujući način doprinio da [zatočenik] bude lišen života, neovisno od toga ko je oštećenog zaista ubio" s obzirom da je izvođenje "[ovog zatvorenika] iz hangara... jedna od neophodnih radnji u nizu, koja je dovela do ovog ubistva".[98]

142. Žalbeno vijeće u predmetu *Nikačević* navelo je da:

> Činjenični opis djela u izreci presude kojom se optuženi oglašava krivim kao pomagač u izvršenju određenog krivičnog djela mora sadržati činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi da je optuženi bio svjestan i djela i izvršioca i da svojim radnjama podupire djelo izvršioca.[99]

143. Prema gore navedenom, da bi utvrdilo da li su optuženi odgovorni za ova ubistva koja predstavljaju ratni zločin iz člana 173. KZ BiH, Vijeće je razmotrilo da li su, svaki vršeći svoju funkciju, imali ovlasti da pojedine zatočenike predaju ARBiH i da li su znali da će ovi zatočenici biti ubijeni, što se zaista i dogodilo nakon što su predati ARBiH.

2. Nečovječno postupanje

144. Iako izričito ne zabranjuju "nečovječno postupanje", i zajednički član 3. i Dopunski protokol II stavljaju izvan zakona "okrutno postupanje" prema licima koja ne učestvuju u neprijateljstvima,[100] a i MKSJ je zauzeo jasan stav da se termini "nečovječno postupanje" i "okrutno postupanje" koriste naizmjenično u smislu utvrđivanja da li određeno djelo predstavlja ratni zločin.[101] Zaista, u predmetu *Hodžić*, Pretresno vijeće je cijenilo da postupci koji predstavljaju "okrutno postupanje" prema zajedničkom članu 3. "... ispunjavaju uslove za kvalifikaciju krivičnog djela kao *nečovječno postupanje*..." iz člana 173. KZ BiH.[102] Analogno tome, svako djelo koje predstavlja nečovječno postupanje iz

---

[97] *Andrun* Drugostepena presuda, str. 24.
[98] *Andrun* Drugostepena presuda, str. 24.
[99] *Nikačević* Drugostepena presuda, par. 98.
[100] *Vidi npr.*, Četvrta ženevska konvencija, član 3. stav 1. tačka a); Dopunski protokol II, član 4. stav 2. tačka a).
[101] *Vidi npr., Naletilić*, prvostepena presuda, par. 246 ("... vidljivo je da su krivična djela nečovječnog postupanja i okrutnog postupanja rezidualna klauzula prema članu 2 [teške povrede Ženevskih konvencija], odnosno članu 3 [kršenje zakona ili običaja ratovanja] Statuta. U materijalnom smislu elementi tih krivičnih djela su isti"); *Tužilac protiv Kordića i Čerkeza*, IT-95-14/2-T, Presuda, 26. februar 2001, (prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*), par. 265 ("surovo postupanje [je] ekvivalentno krivičnom djelu nečovječnog postupanja u okviru odredaba o teškim povredama Ženevskih konvencija").
[102] *Hodžić* Prvostepena presuda, par. 33.

člana 173. takođe predstavlja i "okrutno postupanje" iz zajedničkog člana 3. i Dopunskog protokola II, te prema tome i povredu međunarodnog prava.

145. KZ BiH ne definiše pojam nečovječnog postupanja, ali sudska praksa Suda BiH i MKSJ nudi važne smjernice u toj oblasti. Žalbeno vijeće Suda BiH smatra da pojam nečovječno postupanje "... obuhvata sva druga djela, koja nisu posebno propisana krivičnim djelom za koje je optuženi oglašen krivim...", dok god je optuženi imao namjeru da prouzrokuje nečovječno djelo.[103] Slično tome, Žalbeno vijeće MKSJ je definisalo elemente okrutnog postupanja koji predstavljaju kršenje zakona ili običaja ratovanja, u vezi sa zajedničkim članom 3. stav 1. tačka a) Ženevskih konvencija, kao:

> 1. namjernu radnju ili propust… koja nanosi tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo;
>
> 2. počinjenu protiv osobe koja ne učestvuje aktivno u neprijateljstvima.[104]

146. Da bi utvrdio da li određene radnje dostižu stepen težine i ozbiljnosti koji zahtijeva krivičnu odgovornost, Sud može razmotriti veliki broj faktora, uključujući: stepen i intenzitet takvog postupanja; njegovo trajanje; stvarne tjelesne povrede ili jačinu fizičke i psihičke patnje; karakter i kontekst postupanja; pol, starosnu dob i zdravstveno stanje žrtve; te predumišljaj.[105]

147. U predmetu *Mandić*, Žalbeno vijeće Suda BiH potvrdilo je da su uslovi i postupanje sa zatočenicima u zatočeničkom logoru u Foči predstavljali nečovječno postupanje na osnovu sljedećih činjenica: logor je bio prenatrpan, u samicama je bilo natrpano i do 18 ljudi odjednom tako da zatočenici uopšte nisu mogli da se kreću ćelijom, niti da spavaju u ležećem položaju; nije bilo dovoljno kreveta i ćebadi; zatočenici su bili zaključani sve vrijeme, osim u vrijeme obroka i radne obaveze; nije bilo dovoljno sredstava za održavanje higijene, kupatila i tuševi, bez tople vode, bili su rijetko dostupni; tokom zime prostorije u kojima su boravili zatočenici nisu bile dovoljno grijane, razbijeni prozori su ostavljeni nepopravljeni, a stražari su zaplijenili odjeću napravljenu od ćebadi da bi se lakše podnijela studen; zdravstvena njega bila je neadekvatna, pogotovo za one kojima je bila

---

[103] *Andrun* Drugostepena presuda, str. 38. *Vidi takođe Četić*, X-KR-08/549-3 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 18. mart 2010, str. 18 (gdje se navodi da je zabrana nečovječnog postupanja iz člana 173. svojevrsna blanketna norma čija je svrha da obuhvati djela učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede).
[104] Drugostepena presuda u predmetu *Delalić,* par. 424.
[105] *Andrun* Drugostepena presuda, str. 38; *Alić*, X-KR-06/294 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 11. april 2008, str. 25.

potrebna hitna ljekarska pomoć; zatočenici nisu dobivali hranu u dovoljnim količinama, što je dovelo do velikih gubitaka tjelesne težine; zatočenici su pretrpili tešku psihološku traumu jer su bili primorani slušati mučenja i premlaćivanja drugih zatočenika.[106]

148. Nasuprot tome, u predmetu *Hodžić*, Pretresno vijeće nije smatralo da su uslovi zatočenja u kojima su boravili zatvorenici predstavljali nečovječno postupanje uprkos činjenici da su zatvorenici bili zatočeni u štali u periodu od sedam mjeseci u "... veoma lošim uslovima, sa malo hrane i vode, bez struje, da su nuždu obavljali u kanti i da su spavali na podu na slami koja inače služi za stoku, te da su koristili stare kaputе kako bi se ugrijali tokom noći"[107] jer Vijeće "... ne smatra da su zatvorenici bili zatočeni u uslovima koji su se bitno razlikovali od prevladavajućih životnih uslova slobodnog civilnog stanovništva".[108]

149. Sud je smatrao da izvođenje u živi štit takođe predstavlja nečovječno postupanje kao ratni zločin. Konkretno, u predmetu *Kujundžić*, Pretresno vijeće Suda BiH proglasilo je optuženog odgovornim za nečovječno postupanje na osnovu njegove uloge u izvođenju žrtava na prvu borbenu liniju gdje su, sa rukama iza potiljka, bili izloženi unakrsnoj vatri i gdje su vidjeli kako oko njih stradaju drugi zatočenici u živom štitu.[109] Žrtve su bile gole do pojasa, pogleda usmjerenih u zemlju.[110] Jedan od zatočenika svjedočio je kako mu je naređeno da ide ispred tenkova iako je imao temperaturu i "nije se mogao mrdnuti".[111]

150. Fizički nasrtaj je još jedna radnja koja može predstavljati nečovječno postupanje, kao što je vidljivo iz predmeta pred MKSJ *Tužilac protiv Boškoskog i Tarčulovskog*, u kojem je Žalbeno vijeće potvrdilo odluku da su civili u podrumu bili izloženi fizičkom maltretiranju od strane policajaca.[112] Policajci su upali u kući, izveli ih na ulicu gdje su ih tukli, prijetili im noževima i vatrenim oružjem, i udarali ih nogama.[113] Mnogi su primorani da legnu na zemlju i prekriiju oči dok su drugi premlaćivani.[114] Slično tome, u predmetu *Vrdoljak*, Pretresno vijeće Suda BiH osudilo je optuženog za nečovječno postupanje iz

---

[106] *Mandić*, X-KRŽ-05/58 (Sud BiH), Drugostepena presuda, 1. septembar 2009, par. 95.
[107] *Hodžić* Prvostepena presuda, par. 53.
[108] *Hodžić* Prvostepena presuda, par. 62, potvrđeno u drugostepenoj presudi *Hodžić*, X-KR-07/430 (Sud BiH), od 19. maja 2010.
[109] *Kujundžić*, prvostepena presuda, par. 376, 405.
[110] *Kujundžić* prvostepena presuda, par. 376, 405.
[111] *Kujundžić* prvostepena presuda, par. 406.
[112] *Tužilac* protiv *Boškoskog i Tarčulovsko,* IT-04-82, presuda od 10. jula 2008 (*Boškoski i Tarčulovski* presuda pretresnog vijeća), par. 383.
[113] *Boškoski i Tarčulovski* presuda pretresnog vijeća, par. 383.
[114] *Boškoski i Tarčulovski* presuda pretresnog vijeća, par. 383.

člana 173. KZ BiH na osnovu utvrđenja da je optuženi u dva navrata tukao zatočenike "... rukama, nogama obuvenim u vojničke čizme i palicama".[115]

151. Konačno, sudovi mogu razmatrati kombinaciju faktora da bi utvrdili postojanje nečovječnog postupanja. Na primjer, u predmetu *Tužilac protiv Aleksovskog*, Žalbeno vijeće MKSJ smatralo je da prinudni rad, u kombinaciji sa lošim uslovima zatočenja i postupanjem, može predstavljati povredu ličnog dostojanstva, odnosno nečovječno postupanje kao ratni zločin.[116] Prinudni rad u ovom predmetu se uglavnom sastojao od kopanja rovova na prvim borbenim linijama i korištenja zatvorenika u živom štitu.[117] Loši uslovi zatočenja odnosili su se na prenatrpanost, nedostatak grijanja, ćebadi i kreveta, loše higijenske uslove (tri klozeta, nekoliko medicinskih posuda, i poljski zahod), i nedovoljnu količinu vode.[118]

3. Mučenje

152. Izmijenjenom optužnicom optuženi Gasal i Kukavica se terete da su počinili krivično djelo mučenje jer su propustili da spriječe ili kazne počinjenje ovog krivičnog djela.

153. Zajednički član 3. i Dopunski protokol II izričito zabranjuju mučenje lica koja ne učestvuju aktivno ili neposredno u neprijateljstvima.[119] Shodno tome, bilo kakva radnja koja predstavlja mučenje kao ratni zločin ujedno predstavlja i povredu međunarodnog prava.

154. Prema sudskoj praksi MKSJ, mučenje kao ratni zločin sastoji se od tri elementa:

1. nanošenja, činom ili propustom, teškog bola ili patnje, tjelesne ili duševne;
2. čin ili propust moraju biti namjerni;

[115] *Vrdoljak*, prvostepena presuda, str. 2.
[116] *Tužilac protiv Aleksovskog*, IT-95-14-1/A, presuda, 24. mart 2000. ("*Aleksovski* presuda žalbenog vijeća"), par. 26 i fn. 286.
[117] *Aleksovski* presuda žalbenog vijeća, par. 158 i fn. 286.
[118] *Tužilac protiv Aleksovskog*, IT-95-14-1/T, presuda, 25. juni 1999 ("*Aleksovski* presuda pretresnog vijeća"), par. 154-76.
[119] *Vidi npr.,* Četvrta ženevska konvencija, član 3. stav 1. tačka a); Dopunski protokol II, član 4. stav 2. tačka a).

> 3. čin ili propust moraju biti usmjereni na dobijanje informacija ili priznanja, ili na kažnjavanje, zastrašivanje ili prisiljavanje žrtve ili treće osobe, ili na diskriminaciju bez obzira na osnovu, žrtve ili treće osobe.[120]

155. Sud BiH je usvojio definiciju MKSJ za krivično djelo mučenja kao ratnog zločina,[121] ali istovremeno zahtijeva da najmanje jedan počinilac "mora biti javni službenik odnosno barem mora djelovati u ne-privatnom svojstvu, *npr.* kao *de facto* organ države ili bilo koji drugi entitet koji vrši vlast".[122] Važno je istaći, kako je to Sud BiH primjenio u svojoj praksi, da entitet u čije ime optuženi djeluje ne mora nužno biti organ države, već se može raditi i o nedržavnoj oružanoj grupi.[123]

156. Prilikom procjene da li je djelovanje ili propust da se djeluje uzrokovao veliku bol ili patnju, Sud može razmotriti osobine žrtve, kao što su fizičko ili duševno stanje, godine starosti, pol, zdravstveno stanje i inferiorni položaj žrtve.[124] Trajnost povrede nije uslov za mučenje.[125]

157. U predmetu *Andrun*, Žalbeno vijeće povrdilo je osuđujuću presudu izrečenu pripadniku brigade HVO "Knez Domagoj" za mučenje kao ratni zločin iz člana 173. KZ BiH jer je, između ostalog, tokom sukoba između HVO i Armije BiH počinio djela mučenja u svojstvu zamjenika upravnika zatočeničkog objekta pod kontrolom HVO-a.[126] Stoga se čini da uslov koji predviđa da optuženi djeluje u "ne-privatnom svojstvu" ne znači da mora djelovati u javnom svojstvu – tj. kao organ države – već da je potrebno da djeluje u ime drugog "entiteta koji vrši vlast".

158. Radnje mučenja u predmetu *Andrun* odnosile su se na premlaćivanje pendrecima i šlaufom od protivpožarnog aparata.[127] Vijeće je smatralo da su ovim radnjama naneseni teški tjelesni bol i duševne patnje žrtvama koje su bile zatočene u zatočeničkom logoru;[128] da su radnje preduzete "... sa ciljem kažnjavanja na diskriminatornoj osnovi po [sic]

---

[120] *Brđanin* presuda pretresnog vijeća, par. 481; *Vidi takođe Tužilac protiv Kunarca i dr*, IT-96-23 & IT-96-23/1-A, presuda od 12. juna 2002, (*Kunarac* presuda žalbenog vijeća), para. 142 (citira se definicija mučenja koju je usvojilo pretresno vijeće u predmetu *Kunarac i drugi*, u tački 497) i *Tužilac protiv Hardinaja i dr*, IT-04-84-A, presuda, 19. juli 2010, para 290.
[121] *Andrun* drugostepena presuda, str. 26.
[122] *Andrun* drugostepena presuda, str. 27. Vidi takođe *Hodžić* prvostepena presuda, par. 35.
[123] *Vidi npr., Andrun* drugostepena presuda, str. 21, 34-35.
[124] *Tužilac protiv Brđanina,* IT-99-36-A, presuda, 3. april 2007 (*Brđanin* presuda žalbenog vijeća), para. 242.
[125] *Id*. (citat iz *Kvočka i dr.* presuda pretresnog vijeća, para. 148).
[126] *Vidi npr., Andrun* drugostepena presuda, str. 21, 34-35.
[127] *Andrun* Drugostepena presuda, str. 28-29.
[128] *Id.*, str. 34-35.

nacionalnoj liniji, zastrašivanja ili radi dobivanja određenih informacija";[129] i da je, kao što je već ranije navedeno, optuženi preduzimao ove radnje u svojstvu zamjenika upravnika logora.[130] Važno je napomenuti da osuđujuća presuda izrečena optuženom u tom predmetu nije zasnovana samo na premlaćivanju koje je on lično izvršio, već i na mučenju koje su u prisustvu optuženog izvršili drugi, a nakon što je optuženi predao žrtve njihovim mučiteljima.[131] Konkretno, Vijeće je utvrdilo da je izvođenjem zatvorenika iz hangara u kojem su bili zatočeni, predajom zatvorenika njihovim mučiteljima te pasivnim posmatranjem mučenja ovih zatvorenika, "... optuženi... pristao na moguće posljedice" usljed premlaćivanja.[132]

4. Prisiljavanje na prinudni rad

159. Prisiljavanje zatvorenih osoba na prinudni rad u sklopu oružanog sukoba ne predstavlja nužno povredu međunarodnog prava. Član 5. stav 1. tačka e) Dopunskog protokola II eksplicitno predviđa da "... lica koja su lišena slobode iz razloga u vezi s oružanim sukobom, bilo da su internirana ili pritvorena" mogu biti "... natjerana da rade..."[133] Međutim, bitno je istaći da se u nastavku ove odredbe kaže da će osobe koje su lišene slobode i natjerane da rade "... uživati slične radne uslove i obezbjeđenje kakvo ima lokalno civilno stanovništvo".[134] Pored toga, za određene vrste prinudnog rada zaključeno je da predstavljaju okrutno postupanje iz zajedničkog člana 3. i Dopunskog protokola II.

160. Na primjer, kao što je ranije opisano, u kombinaciji s drugim faktorima, kao što su loši uslovi zatočenja, prinudni rad može predstavljati okrutno postupanje. Pored toga, MKSJ je utvrdio da "... izvjesne kategorije prisilnog rada mogu predstavljati surovo i nečovječno postupanje, ukoliko su uslovi pod kojima se rad obavlja opasni po život ili zdravlje civila, ili ako kod njih izazivaju osjećanja straha ili poniženja", kao što je "... dovođenje zatočenika u situacije opasne po život..."[135] Takođe, stav je MKSJ da prinudni rad predstavlja okrutno postupanje i prilikom korištenja osoba koje ne učestvuju aktivno u

---

[129] *Id.* str. 35.
[130] *Id.*
[131] *Id.* str. 34.
[132] *Id.*
[133] Dopunski protokol II, čl. 5. stav 1. tačka e).
[134] Dopunski protokol II, čl. 5. stav 1. tačka e). *Vidi takođe* Treća ženevska konvencija, Dio III, Odjeljak III; Četvrta ženevska konvencija, čl. 40.
[135] *Tužilac protiv Simića i dr.*, IT-95-9-T, presuda, 17. oktobar 2003 ("*Simić* presuda pretresnog vijeća"), par. 91

neprijateljstvima za vojne operacije, uključujući kopanje rovova, "... protiv snaga sa kojima se te osobe identifikuju ili koje simpatiziraju..."[136]

161. Konačno, prinudni rad koji predstavlja ponižavajuće ili degradirajuće postupanje može predstavljati kršenje zabrane "povrede ličnog dostojanstva" iz zajedničkog člana 3. i Dopunskog protokola II,[137] u mjeri u kojoj je poniženje žrtve "... dovoljno jako da izazove zgražanje svake razumne osobe".[138] Zapravo, MKSJ je utvrdio da "... upotreba zatočenika za živi štit i kopanje rovova predstavlja povredu ljudskog dostojanstva..."[139] Stoga, u zavisnosti od vrste i uslova rada, prinudni rad može predstavljati povredu međunarodnog prava i smatrati se nečovječnim postupanjem.

162. Sud BiH je analizirao prinudni rad kao ratni zločin iz člana 173. u predmetu *Kovać* u kojem Sud smatra da "... silu koja se koristi kako bi se obavio rad treba tumačiti na način da uključuje fizičko nasilje, prijetnju upotrebe sile ili prinudu poput one koja je prouzrokovana strahom od nasilja, prisilom, zatvaranjem, psihološkim ugnjetavanjem ili zloupotrebom moći, *ili iskorištavanjem okolnosti prisile*".[140] Bitno pitanje, prema mišljenju Vijeća, "... je da li je, imajući sve relevantne okolnosti, osoba koja je navodno prisiljena na prinudni rad imala stvarni izbor"[141].

163. Sud je također analizirao radnje koje predstavljaju prinudni rad u okviru optužbe za odvođenje u ropstvo kao zločin protiv čovječnosti u predmetu *Rašević i Todović*.[142] Konkretno, Pretresno vijeće izreklo je osuđujuću presudu Raševiću, komandiru straže u KP domu "Foča", i Todoviću, zamjeniku upravnika zatvora, za odvođenje u ropstvo kao zločin protiv čovječnosti na osnovu njihove uloge u prisiljavanju zatočenika nesrpske nacionalnosti na prinudni rad unutar i izvan objekta u kojem su bili zatočeni.[143] Vrijedi istaći da iako je Pretresno vijeće prihvatilo da "... neki svjedoci jesu svjedočili da su radili dobrovoljno, ili da se barem nisu protivili",[144] Vijeće je odbilo tvrdnju Odbrane da rad nije

---

[136] *Blaškić*, presuda žalbenog vijeća, para. 597. *Vidi npr.,* Četvrta ženevska konvencija, član. 3. stav 1. tačka c) (kojim se zabranjuju "povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci" prema licima koja ne učestvuju aktivno u neprijateljstvima); Dopunski protokol II, čl.4 stav 2. tačka e) (isto).
[137] *Vidi npr.,* Četvrta ženevska konvencija, član. 3. stav 1. tačka c) (kojim se zabranjuju "povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci" prema licima koja ne učestvuju aktivno u neprijateljstvima); Dopunski protokol II, čl.4 stav 2. tačka e) (isto).
[138] *Kunarac*, presuda žalbenog vijeća, para. 162.
[139] *Aleksovski,* presuda pretresnog vijeća, para. 229.
[140] *Kovać*, prvostepena presuda, str. 36 (naglasak dodan).
[141] *Kovać*, prvostepena presuda, str. 36.
[142] *Rašević i Todović*, X-KR/06/275 (Sud BiH), prvostepena presuda, 28. februar 2008, str. 86-93
[143] *Rašević i Todović,* prvostepena presuda, str. 86-93.
[144] *Rašević i Todović,* prvostepena presuda, str. 89.

bio “prinudan ili pod prisilom”, naglasivši da se, u kontekstu zatočeništva, rad može smatrati “prisilnim” čak i ako su zatočenici radili dobrovoljno.[145] Zapravo, pozivajući se na elemente bića krivičnih djela Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda, Pretresno vijeće je smatralo da “...[t]ermin ‘prisilno’ nije ograničen na fizičku silu, ali može uključivati prijetnju silom ili prinudom, kao što je ona prouzrokovana strahom od nasilja, prisile, pritvora, psihološkog pritiska ili zloupotrebe moći protiv takve osobe ili osoba ili druge osobe, ili iskorištavanjem okruženja u kojem vlada prisila”.[146] Pretresno vijeće je također odbilo tvrdnju Odbrane da su zatočenici zakonito prisiljavani da rade “... u skladu sa kaznenim propisima i domaćim zakonom...”, naglasivši da su “[z]atočenici u KP Domu... nezakonito i proizvoljno zatvoreni, te stoga nikakvi kazneni propisi niti zakon koji važi za zakonite osuđenike ili zakonite ratne zarobljenike ne može opravdati prisiljavanje zatočenika na rad”.[147]

5. Protuzakonita hapšenja i zatvaranja

164. Za razliku od ostalih krivičnih djela o kojima je bilo riječi u ranijem tekstu, protuzakonito zatvaranje nije zabranjeno ni zajedničkim članom 3. niti Dopunskim protokolom II. Zapravo, Dopunski protokol II izričito predviđa da u unutrašnjem oružanom sukobu osobe mogu biti “... lišen[e] slobode iz razloga u vezi s oružanim sukobom”.[148] Iako je MKCK zaključio da međunarodno običajno pravo zabranjuje *proizvoljno* zatvaranje lica u unutrašnjim oružanim sukobima,[149] u praktičnom smislu je donekle nejasna definicija proizvoljnog zatvaranja u unutrašnjem oružanom sukobu koju je ponudio MKCK. Prvo, MKCK uopšteno navodi da je proizvoljno zatvaranje protivno kriterijima iz zajedničkog člana 3. i Dopunskog protokola II koji predviđaju da će se prema civilima i licima onesposobljenim za borbu (uključujući i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje) postupati čovječno,[150] a pritom se poziva i na sudsku praksu iz domena ljudskih prava da bi zaključio da će se zatvaranje smatrati proizvoljnim ako nije zasnovano na valjanim razlozima i kriterijima propisanim zakonom i/ili ako strana u čijoj se vlasti ta lica nalaze ne

[145] *Rašević i Todović*, prvostepena presuda, str. 89.
[146] *Rašević i Todović*, prvostepena presuda, str. 89 (naglasak dodan).
[147] *Rašević i Todović*, prvostepena presuda, str. 89.
[148] Dopunski protokol II, čl. 5.
[149] Jean-Marie Henckaerts i Louise Doswald-Beck, *Običajno međunarodno humanitarno pravo,* Međunarodni komitet crvenog krsta (2006) str. 344.
[150] Henckaerts i Doswald-Beck, *Običajno međunarodno humanitarno pravo*, str. 344.

ispoštuje određene proceduralne uslove, uključujući i omogućavanje zatvorenim licima da ospore pritvor na sudu.[151]

165. Pored toga, u studiji MKCK na ovu temu navodi se sljedeće:

> svim osobama koje su lišene slobode iz razloga u vezi s unutrašnjim oružanim sukobom mora se omogućiti da pokrenu sudski postupak u pogledu zakonitosti njihovog pritvaranja *osim ako vlada države koja je pogođena unutrašnjim oružanim sukobom nije za sebe zatražila prava koja pripadaju zaraćenoj strani*, u kojem slučaju sa zarobljenim neprijateljskim "borcima" treba postupati na isti način kao sa ratnim zarobljenicima u međunarodnim oružanim sukobima, dok će se prema zatvorenim civilima postupati na isti način kao prema civilima koji u međunarodnim oružanim sukobima uživaju zaštitu prema odredbama Četvrte ženevske konvencije.[152]

166. Ovakav pristup se na prvi pogled doima prihvatljivim s obzirom da podrazumijeva da, kao i u slučaju međunarodnog oružanog sukoba, "borci"[153] u nemeđunarodnim oružanim sukobima mogu biti zatvoreni za vrijeme trajanja sukoba bez ikakvog prava na pokretanje sudskog postupka za ispitivanje zakonitosti njihovog pritvaranja,[154] dok civili mogu biti zatvoreni samo u slučaju kada to apsolutno zahtijeva bezbjednost strane u čijoj se vlasti ta lica nalaze, s tim da imaju pravo na povremeno ispitivanje odluke o pritvoru.[155]

167. Dakle, iako se čini mogućim da čin koji predstavlja proizvoljno zatvaranje u skladu sa jednim od dva pristupa koje navodi MKCK može predstavljati povredu međunarodnog običajnog prava u kontekstu njegove primjene u unutrašnjim oružanim sukobima, postoje značajne nejasnoće u pogledu primjene norme kojom se zabranjuje proizvoljno zatvaranje na način kako ga definiše MKCK, što zahtijeva da analiza bude prilagođena svakom pojedinačnom predmetu. Značaj ovog leži u tome da svako proizvoljno zatvaranje nenaoružanih civila može predstavljati osnovu za optužbu za nezakonito zatvaranje, ali

---

[151] Henckaerts i Doswald-Beck, *Običajno međunarodno humanitarno pravo*, str. 347-352.
[152] Henckaerts i Doswald-Beck, *Običajno međunarodno humanitarno pravo*, str. 552 (naglasak dodan).
[153] Termin "borac /engl. *combatant*" ne koristi se ni u zajedničkom članu 3. niti u Dopunskom protokolu; opšteprihvaćeno je da je određenim kategorijama osoba uskraćena zaštita koju uživaju civili u unutrašnjem oružanom sukobu, i shodno tome, ta lica je moguće poistovjetiti sa borcima.
[154] Jedino ispitivanje koje predviđa Treća ženevska konvencija je ispitivanje od strane "nadležnog suda" u slučaju kada postoji sumnja da li osoba ispunjava uslove da bi se smatrala ratnim zarobljenikom. *Vidi* Treća ženevska konvencija, čl. 5.
[155] *Vidi* Četvrta ženevska konvencija, čl. 42 ("Interniranje ili upućivanje na prinudan boravak zaštićenih lica može se narediti jedino ako to apsolutno zahtijeva bezbjednost Sile u čijoj se vlasti ta lica nalaze"); id. čl. 78 ("Odluke o prinudnom boravku odnosno o interniranju moraju se donijeti po redovnom postupku koji će propisati okupirajuća Sila, saglasno odredbama ove konvencije. Taj postupak mora predviđati pravo žalbe u korist zainteresovanih. Po toj žalbi odluka se ima donijeti u najkraćem mogućem roku. Ako odluke ostanu na snazi, one će biti predmet povremenih ponovnih ispitivanja, po mogućnosti svakih šest mjeseci, o čemu će se starati nadležno tijelo koje će u tu svrhu ustanoviti rečena Sila").

okolnosti u kojima postoji opravdana zabrinutost za sigurnost, na osnovu konkretnih činjenica vezanih za prirodu sukoba, mogu zahtijevati drugačiji zaključak.

168. Član 173. KZ BiH ne definiše vrste radnji koje bi predstavljale protuzakonito zatvaranje kao ratni zločin, ali je Sud BiH, koristeći se "... opšteprihvaćenim značenjem ovih riječi..." koje se koriste u članu 173., zauzeo stav da protuzakonito zatvaranje predstavlja "... organizovano i masovno prinudno zatvaranje civila, bez sprovođenja zakonitog procesa ili postojanja konkretno opravdanih razloga izazvanih, na primjer, vanrednim okolnostima..."[156] Primijenivši ovu definiciju na činjenice, Pretresno vijeće u predmetu *Kovać* izreklo je osuđujuću presudu optuženom za protuzakonito zatvaranje na osnovu njegove uloge u zatvaranju civila Bošnjaka, naglasivši da ovaj postupak "... nije popraćen bilo kakvom pravnom procedurom..." i da zatočenim licima "... nije dat bilo kakav valjan razlog za njihovo lišavanje slobode (osim uopštenih i očito neiskrenih 'objašnjenja' datih nekima da su zatvarani radi lične sigurnosti)".[157] Slično tome, Pretresno vijeće u predmetu *Šakić* izreklo je osuđujuću presudu optuženom za protivzakonito zatvaranje na osnovu utvrđenja da je optuženi učestvovao u lišenju slobode civila Bošnjaka, koji su potom zatvoreni u podrumske prostorije motela bez ikakvog objašnjenja o zakonskom osnovu njihovog zatvaranja.[158] Važno je napomenuti da su i u predmetu *Kovać* i u predmetu *Šakić*, osobe osuđene za protuzakonito zatvaranje iz člana 173. bili pripadnici nedržavnog organa, odnosno Hrvatskog vijeća odbrane (HVO),[159] iako se ni u jednom od ova dva predmeta Pretresno vijeće nije dotaklo toga kako je predmetno zatvaranje predstavljalo povredu međunarodnog prava.

169. Jasno je da je u svakom pojedinačnom predmetu potrebno ispitati status zatvorenika prije njihovog zatvaranja. Nenaoružani civili koji nisu vojno angažovani i koji mirno žive u svojim domovima imaju pravo na zakonom propisani postupak i da im se obrazlože razlozi za njihovo zatvaranje. U situaciji o kojoj se odlučuje u ovom predmetu

---

[156] *Kovać* Prvostepena presuda, str. 28. *Vidi takođe Šakić,* X-KR/05/41-1 (Sud BiH), prvostepena presuda od 29. septembra 2008, str. 12 ("[U] svrhu utvrđivanja postojanja protivpravnog zatvaranja civila, neophodno je ustanoviti postojanje pojedinih elemenata, prije svega, utvrditi činjenicu da je pojedinac lišen slobode, zatim, da je lišavanje učinjeno proizvoljno, odnosno da ne postoji pravna osnova koja bi opravdavala lišavanje slobode, te da je djelo ili propust kojim je pojedinac lišen fizičke slobode počinio optuženi, ili osobe za koje snosi odgovornost, a sve s namjerom da pojedinca liši fizičke slobode ili s razumno mogućim znanjem da bi njegovo djelo ili propust vjerovatno mogli dovesti do proizvoljnog lišavanja fizičke slobode").
[157] *Kovać,* prvostepena presuda, str. 30-32.
[158] *Šakić,* prvostepena presuda, str. 12-13.
[159] *Vidi npr., Šakić,* prvostepena presuda, str. 12-13 (kojom se pripadnik Jedinice za posebne namjene HVO osuđuje za protuzakonito zatvaranje iz člana 173.); *Kovać*, prvostepena presuda (kojom se zapovjednik brigadne Vojne policije osuđuje za protuzakonito zatvaranje iz člana 173.).

činjenice su bili značajno drugačije. Odmah po završetku sukoba, učesnici sukoba, pripadnici HVO-a i vojno angažovane osobe, predali su se vladinim snagama i odložili oružje. Obzirom da se radilo o borcima koji su učestvovali u nedavnom sukobu u relativno maloj gradskoj sredini bilo je potrebno pružiti im sigurnost. U najmanju ruku, bilo je potrebno izvršiti trijažu kako bi se osiguralao da civili koji nisu učestvovali u sukobu budu pušteni. Za one koji su pritvoreni, trajanje pritvora se ograničava na razumno potrebno vrijeme u skladu sa datim okolnostima. Također, zatvorenici se moraju tretirati na human način u svako doba. U datoj situaciji postojala je opravdana potreba za pritvaranjem ovih bivših boraca i pružanjem sigurnosti za širu populaciju.

E. PRIMJENJIVI OBLICI ODGOVORNOSTI

1. Udruženi zločinački poduhvat

170. Individualna krivična odgovornost –član 180. stav 1. KZ BiH:

> Osoba koja **planira**, **pokrene**, **naredi**, **učini** ili na drugi način **podstrekava i pomaže** u planiranju, pripremanju ili izvršenju krivičnog djela iz člana 171. (genocid)… ovog Zakona, individualno je odgovorna za to krivično djelo. Službeni položaj bilo kojeg okrivljenog, bilo da se radi o šefu države ili vlade, ili o odgovornoj službenoj osobi vlade, ne oslobađa takvu osobu krivične odgovornosti niti utiče na ublažavanje kazne.[160]

171. Član 180. propisuje vrstu krivične odgovornosti koju vijeće mora utvrditi da bi nekoga osudilo za krivična djela konkretno navedena u članu 180.[161] On je dio optuženja u vezi sa članom 29. Glave 5 KZ BiH, kojim se propisuje način izvršenja i stepen odgovornosti za izvršenje krivičnih djela.[162]

172. Član 180. stav 1. KZ BiH izveden je iz člana 7. stav 1 Statuta MKSJ i identičan mu je. Član 180. stav 1. KZ BiH je postao dio KZ BiH nakon stupanja na snagu člana 7. stav 1. i nakon tumačenja MKSJ da on obuhvata, konkretno, udruženi zločinački poduhvat kao način saizvršenja kojim se stiče individualna krivična odgovornost.[163]

---

[160] Naglasak dodan.
[161] *Rašević i Todović,* prvostepena presuda, str. 103.
[162] *Rašević i Todović,* prvostepena presuda, str. 103.
[163] *Rašević i Todović,* prvostepena presuda, str. 103.

173. Međunarodna sudska praksa u tumačenju pojma "počinjenje" iz člana 7. stav 1., koji je ugrađen u domaći zakon kao član 180. stav 1., propisuje: (1) da je udruženi zločinački poduhvat oblik saizvršilaštva koji utvrđuje ličnu krivičnu odgovornost; (2) da "počinjenje" u smislu člana 7. stav 1. Statuta MKSJ (a samim tim u smislu člana 180. stav 1. KZ BiH) uključuje svjesno učešće u zajedničkom udruženom poduhvatu; i (3) da su elementi udruženog zločinačkog poduhvata utvrđeni u međunarodnom običajnom pravu i da su prepoznatljivi. U primjeni termina "počinjenje" iz člana 180. stav 1., ovo Vijeće mora uzeti u obzir definiciju tog termina u značenju koje je imao kada je preuzet iz međunarodnog prava u KZ BiH.[164]

2. Argumentacija za udruženi zločinački poduhvat

174. Ova doktrina uzeta je u razmatranje u brojnim predmetima Suda BiH, kako u prvostepenim tako i u drugostepenim postupcima, u kojima je ona primijenjena ili odbačena kao vid odgovornosti. Ovo vijeće ipak smatra da je neophodno iznijeti neke osnovne podatke i obrazloženja radi prepoznavanja udruženog zločinačkog poduhvata. Žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *protiv Tadića* bilo je prvo koje je jasno artikulisalo doktrinu udruženog zločinačkog poduhvata kao "potpuno ravnopravnu pravnu konstrukciju oblika krivične odgovornosti."[165] U ovoj presudi također su navedene tri kategorije udruženog zločinačkog poduhvata o kojima će biti riječ dalje u tekstu. Žalbeno vijeće MKSJ istaklo je da član 7. stav 1. obuhvata udruženi zločinački poduhvat kao oblik saizvršenja jer je on opravdan prirodom krivičnih djela koja se najčešće čine u ratnim situacijama.[166] Ta krivična djela uglavnom nisu posljedica zločinačke sklonosti pojedinaca, nego predstavljaju manifestaciju kolektivnog kriminaliteta, koji provodeći grupe pojedinaca koji djeluju u cilju ostvarenja zajedničkog kriminalnog plana.[167] Iako samo neki od članova grupe fizički izvršavaju krivično djelo, učešće i doprinos drugih članova grupe često je ključno u omogućavanju izvršenja tog krivičnog djela.[168] "Iz ovoga slijedi da moralna težina

---

[164] Ustavni sud BiH mišljenja je da Statut MKSJ predstavlja "integralni dio pravnog sistema Bosne i Hercegovine" pošto je to jedan od dokumenata koji reguliše primjenu međunarodnog prava kojem BiH podliježe prema članu III stav 3. tačka b) Ustava BiH. *Abduladhim Maktouf*, Predmet broj. AP-1785/06, Odluka o dopustivosti i meritumu žalbe na Presudu Suda Bosne i Hercegovine ("*Maktouf,* Odluka"), 30. mart 2007. godine, paragraf 70.
[165] Cassese, Antonio, *Međunarodno krivično pravo*, (Oxford University press) (2008), str. 191.
[166] *Tužilac protiv Tadića,* IT-95-1-A, presuda žalbenog vijeća, 15. juli 1999. ("*Tadić* presuda žalbenog vijeća") para 191
[167] *Tadić*, presuda žalbenog vijeća, para. 191.
[168] *Tadić,* presuda žalbenog vijeća, para. 191.

takvog učestvovanja često nije nimalo manja – zapravo nimalo različita od moralne težine onih koji izvrše navedena djela."[169]

175. "Intencija utvrđivanja odgovornosti na osnovu UZP-a jeste da se izrazi tačan stepen odgovornosti onih koji su na neki način omogućili izvršiocima da fizički izvedu kažnjive radnje."[170] Konkretno, „u tim okolnostima smatrati krivično odgovornom kao izvršioca samo osobu koja fizički izvrši krivično djelo značilo bi zanemariti saizvršilačku ulogu svih onih koji su na neki način omogućili počiniocu da fizički izvrši to krivično djelo. Istovremeno, ovisno o okolnostima, smatrati ove druge odgovornim samo kao pomagače i podržavatelje moglo bi značiti umanjivanje stepena njihove krivične odgovornosti."[171] Stoga „međunarodna krivična odgovornost obuhvata radnje koje je počinila zajednica osoba sprovodeći zajednički kriminalni plan."[172] Ovo predstavlja obrazloženje za priznavanje oblika učešća koje se implicite podrazumijeva ili saučesništva koje nije eksplicitno propisno članom 7. stav 1., a koje se ponekad opisuje kao djelovanje u skladu sa "zajedničkim ciljem" ili "zajedničkim planom", a sada je opšte poznato kao "udruženi zločinački poduhvat."[173]

176. U ovom slučaju, Vijeće će dalje u tekstu detaljno obrazložiti okvire UZP-a kako proizilazi iz izvedenih dokaza.

177. Udruženi zločinački poduhvat sam po sebi ne predstavlja krivično djelo, već način izvršenja krivičnog djela [174] Ako se optuženi tereti za saizvršilaštvo u krivičnom djelu koje je dio udruženog zločinačkog poduhvata, tužilac mora van razumne sumnje dokazati da je krivično djelo zaista i počinjeno, da je izvršeno zajedničkim djelovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu i da su ispunjeni elementi neophodni za utvrđivanje odgovornosti optuženog za izvršenje tog krivičnog djela.[175]

178. Udruženi zločinački poduhvat općenito, a naročito osnovni udruženi zločinački poduhvat, u julu 1995. godine već je bio dio međunarodnog običajnog prava, a njegovi

---

[169] *Tadić,* presuda žalbenog vijeća, para. 191.
[170] Brđanin, presuda žalbenog vijeća, para. 405.
[171] *Tadić,* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 192.
[172] *Tadić,* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 193.
[173] Schabas,William, *Krivični sudovi UN-a: Bivša Jugoslavija, Ruanda i Siera Leone,* (Cambridge University Press) (2006), str. 309.
[174] *Rašević i Todović,* Prvostepena presuda, str. 111.
[175] *Rašević i Todović,* Prvostepena presuda, str. 111

elementi i definicija su već bili utvrđeni.[176] Od tada su pretresna vijeća i žalbeno vijeće Tribunala imali nekoliko prilika da primjene koncept udruženog zločinačkog poduhvata, a naročito "osnovni" ili "opšti" UZP.[177] Na taj način su usavršili, ali ne i promijenili shvatanje pojma opšteg udruženog zločinačkog poduhvata i sistemskog udruženog zločinačkog poduhvata u kontekstu sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Odluke MKSJ nisu obavezujuće za ovo Vijeće. Međutim, Vijeće je uvjereno da kvalifikacija opšteg UZP-a[178], njegovih elemenata, *mens rea* i *actus reus*, koju je dao MKSJ, ispravno odražava stanje međunarodnog običajnog prava u julu 1995. godine i nakon toga.

179. Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* prvo je koje je u MKSJ utvrdilo i jasno artikulisalo tri kategorije udruženog zločinačkog poduhvata koje su postojale u međunarodnom pravu u relevantno vrijeme. Ove kategorije su kasnije u predmetima pred MKSJ-a utvrđene na sljedeći način: prva kategorija je "opšti" (ili "osnovni"), druga kategorija je "sistemski", a treća kategorija je "proširenі" UZP. Za ovu presudu relevantan je samo osnovni ili opšti oblik UZP-a.

180. Žalbeno vijeće Suda BiH u predmetu *Rašević i Todović* potvrdilo je zaključak prvostepenog vijeća da je krivična odgovornost za udruženi zločinački poduhvat bila dio međunarodnog običajnog prava u vrijeme počinjenja krivičnih djela koja su predmet postupka (april 1992 - oktobar 1994.).[179] Važno je napomenuti da prvostepeno vijeće u predmetu *Rašević i Todović* nije izričito razmatralo da li je "proširenі" oblik (koji se naziva i UZP III) krivične odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat bio dio međunarodnog običajnog prava u periodu između 1992. i 1995.godine.[180] Vijeća u predmetima *Miloš Stupar i dr.* i *Milorad Trbić* takođe su utvrdila da nije nepohodno razmatrati primjenjivost ovog oblika odgovornosti na predmete pred Sudom BiH. Slično tome, ovo vijeće takođe smatra da to pitanje nije potrebno pokretati ni u ovom predmetu.

---

[176] *Tužilac protiv Tadića,* IT-95-1-T, presuda, 7. maj 1997. ("*Tadić* presuda pretresnog vijeća"), para. 669. *Tadić,* presuda žalbenog vijeća, para. 220; *Stakić*, presuda žalbenog vijeća, para. 62; *Tužilac protiv Vasiljevića,* IT-98-32-A, presuda žalbenog vijeća, 23. februar 2004., (*"Vasiljević* presuda žalbenog vijeća") para. 96-99.

[177] *Vidi npr. Tužilac protiv Krstića*, IT-02-60-T, presuda, 2. august 2001. ("*Krstić,* presuda pretresnog vijeća*"; Tužilac protiv Simića,* presuda pretresnog vijeća"); *Brđanin*, presuda pretresnog vijeća); *Brđanin*, presuda žalbenog vijeća.

[178] U MKSJ je za opšti ili osnovni UZP korišten termin UZP I, a za sistemski UZP, UZP II. Radi jasnoće, u ovoj presudi biće korišteni termini "osnovni UZP" i "sistemski UZP".

[179] *Rašević i Todović*, X-KR/06/275 (Sud BiH), drugostepena presuda, 6. novembar 2008., str. 26 i *Rašević i Todović,* prvostepena presuda, str. 111.

[180] *Rašević i Todović*, prvostepena presuda, str. 111.

181. Osnovni ili opšti oblik UZP-a kvalifikovan je kao zajedničko djelovanje grupe ljudi sa ciljem ostvarivanja "zajedničkog plana" koji posjeduju istu zločinačku namjeru. Ukoliko takva grupa počini krivično djelo u skladu sa tim zajedničkim planom, osobe koje su dobrovoljno učestvovale u nekom aspektu tog plana i htjele zločinački ishod mogu se smatrati krivično odgovornim kao saizvršioci.[181] "Primjer za to je plan ubijanja koji su formulisali učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu u kojem, iako svaki od učesnika može imati drugačiju ulogu,, svaki od njih ima namjeru da ubije."[182]

182. Lako je utvrditi elemente UZP-a koji su prepoznatljivi u međunarodnom običajnom pravu. Za Actus reus potrebno je sljedeće [183]:

> 1. **Veći broj osoba.** One ne moraju biti organizovane u nekoj vojnoj, političkoj ili upravnoj strukturi, kao što je i pokazano.
>
> 2. **Postojanje zajedničke nakane koja predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnog djela predviđenog Statutom.** Nema potrebe da taj plan, zamisao ili nakana budu prethodno dogovoreni ili formulisani. Zajednički plan ili nakana može biti improvizovana na licu mjesta, a izvodi se iz činjenice da više osoba djeluje zajedno kako bi sproveli u djelo zajednički zločinački poduhvat.
>
> 3. **Učestvovanje optuženog u zajedničkom planu koji uključuje počinjenje jednog od krivičnih djela predviđenih Statutom.** To učešće ne mora uključivati izvršenje nekog konkretnog krivičnog djela iz jedne od tih odredbi (na primjer, ubistvo, istrebljenje, mučenje, silovanje, itd.), nego se može sastojati u pomoći ili doprinosu izvršenju zajedničkog plana ili nakane. Taj doprinos ne mora da bude neophodan odnosno znatan, ali mora biti u najmanju ruku **značajan doprinos** zločinima za koje se odgovornost pripisuje optuženom.[184]

183. U predmetu *Brđanin,* Žalbeno vijeće objašnjava da prilikom utvrđivanja ovih elemenata, sud, pored ostalog mora „utvrditi da je UZP-u pripadalo više osoba (mada nije nužno utvrditi imenom identitet svake od tih osoba); precizno definisati zajednički zločinački cilj kako u smislu namjeravanog kažnjivog cilja, tako i u pogledu njegovog opsega (npr. utvrditi vremenske i geografske okvire tog cilja; i opšti identitet namjeravanih žrtava)."[185] Uz to, sudeće vijeće mora „utvrditi da taj zločinački cilj nije samo isti, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog

---

[181] *Tadić, presuda žalbenog vijeća*, para. 196.
[182] *Vasiljević,* presuda žalbenog vijeća, para. 97.
[183] *Vidi općenito* Tužilac protiv *Krnojelca,* IT-97-25-A, presuda, 17. septembar 2003. ("*Krnojelac* presuda žalbenog vijeća") para. 31. i *Vasiljević,* presuda žalbenog vijeća, para. 100.
[184] Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin,* para. 414; *Tužilac protiv Krajišnika*, IT-00-39-A, presuda, 17. mart 2009, ("*Krajišnik* presuda žalbenog vijeća") para. 215.
[185] *Brđanin,* presuda žalbenog vijeća, para. 430.

poduhvata;[186] te tačno okvalifikovati doprinos optuženog tom zajedničkom planu.“[187] Doprinos optuženog zločinima za koje je potrebno utvrditi postojanje njegove odgovornosti mora biti u najmanju ruku značajan.[188]

184. Kako bi sud utvrdio da zločinački cilj nije samo isti, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata, vijeće napominje da je žalbeno vijeće Specijalnog suda za Sierra Leone u predmetu *Sesay i dr.* navelo faktore koji proizlaze iz sudske prakse MKSJ-a, a koji su relevantni za to utvrđenje.[189] Ovi faktori, između ostalog, uključuju i sljedeće: način i stepen interakcije, saradnje i komunikacije (zajedničkog djelovanja) između tih pojedinaca,[190] način i stepen međusobnog oslanjanja jednih na druge i davanja doprinosa u ostvarenju zločinačkih ciljeva koje ne bi mogli postići sami;[191] postojanje zajedničke strukture odlučivanja,[192] stepen i priroda neslaganja; i opseg bilo koje zajedničke radnje u poređenju sa opsegom navodnog zajedničkog zločinačkog cilja.[193] Vijeće mora utvrditi da su se lica koja se terete za pripadnost tom pluralitetu lica udružila u svrhu postizanja zajedničkog cilja.[194]

185. Osoba koja učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu na bilo koji od sljedećih načina može biti oglašena krivom za počinjeno krivično djelo, pod uslovom da su ispunjeni svi drugi uvjeti:[195]

> (i) neposrednim sudjelovanjem u počinjenju dogovorenog zločina (kao glavni počinilac);
>
> (ii) prisustvovanjem u vrijeme počinjenja zločina (sa znanjem da će se zločin počiniti ili se čini) namjernim pomaganjem ili ohrabrivanjem drugog učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da počini taj zločin; ili

---

[186] *Brđanin,* presuda žalbenog vijeća, para. 430 citira se *Stakić,* presuda žalbenog vijeća, para. 69.
[187] *Brđanin*, presuda žalbenog vijeća, para. 430.
[188] *Brđanin*, presuda žalbenog vijeća, para. 430.
[189] *Tužilac protiv Sesay i dr.*, SCSL-04-15-A, presuda, 26. oktobar 2009, (*Sesay*, presuda žalbenog vijeća), para. 1141.
[190] Vidi *Brđanin,* presuda žalbenog vijeća, para. 410 (tvrdi da se zaključak da li krivično djelo predstavlja dio zajedničkog cilja može izvesti iz “činjenice da je optuženi ili bilo koji drugi učesnik u UZP-u blisko sarađivao sa glavnim počiniocem u smislu sprovođenja zajedničkog zločinačkog cilja”); *Tužilac protiv Krajišnika*, IT-00-39-T, presuda, 27. septembar 2006. („*Krajišnik*, presuda pretresnog vijeća“), para. 884.
[191] *Krajišnik,* presuda pretresnog vijeća, para. 1082.
[192] Da više lica “ne mora da bude organizovano u vojnu, političku ili administrativnu strukturu” kao pravno pitanje ne implicira da prisustvo odnosno odsustvo takve strukture nije relevantno pri ocjeni dokaza. *Vasiljević*, presuda žalbenog vijeća, para. 100; *Tadić*, presuda žalbenog vijeća, para. 227.
[193] Vidi *Brđanin,* presuda žalbenog vijeća, para. 430 (sud koji utvrđuje činjenice mora “definisati zajedničku zločinačku svrhu i u smislu zločinačkog cilja koji se želi postići i u smislu njegovog opsega (npr. vremenski i geografski okvir ovog cilja, i opšti identitet namjeravanih žrtava.”).
[194] *Martić* presuda žalbenog vijeća, para. 172; *Brđanin,* presuda žalbenog vijeća, para. 431.
[195] *Krnojelac,* presuda pretresnog vijeća, para. 81.

(iii) djelovanjem u potporu nekom konkretnom sistemu u kojem se zločin čini putem položaja vlasti ili funkcije optuženog, sa znanjem o karakteru tog sistema i namjerom da se on realizuje.

186. Ova lista ne mora biti konačna. Žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *Vasiljević* je objasnilo da je obično dovoljno da učesnik udruženog zločinačkog poduhvata izvrši djela koja su na ovaj ili onaj način usmjerena ka ostvarenju zajedničkog plana.[196] Ako dogovoreni zločin počini jedan od učesnika u tom udruženom zločinačkom poduhvatu, svi učesnici u tom poduhvatu biće krivi za taj zločin bez obzira na ulogu koju je svaki od njih imao u njegovom počinjenju.[197] Međutim, sve osobe (glavni izvršioci) koje izvrše *actus reus* krivičnog djela ne moraju biti članovi udruženog zločinačkog poduhvata.[198] U isto vrijeme, nije nužno da optuženi bude prisutan prilikom počinjenja krivičnog djela kako bi bio okrivljen za to krivično djelo kao član UZP-a.[199]

187. Optuženi ili drugi član UZP-a može koristiti glavne počinioce za izvršenje *actus reus*-a zločina.[200] Međutim, „nužan uslov da se bilo koji optuženi član UZP-a tereti za djela počinjena od strane druge osobe je da predmetno djelo predstavlja dio zajedničkog zločinačkog plana.“[201] Navedeno se, između ostalog, može zaključiti iz činjenice da je „optuženi ili bilo koji drugi član UZP-a blisko sarađivao sa glavnim počiniocem u cilju ostvarenja zajedničkog zločinačkog plana.“[202]

188. Tražena *mens rea* za opšti UZP je da optuženi mora imati namjeru da počini krivično djelo (to je namjera koju dijele svi saizvršioci)[203] i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem počinjenja krivičnog djela.[204] Ukoliko zajednički zločinački cilj uključuje počinjenje krivičnog djela koje zathijeva posebnu namjeru, na primjer, progon,

---

[196] *Vasiljević,* presuda žalbenog vijeća, para. 102.
[197] *Krnojelac,* presuda žalbenog vijeća, para. 82.
[198] *Brđanin,* presuda žalbenog vijeća, para. 414.
[199] *Krnojelac,* presuda žalbenog vijeća, para. 81.
[200] *Martić*, presuda žalbenog vijeća, para. 68, koji citira *Tužilac protiv Martića,* IT-95-11-T, presuda, 12. juni 2007 („*Martić* presuda pretresnog vijeća“), para. 438.
[201] *Martić,* presuda žalbenog vijeća, para. 68, koji citira presudu pretresnog vijeća u istom predmetu, para. 438; *Brđanin,* presuda žalbenog vijeća, para. 418.
[202] *Martić*, presuda žalbenog vijeća, para. 68, koji citira presudu pretresnog vijeća u istom predmetu, para. 438; *Brđanin*, presuda žalbenog vijeća , para. 410.
[203] *Vasiljević,* presuda žalbenog vijeća, para. 97, 101; *Krnojelac,* presuda žalbenog vijeća, para. 31.
[204] *Brđanin,* presuda žalbenog vijeća, para. 356 u kojem se citira *Kvočka,* presuda žalbenog vijeća, para. 82. (gdje se zahtijeva “namjera da se postigne zajednički cilj”).

tada učesnik mora imati tu istu namjeru.[205] Međutim, zajednička namjera, čak i posebna namjera, može biti izvedena u zaključku.[206]

189. Konačno, kao što je to zaključilo Vijeće u predmetu *Miloš Stupar i dr*.:

> Ni sudska praksa niti literatura ne podržavaju prijedlog da se jedan osnovni oblik UZP proširi od najvišeg ešalona vojnog rukovodstva do najnižeg pješadijskog vojnika, uključujući lica sa toliko različitim ulogama i dijelovima, dodjeljujući svima njima *isti stepen krivične odgovornosti*[207]

190. Ovaj vid odgovornosti nije prikladan za svaki predmet ili svakog optuženog. On se s oprezom primjenjuje na određene počinioce čije radnje i namjera ispunjavaju tražene kriterije.

3. Činjenje i nečinjenje

191. *Actus reus* potreban za počinjenje krivičnog djela je da "…optuženi bilo fizički, bilo na neki drugi neposredan, odnosno posredan način, svojim pozitivnim radnjama, odnosno - ako postoji obaveza djelovanja- propustima, učestvuje individualno ili sa drugima u materijalnim elementima krivičnog djela za koje se tereti.[208] Sam optuženi ne mora učestvovati u svim aspektima inkriminisanog ponašanja."[209] Može postojati više izvršilaca za koje se može reći da su "počinili" isto krivično djelo ukoliko "…ponašanje svakog od njih ispunjava nužne elemente definicije materijalnog krivičnog djela."[210]

192. Tražena *mens rea* "…je da je optuženi djelovao sa umišljajem da počini krivično djelo…"[211] ili kao i kod drugih oblika zločinačkog učešća iz člana 7. stav 1. (ili u ovom predmetu člana 180. stav 1. KZ-a BiH) da je djelovao sa svješću o" značajnoj vjerovatnoći

---

[205] *Kvočka,* presuda pretresnog vijeća, para. 288.
[206] *Kvočka*, presuda pretresnog vijeća, para. 288.
[207] *Vidi npr.*, *Cassese, Međunarodno krivično pravo*, str. 209-210.
[208] *Tužilac protiv Stakića*, IT-97-2-T, presuda, 31. juli 2003 (*Stakić* presuda pretresnog vijeća), para. 439; *Tužilac protiv Limaja*, i dr., IT-03-66-T, presuda, 30. novembar 2005 (*Limaj* presuda pretresnog vijeća), para. 509; *Kvočka,* presuda pretresnog vijeća, para. 251.
[209] *Stakić*, presuda pretresnog vijeća, para. 439.
[210] *Tužilac protiv Kunarca i dr.*, IT-96-23-T & IT-96-23/1, Presuda, 22. februar 2001. godine, para. 390.
[211] *Limaj,* presuda pretresnog vijeća, para. 188.

da će usljed njegovog ponašanja doći do krivičnog djela ili propusta."[212] Žalbeno vijeće MKSJ je na sličan način utvrdilo da optuženi nečinjenjem može doprinijeti UZP-u.[213]

4. Pomaganje i podržavanje nečinjenjem

193. "Pomaganje i podržavanje" definisano je kao pružanje praktične pomoći, ohrabrivanja ili moralne podrške, koje ima znatan uticaj na počinjenje određenog krivičnog djela.[214] Strogo posmatrano, "pomaganje" i "podržavanje" nisu sinonimi.[215] "Pomaganje" znači pružanje pomoći nekome; za "podržavanje" nije potrebno više od ohrabrivanja ili pokazivanja razumijevanja za počinjenje određenog djela.[216] Ovi oblici odgovornosti se, međutim, u praksi Međunarodnog suda dosljedno posmatraju zajedno.[217]

(a) *Actus reus*

194. Pomagač i podržavalac svojim nečinjenjem pomaže, ohrabruje ili pruža moralnu podršku počinjenju nekog konkretnog krivičnog djela (ubistvo, istrebljenje, silovanje, mučenje, itd), i koji ima značajan uticaj na počinjenje krivičnog djela.[218] Da bi se utvrdilo da li neko djelo predstavlja znatan doprinos krivičnom djelu zahtijeva istragu zasnovanu na činjenicama.[219] Žalbeno vijeće je također utvrdilo da se "uslovi za *actus reus* pomaganja i podržavanja mogu zadovoljiti kada je komandant dozvolio korištenje sredstava pod njegovom kontrolom, uključujući i ljudstvo, kako bi se omogućilo počinjenje krivičnog djela."[220] Nadalje, činjenica da se neko djelo pomagača i podržavaoca svodi samo na

---

[212] Presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kvočka*, paragraf. 251; Presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Limaj*, paragraf 509.
[213] Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kvočka*, paragraf 187.
[214] *Limaj i dr.*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 516, citat iz *Krstića,* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 601; *Aleksovski,* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 162, u kojem se citira *Tužilac protiv Furundžije,* IT-95-17/1, presuda 10. decembar 2008 (*Furundžija*, presuda pretresnog vijeća), para. 249.
[215] *Limaj i dr.*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 516, citat iz *Kvočke,* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 254,
[216] *Limaj i dr.*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 516, citat iz *Kvočke,* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 254
[217] *Limaj i dr.*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 516.
[218] T*užilac protiv Mrkšića i Šljivančanina*, IT-95-12/1, presuda, 5. maj 2009. (*Mrkšić i Šljivančanin* presuda žalbenog vijeća), para. 81.
[219] *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, IT-02-60-A, presuda, 9. maj 2007 (Blagojević i Jokić presuda žalbenog vijeća), para. 134.
[220] *Blagojević i Jokić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 127. *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004. (*Krstić*, presuda žalbenog vijeća), paragrafi 137, 138, 144.

njegove “rutinske dužnosti” ne oslobađa ga krivice, ukoliko je to djelo značajno doprinjelo počinjenju krivičnog djela.[221]

195. Ne mora postojati uzročno-posljedična veza između radnji pomagača i podržavaoca i počinjenja krivičnog djela, odnosno da su te radnje prethodile počinjenju krivičnog djela.[222] *Actus reus* pomaganja i podržavanja počinjenju krivičnog djela može biti izvršen prije, tokom ili poslije počinjenja glavnog krivičnog djela[223] i na drugoj lokaciji od one na kojoj je počinjeno glavno krivično djelo.[224]

196. Pomagač i podržavalac je uvijek saučesnik u krivičnom djelu koje je počinila druga osoba, tj. glavni počinilac.[225] Da bi se optuženi mogao oglasiti odgovornim za pomaganje i podržavanje, osnovno krivično djelo mora počiniti glavni počinilac.[226] Međutim, glavni počinilac ne mora biti identifikovan ili procesuiran, čak i kada se radi o krivičnim djelima koja zahtijevaju konkretnu namjeru.[227] Također nije potrebno da glavni počinilac zna za doprinosa koji je pomagač i podržavalac pružio u počinjenju krivičnog djela.[228]

(b) Mens rea

197. Potrebi *mens rea* za pomaganje i podržavanje je znanje (u smislu da je bio svjestan) da radnje koje poduzima pomagač i podržavalac pomažu počinjenju konkretnog krivičnog djela od strane glavnog počinioca.[229] Nije neophodno da je optuženi imao istu

---

[221] *Perišić*, Presuda pretresnog vijeća, paragraf 128. u kojem se citira paragraf 189. Žalbene presude u predmetu *Blagojević i Jokić.*

[222] *Tužilac protiv Perišića*, IT-04-81-PT, Presuda Pretresnog vijeća, 6. septembar 2011. (*Perišić,* presuda pretresnog vijeća), paragraf 126. u kojem se citira paragraf 81. Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*; *Blagojević i Jokić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 127, 134; *Simić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 85; *Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 48; *Nahimana i dr. protiv tužioca*, ICTR-99-52-A, presuda, 28. novembar 2007. (“*Nahimana* presuda žalbenog vijeća”) para. 482.

[223] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 126. u kojem se citira paragraf 81. *Vidi također Tužilac protiv Simića*, IT-95-9-A, presuda, 28. novembar 2006. (“*Simić* presuda žalbenog vijeća”), para. 85; Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Blagojević i Jokić*, Presuda Žalbenog vijeća, para.127; *Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 48,

[224] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 126. u kojem se citira Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, paragraf 81; *vidi također Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća , paragraf 48.

[225] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 127. u kojem se citira Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Tadić*, paragraf 229.

[226] *Perišić,* Presuda Pretresnog vijeća*,* paragraf 127.

[227] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 127. u kojem se citira paragraf 92. Presude Pretresnog vijeća u predmetu *Tužilac protiv Milutinovića i dr.,* IT-05-87-T, presuda, 26. februar 2009. (Milutinović, presuda pretresnog vijeća), para 92.

[228] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 127. u kojem se citira paragraf 229. Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Tadić*; *Vidi također Milutinović*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 94.

[229] *Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 45; Vidi također *Vasiljević*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 102; *Brdjanin*,.Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 272.

mens rea kao i glavni počinilac,[230] ali mora biti svjestan osnovnih elemenata krivičnog djela, uključujući i duševno stanje glavnog počinioca,[231] te donijeti savjesnu odluku da djeluje znajući da će time podržati počinjenje krivičnog djela.[232]

198. Žalbena vijeća MKSJ dosljedno se drže zaključka da:

> nije nužno da pomagač i podržavalac zna bilo za konkretno krivično djelo koje je bilo namjeravano ili za ono koje je doista i počinjeno. Ako je svjestan da će neko od više krivičnih djela vjerovatno biti počinjeno, a onda se jedno od tih krivičnih djela i počini, on je namjeravao da olakša počinjenje tog krivičnog djela i kriv je kao pomagač i podržavalac.[233]

199. Nedavno je žalbeno vijeće MKSJ-a potvrdilo da je odbacilo viši oblik uslova *mens rea* za pomaganje i podržavanje, konstatujući da pomagač i podržavatelj ne mora imati namjeru da pruži pomoć.[234]

200. U slučaju krivičnih djela koja uključuju specifičnu namjeru, pomagač i podržavatelj mora biti svjestan specifične namjere glavnog počinioca.[235]

(i) <u>Nečinjenje</u>

201. Prvostepeno vijeće nalazi da *actus reus* može pod određenim okolnostima imati oblik nečinjenja.[236] Žalbeno vijeće MKSJ-a je bilo dosljedno u stavu da optuženi može biti krivično odgovoran u skladu sa članom 7. stav 1. za nečinjenje ukoliko je postojala zakonska obaveza da djeluje.[237] Žalbeno vijeće MKSJ-a je naznačilo u predmetu *Mrkšić i*

---

[230] *Aleksovski*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 162; *Kunarac*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 392, *Furundžija,* presuda pretresnog vijeća, para. 245..
[231] *Aleksovski*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 162; *Limaj et al*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 518.
[232] *Tužilac protiv Vasiljevića,* IT-98-32-T, presuda, 29. novembar 2002. ("*Vasiljević*, presuda pretresnog vijeća"), para. 71. *Vidi takođe Kunarac*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 392.
[233] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 130 u kojoj se citira paragraf 86. *Vidi takođe* Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin* , Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 49; *Vidi također Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 49 u kojem se citira paragraf 246 Presude Pretresnog vijeća u predmetu *Furundžija*; *Ndindabahizi*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 122;
[234] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 130. u kojem se citira paragraf 159. Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*,; vidi također *Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 49. u kom se citira paragraf 102. Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Vasiljević*; Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 222.
[235] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 132. u kom se citira paragraf 127. *Vidi takođe* Presudu Žalbenog vijeća u predmetu *Simić,* paragraf 86.; *Krstić,* presuda žalbenog vijeća, para. 140.-141.
[236] Blaškić, Presuda Žalbenog vijeća, paragrafi 47. i 663.
[237] Perišić Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 133. u kom se citiraju paragrafi 134-135. Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*. *Vidi takođe Orić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 43.; *Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 274.; Galić, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 175.; Blaškić, Presuda Žalbenog vijeća, paragrfi 47., 663.-664.; Nahimana i dr., Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 482. Što se zakonske obaveze da djeluje tiče, Žalbeno vijeće je na primjer zauzelo stav da povreda dužnosti koju

Šljivančanin da je prvostepeno vijeće u tom predmetu "ispravno razmotrilo pomaganje i podržavanje nečinjenjem kao priznati vid odgovornosti u nadležnosti Međunarodnog suda."[238]

202. Uslovi *actus reus* i *mens rea* koji bi doveli do osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje su isti kao i za pomaganje i podržavanje stvarnim činom.[239] *Actus reus* će biti ispunjen kada se utvrdi da je, s obzirom na okolnosti predemta, neizvršavanje zakonske obaveze bilo sa namjerom da pomogne, ohrabri ili pruži moralnu podršku počinjenju krivičnog djela i kada je ista imala značajan uticaj na počinjenje krivičnog djela.[240] Što se tiče *mens rea* "pomagač i podržavatelj mora znati da njegov propust pomaže u počinjenju krivičnog djela glavnog počinioca i mora biti svjestan osnovnih obilježja krivčnog djela koje je, konačno, počinio glavni počinilac"[241].

203. Žalbeno vijeće MKSJ-a nalazi da ovaj vid odgovornosti implicitno zahtjeva da je optuženi mogao djelovati, odnosno, "da su optuženom na raspolaganju stajala sredstva kojima je mogao da ispuni svoju obavezu".[242]

204. Prvostepeno vijeće želi nagasiti da je žalbeno vijeće MKSJ-a u predmetu *Brđanin* napravilo razliku između pomaganja i podržavanja nečinjenjem u slučaju kada postoji zakonska obaveza da djeluje i pomaganja i podržavanja prećutnim odobravanjem i ohrabrivanjem[243] koji zahtjeva da je optuženi nadređeni glavnom počiniocu i da je bio

---

propisuju zakoni i običaji ratovanja daju osnov za individualnu krivičnu odgovornost, *Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, paragrafi 93., 94., 151.

[238] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 133. u kom se citira paragraf 135. Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*.

[239] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 134. u kom se citiraju paragrafi 49., 81., 93., 94., 146., 156. *Vidi takođe Tužilac protiv Orića*, IT-03-68-A, presuda, 3. juli 2008. ("*Orić* presuda žalbenog vijeća") para. 43; *Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 274.

[240] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 134. u kom se citiraju paragrafi 49. i 146. Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*.

[241] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 134. u kom se citiraju paragrafi 49. i 146. Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*.

[242] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 135. u kom se citira paragraf 154. Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*.

[243] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraph 136. u kom se citiraju paragrafi 273.-274. *Tužilac protiv Ntagerura i dr.,* ICTR-99-46-A, presuda, 7. juli 2006. ("*Ntagerura* presuda žalbenog vijeća"), para. 338.; *Vidi takođe Aleksovski*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraph 87.; *Tužilac protiv Akayesu,* ICTR-96-4-T, presuda, 2. septembar 1998. ("*Akayesu* presuda pretresnog vijeća"), paragraph 706.

prisutan na mjestu zločina.[244] Takva kombinacija je omogućila vijeću da dođe do zaključka da je odsustvo njegove intervencije jednako prećutnom odobravanju i ohrabrenju.[245]

5. Komandna krivična odgovornost (član 180. stav 2. KZ BiH)

205. Član 180. stav 2. KZ BiH glasi:

> Činjenica da je neko od krivičnih djela iz člana 171. do 175. i člana 177. do 179. ovog zakona učinjeno od strane podređenog, ne oslobađa njemu nadređenu osobu od krivice ukoliko je ta nadređena osoba znala ili je mogla znati da se njen podređeni sprema učiniti takvo djelo, odnosno da je već učinio takvo djelo, a nadređena osoba je propustila da preduzme nužne i razumne mjere da spriječi učinjenje krivičnog djela, odnosno da učinitelj tog djela bude kažnjen.

206. Pretresno vijeće naglašava da je prvostepeno vijeće u predmetu *Rašević i Todović* navelo da su elementi komandne odgovornosti propisani članom 180. stav 2. Krivičnog zakona identični onima koji su bili priznati u međunarodnom običajnom pravu u vrijeme počinjenja krivičnih djela.[246] To su:

> 1. Izvršenje krivičnog djela one vrste koja je navedena u članovima koji se primjenjuju (što uključuje genocid, ratni zločin i zločin protiv čovječnosti).
>
> 2. Postojanje odnosa nadređeni-podređeni između optuženog i izvršilaca koji su počinili krivično djelo.

3. Nadređeni je znao ili je mogao znati da:

   a. se podređeni sprema da učini takvo krivično djelo; ili

   b. da je počinio takvo krivično djelo

4. Nadređeni je propustio da preduzme nužne i razumne mjere da:

   a. spriječi učinjenje krivičnog djela, odnosno**,**

   b. da učinitelj tog djela bude kažnjen.

---

[244] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 136.
[245] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 136. u kom se citira paragraf 273. *Vidi takođe* Presude Žalbenog vijeća u predmetu *Brđanin*; *Kayishema i Ruzindana*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 200; *Furundžija*, Presuda Pretresnog vijeća, paragrafi 207-209.
[246] *Rašević i Todović*, prvostepena presuda, str. 114-116, potvrđena po žalbi: *Rašević i Todović*, drugostepena presuda.

207. Elementi komandne odgovornosti su već bili utvrđeni u međunarodnom običajnom pravu do aprila 1992. godine.[247] MKSJ je ovo prepoznao u nizu odluka, počevši od presude pretresnog vijeća u predmetu Čelebići od 16.11.1998. godine.[248]

[247] *Vidi Rašević i Todović*, prvostepena presuda, str. 113-115.
[248] *Tužilac protiv Delalića i dr.* IT-96-21-T, presuda od 16.11.1998. (*Delalić i dr.* prvostepena presuda, para. 343. *Vidi takođe Rašević i Todović*, prvostepena presuda, str. 116

VI. ULOGA VOJNIH/CIVILNIH VLASTI

208. Uloga i struktura vojne i civilne vlasti na ovom području u vrijeme inkriminisanog perioda bila je po mnogo čemu specifična i na svojstven način odudarala od uobičajenog ustroja vlasti u drugim djelovima BiH koji su u to vrijeme bili pod kontrolom Armije BIH.

209. Da bi se u potpunosti razumjela vojna organizacija, vijeće je prihvatilo određeni broj utvrđenih činjenica koje čine sastavni dio presude. U rješenju Suda BiH od 25.2.2011. godine koje se nalazi u Aneksu presude sadržana su detaljna utvrđenja o ulozi vojnih i civilnih vlasti.

210. Osim toga, Fikret Muslimović je naveo sljedeće:

211. Organizacijsko formacijski u vojnom smislu, područje Bugojna bilo je u zoni odgovornosti 3. korpusa, koji je pokrivao veliko područje i u svom sastavu imao jako puno brigada. Iz tih razloga formirano je pet operativnih grupa između kojih i OG Zapad u koje su ulazile 306., 307., 308., 312. i 317. brigada. Komanadant OG Zapad bio je Selmo Cikotić. U Bugojnu su se nalazila četiri komandna mjesta: OG Zapad, 307. brigade, Štaba odbrane Bugojno i „*Objedinjene Komande Općine Bugojno.“* Komandant OG Zapad je na svojoj vezi u sistemu komandovanja imao optimalan broj veza koji nije bio karaktera kao tzv. „*Objedinjena Komanda Armije RBiH Općine Bugojno*“[249] koja je bila bez presedana i koja je formirana zbog sukoba na lokalnom nivou.

212. Uredbom sa zakonskom snagom o odbrani je regulirano da se u ratu organizira predsjedništvo skupštine općine, koje se zvalo „ratno predsjedništvo općine“.[250] Članovi ratnog predsjedništva općine su bili: predsjednik skupštine općine, predsjednik izvršnog odbora skupšine općine, načelnik odjeljenja Ministarstva odbrane, načelnik stanice javne bezbjednosti u općini, komandant štaba Civilne zaštite i predstavnici klubova odbornika u skupštini općine.[251]

[249] O8/3 - Nalaz i mišljenje vještaka Fikreta Muslimovića, februar-mart 2011
[250] Član 34. Uredbe sa zakonskom snagom o odbrani, od 14.5.1992. godine. (Službeni list RBiH od 20.05.1992. godine.)
[251] Član 39. Uredbe sa zakonskom snagom o odbrani, od 14.5.1992. godine. (Službeni list RBiH od 20.05.1992. godine).

213. Ratno predsjedništvo je koordiniralo i upravljalo aktivnostima civilnih elemenata sistema odbrane. Na osnovu toga, predstavnici Komande 307. brigade i Komande OG Zapad nisu zvanično bili članovi Ratnog Predsjedništva Općine Bugojno. Upravljanje oružanim snagama se naziva komandovanjem i rukovođenjem, kao striktna nadležnost vojnih komandi i vojnih komandanata, što se naziva lancem komandovanja i rukovođenja. Predstavnici komandi i jedinica Armije R BiH nisu mogli biti članovi ratnih predsjedništava u lokalnim općinama, zbog toga što su po samoj svojoj prirodi, te vojne organizacije, kao što je 307. brigada, mogle dobiti zadatak da borbeno djeluju na bilo kojem dijelu ratišta u BiH. U organizacionom smislu, one se nisu mogle vezati ni za kakav lokalni ili regionalni organ vlasti, ni na kakav način pa ni članstvom u Ratnom Predsjedništvu Općine Bugojno. Znači, odnosi između Ratnog Predsjedništva Općine Bugojno i Komande 307. brigade, kao i odnosi tog Ratnog Predsjedništva i Komande OG Zapad su imali karakter uzajamne saradnje. Među njima se nisu smjeli uspostavljati odnosi subordinacije i podređivanja.[252]

214. Predsjedništvo BiH je bilo jedini civilni autoritet nadležan da u ratnim prilikama naređuje komandama i jedinicama u pogledu upotrebe Armije. Unatoč tome, Ratno Predsjedništvo Općine Bugojno kao glavni autoritet na lokalnom nivou na svojim sjednicama vrlo često je razmatralo i vojno bezbjedonosnu situaciju. Pripadnici vojske su redovno prisustvovali tim sastancima. Ratno predsjedništvo je u znatnoj mjeri odstupalo od standardne procedure i kao organ lokalne civilne vlasti postavljalo zadatke vojnim elementima u obliku zaduženja, odluka, naredbi i rješenja.

215. Činjenica je da je ratno predsjedništvo često razmatralo vojno-bezbjedonosnu situaciju na teritoriji općine Bugojno te brojna druga pitanjima koja se odnose na funkcionisanje vojnih i civilnih vlasti. Na sastancima su pored ostalog donošene i odluke koje se tiču ratnih zarobljenika i logora. Na tim sastancima su donošene i zakonite i nezakonite odluke. Na sastanku koji je održan 22.07.1993., predsjednik Ratnog predsjedništva, Dževad Mlaćo, u svom dnevniku je napisao sljedeće: „**Zvanično, ne smijemo imati civilnih zarobljenika, a tajno ekstremni dio zarobljenih vojnika da se likvidira.“**[253]

216. Logor, odnosno „zatvor“ za vojnike i civile, u Bugojnu formiran je od strane Ratnog Predsjedništva na sastanku održanom 26.07.1993. godine. Odluku o imenovanju Mehe

[252] O8/3 - Nalaz i misljenje vještaka Fikreta Muslimovica, februar – mart 2011.
[253] T-640 – Dnevnik Dževada Mlaće, bilješka od 22.7.1993.

Sadikovića za upravnika donijelo Ratno Predsjedništvo kao i odluku o lokaciji satadiona Iskra kao i niz drugih odluka koje direktno dodiruju pitanje funkcioniranje vojnih i civilnih vlasti na području Bugojna. Na većini tih sastanaka bio je prisutan i Senad Dautović.[254]

217. Slična pitanja su razmatrana i na sastanku održanom dana 01.08.1993. godine na kojem je takođe bio prisutan i optuženi Dautović Senad.[255]

218. Civilni funkcioneri i vojni zvaničnici u Bugojnu nisu imali u vidu osjetljivost odnosa između vojnih i civilnih organa, u vezi sa odgovornošću da vertikala sistema komandovanja bude neprikosnoveno zaštićena od bilo kakvog izvanjskog utjecaja, odnosno da civilna vlast bude zaštićena od eventualnih nepoželjnih utjecaja iz vojnog ambijenta. U tom pogledu ispoljeno je neiskustvo i lokalnih lidera civilne vlasti i vojnih komandanata.

219. U svakoj uređenoj državi značajna pitanja državne bezbjednosti vode ka potrebi da se afirmira stroga disciplina kod vojnih zvaničnika od najnižeg do najvišeg nivoa. Isto se odnosi i na vertikalu civilnih vlasti. Potrebna je stroga disciplina civilnih vlasti u pogledu razumijevanja da u svakoj državi postoji samo jedna civilna osoba koja može postavljati zaduženja, naređivati, rješavati i odlučivati u djelokrugu vojnih komandi. Kad se ispoštuju ovi principi, civilnim i vojnim zvaničnicima ostaje na raspolaganju široka lepeza sadržaja i modaliteta saradnje.[256] Nepoštivanja ovih lanaca komandovanja dovode do stanja haosa, konfuzije i neizvjesnosti.

220. Kada je u pitanju funkcionisanje civilne i vojne vlasti na području Bugojna u inkriminisanom periodu činjenica je da su i odnosi vojne policije i civilne policije bili dobro uspostavljeni. To je posebno došlo do izražaja prilikom zarobljavanja pripadnika HVO od strane oružanih formacija Armije BiH. Te jedinice su činili pripadnici kako vojne tako i civilne policije.

221. Saradnja između civilne policije i vojne policije uglavnom se odvijala na području istrage i sprečavanja zločina. Tako je prilikom istrage o nekom zločinu vojna policija morala tijesno sarađivati s MUP-om kad bi prekršaj iz nadležnosti okružnih vojnih sudova

[254] T-177 - Rješenje o imenovanju upravnika privremenog zatvora u Bugojnu od 28.7.1993. godine, T-181 - Rješenje o razrješenju upravnika za privremeno zadržavanje u Bugojnu od 10.9.1993. godine, O16/I - Odluka broj 01-124-86/093 od 24.8.1993. godine, T-640 – Dnevnik Dževada Mlaće
[255] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaćo, bilješka od 1.8.1993).
[256] O8/3 - Nalaz i mišljenje vještaka Fikreta Muslimovića, februar – mart 2011.

počinio civil, ili kad bi civil bio umiješan u kriminalnu aktivnost zajedno s vojnim licem. Međutim, vojna policija mogla je djelovati samostalno kad je zločin iz nadležnosti okružnog vojnog suda počinio pripadnik ABiH.[257]

222. U svom izvještaju, vještak, general Fikret Muslimović, navodi da po pitanju zatočenika i uspostavljanja zatvora u Bugojnu u toku 1993. godine, treba naglasiti da su učesnici u oružanim sukobima u toku kojih bi počinili krivična djela, bez obzira na to da li su bili civili ili pripadnici vojske, odnosno bez obzira kojoj zaraćenoj strani su pripadali, potpadali pod nadležnost "okružnih tužilaštava i okružnih vojnih sudova u Zenici i Travniku." Zarobljenim pripadnicima HVO-a[258] (ukoliko su počinili ratne zločine ili druga krivična djela iz nadležnosti vojnih sudova) bilo bi suđeno pred nadležnim okružnim vojnim sudovima dok ne bi bili predati pravosuđu."

223. Jedinice civilne policije nisu bile pod komandom ARBiH nego MUP-a. Međutim, u nekoliko navrata, jedinice civilne policije su, u sklopu specijalnih zadataka, bile potčinjene vojnoj policiji. Odnosi između "dvaju policija" sastojali su se prvenstveno u saradnji po pitanju vođenja policije.

224. Između vojne i civilne policije nije postojao hijerarhijski odnos. Odnosi između civilne policije i vojne policije mogli bi se opisati kao partnerstvo s ciljem da se osigura poštivanje i primjena zakona. Moglo se ipak dogoditi da za potrebe pojedinih zadataka pripadnici civilne policije budu prepotčinjeni vojnoj policiji, koja nije imala dovoljno ljudi. Tako su naređenjem Komande 3. korpusa od 18. juna 1993. jedinice MUP-a pretpotčinjene 306. brigadi i zadužene da, zajedno s jedinicama vojne policije u sklopu 306. brigade, organizuju patrole i uspostave kontrolne punktove kako bi spriječile pljačku i palež.[259]

225. Bilo je i drugih slučajeva pretpotčinjavanja. Jedinice koje su dodijeljene zatvoru koji je uspostavljen u Bugojnu za civile i zarobljene pripadnike HVO-a, pretpotčinjene su iz sastava civilne policije. Postojalo je opšte pretpočinjavanje civilne policije u vojni sastav, kao i pretpotčinjavanje koje se pominje u vezi formiranja takozvane „*Objedinjene Komande Armije RBiH Općine Bugojno*" koja je formirana kao odgovor na lokalni sukob. Formiranje

[257] Utvrđena činjenica 890. *Gasal i dr*. Rješenje o utvrđenim činjenicama ex officio od 25.2.2011 u Aneksu A.
[258] Vijeće napominje da termin „zarobljeni pripadnici HVO-a" koristi vještak u svom nalazu i mišljenju , februar – mart 2011.

ove komande imalo je karakter improviziranja kojim su direktno narušavani principi na kojima je trebalo realizirati saradnju između civilnih vlasti, komandi Armije RBiH i civilne policije, odnosno kojim su narušavani principi jednostarješinstva i subordinacije u Armiji RBiH.[260]

226. Iako vještak Mile Matijević tvrdi da nema dokaza o postojanju ove „objedinjene komande“, Vijeće je iz dokaza Tužilaštva T-514 utvrdilo da je ta komanda ipak postojala. U potpisu tog dokumenta stoji riječ „komandanti“, ali isto tako jasno je da je dokument potpisao jedan od tih komandanata, optuženi Dautović Senad, koji je izdao jasnu i preciznu naredbu u pogledu statusa zarobljenih lica.

227. “Zatvor“ koji je na početku osnovala i vodila civilna vlast preuzet je od strane vojske dana 11.09.1993. godine. Od tog trenutka pa sve do razmjene zatočenika, dana 19.03.1994. godine, zatvor se nalazio pod kontrolom vojske.

[259] Utvrđena činjenica 887. *Gasal i dr*. Rješenje o utvrđenim činjenicama ex officio od 25.2.2011 u Aneksu A.
[260] O8/3 - Nalaz i mišljenje vještaka Fikreta Muslimovića, februar – mart 2011. godine.

VII. KRIVIČNA DJELA: ČINJENIČNA UTVRĐENJA

A. UBISTVA NAVODNIH EKSTERMISTA

1. Opšta činjenična utvrđenja

(a) [U] udruženom zločinačkom poduhvatu Ratnog predsjedništva općine Bugojno, čiji predsjednik je bio Dževad Mlaćo, a čiji je cilj i plan bio da se od zatočenih lica hrvatske nacionalnosti izdvoje osobe koje su smatrane ekstremima i ubiju [...] U periodu od 22.7.1993. godine, Dautović Senad kao jedan od komandanata mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formirane Objedinjene komande Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komande odbrane grada Bugojna koju su činile 307. br. Armije RBiH, SJB Bugojno i Štab odbrane Bugojna do 27.7.1993. godine, i istovremeno u svojstvu načelnika SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno do 13.11.1993. godine, od kog perioda u svojstvu pomoćnika komandata za bezbjednost "OG Zapad", svjesno i voljno učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu Ratnog predsjedništva općine Bugojno, čiji predsjednik je bio Dževad Mlaćo,

228. Nakon što je pregledalo sve dokaze izvedene tokom prvostepenog postupka, Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo van svake razumne sumnje dokazalo postojanje udruženog zločinačkog poduhvata Ratnog predsjedništva općine Bugojno, čiji predsjednik je bio Dževad Mlaćo, a čiji je cilj i plan bio da se od zatočenih lica hrvatske nacionalnosti izdvoje osobe koje su smatrane ekstremima i ubiju.

229. Vijeće je utvrdilo da je u periodu od 22.7.1993. godine, Dautović Senad kao jedan od komandanata mimo pravila vojne organizacije Armije RBiH formirane Objedinjene komande Armije Republike Bosne i Hercegovine Bugojno - Komande odbrane grada Bugojna koju su činile 307. br. Armije RBiH, SJB Bugojno i Štab odbrane Bugojna do 27.7.1993. godine, i istovremeno u svojstvu načelnika SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno do 13.11.1993. godine, od kog perioda u svojstvu pomoćnika komandanta za bezbjednost "OG Zapad", svjesno i voljno učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu Ratnog predsjedništva općine Bugojno, čiji predsjednik je bio Dževad Mlaćo.

230. Formiranje Objedinjene komande na području Bugojna je objasnio vještak Fikret Muslimović, čije postojanje je potvrdio i svjedok Selmo Cikotić. Prema svjedočenju svjedoka Selme Cikotića, formiranje Objedinjene komande je bilo mimo pravila Armije BiH. Formiranje i funkcionisanje Objedinjene komande, vijeće je prethodno obrazložilo.

231. Iz dokaza T-514 vidljivo je da je naredbu kao jedan od komandanata potpisao Dautović Senad, što potvrđuje činjenicu da je Dautović Senad bio jedan od komandanata Objedinjene komande. Također, svjedok Selmo Cikotić je potvrdio je Dautović Senad bio jedan od članova Objedinjene komande. U skladu sa dokazima izvedenim na glavnom pretresu, vijeće je u ovom pogledu korigovalo činjenične navode iz Izmijenjene optužnice što po ocjeni vijeća nije na štetu optuženog, te je zaključilo da je optuženi Dautović bio jedan od komandanata Objedinjene komande, a ne komandant Objedinjene komande, što je u svakom slučaju olakšavajuća okolnost za optuženog Dautovića.

232. Činjenicu da je optuženi bio član Ratnog predsjedništva vijeće temelji na iskazu svjedoka Dževada Mlaće, te na dokazu T-640 (njegov dnevnik).[261] Naime, tokom svjedočenja Dževad Mlaćo je potvrdio da je optuženi Dautović bio član Ratnog predsjedništva. Nadalje, iz dokaza T-640 vidljivo je da je na svakoj sjednici Ratnog predsjedništva Dautović prisutan, te ukoliko nije prisutan, isto je naznačeno. Tokom dokaznog postupka odbrana optuženog Dautović Senada nije osporavala činjenicu da je isti bio član Ratnog predsjedništva.

233. U dokazu T-600[262] navodi se da je Dautović Senad na poziciji načelnika SJB Bugojno bio od dana 20.3.1993. godine do 13.11.1993. godine. Odbrana optuženog Dautovića također nije osporavala činjenicu da je u navedenom periodu bio načelnik SJB Bugojno. Odbrana je navodila da je Dautović Senad na ovoj poziciji bio do 7.12.1993. godine. Ovu tvrdnju odbrana temelji na dokazu T-585.[263] Odbrana navodi da je Dautović Senad stupio na funkciju pomoćnika komandanta za bezbjednost dana 7.12.1993. godine. U optužnici je navedeno da je Dautović Senad na funkciji načelnika SJB Bugojno bio do otprilike polovine 11-og mjeseca.

[261] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće).
[262] T-600 (Personalni karton Dautović Senada).
[263] T-585 (Zapisnik o primopredaji dokumenata organu bezbjednosti OG „Zapad“ od 7.12.1993).

234. Vijeće je u ovome pogledu izmijenilo činjenični supstrat optužnice što ni u kom slučaju nije na štetu optuženog, na način da je preciziralo da je Dautović Senad na funkciji pomoćnika komandanata za bezbjednost OG „Zapad“ od 13.11.1993. godine. Naime, iz dokaza T-600 vidljivo je da je Dautović Senad bio na funkciji načelnika SJB Bugojno od 20.3. do 13.11.1993. godine, a da je prešao na funkciju pomoćnika komandanta za bezbjednost OG „Zapad“ dana 13.11.1993. godine.[264] Nadalje, iz dokaza O-10/1 vidljivo je da je dana 30.11.1993. godine naredbu potpisao Dautović Senad kao načelnik službe bezbjednosti, što upućuje da je Dautović u to vrijeme bio u Operativnoj grupi „Zapad“, odnosno u organu bezbjednosti.[265]

235. Iz gore navedenog, vijeće zaključuje da je Dautović Senad na funkciju pomoćnika komandanta za bezbjednost OG „Zapad“ došao dana 13.11.1993. godine.

236. Dževad Mlaćo ističe da je Ratno predsjedništvo općine Bugojno formirano nakon što su odbornici hrvatske i srpske nacionalnosti napustili skupštinu općine Bugojno. Tada su odbornici bošnjačke nacionalnosti, u skladu sa Statutom općine Bugojno, izabrali Predsjedništvo općine Bugojno i Dževada Mlaću za predsjednika Predsjedništva općine Bugojno. S obzirom da se sve ovo dešavalo u ratnim uslovima, Predsjedništvo općine Bugojno dobilo je prefiks “Ratno”. Osnovni zadatak Ratnog predsjedništva općine Bugojno bio je da obezbijedi, koliko je to bilo moguće, preživljavanje stanovništva i obezbijedi funkciju zdravstva, školstva i rada privrede u ratnim uslovima. Ratno predsjedništvo općine Bugojno formirano je da vrši funkcije skupštine općine u periodu kada se skupština općine ne može sastajati i vršiti svoje funkcije. Predstavnici vojne vlasti imali su jednog ili dva predstavnika koji su gotovo redovno prisustvovali sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno.[266]

237. Dakle, predsjednik Ratnog predsjedništva općine Bugojno bio je Dževad Mlaćo,[267] inače po zanimanju profesor, ostali stalni članovi ili oni koji su se povremeno pojavljivali i prisustvovali sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno prema izvedenim

[264] T-600 (Personalni karton Dautović Senada).
[265] O-10/1 (Naredba OG „Zapad“ od 30.11.1993.)
[266] Dževad Mlaćo (24.03.2010).
[267] Dževad Mlaćo (24.03.2010).

dokazima bili su: Dautović Senad, načelnik stanice javne bezbjednosti Bugojno,[268] Zeir Mlivo, predsjednik Izvršnog odbora općine Bugojno,[269] Duvnjak Mesud, kojemu je prema iskazima svjedoka posljednja funkcija koju je obavljao pred formiranje Ratnog predsjedništva općine Bugojno, bila je dužnost javnog tužioca u općini Bugojno,[270] Selmo Cikotić, komandant OG „Zapad“,[271] Duvnjak Ismet, referent bezbjednosti pri OG „Zapad“,[272] Tahir Granić, komandant 307. m.b ARBiH,[273] Abdulah Jeleč, komandant štaba odbrane općine Bugojno,[274] Redžep Dolovac, komandant logističke baze 307. m.b. ARBiH,[275] Ismet Hadžibegović[276] i Sead Hadžibdić.[277]

238. Sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno prisustvovao je i zapisničar, koji je vodio zapisnike sa ovih sjednica.[278] U spis su uloženi sljedeći izvodi zapisnika sa sjednica Ratnog predsjedništva općine Bugojno i to sa 59., 60., 80., 84., 86. i 87. sjednice, kao i izvodi sa 16., 17., 18., 19. i 20. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva.[279] U spis je kao dokaz uložen i dnevnik Dževada Mlaće u kojem je on vodio bilješke sa ovih, kao i drugih održanih sjednica Ratnog predsjedništva općine Bugojno.[280] Dnevnik Dževada Mlaće uložen je kao dokaz pod rednim brojem T-640 i to prilikom ispitivanja Dževada Mlaće u svojstvu svjedoka u ovom predmetu.

---

[268] Dževad Mlaćo (24.03.2010); Handžić Enes (01.06.2011).
[269] Dževad Mlaćo (24.03.2010).
[270] Handžić Enes (28.06.2011).
[271] Selmo Cikotić (21.04.2010).
[272] Merdžad Đugum (26.05.2010); Aliefendić Nermin (12.05.2010); Handžić Enes (01.06.2011).
[273] Handžić Enes (01.06.2011).
[274] Abdulah Jeleč (10.11.2010), T-495 (redovni borbeni izvještaj, štaba odbrane opštine Bugojno broj 02/263-82 od 28.07.1993).
[275] O-9/3 (Izvod iz zapisnika 16. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 26.07.1993); O-10/3 (Izvod iz zapisnika 17. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 28.07.1993); O-12/3 (Izvod iz zapisnika 19. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 10.08.1993); (Haris Haznadarević 07.07.2010).
[276] O-9/3 (Izvod iz zapisnika 16. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 26.07.1993); O-10/3 (Izvod iz zapisnika 17. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 28.07.1993); O-12/3 (Izvod iz zapisnika 19. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 10.08.1993) i dr.
[277] O-9/3 (Izvod iz zapisnika 16. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 26.07.1993); O-10/3 (Izvod iz zapisnika 17. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 28.07.1993); O-12/3 (Izvod iz zapisnika 19. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 10.08.1993) i dr.
[278] Dževad Mlaćo (24.03.2010).
[279] O-9/3 (Izvod iz zapisnika 16. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 26.07.1993); O-10/3 (Izvod iz zapisnika 17. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 28.07.1993); O-11/3 (Izvod iz zapisnika 18. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 29.07.1993); O-12/3 (Izvod iz zapisnika 19. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 10.08.1993); T-180 (Izvod iz zapisnika 21. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva od 09.09.1993); O-13/3 (Izvod iz zapisnika 84. sjednice Ratnog predsjedništva od 17.08.1993); O-14/3 (Izvod iz zapisnika 80. sjednice Ratnog predsjedništva od 01.08.1993); O-15/3 (Izvod iz zapisnika 86. sjednice Ratnog predsjedništva od 25.08.1993); O-16/3 Izvod iz zapisnika 87. sjednice Ratnog predsjedništva od 08.09.1993); O-326/4 Izvod iz zapisnika 59. sjednice Ratnog predsjedništva od 30.04.1993); O-327/4 (Izvod iz zapisnika 60. sjednice Ratnog predsjedništva od 07.05.1993).
[280] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće).

239. Dževad Mlaćo potvrdio je autentičnost ovog dokaza odnosno jasno istakao da se radi o njegovom dnevniku iz inkriminisanog perioda i da se u njemu nalaze bilješke koje je vlastoručno napisao. U iskazu koji je dao pred vijećem potvrdio je da se radi o njegovom rukopisu.[281] Dnevnik je od Dževada Mlaće oduzet prilikom pretresa njegove kuće, u okviru istrage koja se protiv njega vodi u Tužilaštvu BiH.[282]

240. Ključni dokaz postojanja udruženog zločinačkog poduhvata Ratnog predsjedništva općine Bugojno čiji cilj i plan je bio da se od lica hrvatske nacionalnosti izdvoje osobe koje su smatrane ekstremima i ubiju, prema ocjeni ovog vijeća upravo predstavlja dnevnik Dževada Mlaće,[283] predsjednika Ratnog predsjedništva općine Bugojno.[284]

241. Dževad Mlaćo u ovom dnevniku vodio je bilješke u periodu od 29.01.1991. godine pa do 15.09.1993. godine, koji obuhvata i period oružanog sukoba ARBiH i HVO na području općine Bugojno.

242. Dževad Mlaćo je u svom dnevniku pored ostalog bilježio dnevni red i zaključke sa redovnih i vanrednih sjednica Ratnog predsjedništva općine Bugojno. Tako je prema zabilješkama Dževada Mlaće dana 22.07.1993. godine, održana 15. vanredna sjednica Ratnog predsjedništva općine Bugojno na kojoj su bili prisutni: Dževad Mlaćo, Mlivo Uzeir, Mesud zv. Meša Duvnjak, Jeleč Abdulah, Dautović Senad i Ismet Duvnjak.[285] Na ovoj sjednici razmatrana je vojna situacija u Bugojnu te su određeni i prioritetni zadaci. Između ostalog na ovoj sjednici zaključeno je: „Naredne odluke iz razloga ekspeditivnosti donositi bez posebnog zasjedanja uz obezbjeđenje saglasnosti članova Ratnog predsjedništva kroz kontakte. (Zadužen predsjednik)“.[286]

243. Također, u bilješkama Dževada Mlaće sa ove sjednice jasno se navodi: „Zvanično ne smijemo imati civilnih zarobljenika. Tajno - ekstremni dio zarobljenih vojnika da se likvidira“.[287]

---

[281] Dževad Mlaćo (24.03.2010).
[282] Dževad Mlaćo (24.03.2010); Dževad Mlaćo (03.03.2010).
[283] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće).
[284] Dževad Mlaćo (24.03.2010).
[285] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće, bilješka od 22.07.1993).
[286] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće, bilješka od 22.07.1993).
[287] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće, bilješka od 22.07.1993).

244. Ova bilješka sasvim jasno i nedvosmisleno govori da su na sjednicama Ratnog predsjedništva pored zvaničnih pitanja koja su unošena u izvode zapisnika, razmatrana i druga pitanja i zadaci koji zbog svoje prirode odnosno nezakonitosti nisu unošena u izvode zapisnika sa ovih sjednica. Na ovoj sjednici Ratnog predsjedništva jasno je definiran cilj udruženog zločinačkog poduhvata, to jest, da se ekstremni dio zarobljenih lica hrvatske nacionalnosti likvidira, a što je prema utvrđenom činjeničnom stanju kasnije i izvršeno.

245. Neosporno je da je Dautović Senad po funkciji koju je u inkriminisanom periodu obavljao bio član Ratnog predsjedništva općine Bugojno.[288] Odluke Ratnog predsjedništva općine Bugojno donosile su se uz obezbjeđenje saglasnosti članova Ratnog predsjedništva.[289]

246. Vijeće je iz dnevnika Dževada Mlaće van razumne sumnje utvrdilo da je Dautović Senad bio prisutan na 15. vanrednoj sjednici Ratnog predsjedništva općine Bugojno kada je donesena odluka o likvidaciji navodnih ekstrema iz reda hrvatskog naroda.[290] Iz sadržaja bilješki Dževada Mlaće sa pomenute sjednice da se zaključiti da je odluka o likvidaciji ovih lica donijeta uz saglasnost članova Ratnog predsjedništva općine Bugojne, pa i Dautović Senada. Iako Tahir Granić nije prisustvovao ovoj sjednici iz dokaza proizilazi da se pridružio udruženom zločinačkom poduhvatu. Bitno je istaći da se iz navedenih bilješki da neosporno zaključiti da niti jedan od članova Ratnog predsjedništva koji je bio prisutan na ovoj sjednici, kao ni drugi priduženi članovi nisu imali nikakvih primjedbi niti se na bilo koji način suprotstavili ovoj odluci. Osim toga, nema dokaza o tome da je Dautović Senad ikada poduzeo bilo kakve radnje koje su za cilj imale suprotstavljanje ovoj odluci. Zapravo, nisu predočeni nikakvi dokazi o tome da se bilo koji od članova Ratnog predsjedništva suprotstavio ili poduzeo nešto kako bi spriječio izvršenje plana. Prema utvrđenom činjeničnom stanju, vijeće je nesumnjivo utvrdilo da je Dautović Senad dosljedno izvršavao i ostale odluke Ratnog predsjedništva, sa posebnim naglaskom na onu za koju je lično bio zadužen, a to je sprovođenje odluke o uzimanju krvi od zatočenika hrvatske nacionalnosti o čemu će biti više riječi u daljem dijelu obrazloženja.

247. Prema dokazima iz spisa, Ratno predsjedništvo općine Bugojno u tom trenutku nije imalo jasno definisanu grupu lica hrvatske nacionalnosti koja su smatrana ekstremima.

---

[288] Član 39. Uredbe sa zakonskom snagom o odbrani, od 14.5.1992. godine. (Službeni list RBiH od 20.05.1992).
[289] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće, bilješka od 22.07.1993).
[290] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće, bilješka od 22.07.1993).

Prije svega bilo je potrebno od zatočenih lica hrvatske nacionalnosti odrediti osobe koje su smatrane ekstremima. Vijeće zaključuje da je ovo učinjeno od strane Ratnog predsjedništva, ali bez obzira na to ko je odredio kriterije, Handžić Enes je istakao da je dobio naredbu da sa šireg spiska zatočenika izabere lica koja se imaju smatrati ekstremima.[291] Handžić Enes, Aliefendić Nermin,[292] Đugum Merdžad,[293] Ismet Duvnjak, Agić Muharem i još jedan pravnik, vršili su ispitivanje ovih zatočenika.[294] Handžić Enes je ovako objasnio kriterije na osnovu kojih su utvrđivani ekstremi: „...ako je to bili komandanti ili zapovjednici određenih njihovih jedinica ili postrojbi, ako su u sukobima iskazali kao ne znam da su borbeno djelovali, da su nanijeli neku štetu, ili da su neko izvršili ubistvo, maltretiranje [...]“[295]

248. Handžić Enes navodi da je o licima koja su smatrana ekstremima razgovarano dana 29.07.1993. godine. Naime, Handžić Enes je pozvan na sastanak održan u MUP Bugojno, kojem su prisustvovali Dautović Senad, Duvnjak Ismet, Mesud Meša Duvnjak i Besim Hodžić. Raspravljali su oko odabira zatočenika, te je tom prilikom odabrana grupa od oko 100 zatočenika „kao ekstremnih“. Nakon toga otišli su u Štab oružanih snaga da podnesu konačan prijedlog zatočenika nadležnoj komandi, gdje su nastavili raspravljati o zatočenicima i dogovorili da bi Služba državne bezbjednosti trebala podnositi prijave za ratne zločine počinjene od strane ekstrema. Na taj način je od ukupnog broja od 400 do 500 zatočenika prilikom prve selekcije odabrano oko 100 ekstrema.[296]

249. Handžić Enes nije dobivao naredbe niti zadatke direktno od Ratnog predsjedništva općine Bugojno, već od svog komandanta Tahira Granića. Granić je često prisustvovao sastancima Ratnog predsjedništva[297] i on mu je davao zadatke koje je Handžić izvršavao. To nisu bili zadaci u formi pismenih naredbi, već je Handžić Enes zadatke evidentirao u svom dnevniku i izvršavao ih.[298]

[291] Handžić Enes (01.06.2011).
[292] Aliefendić Nermin (12.05.2010).
[293] Đugum Merdžad (26.05.2010).
[294] Handžić Enes (01.06.2011).
[295] Handžić Enes (01.06.2011).
[296] Handžić Enes (01.06.2011); Handžić Enes (28.06.2011).
[297] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće).
[298] Svjedok Handžić Enes (01.06.2011).

250. Na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno, prema dokazima u spisu, u najmanje dva navrata insistirano je na što hitnijem procesu obrade zatočenih lica hrvatske nacionalnosti, te sastavljanju i dostavljanju spiska ekstrema Ratnom predsjedništvu. U tom smislu vijeće i zaključuje da je Handžić Enes, izvršavajući naredbu koju je dobio od Granića, izvršio obradu zatočenika te određivanje ekstrema, i da je to uradio zajedno sa licima navedenim u paragrafu 247, upravo u cilju realizacije ove odluke Ratnog predsjedništva općine Bugojno.

251. Naime, u izvodu iz zapisnika sa 19. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od dana 10.08.1993. godine, održane 09.08.1993. godine, na kojoj je bio prisutan i Dautović Senad, između ostalog stoji:

> Od strane O.K Armije RBiH Bugojno, zahtjeva se da od organa vojne bezbjednosti izdejstvuju što hitniji završetak procesa obrade zarobljenika, spisak ekstremista zatvorenika koji će biti upućeni u u KDP Zenicu, uz poseban zahtjev da se taj spisak prije upućivanja ljudi u Zenicu, dostavi Ratnom Predsjedništvu.[299]

252. Na ovoj sjednici Mesud Duvnjak ukazao je na probleme do kojih bi moglo doći usljed neizvršavanja odluka Ratnog predsjedništva i zajedničkih naredbi Ratnog predsjedništva i O.K Armije RBiH, a posebno je izdvojio problem: „neizvršavanja odluke o izdvajanju zarobljenika“.[300] Iz cjelokupnog sadržaja izvoda iz zapisnika sa ove sjednice vijeće zaključuje da su svi prisutni bili saglasni da se odluke Ratnog predsjedništva moraju izvršavati.

253. Kako slijedi iz izvoda iz zapisnika sa 84. redovne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno održane na dane 12. i 14.08.1993. godine, na kojoj je između ostalih bio prisutan i Dautović Senad, zaključeno je:

> ...još jednom se traži da se dostavi Ratnom predsjedništvu, prije upućivanja u K.P. Dom Zenica, spisak zarobljenika, da bi o tome Ratno predsjedništvo zauzelo stav.[301]

254. Ratno predsjedništvo nije imalo ovlaštenja za obradu zatočenika ili razmatranje pitanja statusa zatočenika. Uprkos tome, Ratno predsjedništvo općine Bugojno insistiralo je na pravljenju spiska navodnih ekstrema, a zatim i obavještavanja ovog organa (radi

---

[299] O-12/3 (Izvod iz zapisnika 19. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od dana 10.08.1993).
[300] O-12/3 (Izvod iz zapisnika 19. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od dana 10.08.1993).
[301] O-13/3 (Izvod iz zapisnika 84. redovne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od dana 17.08.1993).

zauzimanja „stava“ o njihovom statusu), i to prije bilo kakvog preuzimanja radnji od strane nadležnih organa.[302]

255. Vijeće je neosporno utvrdilo da je dana 17.08.1993. godine postojao pokušaj da se zatočena lica hrvatske nacionalnosti sprovedu u Kazneno-popravni zavod u Zenicu gdje su trebali proći dalju obradu i eventualno biti procesuirani. Prema iskazu Enesa Handžića on je bio inicijator ove ideje.[303] Međutim, bez obzira na to ko je inicirao sprovođenje ovih lica u Zenicu, činjenica je da do realizacije ove ideje nikada nije došlo jer je konvoj spriječen da napusti Bugojno.

256. Vijeće je u cilju razjašnjenja ove krivično-pravne stvari pristupilo utvrđenju razloga nesprovođenja ovih lica u Zenicu. Iznesena su tri različita razloga zašto ova inicijativa nije sprovedena u djelo. Tako, prema prvom ista nije realizovana zbog kvara na vozilu kojim je trebao da se izvrši prijevoz zatočenika.[304] Druga teza jeste da je putna komunikacija od Bugojna prema Zenici bila zatvorena zbog borbenih dejstava, pa zbog sigurnosti zatočenika isti nisu sprovedeni u Zenicu.[305] Treći razlog jeste da zatočenici nisu sprovedeni u Zenicu jer Mehmed Sadiković, upravnik logora stadiona „Iskre“ u tom periodu, to nije dopustio zato što je dobio naredbu predsjednika Ratnog predsjedništva općine Bugojno, Dževada Mlaće, da to ne dozvoli.[306]

257. Prva teza da se radilo o kvaru na vozilu koje je trebalo izvršiti prijevoz ovih zatočenika u Zenicu, prema ocjeni ovog vijeća, ne predstavlja stvarni razlog koji bi obustavio realizaciju ove ideje. Nermin Aliefendić, neposredni očevidac događaja i lice koje je bilo zaduženo za transport i predaju zatočenika u Kazneno popravni dom u Zenici, ističe da je u tu svrhu bilo obezbjeđeno više kamiona. U svom svjedočenju niti u jednom momentu ne navodi kvar nekog od ovih vozila kao razlog nesprovođenja ovih lica, već suprotstavljanje upravnika logora stadiona „Iskre“, Mehmeda Sadikovića realizaciji ove ideje.[307] Također, i iz iskaza drugih svjedoka ispitanih na ove okolnosti nesumnjivo proizilazi da je u svrhu prevoženja zatočenika bilo angažovano više kamiona, pa stoga

[302] O-8/3 (Nalaz i mišljenje vještaka Fikreta Muslimovića); Dževad Mlaćo (24.03.2010).
[303] Handžić Enes (01.06.2011).
[304] T-628 (Obavještenje komande OG “Zapad” broj 04/582-93 od 17.08.1993).
[305] Selmo Cikotić (21.04.2010); Handžić Enes (01.06.2011).
[306] Handžić Enes (01.06.2011); Nermin Aliefendić (12.05.2010).
[307] Nermin Aliefendić (12.05.2010).

kvar jednog vozila zasigurno ne bi omeo realizaciju sprovođenja barem jednog dijela zatočenika.[308]

258. Također, vijeće nalazi da ni drugi navedeni razlog nema svoje utemeljenje u izvedenim dokazima. Sam predsjednik Ratnog predsjedništva Dževad Mlaćo, u trenutku pokušaja sprovođenja ovih lica za Zenicu, nalazio se u Zenici.[309] U dnevniku Handžić Enesa se navodi da je dana 30.07.1993. godine zajedno sa Tahirom Granićem išao u Zenicu, dok iz dnevnog biltena Stanice javne bezbjednosti Bugojno nesumnjivo proizilazi da su dana 09.08.1993. godine, tri lica sprovedena u istražni zatvor u Zenici zbog sumnje da su izvršili krivično djelo silovanja.[310] Dakle, u navedenom periodu nesporno je postojala mogućnost bezbjednog sprovođenja zatočenih lica hrvatske nacionalnosti iz Bugojna u Zenicu, a u prilog tome govori i sama činjenica pripreme i angažovanja kamiona i osoblja u tu svrhu dana 17.08.1993. godine. Uprkos drugačijem zaključku Pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Hadžihasanović*[311], vijeće je na osnovu gore navedenog utvrdilo da je putna komunikacija bila prohodna i dovoljno bezbjedna za prijevoz zatočenika u navedenom periodu.

259. Cijeneći izvedene dokaze vijeće je utvrdilo da stvarni razlog nesprovođenja ovih lica u Zenicu zapravo predstavlja neslaganje Dževada Mlaće predsjednika Ratnog predsjedništva općine Bugojno sa tim pokušajem. Naime, Handžić Enes je istakao da je tog dana kada je trebalo biti realizirano sprovođenje ovih lica sreo Duvnjak Mešu, te da mu je on tom prilikom rekao da je Dževad Mlaćo zabranio odvođenje ovih lica u Zenicu.[312] Nermin Aliefendić je istakao da mu je Mehmed Sadiković prilikom pokušaja sprovođenja ovih lica u Kazneno popravni zavod u Zenicu rekao da je dobio naredbu od svog „nadređenog“ da ne dozvoli da se zatočenici sprovedu za Zenicu.[313] Handžić Enes ističe da mu je Nermin Aliefendić, koji je bio zadužen za realizaciju ove ideje, rekao da Mehmed Sadiković nije dopustio sprovođenje ovih lica s obzirom da ne sluša ničiju komandu osim komande Ratnog predsjedništva.[314] Vijeće napominje da je Mehmed Sadiković postavljen

[308] *Vidi npr.* Handžić Enes (01.06.2011); Svjedok Ivan Faletar (03.03.2010); Ivo Kujundžić (16.04.2008); Đugum Merdžad (26.05.2010).
[309] Handžić Enes (01.06.2011).
[310] T-573 (Dnevni bilten stanice javne bezbjednosti Bugojno od 09.08.1993).
[311] *Hadžihasanović*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 1733
[312] Handžić Enes (01.06.2011).
[313] Nermin Aliefendić (12.05.2010).
[314] Handžić Enes (01.06.2011).

na dužnost upravnika logora stadiona „Iskre“ od strane Ratnog predsjedništva,[315] po čijoj je odluci i razriješen dana 10.09.1993. godine.[316]

260. Dževad Mlaćo ističe da procesuiranje zatočenika nije bila nadležnost Ratnog predsjedništva, te da ni na koji način Ratno predsjedništvo općine Bugojno nije moglo niti je o tome donosilo odluke.[317] Vijeće nije smatralo da je Mlaćo Dževad pouzdan svjedok. Vijeće je već iznijelo stav u pogledu odnosa Ratnog predsjedništva općine Bugojno prema zatočenim licima hrvatske nacionalnosti (paragrafi 251-254). U tom pravcu, vijeće će se samo ukratko osvrnuti na zaključke donesene na 19. vanrednoj sjednici Ratnog predsjedništva gdje se od O.K Armije RBiH Bugojno zahtjeva da od organa vojne bezbjednosti izdejstvuju što hitniji završetak procesa obrade zatočenih lica, te dostave spisak zatočenih prije upućivanja u K.P. Dom, da Ratno predsjedništvo o tome zauzme „stav“. Također, na ovoj sjednici Mesud Duvnjak je naglasio problem neizvršavanja odluka Ratnog predsjedništva i zajedničkih naredbi Ratnog predsjedništva i O.K Armije RBiH, sa akcentom na činjenicu: „neizvršavanja odluke o izdvajanju zarobljenika“. Iz navedenog da se nesumnjivo zaključiti da je Ratno predsjedništvo donosilo odluke koje se tiču zatočenih lica hrvatske nacionalnosti. Vijeće je stoga ove navode Dževada Mlaće ocijenilo kao nevjerodostojne.

261. Dana 18.08.1993. godine upriličen je sastanak u zgradi MUP na kojem se upravo razmatralo pitanje neizmještanja ovih lica u Zenicu. Tom sastanku su prisustvovali Senad Dautović, Handžić Enes, Duvnjak Meša, Tahir Granić, Dževad Mlaćo i Nermin Aliefendić. Tada je rečeno da iz bezbjednosnih razloga nisu sprovedeni u Zenicu, međutim nije dato podrobnije obrazloženje na koji bi to način bila dovedena u opasnost bezbjednost ovih lica prilikom njihovog transporta. Tom prilikom je dogovoreno: „..da se čeka nova situacija, a možda i da se reducira broj ljudi koji će se prebaciti tamo u Zenicu.“[318]

262. Prema ocjeni vijeća razlog zašto predsjednik Ratnog predsjedništva nije dozvolilo sprovođenje ovih lica u Zenicu dana 17.08.1993. godine gdje se trebala izvršiti njihova dalja obrada i eventualno procesuiranje, leži upravo u dogovoru postignutom na 15. vanrednoj sjednici Ratnog predsjedništva općine Bugojno održanoj dana 22.07.1993. godine. Zaključkom sa ove sjednice određeno je da neće biti suđenja ni vladavine zakona,

[315] T-177 (Rješenje Ratnog predsjedništva općine Bugojno broj 01-V-22/93 od 28.07.1993).
[316] T-181 (Rješenje Ratnog predsjedništva općine Bugojno broj 01-140.21/93 od 10.09.1993).
[317] Dževad Mlaćo (24.03.2010).
[318] Handžić Enes (01.06.2011).

već da će prevladati prijeka pravda. Ratno predsjedništvo odlučilo je da se jednostavno likvidiraju lica hrvatske nacionalnosti koja su smatrana ekstremima. Insistiranje Ratnog predsjedništva općine Bugojno na dostavljanju spiska zarobljenika prije njihovog upućivanja u K.P.D Zenica ide u prilog ovom zaključku, a posebno navod iz izvoda iz zapisnika 84. sjednice Ratnog predsjedništva gdje se, između ostalog navodi: „ .... da se dostavi Ratnom predsjedništvu, prije upućivanja u K.P.Dom Zenica, spisak zarobljenika, da bi o tome Ratno predsjedništvo zauzelo stav.“[319]

263. Nesumnjivo je da je Ratno predsjedništvo općine Bugojno, čiji je ravnopravan član bio i Dautović Senad, već imalo zauzet stav u pogledu sudbine ovih lica i tek je slijedila konačna realizacija njihovog plana i cilja. U cilju realizacije ovog plana, vijeće nalazi da je Tahir Granić bio nezaobilazan član ovog udruženog zločinačkog poduhvata. Naime, on je predstavljao vezu između Ratnog predsjedništva općine Bugojno i pripadnika vojske koji su korišteni u svrhu realizacije ovog poduhavata.

264. Bitno je napomenuti, da je su u srednjoj Bosni već 1992. godine osnovana dva vojna suda, koji su djelovali čitavo vrijeme trajanja rata, a sudili su prije svega za nezakonita djela koja su počinili pripadnici ARBiH: Okružni vojni sud u Zenici i Okružni vojni sud u Travniku. Okružni vojni sud sa sjedištem u Zenici osnovan je Uredbom sa zakonskom snagom o okružnim vojnim sudovima koju je donijelo Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine. Okružni vojni sud sa sjedištem u Travniku osnovan je Uredbom sa zakonskom snagom o izmjenama i dopunama Uredbe sa zakonskom snagom o obrazovanju i radu okruga od 7. oktobra 1992. Okružno vojno tužilaštvo u Travniku i Okružno vojno tužilaštvo u Zenici osnovani su po istom principu kojim se rukovodila organizacija okružnih vojnih sudova. Ti sudovi su djelovali tokom čitavog rata i prestali su s radom 1996. Isto tako, okružna vojna tužilaštva raspuštena su nešto ranije iste godine.[320]

265. Okružni vojni sudovi su osnovani kako bi prije svega sudili za krivična djela koja su počinila vojna lica. Pored te glavne funkcije, mogli su suditi i civilima zaposlenim u ARBiH za krivična djela koja su počinili za vrijeme obavljanja dužnosti; za saučesništvo u krivičnim djelima koja su počinili pripadnici ARBiH; ili pak civilima koji nisu bili zaposleni u ARBiH, ali su počinili krivična djela navedena u članu 7. Uredbe sa zakonskom snagom o

[319] O-13/3 (Izvod iz zapisnika 84. redovne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od dana 17.08.1993).
[320] *Gasal i dr.* Rješenje o utvrđenim činjenicama ex officio od 25.2.2011 u aneksu A.

okružnim vojnim sudovima. Predmeti koji su uključivali civile i o kojima su rješavali okružni vojni sudovi najčešće su se odnosili na neodazivanje pozivu za mobilizaciju. Međutim, broj predmeta u kojima je sudila ova instanca i u kojima su osuđeni bili civili bio je zanemariv. Takođe treba istaknuti da su ti okružni vojni sudovi bili nadležni za suđenja pripadnicima HVO-a i svim ratnim zarobljenicima.[321]

266. Nakon neuspjelog pokušaja sprovođenja ovih lica u Zenicu, ponovno je vršeno ispitivanje pojedinih zatočenika nakon čega je prvobitna grupa od 100 lica smanjena na grupu od 26 „najekstremnijih lica".[322]

267. U dokazu T-515 (vanrednom izvještaju komande OG „Zapad", kojeg je potpisao Selmo Cikotić i koji je upućen Komandi 3. korpusa ARBiH), Selmo Cikotić detaljno izvještava komandu 3. korpusa o zatočenim pripadnicima HVO. U ovom dokazu se navodi da se na dan 19.09.1993. godine u Bugojnu nalazi 319 zarobljenih pripadnika HVO za koje postoje osnove za suđenja, a da 23 zarobljenika zbog težine počinjenih djela imaju poseban tretman.[323] Iako ovaj dokaz odstupa od iskaza Handžić Enesa u pogledu broja „najekstremnijih zatočenika" nesumnjivo je da se radi o istoj grupi lica.

268. Handžić Enes je neposredno od predsjednika Ratnog predsjedništva općine Bugojno, Dževada Mlaće dobio zadatak da on i njegova služba predlože lokaciju gdje bi se grupa od 26 „najekstremnijih lica" hrvatske nacionalnosti bezbjedno smjestila u cilju razmjene ili eventualnog procesuiranja. Tahir Granić znao je za to jer je bio prisutan na gotovo svim sastancima i dogovorima Ratnog predsjedništva općine Bugojno.[324]

269. Dževad Mlaćo je bio taj koji je našao lokaciju. Rekao je Handžić Enesu da je našao adekvatan prostor za zatočenike, te da je isti neophodno samo pripremiti za smještaj. Handžić Enes tek naknadno saznaje da će „najekstremnija lica" biti premještena u motel koji se nalazio na lokalitetu Rostova. Nedugo nakon toga, Dževad Mlaćo govori Handžić Enesu da lica sa spiska treba dislocirati na tu lokaciju. Handžić Enes pristaje na to, i to na način da će on imena i prezimena zatočenika dostaviti prema upravi zatvora, a da će komandir vojne policije Šabić Nihad sprovesti taj zadatak.[325] Iako Dževad Mlaćo

[321] *Gasal i dr.* Rješenje o utvrđenim činjenicama ex officio od 25.2.2011 u aneksu A.
[322] Handžić Enes (15.06.2011).
[323] T-515 (Vanredni izvještaj komande OG „Zapad" od 19.09.1993).
[324] Handžić Enes (01.06.2011); T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće).
[325] Handžić Enes (01.06.2011).

opovrgava navode ovog svjedoka,[326] vijeće je iskaz svjedoka Handžić Enesa prihvatilo kao iskren i tačan, imajući u vidu da isti sadrži potreban logički kontinuitet, kao i povezanost sa ostalim izvedenim dokazima. Dnevnik koji je Handžić Enes vodio u inkriminisanom periodu takođe potvrđuje tačnost njegovih navoda.

270. U dnevniku Handžić Enesa za dan 08.09.1993. godine, između ostalog se navodi: „izdvojiti 6-7 ekstrema i zatvoriti u posebnu prostoriju.“, kao i bilješka od dana 24.09.1993. godine u kojoj se pored ostalog navodi: „skloniti ekstreme“.[327] U svom iskazu, svjedok Nermin Aliefendić ističe da je Handžić Enes jedne prilike govorio da neke zarobljenike iz rukovodnog vrha HVO treba izmjestiti na sigurnu lokaciju. Svjedok ne zna da li je to bila ideja Enesa Handžića ili nekoga drugoga.[328] Međutim, utvrđeno činjenično stanje govori o dovođenju ovih lica od strane pripadnika vojne policije 307. motorizovane brigade ARBiH u prostorije BH banke u Bugojnu, te potom odvođenju pojedinih u pravcu Rostova, od kada im se gubi svaki trag. Ove činjenice odgovaraju izvedenim dokazima o kojima će biti više riječi u daljem tekstu (paragrafi 281-316).

271. Dautović Senad nije učestvovao u dovođenju ovih lica u prostorije BH banke ili odvođenju pojednih lica u pravcu Rostova, međutim on jeste, kako Handžić Enes misli, bio prisutan prilikom pravljenja spiska grupe od 26 lica.[329]

272. Handžić Enes tvrdi da je prva „poluga“ Dževadu Mlaći bio komandir vojne policije Šabić Nihad. Šabić Nihad bi dobio zadatak da spisak sa imenima zatočenika donese Handžić Enesu, koji bi isti signirao da se realizuje, odnosno dao Šabić Nihadu naredbu da on to izvrši. Nakon toga, bi vojna policija sa tim spiskom odlazila kod upravnika, preuzimala zatočenike, vodila ih u BH banku.[330] Odatle su nakon izvjesnog vremena zatočenja odvođeni u pravcu Rostova od kada im se gubi svaki trag.[331]

273. Komandir voda vojne policije 307. motorizovane brigade, Vinčević Hidajet opisuje na koji je način postupano po naredbama vojne policije. On ističe da je od komandira jedinice/čete Nihada Šabića dobivao naredbe za dovođenje lica na informativne

[326] Dževad Mlaćo (24.03.2010).
[327] T-642 (Dnevnik Handžić Enesa, bilješka od 24.09.1993).
[328] Nermin Aliefendić (12.05.2010).
[329] Handžić Enes (01.06.2011).
[330] Hamid Đopa (13.01.2010); Suvad Delić (13.01.2010).
[331] Handžić Enes (01.06.2011).

razgovore, te da ih je davao patroli (jednom ili dvojici pripadnika vojne policije) koji su ih izvršavali. Konačno, kada bi bile izvršene na njima bi se napisalo „odrađeno“.

274. Da je spisak od 26 lica hrvatske nacionalnosti koja su smatrana ekstremima proizvod odluke Ratnog predsjedništva, nesumnjivo proizilazi i iz činjenice da je Handžić Enes imao obavezu da izvještava Ratno predsjedništvo o ovoj grupi, što je po potrebi i činio. Vijeće podsjeća na sljedeći dio njegovog iskaza:

> **Tužilac:** Jeste li imali obavezu da informišete i Ratno predsjedništvo?
>
> **Svjedok:** Da. Da, zato što su se ti ljudi nalazili na spisku od 26.
>
> **Tužilac:** Samo još mi je ostalo nešto nejasno. Kažete izvijestili ste gospodina Granića, Ratno predsjedništvo... Jeste li vi bili prisutni na sastanku u Ratnom predsjedništvu kad to... kad ste izvijestili za smrt Perice Kovačevića i Ni..., i Nikice Kardelja, ovoga Miloša?
>
> **Svjedok:** Ja nisam prisustvov'o koliko se sjećam ni jednom sastanku, zvaničnom, Ratnog predsjedništva.
>
> **Tužilac:** A na koji način ste ovaj, pustili, odnosno izvijestili Ratno predsjedništvo?...
>
> **Svjedok:** Pa bi...
>
> **Tužilac:** ... Jer sad se smanjuje broj onih ekstremnih sa spiska.
>
> **Svjedok:** Pa budem pozvan u neku prostoriju ili dođe do mene neko da pozove me. I ja tada upoznam o realizaciji, odnosno aktivnosti sa tog spiska.[332]

275. Dovodeći u vezu naprijed navedeno sa utvrđenim činjeničnim stanjem u pogledu nestanaka i ubistva lica hrvatske nacionalnosti (paragrafi 281-316), vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da je Ratno predsjedništvo ostalo dosljedno u svom cilju i planu od 22.07.1993. godine, odnosno dogovoru da se likvidira „ekstremni dio zarobljenih vojnika“.

276. Na pitanja tužioca o sudbini ovih lica Handžić Enes odgovara:

> **Svjedok:** Koliko se ja sjećam samo je jedan živ od tih, a to je Miloš Željko.
>
> **Tužilac:** Miloš Željko. Šta je sa ostalim od tih najekstremnijih sa spiska od 26?

[332] Handžić Enes (01.06.2011).

> **Svjedok:** Koliko je meni poznato, tri ili četiri čovjeka su ubijena, i poznato je ko ih je ubio, a za ostale po mojim saznanjima se ne zna sudbina, al' pretpostavlja se da su ubijeni.[333]

(b) čime je Dautović Senad, kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata značajno doprinosio svojim činjenjem i nečinjenjem izvršenju plana da se izvrši krivično djelo ubistva.

277. Vijeće je utvrdilo da je Dautović Senad, kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata značajno doprinosio svojim činjenjem i nečinjenjem izvršenju plana da se izvrši krivično djelo ubistva.

278. Dautović Senad kao član Ratnog predsjedništva nesumnjivo je svojim radnjama-učestvovanjem u donošenju odluke da se lica hrvatske nacionalnosti koja su smatrana ekstremima likvidiraju odlučno pridonio izvršenju zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata Ratnog predsjedništva općine Bugojno.

279. Jasno je da je, iako sam nije učestvovao u ubistvima, imao namjeru da dođe do izvršenja krivičnog djela. Nije se oglašavao u vrijeme kada je plan izložen na sjednici Ratnog predsjedništva. Kao načelnik policije, imao je obavezu da zaštiti sve osobe koje su živjele u Bugojnu. Nije poduzeo ništa da spriječi realizaciju plana, niti je o ovom planu obavijestio svoje pretpostavljene. Upravo njegova šutnja u inkriminisanom periodu dokazuje njegovu namjeru.

280. Isto tako, njegovo nečinjenje takođe ukazuje na namjeru učestvovanja u zajedničkom planu. Bio je prisutan u vrijeme formulisanja plana s kojim su se složili prisutni članovi Ratnog predsjedništva. Prisustvovao je ili je bio obaviješten o kasnijim odlukama Ratnog predsjedništva o provođenju ove odluke. Bio je prisutan kada je sačinjavan spisak „najekstremnijih“ lica. Nije ništa poduzeo u cilju promjene ili spriječavanja realizacije plana. Propuštajući da postupi u skladu sa svojom dužnošću da pruži zaštitu i spriječi nezakonite radnje, Dautović Senad je značajno pridonio izvršenju udruženog zločinačkog poduhvata Ratnog predsjedništva.

[333] Handžić Enes (01.06.2011).

(c) pa su tako sa prinudnih radova iz Prusca u prostorije BH banke u Bugojno, gdje je bila smještena Vojna policija 307. brigade Armije RBiH, odvedena lica hrvatske nacionalnosti i to: Niko Džaja, Mihovil Strujić, Jadranko Gvozden, Željko Miloš, Frano Jezidžić, Zelić Stipica, gdje su bili zlostavljani na način da su ih pripadnici vojne policije udarali rukama, nogama i tupim predmetima po raznim dijelovima tijela, a od povreda koje je zadobio prigodom zlostavljanja u BH Banci Jadranko Gvozden je i preminuo, a zatim odveženi u nepoznatom pravcu i od tada im se svima, osim Miloš Željki koji je uspio pobjeći, gubi svaki trag,

281. Vijeće je utvrdilo da je tužilaštvo dokazalo da su sa radova iz Prusca u prostorije BH banke u Bugojnu, gdje je bila smještena vojna policija 307. brigade Armije RBiH, odvedena lica hrvatske nacionalnosti i to: Niko Džaja, Mihovil Strujić, Jadranko Gvozden, Željko Miloš, Frano Jezidžić, Zelić Stipica gdje su bili zlostavljani na način da su ih pripadnici vojne policije udarali rukama, nogama i tupim predmetima po raznim dijelovima tijela, a od povreda koje je zadobio prigodom zlostavljanja u BH Banci Jadranko Gvozden je i preminuo, a zatim odveženi u nepoznatom pravcu i od tada im se svima, osim Miloš Željki koji je uspio pobjeći, gubi svaki trag. Navedeno utvrđenje suda potvrđuje niz izvedenih dokaza, kako materijalne tako i subjektivne prirode.

282. Prije svega, vijeće je dovodeći u vezu dokaz O-13/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti) upućeno upravniku zatvora za angažovanje 30 zatočenika za rad i obavljanje fizičkih poslova, sa iskazima svjedoka Željka Miloša,[334] Željka Lozića,[335] Zorana Pocrnje,[336] Dražena Vučka,[337] Nikice Markovića,[338] Ivana Faletara[339] i drugih, utvrdilo da se grupa zatočenika, među kojima su bili i Niko Džaja, Mihovil Strujić, Jadranko Gvozden, Željko Miloš, Frano Jezidžić i Zelić Stipica, nalazila na radovima na lokalitetu Prusca od dana 20.08.1993. godine.[340] Na ovom lokalitetu boravili su do otprilike sredine 10-og mjeseca 1993. godine.[341] Odbrane optuženih u toku prvostepenog postupka

[334] Željko Miloš (07.05.2008).
[335] Željko Lozić (06.05.2009).
[336] Zoran Pocrnja (20.08.2008).
[337] Dražen Vučak (09.07.2008).
[338] Nikica Marković (16.04.2008).
[339] Ivan Faletar (03.03.2010).
[340] O-13/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj: 307-13-728/93 od 20.08.1993).
[341] Ivan Faletar (03.03.2010).

nisu ni osporavale činjenicu da su se ova lica u navedenom periodu zaista nalazila na radovima na lokalitetu Prusca.

283. Da su lica sa lokaliteta Prusca parcijalno - „dva po dva“ odvođena u BH banku i da im se od tada gubi svaki trag, vijeće je prije svega utvrdilo iz iskaza svjedoka Željka Miloša, neposrednog očevica inkriminisanih događaja. Naime, pomenuti svjedok u svom svjedočenju istakao je da su nakon proteka određenog vremena provedenog na radovima na Pruscu, počela parcijalna odvođenja zatočenika u parovima u BH banku i to redom: Stipice Zelića i Frane Jezidžića, zatim Mihovila Strujića i Nike Džaje, i konačno Jadranka Gvozdena i samog svjedoka.[342] Kako svjedok nadalje navodi, njega i Jadranka Gvozdena su sa navedenih radova Enes Sijamija,[343] inače zamjenik komandira vojne policije 307. motorizovane brigade i Dudo Duvnjak,[344] pripadnik iste brigade, odveli u BH banku u Bugojnu gdje je tada bila smještena vojna policija 307. motorizovane brigade.[345] Ovu činjenicu nesumnjivo potvrđuje dokaz T-183 (Naredba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti) kojom se nalaže vojnoj policiji da sa Prusca na informativni razgovor u prostorije ovog organa dovede Jadranka Gvozdena i Željka Miloša,[346] kao i dokaz T-610 (nalog komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti) upućen komandiru vojne policije kojim se traži da se Niko Džaja i Strujić Mićo privedu u prostorije vojne policije.[347]

284. Pojedini dokazi su kontradiktorni. Naime, iz dokaza T-183 (Naredba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti) proizilazi da je privođenje Stipice Zelića sa lokaliteta Prusca naloženo dana 04.10.1993. godine.[348] Međutim, vijeće je u ovom dijelu poklonilo vjeru iskazu svjedoka Željka Miloša, koji je svjedočio na glavnom pretresu i koji je istakao da je Stipica Zelić ranije odveden. Ova tvrdnja svjedoka je podržana i iskazima ostalih svjedoka ispitanih na ove okolnosti. Naime, ostali svjedoci prilikom svjedočenja na ove okolnosti, o čemu će detaljnije biti riječi u nastavku, bili su isključivi u pogledu činjenice da je vršeno parcijalno - „dva po dva“ odvođenje zatočenih pripadnika hrvatske

[342] Željko Miloš (07.05.2008).
[343] Handžić Enes (01.06.2011).
[344] Ivan Kapetanović (19.03.1993).
[345] *Vidi npr.* Gasal Nisvet (03.03.2010); Nermin Aliefendić (12.05.2010); Vinčević Hidajet (05.05.2010).
[346] T-183 (Naredba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-992/93 od 04.10.1993).
[347] T-610 (Nalog komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-969/93 od 29.09.1993).
[348] T-183 (Naredba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-992/93 od 04.10.1993).

nacionalnosti sa ovih radova. Osim toga, njihovi iskazi su saglasni u činjenici da je Stipica Zelić bio među prvim zatočenicima hrvatske nacionalnosti koji su odvedeni sa ovog lokaliteta od kada mu se gubi svaki trag.

285. U svom daljem svjedočenju, Željko Miloš ističe da su u prostorijama BH banke zadržani nekoliko dana i da su prilikom tog zatočenja, svjedoka i Jadranka Gvozdena u više navrata premlaćivala njemu nepoznata lica.[349] Kako svjedok dalje tvrdi, Jadranko Gvozden je od povreda zadobijenih prilikom premlaćivanja izgubio svijest, no nije bio siguran da li je od tih povreda Jadranko Gvozden i podlegao.[350] Međutim, vijeće je iskaz ovog svjedoka dovelo u vezu sa iskazom svjedoka Handžić Enesa, koji je istakao da je u inkriminisanom periodu, kao pomoćnik komandanta za bezbjednost 307. motorizovane brigade (a po čijoj naredbi su u prostorije BH banke i dovedeni oštećeni Jadranko Gvozden i Željko Miloš),[351] imao saznanja da je Jadranko Gvozden u prostorijama BH banke preminuo od posljedica premlaćivanja.[352] S tim u vezi, a imajući u vidu podudarnost i konzistentnost iskaza ovih svjedoka, vijeće smatra da je nesumnjivo utvrđeno da je Jadranko Gvozden u inkriminisanom periodu podlegao od povreda zadobijenih prilikom premlaćivanja u BH banci u Bugojnu.

286. Željko Miloš u svom daljem kazivanju ističe da su prilikom njegovog zatočenja u BH banci dovedeni Niko i Ivo Miloš, te da su njih trojicu nakon par dana provedenih tu, Nihad Šabić, inače komandir vojne policije 307. motorizovane brigade[353] i još jedan stražar, odvezli automobilom marke „Mercedes“ u pravcu Rostova. Nakon što su stigli na navedeni lokalitet izvedeni su iz automobila i krenuli su pješke, a svjedok je kako dalje tvrdi, udario stražara i pobjegao.[354] U prilog tačnosti tvrdnji ovog svjedoka, govori i iskaz svjedoka Handžić Enesa koji je u svom svjedočenju istakao da je dana 28.09.1993. godine, zajedno sa Šabić Nihadom sprovodio tri zatočenika u pravcu Rostova od kojih je jedan uspio pobjeći.[355] Također, i Nermin Aliefendić svjedočeći na ove okolnosti, ističe da je u inkriminisanom periodu imao saznanja da je prilikom sprovođenja zatočenog Miloš

[349] Željko Miloš (07.05.2008).
[350] Željko Miloš (07.05.2008).
[351] T-183 (Naredba komande 307. brigade, organ bezbjednosti broj 307-13-992/93 od 04.10.1993).
[352] Handžić Enes (01.06.2011).
[353] Handžić Enes (01.06.2011).
[354] Željko Miloš (07.05.2008).
[355] Handžić Enes (28.06.2011).

Željka na lokalitet Rostova od strane Nihada Šabića isti uspio da pobjegne. Handžić Enes mu je potvrdio tu činjenicu, te je tom prilikom iskazao i nezadovoljstvo zbog bijega.[356]

287. Iako u pogledu vremena odvođenja ovih lica na lokalitet Rostova postoje određena odstupanja između iskaza svjedoka Handžić Enesa i ostalih izvedenih dokaza, vijeće je prateći slijed događaja prema izvedenim dokazima utvrdilo da se odvođenje ovih lica na lokalitet Rostova desilo početkom 10-og mjeseca, a ne krajem 9-og mjeseca 1993. godine kako je to ovaj svjedok istakao. Vijeće je izvelo ovaj zaključak ponajprije imajući u vidu dokaz T-183 (Naredba o privođenju Jadranka Gvozdena i Miloš Željka u prostorije vojne policije 307. motorizovane brigade od dana 04.10.1993. godine),[357] kao i dokaza T-475 (Službena zabilješka vojne policije 307. motorizovane brigade od 05.10.1993. godine) i T-476 (Službena zabilješka vojne policije 307. motorizovane brigade od 05.10.1993. godine) u kojima se opisuju informativni razgovori vođeni sa Nikicom Milošem i Ivom Milošem,[358] iz kojih dokaza se da nesumnjivo zaključiti da se odvođenje ovih lica na lokalitet Rostova desilo početkom 10-og mjeseca 1993. godine.

288. Vijeće je ispitalo istinitost tvrdnji svjedoka Željka Miloša, u pogledu činjenice odvođenja zatočenika sa radova na Pruscu u prostorije BH banke u Bugojnu, cijeneći iskaz ovog svjedoka u vezi sa iskazima ostalih svjedoka koji su saslušani na ove okolnosti, a koji su bili prisutni na lokalitetu Prusca prilikom odvođenja ovih lica. Ovi svjedoci su potvrdili tvrdnje svjedoka Željka Miloša. Njegov iskaz potkrijepljuju i izvedeni materijalni dokazi. Dokaz O-13/1 je Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti upućeno upravniku zatvora za angažovanje 30 zatočenika za rad i obavljanje fizičkih poslova.[359] Na poleđini ovog odobrenja rukom su ispisana imena lica koja su se nalazila na ovim radovima, Svjedoci koji su ispitani pred ovim vijećem i to: Zoran Pocrnja,[360] Željko Lozić,[361] Dražen Vučak,[362] Nikica Marković[363] i Ivan Faletar[364] potvrdili su

[356] Nermin Aliefendić (12.05.2010).
[357] T-183 (Naredba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-992/93 od 04.10.1993).
[358] T-475 (Službena zabilješka vojne policije 307. motorizovane brigade od 05.10.1993, sačinjena na okolnosti razgovora sa Nikicom Milošem); T-476 (Službena zabilješka vojne policije 307. motorizovane brigade od 05.10.1993, sačinjena na okolnosti razgovora sa Ivom Milošem).
[359] O-13/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj: 307-13-728/93 od 20.08.1993).
[360] Zoran Pocrnja (20.08.2008).
[361] Željko Lozić (06.05.2009).
[362] Dražen Vučak (09.07.2008).
[363] Nikica Marković (16.04.2008).
[364] Ivan Faletar (03.03.2010).

da su odabrani i poslani na radove na Prusac. Sa ovim dokazima Tužilaštvo je van razumne sumnje dokazalo da su ovi svjedoci bili prisutni na radovima koji su se obavljali na lokalitetu Prusca u inkriminisanom periodu. Na ovim radovima bio je prisutan i svjedok Miroslav Marjanović, međutim on je nakon sedam dana izmješten sa ovog lokaliteta[365], tako da nije ni bio u mogućnosti iznijeti svoja saznanja o ovim događajima. Svjedoci Drago Žulj[366] i Kaić Kazimir[367] premda nisu bili prisutni na navedenim radovima, iznijeli su svoja saznanja o ovim događajima prilikom svoga svjedočenja pred ovim vijećem.

289. Tako, svjedok Željko Lozić ističe da je uz pomoć svoj prijatelja Huse Sušića, inače pripadnika ARBiH, uspio izdejstvovati da ga se iz logora stadiona „Iskre“ premjesti na radove na Prusac.[368] U logoru stadiona „Iskre“ gdje je bio zatvoren osjećao se nesigurno i strahovao je za svoj život, pa je tako inkriminisanog perioda, radi predostrožnosti njegov prijatelj izdejstvovao da u večernjim satima bude odveden na Prusac gdje su već od ranije bili prisutni pojedini zatočenici hrvatske nacionalnosti. U toku njegovog zatočenja na Pruscu, uslijedila su parcijalna odvođenja osoba u parovima, pa su tako, kako ovaj svjedok nadalje navodi, sa ovih radova od strane pripadnika vojne policije prvo odvedeni Mićo Strujić i Jezidžić, zatim raniji načelnik MUP-a u Bugojnu i još jedan zatočenik, a potom i Miloš Željko, čijeg se odvođenja svjedok posebno sjeća s obzirom da je prilikom prozivanja imena „Željko“, svjedok, kako se radi o njegovom imenjaku, mislio da njega tom prilikom žele odvesti.[369]

290. Odvođenje ovih lica sa lokaliteta Prusca potvrđuje i iskaz svjedoka Ivana Faletara, lica koje se također nalazilo na radovima na Pruscu.[370] Ovaj svjedok ističe da je na Prusac dolazio Dudo i crnim automobilom marke „Mercedes“ odvozio dvojicu po dvojicu zarobljenika, i to prvo Stipicu Zelića i Mihovila Strujića, zatim Franu Jezidžića i Miloša Željka i potom Jadranka Gvozdena i još jednog zatočenika.[371] Činjenicu odvođenja Stipice Zelića, Nike Džaje, Jadranka Gvozdena i Frane Jezidžića sa Prusca potvrđuje i svjedok Zoran Pocrnja,[372] kao i svjedok Nikica Marković koji ističe da Stipica Zelić, Jezidžić Frano, Mihovil Strujić, Niko Džaja i Jadranko Gvozden, nakon odvođenja sa Prusca nikada više

[365] Miroslav Marjanović (09.07.2008).
[366] Drago Žulj (27.02.2008).
[367] Kazimir Kaić (18.6.2008).
[368] Željko Lozić (06.05.2009).
[369] Željko Lozić (06.05.2009).
[370] Ivan Faletar (03.03.2010).
[371] Ivan Faletar (03.03.2010).
[372] Pocrnja Zoran (20.08.2008).

nisu vraćeni.[373] Svjedok Dražen Vučak, koji se također nalazio na spornom lokalitetu u inkriminisanom periodu, istakao je da sa ovih radova u logor stadiona „Iskre“ nisu nikada vraćeni Niko Džaja, Mihovil Strujić i Frano Jezidžić.[374]

291. Svoja posredna saznanja o ovim okolnostima između ostalih iznijeli su i svjedoci Drago Žulj i Kaić Kazimir koji su također saglasno potvrdili činjenicu nestanaka ovih lica nakon njihovog odvođenja na radove koji su se izvodili na lokalitetu Prusca. Tako svjedok Drago Žulj navodi da se sa radova iz Prusca u prostorije logora stadiona „Iskre“ nikada nisu vratili Stipica Zelić i Jadranko Gvozden,[375] dok svjedok Kaić Kazimir ističe da su sa Prusca odvedeni Niko Džaja, Frano Jezidžić, Mihovil Strujić i Jadranko Gvozden te da im se od tada gubi svaki trag.[376]

292. U prilog svemu navedenom, govori i dokaz O-13/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti) na čijoj poleđini su rukom ispisana i podvučena imena lica koja nisu vraćena u logor stadiona „Iskre“ sa spornog lokaliteta, i to redom: Jadranko Gvozden, Strujić Mihovil, Džaja Niko, Miloš Željko, Zelić Stipica i Frano Jezidžić.[377] Pored toga, na istom mjestu, rukom je ispisano: „23- vraćeno“, i: „6 - nije vraćeno “. Ovo odobrenje je upućeno upravniku zatvora, ali nije jasno ko je dodao rukom ispisani dio.

293. Iako postoje određene nesaglasnosti u iskazima svjedoka Miloš Željka, Lozić Željka i Ivana Faletara u pogledu pitanja ko je kada i s kim odveden sa Prusca u BH banku u Bugojnu, vijeće je stava da se radi o svjedocima kojima treba pokloniti vjeru u pogledu odlučne činjenice koju saglasno potvrđuju, a to je da su sva ova lica zaista odvedena u BH banku u Bugojnu od strane pripadnika vojne policije 307. motorizovane brigade i da im se od tada gubi svaki trag. Iskazi ovih svjedoka su također saglasni sa izvedenim materijalnim dokazima, i to posebno T-183,[378] T-610[379] i O-13/1.

294. Uslijed ovako utvrđenog činjeničnog stanja, navodi svjedoka odbrane Handžić Enesa, Muhameda Đonlića, da su svi zatočenici koji su se nalazili na radovima na Prusca

[373] Nikica Marković (16.04.2008).
[374] Dražen Vučak (09.07.2008).
[375] Drago Žulj (27.02.2008).
[376] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[377] O-13/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj: 307-13-728/93 od 20.08.1993).
[378] T-183 (Naredba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-992/93 od 04.10.1993).
[379] T-610 (Nalog komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-969/93 od 29.09.1993).

vraćeni u logor stadiona „Iskre“ gube na vjerodostojnosti, te ih je vijeće ocijenilo datim s ciljem izbjegavanja krivice optuženih u ovom predmetu.

(d) dok su iz logora „Iskra“ u BH banku odvedeni Dilber Miroslav, Markulj Ante, Erkapić Dragan, Miličević Dragan, Miloš Ivo, Perica Kovačević, Zoro Galić, Zdravko Juričić, Niko Zlatunić, Miloš (Dragutin) Nikica, Crnjak Perica i Crnjak Branko i nisu uopće vraćeni u logor,

295. Vijeće je utvrdilo da su iz logora „Iskra“ u BH Banku odvedeni Dilber Miroslav, Markulj Ante, Erkapić Dragan, Miličević Dragan, Miloš Ivo, Perica Kovačević, Zoro Galić, Zdravko Juričić, Niko Zlatunić, Miloš (Dragutin) Nikica, Crnjak Perica i Crnjak Branko i nisu uopće vraćeni u logor.

296. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo van svake razumne sumnje dokazalo da su iz logora stadiona „Iskre“ u BH banku odvedeni Dilber Miroslav, Markulj Ante, Erkapić Dragan, Miličević Dragan, Miloš Ivo, Perica Kovačević, Zoro Galić, Zdravko Juričić, Niko Zlatunić, Miloš (Dragutin) Nikica, Crnjak Perica i Crnjak Branko i nisu uopće vraćeni u logor, što proizilazi iz iskaza brojnih svjedoka, kao i izvedene materijalne dokumentacije.

297. Tako, iz iskaza svjedoka Miroslava Zelića proizilazi da su iz logora stadiona „Iskre“ prozvani i od strane pripadnika brigadne policije odvedeni Miroslav Dilber, Dragan Erkapić i Markulj Ante od kada im se gubi svaki trag. Naime, ovaj svjedok je u svom kazivanju rekao da je u prostoriju logora stadiona „Iskre“ u kojoj je bio zatočen došao Kukavica Musajb sa dva pripadnika brigadne policije, te prozvao svjedoka, Miroslava Dilbera, Dragana Erkapića i Antu Markulja. Neko od zatočenika je rekao da je svjedok povrijeđen i da ne može ići. Zatim su dvojica pripadnika brigadne policije (nosili su crne prsluke) ušla u prostoriju zajedno sa Kukavica Musajbom. Svjedok se nije mogao kretati i zbog svog lošeg zdravstvenog stanja nije izveden. Ipak, pripadnici brigadne policije su morali preko Motorole od nekoga tražiti dozvolu da ga ostave tamo. Prema daljim navodima ovog svjedoka, ostala trojica su odvedeni i od tada im se gubi svaki trag. Ovaj svjedok također ističe da mu je Kukavica Musajb, kojeg je od ranije poznavao, tom prilikom rekao da treba da idu na saslušanje u BH banku.[380]

[380] Miroslav Zelić (20.02.2008).

298. Pored navedenog u prethodnom paragrafu, činjenicu odvođenja Miroslava Dilbera iz logora stadiona „Iskre“ potvrđuje i svjedok Džalto Berislav, koji ističe da je Miroslav Dilber, nakon što je vraćen u logor stadiona „Iskre“ sa radova iz Prusca, odveden i da mu se od tada gubi svaki trag.[381] Tu činjenicu potvrđuje i svjedok Gunjača Marko u svom svjedočenju pred ovim vijećem. Ovaj svjedok je istakao da je Miroslav Dilber odveden iz logora stadiona „Iskre“ nakon čega više nikada nije vraćen.[382] Svjedok B koji je prema vlastitom kazivanju u logor stadiona „Iskre“ iz prostorija Gimnazije doveden početkom 10-og mjeseca, ističe da je bio smješten u prostoriji zajedno sa Dilber Miroslavom i Draganom Erkapićem. Ovaj svjedok dodatno potvrđuje da je Miroslav Dilber upravo iz prostorija logora stadiona „Iskre“ odveden u prostorije BH banke u Bugojnu odakle mu se gubi svaki trag.[383]

299. Svjedok Božo Križanac, koji je iz logora stadiona „Iskre“ odveden u prostorije BH banke u Bugojnu, ističe da je u podrumskim prostorijama zatekao zatočenog Antu Markulja za kojeg navodi da mu se od tada gubi svaki trag.[384] Dokaz O-6/1 (Naredba OG „Zapad“, službe bezbjednosti od 13.11.1993. godine), upućena upravi zatvora o otpuštanju zatočenika iz zatvora potvrđuje da je Božo Križanac zaista u inkriminisanom periodu odveden u prostorije BH banke u Bugojnu. Svjedok Božo Križanac takođe navodi da je oko 13.11.1993. godine Kukavica Musajb došao i pročitao pet imena sa spiska za koje je pojasnio da se otpuštaju iz zatvora. Odvedeni su iz logora stadiona NK „Iskra“ u BH banku od strane vojne policije i pripadnika ARBiH. Ovaj svjedok je odmah pušten zajedno sa još dvojicom zatočenika. Njegovo puštanje je odobrio zamjenik komandira vojne policije. Ostala dvojica su zadržana na informativnom razgovoru i od tada im se gubi svaki trag. Svjedok Berislav Džalto svjedočeći na okolnosti odvođenja i nestanka zatočenika hrvatske nacionalnosti iz logora stadiona „Iskre“, istakao je da je prisustvovao odvođenju pojedinih zatočenika iz logora stadiona „Iskre“, te je dodao da se na listi nestalih nalazi i Ante Markulj, koji, kako svjedok dalje navodi, nije razmijenjen dana 19.03.1994. godine zajedno sa ostalim zatočenicima.[385]

300. O okolnostima odvođenja Dragana Erkapića iz logora stadiona „Iskre“ u prostorije BH banke u Bugojnu i njegovog nestanka, iskaz je dalo je više svjedoka. Svjedoci

[381] Berislav Džalto (25.06.2008).
[382] Gunjača Marko (20.02.2008).
[383] Svjedok B (26.11.2008).
[384] Božo Križanac (25.02.2009).
[385] Džalto Berislav (25.06.2008).

Miroslav Zelić, Josip Kalajica, Gunjača Marko, Drago Žulj i Rade Marjanović su svjedočili o ovim okolnostima. U svojim iskazima datim pred ovim vijećem svaki od pomenutih svjedoka iznio je svoja zapažanja u vezi sa ovim događajima. Tako je svjedok Josip Kalajica dajući svoj iskaz upravo na okolnosti odvođenja zatočenika iz logora stadiona „Iskre“ i njihovog nestanka, istakao da misli da je Dragan Erkapić iz logora stadiona „Iskre“ odveden dana 13.11.1993. godine, od kada mu se gubi svaki trag.[386] Svjedok Gunjača Marko, također, saglasno navedenim svjedocima ističe da je Dragan Erkapić izveden iz logora stadiona „Iskre“ i da mu se od tada gubi svaki trag.[387] Tu činjenicu potvrđuje i svjedok Drago Žulj, koji ističe da je Dragan Erkapić iz logora stadiona „Iskre“ prozvan, izveden i da mu se od tada gubi svaki trag, te dodaje da je iz priče sa drugim zatvorenicima saznao da su ta lica iz logora stadiona „Iskre“ odvođena u BH banku.[388] Ovo utvrđenje vijeća nesumnjivo potvrđuje i svjedok Rade Marjanović koji je svjedočeći na okolnosti nestanka Dragana Erkapića, istakao da je u prostorije stadiona „Iskre“ došao Kukavica i pročitao sa spiska da kući idu Dragan Erkapić i Dragan Miličević. Svjedok misli da je to bilo u 11-om ili 12-om mjesecu 1993. godine, te dodaje da se ovim licima od tada gubi svaki trag i da se još uvijek vode kao nestala lica.[389] Slijedom svega navedenog, vijeće smatra da je nesumnjivo utvrđeno da je Dragan Erkapić iz logora stadiona „Iskre“ od strane pripadnika vojne policije odveden u BH banku u Bugojnu od kada mu se gubi svaki trag.

301. Da su Dragan Miličević i Zoran Galić iz logora stadiona „Iskre“ odvedeni u BH banku u Bugojnu govori prije svega dokaz O-6/1 (Naredba OG „Zapad“, službe bezbjednosti od dana 13.11.1993. godine), upućena upravi zatvora o otpuštanju zatočenika iz zatvora i to: Džaja Zvonke, Križanac Bože, Subašić Vlade, te dovođenju Dragana Miličevića i Zorana Galića na informativni razgovor.[390] Da je po ovoj naredbi zaista i postupljeno govori iskaz Bože Križanca neposrednog očevica ovih događaja, koji je svjedočeći na ove okolnosti istakao je da je od strane Kukavica Musajba iz prostorija logora stadiona „Iskre“ prozvan sa navedenim licima, te da im je već tom prilikom Kukavica Musajb rekao da će Dragan Miličević i Zoran Galić ići dati iskaz, a da će ostali biti pušteni na slobodu. Prema daljem kazivanju ovog svjedoka, od strane pripadnika vojne policije

[386] Josip Kalajica (15.10.2008).
[387] Gunjača Marko (20.08.2008).
[388] Drago Žulj (27.02.2008).
[389] Rade Marjanović (11.03.2009).
[390] O-6/1 (Naredba OG „Zapad“, Službe bezbjednosti broj 307-13-1231/93 od 13.11.1993).

odvedeni su u prostorije BH banke nakon čega je dana 13.11.1993. godine svjedok pušten zajedno sa još dvojicom zatočenika. Dragan Miličević i Zoran Galić su ostali tu i od tada im se gubi svaki trag.[391] Odvođenje ovih lica od strane pripadnika vojne policije iz logora stadiona „Iskre“ i nakon toga njihov nestanak, saglasno potvrđuju i svjedoci Slaven Brajković i Ivica Klarić.[392] Svjedok Berislav Jezidžić također ističe da je lično vidio odvođenje Dragana Miličevića iz logora stadiona „Iskre“.[393] U svom svjedočenju i svjedok Rade Marjanović potvrđuje ova događanja. Svjedok misli da je to bilo u 11. ili 12. mjesecu 1993. godine.[394] Konačno i svjedok Ivoš Zdenko saglasno naprijed navedenom ističe da su jedne prilike, a u toku njegovog zatočenja u logoru stadiona „Iskre“, došli pripadnici vojne policije, prozvali Dragana Miličevića, odveli ga u pravcu BH banke i da mu se od tada gubi svaki trag.[395]

302. Da je iz logora stadiona NK„Iskra“ u prostorije BH banke odveden Ivo Miloš proizilazi iz iskaza većeg broja svjedoka, kao i iz izvedene materijalne dokumentacije. Prije svega, a imajući u vidu činjenicu da je Ivo Miloš u više navrata odvođen u prostorije BH banke u Bugojnu, vijeće nalazi potrebnim osvrnuti se na dokaz O-15/1 (Molba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti) upućenu upravniku zatvora, da se iz pritvora puste Ivo Miloš i Nikica Miloš, te privedu u organ bezbjednosti brigade radi obavljanja informativnog razgovora.[396] Vijeće primjećuje da je na ovoj molbi u odnosu na oba lica rukom naznačeno: „vraćeni u zatvor“. Ovu činjenicu vraćanja u zatvor potvrđuje i svjedok D, koji navodi da je Ivo Miloš nakon prvog odvođenja iz logora stadiona „Iskre“ vraćen pretučen. Svjedok D također ističe da je Ivo Miloš popisan od strane Međunarodnog crvenog krsta prilikom njihove posjete logoru stadiona „Iskre“[397], a tu činjenicu saglasno potvrđuje i svjedok Ivan Kapetanović.[398] Međunarodni crveni krst

[391] Božo Križanac (25.02.2009).
[392] Slaven Brajković (03.09.2008).
[393] Berislav Jezidžić (21.01.2009).
[394] Rade Marjanović (11.03.2009).
[395] Ivoš Zdenko (10.02.2010).
[396] O-15/1 (Molba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-754/93 od 24.08.1993).
[397] Svjedok D (21.01.2009).
[398] Ivan Kapetanović (19.03.2008).

posjetio je logor stadiona „Iskre“ na dan 28.09.1993. godine.[399] Slijedom navedenog, vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da je Ivo Miloš nakon odvođenja u prostorije BH banke po molbi komande 307. motorizovane brigade od dana 24.08.1993. godine, ponovo vraćen u prostorije logora stadiona „Iskre“, a tu činjenicu konačno potvrđuje i pismo oštećenog Ive Miloša upućeno roditeljima dana 08.09.1993. godine iz logora stadiona „Iskre“.[400]

303. Nakon popisa Ive Miloša od strane Međunarodnog crvenog krsta isti je ponovo odveden u prostorije BH banke u Bugojnu i od tada mu se gubi svaki trag. Činjenicu ponovnog odvođenja u BH banku nesumnjivo potvrđuje dokaz T-610 (Nalog komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti) kojim se nalaže da se u vojnu policiju privedu Niko Džaja, Strujić Mićo, te Ivo Miloš,[401] kao i dokaz T-476 (Službena zabilješka vojne policije 307. motorizovane brigade ARBiH od 05.10.1993. godine sačinjena na okolnosti razgovora sa Ivom Milošem).[402] Također i svjedok Ivan Kapetanović isključiv je da je Ivo Miloš nakon popisa od strane Međunarodnog crvenog krsta odveden iz logora stadiona „Iskre“ i da mu se od tada gubi svaki trag,[403] a što u svom svjedočenju potvrđuje i svjedok D.[404] Pored navedenog, i svjedok Željko Miloš, neposredni očevidac inkriminisanih događaja, opisujući svoje zatočenje u BH banci u Bugojnu zajedno sa Jadrankom Gvozdenom, između ostalog ističe da su im nakon izvjesnog vremena pridruženi Ivo i Niko Miloš, te da su zajedno od strane Nihada Šabića potrpani u automobil marke „Mercedes“ i odvedeni u pravcu Rostova. Kako ovaj svjedok dalje tvrdi, po dolasku na navedeni lokalitet i nakon izlaska iz automobila on je udario stražara i pobjegao. Ostali nisu bili te sreće. Iz sadržaja iskaza ovog svjedoka da se zaključiti da su Ivo i Niko Miloš ostali sa navedenim pripadnicima vojne policije 307. motorizovane brigade ARBiH (paragraf 286). Svjedok Handžić Enes je u svom svjedočenju istakao da je učestvovao u sprovođenju trojice zatočenika na lokalitet Rostova i da je jedan od te trojice uspio da pobjegne (paragraf 286). Iz svega navedenog, vijeće je utvrdilo da je Ivo Miloš iz logora stadiona „Iskre“ u prostorije BH banke odveden krajem 9. mjeseca 1993. godine.

---

[399] T-20 (Certifikat Međunarodnog crvenog krsta od dana 28.09.1993 na ime Ivana Kapetanovića).
[400] T-588 (Pismo Ive Miloša).
[401] T-610 (Nalog komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-969/93 od 29.09.1993).
[402] T-476 (Službena zabilješka vojne policije 307. motorizovane brigade od 05.10.1993. sačinjena na okolnosti razgovora sa Ivom Milošem).
[403] Ivan Kapetanović (19.03.2008).
[404] Svjedok D (21.01.2009).

304. Perica Kovačević i Nikica (Dragutina) Miloš su odvedeni iz logora stadiona „Iskre“ u prostorije BH banke u Bugojnu na osnovu sličnog odobrenja. Dokaz O-8/1 je Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti od 11.10.1993. godine, upućeno upravi zatvora kojim se odobrava privođenje iz zatvorskih prostorija Perice Kovačevića i Nikice (Dragutina) Miloša.[405] Tu činjenicu potvrđuje i svjedok Handžić Enes, koji je istakao da je u inkriminisanom periodu imao saznanja da su u BH banci od posljedica premlaćivanja podlegli Perica Kovačević i Nikica Miloš. Naime, Handžić navodi da je od pripadnika vojne policije, Hadžić Ahmeda, dana 13.10.1993. godine dobio informaciju da su Perica Kovačević i Nikica Miloš u BH banci umrli. Rečeno mu je da ih je na smrt premlatio Enis Sijamija.[406] Ovu okolnost je svjedok Handžić Enes zabilježio i u svom dnevniku, kojeg je vodio u inkriminisanom periodu, gdje na dan 13.10.1993. godine, u odnosu na Pericu Kovačevića i Nikicu Miloša, stoji bilješka: „umrli“.[407]

305. Nakon što je pregledalo iskaze svjedoka Stjepana Radoša,[408] Gunjača Marka,[409] Josipa Kalajice[410] i Džalte Berislava,[411] koji su svi bili zatočenici, kao i izvedene materijalne dokaze, vijeće je zaključilo da je tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da su zatočenici Juričić Zdravko, Niko Zlatunić, Branko Crnjak i Perica Crnjak odvedeni iz logora stadiona „Iskre“ u prostorije BH banke u Bugojnu od strane pripadnika vojne policije.

306. Navedeno utvrđenje proizilazi ponajprije iz dokaza O-7/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti od 07.10.1993. godine), upućeno upravniku zatvora, kojim se pripadnicima vojne policije odobrava da iz prostorija za zadržavanje dovedu Crnjak Branka, Zdravka Juričića i Zlatunić Niku radi obavljanja informativnog razgovora.[412] Svjedok Stjepan Radoš svjedočeći na okolnosti odvođenja i nestanka ovih lica ističe da je prilikom svog zatočenja u logoru stadiona „Iskre“ lično vidio odvođenje Zlatunić Nike i Zdravka Juričića od strane pripadnika vojne policije ARBiH, te

[405] O-8/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-1021/93 od 11.10.1993).
[406] Handžić Enes (01.06.2011).
[407] T-642 (Dnevnik Handžić Enesa, bilješka od 13.10.1993).
[408] Stjepan Radoš (27.8.2008).
[409] Marko Gunjača (20.02.2008).
[410] Josip Kalajica (15.10.2008).
[411] Berislav Đalto (25.6.2008).
[412] O-7/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-1003/93 od 07.10.1993).

navodi i činjenicu da od tada više nikada nisu vraćeni u logor stadiona „Iskre“.[413] Također, i svjedok Josip Kalajica u svom svjedočenju ističe da su u toku njegovog zatočenja u logoru stadiona „Iskre“, u dužem periodu trajala parcijalna odvođenja zatočenika kojim se nakon toga gubi svaki trag. Svjedok potvrđuje da su između ostalih zatočenika odvedeni i Zlatunić Niko i Juričić Zdravko i da se do danas nalaze na listi nestalih lica.[414] Također, i svjedok Gunjača Marko svjedočeći na ove okolnosti, ističe da su mnoga lica odvedena sa stadiona i nikada nisu vraćena, navodeći također između ostalih Juričić Zdravka i Zlatunić Niku.[415] Svjedok Berislav Džalto ističe da su iz logora stadiona „Iskre“ odvedeni Niko Zlatunić, Perica i Branko Crnjak. Svjedok nadalje ističe da je činjenicu da su ova lica vođena u BH banku u Bugojnu saznao od drugih zatočenika koji su odvođeni tamo na radove, i koji su ih vidjeli u tim prostorijama.[416] Iz svega navedenog, vijeće smatra da je tužilaštvo dokazalo izvan razumne sumnje da su navedena lica iz logora stadiona „Iskre“ od strane pripadnika vojne policije 307. motorizovane brigade odvedena u prostorije BH banke u Bugojnu i da im se od tada gubi svaki trag.

307. Vijeće nalazi potrebnim osvrnuti se na dokaz T-184, Naredbu komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti od 23.10.1993. godine upućenu vojnoj policiji i upravi zatvora, a koji dokaz je u pojedinim dijelovima suprotstavljen naprijed utvrđenom činjeničnom stanju. Naime, pomenutom naredbom pod tačkom jedan nalaže se vojnoj policiji 307. motorizovane brigade da na informativni razgovor iz zatvorskih prostorija u prostorije vojne policije dovedu Spremu Željka, a pod tačkom dva iz Prusca privedu zatočenike Dragana Erkapića, Pericu Crnjaka, Miću Dilbera, Zdravka Juričića i Ivu Miličevića.[417]

308. Vijeće je već navelo dokaze, te dalo razloge na osnovu kojih je zaključilo da su navedena lica u BH banku u Bugojnu odvedena iz logora stadiona „Iskre“ (paragrafi 297 – 306). Naime, iz iskaza svjedoka Miroslava Zelića i svjedoka B (koji su iz prostorija Gimnazije u logor stadiona „Iskre“ dovedeni početkom 10. mjeseca 1993. godine), jasno proizilazi da su Dragan Erkapić i Miroslav Dilber u prostorije BH banke odvedeni iz logora stadiona „Iskre“ (paragrafi 297 – 298). U prilog ovoj činjenici govori i dokaz O-13/1

[413] Stjepan Radoš (27.08.2008).
[414] Josip Kalajica (15.10.2008).
[415] Gunjača Marko (20.02.2008).
[416] Berislav Džalto (25.06.2008).
[417] T-184 (Naredba komande 307.motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-1104/93 od 23.10.1993).

(Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti, upućeno upravniku zatvora za angažovanje 30 zatočenika za rad i obavljanje fizičkih poslova) na kojem je na poleđini rukom ispisano ime Miroslava Dilbera, kao lica koje je vraćeno sa radova iz Prusca u logor stadiona „Iskre“,[418] što je prema iskazu svjedoka Ivana Faletara bilo sredinom 10. mjeseca 1993. godine.[419] Osim navedenog, vijeće ukazuje i na iskaz svjedoka Memnuna Mustajbegovića koji je svjedočeći na okolnosti nestanka Perice Crnjaka istakao da je isti nakon radova koje je obavljao na lokalitetu Duratbegović Doca zajedno sa grupom sa kojom je bio tu, vraćen na stadion. Činjenicu odvođenja Zdravka Juričića iz logora stadiona „Iskre“ od strane pripadnika vojne policije vijeće je već ranije elaboriralo, i u tom smislu poklonilo vjeru svjedoku Stjepanu Radošu, koji je bio jasan i isključiv da Zdravko Juričić nakon što je izveden zajedno sa Zlatunić Nikom nikada poslije toga nije vraćen u logor stadiona „Iskre“.

309. Evidentno je da sačinitelj ove naredbe (dokaz T-184) u trenutku njene izrade nije imao tačne podatke gdje se nalaze pojedini zatočenici hrvatske nacionalnosti. Stoga je i vijeće sa oprezom koristilo ovaj dokaz, prihvativši ga u dijelu u kojem je isti saglasan sa ostalim izvedenim dokazima, pa je tako vijeće ovaj dokaz prihvatilo samo u dijelu koji se odnosi na vrijeme odvođenja Dragana Erkapića, Miroslava Dilbera i Perice Crnjaka imajući u vidu činjenicu da je saglasan sa ostalim izvedenim dokazima, no ne i u pogledu mjesta odvođenja, s obzirom da su se navedena lica prema ostalim izvedenim dokazima u tom trenutku nalazila u logoru stadiona „Iskre“. Imajući u vidu dokaz O-7/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti izdato pripadnicima vojne policije da iz prostorija za zadržavanje dovedu Crnjak Branka, Zdravka Juričić i Zlatunić Niku radi obavljanja informativnog razgovora),[420] kao i iskaz svjedoka Stjepana Radoša (paragraf 306) koji su saglasni i međusobno se upotpunjuju, vijeće je utvrdilo da je i Zdravko Juričić u prostorije BH banke iz logora stadiona „Iskre“ odveden dana 07.10.1993. godine, a ne 23.10.1993. godine, kako je to navedeno u dokazu T-184 (Naredbi komande

[418] O-13/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-728/93 od 20.08.1993).
[419] Ivan Faletar (03.03.2010).
[420] O-7/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-1003/93 od 07.10.1993).

307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-1104/93 od 23.10.1993. godine).[421]

310. Također, postoje određena odstupanja u iskazima pojedinih svjedoka koji su svjedočili na ove okolnosti, kako u pogledu činjenice kada su, tako i pogledu činjenice, koja su lica sa kim izvedena iz logora stadiona „Iskre“. Prema ocjeni ovog vijeća takva manja odstupanja su i opravdana za očekivati, s obzirom na duži protek vremena od dana dešavanja inkriminisanih događaja pa do dana iznošenja njihovih saznanja pred ovim vijećem. U konačnici ta odstupanja nisu utjecala na mogućnost Vijeća da utvrdi odlučne činjenice potrebne za razrješenje ove krivično-pravne stvari, a to je da su pobrojani zatočenici hrvatske nacionalnosti zaista iz logora stadiona „Iskre“ od strane pripadnika vojne policije 307. motorizovane brigade ARBiH odvedeni u prostorije BH banke u Bugojnu, i da im se od tada gubi svaki trag (paragrafi 276, 297-306).

(e) a Miloš (Joze) Nikica zv. Kardelj uhapšen sa nepoznate lokacije i odveden u BH banku od kada mu se gubi svaki trag

311. Vijeće je utvrdilo da je Nikica Miloš zv. Kardelj uhapšen sa nepoznate lokacije i odveden u prostorije BH banke i da mu se od tada gubi svaki trag. Vijeće je temeljem utvrđenog činjeničnog stanja odlučilo djelimično izmijeniti činjenične navode iz optužnice. Naime, u činjeničnom opisu optužnice navedeno je da je Nikica Miloš zv. Kardelj u prostorije BH banke odveden iz logora stadiona „Iskre“. Iako, ta činjenica ne predstavlja odlučnu okolnost koja bi imala utjecaja na utvrđivanje krivice optuženog Dautović Senada, vijeće se radi potpunijeg i pravilnijeg razumijevanja inkriminisanih događaja odlučilo da u skladu sa izvedenim dokazima činjenični opis prilagodi utvrđenom činjeničnom stanju.

312. Naime, nesporno je da se Miloš Franjka, supruga Nikice Miloša zv. Kardelj, obratila MUP-u Bugojno sa molbom za puštanje iz pritvora njenog supruga Nikice Miloša.[422] Da je ova molba razmatrana govori i odluka organa bezbjednosti da se on privede radi obavljanja informativnog razgovora, vjerovatno da se vidi da li može biti pušten na

[421] T-184 (Naredba komande 307.motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-1104/93 od 23.10.1993).
[422] T-171a (Molba Franjke Miloš upućena MUP Bugojno).

slobodu.[423] Zahtjev organa bezbjednosti upućen je upravniku zatvora i njime se traži da se iz pritvora puste Miloš Ivo i Miloš Nikica, te privedu u organ bezbjednosti radi obavljanja informativnog razgovora.[424] Na isti dan, dakle 24.08.1993. godine, glasi i ljekarski nalaz na ime Nikice Miloša izdat od strane Doma zdravlja Bugojno.[425] Iz službene zabilješke komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti, koju je sačinio pomoćnik komandanta za bezbjednost Handžić Enes, proizilazi da je dana 27.08.1993. godine iz zatvorskih prostorija zaista i pušten Nikica Miloš.[426] Ova službena zabilješka dostavljena je i upravniku zatvora.[427]

313. Cijeneći navedene dokaze, vijeće je utvrdilo da je Nikica Miloš zvani Kardelj nakon odvođenja u BH banku dana 24.08.1993. godine, ponovo vraćen u logor stadiona „Iskre“, a zatim dana 27.08.1993. godine iz prostorija logora stadiona „Iskre“ pušten na slobodu. Tu činjenicu potvrđuje i dokaz T-610 (Nalog komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-969/93 od 29.09.1993. godine, potpisan od strane pomoćnika komandanta za bezbjednost Handžić Enesa), u kojem se između ostalog nalaže komandiru vojne policije, da se: „uhapsi“ Miloš Nikica zv. Kardelj i Miloš Stipo, te da se privedu Đaja Niko, Strujić Mićo i Ivo Miloš u vojnu policiju.[428] Vijeće je iz ovog dokaza utvrdilo da se Nikica Miloš zv. Kardelj u trenutku sačinjavanja ovog naloga nalazio na slobodi, s obzirom da je u odnosu na njega korišten termin „uhapsiti“, a ne „privesti“ koji je, a što je vidljivo iz ostalih dokaza, korišten za lica koja su se nalazila u zatočeništvu. Također, i iz iskaza svjedoka Ive Mrše, Mirka Tomljenovića, Kaić Kazimira, Ivice Keškića, Anto Kapetanovića i Ivana Faletara može se nedvosmisleno zaključiti da je Nikica Miloš zvani Kardelj nakon dovođenja iz BH banke u logor stadiona „Iskre“ pušten. Tek nakon što je ponovo uhapšen, ovaj put na nepoznatoj lokaciji, odveden je u prostorije BH banke u Bugojnu. Tako, svjedok Ivo Mršo ističe da je jedne prilike bio u uredu Dževada Mlaće i da je tu sreo svastiku i suprugu Nikice Miloša koje su mu tom prilikom rekle da je Nikica

[423] O-15/1 (Molba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-754/93 od 24.08.1993).
[424] O-15/1 (Molba komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-754/93 od 24.08.1993).
[425] T-171b (Nalaz Doma zdravlja Bugojno izdat na ime Nikice Miloša).
[426] T-172 (Službena zabilješka komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-770/93 od 27.08.1993).
[427] O-5/1 (Službena zabilješka komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-769/93 od 27.08.1993).
[428] T-610 (Nalog komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj 307-13-969/93 od 29.09.1993).

Miloš bio zatvoren pa pušten i onda opet uhapšen i odveden u BH banku.[429] Ostali svjedoci Mirko Tomljenović,[430] Kaić Kazimir,[431] Ivan Keškić,[432] Anto Kapetanović[433] i Ivan Faletar[434] bili su kategorični u svojim tvrdnjama da je Nikica Miloš zvani Kardelj nakon što je odveden u BH banku, vraćen i pušten, te da je onda odveden po drugi put nakon čega ga više nisu vidjeli.

314. Činjenicu zatočenja Nikice Miloša u BH banci u inkriminisanom periodu potvrđuje i svjedok Željko Miloš, koji je bio zatočen zajedno s njim u prostorijama BH banke. Željko Miloš je u svom svjedočenju istakao da je nakon određenog vremena zatočenja u BH banci zajedno sa Nikom i Ivom Milošom, od strane Šabić Nihada sproveden u pravcu Rostova. Iz sadržaja iskaza ovog svjedoka, da se zaključiti da su Nikica Miloš i Ivo Miloš nakon bjekstva svjedoka, ostali sa pripadnicima vojne policije 307. motorizovane brigade ARBiH i da im se od tada gubi svaki trag (paragraf 286).

315. Handžić Enes ističe da su zatočenici hrvatske nacionalnosti - osobe koje su smatrane ekstremima, od strane pripadnika vojne policije 307. motorizovane brigade u inkriminisanom periodu dovođeni u BH banku, tu zadržavani određeni period, i zatim odvođeni u pravcu Rostova od kada im se gubi svaki trag.[435] On ističe i da ova lica nikada nisu dovođena na informativne razgovore u prostorije organa bezbjednosti već da su od strane vojnih policajaca 307. motorizovane brigade odvođena direktno u prostorije BH banke.[436] Vinčević Hidajet, komandir voda vojne policije 307. m.b., svjedočio je na okolnosti zatočenja lica BH banci u Bugojnu. Ovaj svjedok ističe da su u prostoriji za zadržavanje BH banke jedno kraće vrijeme bila zatočena dva ili tri pripadnika HVO koji su tu dovedeni radi obavljanja informativnih razgovora.[437] Handžić Enes također ističe da je jedne prilike zajedno sa Šabić Nihadom, obišao zatočenike hrvatske nacionalnosti - osobe koje su smatrane ekstremima, koji su bili zatvoreni u objektu - motelu koji se nalazio negdje na lokalitetu Rostova.[438]

---

[429] Ivo Mršo (22.10.2008).
[430] Mirko Tomljenović (20.08.2008).
[431] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[432] Ivica Keškić (14.05.2008).
[433] Anto Kapetanović (22.10.2008).
[434] Ivan Faletar (03.03.2010).
[435] Handžić Enes (01.06.2011).
[436] Handžić Enes (15.06.2011).
[437] Vinčević Hidajet (05.05.2010).
[438] Handžić Enes (28.06.2011).

316. Slijedom svega navedenog, vijeće je utvrdilo da je Dautović Senad svjesno i voljno učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu Ratnog predsjedništva općine Bugojno, čiji je cilj i plan bio da se od zatočenih lica hrvatske nacionalnosti izdvoje osobe koje su smatrane ekstremima i ubiju. Iako postoje dokazi koji govore da je grupu „najekstremnijih lica“, činilo 23 ili 26 lica hrvatske nacionalnosti, vijeće je iz izvedenih dokaza utvrdilo da je u okviru ovog udruženog zločinačkog poduhvata, iz BH banke na nepoznatu lokaciju odvedeno 17 zatočenika lica hrvatske nacionalnosti, da je jedan zatočenik lišen života u prostorijama BH banke, a da je jedan uspio da pobjegne. Dokaze o sudbini ostalih lica sa spiska grupe za koja se smatralo da su najekstremnija vijeće iz izvedenih dokaza nije moglo utvrditi.

2. Radnje Dautović Senada

317. Iako ne postoje dokazi da je Dautović Senad aktivno učestvovao u donošenju odluke o likvidaciji navodnih ekstrema iz reda hrvatskog naroda (paragraf 246), nesumnjivo je da se svojim neprotivljenjem saglasio sa ovakvim ishodom. Za donošenje odluka Ratnog predsjedništva bila je potrebna saglasnost članova Ratnog predsjedništva (paragraf 243). Dakle, Dautović Senad se nije usprotivio ovoj nezakonitoj odluci, što je kao ravnopravan član Ratnog predsjedništva mogao i trebao učiniti, te je svojom šutnjom dao svoj doprinos ukupnom planu.

318. Handžić Enes ističe da misli da je Dautović bio prisutan prilikom pravljenja spiska „najekstremnijih lica“, no da nije učestvovao u posljednjim radnjama realizacije odnosno dovođenju ovih lica iz logora stadiona NK „Iskra“ u BH banku i potom njihovom odvođenju u nepoznatom pravcu.[439]

319. Dautović Senad je znao kakva sudbina čeka ova lica. Nema dokaza da je preduzeo bilo kakve radnje da spriječi realizaciju odluke o likvidaciji ovih lica ili pak da pokrene postupak ili istragu protiv lica koja su učestvovala u izvršenju ove odluke. Po funkciji koju je u inkriminisanom periodu obavljao (načelnik SJB Bugojno) takvo nešto je trebao preduzeti, kao što je to činio u drugim slučajevima. Primjera radi, Dautović Senad

[439] Handžić Enes (01.06.2011).

je, prema izvedenim dokazima, gotovo svakodnevno podnosio krivične prijave protiv počinilaca drugih krivičnih djela višem javnom tužiocu u Zenici.[440]

320. Nečinjenjem odnosno nesuprotstavljanjem ovoj odluci i nepoduzimanjem radnji da se izvršioci ovog krivičnog djela spriječe ili da se protiv njih pokrene istraga, Dautović Senad je dao značajan doprinos njegovom izvršenju, i u tome se ogleda njegova krivična odgovornost. Njegova šutnja praktično je uvjerila ostale učesnike da će njihova djela proći nekažnjeno. Za pitanje njegove odgovornosti nije od ključnog značaja šta je uradio, već šta nije uradio.

B. PRISILNO DAVANJE KRVI

1. Opća činjenična utvrđenja (Salon namještaja Slavonija Di)

(a) U periodu od 24.7.1993. godine do otprilike polovine 8-og mjeseca 1993. godine, a nakon što je na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno kojim je prisustvovao ili o kojima je bio obaviješten Dautović Senad, razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici u Bugojnu i odlučeno da se potrebna krv pribavi, naoružani pripadnici Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, su iz podrumskih prostorija Salona namještaja "Slavonija DI" koji se nalazi u neposrednoj blizini SJB Bugojno izvodili zatvorena lica hrvatske nacionalnosti

321. Vijeće nalazi da su u periodu od 24.7.1993. godine do otprilike polovine 8-og mjseca 1993. godine, a nakon što je na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno kojim je prisustvovao ili o kojima je bio obaviješten Dautović Senad, razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici u Bugojnu i odlučeno da se potrebna krv pribavi, naoružani pripadnici Armije RBiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno izvodili iz podrumskih prostorija Salona namještaja "Slavonija Di" koji se nalazi u neposrednoj blizini SJB Bugojno zatvorena lica hrvatske nacionalnosti.

[440] Vidi npr. O-161/04 (Krivična prijava SJB Bugojno od 06.08.1993); O-165/4 (Krivična prijava SJB Bugojno od 26.08.1993); O-171/4 (Krivična prijava SJB Bugojno od 21.09.1993); O-172/4 (Krivična prijava SJB Bugojno od 20.09.1993); O-174/4 (Krivična prijava SJB Bugojno od 24.09.1993); O-175/4 (Krivična prijava SJB Bugojno od 24.09.1993); O-176/4 (Krivična prijava SJB Bugojno od 13.09.1993); O-177/4 (Krivična prijava SJB Bugojno od 23.09.1993); O-178/4 (Krivična prijava SJB Bugojno od 23.09.1993).

322. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da je u periodu od 24.7.1993. godine u podrumskim prostorijama Salona namještaja Slavonija Di bio zatočen veliki broj lica hrvatske nacionalnosti. Naime, iz iskaza svjedoka Viktora Marosa,[441] Nikice Markovića,[442] Tomislava Turalije,[443] Bože Križanca,[444] Ozrena Gvozdenovića,[445] Radeta Marjanovića,[446] Damira Kolovrata,[447] Damira Grgića,[448] Vlatka Brnasa,[449] Ilije Udovičića,[450] Zrinka Alvira,[451] Zorana Pocrnje,[452] Mirka Tomljenovića,[453] Željka Miloša,[454] Marka Gunjače,[455] Drage Žulja,[456] Ivice Klarića,[457] Franje Veića,[458] svjedoka D,[459] Miroslava Marijanovića[460] proizilazi da su u periodu od 24.7.1993. godine, pa u narednih sedam do petnaest dana dovedeni i zatočeni do otprilike sredine 8. mjeseca u Salon namještaja Slavonija Di.

323. Kao što je opisano ranije u paragrafima 215 i 238, Ratno predsjedništvo je održavalo redovne i vanredne sjednice na kojima je razmatrana vojno bezbjednosna situacija u Bugojnu i okolini, kao i pitanja koja se tiču civilnog stanovništva.[461] Kao rezultat ovih razmatranja, Ratno predsjedništvo je donosilo odluke u vezi sa dešavanjima u Bugojnu. Predsjednik Ratnog predsjedništva je bio Dževad Mlaćo.[462] Pod njegovim vodstvom, Ratno predsjedništvo je donosilo i provodilo ove odluke na sjednicama. Iako nisu pronađeni svi zvanični zapisnici sa ovih sjednica, dnevnik Dževada Mlaće predstavlja zapisnik i sadrži bilješke koje su nastale u vrijeme održavanja ovih sjednica.

---

[441] Viktor Maros (17.12.2008).
[442] Nikica Marković (16.4.2008).
[443] Tomislav Turalija (25.2.2009).
[444] Božo Križanac (25.2.2009).
[445] Ozren Gvozdenović (10.12.2008).
[446] Rade Marjanović (11.3.2009).
[447] Damir Kolovrat (4.3.2009).
[448] Damir Grgić (4.3.2009).
[449] Vlatko Brnas (1.10.2008).
[450] Ilija Udovičić (3.9. 2008).
[451] Zrinko Alvir (5.9.2008).
[452] Zoran Pocrnja (20.8.2008).
[453] Mirko Tomljenović (20.8.2008).
[454] Željko Miloš (7.5.2008).
[455] Marko Gunjača (20.2.2008).
[456] Drago Žulj (27.2.2008).
[457] Ivica Klarić (27.2.2008).
[458] Franjo Veić (13.2.2008).
[459] Svjedok D (21.1.2009).
[460] Miroslav Marjanović (9.7.2008).
[461] T-640 – Dnevnik Dževada Mlaće.
[462] Dževad Mlaćo (23.4.2010).

324. Na sjednici od 22.7.1993. godine, članovi Ratnog predsjedništva su se saglasili: “Naredne odluke, iz razloga ekspeditivnosti, donositi bez posebnog zasjedanja uz obezbjeđenje saglasnosti članova Ratnog predsjedništva kroz kontakt (zadužen predsjednik)”.[463] Iako o odlukama koje su donesene izvan okvira ‘posebnog zasjedanja’ ne postoji pisani trag, same radnje koje su poduzeli članovi Ratnog predsjedništva ukazuju na to da su ove odluke donesene u skladu sa navedenim ‘ubrzanim postupkom’.

325. U dnevniku se navodi odluka Ratnog predsjedništva od dana 25.7.1993. godine da se pribavi potrebna krv za Ratnu bolnicu. Ova odluka je donesena uz korištenje navedenog ubrzanog postupka odlučivanja. Stoga, vijeće zaključuje da je za ovu odluku predsjednik pribavio saglasnost članova Ratnog predsjedništva. Ova prva odluka predstavljala je nastojanje da se civilno stanovništvo mobilizira za davanje krvi. Izdate su upute da se ovaj poziv emituje na lokalnoj radio stanici. Očigledno je da ova inicijativa nije bila u potpunosti uspješna. Na sjednici od 14.8.1993. godine, bio je prisutan, između ostalih, i Dautović Senad koga je Ratno predsjedništvo zadužilo za pribavljanje krvi za potrebe Ratne bolnice Bugojno.[464] Jasno je, čak iz same jezičke formulacije koja se koristi, da se ovo pribavljanje krvi razlikovalo od prethodnog poziva dobrovoljnim davaocima. U bilješkama sa ove sjednice iz dnevnika Dževada Mlaće spominje se mobilizacija davalaca krvi. Ovo je formulacija udruženog zločinačkog poduhvata. Iz događaja koji su uslijedili, vijeće zaključuje da se mobilizacija davalaca krvi odnosila na zatočena lica hrvatske nacionalnosti. Vijeće zaključuje, na osnovu navedenog, da je Dautović Senad znao za odluke Ratnog predsjedništva, te da je prisustvovao sjednicama na kojima su donesene odluke o pribavljanju krvi i da je prihvatio odgovornost za provođenje ove odluke.

326. Iskazi svjedoka potvrđuju da je jedan od metoda pribavljanja krvi bio uzimanje krvi od zatočenika. Prema navodima svjedoka Marka Gunjače “u Salonu je najviše nasilno uzimana krv”.[465] Svjedok dalje navodi da neko dođe u Salon namještaja Slavonija Di i traži zatočenike koji imaju krvnu grupu A. Ko god je imao ovu krvnu grupu morao je izaći. Svjedok Admir Slipac navodi da je bio pripadnik rezervnog sastava policije. U svom svjedočenju navodi da je najveći dio svojih dežurstava proveo “preko puta MUP-a, u civilnoj bolnici, koja je tada bila ratna”.[466]

---

[463] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće, bilješka od 22.7.1993).
[464] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće, bilješka od 14.8.1993).
[465] Marko Gunjača (20.2.2008).
[466] Admir Slipac (25.3.2009).

327. Nadalje, iz dokaza T-643 vidljivo je da je odlukom Ratnog predsjedništva od 15.7.1993. godine formirana Ratna bolnica.[467] Navedenom odlukom je određeno da će Ratna bolnica biti u prostorijama Doma zdravlja Bugojno, te da je obezbjeđenje Ratne bolnice u nadležnosti MUP-a Bugojno.

328. Obezbjeđenje Ratne bolnice stavljeno je u nadležnost Senada Dautovića. Svjedok Admir Slipac navodi da je on jedne prilike, po uputi doktora iz Ratne bolnice, otišao u Salon namještaja da vidi da li će neko dati krv. U bolnicu se vratio sa trojicom muškaraca, lica hrvatske nacionalnosti.[468] Vijeće nije poklonilo vjeru ovom svjedoku u dijelu iskaza koji se odnosi na navode svjedoka da su to bili dobrovoljni davaoci krvi, odnosno da su isti davali krv bez prisile. Vijeće smatra da je s obzirom na okruženje u kojem vladaju okolnosti prisile, u situaciji kada se lica nalaze u zatočeništvu teško utvrditi da li je određena radnja zaista dobrovoljna. Iako su neki svjedoci naveli da su dobrovoljno dali krv, što Sud smatra humanitarnim činom, ova činjenica je nedovoljna da odgovornu osobu oslobodi krivične odgovornosti.

329. Naime, svjedok Ilija Udovičić je potvrdio da su iz Salona namještaja zatočenici odvođeni na davanje krvi. Ovaj svjedok je također naveo da se tražila određena krvna grupa, te da su po tom osnovu grupe zatvorenika odvođene u Ratnu bolnicu na davanje krvi, dodavši da on nije išao iz razloga što je prešutio svoju krvnu grupu. Također svjedok navodi da ako neko od zatočenika nije išao na davanje krvi, da su mu prijetili da će ga prebiti.[469]

(b) među kojima i lica kojima je Dautović Senad garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava i koja su se predala Dautović Senadu, i odvodili ih u prostorije Doma zdravlja Bugojno u kojima je bila smještena i Ratna bolnica Bugojno, a koje se nalaze odmah preko puta SJB Bugojno i za čije obezbjeđenje je bila odgovorna SJB Bugojno

330. Vijeće nalazi da su među njima bila i lica kojima je Dautović Senad garantirao bezbjednost i postupanje u skladu sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava i koja su se predala Dautović Senadu, i odvodili ih u prostorije Doma zdravlja Bugojno u kojima

[467] T-643 (Odluka Ratnog predsjedništva o formiranju ratne bolnice od 15.7.1993. godine).
[468] Admir Slipac (25.3.2009).
[469] Ilija Udovičić (3.9.2008).

je bila smještena i Ratna bolnica Bugojno, a koje se nalaze odmah preko puta SJB Bugojno i za čije obezbjeđenje je bila odgovorna SJB Bugojno.

331. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da su se lica hrvatske nacionalnosti predala optuženom Dautović Senadu, te da im je on garantirao bezbjednost.

332. Svjedoci Slaven Brajković,[470] Miroslav Zelić, Josip Ćubela i Ilija Dujmović navode da je na pregovore oko uslova predaje Stipica Zelić išao sa Dautović Senadom. Miroslav Zelić navodi da su oni zaključili da bi ih Dautović mogao štititi.[471] Nadalje, navodi da su megafonom pozivani na predaju, te da im je garantirano da im „neće faliti dlaka s glave".[472]

333. Također, svjedok Josip Ćubela navodi da su se predali Dautović Senadu i da su položili oružje. Drago Žulj u svom svjedočenju navodi da se Stipica Zelić vratio sa pregovora i da ih je obavijestio da je pregovarao sa Dautovićem, te da mu je rečeno da će se prema njima korektno ponašati.[473] Svjedoci Nikica Marković i Željko Miloš su također potvrdili da su se predali Dautović Senadu i da su položili oružje.

334. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da su pripadnici Armije BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno iz prostorija Salona namještaja odvodili zatočenike u Dom zdravlja Bugojno, gdje je bila smještena Ratna bolnica Bugojno. Naime, svjedok Admir Slipac navodi da je on, kao pripadnik rezervnog sastava SJB Bugojno bio na ulazu u bolnicu (a što se odnosi na Ratnu bolnicu Bugojno) kao obezbjeđenje ulaza u Dom zdravlja.[474] Svjedok dalje navodi da je Salon namještaja Slavonija Di u kojem su bila zatočena lica hrvatske nacionalnosti bio u neposrednoj blizini Ratne bolnice Bugojno.

[470] Slaven Brajković (3.9.2008).
[471] Miroslav Zelić (20.2.2008).
[472] Miroslav Zelić (20.2.2008).
[473] Drago Žulj (27.2.2008).
[474] Admir Slipac (25.3.2009).

(c) gdje su za potrebe Ratne bolnice medicinske sestre protiv volje dovedenih zatočenika vadile krv istima nanoseći time tešku tjelesnu ili duševnu patnju zatočenicima, nakon čega su zatočenici ponovno vraćeni u Salon namještaja i zatvoreni,

335. Vijeće je utvrdilo da je tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da su pripadnici Armije BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno odvodili zatočenike u Ratnu bolnicu gdje su medicinske sestre, protiv volje zatočenika, istima vadile krv za potrebe Ratne bolnice, nanoseći time tešku tjelesnu ili duševnu patnju zatočenicima, nakon čega su zatočenici ponovo vraćeni u Salon namještaja i zatvoreni.

336. Vijeće je ranije obrazložilo da je na sjednici Ratnog predsjedništva konstatovano da je potrebna krv za Ratnu bolnicu, te da je za mobilizaciju davalaca krvi bio zadužen Dautović Senad (paragraf 325).

337. Svjedoci Ilija Udovičić i Marko Gunjača navode da su zatočenici iz Salona namještaja izvođeni na davanje krvi, te da su vođeni u Dom zdravlja u kojem je bila smještena Ratna bolnica. Također, svjedok Ilija Udovičić navodi da je odlazak na vađenje krvi organiziran na način da je tražena određena krvna grupa i da su tako formirane grupe zatočenika koji su odvođeni na vađenje krvi. Svjedoci su također naveli da su zatočenici koji su odvođeni na davanje krvi ponovo vraćeni i zatočeni u Salon namještaja.

338. Iz iskaza svjedoka vijeće zaključuje da davanje krvi nije bilo dobrovoljno. Prvo, svjedoci su bili zatočeni. Zatočeništvo predstavlja okruženje u kojem vladaju okolnosti prisile i stoga nije moguće utvrditi da li je osoba zaista pristala dobrovoljno dati krv. Pored toga, svjedok Marko Gunjača naveo je da je u Salonu namještaja nasilno uzimana krv od zatočenika. Iz ovog dijela iskaza, kao i ostalih dokaza o kojima je bilo riječi u ranijem tekstu, vijeće zaključuje da su medicinske sestre vadile krv zatočenicima protiv njihove volje.

339. Iako je davanje krvi samo po sebi bezopasan medicinski postupak, ipak se mora obaviti u odgovarajućim higijenskim uvjetima, uz određenu njegu koja se pruža davaocu. Nema nikakvih dokaza da su ovi uvjeti ispunjeni. Umjesto toga, način odabira zatočenika, prijetnja premlaćivanjem, činjenica da su davaoci imali status zatočenika, kao i invazivna priroda ovog medicinskog postupka, kada se posmatraju zajedno, ostavljaju ovo vijeće u uvjerenju da navedeni slučajevi prisilnog davanja krvi predstavljaju okrutno postupanje. Provedba plana prisilnog uzimanja krvi od zatočenika predstavlja namjeran čin kojim

se nanose teške tjelesne ili duševne patnje i koji predstavlja ozbiljnu povredu ljudskog dostojanstva.

2. Opća činjenična utvrđenja (Bugojno SJB)

(a) U periodu od 19.7.1993. godine pa do 25.8.1993. godine, a nakon što je na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno kojim je prisustvovao ili o kojim je bio obaviješten Dautović Senad, razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici u Bugojnu i odlučeno da se potrebna krv pribavi,

340. Vijeće je utvrdilo da u periodu od 19.7.1993. godine pa do 25.8.1993. godine, a nakon što je na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno kojim je prisustvovao ili o kojim je bio obaviješten Dautović Senad, razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici u Bugojnu i odlučeno da se potrebna krv pribavi.

341. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da je u navedenom periodu, na sjednicama Ratnog predsjedništva razmatran nedostatak krvi i odlučeno da se ista pribavi, kako je već ranije navedeno u paragrafu 325. Vijeće je početak perioda u okviru kojeg su zatočenici zatočeni u prostorije za zadržavanje SJB Bugojno izmijenilo u skladu sa dokazima provedenim na glavnom pretresu.

342. Vijeće je u prethodnim paragrafima obrazložilo da je Dautović Senad bio obaviješten o odluci Ratnog predsjedništva da se pribavi krv za Ratnu bolnicu i da je prisustvovao sjednici Ratnog predsjedništva na kojoj je on zadužen za mobilizaciju davalaca krvi.

(b) naoružani pripadnici Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, su iz podrumskih prostorija SJB Bugojno izvodili zatvorena lica hrvatske nacionalnosti među kojim osobama su bili i Kaić Kazimir, Sušilović Zlatko, Turalija Tomislav, Ivica Pavlović ali i druge zatočenike, i odvodili ih u prostorije Doma zdravlja Bugojno u kojima je bila smještena i Ratna bolnica Bugojno a koje se nalaze odmah preko puta SJB Bugojno i za čije obezbjeđenje je bila odgovorna SJB Bugojno, gdje su za potrebe Ratne bolnice medicinske sestre protiv volje dovedenih zatočenika vadile krv istima nanoseći im time tešku tjelesnu ili duševnu patnju, nakon čega su zatočenici ponovno vraćeni u iste prostorije SJB Bugojno i zatvoreni

343. Vijeće je utvrdilo da su naoružani pripadnici Armije RBiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, iz podrumskih prostorija SJB Bugojno izvodili zatvorena lica hrvatske nacionalnosti među kojim osobama su bili i Kaić Kazimir, Sušilović Zlatko, Turalija Tomislav, Ivica Pavlović ali i druge zatočenike, i odvodili ih u prostorije Doma zdravlja Bugojno u kojima je bila smještena i Ratna bolnica Bugojno a koje se nalaze odmah preko puta SJB Bugojno i za čije obezbjeđenje je bila odgovorna SJB Bugojno, gdje su za potrebe Ratne bolnice medicinske sestre protiv volje dovedenih zatočenika vadile krv istima nanoseći im time tešku tjelesnu ili duševnu patnju, nakon čega su zatočenici ponovno vraćeni u iste prostorije SJB Bugojno i zatvoreni.

344. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da su u navedenom periodu u prostorijama za zadržavanje SJB Bugojno bili zatvoreni Kaić Kazimir, Tomislav Turalija, Ivica Pavlović i dr. Naime, svjedok Mirko Tomljenović navodi da je napad bio 19.7.1993. godine i da je odveden u MUP.[475] Svjedok Dragan Nevjestić navodi da su u pošti zarobljeni 19.7.1993. godine.[476] Svjedok Ivica Pavlović je potvrdio da su zarobljeni 19.7.1993. godine.[477] Nadalje, svjedok Tomislav Turalija navodi da su se predali svi (njih petnaest ili šesnaest).[478]

345. Svjedok Kaić Kazimir navodi da je on zajedno sa Zlatkom Sušilovićem išao na davanje krvi, da su išli po dvojica. Svjedok je naglasio da tada nije dobrovoljno dao krv,

[475] Mirko Tomljenović (20.8.2008).
[476] Dragan Nevjestić (25.3.2009).
[477] Ivica Pavlović (3.11.2010).
[478] Tomislav Turalija (25.2.2009).

nego da je njemu i Zlatku Sušiloviću naređeno da idu na davanje krvi.[479] Svjedok Tomislav Turalija također navodi da je vođen na davanje krvi „neposredno preko puta u Dom zdravlja“.[480] Navodi da su jednu veče došla tri uniformisana pripadnika Armije BiH i da su tražili krvnu grupu B. Svjedok Turalija se nije dobrovoljno javio s obzirom da je bio zatočen i da nije htio sarađivati sa vojnicima. Pojasnio je da se zbog nedovoljne hrane nije osjećao dovoljno jakim da da krv. On je znao da ima krvnu grupu B s obzirom da je prije rata dobrovoljno dao krv više od 30 puta. Tada niko nije izveden na davanje krvi. Kasnije iste noći, grupa pripadnika Armije BiH je ponovo došla u prostorije za zadržavanje SJB Bugojno i prijetila da će ispitivanjem krvne grupe svim zatočenicima provjeriti da li neko ima B krvnu grupu. U tom trenutku, uplašen, svjedok je priznao da ima B krvnu grupu i odveden je u Dom zdravlja zajedno sa Ivicom Pavlovićem. Prema njegovim navodima, prilikom uzimanja krvi uzeto mu je 400 grama krvi.

346. Svjedok Stjepan Radoš također navodi u svom svjedočenju da je zajedno sa 10 zatočenika izvođen na davanje krvi. On je odveden u Dom zdravlja, u pratnji stražara, i tamo mu je vađena krv. Svjedok dalje navodi da ga niko nije pitao da li želi da da krv, te pretpostavlja da mu je uzeto otprilike 300-350 mililitara.[481]

347. Svjedok odbrane Ivica Pavlović je također potvrdio da je bio zatočen u prostorijama SJB Bugojno. On je naveo da je bila inicijativa za davanje krvi, da su zatočenici sami pristali da daju krv, te da na njih nije vršen nikakav pritisak u smislu prisiljavanja da daju krv.[482] Vijeće nije poklonilo vjeru svjedočenju ovog svjedoka u ovom dijelu.[483] Ovi navodi svjedoka Pavlovića nisu potkrijepljeni drugim dokazima, niti su u vezi sa drugim dokazima, uključujući iskaze svjedoka Tužilaštva. Pored toga, s obzirom na to da se plan davanja krvi odvijao u zatočeničkom objektu, iskaz ovog svjedoka čini se nelogičnim i nevjerodostojnim. Stoga, nema nikakvog osnova po kojem bi vijeće moglo pokloniti vjeru ovome svjedoku u odnosu na ostale svjedoke Tužilaštva koji su svjedočili na ove okolnosti. Iskaz ovog svjedoka je neubjedljiv i potpuno suprotan iskazima ostalih svjedoka koji su svjedočili o istim okolnostima. Čini se da je ovaj svjedok imao neke svoje razloge da svjedoči drugačije od ostalih zatočenika, ali sud te razloge nije utvrđivao smatrajući da su ostali svjedoci svjedočili identično kada je u pitanju njihov pristanak i dobrovoljnost.

---

[479] Kaić Kazimir (8.4.2009).
[480] Tomislav Turalija (25.2.2009).
[481] Stjepan Radoš (27.8.2008).
[482] Ivica Pavlović (3.11.2010).
[483] Ivica Pavlović (3.11.2010.)

348. Vijeće također zaključuje da odbrana nije ponudila dovoljno dokaza koji bi ukazali da u ovim prilikama nije korištena prisila. Odbrana navodi da su o činjenici da od zatočenika nije prisilno uzimana krv svjedočili Eniz Rujanac i Mustafa Strukar. Međutim, ovi svjedoci su naveli jedino da im nije poznato da je od zatočenika prisilno uzimana krv. Isto tako valja napomenuti da su ovi svjedoci ljekari i da nije ni očekivati da bi ovi svjedoci svjedočili o eventualnim postupcima koji bi se kosili sa ljekarskom etikom, a isto tako suprotno svjedočenje bi moglo inkriminirati i same svjedoke koji nisu bili dužni odgovrati na pitanja koja bi njih mogla izložiti eventualnom krivičnom gonjenju. Međutim vrlo važno je napomenuti da su svjedoci potvrdili da je u tom periodu, naročito u toku i nakon sukoba Ratnoj bolnici Bugojno bila potrebna krv za operativne zahvate.[484]

349. Svjedok Tomislav Turalija navodi da su zatočenici vođeni na davanje krvi koja je bila potrebna Ratnoj bolnici.[485] Činjenica da je Ratnoj bolnici bila potrebna krv proizilazi također iz dokaza Tužilaštva T-640, u kojem se u bilješci od dana 25.7.1993. godine navodi "krv za ratnu bolnicu", iz čega slijedi da je bilo potrebno urgentno pribaviti krv za Ratnu bolnicu. Ovo su također potvrdili svjedoci odbrane i Tužilaštva. Svjedoci Eniz Rujanac i Mustafa Strukar u svom svjedočenju navode da je u tom periodu bilo potrebno pribaviti krv za operacije ranjenika koji su svakodnevno pristizali u Ratnu bolnicu.[486] Svjedok Admir Slipac, koji je bio na obezbjeđenju Ratne bolnice, također navodi da je bio prisutan prilikom saniranja jednog od ranjenika, te da je tom prilikom bilo potrebno pribaviti krv.[487]

350. Način vađenja krvi opisuje svjedok Tomislav Turalija. On navodi da je, prema njegovom viđenju, uzeto mnogo krvi, toliko da se obratio medicinskoj sestri riječima: "Nećete dozvoliti da ta vrećica pukne!",[488] na šta mu medicinska sestra nije ništa odgovorila. Svjedok Kaić Kazimir navodi da su nakon vađenja krvi vraćeni u prostorije za zadržavanje SJB Bugojno i da nije bilo nikakve poštede niti dodatne hrane ili tečnosti da se nadoknadi gubitak krvi.[489] Svjedok Tomislav Turalija također navodi da je bio zabrinut, nakon što mu je izvađena krv, kako će istu nadomjestiti zbog uslova u kojima se nalazio za vrijeme zatočenja u prostorijama za zadržavanje – SJB Bugojno.

---

[484] Eniz Rujanac (10.11.2010); Mustafa Strukar (10.11.2010).
[485] Tomislav Turalija (25.2.2009).
[486] Eniz Rujanac (10.11.2010); Mustafa Strukar (10.11.2010).
[487] Admir Slipac (25.3.2008).
[488] Tomislav Turalija (25.2.2009).
[489] Kaić Kazimir (8.4.2009).

351. Vijeće nalazi da je vađenje krvi zatočenicima koji su bili zatočeni u SJB Bugojno na gore opisani način dovelo do nanošenja teškog tjelesnog ili duševnog bola i patnje, i da stoga predstavlja krivično djelo nečovječnog postupanja.

3. Opća činjenična utvrđenja (Gimnazija)

(a) U periodu od 18.7.1993. godine do otprilike polovine 9. mjeseca, a nakon što je na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno kojim je prisustvovao ili o kojim je bio obaviješten Dautović Senad, razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici u Bugojnu i odlučeno da se potrebna krv pribavi,

352. Vijeće je utvrdilo da je u periodu od 18.7.1993. godine do otprilike polovine 9. mjeseca, a nakon što je na sjednicama Ratnog predsjedništva općine Bugojno kojim je prisustvovao ili o kojim je bio obaviješten Dautović Senad, razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici u Bugojnu i odlučeno da se potrebna krv pribavi.

353. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da je u navedenom periodu Dautović Senad prisustvovao ili bio obaviješten o sjednicama Ratnog predsjedništva na kojima je razmatran nedostatak krvi u Ratnoj bolnici Bugojno, te da je Dautović Senad zadužen za mobilizaciju davalaca krvi.

(b) naoružani pripadnici Armije R BiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, su iz neuvjetnih podrumskih prostorija SJB Bugojno izvodili zatvorena lica hrvatske nacionalnosti, među kojim osobama je bio i Zoran Gvozden ali i drugi zatočenici, i odvodili ih u prostorije Doma zdravlja Bugojno u kojima je bila smještena i Ratna bolnica Bugojno a koje se nalaze odmah preko puta SJB Bugojno,

354. Vijeće nalazi da su naoružani pripadnici Armije RBiH, Štaba odbrane Bugojno i SJB Bugojno, iz neuvjetnih podrumskih prostorija SJB Bugojno izvodili zatvorena lica hrvatske nacionalnosti, među kojim osobama je bio i Zoran Gvozden ali i drugi zatočenici, i odvodili ih u prostorije Doma zdravlja Bugojno u kojima je bila smještena i Ratna bolnica Bugojno a koje se nalaze odmah preko puta SJB Bugojno.

355. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da su u gore

navedenom periodu u prostorijama Gimnazije, u kojoj je bila smještena Policijska stanica Centar, a koja je bila dio SJB Bugojno, bila zatočena lica hrvatske nacionalnosti. Vijeće će u dijelu presude koji se odnosi na prostor Gimnazije detaljnije obrazložiti koji zatočenici su boravili u Gimnaziji i u kakvim uslovima (paragraf 397).

356. Zoran Gvozden u svom svjedočnju navodi da je za vrijeme zatočenja u Gimnaziji izvođen samo jednom, i to na vađenje krvi u Dom zdravlja. U Dom zdravlja je otišao u pratnji dvojice pripadnika Armije BiH. Navodi da je tada tražena nulta krvna grupa i da se niko od zatočenika nije javio. Provjerili su njegovu grupu u kartonu i zatim ga odveli na vađenje krvi. Naveo je da su mu uzeli duplu dozu. Razlog zbog kojeg su mu uzeli duplu dozu svjedok nalazi u činjenici da je drugi zatočenik koji je s njim odveden rekao da je bolovao žuticu i da mu zbog toga nije uzeta krv.[490]

357. Svjedok Gvozden je naveo da je on inače dobrovoljni davalac krvi, ali da tada nije dao krv dobrovoljno.[491] Navode svjedoka Gvozdena je potvrdio i svjedok D.[492] Nadalje, svjedok Dragan Nevjestić je takođe potvrdio da su zatočenici vođeni na davanje krvi. Naveo je da on nije vođen jer je bolovao žuticu.[493]

358. Vijeće je saslušalo dva svjedoka odbrane, Eniza Rujanca i Mustafu Strukara.[494] Obojica su bili doktori u Ratnoj bolnici. Obojica su rekli da su izvodili operativne zahvate u Ratnoj bolnici. Međutim, obojica su opovrgli da su imali saznanja o prisilnom uzimanju krvi. Vijeće nalazi da su iskazi ovih svjedoka u suprotnosti sa iskazima svjedoka Tužilaštva. Vijeće napominje da su njihovi iskazi posebno elaborirani u prethodnim tačkama presude.

[490] Zoran Gvozden (21.1.2009).
[491] Zoran Gvozden (21.1.2009).
[492] Svjedok D (21.1.2009).
[493] Dragan Nevjestić (25.3.2009).
[494] Eniz Rujanac (10.11.2010); Mustafa Strukar (10.11.2010).

(c) gdje su nečovječno i okrutno postupali prema zatočenicima koje su doveli prisiljavajući ih da daju krv za potrebe ranjenih pripadnika ARBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno, a medicinske sestre protiv volje dovedenih zatočenika su i izvadile krv istima, nakon čega su zatočenici ponovno vraćeni u iste prostorije Policijske stanice Centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu i zatvoreni,

359. Vijeće je utvrdilo da su nečovječno i okrutno postupali prema zatočenicima koje su doveli prisiljavajući ih da daju krv za potrebe ranjenih pripadnika ARBiH Bugojno, SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno, a medicinske sestre protiv volje dovedenih zatočenika su i izvadile krv istima, nakon čega su zatočenici ponovno vraćeni u iste prostorije Policijske stanice Centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu i zatvoreni.

360. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da se prema zatočenicima nečovječno i okrutno postupalo prilikom vađenja krvi, posebno ako se ima u vidu da zatočenici nisu dobrovoljno pristali na davanje krvi, kao što je gore navedeno.

4. Radnje Dautović Senada (Salon namještaja Slavonija DI, SJB Bugojno i Gimnazija)

(a) a optuženi Dautović Senad kao jedan od komandanata Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata kojem se pridružio, znao je da se od zatočenika zatvorenih u Salonu namještaja uzima krv na navedeni način, svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu i svojim činjenjem i nečinjenjem, značajno je doprinosio ovom udruženom zločinačkom poduhvatu.

(b) a Dautović Senad kao jedan od komandanata Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata kojem se pridružio, znao je da se od zatočenika zatvorenih u Policijskoj stanici Centar Bugojno i SJB Bugojno uzima krv na navedeni način, svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu i svojim činjenjem i nečinjenjem, značajno je doprinosio ovom udruženom zločinačkom poduhvatu.

361. Vijeće je utvrdilo da optuženi Dautović Senad kao jedan od komandanata Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojno i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata kojem se pridružio, znao je da se od zatočenika zatvorenih u Salonu namještaja uzima krv na navedeni način, svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu i svojim činjenjem i nečinjenjem, značajno je doprinosio ovom udruženom zločinačkom poduhvatu.

362. Nadalje, Vijeće nalazi da Dautović Senad kao jedan od komandanata Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojno i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata kojem se pridružio, znao je da se od zatočenika zatvorenih u Policijskoj stanici Centar Bugojno uzima krv na navedeni način, svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu i svojim činjenjem i

nečinjenjem, značajno je doprinosio ovom udruženom zločinačkom poduhvatu.

363. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da je Senad Dautović u inkriminisanom periodu bio jedan od komandanata Objedinjene komande Armije RBiH – Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno, po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno.

364. Formiranje Objedinjene komande na području Bugojna je objasnio vještak Fikret Muslimović, a njeno postojanje je potvrdio i svjedok Selmo Cikotić. Prema svjedočenju svjedoka Selme Cikotića, formiranje Objedinjene komande je bilo mimo pravila Armije BiH. Formiranje i funkcionisanje Objedinjene komande vijeće je prethodno obrazložilo (u paragrafima 225 - 226).

365. Iz dokaza T-514 vidljivo je da je naredbu kao jedan od komandanata potpisao Dautović Senad, što potvrđuje činjenicu da je Dautović Senad bio jedan od nekoliko komandanata Objedinjene komande. Svjedok Selmo Cikotić je takođe potvrdio da je Dautović Senad bio jedan od članova Objedinjene komande. U skladu sa dokazima izvedenim na glavnom pretresu, vijeće je u ovom pogledu djelimično izmijenilo činjenični supstrat optužnice posebno vodeći računa da izmjena ne bude na štetu optuženog, te je zaključilo da je optuženi Dautović bio jedan od nekoliko komandanata Objedinjene komande, a ne jedini komandant Objedinjene komande.

366. Činjenicu da je optuženi bio član Ratnog predsjedništva vijeće temelji na iskazu svjedoka Dževada Mlaće, te na dokazu T-640.[495] Naime Dževad Mlaćo je potvrdio da je optuženi Dautović bio član Ratnog predsjedništva. Iz dokaza T-640 vidljivo je da je na svakoj sjednici Ratnog predsjedništva Dautović prisutan, te ukoliko nije prisutan, isto je naznačeno. Tokom dokaznog postupka odbrana optuženog Dautović Senada nije osporavala činjenicu da je isti bio član Ratnog predsjedništva.

367. U dokazu T-600 navodi se da je Dautović Senad na poziciji načelnika SJB-a bio od dana 20.3.1993. godine do 13.11.1993. godine.[496] Odbrana optuženog Dautovića takođe nije osporavala činjenicu da je u navedenom periodu bio načelnik SJB. Odbrana je navodila da je Dautović Senad na ovoj poziciji bio do 7.12.1993. godine. Ovu tvrdnju

[495] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće).
[496] T-600 (Personalni karton Dautović Senada).

odbrana temelji na dokazu T-585.[497] Odbrana navodi da je Dautović Senad stupio na funkciju pomoćnika komandanta za bezbjednost dana 7.12.1993. godine. U optužnici je navedeno da je Dautović Senad na funkciji načelnika SJB bio do otprilike polovine 11. mjeseca.

368. Vijeće je u ovome pogledu, a na osnovu rezultata dokaznog postupka, izmijenilo činjenični supstrat optužnice na način da je preciziralo da je Dautović Senad na funkciji pomoćnika komandanta za bezbjednost od 13.11.1993. godine. Naime, iz dokaza T-600 vidljivo je da je Dautović Senad bio na funkciji načelnika SJB od 20.3. do 13.11.1993. godine, a da je na funkciju pomoćnika komandanta za bezbjednost prešao 13.11.1993. godine. [498] Nadalje, iz dokaza O-10/1 vidljivo je da je dana 30.11.1993. godine naredbu potpisao Dautović Senad kao načelnik službe bezbjednosti, što upućuje da je Dautović bio u Operativnoj grupi „Zapad“ i prije 7.12.1993. godine.[499]

369. Iz gore navedenog, vijeće zaključuje da je Dautović Senad na funkciju pomoćnika komandanta za bezbjednost došao dana 13.11.1993. godine.

370. Kada je u pitanju prisustvo vojnih struktura sjednicama Ratnog predsjedništva, Selmo Cikotić je u svom svjedočenju naveo da je i on sam povremeno prisustvovao sjednicama Ratnog predsjedništva, te da su na istim sjednicama prisustvovali i komandant brigade, komandant opštinskog štaba TO, a povremeno i drugi pripadnici struktura Armije BiH.[500]

371. Prisustvo pripadnika Armije BiH, odnosno OG Zapad i 307. brigade navodi se u dokazu T-640. Tako npr. sjednici Ratnog predsjedništva koja je održana dana 26.7.1993. godine prisustvovao je Tahir Granić. Prema dokazima koji su izvedeni na glavnom pretresu, Tahir Granić je bio komandant 307. motorizovane brigade. Tahir Granić je takođe prisustvovao i redovnoj sjednici Ratnog predsjedništva od 1.8.1993. godine, sjednici održanoj dana 4.8.1993. godine, kao i na nekoliko drugih sjednica.

372. Osim toga, na sjednicama Ratnog predsjedništva održanim dana 8.8, 9.8. i 12.8.1993. godine prisustvovao je i Selmo Cikotić, koji je bio komandant Operativne grupe

[497] T-585 (Zapisnik o primopredaji dokumenata organu bezbjednosti OG „Zapad“ od 7.12.1993. godine).
[498] T-600 (Personalni karton Dautović Senada).
[499] O10-1 (Naredba OG „Zapad“ od 30.11.1993. godine).
[500] Selmo Cikotić (21.4.2010).

„Zapad“. Prisustvo na ovim sjednicama Ratnog predsjedništva potvrdio je i sam svjedok Selmo Cikotić.[501]

373. Iz gore navedenog, vijeće zaključuje da je optuženi Dautović Senad bio ravopravni član Ratnog predsjedništva. Prisustvovao je sastanku od 14.8.1993. godine i stoga je bio upoznat sa planom prikupljanja krvi, odnosno vađenja krvi od zatočenika, kao i sa činjenicom da je upravo on zadužen za realizaciju tog plana. Također, Dautović Senad je bio nadređen licima koja su obezbjeđivala Dom zdravlja Bugojno u kojem je bila smještena Ratna bolnica, a neki od njegovih podređenih odlazili su u prostorije Salona namještaja Slavonija Di i odvodili zatočenike na davanje krvi u Ratnu bolnicu.

374. Također, vijeće zaključuje da je Dautović Senad bio nadređeni pripadnicima SJB Bugojno. Pored toga, pripadnici Armije BiH i Štaba odbrane Bugojno koji su dovodili zatočena lica hrvatske nacionalnosti iz prostorija Salona namještaja u Ratnu bolnicu, u ovom dijelu također su postupali po njegovim instrukcijama. Ove radnje su poduzete radi ispunjenja Dautovićevog plana da se pribavi potrebna krv. Vijeće zaključuje da je i Tahir Granić bio učesnik ovog udruženog zločibačkog poduhvata, s obzirom da su njegovi podređeni korišteni od strane Dautovuć Senada u cilju pribavljanja potrebne krvi.

375. Postojao je čitav niz zajedničkih odluka koje su donijeli članovi Ratnog predsjedništva i ostali da se pribavi krv. Senad Dautović je bio pripadnik ove grupe i prihvatio je odgovornost za realizaciju plana. Ovo predstavlja značajan doprinos u udruženom zločinačkom poduhvatu.

376. U ovom slučaju same radnje dovoljno govore. Nema nikakve sumnje da je Senad Dautović htio izvršenje ovih radnji. Kao načelnik policije znao je kako treba postupati sa zarobljenicima. Znao je da zarobljenik ili lice koje ne želi dobrovoljno dati krv ne mogu biti prisilno podvrgnuti ovom medicinskom postupku.

377. U dnevniku Dževada Mlaće nema nikakvih naznaka da je Dautović Senad odbio ovaj zadatak. Nema naznaka da se tome usprotivio na bilo koji način, imajući u vidu nezakonitost ovih radnji. Ni u jednom trenutku se Dautović nije povukao iz Ratnog predsjedništva, niti se usprotivio odlukama ovog tijela ili poduzeo bilo šta što bi moglo ukazati na odsustvo njegove namjere da se pridruži izvršenju ovog plana. Radnje koje su

[501] Selmo Cikotić (21.4.2010).

uslijedile nakon sastanka od 14.8.1993. ukazuju na to da je zadatak prihvaćen i da se Dautović fokusirao na ispunjenje ciljeva ovog zadatka.

378. U prethodnim paragrafima vijeće je obrazlažilo kako je Dautović Senad svojom šutnjom i nečinjenjem učestvovao u zajedničkom planu da se pribavi krv. Osim toga, on je kao načelnik policije bio direktno odgovoran za aktivnosti u prostorijama SJB Bugojno i bio nadređeni prisutnim policajcima. Njegovo korištenje podređenih u realizaciji zadatka pribavljanja krvi predstavlja značajan doprinos u udruženom zločinačkom poduhvatu.

379. Dešavanja u njegovoj policijskoj stanici jasno pokazuju njegovu namjeru da učestvuje u izvršenju krivičnog djela, kao i njegovu namjeru da se pridruži većoj grupi. Dva objekta gdje su se predmetna dešavanja odigrala bili su mjesta nad kojima je imao potpunu kontrolu (SJB Bugojno i Gimnazija). Da je želio zaustaviti ili spriječiti nezakonito postupanje, mogao je to učiniti. Dokazi ukazuju na jasan obrazac namjernog postupanja. Ovdje se nije radilo o nasumičnim ili neplaniranim radnjama, već o radnjama koje su poduzete u okviru zajedničkog plana da se pribave dovoljne količine krvi za potrebe lokalne ratne bolnice.

380. Pretresno vijeće stoga nalazi da radnje uzimanja krvi od ovih zatočenika predstavljaju okrutno i nečovječno postupanje. Nadalje, poduzete radnje su rezultat udruženog zločinačkog poduhvata koji su planirali članovi Ratnog predsjedništva i koji je izvršilo civilno i vojno osoblje. Plan je sproveden od strane Dautović Senada, čime je značajno doprinio ovom udruženom zločinačkom poduhvatu budući da se nije usprotivio niti je odbio da učestvuje u odluci Ratnog predsjedništva da se pribavi krv, te da je poduzeo radnje da se odluka o prisilnom uzimanju krvi od zatočenika sprovede u djelo.

C. U SJB BUGOJNO

1. Opća činjenična utvrđenja

(a) U periodu od 19.7.1993. godine pa do 25.8.1993. godine **Dautović Senad** je dozvolio pripadnicima SJB Bugojno da u prostorije SJB Bugojno i to prostorije za zadržavanje-pritvor koji se nalazi u podrumu SJB Bugojno zatvaraju i drže zatvorene muškarce lica hrvatske nacionalnosti koji su se predali pripadnicima SJB Bugojno, među kojim zatočenicima su bili i Kaić Kazimir, Sušilović Zlatko, Turalija Tomislav, Ivica Pavlović i drugi zatočenici koji su bili zatvoreni u premalim prostorima, da bi ih zatim sproveli u prostorije Gimnazije u Bugojnu u kojima je bila smještena Policijska stanica Centar Stanice javne bezbjednosti Bugojno i zatvorili u podrumske prostorije Gimnazije gdje je već bio zatočen veći broj osoba hrvatske nacionalnosti,

381. Vijeće je utvrdilo da je u periodu od 19.7.1993. godine pa do 25.8.1993. godine **Dautović Senad** dozvolio pripadnicima SJB Bugojno da u prostorije SJB Bugojno i to prostorije za zadržavanje-pritvor koji se nalazi u podrumu SJB Bugojno zatvaraju i drže zatvorene muškarce lica hrvatske nacionalnosti koji su se predali pripadnicima SJB Bugojno, među kojim zatočenicima su bili i Kaić Kazimir, Turalija Tomislav, Ivica Pavlović i drugi zatočenici koji su bili zatvoreni u premalim prostorima, da bi ih zatim sproveli u prostorije Gimnazije u Bugojnu u kojima je bila smještena Policijska stanica Centar Stanice javne bezbjednosti Bugojno i zatvorili u podrumske prostorije Gimnazije gdje je već bio zatočen veći broj osoba hrvatske nacionalnosti.

382. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da su u navedenom periodu u prostorijama za zadržavanje SJB Bugojno zatočeni muškarci lica hrvatske nacionalnosti. Držanje zarobljenika u zatočeništvu u kraćem vremenskom periodu nakon završetka sukoba nije samo po sebi nezakonito. Međutim, držanje osoba u zatočeništvu pod nečovječnim uvjetima može predstavljati krivično djelo.

383. Naime, svjedoci Mirko Tomljenović,[502] Dragan Nevjestić,[503] Ivica Pavlović[504] i Tomislav Turalija[505] u svojim iskazima navode da su se dana 19.7.1993. godine predali

[502] Miro Tomljenović (20.8.2008).

pripadnicima SJB Bugojno i da su odvedeni u prostorije za zadržavanje SJB Bugojno. Svjedok Kaić Kazimir navodi da je dana 19.7.1993. godine bio u svome stanu, te da su dva policajca došla po njega i odvela ga u prostorije MUP-a.[506] Svjedok dalje navodi da je jednom izvođen na saslušanje kada su mu uzeti lični podaci.

384. U svom iskazu svjedok Kaić Kazimir navodi da je jedan dan došao furgon, te da su svi zatočenici iz SJB Bugojno prebačeni u Gimnaziju.[507]

385. Nadalje, iz dokaza T-579 (Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti od 25.8.1993. godine) vidljivo je da su zatočenici iz SJB Bugojno premješteni u zgradu Gimnazije.[508] Vijeće nalazi da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da su zatočenici koji su bili smješteni u prostorijama za zadržavanje – pritvor SJB Bugojno dana 25.8.1993. godine izmješteni u prostorije Gimnazije.

386. Ova činjenica je bitna s obzirom da ukazuje na period u kojem su zatočenici bili smješteni u policijskoj stanici. Na osnovu ovih činjenica Vijeće zaključuje da su zatvorenici bili držani u prenatrpanim uslovima u policijskoj stanici u periodu od oko 35 dana.

387. Iz dokaza T-579 proizilazi da su u prostorijama SJB Bugojno zatočena lica hrvatske nacionalnosti.[509] Svjedok Dragan Nevjestić navodi da se njh 17 predalo i svi su odvedeni u MUP i smješteni u podrumskim prostorijama.[510] Svjedok Ivica Pavlović navodi takođe da se njih 17 predalo i das u odvedeni u prostorije MUP-a i zatovreni u podrumske prostorije. Dalje, svjedok navodi da su bili "nagurani u podrumu, da su bile tri prostorije".[511] Iz iskaza svjedoka proizilazi da je zatočenih lica hrvatske nacionalnosti u prostorijama za zadržavanje SJB Bugojno bilo puno u odnosu na kapacitete tih prostorija.

388. Zatvaranje u prenatrpanim podrumskim prostorijama u periodu od oko 35 dana predstavljalo je okrutno postupanje. Treba naglasiti da je Ratno predsjedništvo imalo mogućnost da prema potrebi pronađe, obezbijedi i izuzme odgovarajuće zgrade. Iako je vjerovatno postojao mali broj objekata koji su se mogli koristiti u svrhu smještaja

[503] Dragan Nevjestić (25.3.2009).
[504] Ivica Pavlović (3.11.2010).
[505] Tomislav Turalija (25.2.2009).
[506] Kaić Kazimir (8.4.2009).
[507] Kaić Kazimir (8.4.2009).
[508] T-579 (Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti od 25.8.1993. godine).
[509] T-579 - Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti od 25.8.1993. godine.
[510] Dragan Nevjestić (25.3.2009).
[511] Ivica Pavlović (3.11.2010).

zatvorenika u ovom početnom periodu, nisu izvedeni nikakvi dokazi koji bi ukazali na to da nije bilo moguće koristiti neke druge objekte kako bi se izbjegla prenatrpanost prostorija.

2. Radnje Senada Dautovića

(a) **Dautović Senad** kao načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije SJB Bugojno iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika.

389. Vijeće je utvrdilo da je **Dautović Senad** kao načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije SJB Bugojno iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika.

390. Vijeće je u prethodnim paragrafu 233, obrazložilo da je Senad Dautović u inkriminisano vrijeme bio načelnik SJB Bugojno.

391. Iz dokaza T-600 je vidljivo da je optuženi Dautović Senad na funkciji načelnika policije bio od 20.3.1993. godine do 13.11.1993. godine.[512] Obnašanje ove funkcije odbrana Dautovića nije osporavala.

392. Također, vijeće je u prethodnim paragrafima obrazložilo da je Dautović Senad bio član Ratnog predsjedništva općine Bugojno. Odbrana također nije osporavala činjenicu da je Dautović Senad bio član Ratnog predsjedništva.

393. Iz svega gore navedenog, Vijeće zaključuje da je Dautović Senad bio načelnik SJB Bugojno i da je dozvolio da osobe hrvatske nacionalnosti budu zatvorene u nečovječnim uslovima u prostorijama za zadržavanje SJB Bugojno. Na taj način optuženi Dautović snosi krivičnu odgovornost.

394. Kao načelnik policije, Dautović Senad je bio odgovoran za postupanje prema zatočenim licima u prostorijama za zadržavanje koje su se nalazile u SJB Bugojno. Iz dokaza proizilazi da je imao saznanja o uvjetima koji su tamo vladali. Prvo, razgovarao je

sa zatvorenicima o tim uvjetima. Drugo, često je i sam bio na licu mjesta s obzirom da se tu nalazilo njegovo radno mjesto. Treće, kao načelnik imao je saznanja o tome ko se nalazi u zgradi, koliko je zatočenika smješteno tu i kakvi su uslovi zatočenja. Loši uslovi koji su vladali u prostorijama u kojima su zatvorenici boravili bili su takve prirode da bi bili očigledni svakome u poziciji načelnika, s obzirom na to da je problem prenatrpanosti bio očit, te da su zatvorenici boravili u takvim uslovima u periodu dužem od mjesec dana.

395. Zapravo, svjedok Ivica Pavlović navodi da mu je stražar u SJB Bugojno rekao da je Dautović Senad "zapovjednik zatvora".[513] Svjedok dalje navodi da je tražio da razgovara sa Dautovićem, s obzirom na njegovo zdravstveno stanje i loše uslove zatočenja. Prema navodima svjedoka, Dautović mu je prvo odgovorio da ga ne može pustiti dok se ne riješi situacija.[514] Međutim, svjedok Pavlović je sutradan pušten kući zbog njegovog zdravstvenog stanja. Na osnovu ovoga, Vijeće zaključuje da je Dautović imao saznanja o uslovima zatočenja, te da je imao značajnu kontrolu nad zatvorenicima za koje je bio zadužen.

[512] T-600 (Personalni karton Senada Dautovića).
[513] Ivica Pavlović (3.11.2010).
[514] Ivica Pavlović (3.11.2010).

D. U GIMNAZIJI U BUGOJNU I DOMU ZDRAVLJA – RATNOJ BOLNICI U BUGOJNU

1. Opšta činjenična utvrđenja

(a) U periodu od 19.07.1993. godine do otprilike 08.10.1993. godine **Dautović Senad** je dozvolio pripadnicima Policijske stanice Centar Stanice javne bezbjednosti Bugojno, koja je bila smještena u zgradi Gimnazije u Bugojnu i SJB Bugojno, da u neuvjetne i male podrumske prostorije, fiskulturnu dvoranu zgrade Gimnazije i druge prostorije Gimnazije zatvaraju i drže zatvorenim lica hrvatske nacionalnosti, ukupno do 100 zatočenika, koji nisu imali dovoljno hrane, vode, svjetla, ventilacije, slobodnog pristupa nužnicima i bili lišeni mogućnosti obavljanja osnovnih higijenskih potreba, da bi otprilike 08.10.1993. godine svi u tom trenutku zatečeni zatvorenici iz ovih prostora bili prebačeni u logor Stadion "NK Iskra" u Bugojnu, a **Dautović Senad** je, kao načelnik SJB Bugojno, dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije Policijske stanice Centar SJB Bugojno iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika i da zatvorenicima nisu obezbijeđeni osnovni životni uvjeti za boravak u tim prostorijama

396. Vijeće zaključuje da je u periodu od 19.7.1993. do otprilike 8.10.1993. godine, **Dautović Senad** dozvolio pripadnicima Policijske stanice Centar Stanice javne bezbjednosti Bugojno, koja je bila smještena u prostorijama Gimnazije Bugojno i SJB Bugojno, da u neuvjetne i male podrumske prostorije, fiskulturnu dvoranu zgrade Gimnazije i druge prostorije Gimnazije zatvaraju i drže zatvorenim lica hrvatske nacionalnosti, ukupno do 100 zatočenika, koji nisu imali dovoljno hrane, vode, svjetla, ventilacije, slobodnog pristupa nužnicima i bili lišeni mogućnosti obavljanja osnovnih higijenskih potreba, da bi otprilike 8.10.1993. godine svi u tom trenutku zatočeni zatvorenici iz ovih prostora bili prebačeni u logor Stadion „NK Iskra" u Bugojnu, a **Dautović Senad** je, kao načelnik SJB Bugojno, dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije Policijske stanice Centar SJB Bugojno iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika i da zatvorenicima nisu obezbijeđeni osnovni životni uvjeti za boravak u tim prostorijama.

397. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da su u periodu od 19.7.1993. godine, a ne od 18.7.1993. godine kako je navedeno u optužnici, do otprilke 8.10.1993. godine u prostorijama Policijske stanice Centar Stanice javne bezbjednosti

Bugojno, koja je bila smještena u prostorijama Gimnazije Bugojno, bila zatočena lica hrvatske nacionalnosti. Ovo je dokazano iskazima slijedećih svjedoka: Đikić Ivice,[515] Bože Križanca,[516] Kaić Kazimira,[517] Dragana Boškića,[518] Ozrena Gvozdenovića,[519] Rade Marjanovića,[520] Stjepana Cvijanovića,[521] Damira Kolovrata,[522] Džalto Berislavaa[523] Slavena Brajkovića,[524] Kasalo Dragana,[525] svjedoka B,[526] Ištuk Željka,[527] Mršo Ive,[528] Gordana Raića,[529] Frane Veića,[530] Miroslava Zelića,[531] Gunjača Marka,[532] Ivice Klarića,[533] Stipice Džapića,[534] svjedoka D,[535] Berislava Jezidžića[536] i Zorana Gvozdena.[537] Ovi svjedoci su naveli da su 19.7.1993. godine dovedeni u Gimnaziju. Neki od svjedoka, kao što su svjedok B i Ivo Mršo, su odvedeni iz svog stana, dok su se neki predali i bili odmah dovedeni u gimnaziju, a neki od svjedoka su dovedeni sa drugih lokacija na kojima su ranije bili zatočeni. Iz dokaza T-579 vidljivo je da su pojedini zatočenici iz prostorija SJB Bugojno premješteni u prostorije Gimnazije.[538] Imajući u vidu navedene dokaze, Vijeće je činjenični supstrat optužnice u odnosu na početak perioda kada su zatočenici dovedeni u Gimnaziju izmijenilo na način da je kao datum početka zatočenja odredilo 19.7.1993. godine, s obzirom na dokaze koji su provedeni na glavnom pretresu.

398. U Gimnaziji u Bugojnu je bila smještena Policijska stanica Centar Bugojno koja je pripadala SJB Bugojno. Ovdje se međutim ne misli na zgradu SJB Bugojno koja se nalazi preko puta bolnice. Naime, svjedoci su potvrdili da je komandir u Gimnaziji bio Besim Hodžić, a da je načelnik bio Dautović Senad. Svjedok Besim Hodžić navodi da je u martu

[515] Đikić Ivica (17.12.2008).
[516] Božo Križanac (25.2.2009).
[517] Kaić Kazimir (8.4.2009).
[518] Dragan Boškić (20.3.2008).
[519] Ozren Gvozednović (10.12.2008).
[520] Rade Marjanović (11.3.2009).
[521] Stjepan Cvijanović (11.3.2009).
[522] Damir Kolovrat (4.3.2009).
[523] Džalto Berislav (25.6.2008.)
[524] Slaven Brajković (3.9.2008).
[525] Kasalo Dragan (12.11.2008).
[526] Svjedok B (26.11.2008).
[527] Željko Ištuk (23.4.2008).
[528] Ivo Mršo (22.10.2008).
[529] Gordan Raić (13.2.2008).
[530] Franjo Veić (13.2.2008).
[531] MiroslavZelić (20.2.2008).
[532] Marko Gunjača (20.2.2008).
[533] Ivica Klarić (27.2.2008).
[534] Stipica Džapić (27.2.2008.)
[535] Svjedok D (21.1.2009).
[536] Berislav Jezidžić (21.1.2009).
[537] Zoran Gvozden (21.1.2009).
[538] T-579 – Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti Buojno od 25.8.1993.

1993. godine prekomandovan u policijsku stanicu Bugojno, odnosno da je cijela jedinica vojne policije Teritorijalne odbrane Bugojno prekomandovana u Policijsku stanicu Bugojno, te da mu je nadređeni bio Dautović Senad, a neposredno nadređeni bio je Jusić Mustafa.[539] Svjedok dalje navodi da je u jednom periodu bio zamjenik Jusić Mustafe.

399. Svjedok Ivković Jasmin je naveo da je na lični zahtjev, početkom 1993. godine, iz Armije BiH prešao u civilnu policiju.[540] U to vrijeme komandir u SJB je bio Jusić Mustafa, a načelnik je bio Dautović Senad.[541] Ivković dalje navodi da je on dobivao naredbe od komandira Jusića, a on od načelnika Dautovića. Svjedok je pojasnio da je u Gimnaziji bila policija, te da je komandir te policije bio Besim Hodžić. Policijske stanice Centar u Gimnaziji.[542] Kao jednog od pripadnika SJB Bugojno navodi i Bevrnja Nijaza.

400. Svjedok Semir Osmić, koji je bio pripadnik policije, navodi da je prvobitno bio pripadnik vojne policije pod komandom Besima Hodžića, te da je 20.3.1992. godine njegova vojna jedinica prešla u civilnu policiju.[543] On je u svom iskazu pojasnio da prelazak u civilnu policiju nije značio prelazak na drugu lokaciju. Uprkos promjeni statusa, ostali su u zgradi Gimnazije. Potvrdio je da je komandir SJB bio Jusić Mustafa, a načelnik Dautović Senad. Svjedok Sead Talić je potvrdio ovaj podatak. Izjavio je da je bio dobrovoljac i da je bio raspoređen u vojnu policiju, te da je cijela jedinica prešla u rezervni sastav civilne policije i da je načelnik bio Dautović Senad.[544]

401. Svjedok Handžić Enes je također naveo da je rezervni sastav civilne policije vršio osiguranje zgrade Gimnazije. Neposredno nadređeni tom sastavu bio je Besim Hodžić, a načelnik je bio Dautović Senad.[545]

402. Na osnovu dokaza T-561, u zahtjevu koji nosi datum 06.09.1993. godine, Vijeće zaključuje da se povjerenik za obrazovanje obratio Ratnom predsjedništvu sa zahtjevom za vraćanje prostorija Gimnazije za potrebe odvijanja nastave, nakon što jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) napuste te prostorije.[546] Ovo treba spomenuti jer

[539] Besim Hodžić (1.12.2010).
[540] Ivković Jasmin (22.4.2009).
[541] Ivković Jasmin (22.4.2009).
[542] U svrhu pojašnjenja: oba komandira su bili odgovorni Dautović Senadu.
[543] Semir Osmić (11.3.2009).
[544] Semir Osmić (11.3.2009).
[545] Enes Handžić (1.6.2011).
[546] T561- Zahtjev Ratnom predsjedništvu općine Bugojno od 6.9.1993. godine.

potvrđuje da je Ratno predsjedništvo bilo zaduženo za preraspodjelu prostora u cilju zadovoljenja potreba civilnih vlasti.

403. Svjedoci Kaić Kazimir,[547] Ivković Jasmin[548] i Bernes Gavranović[549] naveli su da je u Gimnaziji jedan od stražara bio Bevrnja Nijaz, dok su svjedoci Bernes Gavranović[550] i Sead Talić[551] naveli da je Hota Ferid bio zamjenik Besima Hodžića u Gimnaziji.

404. Iz dokaza T-175 (Spisak pripadnika SJB Bugojno) vidljivo je da su Jusić Mustafa, Hota Ferid i Bevrnja Nijaz bili aktivni policajci SJB Bugojno, te se nalaze na spisku.[552] U dokazu broj T-175 pod rednim brojem 20 naveden je Jusić Mustafa, pod rednim brojem 24 Bevrnja Nijaz i pod rednim brojem 81 Hota Ferid. Navedeni spisak je dana 11.8.1993. godine potpisao Dautović Senad u svojstvu načelnika SJB Bugojno.

405. Spisak pripadnika SJB Bugojno (dokaz T-553) pokazuje da su Hota Ferid, Jusić Mustafa, Besim Hodžić i Bevrnja Nijaz bili pripadnici SJB Bugojno.[553] Svjedoci Bernes Gavranović, Semir Osmić i Sead Talić su posvjedočili da su i oni bili pripadnici policije.

406. Ovaj dokaz jasno pokazuje da se jedinica nalazila pod civilnom komandom, i to konkretno komandom Senada Dautovića. Zbog svega gorenavedenog, Vijeće nije prihvatilo navode odbrane optuženog Dautovića da je u prostorijama Gimnazije u Bugojnu bila smještena vojna, a ne civilna policija.

407. Vijeće je takođe utvrdilo da je Dautović Senad bio načelnik policije do 13.11.1993. godine. Navedeno prvenstveno proizlazi iz personalnog kartona optuženog Dautovića.[554] Nadalje, odbrana tokom postupka nije osporavala da je optuženi Dautović bio načelnik SJB-a Bugojno.

408. Tužilaštvo je van razumne sumnje dokazalo da je u prostorijama Gimnazije, i to fiskulturnoj dvorani, podrumskim prostorijama i drugim prostorijama, bilo zatočeno do 100 lica hrvatske nacionalnosti. Ovo se zasniva na dosljednim iskazima svjedoka Kaić

[547] Kaić Kazimir (8.4.2009).
[548] Ivković Jasmin (22.4.2009).
[549] Bernes Gavranović (6.5.2009).
[550] Bernes Gavranović (6.5.2009).
[551] Sead Talić (11.3.2009).
[552] T-175 – Spisak pripadnika SJB Bugojno.
[553] T-553 – Spisak pripadnika Stanice javne bezbjednosti Bugojno od 30.9.1993.godine.
[554] T- 600 – Personalni karton Senada Dautovića.

Kazimira,[555] Dragana Boškića,[556] svjedoka B,[557] Ive Mrše[558] i Ivice Klarića.[559] Svaki od navedenih svjedoka dao je sličnu procjenu da je u prostorijama Gimnazije bilo zatočeno do 100 lica hrvatske nacionalnosti.

409. Iz iskaza svjedoka vidljivo je da su uvjeti za život u Gimnaziji bili nehumani. Naime, svjedok Gordan Raić je naveo da su bili smješteni u tri ćelije, da je on bio u srednjoj i da je bilo tijesno.[560] Svjedok Marko Gunjača u svom svjedočenju navodi da su u Gimnaziji stiskani jedan pored drugog, te da je onaj ko je htio ići u wc dobio batine[561]. Svjedok Rade Marjanović je potvrdio da su prisutni zatočenici u Gimnaziji bili smješteni u podrumske prostorije, da nije bilo svjetlosti, te da je visina stropa bila do 180 cm.[562] Svjedok Džalto Berislav navodi da se u prostorijama Gimnazije u kojima je bio zatočen zbog niskog stropa nije mogao uspraviti.[563] Svjedok Kasalo Dragan navodi da u prostorijama u kojima su bili zatvoreni zatvorenici nisu imali dovoljno zraka ni svjetlosti, da su nuždu vršili u jednu kantu, a da je odlazak u toalet zavisio od dobre volje stražara. Također navodi da su izlazili iz svoje prostorije na obrok dva puta dnevno.[564]

410. Naime, svjedok Dragan Nevjestić je naveo da su svi koji su bili tu izmješteni na stadion u oktobru.[565] Svjedok Rade Marjanović navodi da je u Gimnaziji bio zatočen 70 dana i da je izmješten na stadion.[566] Svjedok Slaven Brajković navodi da je izmješten na stadion nakon dva mjeseca zatočenja, i smatra da su svi zajedno premješteni na stadion.[567] Svjedok B navodi da je 1.10.1993. godine premješten na stadion.[568] Vijeće je izmijenilo činjenični supstrat optužnice na način da je navelo da su u logor NK “Iskra” izmješteni zatočenici iz Gimnazije.[569] Vijeće zaključuje, na osnovu ovih iskaza, da su zatočenici koji su bili smješteni u prostorijama Gimnazije izmješteni na Stadion “NK Iskra” otprilike dana 8.10.1993. godine.

---

[555] Kaić Kazimir (8.4.2009).
[556] Dragan Boškić (20.3.2008).
[557] Svjedok B (26.11.2008).
[558] Ivo Mršo (22.10.2008).
[559] Ivica Klarić (27.2.2008).
[560] Gordan Raić (13.2.2008).
[561] Marko Gunjača (20.2.2008).
[562] Rade Marjanović (11.3.2009).
[563] Džalto Berislav (25.6.2008).
[564] Dragan Kasalo (12.11.2008).
[565] Dragan Nevjestić (25.3.2009).
[566] Rade Marjanović (11.3.2009).
[567] Slaven Brajković (3.9.2008).
[568] Svjedok B (26.11.2008).

411. Iz dopisa koji je uvršten u dokazni materijal upućen je Sekretarijatu za društvene djelatnosti, odsjek školstvo općine Bugojno, koji nosi datum 14.10.1993. godine, proizilazi da je Gimnazija ispražnjena i vraćena za potrebe nastave.[570] Dopis je potpisao Dautović Senad u svojstvu načelnika SJB-a.

412. Iz svega gore navedenog, Vijeće zaključuje da su zatočenici boravili u Gimnaziji, gdje je bila smještena Policijska stanica Centar Bugojno, koja je pripadala SJB Bugojno, u nehumanim uvjetima, te da su zatočenici izmješteni u logor NK "Iskra". Vijeće također napominje da su izmjene činjeničnog supstrata u skladu sa dokazima provedenim na glavnom pretresu, te da iste nisu na štetu optuženog.

2. Radnje optuženog Dautović Senada

(a) **Dautović Senad** je kao načelnik SJB Bugojno dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije Policijske stanice Centar SJB Bugojno iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika i da zatvorenicima nisu obezbijeđeni osnovni životni uvjeti za boravak u tim prostorijama

413. Vijeće zaključuje da je **Dautović Senad,** kao načelnik SJB Bugojno, dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije Policijske stanice Centar SJB Bugojno iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika i da zatvorenicima nisu obezbijeđeni osnovni životni uvjeti za boravak u tim prostorijama.

414. Vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da je Dautović Senad dozvolio zatvaranje lica hrvatske nacionalnosti u prostorije Gimnazije.

415. Vijeće je već zaključilo da je Dautović Senad bio načelnik SJB Bugojno u inkriminisano vrijeme (paragraf 233).

416. Također, Vijeće je u prethodnim paragrafima utvrdilo da je u prostorijama Gimnazije bila smještena Policijska stanica Centar koja je pripadala SJB Bugojno, te da su stražari bili pripadnici SJB Bugojno.

---

[569] Prije posljednjeg premještaja neki zatvorenici koji su bili zatočeni u Gimnaziji, bili su premješteni na druge lokacije, vidjeti svjedočenje Bože Križanca, 25.2.2009.
[570] T-194 – Dopis opštinskog štaba Bugojno od 12.10.1993. godine.

417. Senad Dautović je u svojstvu načelnika policije bio zadužen za prostorije i aktivnosti koje su se odvijale u tim prostorijama. S obzirom na njegovu funkciju, morao je znati da su prostorije pretrpane zarobljenicima, te u kakvim su uvjetima bili zatvoreni. Činjenicu da je Dautović Senad znao da su u prostorijama Gimnazije bila zatočena lica hrvatske nacionalnosti potvrđuje njegov dopis od 14.10.1993. godine kojim se zgrada ustupa na korištenje u te svrhe.[571] Ovaj dokaz jasno pokazuje da je Senad Dautović bio svjestan da se prostorije Gimnazije ne koriste kao učionice i da su mu date na korištenje kao načelniku policije. Brojni svjedoci su potvrdili da je Dautović bio načelnik SJB Bugojno.

418. Vijeće je u ovom pogledu djelimično izmijenilo činjenične navode u optužnici, na način da je u ovom dijelu ove tačke optužnice ispustilo dio koji se odnosi na učešće optuženog u okviru udruženog zločinačkog poduhvata u svojstvu jednog od komandanta Objedinjene komande Armije RBiH, s obzirom da dokazi ne potkrjepljuju taj navod.

419. Imajući u vidu blizinu relevantnih lokacija u gradu Bugojnu, te činjenicu da je Dautović Senad za vrijeme sukoba bio načelnik policije u Bugojnu, kao i činjenicu da je bio upoznat da je u gradu prisutan veliki broj zatočenih lica hrvatske nacionalnosti (nakon njihove predaje), i da je u svojstvu člana Ratnog predsjedništva bio upoznat o preraspodjeli objekata, Vijeće zaključuje da je optuženi Dautović znao da su u Gimnaziji zatočena lica hrvatske nacionalnosti.

420. Senad Dautović je u svojstvu načelnika SJB Bugojno bio upoznat sa zatvaranjem lica u prostorijama Gimnaziji, te je od svojih podređenih primao dnevne biltene.[572] Također, iz gorenavedenog, Vijeće zaključuje da je Dautović Senad bio upoznat sa karakteristikama zgrade Gimnazije i da ta zgrada nije bila prikladna za smještaj tolikog broja zatvorenika.

[571] Vidi dokaz T-194.
[572] Vidi dokaz T-194.

3. Opća činjenična utvrđenja

(a) U drugoj polovini sedmog mjeseca 1993. godine i to otprilike 23.07.1993. godine, pripadnici PS Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno, među kojima i zamjenik komandira Policijske stanice Centar Hodžić Besima zv. "Besko", Bevrnja Nijaz, kojem je u tom momentu neposredno nadređeni bio **Dautović Senad**, su u auli-holu Gimnazije formirali špalir na način da su se postrojili sa dvije strane od ulaza u zgradu Gimnazije do ulaza u podrumske prostorije Gimnazije i između ostavili prolaz pa su naredili Raić Gordanu da krene kroz ostavljeni prolaz, što je Raić Gordan i učinio, a zatim su počeli udarati Raić Gordana nogama, rukama, kundacima i raznim predmetima po raznim dijelovima tijela nanoseći mu na taj način tešku tjelesnu i duševnu patnju i bol, od kojih udaraca je Raić Gordan padao na tle, pa su naređivali Raić Gordanu da ustane i krene dalje prema podrumskim prostorijama pri tome nastavljajući udarati Raić Gordana, što je Raić Gordan i učinio i od velikog broja zadobijenih udaraca u jednom momentu izgubio i svijest, ali su Raić Gordana osvijestili i gurnuli niz stepenice u podrumske prostorije Gimnazije i na taj način zatvorili Raić Gordana sa vidnim povredama po cijelom tijelu među ostale zatvorenike hrvatske nacionalnosti koji su tu već bili zatočeni

421. Vijeće zaključuje da su u drugoj polovini sedmog mjeseca 1993. godine i to otprilike 23.07.1993. godine, pripadnici PS Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno, među kojima i zamjenik komandira Policijske stanice Centar Hodžić Besima zv. "Besko", Bevrnja Nijaz, kojem je u tom momentu neposredno nadređeni bio **Dautović Senad**, u auli-holu Gimnazije formirali špalir na način da su se postrojili sa dvije strane od ulaza u zgradu Gimnazije do ulaza u podrumske prostorije Gimnazije i između ostavili prolaz pa su naredili Raić Gordanu da krene kroz ostavljeni prolaz, što je Raić Gordan i učinio, a zatim su počeli udarati Raić Gordana nogama, rukama, kundacima i raznim predmetima po raznim dijelovima tijela nanoseći mu na taj način tešku tjelesnu i duševnu patnju i bol, od kojih udaraca je Raić Gordan padao na tle, pa su naređivali Raić Gordanu da ustane i krene dalje prema podrumskim prostorijama pri tome nastavljajući udarati Raić Gordana, što je Raić Gordan i učinio i od velikog broja zadobijenih udaraca u jednom momentu izgubio i svijest, ali su Raić Gordana osvijestili i gurnuli niz stepenice u podrumske prostorije Gimnazije i na taj način zatvorili Raić Gordana sa vidnim povredama po cijelom

tijelu među ostale zatvorenike hrvatske nacionalnosti koji su tu već bili zatočeni.

422. Tužilaštvo BiH je dokazalo van razumne sumnje da je u drugoj polovini jula, i to otprilike 23.7.1993. godine, Gordan Raić obezbjeđivao Ljubljansku banku kada je sukob započeo. Pokušao je pobjeći od pucnjave ali je uhvaćen i zarobljen. Policija ga je iza pijace držala više od sat vremena, nakon čega ga je brigadna policija odvela u Gimnaziju. Raić navodi da ga je dana 23.7.1993. godine uhapsila "policija od Bevrnje Nijaza i Beska".[573] Vijeće je u prethodnoj tački obrazložilo da je Besim Hodžić bio zamjenik komandira Policijske stanice Centar koja je bila smještena u Gimnaziji (paragrafi 398-406).

423. Prema navodima svjedoka Gordana Raića, pri njegovom ulasku u gimnaziju formiran je špalir. Svjedok navodi da je u u gimnaziji bila policija, te da je prepoznao Bevrnja Nijaza, i da će ga "uvijek prepoznati u životu".[574] Bevrnja Nijaz ga je dočekao u špaliru i između ostalih i on ga je tukao, tako da je bio modar od udaraca. Prilikom prolaska kroz špalir, koji je formiralo 30 ljudi, odmah je počelo udaranje, te još uvijek ima ožiljak od kundaka kojim je tada udaran.[575]

424. Raić navodi da su ga tukli dok nije izubio svijest i da se probudio u podrumu Gimnazije. Kada se probudio svjedok nije nikoga prepoznao, osim svjedoka B, koji ga je izmasirao, te je ležao njemu u krilu. Svjedok dalje navodi da je bio svezan tri dana lisicama u podrumu Gimnazije.[576]

425. Svjedok Rade Marjanović je potvrdio ovaj iskaz. U svom iskazu on navodi da se sjeća da je Nijaz Bevrnja skakao po Gordanu Raiću.[577] Svjedok Džalto Berislav je takođe potvrdio da je vidio pretučenog Gordana Raića.[578] Svjedok B je potvrdio da je Gordan Raić bio isprebijan i pretučen, te da je mu je glava bila u njegovom krilu.[579]

426. Na osnovu navedenog vijeće zaključuje da je opisanim premlaćivanjem Gordanu Raiću nanesen težak duševni i tjelesni bol.

---

[573] Gordan Raić (13.2.2008).
[574] Gordan Raić (13.2.2008).
[575] Gordan Raić (13.2.2008).
[576] Gordan Raić(13.12.2008).
[577] Rade Marjanović (11.3.2009).
[578] Džalto Berislav (25.6.2008).
[579] Svjedok B (26.11.2008).

(b) U istom periodu i na istom mjestu kao u prethodnoj tački, pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno, kojima je u tom momentu neposredno nadređeni bio **Dautović Senad**, su izveli Raić Gordana iz podrumskih prostorija u kojima je bio zatočen u fiskulturnu dvoranu Gimnazije, gdje su Raić Gordana, i to više pripadnika Policijske stanice Centar, udarali nogama, rukama i bilijarskim štapovima po raznim dijelovima tijela, od kojih udaraca je Raić Gordan padao na tle, na koji način su Raić Gordanu nanosili tešku tjelesnu i duševnu patnju i bol, da bi zatim Raić Gordana polili benzinom i htjeli ga zapaliti, na koji način su Raić Gordanu nanosili snažan duševni bol i patnje, nakon čega su Raić Gordana sa vidnim povredama po cijelom tijelu ponovo zatvorili u podrumske prostorije Gimnazije

427. Vijeće je utvrdilo da su, u istom periodu i na istom mjestu kao u prethodnoj tački, pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno, kojima je u tom momentu neposredno nadređeni bio **Dautović Senad**, izveli Raić Gordana iz podrumskih prostorija u kojima je bio zatočen u fiskulturnu dvoranu Gimnazije, gdje su Raić Gordana, i to više pripadnika Policijske stanice Centar, udarali nogama, rukama i bilijarskim štapovima po raznim dijelovima tijela, od kojih udaraca je Raić Gordan padao na tle, na koji način su Raić Gordanu nanosili tešku tjelesnu i duševnu patnju i bol, da bi zatim Raić Gordana polili benzinom i htjeli ga zapaliti, na koji način su Raić Gordanu nanosili snažan duševni bol i patnje, nakon čega su Raić Gordana sa vidnim povredama po cijelom tijelu ponovo zatvorili u podrumske prostorije Gimnazije.

428. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da su u prethodno navedenom periodu stražari policajci Gordana Raića iz podrumskih prostorija Gimnazije izveli u fiskulturnu salu. Svjedok navodi da je on bio sam u toj fiskulturnoj sali dok su ga tukli. Stražari policajci su ga tukli štapom od bilijara, rukama, nogama.[580] Raić je naveo da je bilo 15 policajaca, te da je jedan od njih zagalamio na ostale kad su ga polili benzinom u namjeri da ga zapale i spriječio ih u tome. Nakon toga je vraćen u podrumske prostorije Gimnazije.[581]

429. Bez obzira što vijeću nisu predočeni drugi dokazi koji bi potkrijepili svjedokove navode, vijeće nema razloga da sumnja u istinitost njegovih tvrdnji. Cjelokupan iskaz ovog svjedoka sadrži potrebnu logičku povezanost, a odbrana tokom postupka nije osporila

[580] Gordan Raidć (13.2.2008).

istinitost njegovih navoda. Vijeće zaključuje da je radnjama na gore opisani način svjedoku Gordanu Raiću nanesen težak tjelesni i duševni bol. Ove radnje predstavljaju okrutno i nečovječno postupanje.

(c) Dana 23.7.1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno su u auli-holu Gimnazije formirali špalir na način da su se postrojili sa dvije strane od ulaza u zgradu Gimnazije do ulaza u podrumske prostorije Gimnazije i između ostavili prolaz pa su naredili civilu Svjedoku "**B**" da krene kroz ostavljeni prolaz što je svjedok "**B**" i učinio, a zatim su počeli udarati svjedoka "**B**" nogama, rukama, kundacima i raznim predmetima po raznim dijelovima tijela, od kojih udaraca je svjedoku "**B**" pukla desna ključna kost i oštećen desni bubreg, na koji način su svjedoku "**B**" nanosili tešku tjelesnu i duševnu patnju i bol, nakon čega su svjedoka "**B**" gurnuli niz stepenice u podrumske prostorije Gimnazije i na taj način zatvorili svjedoka "**B**" među ostale zatvorenike hrvatske nacionalnosti koji su tu već bili zatočeni

430. Vijeće je utvrdilo da su dana 23.7.1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno u auli-holu Gimnazije formirali špalir na način da su se postrojili sa dvije strane od ulaza u zgradu Gimnazije do ulaza u podrumske prostorije Gimnazije i između ostavili prolaz pa su naredili civilu Svjedoku "**B**" da krene kroz ostavljeni prolaz što je svjedok "**B**" i učinio, a zatim su počeli udarati svjedoka "**B**" nogama, rukama, kundacima i raznim predmetima po raznim dijelovima tijela, od kojih udaraca je svjedoku "**B**" pukla desna ključna kost i oštećen desni bubreg, na koji način su svjedoku "**B**" nanosili tešku tjelesnu i duševnu patnju i bol, nakon čega su svjedoka "**B**" gurnuli niz stepenice u podrumske prostorije Gimnazije i na taj način zatvorili svjedoka "**B**" među ostale zatvorenike hrvatske nacionalnosti koji su tu već bili zatočeni.

431. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo BiH van razumne sumnje dokazalo da je dana 23.7.1993. godine svjedok B uhapšen i doveden u podrumske prostorije Gimnazije. Svjedok B u svom iskazu navodi da je uhapšen u svom stanu i odveden u Gimnaziju. Prilikom dolaska u Gimnaziju, svjedok navodi da su poredani vojnici s jedne i s druge strane, te da je morao proći pored njih. "Udarali su me čim su stigli, kolcima pušaka, nogama, rukama, svim".[582] Svjedok dalje navodi da mu je tada, od udaraca koje je

[581] Gordan Raić (13.2.2008).
[582] Svjedok B (26.11.2008).

zadobio, oštećen desni bubreg i slomljena desna ključna kost. Takođe navodi da se onesvijestio, te je spušten u podrumske prostorije Gimnazije. Svjedok je takođe naveo da su u momentu kada su ga tukli prilikom ulaska u Gimnaziju u podrumskim prostorijama Gimnazije već bila prisutna lica hrvatske nacionalnosti.

432. Prisustvo svjedoka B u podrumskim prostorijama potvrdio je i Gordan Raić.[583] Vijeću nisu predočeni nikakvi dokazi koji bi osporili iskaz svjedoka B.

433. Vijeće nalazi da je opisanim radnjama svjedoku nanesena teška tjelesna i duševna bol.

(d) Krajem 7-og mjeseca 1993. godine, a nakon 18.7.1993. godine, pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno su zatvorili Stjepana Cvijanovića u podrumske prostorije Policijske stanice Centar u Gimnaziji u Bugojnu, da bi pripadnici SJB Bugojno istog dana sišli sa kapama na glavama u podrumske prostorije gdje je bio zatočen Stjepan Cvijanović i pretukli Stjepana Cvijenovića, od kojih udaraca se Stjepan Cvijanović onesvijestio, na koji način mu je nanesena teška tjelesna i duševna patnja i bol, pa je sebi došao tek narednog dana u bolničkom krevetu Doma zdravlja Bugojno koji se nalazi preko puta SJB Bugojno

434. Vijeće je utvrdilo da su krajem 7-og mjeseca 1993. godine, a nakon 18.7.1993. godine, pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno zatvorili Stjepana Cvijanovića u podrumske prostorije Policijske stanice Centar u Gimnaziji u Bugojnu, da bi pripadnici SJB Bugojno istog dana sišli sa kapama na glavama u podrumske prostorije gdje je bio zatočen Stjepan Cvijanović i pretukli Stjepana Cvijenovića, od kojih udaraca se Stjepan Cvijanović onesvijestio, na koji način mu je nanesena teška tjelesna i duševna patnja i bol, pa je sebi došao tek narednog dana u bolničkom krevetu Doma zdravlja Bugojno koji se nalazi preko puta SJB Bugojno.

435. Tužilaštvo BiH je van razumne sumnje dokazalo da je Stjepan Cvijanović krajem 7-og mjeseca 1993. godine bio doveden u prostorije Gimnazije. Cvijanović navodi da je prije sukoba bio u radnom vodu, radio je na utovaru i istovaru, da se dobrovoljno prijavio u HVO, te da je nakon početka sukoba bio kod kuće. Uhapšen je u "kafani" i odveden u Gimnaziju. Osobe koje su ga zatvorile rekle su mu da ga vode u MUP radi davanja

[583] Gordan Raić (13.2.2008).

izjave.[584] Kada je došao u Gimnaziju, svjedoka su odmah počeli tući, a on nije prepoznao ko ga tuče, niti je znao zašto ga tuku.[585] Prema njegovim navodima, on je tu prenoćio jednu noć, i sutra je bio u Domu zdravlja na operaciji od udaraca. Od doktora koji ga je operisao je dobio informaciju da su ga dovela dva vojnika. Kad je doveden u bolnicu, odnosno kad se probudio, vidio je da je bio sav otekao i da je bio sav modar. Svjedok dalje navodi da je u Domu zdravlja liječen dugo, oko dva mjeseca.

436. Svjedok Milenko Kasalo, koji je također bio liječen u Domu zdravlja, navodi da se od prisutnih sjeća starijeg čovjeka kojeg su zvali Stipe, i da su zajedno ležali u bolnici.[586] S obzirom na vremenski period dešavanja i činjenicu da je svjedok Cvijanović 1941. godište, Vijeće zaključuje da se radi o Stjepanu Cvijanoviću.

437. Vijeće navodi da je u ovoj tački optužnice ispustilo dio tačke optužnice koji se odnosi na premlaćivanje svjedoka Cvijanović Stjepana u Domu zdravlja, iz razloga što vijeću nisu prezentirani dokazi koji se odnose na navedeno. Vijeće u odnosu na taj dio tačke nije donijelo oslobađajuću presudu jer ista ne predstavlja posebnu tačku optuženja.

(e) U periodu od 18.7.1993. godine do 8.10.1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno su zatočenike hrvatske nacionalnosti, koji su u skladu sa odobrenjem **Dautović Senada** bili zatočeni u prostorijama Policijske stanice centar u Gimnaziji u Bugojnu, izvodili u prizemlje ili druge prostore Gimnazije pa su ih udarali rukama, nogama, palicama, i drugim predmetima po raznim dijelovima tijela, od kojih udaraca su neki zatočenici zadobili vidne povrede, na koji način je zatvorenicima nanošena teška tjelesna i duševna patnja, pa su tako udarani: Škaro Josip, Mario Subašić, Vinko Ivković, Mijo Marijanović i drugi zatočenici

438. Vijeće je utvrdilo da su u periodu od 18.7.1993. godine do 8.10.1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno i drugi pripadnici SJB Bugojno zatočenike hrvatske nacionalnosti, koji su u skladu sa odobrenjem **Dautović Senada** bili zatočeni u prostorijama Policijske stanice centar u Gimnaziji u Bugojnu, izvodili u prizemlje ili druge prostore Gimnazije pa su ih udarali rukama, nogama, palicama, i drugim predmetima po raznim dijelovima tijela, od kojih udaraca su neki zatočenici zadobili vidne

[584] Stjepan Cvijanović (11.3.2009).
[585] Stjepan Cvijanović (11.3.2009).
[586] Milenko Kasalo (20.3.2008).

povrede, na koji način je zatvorenicima nanošena teška tjelesna i duševna patnja, pa su tako udarani: Škaro Josip, Mario Subašić, Vinko Ivković, Mijo Marijanović i drugi zatočenici.

439. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da su u navedenom periodu u Policijskoj stanici Centar – SJB Bugojno lica hrvatske nacionalnosti koja su bila zatočena u prostorijama Gimnazije premlaćivana od strane pripadnika SJB Bugojno. Vijeće je u ovoj tački izmijenilo činjenični supstrat optužnice u skladu sa dokazima provedenim na glavnom pretresu.

440. Svjedok Dragan Nevjestić navodi da je maltretiran od strane ljudi kojima je zapovijedao Bevrnja Nijaz. Vijeće podsjeća da je ranije obrazloženo da je Bevrnja Nijaz bio pripadnik SJB Bugojno (paragrafi 403-404). Svjedoci Damir Kolovrat, Dragan Kasalo, svjedok B, Ivo Mršo navode da su zatočenici maltretirani, te da je maltretiranje vršeno u sali za tjelesni odgoj. Svjedok B takođe navodi da su stražari prilikom premlaćivanja imali vreće na glavama. Svjedok Ivo Mršo navodi da su čuli jauke ljudi koji su maltretirani.

441. Svjedok Ivica Klarić navodi da je Josip Škaro pretučen, te da mu nije pružena medicinska pomoć.[587] Kaić Kazimir u svom svjedočenju navodi da je poznavao Josipa Škaru, ali da ga nije prepoznao kad ga je vidio, od modrica koje je zadobio prilikom tučenja.[588] Svjedok Veić Frano takođe navodi da je Josip Škaro odmah po dovođenju u Gimnaziju pretučen.

442. Nadalje, svjedoci Džalto Berislav, svjedok B, svjedok D, Željko Lozić navode da su Mario Subašić i Vinko Ivković odvođeni na ispitivanje i pretučeni. Svjedok Lozić je detaljno opisao kako je pretučen Mario Subašić.[589] Mijo Marijanović u svojoj izjavi koju je dao istražiteljima MKSJ (dokaz T-132), navodi da je bio pretučen za vrijeme zatočenja u Gimnaziji.[590]

[587] Ivica Klarić (27.2.2008).
[588] Kaić Kazimir (8.4.2009).
[589] Željko Lozić (06.05.2009).
[590] T-132 – zapisnik o saslušanju svjedoka Mije Marijanović.

4. Radnje optuženog Dautović Senada

(a) **a Dautović Senad**, kao načelnik SJB Bugojno, mogavši znati da se zatočenici zatvoreni u Policijskoj stanici centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu zlostavljaju, svojim nečinjenjem odnosno propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog zlostavljanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu

443. Vijeće je utvrdilo da je **Dautović Senad**, kao načelnik SJB Bugojno, mogavši znati da se zatočenici zatvoreni u Policijskoj stanici centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu zlostavljaju, svojim nečinjenjem odnosno propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog zlostavljanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu.

444. Tužilaštvo BiH je van razumne sumnje dokazalo da je optuženi Dautović Senad bio načelnik SJB Bugojno u inkriminisano vrijeme, kako je navedeno u prethodnom paragrafu 233.

445. Vijeće je utvrdilo da je Dautović Senad bio upoznat s tim da se prostorije Gimnazije nisu koristile za odvijanje nastave. (paragraf 411)

446. Nadalje, Vijeće nalazi da je Dautović Senad bio upoznat sa činjenicom da su se zatočenici iz Gimnazije, u kojoj je bila smještena Policijska stanica Centar, odvodili u prostorije SJB Bugojno, te bili ponovo vraćani u prostorije Gimnazije. Također, nesporno je da su ova dva objekta u neposrednoj blizini.

447. Imajući u vidu događaje koji su se u to vrijeme desili u Bugojnu, Vijeće ne dovodi u pitanje činjenicu da je Dautović Senad mogao znati da postoji rizik da će zatočenici hrvatske nacionalnosti biti maltretirani. Dautović je bio svjedok međunacionalne napetosti od početka 1993. godine i bio je upoznat sa događajima koji su doveli do sukoba.

448. Vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da Dautović Senad nije poduzeo nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatvorenika. Iako je, s obzirom na funkciju načelnika SJB-a, njemu na raspolaganju bilo niz mjera koje je mogao poduzeti da spriječi zlostavljanje, izvedeni dokazi ne ukazuju na to da je on u tom smislu poduzeo bilo kakve mjere. Nema dokaza o tome da su izdata bilo kakva uputstva o pravilnom postupanju

sa zatvorenicima ili o uvođenju mehanizama za kontrolu osoblja. Nisu poduzeti nikakvi koraci da se riješi pitanje prenatrpanosti. Odbrana također nije dostavila dokaze u ovom smislu, osim što je navela da se u prostorijama Gimnazije nalazila Vojna policija.

449. Vijeće je utvrdilo da je Dautović Senad nad stražarima u Gimnaziji imao efektivnu kontorolu. Do ovog zaključka vijeće je došlo na osnovu činjenice da je Dautović bio načelnik SJB Bugojno, te da su svjedoci naveli da je u Gimnaziji načelnik bio Dautović Senad. Komandir u Gimnaziji je bio podređen Dautović Senadu, te je njemu odgovarao za svoj rad.

450. Vijeće je izmijenilo optužnicu na način da je u ovom dijelu ove tačke optužnice ispustilo dio koji se odnosi na odgovornost optuženog u okviru udruženog zločinačkog poduhvata ili u svojstvu komandanta Objedinjene komande Armije RBiH, te izostavljajući riječ „znajući“.

451. Nema sumnje da je Dautović Senad bio u poziciji da vrši kontrolu nad svojim podređenima i da je bio svjestan postojanja potrebe za tim. On je bio rukovodilac i obnašao je rukovodeću funkciju i prije rata. U periodu pred izbijanje sukoba uživao je ugled na obje strane. Svjedoci su posvjedočili da je Dautović koristio svoje rukovodno znanje u nastojanju da spriječi sukob. Također je bio svjestan međunacionalne napetosti neposredno nakon sukoba. Jedan svjedok je izjavio da je nakon predaje Dautović pokušao da uspostavi kontrolu i smiri okupljenu masu koja je skandirala.[591] Međutim, kada su u pitanju radnje njegovih ljudi, tu nije poduzeo ništa. Vijeću nije predočen nikakav dokaz o tome da je optuženi pokrenuo bilo kakav disciplinski postupak zbog premlaćivanja u špaliru ili maltretiranja zarobljenika. Dautović je bio obavezan da osigura bezbjednost zarobljenika u svojoj nadležnosti, i kada sazna za zlostavljanje da poduzme razumne mjere i kazni počinioce. Dautović ove dužnosti nije ispunio.

[591] Miroslav Zelić (20.2.2008).

5. Opća činjenična utvrđenja

(a) Početkom 8-og mjeseca 1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno su zatočenike Ćubela Josipa, Andžić Jozu, Dragu Hrnkaša i Đikić Ivicu izveli iz podrumskih prostorija Gimnazije, koji su u podrumskim prostorijama bili zatočeni u skladu sa odobrenjem **Dautović Senada,** i sproveli ih u jednu prostoriju Gimnazije gdje su navedene zatočenike povezali policijskim lisicama za klupe i radijatore i tako svezane lisicama ih držali oko tri dana bez adekvatne hrane i u tom periodu ih svakodnevno i u više navrata psihički i fizički zlostavljali, tjerali da pjevaju pjesme, prijetili da će ih ubiti, tukli rukama, nogama i palicama po raznim dijelovima tijela nanoseći im na taj način snažnu tjelesnu i duševnu patnju, da bi nakon tri dana zatočenici Ćubela Josip i Andžić Jozo uspjeli skinuti lisice sa ruku i pobjeći dok Hrnkaš Drago i Đikić Ivica nisu smjeli i mogli pobjeći, da bi nakon izvjesnog vremena Hrnkaš Drago i Đikić Ivica obavijestili pripadnike Policijske stanice Centar-SJB Bugojno da su Čubela Josip i Jozo Andžić pobjegli, pa su, izrevoltirani bijegom zatočenika i uz uvjerenje da je zatočenicima neko pomogao u bijegu, pripadnici PS Centar-SJB Bugojno mučili Hrnkaš Dragu i Đikić Ivicu, na isti način tražeći od Hrnkaš Drage i Đikić Ivice da im otkriju ko je od pripadnika Policijske stanice Centar pomogao Ćubela Josipu i Jozi Andžiću da pobjegnu, što oni nikako nisu mogli reći

452. Vijeće je utvrdilo da su početkom 8-og mjeseca 1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar-SJB Bugojno zatočenike Ćubela Josipa, Andžić Jozu, Dragu Hrnkaša i Đikić Ivicu izveli iz podrumskih prostorija Gimnazije, koji su u podrumskim prostorijama bili zatočeni u skladu sa odobrenjem **Dautović Senada,** i sproveli ih u jednu prostoriju Gimnazije gdje su navedene zatočenike povezali policijskim lisicama za klupe i radijatore i tako svezane lisicama ih držali oko tri dana bez adekvatne hrane i u tom periodu ih svakodnevno i u više navrata psihički i fizički zlostavljali, tjerali da pjevaju pjesme, prijetili da će ih ubiti, tukli rukama, nogama i palicama po raznim dijelovima tijela nanoseći im na taj način snažnu tjelesnu i duševnu patnju, da bi nakon tri dana zatočenici Ćubela Josip i Andžić Jozo uspjeli skinuti lisice sa ruku i pobjeći dok Hrnkaš Drago i Đikić Ivica nisu smjeli i mogli pobjeći, da bi nakon izvjesnog vremena Hrnkaš Drago i Đikić Ivica obavijestili pripadnike Policijske stanice Centar-SJB Bugojno da su Ćubela Josip i Jozo Andžić pobjegli, pa su izrevoltirani bijegom zatočenika i uz uvjerenje da je zatočenicima neko pomogao u bijegu, pripadnici PS Centar-SJB Bugojno mučili Hrnkaš Dragu i Đikić Ivicu, na

isti način tražeći od Hrnkaš Drage i Đikić Ivice da im otkriju ko je od pripadnika Policijske stanice Centar pomogao Ćubela Josipu i Jozi Andžiću da pobjegnu, što oni nikako nisu mogli reći.

453. Tužilaštvo BiH je van razumne sumnje dokazalo da su početkom 8-og mjeseca 1993. godine pripadnici Policijske stanice Centar – SJB Bugojno zatočenike Ćubela Josipa, Andžić Jozu, Dragu Hrnkaša i Đikić Ivicu izveli iz podrumskih prostorija Gimnazije. Vijeće je već prethodno obrazložilo da su lica hrvatske nacionalnosti bila zatočena u podrumskim prostorijama Gimnazije u navedenom periodu.

454. Iz dokaza T-570 (Dnevni bilten SJB od 4.8.1993.) proizlazi da su dana 4.8.1993. godine iz zatvora u Gimnaziji pobjegli Ćubela Josip i Jozo Andžić, a iz dokaza T-571 (Dnevni bilten SJB od 5.8.1993.)[592] da je za ovim odbjeglim zatočenicima organizovana potraga.

455. Svjedok Đikić Ivica u svom svjedočenju navodi da je Bevrnja Nijaz prozvao njega, Josipa Ćubelu, Dragu Hrnkaša i Jozu Andžića i odveo ih u posebnu prostoriju Gimnazije, gdje su lisicama svezani za radijator. Svjedok dalje navodi da su ih tukli i tjerali da pjevaju pjesme. Svjedok Josip Ćubela je naveo da su ih držali svezane tri dana.

456. Nakon tri dana, Josip Ćubela i Jozo Andžić su skinuli lisice i pobjegli. Ovi svjedoci su takođe htjeli omogućiti i drugoj dvojici zatočenika da pobjegnu s njima. Đikić Ivica je naveo da on i Drago Hrnkaš nisu smjeli pobjeći jer je Drago Hrnkaš imao zdravstvenih problema, a Đikić Ivica se bojao za sigurnost svoje porodice u Bugojnu.[593]

457. Nakon što su pripadnici SJB Bugojno saznali za bijeg Josipa Ćubele i Joze Andžića, oni su izrevoltirani njihovim bijegom ponovo počeli tući Dragu Hrnkaša i Đikić Ivicu, tražeći da im otkriju ko im je od pripadnika SJB Bugojno pomogao u bijegu. Đikić Ivica je naveo da su ih toliko tukli da mu je "bilo došlo da slaže da mu je neko pomogao, samo da prestanu".[594]

---

[592] T-571 – Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti Bugojno od 5.8.1993. godine; T-570, Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti Bugojno, 4.8.1993. godine.
[593] Đikić Ivica (17.12.2008).
[594] Đikić Ivica (17.12.2008).

458. Svjedoci Nevzudin Kero, Semir Osmić, Ivo Mršo, Bernes Gavranović, Marko Gunjača i svjedok B naveli su da im je poznato da su Josip Ćubela i Jozo Andžić pobjegli iz Gimnazije.

6. Radnje optuženog Dautović Senada

(a) **a Dautović Senad**, kao načelnik SJB Bugojno, mogavši znati da se zatočenici zatvoreni u Policijskoj stanici centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu muče i zlostavljaju, i znajući da su Ćubela Josip i Jozo Andžić pobjegli iz prostorija Gimnazije gdje su bili zatvoreni u skladu sa njegovim odobrenjem, i o čijem bjekstvu je Dautović Senad izvjestio Ratno predsjedništvo općine Bugojno, svojim nečinjenjem odnosno nepoduzimanjem nužnih i razumnih mjera koje bi spriječile mučenje i zlostavljanja zatvorenih zatvorenika, što je zbog pozicije koju je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje i zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog mučenja i nečovječnog postupanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu

459. Vijeće je utvrdilo da je **Dautović Senad**, kao načelnik SJB Bugojno, mogavši znati da se zatočenici zatvoreni u Policijskoj stanici centar Bugojno u Gimnaziji u Bugojnu muče i zlostavljaju, i znajući da su Ćubela Josip i Jozo Andžić pobjegli iz prostorija Gimnazije gdje su bili zatvoreni u skladu sa njegovim odobrenjem, i o čijem bjekstvu je Dautović Senad izvjestio Ratno predsjedništvo općine Bugojno, svojim nečinjenjem odnosno nepoduzimanjem nužnih i razumnih mjera koje bi spriječile mučenje i zlostavljanja zatvorenih zatvorenika, što je zbog pozicije koju je obnašao bio i dužan učiniti, i propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi mučenje i zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog mučenja i nečovječnog postupanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu.

460. Tužilaštvo je dokazalo da je Dautović Senad na sjednici Ratnog predsjedništva 4.8.1993. godine izvijestio o bijegu ovih zatvorenika Dautović je bio upoznat sa događajima koji su se odigrali. Iako nema dokaza da je naredio ispitivanje i kasnije premlaćivanje, također nema ni dokaza da je poduzeo mjere da spriječi ove radnje odnosno kazni svoje podređene.

461. Prostorije u Gimnaziji bile su pod Dautovićevom kontrolom. Njegova dužnost je bila da obezbijedi sigurnost zatvorenika. Postupanje sa zatvorenicima, koje je trajalo danima i o kojem su svjedoci svjedočili, nije se moglo prikriti. Prijetnje smrću i premlaćivanje smatraju se okrutnim i nečovječnim postupanjem. Prisiljavanje zatvorenika da pjevaju dok su vezani za radijator predstavlja okrutno i nečovječno postupanje.

462. Ispitivanja i premlaćivanja koja su uslijedila nakon bijega imala su za svrhu prikupljanje informacija. Ovo su neophodni elementi koji okrutno i nečovječno postupanje prekvalifikuju u krivično-pravnu radnju mučenje. Ovakvo postupanje sa zatvorenicima trajalo je danima.

463. Nema dokaza da je Dautović poduzeo bilo kakve disciplinske mjere zbog navedenog postupanja sa zatvorenicima.

E. U LOGORU STADIONA NK ISKRA U BUGOJNU

1. Opšta činjenična utvrđenja

(a) U periodu od osnivanja logora Stadion NK "Iskra" u 8. mjesecu 1993. godine, koji je osnovan u skladu s Odlukom Ratnog predsjedništva općine Bugojno pa do 19.3.1994. godine, gdje je bilo zatočeno preko 300 muškaraca hrvatske nacionalnosti, a nakon dolaska Gasal Nisveta za upravnika logora od 22.9.1993. godine pa do 19.3.1994. godine, za čiji rad je bio odgovoran, veliki broj zatočenika bio izložen nečovječnom postupanju u vidu odvođenja iz logora stadion NK "Iskra" na obavljanje prinudnih radova, uz znanje Gasal Nisveta, iako je znao i bio svjestan da se radi o nedozvoljenim radnjama prema zatočenicima, i da prilikom obavljanja ovakvih radova može doći do ranjavanja zatočenika, odvođeni na prve crte bojišnice koje je Armija RBiH držala prema Vojsci Republike Srpske i HVO prema Donjem Vakufu, Gornjem Vakufu/Uskoplju, Kupresu i drugim mjestima gdje su kopali rovove, tranšeje, zemunice i gdje su vrlo često bila vatrena dejstva, a prilikom kojih radova je jedan broj zatočenika tjelesno ozlijeđen među kojima i Miroslav Zelić, pa kada je vraćen u logor nije imao dovoljno adekvatne medicinske pomoći,

464. Vijeće je utvrdilo da je u periodu od osnivanja logora Stadion NK "Iskra" u 8. mjesecu 1993. godine, koji je osnovan u skladu s Odlukom Ratnog predsjedništva općine

Bugojno pa do 19.3.1994. godine, gdje je bilo zatočeno preko 300 muškaraca lica hrvatske nacionalnosti, a nakon dolaska Gasal Nisveta za upravnika logora od 22.9.1993. godine pa do 19.3.1994. godine, za čiji rad je bio odgovoran**,** veliki broj zatočenika bio izložen nečovječnom postupanju u vidu odvođenja iz logora stadion NK "Iskra" na obavljanje prinudnih radova, uz znanje Gasal Nisveta**,** iako je znao i bio svjestan da se radi o nedozvoljenim radnjama prema zatočenicima, i da prilikom obavljanja takvih radova može doći do ranjavanja zatočenika,odvođeni na prve crte bojišnice koje je Armija RBiH držala premaVojsci Republike Srpske i HVO prema Donjem Vakufu, Gornjem Vakufu/Uskoplju, Kupresu i drugim mjestima gdje su kopali rovove, tranšeje, zemunice i gdje su vrlo često bila vatrena dejstva, a prilikom kojih radova je jedan broj zatočenika tjelesno ozlijeđen, među kojima i Miroslav Zelić, pa kada je vraćen u logor nije imao dovoljno adekvatne medicinske pomoći. Ovaj zaključak proizlazi iz brojnih objektivnih i subjektivnih dokaza izvedenih u toku suđenja.

465. Logor stadiona NK „Iskra" je nesumnjivo osnovan u skladu sa odlukom Ratnog predsjedništva. Ovu činjenicu potvrđuju brojni izvedeni dokazi. Prije svega, odlukom Ratnog predsjedništva broj 01-124-86/93 od 24.08.1993. godine određena je namjena prostorija pod tribanama fudbalskog stadiona „Iskre" u svrhu pritvaranja civila i vojnih lica do obezbjeđenja prohodnosti komunikacije prema KP Zenica i Vojnom zatvoru u Travniku.[595] Dževad Mlaćo, predsjednik Ratnog predsjedništva općine Bugojno, iako vremenski neodređen u pogledu činjenice kada se to desilo, posvjedočio je da je Ratno predsjedništvo donijelo ovu odluku.[596]

466. Iz izvedenih dokaza vijeće je utvrdilo da su prostorije fudbalskog stadiona „Iskra" korištene za zadržavanje i prije 24.08.1993. godine. Naime, već dana 01.07.1993. godine postojao je prijedlog izvršnog odbora Ratnog predsjedništva općine Bugojno za određivanje prostorija fudbalskog stadiona „Iskra" za tu namjenu.[597] To proizilazi i iz dokaza T-177 (Rješenje Ratnog predsjedništva općine Bugojno broj 01-V-22/93 od 28.07.1993. godine) o imenovanju Mehmeda Sadikovića za upravnika privremenog zatvora u Bugojnu.[598] Iz dokaza T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće) također proizlazi da se na

[595] O-16/II (Odluka Ratnog predsjedništva općine Bugojno, broj 01-124-86/93 od 24.08.1993).
[596] Svjedok Dževad Mlaćo (24.03.2010).
[597] T-178 (Prijedlog odluke Izvršnog odbora Ratnog predsjedništva općine Bugojno).
[598] T-177 (Rješenje Ratnog predsjedništva općine Bugojno, broj 01-V-22/93 od 28.07.1993).

16. vanrednoj sjednici Ratnog predsjedništva općine Bugojno održanoj dana 26.07.1993. godine, razmatralo pitanje namjene zatvora kao i postavljanja upravnika zatvora.[599]

467. Činjenicu da su ove prostorije korištene u svrhu zatočenja lica hrvatske nacionalnosti koja su se predala i prije 24.08.1993. godine, od kada glasi odluka Ratnog predsjedništva o određivanju ovih prostorija u tu namjenu, potvrđuju i iskazi više ispitanih svjedoka u ovom predmetu. Svjedoci Džalto Berislav, Svjedok A, Josip Kalajica, Dragan Boškić, Mario Franjić, Mario Glišić, Ištuk Željko, svjedok D i Božo Križanac jasno i nedvosmisleno ističu da su u logor stadiona „Iskre“ dovedeni i tu zatočeni, bilo početkom ili sredinom 8. mjeseca 1993. godine.

468. Slijedom navedenog, vijeće je utvrdilo da je logor stadiona NK „Iskra“ osnovan Odlukom Ratnog predsjedništva općine Bugojno početkom 8. mjeseca 1993. godine. Prva grupa lica hrvatske nacionalnosti koja su se predala bila su zatočena u prostorijama ovog objekta početkom 8. mjeseca 1993. godine.

469. Vijeće je utvrdilo da su lica hrvatske nacionalnosti razmijenjena 19.03.1994. godine. Odbrana ne spori ovu činjenicu. Svjedoci Ljuban Živko, Brnas Vlatko, Dražen Vučak, Stipo Vučak, Džalto Berislav i mnogi drugi su svojim iskazima potvrdili ovu činjenicu. U instrukciji Operativne grupe „Zapad“, Odsjeka bezbjednosti broj 03-1/144-1 od 18.03.1993. godine, upućene komandi 3 korpusa, sektoru bezbjednosti, navodi se da je dogovorena razmjena zarobljenih lica HVO-a i ARBiH.[600] Također, i iz dnevnog izvještaja vojne policije OG „Zapad“ od 19.03.1994. godine, proizilazi da je za taj dan obezbjeđeno puštanje ratnih zarobljenika iz Centralnog zatvora. Obezbjeđenje razmjene vršilo je 20 pripadnika vojne policije. Zarobljenici su predati Međunarodnoj organizaciji crvenog krsta. Optuženi Gasal Nisvet ispitan u svojstvu svjedoka odbrane također potvrđuje ovu činjenicu.[601]

470. Broj zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“ varirao je tokom perioda zatočenja ovih lica. Tako je u početku zatočenja ovih lica, prema iskazima svjedoka, broj zatočenih prelazio brojku od 300 lica.[602] Gasal Nisvet navodi da je u početku bilo zatočeno oko 350

[599] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće, zabilješka od 26.07.1993).
[600] T-589 (Instrukcija Službe bezbjednosti Operativne grupe „Zapad“, broj 03-1/144-1 od 18.03.1993).
[601] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[602] Brnas Vlatko (01.10.2008); Ivo Kujundžić (16.04.2008); Zijad Salkić (07.05.2008).

lica.[603] Međutim, uslijed puštanja pojedinaca na slobodu,[604] pojedinačnih razmjena,[605] te nestanka jednog broja zatočenika,[606] ovaj broj se na dan razmjene 19.03.1994. godine sveo na cifru od 294 zarobljenika. Sva zatočena lica hrvatske nacionalnosti bili su muškarci.[607]

471. Velika većina, ako ne i svi zatočenici, učestvovali su u borbenim dejstvima prije nego što su se predali. Iako su neki od njih bili civili koji nisu bili vojno angažovani prije sukoba, iz iskaza jasno proizilazi da su za vrijeme sukoba svi uzeli oružje i da su učestvovali u sukobu. Tužilaštvo nije izvelo dokaze kojima bi dokazalo suprotno.

472. U toku prvostepenog postupka Tužilaštvo BiH zastupalo je tezu da je optuženi Gasal Nisvet na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ stupio dana 21.09.1993. godine. Odbrana optuženog isticala je da je optuženi stupio na dužnost dan ili dva prije prve posjete pripadnika Međunarodnog crvenog krsta logoru stadiona NK „Iskre“, dana 28.09.1993. godine.[608]

473. Vijeće je, na osnovu vojne dokumentacije Gasala Nisveta, utvrdilo da je na dužnost upravnika logora Stadiona NK „Iskra“ stupio dana 22.09.1993. godine, čime je vijeće u ovom dijelu dijelimično izmjenilo činjenične navode iz optužnice.[609]

474. Svjedoci ispitani na ove okolnosti nisu bili u mogućnosti iznijeti tačan dan dolaska optuženog Gasal Nisveta na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“, što je i razumljivo s obzirom na duži protek vremena od tog događaja. Stoga je vijeće ovaj zaključak zasnovalo na izvedenim materijalnim dokazima.

475. Iz vojne knjižice izdate na ime Gasala Nisveta proizilazi da je optuženi do dana 21.09.1993. godine bio na dužnosti u MUP, a od tog dana pa do 01.04.1994. godine bio pripadnik vojske ARBiH.[610] Isti vremenski okvir se navodi i u matičnom kartonu optuženog

---

[603] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[604] Vidi također Maros Viktor (17.12.2008); Stjepan Radoš (27.08.2008).
[605] Begić Milenko (02.02.2008), str. 12-13; Kezić Zdravko (02.07.2008).
[606] Vidjeti paragrafe 228-320.
[607] T-590 (Spisak zatočenika Komande OG Zapad od 24.02.1994); T-591 (Spisak zatočenika Komande OG Zapad, Služba bezbjednosti broj 03-3/41-1 od 23.01.1994).
[608] T-20 (Certifikat Međunarodnog crvenog krsta od dana 28.09.1993 na ime Ivana Kapetanovića); T-33 (Certifikat Međunarodnog crvenog krsta od dana 28.09.1993. godine na ime Ive Kujundžića i dr).
[609] Izmijenjena optužnica Tužilaštva od 29.06.2011. godine.
[610] T-526 (Vojna knjižica izdata na ime Gasal Nisvet).

Gasal Nisveta.[611] Takođe, iz dokaza T-553 spiska SJB Bugojno dostavljenog opštinskom sekretarijatu odbrane Bugojno broj 19-2/01-501/93 od 30.09.1993. godine, vidljivo je da se od dana 22.09.1993. godine Gasal Nisvet, Kukavica Musajb i Cetin Besim nalaze u otkomandi u 'zatvoru'.[612] Vijeće je imajući u vidu činjenicu da 22.09.1993. godine svakako ide u korist odbrane prvooptuženog prihvatilo ovaj dan kao dan početka otkomande optuženog Gasal Nisveta u logor stadiona NK „Iskre“, odnosno kao dan preuzimanja dužnosti upravnika logora stadiona NK „Iskre“.

476. Optuženi Gasal Nisvet je posvjedočio da je ovu dužnost obavljao i na dan 19.03.1994. godine kada je izvršena razmjena zatočenih lica. Vijeće smatra da ovu činjenicu nije potrebno dalje obrazlagati.[613]

477. Zatočenici su odvođeni iz logora stadiona NK „Iskra“ na različite lokalitete na obavljanje radova i u periodu koji je prethodio dolasku optuženog Gasal Nisveta na dužnost upravnika logora. Pošto on nije bio prisutan niti odgovoran za djela koja su se desila prije 22.09.1993. godine, vijeće je s posebnim oprezom cijenilo dokaze izvedene u odnosu na ovu tačku.

478. Pojedini svjedoci ispitani na ove okolnosti nisu bili u mogućnosti navesti tačan vremenski okvir u kome su odvođeni na obavljanje radova. Stoga je vijeće, prije svega, pristupilo ocjeni sadržaja iskaza svjedoka koji su početkom 10. mjeseca 1993. godine iz prostorija Gimnazije dovedeni u logor stadiona NK „Iskra“. Optuženi je u tom periodu nesumnjivo obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskre“.

479. Oko 30 do 40 pripadnika MUP-a Hrvatske zajednice Herceg Bosne bilo je zatočeno u prostorijama Gimnazije. Cijela grupa je početkom 10. mjeseca odvedena u logor stadiona NK „Iskre“. Tu činjenicu nesumnjivo potvrđuje Miroslav Zelić, pripadnik specijalne jednice HZ BH, koji ističe da su pripadnici MUP-a HZ HB uključujući i specijalnu jedinicu kojoj je on pripadao prozvani iz salona namještaja gdje su odvedeni nakon predaje i potom odvedeni u prostorije Gimnazije. Tu su svi bili zatočeni do 10. mjeseca nakon čega su odvedeni u logor stadiona NK „Iskre“.[614] Također, i svjedok Halid Manjušak ističe da su u prostorijama Gimnazije bili zatočeni pripadnici MUP-a HZ BH. Izjavio je da

[611] T-535 (Matični karton izdat na ime Gasal Nisvet).
[612] Pojam koji se u tom periodu koristio za logor stadiona NK „Iskra“.
[613] Gasal Nisvet (19.02.2010).
[614] Zelić Miroslav (20.02.2008).

je i Rade Marjanović bio jedan od tih zatočenika.[615] Gordan Raić, pripadnik MUP-a HZ HB, također opisuje svoje zatočenje u prostorijama Gimnazije, gdje su kako ističe bili pretežno zatočeni pripadnici policije HZ HB, te dodaje da je početkom 10. mjeseca 1993. godine odveden u logor stadiona NK „Iskra“.[616]

480. Rade Marjanović, pripadnik MUP HZ HB, izjavio je da je prvobitno bio zatočen u prostorijama salona namještaja gdje su prozvani i premješteni u gimnaziju svi oni koji su podlijegali pod MUP, znači ovaj ATG vod i pripadnici prijeratne policije.”[617] Iz gimnazije je cijela grupa prebačena u logor stadiona NK “Iskra”, kada je Gasal Nisvet već bio upravnik tog logora.[618] Slaven Brajković je izjavio da je sa grupom od oko 40 zatočenika (pripadnici MUP-a HZ BH) bio zatvoren u Gimnaziji, ali tvrdi da je početkom 9. mjeseca odveden u logor stadiona NK „Iskra“.[619] Imajući u vidu činjenicu da je iskaz ovog svjedoka saglasan sa iskazima ostalih svjedoka, osim u pogledu vremena odvođenja u logor stadiona NK „Iskre“, vijeće smatra da je opravdano zaključiti da je i Slaven Brajković početkom 10. mjeseca 1993. godine odveden u logor stadiona NK „Iskra“.

481. Dokaz T-194 i T-194a (Obavještenje o ustupanju objekta, SJB Bugojno broj 19-2/01-1-562/93 od 12.10.1993. godine) potvrđuje da je grupa zatočenika dovedena iz prostorija Gimnazije u logor stadiona “Iskre” početkom 10. mjeseca 1993. godine.[620]

482. Berislav Jezidžić koji je iz prostorija Gimnazije doveden u logor stadiona NK „Iskra“ ističe da je nakon toga odveden na kopanje rovova u mjesto Hrasnicu. Spisak za ove radove pročitao je stražar, dok je na ovaj lokalitet sproveden od strane njemu nepoznatih vojnika. Na ovim radovima bio je tri dana nakon čega je ponovo vraćen u logor stadiona NK „Iskra“.[621] S obzriom na to da je Berislav Jezidžić na ovom lokalitetu kopao rovove da se jasno zaključiti da se Hrasnica u inkriminisanom periodu nalazila na crti bojišnice između ARBiH i neprijateljske strane. U prilog tome govore i iskazi svjedoka B[622] i Ive Kujundžića.[623] Iako Berislav Jezidžić navodi da je iz prostorija Gimnazije u prostorije

[615] Manjušak Halid (19.05.2010).
[616] Raić Gordan (13.02.2008).
[617] Marjanović Rade (11.03.2009).
[618] Marjanović Rade (11.03.2009).
[619] Brajković Slaven (03.09.2008).
[620] T-194 i T-194-a (Obavještenje o ustupanju objekta, SJB Bugojno broj 19-2/01-1-562/93 od 12.10.1993).
[621] Jezidžić Berislav (21.01.2009).
[622] Svjedok B (26.11.2008).
[623] Ivo Kujundžić (16.04.2008).

logora stadiona NK „Iskre“ doveden polovinom 12. mjeseca 1993. godine,[624] imajući u vidu iskaze svjedoka iz paragrafa 479-480, da su u logor stadiona NK „Iskre“ iz prostorija BH banke dovedeni početkom 10. mjeseca 1993. godine, kao i dokaze T-194 i 194a,[625] vijeće je zaključilo da je Tužilaštvo nesumnjivo dokazalo da je i ovo lice dovedeno u logor stadiona NK „Iskra“ početkom 10. mjeseca 1993. godine, u periodu kada je optuženi obavljao dužnost upravnika logora (vidi paragraf 475).

483. Zelić Miroslav, koji je u logor stadiona NK „Iskra“ iz prostorija Gimnazije doveden također u 10. mjesecu 1993. godine, navodi da je u toku njegovog zatočenja u logoru jedne prilike došao pripadnik ARBiH i između ostalih lica, pročitao i njega za obavljanje radova na prvoj crti bojišnice prema Uskoplju. Zaprežnim-gumenim kolima su odvedeni na taj lokalitet. Tu su bili smješteni u OŠ na Pajić Polju odakle su u grupama vođeni na kopanje rovova, bunkera, tranšeja. Čuvali su ih pripadnici ARBiH koji su bili raspoređeni na toj crti bojišnice. Svjedok ističe da je opšte poznato da je bojišnica ARBiH i HVO prema Uskoplju bila dosta jaka i da su često bili okršaji, te da je bila svakodnevna razmjena vatre. Jedne prilike je iz OŠ u Pajić Polju zajedno sa Prgomelja Nedeljkom i Ivicom Menjakom odveden je na rad na prvu crtu boljišnice od strane stražara pripadnika ARBiH zvanog „Megi“. Tokom boravka na prvoj liniji uslijedio je napad HVO na crte koje je čuvala ARBiH, jako topničko i pješadijsko djelovanje. Stražar im je rekao da ih vodi nazad u osnovu školu. Na povratku je u njihovoj blizini pala minobacačka granata i svjedok je ranjen u desnu nogu, lijevu ruku i desnu stranu vrata. Ranjen je i stražar. Progomelja Nedeljko i Ivica Menjak odlučili su da neće bježati i da će pomoći svjedoku i stražaru da dobiju medicinsku pomoć. Prgomelja Nedeljko i Menjak Ivica pomogli su im da dođu do baze ARBiH gdje im je pružena medicinska pomoć. Odatle je odveden u dom zdravlja u Bugojnu gdje mu je doktor Vujanac ukazao pomoć. Ubrzo nakon toga u bolnicu su došla dva pripadnika brigadne policije ARBiH (jedan od njih je bio Abdulah Duvnjak zvani Dudo). Uprkos insistiranju doktora Rujanca da Zelić ostane na liječenju, vraćen je u logor stadiona NK „Iskra“.[626]

484. Svjedok je nekoliko puta nakon toga odvođen na previjenje u Dom zdravlja Bugojno. Međutim, s obzirom na to da je doktor Rujanac smatrao neophodnim da svjedok ostane u domu zdravlja u Bugojnu na daljem liječenju, vijeće je utvrdilo da Zeliću nije

[624] Berislav Jezidžić (21.01.2009).
[625] Vidjeti paragraf 481.
[626] Zelić Miroslav (20.02.2008).

pružena dovoljna medicinska pomoć. Vijeće napominje da su ga više puta morali voditi na previjanje rana u dom zdravlja Bugojno. U prilog navedenom govore i nalazi Doma zdravlja iz inkriminisanog perioda.[627]

485. Zanimljivo je da Miroslav Zelić ističe da ga je nekoliko dana nakon ranjavanja pozvao upravnik logora stadiona NK „Iskra“, Gasal Nisvet. Tom prilikom Zelić je rekao optuženom da je ranjen dok je bio na radovima. Gasal Nisvet ga je, pošto je tada znao da je spasio pripadnika ARBiH, „Megija“, pitao da li želi da ga pusti kući. Svjedok nije pristao iz straha da će „nestati“ poput drugih osoba koje su u to vrijeme iz logora puštene kući.[628]

486. Enver Halilović zvani Megi, pripadnik I bataljona 307. motorizovane brigade ARBiH, potvrđuje navedene događaje. Izjavio je da je u toku sukoba u Bugojnu bio raspoređen na lokalitet Gornjeg Vakufa. Na taj lokalitet dovođene su zarobljene osobe hrvatske nacionalnosti. Enver Halilović imao je zadatak da zatočenike koji su bili smješteni u OŠ Pajić Polje odvodi na radove gdje su pravili zemunice. Dana 22.10.1993. godine Halilloviću su dodijeljena tri zatočenika i to: Miroslav Zelić, izvjesni Prgomelja i još jedan zatočenik. Svjedok ih je sproveo na obavljanje radova koji su se obavljali na udaljenosti 200-500 metara od prve linije sa HVO-om. Dok su se nalazili na tom lokalitetu počela je pucnjava, i prilikom povlačenja ranjen je zajedno sa Miroslavom Zelićem. Druga dvojica zatočenika su mu uzeli pištolj pošto ga ovaj nije mogao nositi i odveli su Halilovića i Zelića natrag u OŠ Pajić Polje. Iako su sva trojica mogli pobjeći, bojali su se da Halilović neće preživjeti. Kao što je jedan od tih zatvorenika rekao: „u ovom ratu se ne radi o nama“ pa je bilo važno spasiti mu život. Halilović je zatim odveden u Bugojno na liječenje, i konačno u bolnicu u Travnik gdje je ostao na liječenju više od mjesec dana.[629]

487. Radove na ovom lokalitetu izvodili su i Stjepan Radoš, Božo Križanac, Kaić Kazimir i Ivan Kapetanović. Stjepan Radoš ističe da je odvođen na radove na crte bojišnice oko Bugojna gdje je na pojedinim djelovima bilo unakrsne vatre. Nije se dobrovoljno prijavio za te radove.[630] Vidio je ranjenog Miroslava Zelića i njegovog stražara dok su ih nosili da im se ukaže medicinska pomoć.

---

[627] T-5 (Nalaz Doma zdravlja Bugojno od 23.10.1993); T-6 (Nalaz Doma zdravlja Bugojno od dana 29.10.1993).
[628] Zelić Miroslav (20.02.2008).
[629] Halilović Enver (10.02.2010).
[630] Radoš Stjepan (27.08.2008).

488. Božo Križanac navodi da je u drugoj polovini 10. mjeseca 1993. godine prozvan od strane Kukavica Musajba za radove. Dok jedni svjedoci izjavljuju da su ih prozivali stražari, drugi tvrde da su njihova imena prozivali pripadnici Armije. Svi svjedoci izjavljuju da su iz logora odvođeni u pratnji pripadnika vojske, a ne zatvorskih čuvara.

489. Križanac je odveden u grupi od 12 zatočenika na područje između Pajić Polja i Gornjeg Vakufa, na crtu razgraničenja između ARBiH i HVO-a gdje su bili zadržani oko sedam dana. Također potvrđuje da je prilikom obavljanja ovih radova došlo do razmjene vatre i tom prilikom su ranjeni pripadnik ARBiH zvani Megijin i zatočenik Miroslav Zelić.[631]

490. Kaić Kazimir navodi da je nakon dovođenja iz prostorija Gimnazije u 10. mjesecu u logor stadiona NK „Iskra“, odveden na obavljanje radova. Jednom prilikom, dok je u grupi od drugih šest osoba kopao rovove i pravio zemunice, našli su se pod paljbom granata. Također je potvrdio ranjavanje zatočenika Miroslava Zelića i stražara, pripadnika ARBiH.[632] Ivan Kapetanović ističe da je i on obavljao radove na Pajić Polju prema Gornjem Vakufu kada je ranjen stražar, pripadnik ARBiH i zatočeni Miroslav Zelić.

491. Svi ovi svjedoci bili su smješteni u osnovnoj školi u Pajić Polju, odakle su u grupama od po tri do četiri zatočenika odvođeni na radove do samih crta razgraničenja gdje su kopali rovove i pravili zemunice.[633]

492. Svjedok B koji je također doveden u logor stadiona NK „Iskra“ u 10. mjesecu 1993. godine, ističe da je dana 26.10.1993. godine odveden na radove na lokalitetu Pajić Polja u grupi od dvanaest lica. Potvrđuje da su bili smješteni u osnovnoj školi u Pajić Polju odakle su odvođeni na područje Duratbegović doca koje je bilo na prvoj crti bojišnice i tu su kopali tranšeje i rovove. Jedne prilike su odvedeni na jedan proplanak gdje su sa druge strane bile linije HVO-a. Svjedok ističe, da mu je prilikom obavljanja ovih radova, Robert, jedan od zatočenika, pokazao vruć metak koji je našao u njegovoj blizini. Osim Roberta sa ovih radova sjeća se Mile Behare, Džalte Berislava i Vučka. Tu su bili zadržani oko tri do četiri dana nakon čega su dana 28.10.1993. godine, vraćeni na stadion.[634] Džalto Berislav potvrđuje činjenicu da je odvođen na radove na lokalitet Pajić Polja u 10. mjesecu 1993.

[631] Križanac Božo (25.02.2009).
[632] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[633] Kapetanović Ivan (19.03.2008).
[634] Svjedok B (26.11.2008).

godine. Njegov iskaz saglasan je iskazu svjedoka B. Navodi da su na ovom lokalitetu zadržani četiri dana nakon čega su vraćeni u logor stadiona NK „Iskra“.[635]

493. Ozren Gvozdenović i Berislav Jezidžić koji su izjavili da su iz prostorija Gimnazije dovedeni u logor stadiona „Iskra“ u 10. mjesecu, saglasno potvrđuju da su drugi zatočenici nakon njihovog dolaska u logor, odvođeni na radove koji su se izvodili na lokalitetu Gornjeg Vakufa.[636]

494. Damir Kolovrat je izjavio da su zatočenici u toku njegovog zatočenja u logoru stadiona NK „Iskra“ odvođeni na različite lokalitete na izvođenje radova, uključujući i cijepanje drva i kopanje rovova. Svjedok je u grupi od deset lica u 10. mjesecu 1993. godine odveden na liniju prema Donjem Vakufu u mjesto Sabljari, linija prema položajima vojske Republike Srpske.[637] Tu je njegova grupa izvodila radove 40 dana, nakon čega je ista vraćena na stadion. Stigli su krajem 11. mjeseca 1993. godine, kada je došao Međunarodni crveni krst da izvrši popis zatočenika.[638] Popis zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“ od strane Međunarodnog crvenog krsta obavljen je dana 24.11.1993. godine.[639] Odbrana Gasala Nisveta u završnim riječima navodi da su zatočenici odvođeni na prisilne radove na lokalitet Sabljara u periodu od 28.09.1993. godine do 14.10.1993. godine, u periodu kada je Gasal Nisvet nesumnjivo obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“.[640] Međutim, vijeće je uvjereno da je vremenski okvir oktobar-novembar precizniji jer je u saglasnosti s ostalim iskazima.

495. Brnas Vlatko ističe da je u više navrata u toku svog zatočeništva u logoru stadiona NK „Iskre“ odvođen na obavljanje radova na više različitih lokaliteta. Zatočenici su kopali rovove, pravili zemunice, tanšeje, nosili trupce i obavljali druge slične poslove. Od strane pripadnika Međunarodnog crvenog krsta dobio je kalendar prilikom njihove posjete logoru.

---

[635] Svjedok B (26.11.2008).
[636] Gvozdenović Ozren (10.12.2008): Jezidžić Berislav (21.1.2009).
[637] Maros Viktor (17.12.2008).
[638] Kolovrat Damir (04.03.2009)..
[639] T-107 (Certifikat Međunarodnog crvenog krsta od dana 14.11.1993 na ime Grgić Damir); T-303 (Certifikat Međunarodnog crvenog krsta od dana 14.11.1993 na ime Maros Stipan, i dr.)
[640] Završne riječi odbrane Gasal Nisveta, str. 17.

U tom kalendaru je zabilježio ukupno 121 dan u toku kojih je vođen na radove.[641] Na posljednje radove na koje je odveden u toku svog zatočenja na logoru stadiona NK „Iskre“ odveden je oko 15.12.1993. godine. Bio je napadao snijeg, a radovi su se izvodili na lokalitetu iznad sela Pajić Polja. Tom prilikom sproveden je na lokalitet Pajić Polja u grupi od 15 zatočenika od strane pripadnika vojne policije iz Donjeg Vakufa.[642] U prilog tačnosti navoda ovog svjedoka govori i iskaz svjedoka Dragana Boškića koji je istakao da je i nakon njegovog povratka sa radova iz lokaliteta Gornjeg Vakufa dana 05.11.1993. godine, nastavljeno odvođenje zatočenika iz logora stadiona NK „Iskre“ na obavljanje prinudnih radova.[643] Dragan Boškić je izjavio da je bilo dovođenje lica na prve crte bojišnice iznad sela Pajić Polja prema Gornjem Vakufu, i to u periodu kada je bilo dosta snijega.[644] Ovo je također potvrdio i svjedok Rade Marjanović koji je izjavio da je njegov brat u grupi od 10-ak zatočenika odveden iz logora stadiona NK „Iskra“, u zimskom periodu, na radove prema Gornjem Vakufu.[645]

496. Svjedok Rade Marjanović koji je iz prostorija Gimnazije doveden u logor stadiona „Iskre“ početkom 10. mjeseca 1993. godine, izjavio je da je odvođen na radove na lokalitet Garačačkih podova, gdje je bio oko 10 dana.[646] Sa svjedokom u grupi su tom prilikom bili Pemac, Keškić, Mario Glišić i svjedokov brat. Na ovim radovima zatočenici su kopali tranšeje i pravili zemunice na prvoj crti linije prema vojsci Republike Srpske.[647] Glišić Mario je izjavio da je iz logora stadiona „Iskre“ odveden u grupi od oko 7 do 8 zatočenika na radove koji su se obavljali na lokalitetu Garačačkih podova prema Kupresu. Svjedok je isključiv da se nije dobrovoljno prijavio za ove radove, već da je stražar iz logora pročitao njegovo ime sa spiska. Na ovom lokalitetu zatočenici su kopali rovove i utvrđivali položaje prema liniji vojske Republike Srpske. Svjedok navodi prisustvo Spremo Željka zvanog Pemac na ovim radovima, te dodaje da su isti izvođeni krajem 9. mjeseca 1993. godine.[648] Međutim, nakon ocjene iskaza svih ovih svjedoka datih na suđenju, vijeće je utvrdilo da su zatočenici odvođeni na ove radove u 10. mjesecu 1993. godine. Vijeće posebno napominje da je Marjanović Rade također izjavio da je iz prostorija Gimnazije odveden u logor stadiona NK „Iskra“ tek u 10. mjesecu 1993. godine. Iskazi ovih svjedoka, osim

[641] Brnas Vlatko (01.10.2008).
[642] Brnas Vlatko (01.10.2008).
[643] Boškić Dragan (20.03.2008).
[644] Boškić Dragan (20.03.2008).
[645] Marjanović Rade (11.03.2009).
[646] Marjanović Rade (11.03.2009).
[647] Marjanović Rade (11.03.2009).

odstupanja u pogledu vremena odvođenja na ove radove saglasni su i međusobno se potvrđuju. Marjanović Rade potvrđuje prisustvo Glišić Maria, dok obojica potvrđuju prisustvo Spremo Željka zvanog Pemac. Na osnovu toga vijeće zaključuje da se radi o istoj grupi zatočenika koja je odvedena na ovaj lokalitet.

497. Keškić Dragan je izjavio da je u 11. mjesecu 1993. godine odveden iz logora stadiona NK „Iskra“ sa grupom od oko 10-20 zatočenika na radove na Guvna gdje su kopali rovove. S obzirom na to da je bilo potrebno iskopati rovove, vijeće zaključuje da se lokalitet Guvna nalazio u blizini crte bojišnice. Na tom lokalitetu zadržani su oko 20 dana nakon čega su vraćeni u logor stadiona „Iskra“.[649] U iskazu datom haškim istražiteljima dana 10.09.2001. godine i 27.04.2002. godine, Keškić Dragan je detaljno opisao svoje zatočenje u logoru stadiona NK „Iskra“, kao i radove koje je obavljao na lokalitetu Guvna. Iskaz ovog svjedoka je logički povezan, zbog čega je vijeće isti ocijenilo tačnim i iskrenim, te u potpunosti prihvatilo navode svjedoka u ovom dijelu. Vijeće napominje da ni odbrana u toku prvostepenog postupka ni na koji način nije dovela u sumnju tačnost navoda ovog svjedoka.

2. Radnje Gasal Nisveta

(a) te je na taj način značajno učestvovao u protivzakonitom odvođenju lica hrvatske nacionalnosti na obavljanje nezakonitih prinudnih radova

498. Gasal Nisvet je kao upravnik logora stadiona NK „Iskra“ preuzeo određenu odgovornost za brigu o zatvorenicima.

499. Tužilaštvo je objasnilo da su vojne vlasti preuzele nadležnost za ove zatočenike. Iz iskaza vještaka vijeće zaključuje da su zatvorenici koji su se nakon sukoba predali bili pod nadležnošću vojske. Također je nesumnjivo da vojska, bar na početku, nije imala potpunu kontrolu nad situacijom u Bugojnu. Ratno predsjedništvo je imalo neuobičajene ovlasti i u stvari je narušavalo princip jedinstva komande djelovanjem izvan zvaničnog ustrojstva ARBiH.

[648] Glišić Mario (14.05.2008).
[649] T-134 (Izjava svjedoka Dragana Keškića od 10.9.2001. i 27.6.2002).

500. Vijeće jasno nalazi da je Ratno predsjedništvo vršilo svoje ovlasti pretvaranjem javnog objekta (tj. stadiona) u zatvor. Kasnije je ga je Ratno predsjedništvo označilo kao centar za pritvaranje. Također je jasno da je u određenom trenutku vojska preuzela odgovornost za svakodnevno funkcionisanje logora, što je kulminiralo zatvaranjem objekta u martu 1993. godine.

501. Iako je Ratno predsjedništvo izabralo stadion za korištenje u svrhu pritvaranja, ostaje nejasno da li je nakon toga i u kojoj mjeri učestvovalo u upravljanju logorom. Također je nerasvijetljen i način imenovanja Gasala na dužnost upravnika. Gasal je izjavio da ga je preporučio Dautović koji mu je u to vrijeme bio nadređeni. Međutim, iz njegove vojne dokumentacije jasno proizlazi da Gasal nije obnašao dužnost na stadionu kao pripadnik civilne, već kao pripadnik vojne policije. Iako je pretpočinjavanje u to vrijeme bilo uobičajena pojava, ipak je vojska morala donijeti odluku o njegovom postavljenju.

502. Dokazi ukazuju da je njegov neposredni pretpostavljeni bio Enes Handžić, a kasnije Dautović, kada je Dautović prešao u vojsku. Vijeće je utvrdilo da je Gasal, iako je bio na poziciji upravnika, imao ograničene ovlasti. Iako se Gasal trudio da poboljša uslove u kojima su se zatvorenici nalazili, čini se da je imao je slabu podršku od vojske. Naime, kada je Kukavica tražio drvenu građu za pravljenje kreveta za spavanje, građu su morali krasti jer nije bilo drugog načina da dođu do potrebnog materijala.

503. Prema iskazu samog Gasala on nije dobijao nikakva naređenja, uputstva, niti obuku o upravljanju logorom. Nema dokaza koji pokazuju da je on imao ikakve stvarne ovlasti da napravi suštinske promjene. Međutim, imao je obavezu da ne učestvuje, da ne počini, i da ne daje doprinos nečovječnom postupanju. A kao pripadnik vojske, imao je obavezu da ne izvršava nezakonita naređenja.

504. Vijeće nalazi da je u najmanju ruku bio dužan da vodi brigu o zatvorenicima koji su se predali nakon sukoba. Ta dužnost da vodi brigu o zatvorenicima znači da je u situacijama pod njegovom kontrolom trebao spriječiti da se zatvorenicima naudi na bilo koji način. Tužilaštvo uglavnom nije uspjelo dokazati da je Gasal na bilo kakav direktan način naudio zatvorenicima. Pokušavao je i uspijevao poboljšati uslove u kojima su se nalazili u mjeri u kojoj je to bilo moguće. Nema direktnih dokaza da je učestvovao i u jednom slučaju premlaćivanja. Većina dokaza pokazuje napore koje je uložio kako bi poboljšao tešku situaciju. Samo je nekolicina svjedoka bila protiv njega ili tvrdila da im je naudio.

505. Međutim, vijeće je našlo nekoliko situacija u kojima je nedjelovanje s njegove

strane predstavljalo ozbiljan propust, a to se prvenstveno odnosi na prisilni rad.

506. Vojska je nesumnjivo izdavala naredbe osoblju na stadionu za odabir zatočenika za rad. Neki od ovih radova najvjerovatnije i nisu bili nezakoniti, ako uslovi za rad nisu bili nečovječni. Međutim, postoji jasna zabrana ugrožavanja života zatvorenika, a posebno u toku radova za vojne potrebe, kao što su kopanje rovova na prvim borbenim linijama.

507. U ovom slučaju, vijeće nalazi da je Gasal u stvari imao saznanja da se to dešava. Razgovarao je sa Zelić Miroslavom i bio upoznat s vrstom tih radova. Mogao je vidjeti iz ozljede Zelić Miroslava da je rad zaista bio opasan. Međutim, ne postoje dokazi da je Gasal preduzeo bilo kakve mjere da zaustavi takvu prasku, ili da se bar požali na to nekome iz komande. Iako ne postoje dokazi koji pokazuju da je Gasal imao bilo kakvu stvarnu kontrolu nad pripadnicima vojske koji su dolazili u logor, birali zatočenike za rad i sprovodili ih izvan logora, također ne postoje ni dokazi da je Gasal podnio žalbu ili izvještaj o tim aktivnostima bilo kome ko je bio iznad njega. Nije poduzeo ništa. To je ono što vijeće smatra neprihvatljivim. Vijeće napominje, kao što će se vidjeti u daljem tekstu, da kada se Gasal konačno žalio na nasilničko ponašanje stražara. U pogledu prinudnih radova, odbrana Gasala je jednostavno bila da su se sva odvođenja na prinudne radove desila prije nego što je on preuzeo dužnost upravnika. Dokazi pokazuju da je praksa odvođenja zatočenika iz logora na prinudne radove nastavljena i nakon njegovog dolaska. Vijeće nalazi da je on imao direktna saznanja o svrsi i vrsti radova, no ipak po tom pitanju nije učinio ništa.

508. Gasal Nisvet je već po samom dolasku na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ znao da se zatočenici iz ovog logora odvode na radove. Ovu činjenicu vijeće zaključuje iz iskaza samog Gasal Nisveta, koji ističe da su u trenutku kada je došao na dužnost upravnika ovog logora, tri grupe bile na radovima koji su se izvodili na lokalitetima Donjeg Vakufa, Gornjeg Vakufa i Prusca.[650] Dolaskom u logor na dužnost upravnika zatekao je spiskove zatočenika koji su se nalazili na radovima.[651] Gasal Nisvet ističe da su ovi lokaliteti u inkriminisanom periodu bili na prvim linijama fronta.[652]

[650] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[651] Gasal Nisvet (17.02.2010), T- 560 (OG „Zapad“ IKM Gornj Vakuf, od 03.09.1993); O-13/1 (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti broj: 307-13-728/93 od 20.08.1993).
[652] Gasal Nisvet (03.03.2010).

509. S obzirom, na znanje Gasal Nisveta da se zatočenici odvode na radove na prve linije fronta, a da je opšte poznato da se na prvim linijama vode sukobi suprotstavljenih strana, to jeste, da dolazi do oružane razmjene vatre, nesumnjivo je da je Gasal Nisvet bio svjestan mogućnosti ranjavanja ovih lica.

510. Gasal Nisvet opisao je na koji je su to način zatočenici odvođeni na radove. Odobrenje za odvođenje zatočenika za radove dobivali su od organa bezbjednosti 307. m.b., koji su navodili broj potrebnih zatočenika, kao i okolnost koliko dana će zatočenici ostati na ovim radovima.[653] Gasal Nisvet nikada nije prisustvovao odvođenju ovih lica.[654] Kukavica Musajb, vođe smjena straže ili vojni policajci su određivali zatočenike koji će ići na ove radove.[655]

511. Iako Gasal Nisvet ističe da je iz logora odvedena samo jedna grupa zatočenika na ove radove, a kojoj prilikom su ranjeni zatočeni Miroslav Zelić i pripadnik ARBiH, Enver Halilović[656] (paragrafi 483-490), nesumnjivo je utvrđeno da su u periodu od 22.09.1993. godine, pa do 19.04.1994. godine prinudni radovi izvođeni i na drugim lokalitetima (paragrafi 492-497).

512. Obrazlažući strukturu logora Gasal Nisvet ističe da su u logoru funkcionisale tri smjene stražara, te da je na čelu svake od njih bio šef smjene straže. Svaka pojedina smjena je radila u kontinuitetu 24 sata, a zatim odmarala 48 sati, tako da je svaki treći dan logor stadiona NK „Iskra“ obezbjeđivala jedna smjena.[657] To saglasno potvrđuju i Besim Cetin[658] i Hamid Đopa.[659]

513. Vođe smjena straže su u prilikom primopredaje straže koja je vršena svakog jutra, vršile i prozivku zatočenika radi utvrđivanju brojčanog stanja.[660]

514. Gasal Nisvet je uvijek kada je bilo promjena u odnosu na brojčano stanje zatočenika iz prethodnog dana od strane vođa smjena straže dobivao izvještaje o tome.[661] Tu činjenicu potvrđuje i Hamid Đopa, koji ističe da je u periodu u kojem je obavljao

[653] Gasal Nisvet (17.02.2010.)
[654] Gasal Nisvet (17.02.2010.)
[655] Gasal Nisvet (17.02.2010.).
[656] Gasal Nisvet (17.02.2010.).
[657] Gasal Nisvet (17.02.2010.).
[658] Besim Cetin (03.02.2010.).
[659] Hamid Đopa (13.01.2010).
[660] Hamid Đopa (13.01.2010).
[661] Gasal Nisvet (17.02.2010. i 03.03.2010).

dužnost šefa smjene straže, po završetku smjene vršio predaju smjene vođi naredne smjene, te potom podnosio izvještaj upravi logora i obavještavao ih o dešavanjima i brojčanom stanju zatočenika iz prethodnog dana.[662] Također i Besim Cetin nesumnjivo ističe da su vođe smjena dolazile u upravu i izvještavale ih o dešavanjima i brojčanom stanju zatočenika u logoru.[663]

515. Čak i ako naredbe za odvođenja zatočenika na ove radove, kako Gasal tvrdi, nisu uvijek išle preko uprave logora, već direktno od strane vojske na stražare ovog logora, iz prethodno navedenog, jasno proizilazi da je Gasal Nisvet u inkriminisanom periodu u svakom trenutku imao saznanja o brojčnom stanju zatočenika i činjenici gdje se ista nalaze. Stoga, vijeće zaključuje da je Gasal Nisvet bio upoznat o svim radovima na koje su zatočenici iz logora stadiona NK „Iskre“ odvedeni.

516. Na osnovu navedenog, vijeće nalazi da je Gasal Nisvet značajno doprinio nezakonitom odvođenju osoba hrvatske nacionalnosti na prisilni rad.

3. Opšta činjenična utvrđenja u pogledu nečovječnog postupanja

(a) Dok je u istom periodu veliki broj zatočenika u logoru bio zlostavljan od strane stražara tog logora kao i drugih nepoznatih lica (…) pa su u tom periodu zlostavljani: Niko Visković zv. Koni, Lovrić Fabijan, Kaić Kazimir, Udovičić Ilija, Željko Spremo, Mario Miloš, Zdravko Kezić, Milenko Begić, Ivica Lozančić, Dujmović Ilija kojeg su stražari izveli iz prostorije u kojoj je bio u krug logora, svezali ga lisicama, nakon čega je jedan stražar držao pušku uperenu u njega a drugi ga je nekoliko puta udario u predjelu stomaka na koji način su mu nanijeli tešku tjelesnu i duševnu patnju i povredu, kao i drugim zatočenicima,

517. Vijeće nalazi da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da je u periodu od osnivanja logora stadiona NK “Iskra” u 8. mjesecu 1993. godine, koji je osnovan u skladu sa Odlukom Ratnog predsjedništva općine Bugojno pa do 19.3.1994. godine, gdje je bilo zatočeno preko 300 muškaraca - lica hrvatske nacionalnosti, a nakon dolaska Gasal Nisveta za upravnika logora od 22.9.1993. godine pa do 19.3.1994. godine, veliki broj zatočenika bio zlostavljan od strane stražara tog logora kao i drugih nepoznatih lica.

[662] Hamid Đopa (13.01.2010).
[663] Besim Cetin (03.02.2010).

518. Naime, vijeće je već ranije, u paragrafima 465-476, utvrdilo činjenice koje se odnose na osnivanje logora stadiona NK „Iskra“, kao i one koje tiču perioda obavljanja dužnosti upravnika logora od strane optuženog Gasal Nisveta, te je u skladu s tim i navelo dokaze na osnovu kojih je izvelo to utvrđenje. Stoga se vijeće u ovom dijelu neće upuštati u ponovno utvrđivanje ovih činjenica, već će se bazirati na utvrđivanju činjenica premlaćivanja pojedinih zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“.

519. Da su u periodu od 22.09.1993. godine do 19.03.1994. godine zlostavljani: Niko Visković zv. Koni, Lovrić Fabijan, Kaić Kazimir, Udovičić Ilija, Željko Spremo, Mario Miloš, Zdravko Kezić, Milenko Begić, Ivica Lozančić, Dujmović Ilija kojeg su stražari izveli iz prostorije u kojoj je bio u krug logora, svezali ga lisicama, nakon čega je jedan stražar držao pušku uperenu u njega a drugi ga je nekoliko puta udario u predjelu stomaka na koji način su mu nanijeli tešku tjelesnu i duševnu patnju i povredu, kao i drugim zatočenicima, vijeće je utvrdilo iz niza izvedenih dokaza.

520. Veliki broj premlaćivanja zatočenika u ovom logoru desila su se prije 22.09.1993. godine. S obzirom na to da su ova djela počinjena prije dolaska Gasal Nisveta na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“, vijeće je cjenilo samo one dokaze koji se odnose na period tokom kojeg je obavljao ovu dužnost. Ove činjenice su navedene u paragrafima 522-571.

521. Naime, a kako je to već ranije navedeno, pojedini svjedoci ispitani na ove okolnosti zbog dužeg proteka vremena od dana inkriminisanih radnji do dana svjedočenja u ovom predmetu, nisu bili u mogućnosti navesti tačan vremenski okvir u kome su lica premlaćivana u logoru stadiona NK „Iskra“. Stoga je vijeće, prije svega, pristupilo ocjeni sadržaja iskaza svjedoka koji su početkom 10-og mjeseca 1993. godine iz prostorija Gimnazije dovedeni u logor stadiona NK „Iskra“, imajući u vidu činjenicu da je Gasal Nisvet u tom periodu obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“. Nakon toga, vijeće je pristupilo ocjeni i ostalih izvedenih dokaza, vodeći računa da isti budu saglasni sa iskazima ovih svjedoka, ili da sami po sebi predstavljaju pouzdanu osnovu na temelju koje bi vijeće van razumne sumnje moglo utvrditi postojanje pojedinih činjenica.

522. Da je nakon 22.09.1993. godine u prostorijama stadiona NK „Iskra“ premlaćen Niko Visković zvani Koni vijeće je utvrdilo iz iskaza Rade Marjanovića[664] i Ivice Klarića.[665]

523. Rade Marjanović je sa grupom zatočenika, pretežno pripadnika MUP HZ HB, iz prostorija Gimnazije u logor stadiona NK „Iskra“, doveden početkom 10-og mjeseca (paragraf 479). Rade Marjanović, svjedočeći o okolnostima premlaćivanja zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“, istakao je:

> **„Svjedok**: Pa recimo ostao mi je u sjećanju Kajić Kazimir i Visković da li je Ante ili kako već zvali su ga Koni on je sada u Americi isto, mislim neznaju ni oni ko ih je tukao da se razumijemo.
>
> **Tužilac**: Jesu li se takve osobe koje su zadobile povrede u sastavu stadiona mogli prijaviti da im se pruži medicinska pomoć ?
>
> **Svjedok**: Tad u tom momentu kad je bio ovo sad sa Kajićem i sa Viskovićem niko niti je pitao treba li šta mislim svako je morao vidjeti da ljudi nisu u redu. Niti su išli oni niti su tražili nego jednostavno smo namakali slanu vodu tako i stavljali neku oblogu da kažemo.
>
> **Tužilac**: Da li ste mogli nekim od poznatih stražara da prijavite da je neko zadobio povrede i da li ste to učinili ?
>
> **Svjedok**:Nisam.“ [666]

524. U prilog navodima Rade Marjanovića govori i Ivica Klarić, koji iako ne navodi vremenski period premlaćivanja Nike Viskovića zv. Koni nesumnjivo potvrđuje da je iz prostorija logora NK „Iskra“ izveden Visković Niko zvani Koni i vraćen premlaćen. Ivica Klarić navodi i činjenicu da su se premlaćvanja zatočenika odvijala tokom noći kada bi u logor stadiona NK „Iskra“ ulazila nepoznata lica, prozivala imenom i prezimenom zatočenike, odvodila ih na travnjak stadiona, te tamo vršila premlaćivanja.[667]

525. Da su u inkriminisanom periodu u logoru stadiona NK „Iskra“ premlaćeni Kazimir Kaić i Ilija Udovičić proizilazi ponajprije iz iskaza samih oštećenih Kazimira Kaića[668] i Ilije Udovičića.[669]

526. Tako, Kaić Kazimir svjedočeći na ove okolnosti ističe da je dana 04.12.1993. godine, zajedno sa Ilijom Udovičićem odveden u BH banku gdje je bilo sjedište vojne

---

[664] Marjanović Rade (11.03.2009).
[665] Klarić Ivica (27.02.2008).
[666] Marjanović Rade (11.03.2009).
[667] Klarić Ivica (27.02.2008).
[668] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[669] Udovičić Ilija (03.09.2008).

policije ARBiH, odakle su nakon par sati obojica ponovo vraćeni u logor stadiona NK „Iskra“. Istu noć po njega su došla dvojica vojnih policajaca izveli ga iz svlačionice na stadion gdje je bilo još četiri, pet osoba i naredili mu da se skine. Opisujući dalji tog događaja Kaić Kazimir navodi:

> “…, ja sam odbio, snijega je bilo četiri pet centi na zemlji, ja sam odbio i tad je pošlo to iživljavanje, premlaćivanje. Bio sam u šuškavcu skinuli su mi trenerku šuškavac. Morao sam se skinuti bos tako da je to iživljavanje trajalo jedno pola sata uz onako provociranje npr jedno pitanje je bilo kad su me izvodili koji ti je šesnaesterac draži kao ti si igrao obadva koji ti je draži ? Mislim to je bilo užas i poslije jedan sat vremena sam vraćen u unutra u svlačionicu gdje smo boravili neznam ne sjećam se šta je bilo poslije do ujutru dok se nisam probudio“. [670]

527. Kaić Kazimir nadalje ističe da su ta lica imala kapuljače na glavama, ali je siguran da je jedan od onih koji su vršili premlaćivanje bio stražar Čefo Mirsad. Kaić Kazimir ga je poznavao od ranije, a te noći ga je prepoznao po glasu. Kazimir Kaić ističe da je Ilija Udovičić nakon njega također premlaćen.[671]

528. Na okolnost premlaćivanja Kaić Kazimira iskaz su dali i Miroslav Zelić,[672] Rade Marjanović[673] i Gunjača Marko,[674] kao i oštećeni Ilija Udovičić,[675] koji su također premlaćeni iste večeri.

529. Miroslav Zelić, koji je iz prostorija Gimnazije u logor stadiona NK „Iskra“ doveden početkom 10-og mjeseca 1993. godine, ističe da je u toku njegovog zatočenja u prostorijama navedenog objekta jednu noć izveden Kazimir Kaić i da je pretučen.[676] Tu činjenicu potvrđuje i Rade Marjanović koji na pitanje branioca Gasal Nisveta odgovara:

> **Branilac**: Dobro. Recite mi kad vas tužiteljica pita vi ste rekli da je bilo nekih tuća odnosno da je neko pretućen.
>
> **Svjedok**: Ne neki nego konkretno sam rekao znaći Kazimir Kajić, Visković Ante to je bilo bukvalno izvedeni ljudi pretućeni. Po njihovim riječima pretućeni na centru stadiona sa kako oni kažu pijeskom u čarapama ili već čime je udarano po bubrezima.
>
> **Branilac**: Da li ste vi ikada vidjeli ikoga da je pretućen vi lično?
>
> **Svjedok**: Njima sam pomagao pretućenim.

---

[670] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[671] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[672] Zelić Miroslav (20.02.2008).
[673] Marjanović Rade (11.03.2009).
[674] Gunjača Marko (20.02.2008).
[675] Udovičić Ilija (03.09.2008).
[676] Zelić Miroslav (20.02.2008).

Branilac: Šta ste pomagali ?

Svjedok: Pomagao sam njima pretućenim znaći vidio sam ga pretučenog.

Branilac: A jeste li vidjeli dok ih neko tuče ?

Svjedok: Ne.

Branilac: Koje doba dana ili noći je bilo kad su ti ljudi pretučeni ?

Svjedok: To je u noći bilo.

Branilac: Samo noću ?

Svjedok. Samo noću isključivo.[677]

530. Gunjača Marko svjedočeći na okolnosti premlaćivanja Kaić Kazimira, također ističe da je isti prilikom zatočenja u logoru stadiona NK „Iskra“, pretučen, opisujući to riječima: „[...] Kazimira Kaića isto sjećam se i njega, ono čovjek sav crn nema tijela nemožeš ni gdje vidjeti tako normalno da je“.[678]

531. Ilija Udovičić svjedočeći na ove okolnosti u bitnim dijelovima identično opisuje odvođenje njega i Kaić Kazimira u prostorije BH banke, a potom njihovo vraćanje u logor stadiona NK „Iskra“. Ilija Udovičić nadalje opisuje prozivanje i izvođenje iz prostorije gdje je bio zatočen, te premlaćivanje riječima:

> [...] nego su me odveli na kraj stadiona preko tribina na kraj stadiona za žicu, koja je žica ona ograda sa strane i tu su mi rekli da ruke dignem. Ja sam stavio ruke na žicu ovako ali pošli su udarci po rukama svim mogućim palicama neznam ni ja sčim sve ne, da dignem više, da noge raširim, onda su me pošli po genitalijama lupati e onda je pošla bubaljka po leđima po svom tijelu ali su mi najprijje zaprijetili da se ne okrećem jer ću biti ubjen da nebi pozno možda koga jel.

532. Ilija Udovičić nadalje ističe da je od lica koja su vršila premlaćivanje prepoznao stražara Šečića, te potvrđuje činjenicu da je i Kaić Kazimir premlaćen u logoru stadiona NK „Iskra“.[679]

533. O okolnostima premlaćivanja u logoru stadiona NK „Iskra“ iskaz je dao je i Dragan Boškić, koji je također potvrdio činjenicu da se premlaćivanje Ilije Udovičića. Dragan

[677] Marjanović Rade (11.03.2009).
[678] Gunjača Marko (20.02.2008).
[679] Udovičić Ilija (03.09.2008).

Boškić dodaje i da se premlaćivanje zatočenika dešavalo u toku noći, kada su isti odvođeni i batinani.[680]

534. Iskazi Kazimira Kaića i Ilije Udovičića u bitnim dijelovima su međusobno saglasni, te su u skladu i sa iskazima ostalih svjedoka ispitanih na ove okolnosti, stoga im je vijeće i poklonilo vjeru.

535. Jedino odstupanje u iskazima ovih svjedoka vijeće je utvrdilo u pogledu činjenice kada se desilo njihovo premlaćivanje. Naime, Kaić Kazimir navodi da je to bilo 04.12.1993. godine,[681] dok Ilija Udovičić ističe da je to bilo dana 29.11.1993. godine ili prije toga.[682]

536. Međutim, prema ocjeni vijeća navedeno odstupanje u pogledu vremena premlaćivanja, ne predstavlja okolnost koja bi imala utjecaja na utvrđivanje krivice Gasal Nisveta, imajući u vidu činjenicu da Gasal Nisvet i u 11. i 12. mjesecu 1993. godine obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“.

537. Da se premlaćivanje i Željka Spreme zvanog Pemac dogodilo u periodu kada je Gasal Nisvet obavljao dužnost upravnika logora, govore iskazi Miroslava Zelića,[683] Slavena Brajkovića,[684] Gordana Raića,[685] Ivice Topića,[686] Ivice Klarića[687] i svjedoka D.[688]

538. Miroslav Zelić koji na stadion doveden početkom 10-og mjesecu 1993. godine (paragrafi 479), jasno i nedvosmisleno ističe da se nakon njegovog dolaska u logor desilo premlaćivanje Željka Spreme zvanog Pemac.[689] Cijeneći cjelokupan iskaz Miroslava Zelića, koji je osim premlaćivanja ovog lica naveo i premlaćivanje Kazimira Kaića i Lovrić Fabijana, a što je potvrđeno i iskazima ostalih svjedoka,[690] vijeće je ocjenilo iskaz Miroslava Zelića kao vjerodostojan. Slaven Brajković koji je sa grupom lica iz prostorija Gimnazije u logor stadiona NK „Iskra“ doveden početkom 10. mjeseca (paragrafi 479-480), također potvrđuje činjenicu premlaćivanja Željka Spreme zv. Pemac, a u pogledu vremena

[680] Boškić Dragan (20.03.2008)..
[681] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[682] Udovičić Ilija (03.09.2008).
[683] Zelić Miroslav (20.02.2008).
[684] Brajković Slaven (03.09.2008).
[685] Raić Gordan (13.02.2008).
[686] Topić Ivica (05.03.2008).
[687] Klarić Ivica (27.02.2008).
[688] Svjedok D (21.01.2009).
[689] Zelić Miroslav (20.02.2008).

premlaćivanja ovog lica ističe da misli da se to dogodilo u 10. mjesecu 1993. godine.[691] Činjenicu premlaćivanja Željka Spreme u svojim iskazima datim pred ovim vijećem potvrđuju i Ivica Topić,[692] Ivica Klarić[693] i svjedok D,[694] dok Gordan Raić u svom iskazu datom na glavnom pretresu, na pitanje tužioca ističe:

> **Tužilac**: Da li vam je poznato gospodine Raiću da su izvjesni zatočenici premlaćivani na stadionu?
>
> **Svjedok**: Izveli su Pemca jednu noć to je bila trka po sobi nije htio izaći, vezali ga na stadion Iskre gdje igra Iskra nogomet znaći gdje se igra nogomet.
>
> **Tužilac**: Dakle na travnati dio stadiona je li?
>
> **Svjedok**: Jeste, ja nisam ništa vidio samo se čulo aj, aj, znaći čuje se, kad se vratio on je bio modar a on je kraj mene ležao ali on nije htio izaći to je pola sata borbe bilo gonjenje po sobi neće da izađe Premac poznati Bugojanac.[695]

539. Nisvet Gasal nije naveo ovu činjenicu prilikom davanja iskaza na glavnom pretresu, ali u izjavi datoj u istrazi pred Tužilaštvom jasno i nedvosmisleno ističe da je u toku obavljanja dužnosti upravnika logora stadiona NK „Iskra“ imao saznanja o premlaćivanju Sprema Željka.*[696]*

540. Slijedom navedenog vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da se premlaćivanje Željka Spreme zv. Pemac desilo u periodu kada je Nisvet Gasal obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“.

541. Da je u inkriminisanom periodu u logoru stadiona NK „Iskra“ premlaćen Mario Miloš potvrđuje izkaz Maria Franjića. Mario Franjić svjedočeći na okolnosti premlaćivanja Maria Miloša ističe:

> ja sam samo čuo krikove i jauke i molitve da se ne tuku između ostalog je moj prijatelj Mario Miloš koji je spavao nasuprot mene bio prozvan na izađe na hodnik, samo smo čuli

---

[690] Marjanović Rade (11.03.2009); Gunjača Marko (20.02.2008); Udovičić Ilija (03.09.2008).
[691] Brajković Slaven (03.09.2008).
[692] Topić Ivica (05.03.2008).
[693] Klarić Ivica (27.02.2008).
[694] Svjedok D (21.01.2009).
[695] Raić Gordan (13.02.2008).
[696] T-631-b (Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Gasal Nisveta dat pred Tužilaštvom BiH, broj KT-RZ-125/07 od 13.09.2007).

tupe udarce, jauke, molitve da se ne tuće i kada se vratio opet tu pomogao sam koliko sam mogao da se krv zaustavi i na bilo koji način ono.[697]

542. Pored navedenog, Mario Franjić ističe i da je Mario Miloš prozvan u večernjim satima, pa stoga nije mogao prepoznati lica koja su ga izvela, a to nije uspio utvrditi ni po glasu ovih lica. Mario Franjić je isključiv u činjenici da se premlaćivanje Maria Miloša desilo u 11. mjesecu 1993. godine.[698]

543. Vijeće nema razloga da sumnja u iskaz ovoga svjedoka, niti je odbrana osporila istinitost njegovih navoda u toku glavnog pretresa.

544. Zdravko Kezić i Milenko Begić su svjedočili o svom premlaćivanju tokom zatočenja u logoru stadiona NK „Iskra“. Zdravko Kezić tako detaljno opisuje okolnosti zatočenja njega i Milenka Begića u prostorijama logora stadiona NK „Iskra“. Svjedočeći na okolnosti premlaćivanja njega i Milenka Begića, Zdravko Kezić ističe da je četiri ili pet puta zajedno sa Milenkom Begićem u večernjim satima izvođen na travnati dio stadiona gdje su od strane nepoznatih lica udarani nogama i rukama. Zdravko Kezić jasno i nedvosmisleno ističe da su i nakon posjete Međunarodnog crvenog krsta logoru stadiona NK „Iskra“, izvođeni na travnati dio stadiona i premlaćivani. Od posljedica premlaćivanja Zdravko Kezić imao je ožiljak na licu i dva izbijena zuba. Zdravko Kezić ističe da je zajedno sa Milenkom Begićem i još jednim zatočenikom razmijenjen dana 12.10.1993. godine.[699]

545. Milenko Begić također detaljno opisuje svoje zatočenje zajedno sa Zdravkom Kezićem u logoru stadiona NK „Iskra“. Svjedok ističe da su on i Zdravko Kezić u tri ili četiri navrata od strane nepoznatih lica izvođeni na travnati dio stadiona i tu premlaćivani. Premlaćivanje se odvijalo u večernjim satima, a ta su lica imala kapuljače na glavama zbog čega ih nije mogao prepoznati. Svjedočeći na okolnosti vremenskog perioda premlaćivanja, Milenko Begić potvrđuje, saglasno iskazu Zdravka Kezića, da su i poslije posjete Međunarodnog crvenog krsta logoru on i Zdravko Kezić još jednom izvedeni na travnati teren stadiona i premlaćeni.[700] Milenko Begić navodi da je u logoru stadiona NK

[697] Franjić Mario (05.03.2008).
[698] Franjić Mario (05.03.2008).
[699] Kezić Zdravko (02.07.2008).
[700] Podsjećanja radi, Međunarodni crveni krst prvi je put posjetio logor stadiona NK „Iskra“ dana 28.09.1993 (paragraf 302).

„Iskra“ bio zatočen do 13.10.1993. godine kada je razmijenjen zajedno sa Zdravkom Kezićem i još jednim ili dvojicom zatočenika.[701]

546. Činjenicu premlaćivanja Zdravka Kezića i Milenka Begića u logoru stadiona NK „Iskra“ u svom svjedočenju potvrđuje i svjedok B.[702]

547. Svjedočeći na okolnosti premlaćivanja zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“ svjedok B na pitanje branioca optuženog Gasal Nisveta, ističe:

> **Branilac**: Recite mi vi u stadionu niste fizički maltretirani svjedok B. u stadionu ?
>
> **Svjedok B.:** Ja na stadionu u logoru stadiona sam udaren samo u noći kada su pretućeni Miljenko Begić i Zdravko Kežić.
>
> **Branilac:** Znate li koji je to mjesec ?
>
> **Svjedok B.:** Ja mislim isto jedanaesti mjesec.[703]

548. Svjedok B u svom iskazu potvrđuje činjenicu premlaćivanje Zdravka Kezića i Milenka Begića. Međutim, svjedok B navodi da se premlaćivanje ovih lica dogodilo u 11. mjesecu 1993. godine.[704] Vijeće napominje da su Zdravko Kezić i Milenko Begić razmijenjeni dana 12.10.1993. godine.[705] Vijeće je stoga poklonilo vjeru iskazu svjedoka B samo u pogledu činjenice premlaćivanja ovih lica.

549. Iskazi Milenka Begića i Zdravka Kezića sadrže određena međusobna odstupanja na koja je odbrana u toku glavnog pretresa ukazivala. Međutim, vijeće nalazi da su iskazi Milenka Begića i Zdravka Kezića saglasni i podudarni u pogledu odlučnih činjenica, a koje se odnose na okolnosti premlaćivanja, kao i činjenicu kada se to premlaćivanje dogodilo, pa je stoga vijeće njihove iskaze u ovom dijelu prihvatilo kao tačne i vjerodostojne.

550. Da je u inkriminisanom periodu premlaćen Ivica Lozančić vijeće je van razumne sumnje zaključilo iz iskaza Stipo Vučka,[706] Ivice Topića,[707] Drage Žulja,[708] Ivice Klarića[709] i svjedoka D.[710]

---

[701] Begić Milenko (02.07.2008).
[702] Svjedok B (26.11.2008).
[703] Svjedok B (26.11.2008).
[704] Svjedok B (26.11.2008).
[705] O1/1 (Odobrenje organa bezbjednosti, komande 307. m.b broj: 307-13-1022/93 od 11.10.1993).
[706] Vučak Stipo (09.07.2008).
[707] Topić Ivica (05.03.2008).
[708] Žulj Drago (27.02.2008).

551. Tako, Stipo Vučak ističe da je nakon zatočenja od strane pripadnika ARBiH, sproveden na Prusac. Na tom lokalitetu bio je zatočen sa grupom od oko 15 zatočenika hrvatske nacionalnosti oko dva do dva i po mjeseca, nakon čega su svi prebačeni u logor stadiona „NK“ Iskra u Bugojnu. Na dan 18.10.1993. godine, navodno je bila dogovorena razmjena zatočenika, pa su iz tog razloga ovi zatočenici 7 do 10 dana prije toga bili dovedeni u logor stadiona NK „Iskra“.[711]

552. Prateći vremenski slijed događaja vijeće zaključuje da je Stipo Vučak u logor stadiona NK „Iskra“ doveden početkom 10-og mjesecu 1993. godine, kada je Gasal Nisvet nesumnjivo obavljao dužnost upravnika stadiona NK „Iskra“.

553. Svjedočeći na okolnosti premlaćivanja u logoru stadiona NK „Iskra“, Stipo Vučak ističe da je Ivica Loznačić jedne prilike u prostoriju gdje su bili zajedno smješteni, izveden i nakon 15 do 20 minuta vraćen. Stipo Vučak pretpostavlja da je Ivica Lozančić prozvan, a Ivica Lozančić mu je, nakon što je vraćen u tu prostoriju, rekao da je pretučen. Tom prilikom mu nije rekao detalje samog premlaćivanja, niti su se na njemu vidjele posljedice premlaćivanja.[712]

554. Vijeće je iskaz Stipo Vučka dovelo u vezu sa iskazom Ivice Topića, lica koje je također bilo zatočeno na lokalitetu Prusca. Ivica Topić zarobljen je 18. ili 19.07.1993. godine, kada je i sproveden na Prusac, odakle je nakon dva mjeseca u grupi od oko 20-ak zatočenika doveden u logor stadiona NK „Iskra“. Na ovom lokalitetu sa Ivicom Topićem bio je zatočen i Stipo Vučak.[713]

555. Vijeće iz iskaza Ivice Topića, zbog određenih kontradiktornosti u odnosu na ostale izvedene dokaze, ne može sa sigurnošću utvrditi kada je on doveden u logor stadiona „Iskra“.

556. Naime, Ivica Topić je prema vlastitim navodima u logor stadiona NK „Iskra“ doveden krajem 9. mjeseca 1993. godine, kada je na dužnosti upravnika logora stadiona NK „Iskra“ zatekao Mehu Sadikovića. Ivica Topić ističe da je Gasal Nisvet na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ stupio nakon otprilike dva mjeseca od njegovog

[709] Klarić Ivica (27.02.2008).
[710] Svjedok D (21.01.2009).
[711] Vučak Stipo (09.07.2008).
[712] Vučak Stipo (09.07.2008).
[713] Topić Ivica (05.03.2008).

dolaska u logor sa navedenog lokaliteta.[714] Vijeće je već ranije utvrdilo tačan dan dolaska Gasal Nisveta na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ (paragrafi 475). Također, i iz dokaza T-181 (rješenja Ratnog predsjedništva općine Bugojno o razrješenju Mehmeda Sadikovića sa dužnosti upravnika logora stadiona NK „Iskra“), proizilazi da je Mehmed Sadiković dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ obavljao do dana 10.09.1993. godine,[715] nakon čega su na toj dužnosti privremeno bili raspoređeni Čorhusić Edin[716] i Vinčević Hidajet.[717]

557. Unatoč očiglednim neslaganjima iskaza Ivice Topića sa ostalim izvedenim dokazima, vijeće je iskazu Ivice Topića poklonilo vjeru u pogledu premlaćivanja Ivice Lozančića, s obzirom da je isti saglasan sa ostalim dokazima izvedenim na okolnost ovog premlaćivanja. Tako svjedočeći na navedene okolnosti Ivica Topić ističe:

> **Optuženi**: Ivica Lozančić možeš li se sjetiti perioda kad je to bilo da li je to odmah u početku kad si došao ?
>
> **Svjedok**: Tako je, tako je deveti, deseti, jedanesti, dvanaeti ne dvanesti, deveti, deseti, jedanaesti mjesec.
>
> **Optuženi**: Hočeš reći da je tada upravnik bio Meho Sadiković u tome periodu.
>
> **Svjedok**: Neću reći.
>
> **Optuženi**: Znaći ne možeš se sjetiti ali eto.
>
> **Svjedok**: Ali je redovno dobijao batine on.[718]

558. Drago Žulj i Ivica Klarić[719] također nesumnjivo potvrđuju činjenicu premlaćivanja Ivice Lozančića u krugu logora stadiona NK „Iskra“.[720] Svjedok D ističe da je Ivica Lozančić premlaćen u krugu logora, te dodaje da misli da se ovo premlaćivanje desilo u 10. mjesecu 1993. godine. Svjedočeći na okolnost vremena premlaćivanja Ivice Loznačića, pored navedenog, svjedok D ističe da se to premlaćivanje desilo kada su u logoru stadiona NK „Iskra“ napravljene dvije dodatne prostorije, te dodaje da je Ivica Loznačić upravo izveden iz jedne od te dvije nove napravljene prostorije. [721] Vijeće je iskaz svjedoka D dovelo u

[714] Topić Ivica (05.03.2008).
[715] T-181 (Rješenje Ratnog predsjedništva općine Bugojno broj 01-140.21/93 od 10.09.1993).
[716] Čorhusić Edin (02.06.2010).
[717] Vinčević Hidajet (05.05.2010).
[718] Topić Ivica (05.03.2008).
[719] Klarić Ivica (27.02.2008).
[720] Žulj Drago (27.02.2008).
[721] Svjedok D (21.01.2009).

vezu sa iskazom Gasal Nisveta, koji, opisujući dešavanja u logoru stadiona NK “Iskra”, pored ostalog, ističe da su nakon njegovog dolaska na dužnost upravnika logora napravljene, odnosno dozidane dvije nove prostorije.[722]

559. Iz naprijed navedenog, vijeće zaključulje da je Ivica Lozančić premlaćen u periodu kada je Gasal Nisvet obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK “Iskra”.

560. Da su Dujmović Iliju iz prostorije u kojoj je bio zatočen u krugu logora stadiona NK „Iskra“ izveli stražari, svezali lisicama, nakon čega je jedan stražar držao pušku uperenu u njega, a drugi ga je nekoliko puta udario u predjelu stomaka, proizilazi ponajprije iz iskaza samog oštećenog Ilije Dujmovića ispitanog na ove okolnosti.[723]

561. Naime, Ilija Dujmović iz prostorija Gimnazije u logor stadiona NK „Iskra“ prema vlastitom kazivanju doveden je u 10-m mjesecu 1993. godine, dakle, u periodu kada je optuženi Gasal Nisvet već nesumnjivo obavljao dužnost upravnika ovog logora.[724]

562. Svjedočeći o okolnostima zatočenja u ovom logoru, Ilija Dujmović je između ostalog je istakao:

> „[O]vaj jedan stražar me je odveo, stavio mi je lisice uperio je pušku u mene, drugi me je udario nekoliko puta nogom u predjelu trbuha. Toga se sjećam, sad da li je bilo još nešto više ne znam. Vratio sam se nakon toga sam imao ovaj, nakon toga sam primjetio da imam crnu stolicu, ali nisam znao šta je. Zašto crna stolica, šta ono nikad prije nisam i jednog momenta sam se onesvijestio. I onda sam prebačen u bolnicu jer sam bio, imao sam unutarnje krvanje. [725]

563. Ilija Dujmović ističe da je nakon navedenog događaja u bolnici u Bugojnu zadržan oko mjesec dana.[726] U prilog navedenom govori i dokaz T-564 (procjena bezbjednosti organa bezbjednosti 307 m.b. ARBiH), iz kojeg se da zaključiti da se Ilija Dujmović na dan 23.10.1993. godine nalazio u Domu zdravlja Bugojno.[727]

---

[722] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[723] Dujmović Ilija (04.02.2010).
[724] Dujmović Ilija (04.02.2010).
[725] Dujmović Ilija (04.02.2009).
[726] Dujmović Ilija (04.02.2009).
[727] T-564 (Procjena bezbjednosti Organa bezbjednosti 307. m.b broj 307-13-1105/93 od 23.10.1993).

564. Zoran Pocrnja dajući iskaz na okolnosti premlaćivanja zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“, potvrđuje činjenicu da je jedne prilike iz prostorije gdje su bili smješteni izveden i pretučen Ilija Dujmović. Svjedočeći o ovom događaju svjedok je istakao:

> Pa evo Dujmović kako se on zove bože dragi, ja mislim da se Dujmović preziva pretučen je bio poslije je vraćen na stadion u pao je kako se kaže u kolaps nemam pojma pa su ga u čebetu stavili u čebe i odnijeli pretpostavljam u bolnicu.[728]

565. Također, i Rade Marjanović koji je iz prostorija Gimnazije u logor stadiona NK „Iskra“ doveden početkom 10. mjeseca 1993. godine, potvrđuje činjenicu premlaćivanja Ilije Dujmovića.[729]

566. Vijeće je nesumnjivo utvrdilo iz iskaza Miroslava Zelića da je u inkriminisanom periodu premlaćen Lovrić Fabijan. Miroslav Zelić iako nije bio prisutan prilikom premlaćivanja Lovrić Fabijana, iznio je svoja saznanja o tom događaju koja je stekao od drugih zatočenika. Prema navodima Miroslava Zelića, oštećeni Fabijan Lovrić je noć uoči razmjene vrijeđao stražare logora stadiona NK „Iskra“, misleći da oni nemaju ključeve od prostorije gdje je bio zatočen. Međutim, stražari su pozvali pripadnike vojne policije 307. brigade koji su ušli u prostoriju gdje je bio zatočen Lovrić Fabijan i pretukli ga.[730]

567. Delić Suvad, vođa jedne smjene straže u logoru stadiona NK „Iskra“, iako ne navodi ime oštećenog, ističe da mu je poznato da je noć uoči razmjene premlaćen jedan zatočenik u logoru stadiona NK „Iskra“. Delić Suvad je posljednju noć bio prisutan u kancelariji uprave logora stadiona NK „Iskra“ i kod njega su se nalazili ključevi prostorija gdje su bili smješteni zatočenici. Ističe da je posljednju noć u logor unesen alkohol, te da je oštećeni počeo da vrijeđa stražare, pjevajući uvrijedljive pjesme i psujući ih. Galama ovog zatočenika se čula i do kancelarije uprave logora stadiona NK „Iskra“. Nakon izvjesnog vremena došla je brigadna policija odvalila vrata gdje su bili smješteni zatočenici i premlatila ga.[731]

568. Na okolnosti premlaćivanja ovog lica, koje se desilo noć uoči razmjene zatočenika, dakle dana 18.03.1994. godine, iskaz je dao i svjedok B. Svjedok B nije bio neposredni očevidac ovih događaja, već je na glavnom pretresu iznio svoja posredna saznanja o ovim

---

[728] Pocrnja Zoran (20.08.2008).
[729] Marjanović Rade (11.03.2009).
[730] Zelić Miroslav (20.02.2008).

dešavanjima. Tako svjedok B prenoseći ono što je čuo od drugih zatočenika, saglasno Miroslavu Zeliću i Delić Suvadu, ističe da se premlaćivanje ovog lica desilo noć uoči razmjene. Razlozi premlaćivanja ovog zatočenika nisu bili poznati svjedoku B, te je u odnosu na iskaz Miroslava Zelića evidentno odstupanje u pogledu imena oštećenog.[732]

569. Svjedok B navodi da se zatočenik koji je premlaćen noć uoči razmjene zvao Jozo Lovrić,[733] dok Miroslav Zelić ističe da se zvao Fabijan Lovrić.[734]

570. Analizirajući iskaze Miroslava Zelić i svjedoka B, vijeće je utvrdilo da je Miroslav Zelić na potpuniji način iznio svoja saznanja o detaljima ovog događaja, odnosno da je isti imao više saznanja o okolnostima premlaćivanja ovog lica, pa samim tim i u pogledu činjenice identiteta oštećenog lica. U prilog istnitosti tvrdnji Miroslava Zelića govori i iskaz Delić Suvada koji iako ne navodi identitet oštećenog, na identičan način opisuje okolnosti premlaćivanja ovog lica. Slijedom toga, vijeće je prihvatilo navode Miroslava Zelića u pogledu identiteta oštećenog, te utvrdilo da je noć uoči razmjene premlaćen zatočeni Fabijan Lovrić.

571. U svom iskazu ni Gasal Nisvet ne spori činjenicu da je noć uoči razmjene, od strane pripadnika vojne policije 307.m.b ARBiH, premlaćen jedan zatočenik u prostorijama logora stadiona NK „Iskra“. Svjedočeći na ove okolnosti Gasal Nisvet je direktnom ispitivanju na pitanja svog branioca odgovorio:

> **Branilac Kreho:** Dobro, dakle osim tog incidenta koji je bio, te tuče, rekao si da drugih problema nije bilo. Dakle, drugih maltretiranja.
>
> **Svjedok-Optuženi Gasal:** Nije, evo izuzev ovoga što sam rekao, krenuo sam taj zadnji dan, uoči razmjene, nisam ja ni bio, ja sam to tek ujutru saznao, i ovde sam evo i vidio. Straža., ovi su se opustili, već je to bilo opuštajuća neka atmosfera, unio se alkohol. Znam da je jedan od tih zatvorenika se napio, da je vrijeđao, da je došlo do incidenta, i znam da je intervenisala vojna policija. To su mi ujutru saopštili. Oni su toga izolovali. Ja sam ga ujutru zatekao u jednoj drugoj prostoriji. Sjećam se dobro da je plakao. Neko mu je rekao da on neće ići u razmjenu. Ja sam rekao ma kako nećeš već je razmjena dogovorena, i ti si na tim spiskovima. I on se vratio tamo i otišo je u razmjenu, sve je u redu bilo.
>
> **Branilac Kreho:** Dobro, taj događaj, sad kažeš da nisi bio tu. To se dešavalo...
>
> **Svjedok-Optuženi Gasal:** Ne, ne, ujutru, ujutru...

[731] Suvad Delić (13.01.2010).
[732] Svjedok B (26.11.2008).
[733] Svjedok B (26.11.2008).
[734] Zelić Miroslav (20.02.2008).

Branilac Kreho: Naveče?

Svjedok-Optuženi Gasal: Naveče, noću se on dešavo, to je incident bio koji je noću, i policija je intervenisala, nisam ja ni dolazio. Stvarno, ja sam tek ujutru sazno za taj događaj od vođe smjene. Al' taj, to je jutro je bila i razmjena, tako da su i otišli.[735]

572. Slijedom svega navedenog, vijeće je utvrdilo van razumne sumnje da su od 22.09.1993. godine do 19.03.1994. godine, dakle u periodu kada je Gasal Nisvet neusmnjivo obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“, u ovom logoru zlostavljani: Niko Visković zv. Koni, Lovrić Fabijan, Kaić Kazimir, Udovičić Ilija, Željko Spremo, Mario Miloš, Zdravko Kezić, Milenko Begić, Ivica Lozančić i Dujmović Ilija.

4. Radnje Gasal Nisveta

(a) a Gasal Nisvet propuštajući da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatočenika u logoru, za čiji rad je on bio odgovoran, što je mogao učiniti ili kažnjavanjem ili prijavljivanjem podređenih i drugih počinitelja, iako je bio svjestan da će zbog njegovog nečinjenja zatvorenici biti zlostavljani,

573. Vijeće nalazi da je van razumne sumnje dokazano da je Gasal Nisvet propustio da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatočenika u logoru, za čiji rad je on bio odgovoran, što je mogao učiniti ili kažnjavanjem ili prijavljivanjem podređenih i drugih počinitelja, iako je bio svjestan da će zbog njegovog nečinjenja zatvorenici biti zlostavljani.

574. Vijeće je utvrdilo da je Gasal Nisvet u periodu od 22.09.1993. godine do 19.03.1994. godine obavljao dužnost upravnika stadiona NK „Iskra“ (paragrafi 475-476).

575. Vijeće je utvrdilo u čijoj nadležnosti se nalazio logor stadiona NK „Iskra“ u inkriminisanom periodu, dakle u periodu od 22.09.1993. godine do 19.03.1993. godine, te kakva je bila organizaciona struktura ovog logora.

576. U tom pravcu vijeće je cijenilo činjenicu da je dana 09.09.1993. godine na 21. vanrednoj sjednici Ratno predsjedništvo općine Bugojno donijelo odluku o stavljanju

[735] Nisvet Gasal (17.02.2010).

stadiona NK „Iskra“ pod vojnu kontrolu.[736] U skladu sa navedenom odlukom je dokaz T-510 (naredba OG „Zapad“ od 11.09.1993. godine upućena komandi 307. m.b. ARBiH), kojom se između ostalog navodi da je izvođenje zatočenika iz službenih prostorija moguće samo sa pismenim odobrenjem načelnika vojne bezbjednosti 307.m.b i komandanta 307. m.b. ARBiH.[737]

577. Da je logor stadiona NK „Iskra“ u navedenom periodu bio pod kontrolom 307. m.b. ARBiH, vijeće je nesumnjivo utvrdilo i iz niza drugih izvedenih dokaza, pa tako Gasal Nisvet ističe da je sve naredbe, uključujući i odobrenja o odvođenju zatočenika na informativne razgovore, i o otpuštanju zatočenih lica, dobivao od organa bezbjednosti 307. m.b. ARBiH.[738] U prilog ovome govori i materijalni dokazi izvedeni pred ovim vijećem izdati u formi naredbi, odobrenja ili saglasnosti od strane organa bezbjednosti 307. m.b ARBiH, a u kasnijem periodu od strane Službe bezbjednosti operativne grupe „Zapad“ ARBiH.[739]

578. Handžić Enes iako negira da je on ili njegova služba imala bilo kakve ingerecije nad ovim objektom nije dao ubjedljiva obrazloženja u pogledu pitanja koja se tiču odvođenja lica na radove po naredbama organa bezbjednosti 307. m.b. ARBiH, pitanja učestvovanja u nabavki određenih materijala za potrebe stadiona NK „Iskra“ i niza drugih pitanja. Također, i dokaz optuženog Gasal Nisveta, odobrenje izdato od strane organa bezbjednosti 307. m.b. ARBiH, potpisano od strane Handžić Enesa, kojim se odobrava putovanje u Sarajevo Gasal Nisvetu, ide u prilog ovom zaključku vijeća. [740]

579. Gasal Nisvet jasno je opisao na koji je to način iz SJB Bugojno prekomandovan na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“.[741]

580. Opisujući strukturu uprave logora stadiona NK „Iskra“ navodi da je njegov zamjenik u inkriminisanom periodu bio Besim Cetin, da je Kukavica Musajb obavljao dužnost komandira obezbjeđenja, te da je njegova sekretarica bila Nihada Muratović. Uprava

[736] T-180 (Izvod iz zapisnika 21. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno, broj 21/93 od 09.09.1993).
[737] T-510 (Naredba Operativne grupe Zapad, strogo pov. br. 04/620-93 od 11.09.1993).
[738] Gasal Nisvet (03.03.2010); Gasal Nisvet (17.02.2010).
[739] *Vidi npr.* O-12/01 (Organ bezbjednosti, komande 307. m.b ARBiH broj: 307-13-1082/93 od 21.10.1993); T-609 (Organ bezbjednosti, komande 307. m.b ARBiH broj: 307-13-1006/93 1od 08.10.1993.); O-6/01 (Služba bezbjednosti OG „Zapad“ broj: 307-12-1231/93 od 13.11.1993).
[740] O-23/I (Odobrenje Komande 307. motorizovane brigade, Organ bezbjednosti, broj: 307-13-1090/93 od 21.10.1993).
[741] Gasal Nisvet (17.02.2010).

logora stadiona NK „Iskra“ u toku jednog radnog dana obavljala je svoje poslove u vremenu od 08:00 sati do 16:00 sati.[742]

581. Ove činjenice nedvosmisleno potvrđuje i Besim Cetin. On navodi da je krajem 9. mjeseca 1993. godine zajedno sa Gasal Nisvetom prešao iz SJB Bugojno u logor stadiona NK „Iskra“. Opisujući sastav uprave logora stadiona NK „Iskra“, Besim Cetin ističe da je Gasal je bio predložen za upravnika logora, te da se on je nakon konsultacije sa njim dogovorio se da bude njegov zamjenik. Kukavica Musajb je obavljao dužnost komandira obezbjeđenja logora stadiona NK „Iskra“, dok je sekretarica bila Nihada Muratović. Uprava logora stadiona NK „Iskra“ u toku jednog radnog dana radila je u periodu od 08:00 do 16:00 sati.[743]

582. Gasal Nisvet navodi da je uprava logora stadiona NK „Iskra“ bila smješten u sklopu jednog poslovnog prostora u naselju Vrbas, na udaljenosti od oko 200 metara od stadiona.[744] Besim Cetin navodi da je uprava logora stadiona Iskra bila smještena na udaljenosti od oko 150 metara od stadiona.[745]

583. Obrazlažući dalju strukturu logora Gasal Nisvet ističe da su u logoru funkcionisale tri smjene stražara, te da je na čelu svake od njih bio šef smjene straže. Svaka pojedina smjena je radila u kontinuitetu 24 sata, a zatim odmarala 48 sati, tako da je svaki treći dan logor stadiona NK „Iskra“ obezbjeđivala jedna smjena.[746]

584. Jednu smjenu straže su sačinjavali pripadnici Stanice javne bezbjednosti Bugojnu koji su bili pretpočinjeni logoru stadiona NK „Iskra“. Ova smjena imala je 13 pripadnika. Vođa ove smjene je bio Sead Šečić i u njenom sastavu su bila još dva ili tri stražara koji su od ranije nalazili u logoru, tako da je ukupan broj stražara iz ove smjene bio od 15-17. Ovu smjenu su svi zvali MUP-ova smjena.[747] U prilog navedenom govori dokaz T-176-r (naredba SJB Bugojno) iz kojeg proizilazi da je 13 policajaca SJB pretpočinjeno Organu za bezbjednost – upravniku zatvora za obavljanje poslova obezbjeđenja gradskog zatvora i zatvorskih prostorija,[748] kao i dokaz T-176-s odnosno spisak imena ovih pripadnika.[749]

---

[742] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[743] Besim Cetin (03.02.2010).
[744] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[745] Besim Cetin (03.02.2010).
[746] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[747] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[748] T-176-r (Naredba Stanice javne bezbjendosti Bugojno broj 19-2/01-505/93 od 01.10.1993).

585. Drugu smjenu straže su sačinjavali pripadnici vojne policije 307. m.b. ARBiH, bilo ih je od 7 do 10 i oni su iz BH banke prekomandovani u logor stadiona NK „Iskra“. Ovoj smjeni je pridodat jedan broj stražara koji su od početka obavljali funkciju stražara u logoru stadiona NK „Iskra“. Vođa ove smjene straže je bio Daudbegović Kemal.[750] U prilog navedenom ide i dokaz T-502 (saglasnost izdata od strane prostorija za zadržavanje, OG Zapad) iz kojeg proizilazi da su pripadnici vojne policije OG Zapad od dana 01.10.1993. godine, bili u otkomandi u jedinici obezbjeđenja stadiona, te da od dana 21.03.1993. godine prestaju sa radom u ovoj službi.[751]

586. Treću smjenu straže su sačinjavali stražari koji su tu bili od samog početka osnivanja logora stadiona NK „Iskra“. Vođa ove smjene straže se često mijenjao. Na početku je to bio Alibegović Mahmut, kasnije Čefo Sead i na kraju Delić Suvad.[752]

587. Naprijed navedene činjenice saglasno su potvrdili i Besim Cetin[753] i Hamid Đopa.[754]

588. Gasal Nisvet navodi da je vođa smjene straže bio odgovoran za svoj rad u okviru smjene od 24 sata. Kukavica Musajb, kao komandir obezbjeđenja, bio je nadređeni vođama smjena i mogao im je izdavati naredbe. To je isto mogao raditi i zamjenik upravnika logora stadiona NK „Iskra“, Besim Cetin. [755] Hamid Đopa ističe da su stražari dobivali naredbe od vođa smjena straže. [756]

589. Analizirajući odnos optuženog Gasal Nisveta prema upravi i drugim licima koji su obavljali poslove straže u ovom logoru, vijeće je nesumnjivo utvrdilo da je optuženi bio nadređeni, kako upravi odnosno njegovom zamjeniku Besim Cetinu i komandiru obezbjeđenja Kukavici Musajbu, tako i vođama smjena straže i svim ostalim stražarima ovog logora.

590. Hamid Đopa i Suvad Delić potvrđuju da se Gasal Nisvet po dolasku na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ postavio kao autoritet u ovom objektu, te da je

---

[749] T-176-s (Spisak pripadnika policije koji se pretpočinjavaju Organu za bezbjednost – upravniku zatvora za obavljanje poslova obezbjeđenja gradskog zatvora i zatvorskih prostorija).
[750] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[751] T-502 (Saglasnost Prostorija za pritvor, OG Zapad, broj 530-3/94 od 21.03.1994).
[752] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[753] Besim Cetin (03.02.2010).
[754] Đopa Hamid (13.01.2010).
[755] Gasal Nisvet (03.03.2010).
[756] Đopa Hamid (13.10.2010).

zahtijevao disciplinu u radu. Tako, Hamid Đopa, na pitanje branioca optuženog Gasal Nisveta, ističe:

> **Branilac Kreho:** Dobro. Na koji način ste Vi upoznati da je gospodin Gasal došao tu za upravnika? Jel' Vam to neko prenjeo, il' Vam je on lično saopštio ili kako?
>
> **Svjedok Đopa:** Gasal Nisvet kad je došo za upravnika, zak., zakazivo je sastanke u upravi.
>
> **Branilac Kreho:** Dobro.
>
> **Svjedok Đopa:** Sa obezbjeđenjem. Ovaj je, reko je da je on došo za upravnika i tražio je na samom startu rad, disciplinu u zatvoru, toga se dobro sjećam.[757]

591. Delić Suvada, svjedočeći na ove okolnosti, ističe:

> On je zaveo pod broj jedan red sa stražarima i jedan fin odnos je Gasal postavio u startu, prema stražaru, prema vođi smjene, prema svakom zatvoreniku da ga, čisto je išao sa takvom pozicijom da ni jedan pogled se ne uperi prema jednom zatvoreniku ono kako ne treba. I tako je i ono krenulo što se kaže posao fin, uredan[...]".

592. Delić Suvad također detaljno navodi i svoje dužnosti kao vođe smjene straže u inkriminisanom periodu:

> Kad sam preuz'o, kad sam preuz'o tu odgovornost, u startu mi je rečeno, da brinem o stražarima, pod broj jedan, da se ponašaju kako treba, redovno da dolaze na posao, da se ne mogu ponašat' onako neodgovorno, da diraju, da maltretiraju, da kad im dođe hrana, kad im dođe ono, bilo šta od crkve, da ne smiju to pregledat', smiju pregledat', al da se to uruči, da se odmah pozove ta osoba kome je to namijenjeno. Ovaj, da o., brinem o, o zatvorenicima, o zdravlju njihovom, da, sve što je ono normalno da se radi, to je moja bila dužnost.[758]

593. Svjedok B svjedočeći o Gasal Nisvetu u svojstvu upravnika logora stadiona NK „Iskra" istakao je: „[...] kada bi on trebao doći na stadion da je bila nekakva užurbanost da se to učini prividno dostojanstvenim prostorom čistio bi se snijeg, melo se."[759]

594. Međutim, sam ovakav odnos Gasal Nisveta prema stražarima u logoru, nije bio dovoljan da bi se spriječilo zlostavljanje zatočenika.

595. Vijeće je utvrdilo da je Gasal Nisvet uspostavio odnos nadređenosti-podređenosti po dolasku u logor stadiona NK „Iskra", *de jure*, po poziciji koju je obavljao, i *de facto*, po tome što je vršio nadzor nad radom stražara.

---

[757] Đopa Hamid (13.10.2010).
[758] Delić Suvad (13.01.2010).
[759] Svjedok B (26.11.2008).

596. Vijeće je nadalje analiziralo odnos uprave stadiona sa vođama smjena straže. U ovom pravcu i sam Gasal Nisvet ističe su mu vođe smjena straže, kada bi bilo nekih promjena u odnosu na brojčano stanje zatočenika iz prethodnog dana podnosile izvještaje o tome, te su ga tom prilikom referisali i o dešavanjima iz prethodnog dana.[760] Gasal Nisvet je ponekad i sam, kako tvrdi: „ili sedmično ili nekad“, prisustvovao primopredaji straža koja je vršena između smjena i prozivci zatočenika.[761] Činjenicu da je Gasal Nisvet povremeno prisustvovao primopredaji straže i prozivkama zatočenika potvrđuju Mario Franjić,[762] Zoran Gvozden,[763] Tomljenović Mirko,[764] Kaić Kazimir[765] i Gunjača Marko.[766]

597. Hamid Đopa također ističe da je u periodu u kojem je obavljao dužnost šefa smjene straže, po završetku smjene vršio predaju smjene vođi naredne smjene, te potom podnosio izvještaj upravi logora i obavještavao ih o dešavanjima i brojčanom stanju zatočenika iz prethodnog dana.[767] I Besim Cetin također nedvosmisleno ističe da su vođe smjena dolazile u upravu i izvještavale ih o dešavanjima i brojčanom stanju zatočenika u logoru.[768]

598. Iz izvedenih dokaza vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je Gasal Nisvet bio pretpostavljeni svojim podređenima. Dokaz T-470 (izjava koju je Kukavica Musajb dao Službi za suzbijanje kriminaliteta VP „OG“ Zapad) govori u prilog tome da je Gasal Nisvet imao ovlaštenje da kazni njemu podređene stražare u logoru stadiona NK „Iskra“. U ovoj izjavi Kukavica Musajb jasno i nedvosmisleno navodi da je stražar Šermet Sead zbog bjekstva zatočenog Velagić Asima: „.kažnjen naredbom upravnika zatvora vojničkim pritvorom u trajanju od 7 dana[...]“.[769]

599. Kukavica Musajb, komandir obezbjeđenja logora stadiona NK „Iskra“, po poziciji koju je u inkriminisanom periodu obavljao, kao i zbog lične zainteresiranosti za ovaj slučaj s obzirom da je saslušan na okolnosti bjekstva ovog lica, imao je potrebna saznanja o sudbini stražara Šermeta Seada.

---

[760] Gasal Nisvet (17.02.2010.); Gasal Nisvet (03.03.2010).
[761] Gasal Nisvet (17.02.2010.); Gasal Nisvet (03.03.2010).
[762] Franjić Mario (05.03.2008).
[763] Gvozden Zoran (21.01.2009).
[764] Tomljenović Mirko (20.08.2008).
[765] Kaić Kazimir (04.03.2009).
[766] Gunjača Marko (20.02.2008).
[767] Đopa Hamid (13.01.2010).
[768] Besim Cetin (03.02.2010).
[769] T-470 (Izjava Kukavice Musajba Službi za suzbijanje kriminaliteta, VP OG Zapad, broj 1100-360-A-94 od 08.03.1994).

600. Gasal Nisvet osporavajući činjenicu da je mogao da kazni njemu podređena lica u logoru stadiona „NK“ Iskra, osvrćući se na navedeni dokaz, nije dao uvjerljivo obrazloženje, niti ponudio dokaze kojim bi osporio izjavu Kukavice Musajba.[770]

601. U prilog navedenom govori i dokaz T-158 (akt prostorija za pritvor, potpisan od strane Gasal Nisveta), u kojem je naveden spisak lica koja se zbog neodgovornog vršenja dužnosti, kako se navodi: „skidaju sa evidencije stražara u zatvoru i stavljaju na raspolaganje Službi za PiPP.“ [771]

602. Osvrćući se na ovaj dokaz, Gasal Nisvet navodi da je od njega organ bezbjednosti OG „Zapad“, organ za PPiP ili služba za personalne poslove,[772] zahtijevao da mu uprava zatvora pošalje 5 do 10 stražara koji nikada nisu bili na linijama bojišta.[773] Kao razlog zašto u navedenom dokazu stoji da isti nisu odgovorno vršili funkciju, Gasal Nisvet obrazlaže činjenicom da je morao navesti neki razlog njihovog skidanja sa evidencije stražara.

603. Međutim, vijeće nije prihvatilo obrazloženje Gasal Nisveta u ovom dijelu jer nije potkrijepljeno dokazima. Također, i sama tvrdnja Gasala da je morao dati neko obrazloženje o smjeni ovih stražara, prema ocjeni ovog vijeća, ne predstavlja uvjerljivo i logično obrazloženje za preduzete radnje optuženog.

604. Uloženi su i drugi materijalni dokazi koji ukazuju na to da je mogao disciplinski kazniti svoje stražare. Na primjer, dokaz T-503 (zahtjev izdat od strane prostorija za pritvor, OG Zapad, potpisan od strane Gasal Nisveta), kojim se zahtjeva da se potrebe zatvora, za obezbjeđenje zatočenika, angažuje jedan radnik, a u kojim se istovremeno šalje na raspolaganje zbog nepoštivanja discipline u zatvoru Ždralović Dževad, koji je ranije vršio službu obezbjeđenja zatvora.[774] Dokaz T-161 (akt prostorije za pritvor od 14.02.1994. godine, potpisan od strane Gasal Nisveta) kojim se od nadležnog organa zbog počinjenih prekršaja traži brisanje iz evidencije stražara obezbjeđenja zatvora Hadžiabdić Harisa, ide u prilog zaključku ovog vijeća.[775]

---

[770] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[771] T-158 (Akt Prostorije za pritvor OG Zapad broj 477-3/94 od 08.03.1994).
[772] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[773] Gasal Nisvet (03.03.2010.); Gasal Nisvet (03.03.2010).
[774] T-503 (Prostorije za pritvor, OG Zapad, broj: 277-11/93 od 20.11.1993).
[775] T-161 (Akt prostorije za pritvor, OG Zapad, broj 331-2/94 od 14.02.1994).

605. Da je optuženi Gasal Nisvet bio nadređen stražarima ovog logora govori i činjenica da je po prijavi šefa smjene Hamida Đope, koju je isti podnio upravi zatvora, zbog nediscipline kažnjen Zijad Salkić, stražar tog logora.[776] Zijad Salkić potvrđuje činjenicu da je bio kažnjen u toku obavljanja dužnosti u logoru stadiona „NK“ Iskra. On ističe da su po njega došla dva vojna policajaca i da su ga odveli u logor stadiona NK „Iskra“ gdje je odležao kaznu od dva dana zatvora.[777] Iako je u iskazu u istrazi istakao da ga je Handžić Enes kaznio,[778] Zijad Salkić je na glavnom pretresu izjavio da ne zna ko je izdao naredbu po kojoj je kažnjen kaznom od dva dana zatvora.[779] Međutim, jasno je da je u najmanju ruku postojao sistem izvještavanja prema kojem su stražari mogli podnijeti izvještaj Gasalu, a on višim vojnim vlastima.

606. Dakle, činjenica refirisanja optuženog Gasal Nisveta od strane vođa smjena straže o dešavanjima iz prethodnog dana, izvještavanje o brojčanom stanju zatočenika logora stadiona NK „Iskra“, kao i činjenica da je optuženi mogao kazniti podređene mu stražare, jasno govori da je optuženi Gasal Nisvet bio nadređen licima koja su obavljala dužnosti u ovom logoru.

607. Također, vijeće je iz izvedenih dokaza van razumne sumnje utvrdilo da je optuženi Gasal Nisvet bio svjestan činjenice da će njegovim propuštanjem da poduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatočenika u logoru, što je mogao učiniti ili kažnjavanjem ili prijavljivanjem podređenih i drugih počinitelja, isti biti zlostavljani.

608. Naime, i sam Gasal Nisvet u iskazu datom u svojstvu svjedoka odbrane na pitanje tužioca o pritužbama na galamu iz logora stadiona „NK Iskra“ od strane stanovnika obližnjih naselja, ističe:

> Nije stvarno nikad u to vrijeme, evo ja koliko znam o tim cikama, tučama i vikama ja sam te priče čuo prije, da su to periodi dok su bili taj početak, početak nekog zatvaranja ti nemiri dok se sve to. To je sastavljena ta priča kružila. Ja evo vidjećemo i dokazaće se da u tome periodu kad sam ja došao eto početak desetoga mjeseca da stvarno tih vika, galama nije bilo….[780]

[776] Đopa Hamid (13.01.2010).
[777] Salkić Zijad (07.05.2008).
[778] T-40 (Zapisnik o saslušanju svjedoka Salkić Zijada broj KT-RZ-125/07 od 10.4.2007).
[779] Zijad Salkić (07.05.2008).
[780] Gasal Nisvet (03.03.2010).

609. Da je Gasal Nisvet po samom stupanju na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ imao saznanja o premlaćivanju zatočenika potvrđuje i iskaz Gasal Nisveta dat u istrazi pred Tužilaštvom BiH.[781] Gasal Nisvet tom prilikom jasno i nedvosmisleno ističe:

> [...] Također sam zatekao i veći broj povrijeđenih zarobljenika kao i u lošem psiho-fizičkom stanju. Ja sam se interesovao na koji način su nastale povrede kod zarobljenika te sam saznao da je jedan broj zarobljenika maltretiran i mučen kako u krugu zatvora jer se dešavalo da u kasnim noćnim satima upadaju neka uniformisana lica i fizički zlostavljaju pritvorenike...

610. Dakle, i po samom dolasku na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ Gasal Nisvet imao je saznanja o činjenici premlaćivanja zatočenika u ovom logoru. Slijedom toga, bilo je opravdano za očekivati da Gasal Nisvet prilikom preuzimanja dužnosti upravnika ovog logora, iskaže poseban odnos prema toj problematici, te preduzme nephodne i nužne mjere da se takvo ophođenje od strane stražara i drugih nepoznatih lica prema zatočenicima ubuduće spriječi.

611. Međutim, i pored toga, vijeće je iz izvedenih dokaza utvrdilo da je Gasal Nisvet, iako je imao saznanja o premlaćivanju zatočenika u ovom logoru, u vremenu kada je on obavljao dužnost upravnika tog logora, nekažnjavanjem ili neprijavljivanjem podređenih i drugih počinitelja, propustio da preduzme nužne i razumne mjere da spriječi zlostavljanje zatočenika u ovom logoru.

612. U ovom pravcu, vijeće je detaljno analiziralo iskaz Ivice Klarića,[782] s obzirom na važnost njegovih navoda koji se odnose na činjenicu znanja Gasal Nisvet da se u logoru stadiona NK „Iskra“ vrše premlaćivanja zatočenika.

613. Svjedočeći na okolnosti zatočenja, Ivica Klarić ističe da je iz prostorija osnove škole Vojin Paleksić polovinom 8-og mjeseca 1993. godine doveden u logor stadiona NK „Iskra“. Ivica Klarić nadalje navodi da je početkom 9-og mjeseca 1993. godine odveden na radove na Duratbegović Dolac, gdje je bio 7 dana nakon čega je ponovo vraćen u logor. Detaljno opisujući svoje zatočenje, Ivica Klarić, pored ostalog, potvrđuje da je zatočenim licima bilo

[781] T-631-a (Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Gasal Nisveta dat pred Tužilaštvom BiH, broj KT-RZ-125/07 od 29.03.2007).
[782] Ivica Klarić (27.02.2008).

dozvoljeno da idu na pružanje medicinske pomoći u Dom zdravlja, te ističe i da je sam u par navrata odvođen u Dom zdravlja u Bugojnu.[783]

614. Iznoseći svoja saznanja o upravnicima logora stadiona NK „Iskra“ Ivica Klarić navodi da je su u prvom periodu njegovog zatočenja, ovu dužnost obavljali Ibro Letić i Meho Sadiković, a da je kasnije tu dužnost obavljao Gasal Nisvet.[784]

615. Ivica Klarić nadalje ističe da Gasal Nisveta nije poznavao od ranije, međutim detaljno opisuje način na koji je saznao da je on upravnik logora stadiona NK „Iskra“, kao i gdje su bile prostorije upravnika ovog logora.[785]

616. Dovedeći iskaz Ivice Klarića u vezi sa ostalim izvedenim dokazima, kako onim koji se odnose na dešavanja prije njegovog zatočenja u logoru stadiona NK „Iskra“, tako i one koje se odnose za same događaje iz ovog logora, vijeće je zaključilo da se njegov iskaz podudara sa činjeničnim stanjem utvrđenim iz ostalih izvedenih dokaza. Vijeće je stoga poklonilo vjeru njegovom iskazu. Ivica Klarić je svoj iskaz dao tačno i nepristrasno, pri tom ne umanjujući niti uvećavajući ulogu optuženih u inkriminisanom periodu.

617. Svjedočeći na okolnosti premlaćivanja zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“, Ivica Klarić jasno i nedvosmisleno ističe da su u toku njegovog zatočenja u ovom logoru između ostalih lica premlaćeni Kazimir Kaić, Ivica Lozančić, Niko Visković zvani Koni i Spremo Željko. Radi se o licima koja su nesumnjivo premlaćena u periodu kada je Gasal Nisvet obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ (paragrafi 475-476).

618. Ivica Klarić ističe da je Gasal Nisvet došao dan nakon što je premlaćeno više lica i pitao ih da mu kažu ko je to uradio ako znaju, te dodao da se to više neće ponavljati. Na pitanje tužioca da li se to ponovilo, Ivica Klarić je jasno istakao:

> Ponovilo se nekoliko puta, ponovili se sigurno nekoliko puta iako je upravnik mislim tada svaki put reagirao na taj način neznam kako bi to sada shvatio ali kao da se to neće ponoviti i da kažemo ko je, moje osobno mišljenje da je trebao pitati stražare ko je radio.[786]

619. U daljem dijelu svjedočenja, Ivica Klarić ističe da niko tom prilikom od zatočenika nije rekao ko je vršio premlaćivanje, te se ispravio u pogledu činjenice broja dolazaka

[783] Ivica Klarić (27.02.2008).
[784] Ivica Klarić (27.02.2008).
[785] Ivica Karaić (27.02.2008).
[786] Ivica Klarić (27.02.2008).

Gasal Nisveta ističući da je u prostorije gdje je on bio smješten došao nakon jednog slučaja premlaćivanja zatočenika.[787]

620. Dakle, iz iskaza Ivica Klarića da se nesumnjivo zaključiti da je Gasal Nisvet znao za premlaćivanja zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“, kao i da su se unatoč tome premlaćivanja ovih lica nastavila i nakon njegove posjete zatočenicima i to u nekoliko navrata.

621. Ni Gasal Nisvet u iskazu datom u istrazi pred Tužilaštvom BiH ne spori činjenicu da su praksa zlostavljanja zatočenika nastavila i nakon što je on preuzeo dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“.[788] Gasal Nisvet u ovom iskazu ističe:

> Napominjem da su pojedini stražari i kod mene nastavili sa istom praksom ponašanja u samom zatvoru (maltretiranje, šverc, pojedinčne tuče) što sam ja koliko sam bio u mogućnosti suzbijao […]

622. Gasal je također obrazložio i navodnu smjenu jedne smjene straže, te pojedinaca koji se nisu pridržavali kućnog reda.

623. U iskazu datom na zapisnik o ispitivanju osumnjičenog pred Tužilaštvom BiH, Gasal Nisvet je izjavio da je bio upoznat sa premlaćivanjem Kazimira Kaića, o čemu će biti riječi u daljem dijelu obrazloženja, kao i o premlaćivanju Željka Spreme. Optuženi međutim tom prilikom ne navodi koje je mjere preduzeo da bi se kaznili izvršioci ovog premlaćivanja.[789]

624. U kontekstu znanja Gasal Nisveta za premlaćivanja u logoru stadiona NK „Iskra“ iskaz je dao i Ilija Dujmović.[790] Naime, on je početkom 10-og mjeseca 1993. godine iz prostorija Gimanzije doveden u logor stadiona NK „Iskra“ nakon čega je tu premlaćen (paragraf 561).

625. U više navrata, uslijed lošeg zdravstvenog stanja ovaj Ilija Dujmović je odvođen u Dom zdravlja Bugojno. Ilija Dujmović je Gasal Nisveta poznavao od ranije, a jedne prilike mu je Gasal Nisvet u logoru i prišao te ga pitao da li mu kako može pomoći. Iako Ilija Dujmović nije tražio pomoć od Gasala, misli da mu je Gasal Nisvet pomogao na način što

---

[787] Ivica Klarić (27.02.2008).
[788] T-631-a (Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Gasal Nisveta dat pred Tužilaštvom BiH, broj KT-RZ-125/07 od 29.03.2007).
[789] T-631-b (Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Gasal Nisveta dat pred Tužilaštvom BiH, broj KT-RZ-125/07 od 13.09.2007).
[790] Ilija Dujmović (04.02.2009).

je uvijek kada je trebao otići u Dom zdravlja imao prioritet u odnosu na druge zatočenike kada se pravio spisak.[791]

626. Na upit tužioca da li je tom prilikom rekao Gasal Nisvetu da se ljudi u logoru premlaćuju, Ilija Dujmović je istakao:

> **Svjedok** : Pa mislim da nije bilo ni potrebe govoriti.
>
> **Tužiteljica** : Zašto nije bilo potrebe?
>
> **Svjedok** : Pa zato što je to bilo očito da se ljudi premlaćuju. To su znali i sva okolna naselja. To niko nije krio. Uopće se to nije bilo da je to, da ga odvedu u prostoriju pa ga premlate i da bude izveden tamo pred stadion pred tribine pa tamo premlate čovjeka.
>
> **Tužiteljica** : Obzirom da je upravnik zatvora, je li mogao spriječiti to?
>
> **Svjedok** : (nerazumljiv početak rečenice) spriječiti nije, ne znam, ali upravnik bio im je, bili su im nadređeni. Koliko je on mogao utjecati na njih, nije, ali mislim da mislim da je vladala jedna takva klima da se to i ne sprječava. Znači da je bilo ono, dobro je, pretučen, šta sad.[792]

627. Ilija Dujmović svjedočeći na ove okolnosti također je dodao:

> **Tužiteljica** : Jeste mogli stražarima, upravniku ili zamjeniku upravnika prijaviti te tuče, premlaćivanja?
>
> **Svjedok** : Pa ja mislim da su oni bili upoznati s tim. U stvari ne da mislim, nego mogli su primjetiti prilikom posjeta, kad je ujutro prozivka, mogli su primjetiti na ljudima da je neko pretučen i znali su. Nije to bila nikakva tajna ni među stražarima, ni, čak mislim da su se neki ponosili, evo recimo, kako se zvao – Đopa, Đopa, Đopa, Đopa Hamo, mislim da je tako neko ime imao. On je bio mislim da je bio šef smjene. Znam da je u njegovoj smjeni su najčešće premlaćivanja bila. Vrlo česta ustvari. [793]

628. Zdravko Kezić, koji je zajedno sa Milenkom Begićem od strane nepoznatih mu lica bio premlaćen u ovom logoru u inkriminisanom periodu (paragrafi 544-549), i koji je od posljedica premlaćivanja imao dva izbijena zuba i ožiljak na licu, dajući iskaz na okolnosti znanja pretpostavljenih o premlaćivanju u logoru stadiona NK „Iskra“ istakao je:

> **Branilac**: Dobro, recite mi niste se neposredno žalili predpostavljenim stražarima, ljudima koji su bili predpostavljeni stražarima u stadionu?
>
> **Svjedok**: Predpostavljeni su vidjeli to kad bi izlazili oni su vjerovatno vidjeli to ali [...][794]

---

[791] Ilija Dujmović (04.02.2009).
[792] Ilija Dujmović (04.02.2009).
[793] Ilija Dujmović (04.02.2009).
[794] Kezić Zdravko (02.07.2008).

629. Svjedočeći na okolnosti premlaćivanja zatočenih Nike Viskovića i Kazimira Kaića u logoru stadiona NK „Iskra“ Rade Marjanović je istakao: „Tad u tom momentu kad je bio ovo sad sa Kajićem i sa Viskovićem niko niti je pitao treba li šta mislim svako je morao vidjeti da ljudi nisu u redu. [...]“, Rade Marjanović također je dodao:

> **Branilac**: Da li vam je poznato da li su te osobe imale mogućnost ili su eventualno prijavite upravniku da su pretućene?
>
> **Svjedok**: Dobro to se odmah znalo sutra i znao je to i upravnik morao je znati mislim.
>
> **Branilac**: Kako vi tvrdite da je on morao znati kako to objašnjavate ?
>
> **Svjedok**. jer mi smo bili zaključani ne jednim nego sa dva ključa znaći onaj ulaz glavni uz ućionicu to znaju i Kukavica i Gasal gdje se nalazi i ona vrata od hodnika su bila zaključana ako nije tako recite. Znači morao je pustiti jedan od tih ljudi koji su direkt podčinjeni sada jel Kukavici jel Gasalu.
>
> **Branilac**: I vi zato tvrdite da bi na osnovu toga mogao znati Gasal.
>
> **Svjedok**: Pa vjerovatno mora znati šta mu se događa u kući.[795]

630. Upravo iskazi Ilije Dujmovića, Zdravka Kezića i Rade Marjanovića govore o stvarnom stanju koje je u inkriminisanom periodu vladalo u logoru stadiona NK „Iskra“, odnosno jasno ukazuju na to da je premlaćivanje zatočenika u inkriminisanom periodu bila dobro poznata činjenica kako stražarima ovog logora, tako i upravi logora na čelu sa Gasal Nisvetom.

631. U prilog tome govori i Handžić Enes koji jasno ističe da je dana 01.11.1993. godine imao informaciju da pripadnici MUP-ove smjene vrše premlaćivanje zatočenika.[796] Tu činjenicu Handžić Enes zabilježio je i u svom dnevniku kojeg je vodio u inkriminisanom periodu.[797] Handžić Enes ističe da mu se Gasal Nisvet nikada nije obraćao sa zahtjevom za smjenu stražara, niti je prema njemu iznio bilo službenu ili neslužbenu informaciju o problemu premlaćivanja zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“.[798]

---

[795] Marjanović Rade (11.03.2009).
[796] Handžić Enes (28.06.2011).
[797] T-642 (Dnevnik Handžić Enesa, zabilješka od 01.11.1993).
[798] Handžić Enes (15.06.2011).

632. Pokušaji osvete od strane pojedinih lica,[799] premlaćivanja zatočenika od strane stražara[800] i drugih nepoznatih lica[801] dešavali su se i nakon dolaska Gasal Nisveta na dužnost upravnika ovog logora (paragrafi 475-476).

633. Na okolnosti premlaćivanja u logoru stadiona NK „Iskra“ svjedočili su i pojedini stražari ovog logora, koji su istakli da im nije poznato da je u inkriminisanom periodu bilo premlaćivanja zatočenika u ovom logoru.[802] Međutim, dokazi iz kojih vijeće izvodi zaključke o premlaćivanju zatočenika u logoru, jasno ukazuju na činjenicu da ovi svjedoci svoje iskaze nisu dali potpuno iskreno odnosno da su isti prešutjeli ili nisu iznijeli svoja saznanja o ovim okolnostima, a sve u cilju pomaganja optuženim radi izbjegavanja krivične odgovornosti.

634. Primjera radi, Hamid Đopa u svom iskazu jasno ističe da je preuzimanje dužnosti šefa smjene straže ovog logora početkom 12. mjeseca 1993. godine, uslovljavao zahtjevom prema upravi da mu se poslije večere zatočenika predaju ključevi zatvora.[803] Odgovarajući na pitanje člana vijeća zašto je sa ovim zahtjevom uslovljavao upravu Hamid Đopa je ističe:

> **Svjedok Đopa:** Ja pošto sam posto vođa smjene, da budem siguran u sebe. Da časno i pošteno odradim svoj poso do kraja, reko sam uslov da ključevi kod mene budu, jer tada znam da ne može biti ničega, incidenta nikakvog.
>
> **Sudija Samardžić:** Pa ako već nije bilo nikakvih incidenata ni do tada, nije mi jasan motiv zašto onda to je Vaš uslov?
>
> **Svjedok Đopa:** Ja ne znam druge s., ovaj druge vođe smjena kako su oni radili svoj poso. Ja znam kako sam ja svoj radio. I spreman sam da odgovaram od onog dana kad sam postavljen za vođu smene i za sebe i za svoje obezbjeđenje.
>
> **Sudija Samardžić:** Mi smo čuli puno svjedočenja vezano za smjenu u kojoj je radio Salkić, da u pravilu tu nikakvih problema nije bilo, ovaj, od ovih zatočenika, upravo to Vas i pitam...
>
> **Svjedok Đopa:** U, u mojoj smjeni nije...
>
> **Sudija Samardžić:** Upravo zato Vas i pitam...
>
> **Svjedok Đopa:** Da.

---

[799] Delić Suvad (13.01.2010).
[800] Ivica Topić (05.03.2008); Kazimir Kaić (08.04.2009); Ilija Udovičić (03.09.2008).
[801] Klarić Ivica (27.02.2008); Zravko Kezić (02.07.2008);
[802] Delić Suvad (13.01.2010); Hamid Đopa (13.01.2010); Zijad Salkić (07.05.2008).
[803] Đopa Hamid (13.01.2010).

Sudija Samardžić: Da li neš., neki dodatni motiv bio taj što ste htjeli da budete sigurni 100 posto u sebe, pa da je to bio razlog da držite ključeve kod sebe?

Svjedok Đopa: Pa vidio sam da nisu ovaj, poš., u kojoj sam ja smjeni ranije radio, što su radili policajci, MUP-ovci, ovaj, nisu poštovali disciplinu do kraja.

Sudija Samardžić: Na koji način nisu is., poštovali disciplinu?

Svjedok Đopa: To bi trebala uprava zatvora možda kazati. Ja, ja sam bio tada obični stražar.[804]

635. Evidentno je da Hamid Đopa izbjegava dati potpun odgovor na postavljeno mu pitanje. Vijeće nije poklonilo vjeru njegovom iskazu. Jedini razlog zašto je Hamid Đopa u inkriminisanom periodu od zahtjevao Gasal Nisveta da mu se predaju ključevi od prostorija gdje su bili smješteni zatočenici hrvatske nacionalnosti, jeste da spriječi njihovo premlaćivanje. Međutim, vijeće smatra da držanje ključeva nije bila efikasna mjera da se spriječi premlaćivanje zatočenika.

636. Opisujući događaje iz posljednje noći zatočeništva u logoru stadiona Delić Suvad ističe: „[...] i tu noć sam ja preuzo od svih tih ovaj, zatvorskih ćelija uzeo sam ovaj, ključeve. Jer, išao sam na sto posto ono sigurnost da napravim, da ljudi fala Bogu izađu [...]“.[805] Delić Suvad, iako tvrdi da nije imao saznanja o premlaćivanju zatočenika (osim premlaćivanja koja su se desila noć uoči razmjene),[806] uzima ključeve kako bi na taj način zaštitio zatočenike ovog logora, što nesumnjivo ukazuje da je imao saznanja da su se u ranijem periodu vršila premlaćivanja zatočenika.

637. Gasal Nisvet u iskazu datom na glavnom pretresu, ističe da je u inkriminisanom periodu bio upoznat da su dva navrata bili premlaćivani zatočenici u logoru stadiona NK „Iskra“. Naime, osim premlaćivanja koje se desilo noć uoči razmjene (paragrafi 566-571), Gasal Nisvet navodi da ga je Kukavica Musajb izvijestio o slučaju premlaćivanju Kazimira Kaića (paragrafi 525-536). Navodno je premlaćivanje izvršila MUP-ova smjena straže Gasal Nisvet je sazvao sastanak uprave, kada su sačinili prijedlog o smjeni ove smjene straže i dostavili su ga Dautović Senadu, koji je u tom periodu bio na dužnosti pomoćnika

[804] Đopa Hamid (13.01.2010).
[805] Delić Suvad (13.01.2010).
[806] Delić Suvad (13.01.2010).

komandanta za bezbjednost OG „Zapad“. Kako Gasal Nisvet dalje tvrdi, nakon toga je došlo do smjene MUP-ove smjene straže. [807]

638. Navedenu činjenicu na isti način potvrđuju Besim Cetin[808] i Ivoš Zdenko,[809] dok Hamid Đopa koji je i sam bio stražar MUP-ove smjene straže, ističe da se samo sjeća da je MUP-ova smjena uvijek bila nedisciplinovana to jeste da ta smjena nije izvršavala sve kako je zahtjevao upravnik logora.[810]

639. Ocjenjujući navode Gasal Nisveta u ovom dijelu vijeće je analiziralo iskaz Kaić Kazimira, lica koje je premlaćeno u ovom logoru, a čije je premlaćivanje navelo Gasal Nisvet da navodno prijavi MUP-ovu smjenu stražara službi bezbjednosti OG „Zapad“ ARBiH.

640. Opisujući okolnosti premlaćivanja, Kaić Kazimir se jasno sjeća da je prilikom njegovog premlaćivanja bio prisutan Ćefo Mirsad. Kaić Kazimir ga je tom prilikom prepoznao i sa stopostotnom sigurnošću je bio siguran da je to lice učestvovalo u njegovom premlaćivanju.[811] Iz dokaza T-511 i T-512 (spiskovi imena pripadnika OG „Zapad“ na dane 05.02.1994. godine i 04.03.1994. godine), gdje se nalazi i spisak lica koja se nalaze na obezbjeđenju zatvora, proizilazi da je Ćefo Mirsad poslije ovog događaja i dalje ostao na dužnosti stražara logora stadiona NK „Iskra“ i to još najmanje do 04.03.1994. godine.[812] Vijeće je utvrdilo, na osnovu iskaza Kaić Kazimira, da on nikada nije ispitan od strane uprave logora, nekog drugog organa ili lica na okolnosti premlaćivanja u logoru stadiona NK „Iskra“.[813]

641. Gasal Nisvet je imao saznanja o premlaćivanju Kaić Kazimira, dokaz broj T-631-b (Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Gasal Nisveta), u kojem sam navodi da je stražar Čefo Mirsad izvršio premlaćivanje Kaić Kazimira. Međutim, prema gore navedenim

[807] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[808] Besim Cetin (03.02.2010).
[809] Ivoš Zdenko (10.02.2010).
[810] Đopa Hamid (13.01.2010).
[811] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[812] T-511 (Spisak pripadnika OG Zapad od 09.02.1994); T-512- (Spisak pripadnika OG Zapad od 04.03.1994).
[813] Kaić Kazimir (08.04.2009).

dokazima evidentno je da nije kaznio ovo lice, niti ga je prijavio nadležnom organu radi kažnjavanja.[814]

642. Slijedom navedenog, Vijeće iz izvedenih dokaza nije moglo utvrditi stvarni razlog odlaska MUP-ove smjene straže. Vijeće je utvrdilo da je Musajb Kukavica izvjestio Gasal Nisveta o ovom premlaćivanju. Iako je Gasal Nisvet tvrdio da je nakon toga poduzeo radnje da se sankcioniše MUP smjena, nema dokaza koji bi potkrijepili ovu njegovu tvrdnju.

643. Ivoš Zdenko, svjedok odbrane Gasal Nisveta, dajući iskaz na okolnosti premlaćivanja zatočenika u logoru stadiona NK „Iskra“, identično iskazu Nisveta Gasala detaljno opisuje okolnosti premlaćivanja oštećenih Kaića i Lozića.[815]

644. Osim ovih događaja koje detaljno opisuje, Ivoš Zdenko ne navodi niti jedan drugi slučaj premlaćivanja zatočenika u logoru, kako je to utvrđeno u paragrafima 522-571, a njegova saznanja o navodnoj smjeni MUP-ove smjene zbog premlaćivanja Kazimira Kaića su sporna.[816]

645. Upoređujući iskaz Ivoš Zdenka sa iskazima ostalih svjedoka koji su svjedočili na okolnosti premlaćivanja zatočenika u logoru, sa aspekta vremenskog razmaka između inkriminisanih događaja i vremena svjedočenja pred ovim sudom, vijeće primjećuje da ovo lice iznosi mnogo više saznanja o inkriminisanim događajima od ostalih ispitanih svjedoka. Ivoš Zdenko iznosi više saznanja i o navodnom kažnjavanju MUP-ove smjene od samog Đopa Hamida, koji je bio jedan od stražara MUP-ove smjene straže.

646. Evidentno je da je iskaz Ivoš Zdenka u ovom dijelu detaljno sračunat s ciljem umanjivanja krivice Gasal Nisveta. Vijeće stoga nije ocjenilo vjerodostojnim njegove navode koje je iznio na okolnosti premlaćivanja lica u logoru stadiona NK „Iskra“.

[814] T-631-b (Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Gasal Nisveta dat pred Tužilaštvom BiH, broj KT-RZ-125/07 od 13.09.2007).
[815] Ivoš Zdenko (10.02.2010).
[816] Ivoš Zdenko (10.02.2010).

VIII. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST OPTUŽENIH

A. SENAD DAUTOVIĆ

1. Uvod

(a) Čime je optuženi Dautović Senad počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH radnjama koje se navode u članu 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 180. stav 1. i 2.

647. Vijeće nalazi da je optuženi počinio niz krivičnih djela (koja su sva definirana u članu 173. stav 1. tačka c), te da je odgovoran po tri različita oblika odgovornosti. Kao prvo, odgovoran je u svojstvu učesnika u dva različita udružena zločinačka poduhvata. Drugo, odgovoran je za direktne radnje izvršenja. Treće, odgovoran je za određene radnje prema doktrini komandne odgovornosti.

648. Vijeće smatra da je Tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je optuženi Dautović Senad počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH, i to radnjama koje se navode u članu 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 180. stav 1. i 2.

649. Vijeće će prvo razmotriti oblik odgovornosti i iznijeti utvrđenja koja se tiču učešća optuženog u skladu sa oblikom odgovornosti i svakim pojedinačnim krivičnim djelom.

2. Udruženi zločinački poduhvat

650. Vijeće nalazi da je optuženi počinio krivična djela kroz učešće u dva odvojena i zasebna udružena zločinačka poduhvata. Vijeće podsjeća da je član 180. stav 1. KZ BIH izveden iz člana 7.1 Statuta MKSJ i da mu je identičan. Član 180. stav 1. je postao dio KZ BiH nakon stupanja na snagu člana 7.1 i nakon tumačenja MKSJ-a da on obuhvata,

konkretno, udruženi zločinački poduhvat kao način saizvršenja kojim se stiče individualna krivična odgovornost.[817]

651. Vijeće podsjeća da su traženi elementi neophodni za dokazivanje odgovornosti za osnovni oblik udruženog zločinačkog poduhvata veći broj osoba, postojanje zajedničkog plana ili nakane da se počini krivično djelo, i učestvovanje ili pridruživanje optuženog zajedničkom planu ili nakani.[818] Optuženi mora imati kako namjeru da počini krivično djelo tako i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem njegovog izvršenja da bi se smatrao odgovornim za osnovni oblik udruženog zločinačkog poduhvata.[819]

652. Vijeće će prvo razmotriti oblik odgovornosti i iznijeti utvrđenja o učešću optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu. Vijeće će zatim razmotriti konkretna krivična djela.

(a) Krivično djelo: Ubistva

(i) Uvod

a. **Dautović Senad,** kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata značajno doprinosio svojim činjenjem i nečinjenjem izvršenju plana da se izvrši krivično djelo ubistva.

(ii) Actus Reus

a. Veći broj osoba

653. Veći broj osoba koji je učestvovao u realizaciji zajedničkog plana da se izvrši krivično djelo ubistva obuhvatao je civilne i vojne članove koje su učestvovale u radu Ratnog predsjedništva općine Bugojno. Ratno predsjedništvo je uspostavljeno u skladu sa postojećim zakonom (paragraf 212) u periodu prije početka sukoba ARBiH i HVO u Bugojnu. Po uputama i uz rukovođenje predsjednika Ratnog predsjedništva Dževada Mlaće,[820] grupa koja se sastojala od najmanje tri člana, djelovala je zajedno i uz međusobnu saglasnost prilikom utvrđivanja smjera djelovanja i procedura koje su se ticale

[817] *Rašević i Todović* Prvostepena presuda, str. 114.
[818] *Vidi gore*, paragrafi 215 do 220.
[819] *Vidi gore*, paragraf 221.
[820] Dževad Mlaćo (24.03.2010); Handžić Enes (01.06.2011); Miroslav Zelić (20.02.2008); Ivo Mršo (22.10.2008).

funkcionisanja opštine. Pored redovno imenovanih članova, pojedini pripadnici vojske su povremeno prisustvovali sjednicama i učestvovali u određenim diskusijama.[821]

654. Analizom dokaza Vijeće je utvrdilo da se Ratno predsjedništvo sastojalo od pripadnika civilnih i vojnih organizacija. Ovo tijelo je imalo jedinstvenu ulogu u Bugojnu jer je, u jednom periodu svog djelovanja, preuzelo ovlasti koje su isključivo rezervisane za vojsku. Upravo ova jedinstvena uloga Ratnog predsjedništva je u samom središtu oba udružena zločinačka poduhvata u koje je optuženi bio uključen.

655. Analizom dokaza koja je bila usmjerena na ovog optuženog, Vijeće je utvrdilo da se stalno ponavlja jedna te ista grupa aktera koji su bili članovi Ratnog predsjedništva i pripadnici vojnih struktura. Veći broj osoba koji su učestvovali u zajedničkom planu uključivao je Dževada Mlaću, Senada Dautovića i Tahira Granića. Dževad Mlaćo je bio predsjednik Ratnog predsjedništva, i mnogi u Bugojno su ga smatrali uticajnim liderom u to vrijeme.[822] Senad Dautović je bio načelnik SJB Bugojno. Tahir Granić je bio komandant 307. motorizovane brigade ARBiH i njegovi podređeni su korišteni u svrhu realizacije zajedničkog plana. Međutim, djelovanje Ratnog predsjedništva u praksi bilo je u suprotnosti sa principom vojnog komandovanja i dovodilo je u pitanje ulogu vojnog osoblja koje je prisustvovalo ovim sastancima, uključujući i Selmu Cikotića.[823]

656. Analizom dokaza u ovom predmetu koja je bila usmjerena na ovog optuženog, Vijeće je utvrdilo postojanje glavne grupe aktera čija se imena uvijek iznova pojavljuju, kako je to pojašnjeno u ranijem tekstu. Vijeću je postalo jasno da je Mlaćo imao veliki uticaj na druge članove, kao i na lokalnu vojsku.[824] Vijeće podsjeća na činjenicu da je Dževad Mlaćo 17.08.1993. godine, spriječio sprovođenje zatočenika u Zenicu radi njihovog procesuiranja,[825] kao i da je Handžić Enesu, pomoćniku komandanta za bezbjednost 307. m.b ARBiH, dao zadatak da pronađe lokaciju na koju će se smjestiti grupa “najekstremnijih lica”.[826]

657. Pregled dokaza koji se odnose na udružene zločinačke poduhvate u ovom predmetu ukazuje na to da se imena pojedinih aktera često ponavljaju. Samo ponavljanje

---

[821] Selmo Cikotić (21.04.2010); Abdulah Jeleč (10.11.2010).
[822] Ivo Mršo (22.10.2008); Janjko Ljubos (04.02.2009); Tomislav Turalija (25.02.2009).
[823] O8/3 (Nalaz i Mišljenje vještaka Fikreta Muslimovića).
[824] O8/3 (Nalaz i mišljenje Fikreta Muselimovića).
[825] Handžić Enes (01.06.2011); Nermin Aliefendić (12.05.2010).
[826] Handžić Enes (01.06.2011)

nečijeg imena ne definira učešće tog lica u UZP-u, već je to obim i vrsta njegovog djelovanja i učestvovanja. Vijeće je svjesno da se u dokazima pominju i druga imena. Vijeće napominje da prema sudskoj praksi MKSJ-a nije neophodno navesti ime svakog učesnika UZP-a.[827] Vijeće konstatuje da je moguće da su i druga lica učestvovala u UZP-u, ali dokazi koji su neophodni za dokazivanje takvog učešća nisu predočeni ovom sudu.

658. Vijeću je predočen veliki broj dokaza koji ukazuju na ključne aktere i postojanje većeg broja osoba. Nalazi Vijeća koji se odnose na ovo utvrđenje su navedeni u paragrafu 655. Veći broj osoba koje su učestvovale u realizaciji zajedničkog cilja i plana uključivao je najmanje tri lica Dževada Mlaću, Senada Dautovića i Tahira Granića. Ova lista nije konačna.

b. Zajednički plan ili cilj

659. Vijeće podsjeća da osnovni oblik udruženog zločinačkog poduhvata zahtijeva postojanje zajedničke nakane koja predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnog djela predviđenog KZ BiH.[828] Nema potrebe da taj plan, zamisao ili nakana budu prethodno dogovoreni ili formulisani. Zajednički plan ili nakana može biti improvizovana na licu mjesta, a izvodi se iz činjenice da više osoba djeluje zajedno kako bi sproveli u djelo zajednički zločinački poduhvat.[829] U predmetu *Brđanin* Žalbeno vijeće MKSJ-a je pojasnilo da bi utvrdilo ovaj element Pretresno vijeće mora "… precizno definisati zajednički zločinački cilj kako u smislu namjeravanog kažnjivog cilja tako i u pogledu domašaja (npr. utvrditi vremenska i geografska ograničenja tog cilja; i opšti identitet namjeravanih žrtava)..."[830] Pored toga, Pretresno vijeće mora "… utvrditi da taj zločinački cilj nije samo jedinstven, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata…".[831]

660. Tužilaštvo je optuženog teretilo za sveobuhvatniji udruženi zločinački poduhvat koji je uključivao ne samo ubistva već i nezakonito zatvaranje, zatim postupanje sa zatvorenicima u zatočeničkim objektima, uključujući i stadion, i to na način da se drže u

[827] *Krajišnik* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 156.
[828] Vidi paragraf 182.
[829] *Vidi općenito*, *Krnojelac* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 31 i *Vasiljević* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 100.
[830] *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 430.
[831] *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 430 *citat* iz *Stakić* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 69.

neuvjetnim prostorijama, da se muče, prisiljavaju na prinudne radove, i da se prema njima nečovječno i okrutno postupa.

661. Međutim, Vijeće nalazi da su dijapazon i obim krivičnih djela koja se navode u Izmjenjenoj optužnici u odnosu na ovog optuženog preširoki i nedozvoljeno opsežni. Vijeće smatra da je sveukupni plan, na način kako ga je izložilo Tužilaštvo, preširok, te da nije nije dokazan izvan razumne sumnje.

662. Na osnovu predočenih dokaza, Vijeće je suzilo obim zajedničkog plana u ovom predmetu na udruženi zločinački poduhvat da se od zatočenih lica hrvatske nacionalnosti izdvoje osobe koje su smatrane ekstremima i da se ta lica ubiju.

663. Svjedoci su govorili o tome kako je u mjesecima koji su prethodili sukobu na obje strane bilo ekstrema koji su činili krivična djela i na taj način poticali na nemire u toj zajednici. Ovakve prilike su kulminirale sa dva tragična incidenta. Jedan je bio paljenje Vrbanje, muslimanskog sela, što je dovelo do stradanja velikog broja ljudi, a drugi incident se odnosio na ubistvo dva hrvatska policajca, pripadnika zajedničkih, mješovitih patrola MUP-a.[832]

664. Iz iskaza svjedoka prozilazi da je postojalo uvjerenje da su radnje manjeg broja lica bile jedan od uzroka sukoba. Upravo ovo uvjerenje, koje su imale osobe na vlasti, nalazi se u samom središtu plana da se ubiju ekstremi.

665. Dana 22. jula, dakle u periodu prije okončanja sukoba, održana je sjednica Ratnog predsjedništva. U Mlaćinom dnevniku pominje se da je Dautović bio prisutan na ovoj sjednici.[833] Na ovoj sjednici je odlučeno da je potrebno napraviti plan odvajanja civila od ratnih zarobljenika i da se ekstremni dio ratnih zarobljenika likvidira.[834] Iako se ne navode precizni detalji kako je to trebalo biti postignuto, jasno je da su od ovog trenutka pa nadalje učesnici u UZP-u bili zajednički uključeni u realizaciju ovog plana. Takođe je bilo planirano da se dodatne odluke u pogledu realizacije zajedničkog cilja donose bez organizovanja posebnih sjednica, odnosno putem telefonskih kontakata i privatnih sastanaka.

666. Sjednica od 22. jula bila je trenutak kada su Ratno predsjedništvo i ostali trebali pokazati istinsko liderstvo i pozvati na poštivanje zakona u ovom periodu velikog gnjeva,

[832] Josip Ćubela (15.10.2008).
[833] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće, zabilješka od 22.07.1993).

nasilja i napetosti. Ratno predsjedništvo nije ispunilo ovu misiju, već je umjesto toga iskoristilo svoje ovlasti za podrivanje i potpuno negiranje vladavine zakona. Nezakonite radnje koje su uslijedile kasnije direktno su proizašle iz odluka donesenih u ovom trenutku lošeg liderstva.

667. Vijeće nalazi da je cilj zajedničkog plana bio da se ubiju ekstremi. Nema dokaza koji govore o tome da su u vrijeme formulisanja ovog plana učesnici u UZP-u imali stvarna saznanja o tome ko su zapravo bili ekstremi. Međutim, radnje koje su kasnije poduzete (tj. ponovljena ili dugotrajna saslušanja) koje su uglavnom organizovali pripadnici vojske doveli su do odabira 23 do 26 lica koja su smatrana ekstremima (paragraf 267). Prema optužnici Dautović se tereti da snosi krivičnu odgovornost za kasniju smrt 18 lica hrvatske nacionalnosti, koji su se svi nalazili na spisku lica koja su smatrana ekstremima. Ova ubistva su počinjena sa umišljajem.[835] Pored toga, proces odabira žrtava, okolnosti njihovog ubistva, nastojanje da se sakriju dokazi o počinjenom zločinu, te naknadno uklanjanje tijela ukazuju na to da su izvršenje ovih zločina pratile koordinirane aktivnosti.

668. Vijeće konstatuje da je moguće da je postojao zločinački poduhvat većih razmjera. Međutim, Vijeće se mora fokusirati samo na radnje i odgovornost optuženih, te je iz tih razloga suzilo širi zločinački poduhvat za koji su se optuženi teretili prema optužnici na učešće optuženog Dautovića u dva manja udružena zločinačka poduhvata.

669. Dokazano je izvan razumne sumnje da su ova lica ubijena. Nakon potpisivanja sporazuma o priznanju krivice između Tužilaštva i optuženog Handžić Enesa pronađeni su određeni posmrtni ostaci tri lica. Njihov identitet još uvijek nije utvrđen. Međutim, ostali se još uvijek vode kao nestali. Vijeću nisu predočeni nikakvi dokazi da je neko od ovih lica preživjelo. Nakon 18 godina prepostavlja se da su svi koji se vode kao nestali, mrtvi.

670. U predmetu *Brđanin* Žalbeno vijeće MKSJ-a je naglasilo da je prilikom utvrđivanja postojanja udruženog zločinačkog poduhvata važno osigurati da "… okviri zajedničkog zločinačkog cilja budu na primjeren način definisani…".[836] Vijeće nalazi da je između Ratnog predsjedništva i vojske postojao nedozvoljen odnos. Međutim, udruženi zločinački poduhvat je ograničen na njihovo zajedničko djelovanje sa ciljem izvršenja dva tačno određena nezakonita cilja. Pored toga, Vijeće nalazi da su ovi nezakoniti ciljevi, koji su u

[834] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće).
[835] T- 640 (Dnevnik Dževada Mlaće); Handžić Enes (01.06.2011); (15.6.2011); (28.6.2011).
[836] *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 424.

svom obimu suženi na dva tačno određena krivična djela u koja je bio uključen i optuženi Dautović, obuhvatali radnje koje je poduzimao ovaj optuženi.

671. Vijeće podsjeća da takođe mora utvrditi da zločinački cilj nije samo jedinstven, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata. Žalbeno vijeće Specijalnog suda za Siera Leone je u predmetu *Sesay i dr.* navelo faktore izvedene iz sudske prakse MKSJ-a koji su bitni za ovo utvrđenje.[837] Ovi faktori obuhvataju, između ostalog, i: vrstu i stepen interakcije, saradnje i komunikacije (zajedničkog djelovanja) između tih osoba;[838] vrstu i stepen međusobnog oslanjanja tih osoba na doprinos svakog od njih ponaosob u postizanju kažnjivih ciljeva koje ne bi bili u stanju ostvariti sami;[839] postojanje zajedničke strukture za donošenje odluka;[840] vrstu i prirodu protivljenja; te obim bilo kakvog zajedničkog djelovanja u poređenju sa obimom navodnog zajedničkog zločinačkog cilja.[841] Vijeće mora utvrditi da su se osobe za koje optužba tvrdi da su predstavljale više osoba zajedno udružile radi postizanja njihovog zajedničkog cilja.[842] Gore navedeni faktori biće korišteni prilikom utvrđivanja da je optuženi Dautović dijelio zajednički zločinački cilj sa Dževadom Mlaćom i Tahirom Granićem i ostalima.

672. Kao što će biti pojašnjeno u daljem tekstu, pripadnici vojske i članovi Ratnog predsjedništva su uzajamno djelovali, sarađivali i komunicirali između sebe na sjednicama, preko telefona i uživo tokom čitavog trajanja ovog zločinačkog poduhvata. Utvrđenja koja se navode u daljem tekstu pokazuju vrstu i stepen interakcije, saradnje i komunikacije između ovih lica;[843] kao i vrstu i stepen međusobnog oslanjanja na doprinos svakog od njih ponaosob u postizanju kažnjivih ciljeva koje ne bi bili u stanju ostvariti sami.

---

[837] *Sesay i dr.* Presuda Žalbenog vijeća Specijalnog suda za Siera Leone, paragraf 1141.
[838] Vidi *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 410 (gdje se konstatuje da se to da li je dotični zločin dio zajedničkog cilja može utvrditi na osnovu "… činjenic[e] da je optuženi ili neki drugi učesnik UZP-a usko sarađivao sa glavnim izvršiocem kako bi pospješio ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja"); *Krajišnik* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 884.
[839] *Krajišnik* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 1082.
[840] Da više osoba "… ne moraju biti u nekoj vojnoj, političkoj ili administrativnoj organizaciji" kao pravno pitanje ne implicira da postojanje ili nepostojanje takve strukture nije relevantan faktor prilikom razmatranja dokaza. *Vasiljević* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 100; *Tadić* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 227.
[841] Vidi *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 430 (presuditelj o činjenicama mora "… precizno definisati zajednički zločinački cilj kako u smislu namjeravanog kažnjivog cilja tako i u pogledu domašaja (npr. utvrditi vremenska i geografska ograničenja tog cilja; i opšti identitet namjeravanih žrtava")
[842] *Martić* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 172; *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 431.
[843] Vidi *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 410 (gdje se konstatuje da se to da li je dotični zločin dio zajedničkog cilja može utvrditi na osnovu "… činjenic[e] da je optuženi ili neki drugi učesnik UZP-a usko

673. Bilješke koje se nalaze u Mlaćinom dnevniku od dana 22.07.1993. godine, u kojima se navodi: "…Tajno,- ekstremni dio zarobljenih vojnika da se likvidira", ukazuju na datum 22.07.1993. godine za koji se može smatrati da od tada počinje učešće optuženog Dautovića u zajedničkom planu.

674. Dokazi koji se nalaze u Mlaćinom dnevniku također ukazuju na vrstu i stepen interakcije, kao i saradnje i komunikacije između članova Ratnog predsjedništva koja se neprekidno odvijala tokom čitavog tog perioda. Ciljevi grupe nisu se mogli postići samostalnim djelovanjem pojedinaca. Kako bi postigli svoj zajednički cilj učesnici u UZP-u trebali su se oslanjati jedni na druge. Dautović Senada je prisustvovao sjednici Ratnog predsjedništva i prešutno odobrio ovaj plan, on je predstavljao garant da se neće ništa poduzeti da se spriječe ili kazne neposredni izvršioci likvidacije lica koja su smatrana ekstremima. Za samu realizaciju plana i cilja ovog UZP-a prema izvedenim dokazima bila je zadužena vojna komponenta, konkretno pripadnici vojne policije 307. m.b. ARBiH (paragrafi 269). Ovaj stepen međusobnog oslanjanja jednih na druge bio je ključan za ostvarenje zajedničkog cilja. Oslanjali su se na doprinos svakog od njih ponaosob, kao i na njihovu šutnju radi postizanja zajedničkog cilja. Za uspjeh plana pogotovo je bilo bitno da optuženi Dautović da svoj prešutni pristanak da se neće miješati ili istraživati nestanak lica hrvatske nacionalnosti.

675. Ostali faktori koji ukazuju na zajednički plan su postojanje strukture za zajedničko donošenje odluka;[844] stepen i priroda protivljenja; te obim bilo kakvog zajedničkog djelovanja u odnosu na obim navodnog zajedničkog zločinačkog cilja. Dokazi ukazuju na to da nije bilo nikakvog protivljenja ili neslaganja između učesnika u UZP-u tokom ove operacije. U ovom slučaju, obim njihovih aktivnosti odgovara obimu udruženog zločinačkog poduhvata. Okvir je bio isti. Ponovo, kao što je pojašnjeno u ranijem tekstu, moguće je da su neki od učesnika bili akteri u drugim zločinačkim poduhvatima, ali to nije utvrđeno za ovog optuženog.

---

sarađivao sa glavnim izvršiocem kako bi pospješio ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja"); *Krajišnik* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 884.

[844] Da više osoba "… ne moraju biti u nekoj vojnoj, političkoj ili administrativnoj organizaciji" kao pravno pitanje ne implicira da postojanje ili nepostojanje takve strukture nije relevantan faktor prilikom razmatranja dokaza. *Vasiljević* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 100; *Tadić* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 227.

676. Na osnovu svih gore navedenih faktora, Vijeće nalazi da ovaj zločinački cilj nije samo jedinstven, nego i zajednički cilj koji su dijelili Dževad Mlaćo, Senad Dautović i Tahir Granić i ostali koji su zajedno djelovali u okviru udruženog zločinačkog poduhvata.

c. Učešće

677. *Actus reus* takođe zahtijeva učešće optuženog u zajedničkoj nakani koja uključuje počinjenje krivičnog djela predviđenog KZ BiH. To učešće ne mora uključivati direktno izvršenje nekog konkretnog krivičnog djela iz jedne od odredbi KZ BiH (na primjer, ubistvo, istrebljenje, mučenje, silovanje), već se može sastojati u pomoći ili doprinosu izvršenju zajedničkog plana ili nakane da se počini određeno krivično djelo. Doprinos ne mora biti neophodan ili bitan, ali u najmanju ruku, to mora biti značajan doprinos krivičnim djelima za koja je optuženi proglašen odgovornim.[845]

678. Vijeće podsjeća da osoba koja učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu na bilo koji od sljedećih načina može biti oglašena krivom za počinjeno krivično djelo, ako su ispunjeni svi drugi uslovi:[846]

> (i) neposrednim sudjelovanjem u počinjenju dogovorenog zločina (kao glavni počinilac);
>
> (ii) prisustvovanjem u vrijeme počinjenja zločina i (sa znanjem da će se zločin počiniti ili da se čini) namjernim pomaganjem ili ohrabrivanjem drugog učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da počini taj zločin; ili
>
> (iii) djelovanjem na realizaciji nekog konkretnog sistema u kojem se čini zločin putem položaja vlasti ili funkcije optuženog, sa znanjem o karakteru tog sistema i namjerom da se on realizuje.

679. Ova lista nije nužno i konačna. Žalbeno vijeće MKSJ-a je u predmetu *Vasiljević* pojasnilo da je općenito "… dovoljno… da učesnik udruženog zločinačkog poduhvata izvrši djela koja su na ovaj ili onaj način usmjerena ka ostvarenju zajedničkog plana."[847] Ako je dogovoreni zločin počinjen od strane jednog ili drugog učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu, svi učesnici u UZP-u su krivi za počinjeni zločin bez obzira na ulogu koju je svaki od njih imao u njegovom počinjenju.[848] Međutim, sve osobe (glavni izvršioci) koje su

[845] *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 414; *Krajišnik* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 215.
[846] *Krnojelac* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 81.
[847] *Vasiljević* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 102.
[848] *Krnojelac* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 82.

izvršile *actus reus* predmetnih zločina ne moraju biti učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu.[849]

680. Nije neophodno da optuženi bude prisutan u vrijeme počinjenja zločina da bi snosio odgovornost za taj zločin kao učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu.[850] Optuženi ili neki drugi učesnik UZP-a mogu iskoristiti glavne počinioce za izvršenje *actus reus* zločina,[851] međutim, "suštinski uslov za pripisivanje odgovornosti bilo kojem optuženom kao učesniku UZP-a za zločin koji je počinila neka druga osoba [je] taj da predmetni zločin mora biti dio zajedničkog zločinačkog cilja."[852] O traženom nivou zajedničkog zločinačkog cilja zaključak se može izvući, pored ostalog, iz činjenice da je "optuženi ili neki drugi učesnik UZP-a usko sarađivao sa glavnim izvršiocem kako bi pospješio ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja."[853]

681. Da bi se utvrdilo da je pojedinačni optuženi učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu, potrebno je utvrditi "… učešće optuženog koje može imati oblik pružanja pomoći ili doprinosa izvršenju zajedničkog cilja."[854] U daljem tekstu, Vijeće će se fokusirati na direktno činjenje optuženog, pružanje pomoći i njegov doprinos izvršenju zajedničkog cilja.

682. Utvrđeno je da je optuženi Dautović Senad učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu na način opisan u izreci presude koji se razlikuje od onog koji je opisan u Izmjenjenoj optužnici. Vijeće zaključuje da je Tužilaštvo bilo u pravu kada je optuženog Dautovića okarakterisalo kao učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu. Dokazi ukazuju na to da iako Dautović nije bio glavni organizator ili izvršilac, svojim nečinjenjem je značajno doprinio i omogućio realizaciju zajedničkog plana.

683. MKSJ je zauzeo stav da u nekim slučajevima "… zločini mogu biti počinjeni i nečinjenjem".[855] Utvrđeno je da je optuženi Dautović Senad svojim nečinjenjem direktno učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu. Iako nije poduzeo nikakve direktne "materijalne" radnje u okviru udruženog zločinačkog poduhvata, učestvovao je u njegovom

---

[849] *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 414.
[850] *Krnojelac* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 81.
[851] *Martić* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 68 *citat* iz *Martić* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 438.
[852] *Martić* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 68 *citat* iz *Martić* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 438; *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 418.
[853] *Martić* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 68 *citat* iz *Martić* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 438; *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 410.
[854] *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 424.

izvršenju i doprinio je ostvarenju zločinačkog cilja tako što je propustio postupiti prema svojoj dužnosti da djeluje.

684. Optuženi Dautović je bio načelnik policije po osnovu koje funkcije je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno. Bio je profesionalni policajac i bez obzira na njegovu mladost, dodijeljene su mu značajne odgovornosti.

3. Zakonska obaveza da poduzme mjere

685. Senad Dautović je imao jasnu obavezu da poduzme mjere u datim okolnostima. Vijeće je utvrdilo da je Mile Matijević u svom nalazu i mišljenju objasnio da je policija bila zadužena za sigurnost građana, za održavanje javnog reda i mira i da je zadržala svoje nadležnosti tokom ratnog perioda.[856]

686. Govoreći konkretno o dužnostima policije, vještak je objasnio sljedeće:

> Po završetku borbi u Bugojnu, policija SJB Bugojno je angažovana na uspostavljanju javnog reda i mira, pružanju zaštite građanima koji su bili izloženi nezakonitom djelovanju nekontrolisanih grupa i pojedinaca, sprečavanju vršenja krivičnih djela, razotkrivanju izvršilaca krivičnih djela, njihovoj kriminalističkoj obradi i podnošenju krivičnih prijava protiv istih nadležnom tužilaštvu, a naročito na otkrivanju krivičnih djela ubistva, pljački, razbojništava, silovanja i dr. na štetu građana hrvatske nacionalnosti. Intenzivno se tragalo za počiniocima navedenih krivičnih djela koji su u momentu izvršenja bili nepoznati.[857]

687. Bitno je napomenuti da su dužnosti i opis poslova različitih organa RBiH ostali i dalje definisani propisima bivše SFRJ i SR BiH. Organi su imali obavezu da postupaju u skladu sa navedenim propisima u obavljanju svojih poslova i zadataka.[858]

688. Stoga su načelnik policije i SJB nastavili postupati u skladu sa odredbama tadašnjih zakona: Zakona o unutrašnjim poslovima,[859] Zakona o krivičnom postupku, Zakona o upravnom postupku, Zakona o prekršajima, Zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i dr.[860]

---

[855] *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 362.
[856] O-35/4 (Nalaz i mišljenje vještaka Mile Matijević).
[857] O-35/4 (Nalaz i mišljenje vještaka Mile Matijević).
[858] O-35/4 (Nalaz i mišljenje vještaka Mile Matijević).
[859] Zakon o unutrašnjim poslovima SR BiH (Sl. list broj 18 od 29.6.1990. godine).
[860] O-35/4 (Nalaz i mišljenje vještaka Mile Matijević).

689. Kada je u pitanju neposredno izvršavanje zadataka iz djelokruga policije, policija je postupala u skladu sa odredbama Pravilnika o načinu vršenja poslova službe javne bezbjednosti[861] koji je bio na snazi prije izbijanja sukoba.[862]

690. Ovaj pravilnik je propisivao ovlašćenja policije i pravila o međusobnim odnosima (kodeks ponašanja). Pravilnik je bio koncipiran kao vodič za ispravno postupanje svakog policajca i rukovodnog radnika.[863]

691. U Matijevićevom nalazu i mišljenju stoji sljedeće:

> Za vrijeme oružanih sukoba, nadležnost civilne policije se u suštini ne mijenja u odnosu na mirnodopske uslove. Međutim, značajno se mijenja način rada i izvršavanja poslova i zadataka koji proizilaze usljed oružanog sukoba. Naime, za vrijeme oružanog sukoba, civilna policija, pored ostalog, svojim aktivnostima nastoji eliminisati uzroke koji su doveli do sukoba skupa sa drugim organima, sadejstvuje sa jedinicama armije u borbama sa neprijateljem, pojačanim intenzitetom radi na sprečavanju subverzivnih djelatnosti neprijatelja (diverzije, sabotaže, neprijateljska propaganda i sl.), radi na otkrivanju i eliminisanju ubačenih diverzantsko-terorističkih grupa (DTG) i zaostalih snaga neprijatelja, sprečava nedozvoljenu trgovinu, otkriva, pronalazi i hvata dezertere, te pojačanim aktivnostima i intenzivnim radom obavlja poslove zaštite lične i imovinske sigurnosti građana.

692. U slučaju ratnog stanja, jedinice policije mogu biti pretpočinjene Armiji i u tom slučaju se stavljaju pod jedinstvenu komandu jedinica kojima su pretpočinjene.[864] Praktično, to znači da su pretpočinjene jedinice policije ili prekomandovani (odkomandovani) pripadnici policije, potpuno izvan ingerencija rukovodnih radnika policije tj. za vrijeme odkomande pripadnicima policije komanduje komandant jedinice kojoj su pretpočinjeni. Isti komandant je ovlašćen da prema pripadnicima policije preduzme sve zakonske mjere odgovornosti u slučaju kršenja propisa, kao i prema pripadnicima Armije jedinice kojom rukovodi.

693. Dautović je bio obavezan da postupa u skladu sa Zakonom o unutrašnjim poslovima RBiH[865] i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta MUP-a RBiH. Načelnik SJB organizuje, usmjerava, rukovodi i kontroliše rad zaposlenih u SJB neposredno i preko rukovodilaca unutrašnjih organizacionih jedinica SJB (komandir

---

[861] Pravilnik o načinu vršenja poslova službe javne bezbjednosti (Sl.list SRBiH br.24/77 od 11.08.1977. godine).
[862] O-35/4 (Nalaz i mišljenje vještaka Mile Matijević).
[863] O-35/4 (Nalaz i mišljenje vještaka Mile Matijević).
[864] Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama RBiH – član 7. (Sl. list RBiH broj 4. od 20.05.1992. godine).
[865] Zakon o unutrašnjim poslovima (Sl.list SRBiH br.18 od 29.06.1990. godine).

policijske stanice, rukovodilac odjeljenja za suzbijanje kriminaliteta, rukovodilac opštih, upravno-pravnih i zajedničkih poslova), a u skladu sa važećim zakonskim i podzakonskim propisima donesenim od strane nadležnih organa u skladu sa zakonom (naredbe, uputstva, instrukcije i sl.).[866]

694. Matijević na kraju napominje "da su poslovi i zadaci policije odnosno poslovi i zadaci koje izvršavaju ovlašćena službena lica decidno propisani zakonom o unutrašnjim poslovima i drugim zakonima, a ovlašćena službena lica organa unutrašnjih poslova su ih dužna izvršavati i bez posebne naredbe (zaštita lične i imovinske sigurnosti građana, sprečavanje vršenja krivičnih djela i prekršaja i dr.)".[867]

695. Nijedno od navedenih pravila ili dužnosti nije dozvoljavalo Dautoviću da učestvuje u ubistvima, likvidacijama ili zataškavanju navedenih zločina koji su u suprotnosti sa dužnostima načelnika policije.

696. Jedna od obaveza optuženog Dautovića bila je da svoje pretpostavljene izvijesti o svojim saznanjima o kriminalnim aktivnostima. Takođe je bio dužan da poduzme neophodne radnje u cilju spriječavanja krivičnih djela i zaštite sigurnosti svih građana Bugojna, bez obzira na nihovu nacionalnost.

697. U spisu nema dokaza koji upućuju na to da je optuženi Dautović Senad kao načelnik policije ispunio bilo koju od svojih dužnosti u odnosu na muškarce, lica hrvatske nacionalnosti koji su ubijeni, i u tom pogledu je značajno odsustvo takvih dokaza. Iako postoji pozitivna obaveza da se djeluje, nedopustivo je svjesno propustiti da se djeluje. Dužnost optuženog Dautovića bila je da zaštiti ove ljude od onih koji su pravdu uzimali u svoje ruke, a ne da učestvuje u tome tako što će stajati po strani i šutjeti.

698. Vijeće podsjeća da je *actus reus* za ubistva opisan u paragrafima139-140 i 143. Gore navedena utvrđenja potvrđuju da su ispunjena bitna obilježja ovog krivičnog djela.

[866] O-35/4 (Nalaz i mišljenje vještaka Mile Matijević).
[867] O-35/4 (Nalaz i mišljenje vještaka Mile Matijević).

(i) Mens Rea

699. Tražena *mens rea* za opšti UZP je da optuženi mora imati namjeru da počini krivično djelo (to je namjera koju dijele svi saizvršioci)[868] i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem njegovog izvršenja.[869] Ukoliko zajednički zločinački cilj uključuje počinjenje krivičnog djela koje zahtijeva posebnu namjeru, na primjer, progon, onda učesnik mora dijeliti tu posebnu namjeru.[870] Zajednička namjera, čak i posebna namjera, može se izvesti.[871]

700. U pogledu zajedničke namjere za počinjenje udruženog zločinačkog poduhvata, MKSJ je zauzeo stav da se "... na osnovu toga što je neka osoba bila obaviještena, a nastavila je svoje učešće, može izvući zaključak o njenoj namjeri".[872] S obzirom da je namjera učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu u ovom predmetu bila da se lica ubiju, u daljem tekstu Vijeće će obrazložiti svoj zaključak da je optuženi posjedovao traženu *mens rea* za ovo krivično djelo. Vijeće će se u daljem tekstu fokusirati na namjeru optuženog da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem njegovog izvršenja.

701. Optuženi Dautović je bio prisutan na prvoj sjednici, te je stoga imao direktna saznanja o zajedničkom planu i cilju grupe. Vijeće nalazi da ova direktna saznanja, zajedno sa njegovim kasnijim propustom da se suprotstavi ili poduzme radnje u cilju spriječavanja ubistava, ukazuju na to da je optuženi Dautović imao namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem njegovog izvršenja. Vijeće u paragrafu 143 podsjeća na namjeru koja je neophodna za krivično djelo ubistva. Ovaj propust da se djeluje takođe ukazuje i na postojanje namjere neophodne za počinjenje konkretnog krivičnog djela ubistva.

(ii) Zaključak

702. Mjera u kojoj je optuženi propustio da djeluje kao i dokazi koji ukazuju na njegovo prešutno učešće i pristajanje opredijelili su ovo Vijeće da utvrdi da se optuženi pridružio planu, te da je dijelio zajednički zločinački cilj tog plana zajedno sa ključnim akterima iz

---

[868] *Vasiljević* Presuda Žalbenog vijeća, paragrafi 97,101; *Krnojelac* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 31 (naglasak dodan).
[869] *Brđanin* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 356 *citat* iz *Kvočka i dr.* Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 82 (zahtijevana "namjera da se ostvari zajednički cilj").
[870] *Kvočka* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 288.
[871] *Kvočka* Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 288.
[872] *Krajišnik* Presuda Žalbenog vijeća, paragrafi 684, 697.

Ratnog predsjedništva. Imao je namjeru da učestvuje u zajedničkom planu s ciljem njegovog izvršenja i nastavio je značajno doprinositi njegovoj realizaciji svojom ustrajnom šutnjom. Takođe je imao namjeru za počinjenje konkretnog krivičnog djela. Na osnovu ovih faktora, Vijeće je utvrdilo njegovo učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu. Bilo koji drugi oblik odgovornosti ne bi mogao pokriti dijapazon njegovog djelovanja. Optuženi nije bio tek obični instrument u rukama organizatora, u kojem slučaju se ne bi smatrao učesnikom u udruženom zločinačkom poduhvatu, niti je bio tek žrtva loše sreće, osoba koja se našla na pogrešnom mjestu u pogrešno vrijeme. Nalazio se na odgovornoj poziciji u zajednici. Njegovo učešće bilo je značajno i u određenim trenucima čak i ključno za uspjeh cjelokupnog plana.

(b) Krivično djelo: Prisilno davanje krvi (nečovječno postupanje)

(i) Uvod

a. optuženi **Dautović Senad** kao jedan od komandanata Objedinjene komande Armije R BiH Bugojno - Odbrane grada Bugojna i načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata kojem se pridružio, znao je da se od zatočenika zatvorenih u Salonu namještaja… [i] u SJB Bugojno… uzima krv na navedeni način, svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu i svojim činjenjem i nečinjenjem, značajno je doprinosio ovom udruženom zločinačkom poduhvatu.

703. Takođe je utvrđeno da je optuženi Dautović Senad individualno krivično odgovoran za učešće u manjem udruženom zločinačkom poduhvatu koji se odnosio na prisilno uzimanje krvi od zatočenika. Bez namjere ponovnog obrazlaganja, Vijeće se poziva na opštu pravnu analizu udruženog zločinačkog poduhvata predočenu u ranijem tekstu, s tim da će u ovom dijelu iznijeti utvrđenja o neophodnim pravnim elementima koji se tiču konkretno ovog udruženog zločinačkog poduhvata.

(ii) Actus Reus

a. Veći broj osoba

704. Veći broj osoba koji je učestvovao u realizaciji ovog zajedničkog plana isti je kao i u gore navedenom slučaju. Ovdje se Dautović, još jednom, oslonio se pripadnike vojske koji su bili podređeni Tahiru Granić, da se pobrine za ispunjenje plana UZP-a. Dautović nije imao ovlaštenja da naredi pripadnicima Armije BiH. Činjenica da su pripadnici vojske odvodili zatočena lica iz Gimnazije i SJB Bugojno na davanje krvi, kao i da su zatočenici iz Salona namještaja, koji je bio pod obezbjeđenjem vojske, vođeni na davanje krvi jasno ukazuje na činjenicu involviranosti Tahira Granića u ovaj UZP.

b. Zajednički plan ili cilj

705. Zajednički plan u ovom slučaju bio je jednostavan. Iz dokaza proizilazi da je na području Bugojna postojao nedostatak krvi. Ovo područje se već neko vrijeme nalazilo u okruženju i ARBiH je bila uključena u sukob širih razmjera ne samo u Bugojnu već i na širem području.[873] Opšti poziv civilima da doniraju krv upućen je preko lokalne radio stanice.[874] Ratno predsjedništvo je bilo zaduženo za pribavljanje potrebne krvi. Na sastanku održanom dana 14.8.1993. godine odlučeno je da će optuženi Dautović biti zadužen za mobilizaciju davalaca krvi. Imajući u vidu utvrđeno činjenično stanje,[875] vijeće zaključuje da je odlučeno je da će u ovu svrhu koristiti zatočenici.

c. Učešće

706. Dokazi ukazuju na učešće optuženog Dautovića u ovom udruženom zločinačkom poduhvatu. Zadužen je za mobilizaciju davalaca krvi i prihvatio je tu ulogu, na koji način je direktno učestvovao u počinjenju ovog krivičnog djela. Iz činjenica proizilazi da odabir zatočenika nije bio slučajan. Zatočenici od kojih je uzeta krv odabrani su na osnovu njihove krvne grupe, s tim da su ove informacije prikupljene prije njihovog odabira. Stoga, može se zaključiti da su zatočenici ciljano odabrani.

[873] Selmo Cikotić (21.4.2010), (28.4.2010), (20.4.2011), Eniz Rujanac (10.11.2011)
[874] T-640 (Dnevnik Dževada Mlaće bilješka od 25.7.1993.)
[875] Vidjeti paragrafe 321-380

(iii) Mens Rea

707. Vijeće je na osnovu dokaza utvrdilo namjeru optuženog Dautovića. Na sastanku održanom dana 14.8.1993. godine optuženi Dautović je prihvatio primarnu odgovornost za korištenje zatočenika u svrhu pribavljanja potrebne krvi. Na taj način je kod optuženog Dautovića nastala namjera da počini krivično djelo i da učestvuje u zajedničkom planu s ciljem njegovog izvršenja.

708. Kao izvršilac ovog plana, optuženi Dautović je izdao potrebne naredbe radi pribavljanja krvi. Civilni policajci koji su bili pod kontrolom Dautovića, kao i pripadnici vojske bili su angažovani na dovođenju zatočenika u Dom zdravlja. Optuženi Dautović je mogao koristiti pripadnike vojske u ovu svrhu samo uz saradnju ostalih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu. Po njihovom dovođenju, civilno osoblje u bolnici je dovršilo ovaj zadatak.

(iv) Nečovječno postupanje

709. KZ BiH ne definiše pojam nečovječnog postupanja, ali sudska praksa Suda BiH i MKSJ nudi važne smjernice u toj oblasti. Žalbeno vijeće Suda BiH smatra da pojam nečovječno postupanje "… obuhvata sva druga djela, koja nisu posebno propisana krivičnim djelom, za koje je optuženi oglašen krivim …" dok god je optuženi imao namjeru da prouzrokuje nečovječno djelo.[876] Slično tome, Žalbeno vijeće MKSJ je definisalo elemente okrutnog postupanja koji predstavljaju kršenje zakona ili običaja ratovanja, u vezi sa zajedničkim članom 3. stav 1. tačka a) Ženevskih konvencija kao:

> 1. namjernu radnju ili propust… koja nanosi teška tjelesnu ili duševnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo;
>
> 2. počinjenu protiv osobe koja ne učestvuje aktivno u neprijateljstvima.[877]

710. Vijeće u paragrafu 144-150 podsjeća na potrebne elemente krivičnog djela nečovječnog postupanja. Da bi utvrdio da li određene radnje dostižu stepen težine i

---

[876] *Andrun* Drugostepena presuda, str. 38. *Vidi takođe Četić*, X-KR-08/549-3 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 18. mart 2010, str. 16 (gdje se navodi da je zabrana nečovječnog postupanja iz člana 173. svojevrsna blanketna norma čija je svrha da obuhvati djela učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede).
[877] *Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića, Hazima Delića i Esada Landže*, IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001, paragraf 424 ("*Delalić* Presuda Žalbenog vijeća" – "*Čelebići* Presuda Žalbenog vijeća")

ozbiljnosti koji zahtijeva krivičnu odgovornost, Sud može razmotriti veliki broj faktora, uključujući: stepen i intenzitet takvog postupanja; njegovo trajanje; stvarne tjelesne povrede; ili jačinu fizičke i psihičke patnje; karakter i kontekst postupanja; pol, starosnu dob i zdravstveno stanje žrtve; te postojanje predumišljaja.[878]

711. Pod normalnim okolnostima, davanje krvi je prihvaćena medicinska procedura koja sa sobom nosi mali ili nikakav rizik za davaoce i koja podrazumijeva njihov dobrovoljni pristanak. Međutim, kada se osoba od koje se uzima krv nalazi u zatočeništvu i nema kontrolu nad ovom odlukom, davanje krvi se ne može smatrati dobrovoljnim. Pored toga, uslovi pod kojima je krv uzimana od zatočenika u ovom predmetu bili su daleko od optimalnih.

712. U ovom predmetu zatočenici su odvođeni tokom noći, nisu bili dobrog fizičkog zdravlja, i tokom same procedure bojali su se za svoju sigurnost. Nekoliko zatočenika je također smatralo da im je izvađena prevelika količina krvi. Svi su izjavili da su pretrpili fizičku i duševnu patnju kao rezultat ove procedure i korištenih metoda. Vijeće zaključuje da je s obzirom na okolnosti koje su vladale u zatočeništvu, a koje su same po sebi prisilnog karaktera, te uvjete u neposrednom okruženju u kojem je uzimana krv, a koji su bili loši, uzimanje krvi na ovaj način predstavljalo nečovječno postupanje.[879]

713. U ovom slučaju Vijeće je utvrdilo da zatočenici nisu više aktivno učestvovali u neprijateljstvima, te da su bili izloženi okrutnom postupanju koje je uzrokovalo tešku tjelesnu i duševnu patnju. U ovom slučaju kontekst postupanja (zatočeništvo), loše fizičko zdravlje zatočenika, namjerno odvođenje zatočenika tokom noći, te loši uslovi koji su vladali u Domu zdravlja, zajedno su doprinijeli da ove radnje budu takve težine da povlače krivičnu odgovornost.

(v) Zaključak

714. Omjer aktivnog učešća optuženog opredijelio je ovo Vijeće da zaključi da je optuženi bio akter koji se zajedno sa ostalim ključnim figurama iz Ratnog predsjedništva pridružio zajedničkom planu da se pribavi krv, kršeći na taj način ljudska prava zatočenika od kojih je krv uzimana. Imao je namjeru da učestvuje u planu i u krivičnom djelu koje je

[878] *Andrun* Drugostepena presuda, str. 38; *Alić*, X-KR-06/294 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 11. april 2008 ("*Alić* Prvostepena presuda"), str. 31.
[879] Vidi paragrafe 321-380

predstavljalo cilj tog plana. Optuženi je ovaj plan sproveo u djelo, te je stoga njegovo učešće bilo značajno.

4. Direktno činjenje

(a) Uvod

(i) **Dautović Senad** kao načelnik SJB Bugojno po kojoj funkciji je bio i član Ratnog predsjedništva općine Bugojno, dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije SJB Bugojno iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika… **Dautović Senad** kao načelnik SJB Bugojno, dozvolio zatvaranje ovih osoba u prostorije Policijske stanice Centar SJB Bugojno (Gimnazija) iako je znao da se radi o neuvjetnim prostorima za toliki broj zatvorenika i da zatvorenicima nisu obezbjeđeni osnovni životni uvjeti za boravak u tim prostorijama.

(b) Krivično djelo: Uslovi zatočenja (nečovječno postupanje)

715. Optuženi Dautović Senad je krivično odgovoran za opšte uvjete u objektima koji su bili pod njegovom direktnom kontrolom i nadzorom.

716. Vijeće je utvrdilo da je kao načelnik policije optuženi Dautović bio zadužen za prostorije SJB Bugojno, kao i za prostorije Policijske stanice Centar SJB Bugojno koje su se nalazile u podrumu gimnazije.

717. Nadalje, Vijeće je utvrdilo da su u ovim prostorima zatočenici boravili u prenatrpanim uvjetima, te da su ovakvi uvjeti trajali u nerazumno dugom periodu. Tako, svjedok Rade Marjanović navodi da je u Gimnaziji bio zatočen 70 dana.[880]

718. Vijeće konstatuje da iz dokaza proizilazi da su utvrđene radnje neophodne za utvrđenje da je došlo do izvršenja ovog krivičnog djela (paragrafi 381 – 395 i paragrafi 396-420). Vijeće takođe nalazi da je za ove radnje postojao umišljaj s obzirom da iz dokaza takođe proizilazi da nije bilo nikakvih nastojanja da se riješi problem prenatrpanosti ili da se poboljšaju uvjeti boravka u ovim prostorijama. Vijeće je svjesno da su kapaciteti

[880] Rade Marjanović (11.3.2009).

bili ograničeni, ali čak imajući i to u vidu, nisu izvedeni nikakvi dokazi koji bi ukazali na to da su poduzete bilo kakve aktivnosti da bi se olakšali neprihvatljivi uslovi zatočenja.

719. Svi zatočenici koji su bili držani u ovim okolnostima su položili oružje i nisu više učestvovali u bilo kakvim neprijateljstvima. Iskazi svjedoka potvrđuju fizičku i duševnu patnju onih koji su bili držani zatočeni kako u policijskoj stanici tako i u gimnaziji. Svjedok Kaić Kazimir navodi da je uhapšen i odveden u MUP, da je tamo zadržan oko 15 ili 16 dana i premješten u gimnaziju.[881] Svjedok Dragan Nevjestić navodi da su svi koji su bili zatočeni u gimnaziji u oktobru premješteni na stadion.[882]

720. Vijeće nalazi da u ovom slučaju teški uvjeti koje su trpili zatvorenici prelazi prag težine i ozbiljnosti koji povlači krivičnu odgovornost. Prilikom donošenja ovog zaključka Sud je razmotrio nekoliko faktora, uključujući vrijeme koje su zatvorenici proveli u ovoj situaciji, prenatrpanost, duševnu patnju zatvorenika, te fizičke probleme kod zatvorenika koji su uzrokovani odsustvom adekvatnih higijenskih uslova.

721. To što nije obezbijedio adekvatan prostor uprkos tome što je znao da su ove prostorije neuvjetne za broj zatvorenika koji su držani tamo bio je ozbiljan propust optuženog Dautovića. Situacija koja je vladala u ovim prostorima ostala je nepromijenjena u nerazumno dugom periodu. Uvjeti prenatrpanosti vremenom postaju neizdrživi. Prema iskazima svjedoka svi zatvorenici čak nisu mogli ni leći da spavaju niti su se mogli ispraviti u prostoru Gimnazije. Tako svjedok Džalto Berislav navodi da je bi smješten u u srednjoj ćeliji i nije se mogao ispraviti.[883] Svjedok B u svom svjedočenju navodi da je stravično bilo živjeti u tim uvjetima.[884] Zatvoreni muškarci su već položili oružje i imali su razumna očekivanja da će se prema njima postupati na primjeren način.

722. Vijeće nalazi da su zatočenici bili zatvoreni u policijskoj stanici u prenatrpanim uslovima u periodu od oko 35 dana.

723. Vijeće je također utvrdilo da su muškarci bili zatvoreni u neuvjetnom i premalom podrumu zgrade gimnazije, kao i u drugim prostorima u gimnaziji. Radilo se o muškarcima hrvatske nacionalnosti, njih oko stotinu, koji nisu imali dovoljno hrane, vode, svijetla, zraka ili slobodan pristup nužnicima i kojima je uskraćena mogućnost održavanja lične higijene.

[881] Rade Marjanović (11.3.2009).
[882] Dragan Nevjestić (25.3.2009).
[883] Džalto Berislav (25.6.2008).

Dana 8. oktobra 1993. godine, ili približno tog datuma, svi zatvorenici iz ova dva objekta su prebačeni na stadion.

724. Vijeće je utvrdilo da je Tužilaštvo dokazalo da su prostori na obje ove lokacije bili pod kontrolom optuženog Dautović Senada s obzirom da je u to vrijeme bio načelnik policije. U svojstvu načelnika bio je prisutan u ovim prostorima, te je stoga imao direktna saznanja o uvjetima koji su vladali u ovim prostorijama.

(i) Zaključak

725. S obzirom na gore navedenu definiciju nečovječnog postupanja, Vijeće nalazi da su obilježja ovog krivičnog djela ispunjena zbog prenatrpanosti u jednom od zatočeničkih objekata, te zbog sveukupno loših uvjeta koji su vladali u drugom objektu. Ratno predsjedništvo je imalo mogućnost rekviriranja prostora. Kao član Ratnog predsjedništva optuženi Dautović je mogao zatražiti dodatni prostor ili je u svojstvu načelnika policije mogao poduzeti korake na rješavanju problema prenatrpanosti i poboljšanja uslova. Nije uradio ni jedno ni drugo. Ovakvi uslovi su trajali više od 30 dana u SJB Bugojno i preko dva mjeseca u Gimnaziji do prebacivanja svih zatvorenika na stadion.

[884] Svjedok B (26.11.2008).

5. Komandna odgovornost

(a) Uvod

(i) U tački 4. Presude utvrđeno je da je **Senad Dautović,** kao načelnik SJB Bugojno, mogavši znati da se zatočenici prilikom dovođenja u Policijsku stanicu centar Bugojno u Gimnaziji Bugojno zlostavljaju na navedeni način, svojim nečinjenjem, odnosno nepoduzimanjem, nužnim i razumnih mjera da spriječi zlostavljanje zatvorenika na navedeni način ili da kazni počinitelje tog zlostavljanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu, te nečinjenjem, odnosno nepoduzimanjem nužnih i razumnih mjera koje bi spriječile mučenje i zlostavljanje zatvorenika, što je zbog pozicije koju je obnašao bio i dužan učiniti, ili da kazni počinitelje tog mučenja i nečovječnog postupanja kojima je u tom momentu bio nadređeni i nad kojima je imao efektivnu kontrolu.

726. Vijeće je oglasilo Senada Dautovića individualno krivično odgovornim u skladu sa članom 180, stav 2. KZ BiH i prema doktrini komandne odgovornosti za radnje osoba nad kojima je imao efektivnu kontrolu, a propustio je da ih spriječi u poduzimanju radnji koje su uključivale nečovječno postupanje i zlostavljanje ili da ih naknadno kazni. Vijeće podsjeća na zakonsku obavezu Senada Dautovića da djeluje o čemu je bilo riječi u paragrafima 585-698.

727. Član 180, stav 2. KZ BiH propisuje sljedeće:

> Činjenica da je neko od krivičnih djela iz člana 171. do 175. i člana 177. do 179. ovog zakona učinjeno od strane podređenog, ne oslobađa njemu nadređenu osobu od krivične odgovornosti ukoliko je ta nedređena osoba znala ili je mogla znati da se njen podređeni sprema učiniti takvo djelo, odnosno da je već učinio takvo djelo, a nadređena osoba je propustila da preduzme nužne i razumne mjere da spriječi učinjenje krivičnog djela, odnosno da učinitelj tog djela bude kažnjen.

728. Prvostepeno vijeće se poziva na prvostepenu presudu u predmetu protiv *Rašević i Todović* u kojoj su navedena obilježja komandne odgovornosti iz člana 180, stav 2, koja su identična obilježjima utvrđenim u međunarodnom običajnom pravu u vrijeme počinjenja krivičnih djela.[885] Ta obilježja su sljedeća:

[885] *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 114-115. Potvrđena po žalbi: *Rašević i Todović*, X-KRŽ/06/275 (Sud BiH), Drugostepena presuda od 9.2.2009. godine

1. Izvršenje krivičnog djela one vrste koja je navedena u članovima koji se primjenjuju (što uključuje genocid, ratni zločin i zločin protiv čovječnosti)

2. Postojanje odnosa nadređeni-podređeni između optuženog i izvršilaca koji su počinili krivično djelo

3. Nadređeni je znao ili je mogao znati da:

a. se podređeni sprema da učini takvo krivično djelo; ili

b. da je počinio takvo krivično djelo.

4. Nadređeni je propustio da preduzme nužne i razumne mjere da:

a. spriječi učinjenje krivičnog djela, odnosno

b. da učinitelj tog djela bude kažnjen.

729. Član 180, stav 2. KZ BiH u skladu je sa međunarodnim shvatanjem doktrine komandne odgovornosti jer se njegova primjena ne ograničava samo na vojne komandante ili situacije koje proizilaze iz vojnog komandovanja. Vojni sudovi uspostavljeni po završetku Drugog svjetskog rata u skladu sa Zakonom br. 10 Savezničkog nadzornog vijeća nisu se oklijevali da civile smatraju krivično odgovornim prema teoriji komandne odgovornosti.[886] Takođe, godine 1948, Međunarodni vojni sud za Daleki istok oglasio je premijera Tojo i ministra vanjskih poslova Koki Hirota krivično odgovornim što nisu spriječili počinjenje krivičnih djela protiv ratnih zarobljenika i kaznili počinioce tih djela. Vojni sud je izričito utvrdio da je Hirota "zanemario svoju dužnost jer nije insistirao da vlada poduzime hitne mjere kako bi zaustavila zlodjela, kada svim drugim

[886] Vojni sud SAD-a u Nirnbergu, Presuda od 3.11.1947. godine (*SAD protiv Oswald Pohl et al*.), *Suđenja ratnim zločincima prije uspostavljanja vojnih sudova u Nirnbergu u skladu sa Zakonom br. 10 Savezničkog nadzornog vijeća*, Tom V, str. 1051 – 1052, dostupno na http://werle.rewi.hu-berlin.de/POHL-Case.pdf ("Mummenthey je želio sebe prikazati kao samostalnog poslovnog čovjeka koji ni na koji način nije bio povezan sa strogom i surovom disciplinom SS-a i da nije imao nikakve veze sa svakodnevnim dešavanjima u koncentracionim logorima. Ta slika nije uvjerljiva. Mummenthey je bio sastavna i važna figura u cijeloj strukturi koncentracionog logora, te je kao oficir SS-a imao vojna komandna ovlaštenja. Ukoliko je u industrijskim postrojenjima pod njegovom kontrolom došlo do ekscesa, on je bio u poziciji ne samo da za njih zna, već da i nešto preduzme. Povremeno je prisustvovao sastancima komandanata u koncentracionom logoru gdje se raspravljalo o svim stavkama koje se tiču svakodnevnice u koncentracionim logorima poput radnih zadataka, porcija hrane, odjeće, prostorija, postupanja sa zatvorenicima, kažnjavanja, itd."); Vojni sud SAD-a u Nirnbergu, Presuda od 19.7.1947. godine (*SAD protiv Brandt et al*), *Suđenja ratnim zločincima prije Nirnberških vojnih sudova*, Tom II, str. 192-193, dostupno na http://werle.rewi.hu-berlin.de/MedicalCase.pdf ("Karl Brandt je u oblasti medicine obnašao funkciju najvišeg ranga odmah ispod Hitlera. Bio je u poziciji da se svojim autoritetom miješa u sva zdravstvena pitanja. Šta više, čini se da je to bila njegova stvarna dužnost. Nema naznaka da je u bilo koje vrijeme poduzeo korake da provjeri vršenje medicinskih ekperimenata na ljudima. Tokom rata je posjetio nekoliko koncentracionih logora. S obzirom na njegovu funkciju i činjenicu da je bio sposoban doktor sa iskustvom, imao je dužnost da provede adekvatnu istragu u vezi sa medicinskim eksperimentima za koje je bez sumnje znao da su se provodili, odnosno da se provode i da će se provoditi u koncentracionim logorima.")

sredstvima koja su mu bila na raspolaganju nije mogao postići isti cilj", dok je Tojoa oglasio odgovornim u svojstvu "šefa Vlade koja je imala stalnu odgovornost da brine o zatvorenicima i interniranim civilima." [887]

730. U novije vrijeme različita vijeća *ad-hoc* međunarodnih sudova pod okriljem Ujedinjenih nacija dosljedno su smatrala da se načelo komandne odgovornosti primjenjuje podjednako na civilne i vojne vođe. Pretresno vijeće MKSR u predmetu *Kajelijeli* utvrdilo je da se " nadređeno lice, bilo civilno ili vojno, sa ili bez službenog statusa, može smatrati odgovornim za krivična djela koja su počinili njegovi podređeni koji se nalaze pod njegovom efektivnom kontrolom."[888] Žalbeno vijeće je zaključilo da u skladu sa "praksom MKSR i MKSJ definicija nadređene osobe nije ograničena samo na vojne starješine, nego se može odnositi i na civilne nadređene *de jure* i *de facto*", te definiralo ključni element za utvrđenje "da li je *de facto* civilni nadređeni posjedovao potrebni *stepen* efektivne kontrole."[889]

731. Stepen kontrole koju vrši civilni nadređeni ne mora biti ravan stepenu kontrole koju vrši vojni komandant. Pretresno vijeće u predmetu *Brđanin* dalo je sljedeće objašnjenje:

> Ne može se očekivati da civilni nadređeni imaju disciplinska ovlašćenja nad svojim podređenim ravna onima koje imaju vojni nadređeni na analognim komandnim položajima. Da bi se utvrdilo da su civilni nadređeni imali efektivnu kontrolu nad svojim podređenim, dovoljno je pokazati da su civilni nadređeni, po svom položaju u hijerarhiji, bili dužni da izvijeste o svakom izvršenom zločinu i da, zahvaljujući njihovom položaju, postoje izgledi da će ti izvještaji potaknuti pokretanje istrage ili izricanje disciplinskih ili krivičnih mjera. U situacijama oružanog sukoba, često je slučaj da civilni nadređeni preuzmu više ovlasti nego što im je zvanično dodjeljeno. U takvim okolnostima de facto ovlasti mogu da postoje paralelno sa de jure nadležnošću i mogu biti važnije od de jure ovlasti.890

---

[887] Međunarodni vojni sud za Daleki istok, Presuda od 12.11.1948. godine, dostupno na http://www.ibiblio.org/hyperwar/PTO/IMTFE/IMTFE-10.html

[888] *Tužilac protiv Kajelijeli,* ICTR-98-44A-T, Presuda Pretresnog vijeća, 1.12.2003. godine, para. 771. Za ostale predmete u kojima je prihvaćen stav da se civili mogu smatrati odgovornim za krivična djela u skladu sa doktrinom krivične odgovornosti *vidi* *Tužilac protivKvočke et al,* IT-98-30/1-T, Presuda Pretresnog vijeća, 21.11.2001. godine, para. 315; *Tužilac protiv Kordića i Čerkeza*, IT-95-14/2, Presuda Pretresnog vijeća, 26.2.2001. godine (*Kordić i Čerekz* Presuda Pretresnog vijeća) para. 416, 446; *Tužilac protiv Orića*, IT-03-68-T, Presuda Pretresnog vijeća, 30.6.2006. godine, pasus 308; *Tužilac protiv Stakića*, IT-97-24-T, Presuda Pretresnog vijeća, 31.7.2003. godine, pasus 462; *Tužilac protiv Fofana i Kondewa*, SCSL-04-14-T, Presuda Pretresnog vijeća, 2.8.2007. godine, para. 241.

[889] *Tužilac protiv Kajelijeli,* ICTR-98-44A-T, Presuda Žalbenog vijeća, 23.5.2005. godine, para. 87.

[890] *Tužilac protiv Brđanina*, IT-99-36-T, Presuda Pretresnog vijeća, 1.9.2004. godine, para. 281. *Kordić i Čerkez,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 415.

732. Na kraju, “dokaz da je nadređeni bio samo uticajna osoba nije dovoljan […] ali se zajedno s drugim relevantnim činjenicama, uzima u obzir kad se ocjenjuje položaj vlasti nadređenog civila.”[891]

733. Vijeće konkretno zaključuje da je Dautović imao efektivnu kontrolu nad svojim ljudima i da je propustio da poduzme razumne mjere da spriječi ove zločine ili kazni počinioce. S obzirom na to da im je bio direktno nadređeni, imao je ovlasti da kazni ljude koji su bili pod njegovom direktnom kontrolom za nečovječno postupanje i mučenje zatvorenika.

734. Vijeće također navodi da je Dautović bio svjestan postojanja velike vjerovatnoće da će se zlostavljanje desiti. Svjedoci su spominjali da su nakon predaje pojedinci, uključujući pripadnike policije, izazivali i provocirali muškarce dok su odvođeni na različite lokacije gdje su pritvoreni. Dautović je u to vrijeme poduzeo korake da uspostavi kontrolu nad masom i obezbijedi sigurnost zatvorenika.[892] Međutim, nisu izvedeni dokazi da je nakon toga poduzeo bilo kakve dodatne korake kako bi osigurao da njegovi ljudi adekvatno postupaju sa zatvorenicima u njegovoj nadležnosti.

735. Dautović je bio svjestan revolta koji može dovesti do nasilja s obzirom na intenzitet sukoba i radnji njegovih ljudi tokom predaje. Bilo je sasvim predvidivo, imajući u vidu animozitet koji je doveo do sukoba, i koji je nastao kao rezultat sukoba, da postoji mogućnost da se situacija nakon sukoba neće miroljubivo i profesionalno rješavati. Nisu izvedeni dokazi da je Dautović, kao načelnik policije, poduzeo konkretne korake da spriječi premlaćivanje i zlostavljanje od strane svojih ljudi, za što je u datim okolnostima postojala velika vjerovatnoća. Što je najbitnije, nije bilo dokaza da je poduzeo bilo kakve radnje nakon zlostavljanja da disciplinski kazni svoje ljude. Disciplinski postupak je razumna i neophodna mjera kojom se sprječava ponavljanje prijestupa. Propust da disciplinski kazni počinioce predstavlja abdikaciju od komandne odgovornosti.

(b) Krivično -pravna radnja: premlaćivanje (nečovječno postupanje)

736. Vijeće je već navelo obilježja potrebna za dokazivanje nečovječnog postupanja (zlostavljanja). Dakle, zatvorenici su položili oružje. Brojna premlaćivanja prouzrokovala

[891] *Brđanin,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 281. *Vidi također Kordić i Čerkez,* Presuda Pretresnog vijeća, para 415-16.
[892] Miroslav Zelić (20.2.2008).

su veliku fizičku i duševnu patnju. Ona nisu imala nikakvu svrhu, već su samo predstavljala okrutno postupanje.

(i) Zaključak

737. Vijeće je u dovoljnoj mjeri utvrdilo da su ostvarena obilježja krivičnog djela nečovječno postupanje. Premlaćivanje zatvorenika pojedinačno, premlaćivanje u špaliru, i postupanje sa Gordanom Raićem, svjedokom B, Stjepanom Cvijanovićem predstavljaju radnje koje se zbog svoje težine mogu smatrati nečovječnim postupanjem. Senad Dautović snosi odgovornost za pomenuta djela u skladu sa doktrinom komandne odgovornosti s obzirom na to da su počinioci bili osobe pod njegovim vođstvom. On je imao efektivnu kontrolu nad tim ljudima i nije poduzeo mjere da ih spriječi ili kazni.

(c) Krivično-pravna radnja: mučenje

738. U skladu sa praksom MKSJ, mučenje kao ratni zločin sastoji se od tri elementa:

> 1. nanošenje, činom ili propustom, teškog bola ili patnje, tjelesne ili duševne:
>
> 2. čin ili propust moraju biti namjerni;
>
> 3. čin ili propust moraju biti usmjereni na dobijanje informacija ili priznanja, ili na kažnjavanje, zastrašivanje ili prisiljavanje žrtve ili treće osobe, ili na diskriminaciju bez obzira na osnovu, žrtve ili treće osobe.[893]

739. Sud BiH je prihvatio definiciju mučenja kao ratnog zločina koju je usvojio MKSJ,[894] ali također zahtijeva da barem jedan od počinilaca "mora biti javni službenik, odnosno barem mora djelovati u ne-privatnom svojstvu, npr. kao de facto organ države ili bilo koji drugi entitet koji vrši vlast."[895] Ovdje je važno istaći da, u skladu sa stavom Suda BiH, organ ispred kojeg optuženi djeluje ne mora biti državni organ, nego može uključivati i nedržavnu oružanu grupu.[896]

740. Prilikom ocjene da li je čin ili propust prouzrokovao tešku bol ili patnju, Sud može uzeti u obzir svojstva žrtve, kao što su fizičko i duševno stanje, starosnu dob, spol, i

---

[893] *Brđanin,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 481. *Vidi također Kunarac et al.,* Presuda Žalbenog vijeća, para. 142 (u kojoj se citira definicija mučenja koju je donijelo Pretresno vijeće u predmetu *Kunarac et al*., Presuda Pretresnog vijeća, para, 497) i *Tužilac protiv Haradinaj et al,* IT-04-84-A, Presuda, 19.7.2010. godine, para. 290.
[894] *Andrun,* Drugostepena presuda, str. 26.
[895] *Andrun*, Drugostepena presuda, str. 27. *Vidi također Hodžić*, Prvostepena presuda, para. 35.
[896] *Vidi npr. Andrun*, Drugostepena presuda, str. 21, 34-35.

položaj inferiornosti.[897] Trajna ozljeda nije neophodna da bi se neko postupanje smatralo mučenjem.[898]

741. Vijeće je utvrdilo da je pripadnike SJB Bugojno naljutio bijeg Josipa Ćubele i Joze Andžića iz Gimnazije, zbog čega su počeli da tuku Dragu Hrnkaša i Ivicu Đikića tražeći od njih da im otkriju identitet pripadnika SJB Bugojno su im pomogli u bijegu. Ivica Đikić je izjavio da su ih tako teško tukli da mu je "palo na pamet da slaže da mu je neko pomogao, samo da prestanu."[899]

742. Tužilaštvo je dokazalo da je Senad Dautović o bijegu izvijestio prisutne na sjednici Ratnog predsjedništva koja je održana 4.8.1993. godine. Dautović je znao za događaje koji su se desili. Iako nema dokaza da je naredio ispitivanje i kasnije premlaćivanje, također nema dokaza da je pokušao da to spriječi ili kazni podređene. S obzirom na to da im je bio nadređeni, nad njima je imao efektivnu kontrolu.

(i) Zaključak

743. Vijeće zaključuje da su van razumne sumnje ostvarena sva obilježja ove krivično-pravne radnje, kao i elementi potrebni da se utvrdi da Dautović snosi individualnu krivičnu odgovornost prema teoriji komandne odgovornosti iz člana 180, stav 2. KZ-a BiH.

B. NISVET GASAL

(a) Uvod

744. Vijeće je oglasilo Nisveta Gasala individualno odgovornim za krivično djelo iz člana 173, stav 1. tačka f), u vezi sa članom 180, stav 1. KZ-a BiH, i za krivično djelo iz člana 173, stav 1, tačka c), u vezi sa članom 180, stav 2. KZ-a BiH.

[897] *Brđanin,* Drugostepena presuda, para. 242.
[898] *Id*. (*citat iz* Presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kvočka et al*., para. 148).
[899] Ivica Đikić, 17.12.2008. godine, str. 9.

1. Pomaganje i podržavanje nečinjenjem

(a) Uvod

(i) Nisvet Gasal značajno učestvovao u protivzakonitom odvođenju lica hrvatske nacionalnosti na obavljanje nezakonitih prinudnih radova.

745. Vijeće je utvrdilo da je Nisvet Gasal značajno učestvovao u protivzakonitom odvođenju lica hrvatske nacionalnosti na obavljanje nezakonitih prinudnih radova. Svojim propuštanjem da djeluje kada mu je to bila dužnost, doprinio je počinjenju ovog krivičnog djela. Stoga je individualno krivično odgovoran za pomaganje i podržavanje u počinjenju ratnog zločina protiv civilnog stanovništva nečinjenjem.

746. Vijeće podsjeća da je „pomaganje i podržavanje“ definirano kao čin davanja praktične pomoći, ohrabrenja, ili moralne podrške, kojom se značajno uticalo na počinjenje određenog krivičnog djela.[900] „Pomaganje“ i „podržavanje“ u strogom smislu nisu sinonimi.[901] „Pomaganje“ znači pružanje pomoći nekome, dok se „podržavanje“ može odnositi na ohrabrivanje ili slaganje sa počinjenjem konkretnog djela.[902] Međutim, ovi oblici odgovornosti se u praksi MKSJ-a uvijek skupa razmatraju.[903]

(b) *Actus Reus*

747. *Actus reus* pomaganja i podržavanja sastoji se od činjenja ili nečinjenja kojim se pomaže, ohrabruje ili pruža moralna podrška počinjenju nekog krivičnog djela (npr. ubistvo, istrebljenje, silovanje, mučenje) i koje ima značajan uticaj na počinjenje krivičnog djela.[904] Da bi se utvrdilo da li neko činjenje predstavlja bitan doprinos počinjenju krivičnog djela potrebna je istraga zasnovana na činjenicama.[905]

---

[900] *Limaj et al,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 516 citat iz *Krstić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 601; *Aleksovski*, Presuda Žalbenog vijeća, para 162 *citat iz Furundžija*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 249.
[901] *Limaj et al*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 516 *citat iz Kvočka,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 254 *citat iz Akayesu,* Presuda Pretresnog vijeća, para 484.
[902] *Limaj et al*, Presuda Pretresnog vijeća para. 516, *citat iz Kvočka,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 254, i *Akayesu*, Presuda Pretresnog vijeća, para 484.
[903] *Limaj et al,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 516.
[904] *Mrkšić i Šljivančanin,* Presuda Žalbenog vijeća, para. 81.
[905] *Blagojević i Jokić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 134.

748. Nije potreban dokaz o postojanju uzročno-posljedične veze između ponašanja pomagača i podržavaoca i počinjenja krivičnog djela ili dokaz da je takvo ponašanje bilo uslov koji je prethodio počinjenju krivičnog djela.[906] *Actus resus* pomaganja i podržavanja krivičnog djela može se izvršiti prije, tokom ili nakon počinjenja glavnog krivičnog djela,[907] na lokaciji koja ne mora biti mjesto samog počinjenja glavnog krivičnog djela.[908]

749. U ovom slučaju radi se o krivičnom djelu prisilni rad. Sud je utvrdio da su u više navrata zatvorenici odvođeni van stadiona na crtu bojišnice da kopaju rovove. Nisvet Gasal je bio svjestan da je ovaj vid rada sam po sebi opasan. On je lično razgovarao sa zatvorenicima koji su bili ranjeni tokom obavljanja ovih radova. Miroslav Zelić[909] ranjen je na radovima koji su se izvodili na prvoj crti bojišnice prema Uskoplju (paragraf 483). Miroslav Zelić ističe da je nedugo nakon toga razgovarao sa Gasal Nisvet, opisujući to riječima:

> „...Pa neznam tačno koliko je trajao razgovor ja sam ušao pozdravili smo se i pitao me je šta je bilo i kako je bilo, reka sam mu da sam ranjen gore dok sam bio na radovima na prvoj crti bojišnice. Tad je vrijedila priča da sam ja spasio toga pripadnika Armije BiH toga Megija i onda me on pitao kako sam ga spasio, zašto ga nisam ubio i rekao sam mu da nisam taj čovjek da ga ubijem i neznam zašto bi ga ubio. Od tih rijeći vidio sam da se šali više nego da ono, sad da li se šali na stvaran način ili na ciničan to nisam tada mogao procjeniti. Nakon toga me je pitao da li želim da me pusti da idem kući na slobodu. Zbog toga po toj priči izgleda da sam ja učinio ispravnu stvar i ako hoću može me pustiti kući.

750. Pomagač i podržavalac je uvijek saučesnik u krivičnom djelu kojeg je počinila druga osoba, glavni počinilac.[910] Da bi se optuženi mogao smatrati odgovornim za pomaganje i podržavanje, osnovno krivično djelo, u konačnici, mora počiniti glavni počinilac.[911] Međutim, nije neophodno da je identitet glavnog počinioca poznat i da se istom sudi, čak i kada se radi o krivičnim djelima koja zahtijevaju postojanje posebne namjere.[912] Također

---

[906] *Perišić,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 126 *citat iz Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 81; *Blagojević i Jokić,* Presuda Žalbenog vijeća, para. 127, 134; *Simić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 85; *Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 48. *Vidi također Nahimana et al.*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 482.
[907] *Perišić*; Presuda Pretresnog vijeća, para. 126 citat iz *Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 81; *Blagojević i Jokić*, Presuda Žalbenog vijeća, para 127; *Simić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 85; *Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 48.
[908] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 126 *citat iz Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 81; *Blaškić,* Presuda Žalbenog vijeća, para. 48.
[909] Zelić Miroslav (20.02.2008)
[910] *Perišić*; Presuda Pretresnog vijeća, para. 127 *citat iz Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 229.
[911] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 127.
[912] *Perišić* , Presuda Pretresnog vijeća, para. 127 *citat iz Milutinović et al.,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 92.

glavni počinilac ne mora biti svjestan doprinosa koji je pomagač i podržavalac dao počinjenju krivičnog djela.[913]

(c) *Mens Rea*

751. *Mens rea* koja je potrebna za pomaganje i podržavanje jeste znanje pomagača i podržavaoca (u smislu da je bio svjestan) da će radnje koje je poduzeo pomoći počinjenju konkretnog krivičnog djela glavnog počinioca.[914] Nije neophodno da optuženi dijeli namjeru glavnog počinioca,[915] ali mora biti svjestan osnovnih obilježja krivičnog djela, uključujući i stanje svijesti glavnog počinioca,[916] i mora svjesno poduzeti radnju znajući da će tom radnjom dati doprinos počinjenju krivičnog djela.[917]

752. Žalbeno vijeće MKSJ usvojilo je dosljedan stav da:

> nije nužno da pomagač i podržavalac zna bilo za konkretno krivično djelo koje je bilo namjeravano ili za ono koje je doista i počinjeno. Ako je svjestan da će neko od više krivičnih djela vjerovatno biti počinjeno, a onda se jedno od tih krivičnih djela i počini, on je namjeravao da olakša počinjenje tog krivičnog djela i kriv je kao pomagač i podržavalac.[918]

753. Žalbeno vijeće MKSJ je nedavno podsjetilo da je odbacilo strožiji kriterij za postojanje *mens rea* kod pomaganja i podržavanja, odnosno, uslov da je pomagač i podržavalac morao imati namjeru da pomogne u izvršenju.[919]

(i) Nečinjenje

754. Prvostepeno vijeće podsjeća da *actus reus* pomaganja i podržavanja može u određenim okolnostima imati oblik nečinjenja.[920] Žalbeno vijeće MKSJ je zauzelo dosljedan stav da se optuženi može smatrati krivično odgovornim u skladu sa članom 7,

---

[913] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 127 *citat iz Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 229; *Milutinović et al.* Presuda Pretresnog vijeća, para. 94.
[914] *Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 45; *Vidi također Vasiljević*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 102 (isto); *Brđanin,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 272.
[915] *Aleksovski*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 162; *Kunarac*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 392; *Furundžija*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 245.
[916] *Aleksovski*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 162; *Limaj et al*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 518.
[917] *Kunarac*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 392; *Vasiljević,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 71.
[918] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 130 *citat iz Simić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 86; *Mrkšić i Šljivančanin,* Presuda Žalbenog vijeća, para. 49. *Viti također Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 49 *citat iz Furundžija*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 246; *Ndindabahizi*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 122.
[919] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 130 *citat iz Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 159; *Vidi također Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 49 *citat iz Vasiljević*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 102; *Blagojević i Jokic*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 222.
[920] *Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 47, 663.

stav 1. za nečinjenje kada postoji zakonska obaveza da se djeluje.[921] Žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin* utvrdilo je da je pretresno vijeće u istom predmetu "ispravno razmotrilo pomaganje i podržavanje nečinjenjem kao prihvaćen vid odgovornosti u skladu sa praksom međunarodnog suda."[922] Tekst i zakonski standard u članu 180, stav 1. KZ-a BiH identični su onom u članu 7, stav 1. Statuta MKSJ.

755. *Actus reus* i *mens rea* koji su neophodni za utvrđivanje krivične odgovornosti za pomaganje i podržavanje nečinjenjem isti su kao i oni neophodni za utvrđivanje krivične odgovornosti za pomaganje i podržavanje stvarnim činjenjem.[923] *Actus reus* je zadovoljen ukoliko se dokaže da je u okolnostima datog predmeta, propust da se izvrši zakonska obaveza bio usmjeren na pomaganje, ohrabrivanje i davanje moralne podrške počinjenju krivičnog djela i da je imao bitan uticaj na počinjenje krivičnog djela.[924] Uslov postojanja *mens rea* je zadovoljen ukoliko se dokaže da je "pomagač i podržavalac morao znati da njegov propust pomaže u počinjenju krivičnog djela glavnog počinioca i morao biti svjestan osnovnih obilježja krivičnog djela koje je, u konačnici, počinio glavni počinilac."[925]

756. Žalbeno vijeće MKSJ zaključilo je da je za ovaj vid odgovornosti neophodno i da se podrazumijeva da je optuženi imao mogućnost da djeluje, odnosno da "su opuženom na raspolaganju bila sredstva kojima je mogao da izvrši [svoju zakonsku] dužnost".[926]

757. Prvostepeno vijeće napominje da je žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *Brđanin* utvrdilo razliku između pomaganja i podržavanja nečinjenjem gdje postoji zakonska obaveza da se djeluje, te pomaganja i podržavanja prešutnim odobravanjem i

---

[921] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 133 *citat iz Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para 134-135; *Orić,* Presuda Žalbenog vijeća, para. 43; *Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 274; *Galić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 175; *Blaškić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 47, 663-664; *Nahimana et al*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 482; U pogledu postojanja zakonske obaveze za činjenje, Žalbeno vijeće je npr. zaključilo da kršenje dužnosti koju propisuju zakoni i običaji ratovanja potpada pod individualnu krivičnu odgovornost, *Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para 93-94, 151.

[922] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 133 *citat iz Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 135.

[923] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 134 *citat iz Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para 49, 81, 93-94, 146, 156; *Orić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 43; *Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 274.

[924] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 134 *citat iz Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, paras 49, 146.

[925] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 134 *citat iz Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, paras 49, 146.

[926] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 135 *citat iz Mrkšić i Šljivančanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 154.

ohrabrivanjem,[927] koje zahtijeva da je optuženi u odnosu na glavnog počinioca imao poziciju autoriteta u i da je bio prisutan na mjestu gdje je počinjeno krivično djelo,[928] te da je zbog te kombinacije odsustvo njegove intervencije predstavljalo prešutno odobravanje i ohrabrivanje.[929] U ovom predmetu vijeće je optuženog oglasilo krivično odgovornim za prvi od ova dva oblika odgovornosti.

(d) Krivično-pravna radnja: prisilni rad

758. Prisiljavanje osoba koje su lišene slobode iz razloga koji su u vezi s oružanim sukobom na rad ne predstavlja samo po sebi kršenje međunarodnog prava. Član (5)(1)(e) Dodatnog protokola II izričito propisuje da "osobe lišene slobode iz razloga u vezi s oružanim sukobom, bilo da su internirana ili pritvorena" mogu biti "prisiljena na rad".[930] Ono što je bitno jeste da odredba dalje propisuje da će osobe koje su prisiljene na rad "… uživati slične radne uslove i obezbjeđenje kakvo ima lokalno civilno stanovništvo."[931] Nadalje, za određene oblike prisilnog rada utvrđeno je da predstavljaju okrutno postupanje iz zajedničkog člana 3. Dodatnog protokola II.

759. Pored navedenog i MKSJ je utvrdio da "određeni oblici prisilnog rada mogu predstavljati okrutno i nečovječno postupanje ukoliko su uslovi pod kojima se vrši rad opasni po život i zdravlje civila i mogu kod njih pobuditi strah i osjećaj poniženja", poput "situacija u kojima je život ugrožen."[932] MKSJ je također zaključio da prisilni rad predstavlja okrutno postupanje kada se od osoba koje ne učestvuju u borbenim dejstvima zahtijeva da svojim radom pruže podršku vojnim operacijama, što uključuje kopanje rovova, "protiv snaga s kojima se te osobe poistovjećuju ili koje simpatiziraju".[933]

760. Konačno, prisilni rad koji predstavlja ponižavajuće ili degradirajuće postupanje može predstavljati kršenje zabrane "povrede ličnog dostojanstva" iz zajedničkog člana 3. i

---

[927] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 136 *citat iz Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para 273-274; *Ntagerura et al*. Presuda Žalbenog vijeća, para. 338. *Vidi također Aleksovski* Presuda Žalbenog vijeća, para. 87; *Akayesu* Presuda Pretresnog vijeća, para. 706.
[928] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 136.
[929] *Perišić*, Presuda Pretresnog vijeća, para. 136 *citat iz Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 273; *Kayishema i Ruzindana*; Presuda Pretresnog vijeća, para. 200; *Furundžija*, Presuda Pretresnog vijeća, para 207-209.
[930] Dodatni protokol II, član 5(1)(e).
[931] Dodatni protokol II, član 5(1)(e). *Vidi također* III Ženevska konvencija, Glava III, Dio III; IV Ženevska konvencija, član 40.
[932] *Tužilac protiv Simića*, IT-95-9-T, Presuda, 17.10.2003. godine ("*Simić* Presuda Pretresnog vijeća"), para. 91.
[933] *Blaškić,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 597.

Dodatnog protokola II,[934] ukoliko je poniženje žrtve "tako jako da izaziva zgražavanje svake razumne osobe."[935] MKSJ je zaključio da "korištenje zatvorenika i osoba koje kopaju rovove kao živi štit predstavlja povredu njihovog ličnog dostojanstva."[936] Iz tog razloga, ovisno od vrste rada i uslova pod kojim se obavlja, prisilni rad može predstavljati kršenje međunarodnog prava i smatrati se nečovječnim postupanjem.

761. Sud BiH je razmatrao krivično-pravnu radnju prisilni rad iz člana 173. stav 1. tačka f) KZ BiH u predmetu *Kovać,* te donio zaključak da "silu koja se koristi kako bi se obavio rad treba tumačiti na način da uključuje fizičko nasilje, prijetnju upotrebe sile ili prinudu poput one koja je prouzrokovana strahom od nasilja, prisilom, zatvaranjem, psihološkim ugnjetavanjem ili zloupotrebom moći *ili iskorištavanjem okolnosti prisile."*[937] Bitno pitanje, kako Vijeće dalje navodi "jeste da li je, imajući u vidu sve relevantne okolnosti, osoba koja je navodno prisiljena na prinudni rad imala stvarni izbor."[938]

762. Sud je također analizirao prisilni rada kao djelo u osnovi krivično-pravne radnje odvođenja u ropstvo kao zločina protiv čovječnosti u predmetu protiv *Raševića i Todovića*.[939] Prvostepeno vijeće u tom predmetu osudilo je Raševića, u svojstvu komandira straže u KPD Foča i Todovića, u svojstvu pomoćnika upravnika zatvora, za odvođenje u ropstvo kao zločin protiv čovječnosti na osnovu njihovih uloga u prisiljavanju nesrpskih zatvorenika na rad unutar i van kruga zatvora.[940] Iako je prvostepeno vijeće zaključilo "da su neki svjedoci izjavili da su dobrovoljno išli na radove, ili da se nisu protivili",[941] odbacilo je tvrdnju odbrane da rad nije bio "prisilan ili prinudan", naglasivši da se u kontekstu zatočeništva rad može smatrati "prisilnim" čak i kada zatočenici dobrovoljno idu na rad.[942] Citirajući obilježja bića krivičnih djela Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda, prvostepeno vijeće objašnjava da "[T]ermin 'prisilno' nije ograničen na fizičku silu, ali može uključivati prijetnju silom ili prinudom, kao što je ona prouzrokovana strahom od nasilja, prisile, pritvora, psihološkog pritiska ili zloupotrebe moći protiv takve

[934] *Viti npr.* IV Ženevska konvencija, član 3(1)(c) (zabrana "povreda ličnog dostojanstvana, naročito uvredljivih i ponižavajućih postupaka" protiv osoba koje ne učestvuju aktivno u neprijateljstvima); Dodatni protokol II, član 4(2)(e) (isto).
[935] *Kunarac et al*., Presuda Žalbenog vijeća, para. 162.
[936] *Aleksovski,* Presuda Pretresnog vijeća, para. 229.
[937] *Kovać*, Prvostepena presuda, str. 39 (naglasio autor)
[938] *Kovać,* Prvostepena presuda, str. 39.
[939] *Rašević i Todović*, X-KR/06/275 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 28.2.2008. godine ("*Rašević i Todović* Prvostepena presuda"), str. 76-84.
[940] *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 76-84.
[941] *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 81.
[942] *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 82.

osobe ili osoba ili druge osobe, ili iskorištavanjem okruženja u kojem vlada prisila".[943] Prvostepeno vijeće je također odbacilo tvrdnju odbrane da su zatvorenici zakonito prisiljavani da rade "u skladu sa kaznenim propisima i domaćim zakonom", naglasivši da su "zatočenici u KPD nezakonito i proizvoljno zatvoreni, te stoga nikakvi kazneni propisi niti zakon koji važi za zakonito osuđene osobe ili zakonite ratne zarobljenike ne može opravdati prisiljavanje zatočenika na rad".[944]

763. Vijeće je utvrdilo da je Nisvet Gasal imao ograničena ovlaštenja u pogledu zatvorenika, ali je u najmanju ruku imao mogućnost da podnese izvještaje i izrazi neslaganje sa ovakvim postupanjem, čak iako možda nije bio u mogućnosti da spriječi odvođenje zatvorenika. Vijeće podsjeća na iskaz Selme Cikotića, koji je izdavao naređenja za korištenje zatvorenika za rad na crtama bojišnice. Cikotić je svjedočio da su ta naređenja došla sa višeg nivoa u lancu komandovanja. Pitanje na koje vijeće treba odgovoriti jeste pitanje individualne odgovornosti. Gasal je znao da su ta naređenja bila nezakonita. On je bio na poziciji koja je podrazumijevala određenu odgovornost, iako je ona bila ograničena. Svojom šutnjom dopustio je da se krivična djela i dalje čine bez promjene. U svojstvu upravnika imao je obavezu da podnese službene izvještaje u kojima bi doveo u pitanje takvo postupanje. Iako je imao sredstva da poduzme ove korake, on ih nije poduzeo. Time je u značajnoj mjeri uticao na počinjenje navedenih krivičnih djela. Gasal je bio posljednji zvanični "čuvar" koji je mogao prigovoriti.

(i) Zaključak

764. Vijeće smatra da je svojim propustom da izvrši svoju zakonsku dužnost Nisvet Gasal nečinjenjem značajno učestvovao u nezakonitom odvođenju osoba hrvatske nacionalnosti na prisilni rad.

[943] *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 82. (naglasio autor)
[944] *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 82.

2. Komandna odgovornost

(a) Uvod

765. Vijeće je razmotrilo naprijed navedene elemente koji su potrebni da bi osoba snosila individualnu krivičnu odgovornost prema ovom obliku odgovornosti (paragrafi 205-207).

766. Vijeće napominje da član 180, stav. 2. KZ-a BiH propisuje sljedeće:

> Činjenica da je neko od krivičnih djela iz člana 171. do 175. i člana 177. do 179. ovog zakona učinjeno od strane podređenog, ne oslobađa njemu nadređenu osobu od krivične odgovornosti ukoliko je ta nedređena osoba znala ili je mogla znati da se njen podređeni sprema učiniti takvo djelo, odnosno da je već učinio takvo djelo, a nadređena osoba je propustila da preduzme nužne i razumne.

767. Vijeće podsjeća da su obilježja komandne odgovornosti iz člana 180, stav 2. KZ identična onima koja su postojala u međunarodnom običajnom pravu u vrijeme počinjenja krivičnih djela.[945]

768. Krivična djela koja se optuženom stavljaju na teret su djela propisana u članu 173. stav 1. tačka c) KZ-a BiH. Premlaćivanja u logoru nakon što je Gasal postao upravnik bila su takve težine i trajanja da ispunjavaju definiciju nečovječnog postupanja.

769. Između Gasala, u svojstvu upravnika stadiona FK Iskra, i stražara koji su počinili ovo krivično djelo postojao je odnos nadređeni-podređeni.

770. Gasal je znao i mogao znati da su se premlaćivanja dešavala. Bio je upoznat s premlaćivanjima kroz izvještaje koje mu je podnosio Kukavica (paragraf 637). Jedna od mjera za sprječavanje takvih radnji trebala je biti izdavanje upozorenja stražarima da se takvo ponašanje neće tolerisati. To je mogao postići kažnjavanjem počinilaca što je propustio učiniti.

771. Osim izdavanja upozorenja svojim podređenim, Gasal je imao i pozitivnu obavezu da istraži i kazni počinioce krivičnog djela nad kojima je imao efektivnu kontrolu, a u

[945] *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 114-115. Potvrđena po žalbi: *Rašević i Todović*, X-KRŽ/06/275 (Sud BiH, Drugostepena presuda, 9.2.2009. godine.

odnosu na ostale učinioce izvjesti nadležne organe o njihovim aktivnostima u cilju spriječavanja daljeg zlostavljanja,

(b) Krivično-pravna radnja: premlaćivanje (nečovječno postupanje)

772. Vijeće podsjeća da bi se neka radnja mogla okvalifikovati kao nečovječno postupanje mora biti namjerna radnja ili propust koje nanosi tešku duševnu ili fizičku patnju ili povredu, ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo, i mora biti počinjena nad osobom koja ne učestvuje aktivno u neprijateljstvima.[946] Vijeće je utvrdilo da su navedeni zatvorenici položili oružje i da više nisu učestvovali u neprijateljstvima. Vijeće je detaljno obrazložilo fizičke i duševne patnje koje su prouzrokovane premlaćivanjem i Gasalovim nečinjenjem kojim je omogućio počinjenje tih djela (paragrafi 522 – 571).

773. Da bi se utvrdilo da li određene radnje svojom težinom i ozbiljnošću povlače krivičnu odgovornost, Sud može razmotriti brojne faktore, uključujući i obim i težinu postupanja, njegovo trajanje, fizičke povrede ili tešku fizičku ili duševnu patnju, prirodu i kontekst postupanja, spol, godine starosti, zdravstveno stanje žrtve, te postojanje predumišljaja.[947] U ovom predmetu premlaćivanja su bila teška, prouzrokovala su fizičke povrede, te fizičku i duševnu patnju. Muškarci su bili narušenog zdravlja i držani su u zatočeništvu. Počinioci koji su tukli zatvorenike to su činili s predumišljajem i htjeli su da se premlaćivanja dese.

774. Vijeće je utvrdilo da se Nisvet Gasal nalazio na funkciji koja je podrazumijevala određene ovlasti na stadionu. Bio je odgovoran za sigurnost ljudi koji su mu bili povjereni. Znao je da su zatvorenici zlostavljani kada je došao u logor. I sam je u svom svjedočenju rekao da je Kukavica u više navrata tražio da se nešto uradi kako bi se zaustavila premlaćivanja.

775. Evidentno je da je optuženi poduzeo određene korake da zaustavi premlaćivanja i da je u većini slučajeva u tome bio uspješan. Mnogi zatvorenici su posvjedočili da se broj premlaćivanja znatno smanjio nakon Gasalovog dolaska u logor. Međutim, on nije poduzeo neophodne mjere da kazni počinioce premlaćivanja. Da bi se spriječilo

---

[946] *Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića, Hazima Delića i Esada Landže*, IT-96-21-A, Presuda, 20.2.2001. godine, para. 424 ("*Delalić* Presuda Žalbenog vijeća" – također poznata i kao "*Čelibići* Presuda Žalbenog vijeća")

[947] *Andrun*, Drugostepena presuda, str. 38. *Alić*, X-KR-06/294 (Sut BiH), Prvostepena presuda, 11.4.2008 ("*Alić,* Prvostepena presuda"), str. 25.

premlaćivanje bio je potreban blagovremen i efikasan odgovor. Nema dokaza da je Gasal poduzeo konkretne mjere da kazni počinioce, iako je bio svjestan tih krivičnih djela. Kažnjavanjem počinilaca poslao bi jasnu poruku stražarima da je takvo postupanje neprihvatljivo i da se neće tolerisati u budućnosti.

776. Vijeće naglašava da problem leži u brojnosti premlaćivanja koja su se desila nakon što je optuženi preuzeo kontrolu nad stadionom. Takve radnje se ne mogu zanemariti. Međutim, Vijeće jeste utvrdilo da se broj premlaćivanja u logoru stadiona NK „Iskra“ znatno smanjio nakon dolaska Nisvet Gasala na dužnost upravnika ovog logora. Ta činjenica je uzeta u obzir prilikom odmjeravanja kazne.

(i) Zaključak

777. Nisvet Gasal je individualno krivično odgovoran zbog propusta da poduzme razumne i neophodne mjere i spriječi zlostavljanje zatvorenika u logoru za čiji rad je bio odgovoran (nekažnjavanjem svojih podređenih koji su učestvovali u zlostavljanju, odnosno neprijavljivanjem svojih podređenih i drugih počinilaca).

IX. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE

A. TAČKA 6 IZREKE PRESUDE

778. Tužilaštvo, prema ocjeni ovog vijeća, nije dokazalo da su optuženi Gasal Nisvet, Kukavica Musajb i Dautović Senad počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav. 1 tačke c) i e), u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH, detaljno opisanog u tački 6. izreke ove presude (tačka 10 a) Izmijenjene optužnice).

779. Vijeće će se prije svega osvrnuti na inkriminacije iz ove tačke kojima su bili obuhvaćeni Kukavica Musajb i Gasal Nisvet, a potom će se osvrnuti i na pitanje krivice Dautović Senada.

780. Ovom tačkom optužnice Gasal Nisvetu, kao upravniku logora stadiona NK „Iskre“ i Kukavica Musajbu, kao komandiru obezbjeđenja logora stadion NK “Iskra“, stavljeno je na teret da su kao odgovorne osobe za funkcioniranje ovog logora, i to Gasal Nisvet u periodu od 21.09.1993. godine do 19.03.1994. godine, a Kukavica Musajb u periodu od osnivanja logora stadiona NK „Iskra“ u 8. mjesecu do otprilike kraja prve polovine 9. mjeseca 1993. godine, i od 21.09.1993. godine do prve polovine 3. mjeseca 1994. godine, držali preko 300 muškaraca hrvatske nacionalnosti, među kojima su bili muškarci civili hrvatske nacionalnosti ali i pripadnici HVO-a brigade “Eugen Kvaternik” Bugojno, koji su položili oružje, u nehumanim uvjetima ne poduzimajući adekvatne mjere da se uvjeti u logoru dovedu u stanje koje bi bilo pogodno za boravak zatočenika u logoru, niti su poduzimali mjere koje bi riješile status osoba koje su bile zatvorene u logoru, iako su znali da tim osobama nikada nije saopšteno zašto su zatvoreni odnosno da prema tim osobama nikada nije donesena bilo kakva odluka ili rješenje o pritvoru i da protiv tih osoba nije vođen postupak u skladu sa važećim krivično-procesnim zakonom ili bilo kojim drugim zakonom i pravilima postupanja prema takvim osobama.

781. Van razumne sumnje je utvrđeno da je Gasal Nisvet obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ u periodu od 22.09.1993. godine do 19.03.1994. godine. Shodno tome, vijeće je u osuđujućem dijelu presude preciziralo optužnicu Tužilaštva u pogledu datuma otpočinjanja vršenja dužnosti od strane Gasal Nisveta (paragraf 475). Iz izvedenih dokaza vijeće je nesumnjivo utvrdilo da je Kukavica Musajb u inkriminisanom

periodu obavljao dužnost komandira obezbjeđenja logora stadiona NK „Iskra“, sa ispravkom u pogledu dana kada je zajedno sa Gasal Nisvetom po drugi put došao u logor (22.09.1993. godine).[948]

782. Van razumne sumnje je utvrđeno i da je u ovom logoru bilo zatočeno preko 300 muškaraca - lica hrvatske nacionalnosti (paragrafi 470).

783. Međutim, u odnosu na krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav. 1 tačke c) u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH, Tužilaštvo BiH nije dokazalo da Gasal Nisvet kao upravnik logora stadiona NK „Iskra“ nije preduzeo adekvatne mjere da se uvjeti u logoru dovedu u stanje koje bi bilo pogodno za boravak zatočenika u logoru, dok s druge strane u odnosu na Kukavica Musajba, koji je obavljao dužnost komandira obezbjeđenja logora stadiona NK „Iskre“, tužilaštvo BiH nije izvelo dokaze iz kojih bi se utvrdila njegova dužnost i obaveza da po funkciji koju je obavljao, osigura adekvatne uvjete u logoru stadiona NK „Iskra“.

784. Nesumnjivo je da su uvjeti u logoru stadiona NK „Iskra“ bili neuslovni za boravak ovako velikog broja zatočenika. Ovo je posebno bilo izraženo u prvom periodu osnivanja logora stadiona NK „Iskra“ od početka 8. mjeseca kada su u ovaj logor dovedeni prvi zatočenici, pa do otpilike 10. mjeseca 1993. godine.

785. Svjedoci ispitani na ove okolnosti saglasni su u činjenici da su uvjeti na samom početku funkcionisanja ovog logora bili užasni. Premale prostorije za smještaj velikog broja zatočenika, loša higijena u smislu nemogućnosti kupanja i vršenja nužde, nedovoljno hrane i nepružanje potrebne medicinske pomoći nekolicini zatočenika, je ono što je oslikavalo prilike zatočenja lica hrvatske nacionalnosti u logoru u ovom periodu.[949]

786. Vijeće je nesumnjivo utvrdilo da je tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da se dolaskom Gasal Nisveta na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskre“ (paragraf 475) i posjetom ovom logoru od strane djelatnika Međunarodnog crvenog krsta dana 28.09.1993. godine (paragraf 302), uvjeti u logoru stadiona NK „Iskra“ poboljšavaju. Ove činjenice

[948] Gasal Nisvet (17.02.2010); Besim Cetin (03.02.2010).
[949] Ivica Topić (05.03.2008); Gunjača Marko (20.02.2008); Kalajica Josip (15.10.2008).

potvrdio je veliki broj zatočenika i to Frano Veić,[950] Marko Gunjača,[951] Ivica Topić, [952] Ivica Klarić,[953] Ivo Kujundžić,[954] Nikica Marković,[955] Kazimir Kaić,[956] Željko Lozić[957] i mnogi drugi.

787. Ono što je prema ocjeni vijeća bilo ključno za razrješenje ove krivično pravne stvari, jeste pitanje da li su preduzete mjere usmjerene na poboljšanje uvjeta u ovom logoru, bile u srazmjeru sa mogućnostima koje je Gasal Nisvet, kao upravnik ovog logora, mogao preduzeti uzimajući u obzir sveopštu situaciju koja je u inkriminisanom periodu vladala u Bugojnu.

788. Vijeće će se prije svega osvrnuti na pitanje uvjetnosti samog prostora logora stadiona NK „Iskra“ gdje su zatočenici lica hrvatske nacionalnosti u inkriminisanom periodu bili zatočeni.

789. U ovom pravcu bitno je istaći da je odluku o osnivanju logora stadiona NK „Iskra“ na prijedlog Izvršnog odbora Ratnog predsjedništva[958] donijelo Ratno predsjedništvo općine Bugojno (paragrafi 465-468), i to u periodu prije početka sukoba HVO i ARBiH na području Bugojna (paragraf 468).

790. Gasal Nisvet je tek dana 22.09.1993. godine, stupio na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“, dakle, u periodu kada je ovaj logor već funkcionisao gotovo dva mjeseca (paragrafi 468).

791. Iako u završnim riječima ukazuje na navodnu mogućnost zatočenja ovih lica u hotelu Kalin, tužilaštvo u ovom pravcu nije izvelo dokaze iz kojih bi vijeće moglo utvrditi da je ovaj objekat po stanju u kojem se nalazio u inkriminisanom periodu, veličini, mogućnostima obezbjeđenja zatočenika i drugim relevantnim faktorima, zaista predstavljao povoljniju alternativu za smještaj ovih zatočenika.

---

[950] Frano Veić (13.02.2008).
[951] Marko Gunjača (20.02.2008).
[952] Ivica Topić (05.03.2008).
[953] Ivica Klarić (27.02.2008).
[954] Ivo Kujundžić (16.04.2008).
[955] Nikica Marković (16.04.2008).
[956] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[957] Željko Lozić (06.05.2009).
[958] T-178 (Prijedlog odluke, općina Bugojno, Ratno predsjedništvo, Izvršnog odbora, bez broja i datuma).

792. Čak i uz pretpostavku da je hotel Kalin predstavljao povoljniju opciju, iz izvedenih dokaza vijeće nije moglo utvrditi na koji je to način Gasal Nisvet mogao utjecati na izbor prostorija gdje su zatočenici bili smješteni.

793. Cijeneći izvedene dokaze u ovom pravcu, vijeće je utvrdilo da su po dolasku Gasal Nisveta na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ dana 22.09.1993. godine, izvođeni radovi na povećanju broja prostorija u kojim su bili smješteni zatočenici. U tu svrhu dozidane su dvije nove prostorije u logoru stadiona NK „Iskra“, što nesumnjivo potvrđuju Brnas Vlatko,[959] Gunjača Ivica,[960] svjedok D[961] i Gasal Nisvet.[962] Iako izvođenjem ovih radova nije u potpunosti riješen problem prenatrpanosti prostorija, nesumnjivo je da su dogradnjom novih prostorija uvjeti donekle poboljšani.

794. Pored toga, iz izvedenih dokaza vijeće je utvrdilo da su u periodu kada je Gasal Nisvet stupio na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“, pravljeni improvizovani kreveti na sprat, također u cilju smanjenja prenatrpanosti prostorija u kojim su boravili, te poboljšanju uslova zatočenja. Ove činjenice potvrđuju svjedoci Slaven Brajković,[963] Gunjača Marko,[964] Ivan Faletar,[965] svjedok A[966] i Dragan Boškić.[967]

795. Također, i Kaić Kazimir svjedočeći na ove okolnosti, ističe da su pravljeni kreveti na sprat, opisujući to riječima:

> „...Onda smo da bi stvorili više prostora dozvoljeno nam je da donesemo nekakvih dasaka pa smo onda napravili i ležaj na kat tako da jednostavno da ne bi spavali jedan na drugome...“.[968]

796. S obzirom na nedostatak građe u Bugojnu u tom periodu što je bila posljedica sukoba koji su se odvijali na tom području, zatočenici su odvođeni u naselja u Bugojnu odakle su sa kuća skidali potrebni materijal za pravljenje kreveta na sprat.[969]

---

[959] Brnas Vlatko (01.10.2008).
[960] Gunjača Ivica (15.10.2008).
[961] Svjedok D (21.01.2009).
[962] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[963] Slaven Brajković (03.09.2008).
[964] Gunjača Marko (20.02.2008).
[965] Ivan Faletar (03.03.2010).
[966] Svjedok A (05.11.2008).
[967] Dragan Boškić (20.03.2008).
[968] Kaić Kazimir (08.04.2009).
[969] Brnas Vlatko (01.10.2008); Svjedok A (05.11.2008).

797. Iz naprijed navedenog da se osnovano zaključiti da se pitanje prenatrpanosti prostorija logora stadiona NK „Iskra“ pokušavalo riješiti na sve moguće načine, pa čak i krađom materijala sa privatnih kuća u Bugojnu. Također je jasno da vojska nije obezbijedila Gasal Nisvetu potrebne resurse za bilo kakvo osjetnije poboljšanje uvjeta u logoru.

798. Dolaskom Gasal Nisveta na dužnost upravnika logora stadiona NK “Iskra“ dolazi i do poboljšanja higijenskih uslova u ovom logoru.

799. Ovu činjenicu vijeće je nesumnjivo utvrdilo iz iskaza Frane Veića[970] i Glišić Maria,[971] koji poboljšanje higijenskih uslova, upravo vežu za stupanje Gasal Nisveta na dužnost upravnika ovog logora.

800. Ivica Keškić koji je na radove u blizini sela Poriča odveden oko 18.09.1993. godine, odakle je ubrzo i pobjegao, ističe da u periodu njegovog zatočenja u ovom logoru zatočenici nisu odvođeni na kupanje.[972] Vijeće nema razloga da sumnja u istinitost njegovih navoda.

801. Slijedom toga, a imajući u vidu iskaze ostalih svjedoka[973] koji nesumnjivo ističu da je nakon određenog perioda bila uvedena mogućnost kupanja po privatnim kućama u Bugojnu, da se nedvosmisleno zaključiti da je ova praksa uvedena dolaskom Gasal Nisveta na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“.

802. Iako Tužilaštvo ističe da su pojedini zatočenici u periodu u kojem je Gasal Nisvet obavljao dužnost upravnika ovog logora na kupanje odvođeni samo u dva ili tri navrata, veliki broj njih ističe da su na kupanje odvođeni i više puta.[974] Svjedoci su saglasni u tvrdnjama da su svi imali mogućnost da idu na kupanje.[975]

803. S obzirom na broj zatočenih lica u logoru stadiona NK „Iskra“, te činjenicu da su isti morali biti obezbjeđivani prilikom odvođenja na kupanje, što je zahtijevalo puno veći broj

---

[970] Franjo Veić (13.02.2008);
[971] Glišić Mario (14.05.2008).
[972] Ivan Keškić (14.05.2008).
[973] Vidi npr. Sjepan Radoš (27.8.2008); Vinko Pavić (22.4.2009) i drugi.
[974] Ljuban Živko (17.12.2008); Brnas Vlatko (01.10.2008); Svjedok A (05.11.2008); Svjedok B (26.11.2008); Sjepan Radoš (27.8.2008); Vinko Pavić (22.4.2009); Rade Marjanović (11.3.2009); Ivan Faletar (03.03.2010);
[975] Franjo Veić (13.02.2008); Glišić Mario (14.05.2008); Ljuban Živko (17.12.2008).

stražara, vijeće smatra da nisu predočeni dokazi iz kojih bi se moglo zaključiti da je Gasal Nisvet mogao obezbjediti redovnije kupanje zatočenika.

804. U kontekstu navedenog, bitno je istaći da je zatočenicima u krug logora stadiona NK „Iskra“ u ovom periodu dolazila i cisterna sa vodom, te da je bio i hidrant gdje su ujutro prilikom prozivke imali mogućnost da zadovolje osnovne higijenske potrebe, to jeste, da se obriju, umiju ili saperu. Ove činjenice nesumnjivo potvrđuju svjedoci Brnas Vlatko,[976] Drago Žulj,[977] Nikica Marković,[978] Ivica Džikić,[979] Jozo Tomas,[980] Kazimir Kaić[981] i Ivan Faletar.[982]

805. U periodu koji je prethodio dolasku Gasal Nisveta, u logoru stadiona NK „Iskra“ postojao je jedan unutrašnji WC koji je prema iskazima svjedoka često bio začepljen.[983]

806. Vijeće je u toku prvostepenog postupka utvrdilo da su u periodu nakon dolaska Gasal Nisveta na dužnost upravnika napravljena još tri vanjska WC-a, što je svakako pozitivno utjecalo na poboljšanje higijenskih uvjeta u ovom logoru. Ove činjenice potvrđuje veliki broj svjedoka i to Dražen Vučak,[984] Stipo Vučak,[985] Đalto Berislav,[986] Zdravko Kezić,[987] Gordan Raić,[988] Franjo Veić,[989] Ivan Kapetanović,[990] Gunjača Marko[991] i mnogi drugi.

807. Iako pojedini svjedoci tvrde da nisu mogli koristiti ove WC-e osim kad su izlazili na prozivke,[992] većina njih tvrdi suprotno odnosno ističu da su u pravilu imali mogućnost korištenja vanjskih WC-a i prilikom boravka u prostorijama logora.[993]

---

[976] Brnas Vlatko (01.10.2008).
[977] Drago Žulj (27.02.2008).
[978] Nikica Marković (16.04.2008).
[979] Ivica Džikić (17.12.2008).
[980] Jozo Tomas (10.12.2008).
[981] Kazimir Kaić (08.04.2009).
[982] Ivan Faletar (03.03.2010).
[983] Đalto Berislav (25.6.2008); Frano Veić (13.02.2008).
[984] Dražen Vučak (09.07.2008).
[985] Stipo Vučak (09.07.2008).
[986] Đalto Berislav (25.6.2008).
[987] Zdravko Kezić (02.07.2008).
[988] Gordan Raić (13.02.2008).
[989] Franjo Veić (13.02.2008).
[990] Ivan Kapetanović (19.3.2008).
[991] Gunjača Marko (20.02.2008).
[992] Stjepan Radoš (27.8.2008); Drago Žulj (27.02.2008).
[993] Dražen Vučak (09.07.2008); Đalto Berislav (25.6.2008); Milenko Begić (02.07.2008); Zdravko Kezić (02.07.2008); Slaven Brajković (03.09.2008); Franjo Veić (13.02.2008); Ivan Kapetanović (19.3.2008); Ivan Faletar (03.03.2010).

808. Vijeće je u ovom pravcu cijenilo i iskaz Kasalo Bosiljke[994] koja je nesumnjivo potvrdila činjenicu da su zatočenici i u večernjim satima bili u mogućnosti koristiti vanjske WC-e, a ne samo ujutro na prozivkama, kako to tužilaštvo tvrdi. Kasalo Bosiljka ističe da su u ovom logoru bila zatočena njena tri sina, te da je u večernjim satima, kad bi oni išli u WC, dolazila pred logor stadiona NK „Iskre“ da ih vidi.[995]

809. Iz izvedenih dokaza proizilazi da je bilo pojedinih dana kada zatočenicima stražari nisu dozvoljavali da vrše nuždu u vanjskim WC-ima. Tu činjenicu potvrđuju Nikica Marković[996] i Stipica Džapić,[997] kao i Marko Gunjača, koji dodaje da je mogućnost korištenja vanjskih WC-a zavisila od dešavanja na ratištu.[998] Međutim, tužilaštvo ne pruža dokaze da je optuženi Gasal Nisvet naredio ova ograničenja ili da je znao da su stražari branili zatočenicima da na pojedine dane koriste vanjske WC-e. Vijeće nalazi da su ove zabrane zatočenicima od strane stražara zapravo predstavljale izraz njihove samovolje.

810. Iz iskaza svjedoka nesumnjivo proizilazi da su u periodu kada je Gasal Nisvet obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“ u prostorije gdje su bili smješteni zatočenici ugrađene limene peći, ali je problem bio što često nije bilo drva niti uglja za loženje, pa su zatočenici najčešće ložili cipele.[999]

811. Činjenica ugradnje peći u prostorije gdje su zatočenici boravili ukazuje da je na strani Gasal Nisveta nesumnjivo postojala namjera da se zatočenicima obezbijedi grijanje tokom zimskog perioda, no evidentno je da nije bio u mogućnosti obezbijediti potrebna sredstva za ogrjev.

812. U ovom pravcu, bitno je ukazati i na činjenicu da je zatočenim licima u logoru stadiona NK „Iskra“ bio obezbjeđen veliki broj ćebadi.[1000] Besim Cetin tvrdi da je nakon razmjene zatočenika, koja je bila dana 19.03.1994. godine (paragraf 469) razdužio 970 ćebadi i spužvi.[1001]

---

[994] Kasalo Bosiljka (27.8.2008).
[995] Kasalo Bosiljka (27.8.2008).
[996] Nikica Marković (16.04.2008).
[997] Džapić Stipica (27.02.2008).
[998] Gunjača Marko (20.02.2008).
[999] Brnas Vlatko (01.10.2008); Berislav Đalto (25.6.2008); Dragan Boškić (20.03.2008); svjedok B (26.11.2008); Nikica Marković (16.04.2008).
[1000] Janjko Ljubos (04.02.2009); Mario Franjić (05.03.2008); Gasal Nisvet (03.03.2010); Besim Cetin (03.02.2010).
[1001] Besim Cetin (03.02.2010).

813. Svjedoci su saglasni u činjenici da je u početnom periodu njihovog zatočenja u logoru stadiona NK „Iskra“, hrana koju su dobijali bila količinski nedovoljna, te da su istu dobivali u vojničkim posudama „manjerkama“. Pripremljenu hranu su dovozili pripadnici 307. m.b. i bila je ista i za zatočenike i za stražare.[1002] Mario Glišić, zatočenik u ovom logoru koji je učestvovao u dijeljenju hrane zatočenicima, ističe da su istu hranu dobivali i pripadnici ARBiH koji su bili zatočeni u ovom logoru, međutim smješteni u drugim odvojenim prostorijama.[1003]

814. Mario Glišić ukazuje i na teške uvjete života u ratnim uslovima ističući da je opšte poznata činjenica da u tom periodu nije bilo dovoljno hranu ni vode ni za ostale građane Bugojna.[1004] Gasal Nisvet, svjedočeći na ove okolnosti, ističe:

> …Ma nije bilo hrane, to hoću upravo da kažem, ovaj. Bilo je oskudno. Vjerujte da i mi smo jedva preživljavali, jer je Bugojno bilo blokiran grad. Tako smo ga mi zvali. Mi nismo imali izlaza. Mislim da je izlaz bio 'vamo prema Travniku, prema Novom Travniku, prema Zenici, ali i to je bilo, centralna Bosna je bila blokirana, tako da nismo imali humanitarnih tih konvoja, možda jedan mjesec, dva da nije. Tako da smo preživljavali, pa možda tamo, evo ja ću reći kad su pošli ti konvoji, možda je to pred Božić, Novu godinu, tad je nešto pošlo da dolazi te robe, ali do tada je stvarno bilo, ono što kažu haos…[1005]

815. U toku obavljanja dužnosti upravnika logora Gasal Nisveta bilo je dopušteno da porodice i prijatelji zatočenih donose hranu zatočenicima u logor stadiona NK „Iskre“.[1006] Evidentno je da je u inkriminisanom periodu upravniku logora bilo jasno da on sam nije mogao obezbijediti dovoljne količine hrane zatočenim licima hrvatske nacionalnosti, pa je stoga pomoć u ovom pravcu obezbjeđivana i od porodica i prijatelja zatočenih lica.

816. Donošenje hrane od strane porodica i prijatelja zatočenih, Gasal Nisvet svakako ne bi dopustio da je imao namjeru da zatočenike drži u nehumanim uslovima.

817. Zatočena lica posjećivala je i časna sestra Pavka Dujmović koja im je između ostalog donosila i hranu.[1007] Gasal Nisvet je dobio saglasnost od strane Handžić Enesa da

---

[1002] Ćorhusić Edin (02.06.2010); Vinčević Hidajet (05.05.2010); Besim Cetin (03.02.2010); Hamid Đopa (13.01.2010).
Nermin Fejzić (13.01.2010); Gasal Nisvet (17.02.2010).
[1003] Mario Glišić (14.05.2008).
[1004] Mario Glišić (14.05.2008).
[1005] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[1006] Ljuban Živko (17.12.2008); Viktor Maros (17.12.2008); Dražen Vučak (09.07.2008); Stipo Vučak (09.07.2008.).
[1007] Đalto Berislav (25.6.2008); Zoran Gvozden (21.1.2009); Kazimir Kaić (08.04.2009).

časna sestra Pavka može donosti hranu zatočenicima.[1008] Gasal Nisvet nikada nije zabranio pristup logoru i časna sestra Pavka je često i slobodno posjećivala zatočenike. Sa sobom je donosila i namirnice i cigarete koje su dolazile do zatočenika.

818. Pored navedenog, bitno je ukazati i na činjenicu da su zatočenicima u jednom periodu dolazili i paketi sa hranom iz D (distributivnog) centra, što nesumnjivo potvrđuju svjedok B,[1009] Vlatko Brnas,[1010] Josip Kalajica,[1011] Besim Cetin,[1012] Hamid Đopa[1013] i Gasal Nisvet.[1014]

819. Vijeće ne tvrdi da su zatočnici imali dovoljno hrane, već smatra da je Gasal Nisvet preduzeo sve moguće mjere, koje je u inkriminisanom periodu imao na raspolaganju, da obezbijedi što bolju ishranu zatočenika.

820. U periodu koji je prethodio dolasku Gasal Nisveta na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra“, pojedini zatočenici su zbog lošeg zdravstvenog stanja odvođeni na liječenje u dom zdravlja Bugojno.[1015]

821. Pored pojedinačnog odvođenja zatočenika u dom zdravlja u Bugojnu, dolaskom Gasal Nisveta na dužnost upravnika ovog logora, u jednom periodu uvedena je i praksa sedmičnih dolazaka doktorice Berke Hamzić u logor stadiona NK „Iskra“ gdje je pružala pomoć zatočenicima ovog logora.[1016] Također, i Jadranka Nikolić, doktorica po zanimanju, u jednom je periodu dolazila u logor, te je pružala pomoć zatočenicima i donosila lijekove.[1017]

822. Nesumnjivo je utvrđeno da su u inkriminisanom periodu pravljeni i spiskovi najbolesnijih zatočenika koji su odvođeni na liječenje u dom zdravlja Bugojno. Na spisak se moglo prijaviti do 20 najbolesnijih zatočenika.[1018]

[1008] Gasal Nisvet (03.03.2010).
[1009] Svjedok B (26.11.2008).
[1010] Vlatko Brnas (01.10.2008).
[1011] Josip Kalajica (15.10.2008).
[1012] Besim Cetin (03.02.2010).
[1013] Hamid Đopa (13.01.2010).
[1014] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[1015] Kaljica Josip (15.10.2008), Kasalo Milenko (20.3.2008).
[1016] Topić Ivica (05.03.2008); Dragan Nevjestić (25.3.2009); Ištuk Željko (23.04.2008).
[1017] Jadranka Nikolić (23.04.2008); Džapić Stipica (27.02.2008).
[1018] Ivica Gunjača (15.10.2008); Jadranka Nikolić (23.04.2008).

823. Jadranka Nikolić ističe da su u zimskom periodu gotovo svakodnevno stražari iz logora u dom zdravlja Bugojno dovodili grupe od po 10-ak zatočenika kojima je pružana medicinska pomoć.[1019]

824. Frano Veić,[1020] Ivica Gunjača,[1021] Gunjača Marko,[1022] Ištuk Željko,[1023] Drago Žulj,[1024] Dragan Nevjestić,[1025] Rade Marjanović[1026] i mnogi drugi, nesumnjivo potvrđuju ili da su lično bili u domu zdravlja ili da su drugi odvođeni u dom zdravlja radi pružanja medicinske pomoći. Ivica Klarić također potvrđuje ovu činjenicu, te dodaje da je svako jutro pravljen spisak lica koji su trebali biti odvedeni u dom zdravlja, te da je ovaj spisak bio limitiran zbog nemogućnosti da se angažiraju stražari koji bi sproveli veći broj lica u dom zdravlja.[1027]

825. Iako su pojedini svjedoci isticali da u toku zatočenja u logoru stadiona NK „Iskra“ nisu imali pravo na medicinsku pomoć,[1028] naprijed navedeni svjedoci (paragrafi 820-824), čije iskaze vijeće ocjenjuje vjerodostojnim te ih stoga prihvata u cjelosti, upravo ukazuju na suprotno.

826. Tužilaštvo u završnim riječima ističe da je Gasal Nisvetu bio bitan samo broj od 20 lica koji su se trebali prijaviti za medicinsku pomoć, temeljeći ovu tvrdnju na iskazu Ivice Gunjače. Ivica Gunjača, zatočenik koji je Gasal Nisvetu nosio spisak od 20 lica kojima je trebala biti pružena medicinska pomoć, ističe da ga Gasal Nisvet nikada nije pitao ko je i kako bolestan, već da ga je interesovao samo spisak od ovih 20 lica.[1029]

827. Međutim, upravo utvrđeno činjenično stanje govori drugačije, odnosno da je Gasal Nisvet kao upravnik logora stadiona NK „Iskre“, uveo praksu dolaska doktorice Berke Hamzić i Jadranke Nikolić u prostorije ovog logora, kao i praksu grupnog odvođenja zatočenih lica u dom zdravlja radi pružanja medicinske pomoći, čime je nesumnjivo

---

[1019] Jadranka Nikolić (23.04.2008); Ivica Gunjača (15.10.2008).
[1020] Frano Veić (13.02.2008).
[1021] Ivica Gunjača (15.10.2008).
[1022] Gunjača Marko (20.02.2008).
[1023] Ištuk Željko (23.04.2008).
[1024] Drago Žulj (27.02.2008)
[1025] Dragan Nevjestić (25.3.2009)
[1026] Rade Marjanović (11.3.2009).
[1027] Ivica Klarić (27.02.2008).
[1028] Stipo Vučak (09.07.2008); Miroslav Marjanović (09.07.2008).
[1029] Ivica Gunjača (15.10.2008).

unaprijedio sistem pružanja medicinske pomoći u odnosu na onaj koji je zatekao po dolasku na dužnost upravnika.

828. O mogućnostima i kapacitetima pružanja medicinske pomoći bolesnim licima u ratnim uslovima u Bugojnu na najbolji način govori Jadranka (Pejak) Nikolić.[1030]

829. Jadranka Nikolić ističe da je u inkriminisanom periodu opskrbljenost lijekovima u Bugojnu bila jako oskudna, što je uticalo i na efikasnost liječenja bolesnika. Na pitanje tužioca o mogućnosti zadržavanja pojedinih lica na bolničkom liječenju, Jadranka Nikolić je odgovorila:

> …Tad to nije bilo moguće, znači svi ljudi koji su bili pokretni i prisebni ostalo nije bilo nikakve šanse zadržati ih na bolničkom liječenju jer morate da znate da je ratna bolnica funkcionirala u domu zdravlja uz jedan mali segment koji je činila hitna pomoć znači da je bilo mjesta i postavljala se indikacija znači preporuka za hospitalizaciju, tj bolničko liječenje ljudi koji su zbilja bili teško bolesni i u tom trenutku životno ugroženi…[1031]

830. Handžić Enes ističe da nije bilo pismenih zahtjeva za poboljšanje uslova u logoru stadiona NK "Iskra", ali ističe da je bilo usmene komunikacije u ovom pravcu između njega i upravnika logora Gasal Nisveta.[1032]

831. S obzirom na navedeno, vijeće zaključuje da je Gasal Nisvet u periodu u kojem je obavljao dužnost upravnika logora stadiona NK "Iskra", u skladu sa svojim mogućnostima preduzeo mjere u cilju poboljšanja humanosti uslova zatočenja zatočenih lica hrvatske nacionalnosti.

832. U odnosu na Kukavica Musajba kao komandira straže logora stadiona NK „Iskra", Tužilaštvo BiH nije izvelo niti jedan dokaz na osnovu kojeg bi vijeće moglo zaključiti da je Kukavica Musajba bio odgovoran, po funkciji koju je obavljao, za uvjete u logoru stadiona NK „Iskra". Kukavica Musajb jeste učestvovao u pojednim radovima koji su se izvodili radi poboljšanja uslova u ovom logoru, međutim bilo da su ti radovi izvođeni po naredbi upravnika ili samoinicijativno, on nije bio lice koji je imao mogućnosti da mijenja uslove u ovom logoru. Samoinicijativne radnje Kukavica Musajba, primjera radi, krađa građe sa pojedinih kuća i izgradnja mini-centrale za proizvodnju struje,[1033] mogle bi se okarakterisati kao humani gesti ovog lica usmjereni na poboljšanje uslova u kojima su boravili zatočenici

[1030] Jadranka Nikolić (23.04.2008).
[1031] Jadranka Nikolić (23.04.2008).
[1032] Handžić Enes (15.06.2011).
[1033] Ištuk Željko (23.04.2008); Frano Veić (13.02.2008); Ivan Kapetanović (19.3.2008).

u ovom logoru. Vijeće nije imalo u vidu samo naziv njegove funkcije, već i to kakve je ovlasti imao prema izvedenim dokazima. Tužilaštvo je vijeću ponudilo malo dokaza koji bi ukazali na to da je imao ovlasti da u značajnijoj mjeri promijeni uslove u logoru. Ono što vijeće nalazi bitnim jeste to, da kada je imao priliku dovesti do određenog poboljšanja, on je to i činio.

833. Vijeće podsjeća da je prvi svjedok tužilaštva, Gordan Raić u svom iskazu rekao da se Kukavica ponašao korektno.[1034] Zapravo je bio iznenađen kada je čuo da je Kukavica uhapšen s obzirom da je, po njegovim riječima, „bio dobar".[1035] Slično mišljenje o Kukavica Musajbu imali su i brojni drugi svjedoci koji su imali tek mali broj pritužbi na njega.

834. U odnosu na Dautović Senada, tužilaštvo nije izvelo niti jedan dokaz na osnovu kojeg bi vijeće utvrdilo postojanje plana i cilja Ratnog predsjedništva općine Bugojno da zatočena lica - muškarce hrvatske nacionalnosti drže u nehumanim uslovima.

835. Shodno tome, Tužilaštvo BiH, prema ocjeni vijeća, nije dokazalo da su Gasal Nisvet, Kukavica Musajb i Dautović Senad odgovorni za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav. 1 tačke c), u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH, detaljno opisano u ovoj tački Izmijenjene optužnice.

836. Neosporno je da je u logoru stadiona NK „Iskra" bilo zatočeno preko 300 lica, muškaraca hrvatske nacionalnosti (paragrafi 470).

837. Gasal Nisvet je na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskra" stupio 22.09.1993. godine, gotovo dva mjeseca nakon otpočinjanja funkcioniranja ovog logora (paragrafi 467).

838. Velika većina, ako ne i svi zatočenici, učestvovali su u borbenim dejstvima prije nego što su se predali. Velika većina njih su bili pripadnici HVO ili MUP HZBH, domobranskih jedinica, dok su neki od njih bili civili koji su uzeli oružje i na taj način učestvovali u sukobu. Neki od zatočenika uhapšeni su u vlastitim domovima, podvrgnuti obradi i zatim zatočeni.

[1034] Gordan Raić (13.2.2008).
[1035] Gordan Raić (13.2.2008).

839. U logoru su bila zatočena i dva maloljetnika, Ivan Kapetanović[1036] i svjedok A,[1037] međutim, iz izvedenih dokaza proizilazi da su pripadali domobranskim jedinicama HVO ili da su za vrijeme sukoba uzeli oružje odnosno da su se branili.[1038]

840. Armija Bosne i Hercegovine u inkriminisanom periodu bila je vojna sila formirana od strane legitimnih organa vlasti BiH.

841. Zatočena lica su saslušavana u cilju utvrđivanja njihovih uloga u sukobima HVO i ARBiH (paragrafi 667). Na okolnosti razgovora s ovim licima sačinjavani su zapisnici.[1039]

842. Organ bezbjednosti 307.m.b ARBiH, a od oko početka 11 mjeseca 1993. godine, služba bezbjednosti OG „Zapad“, su bili organi koji su odlučivali o pitanju zatočenja lica muškaraca hrvatske nacionalnosti, kao i njihovom puštanju pojedinih zatočenika. Nema dokaza da je Gasal Nisvet mogao odlučivati o zatvaranju ili otpuštanju zatočenika iz logora stadiona NK „Iskre“. Iako je Miroslav Zelić istakao da ga je Gasal Nisvet pitao da li želi da ga pusti,[1040] niti jedan drugi svjedok niti izvedeni materijalni dokaz ne govore da je Gasal Nisvet, kao upravnik ovog logora, imao ovlaštenje da to uradi sam.

843. Logor stadiona NK „Iskra“ bio je pod kontrolom 307. m.b. ARBiH, a od oko početka 11 mjeseca 1993. godine služba bezbjednosti OG „Zapad“. Sve naredbe i odobrenja o odvođenju zatočenika na informativne razgovore, o otpuštanju lica, kao i naredbe druge vrste, Gasal Nisvet je dobivao od organa bezbjednosti 307. m.b. ARBiH ili služba bezbjednosti OG „Zapad“.[1041] Dokaz odbrane Gasal Nisveta, odobrenje izdato od strane organa bezbjednosti 307. m.b. ARBiH, potpisano od strane Handžić Enesa, kojim se odobrava putovanje u Sarajevo Gasal Nisvetu, ide u prilog ovom zaključku vijeća.[1042]

844. Također, nesumnjivo je da je u nekoliko navrata postojala namjera da se zatočeni pripadnici HVO-a razmjene. U prilog tome govore iskazi Stipe Vučka koji ističe da se

---

[1036] Ivan Kapetanović (19.3.2008).
[1037] Svjedok A (05.11.2008).
[1038] Ivan Kapetanović (19.3.2008); svjedok A (05.11.2008).
[1039] Ivica Džikić (17.12.2008); Brnas Vlatko (01.10.2008); Dražen Vučak (09.07.2008); Berislav Đalto (25.06.2008).
[1040] Miroslav Zelić (20.02.2008).
[1041] *Vidi npr.* O-12/01 (Organ bezbjednosti, komande 307. m.b ARBiH broj: 307-13-1082/93 od 21.10.1993); T-609 (Organ bezbjednosti, komande 307. m.b ARBiH broj: 307-13-1006/93 1od 08.10.1993.); O-6/01 (Služba bezbjednosti OG „Zapad“ broj: 307-12-1231/93 od 13.11.1993).
[1042] O-23/I- (Odobrenje komande 307. motorizovane brigade, organa bezbjednosti, broj: 307-13-1090/93 od 21.10.1993.)

pričalo da će razmjena biti u 10-om mjesecu 1993. godine,[1043] kao i Miroslava Zelića koji je također imao saznanja da je u 10-om mjesecu 1993. godine trebalo doći do razmjene.[1044] Također i svjedok B ističe da mu je dok je obavljao radove na Duratbegović Docu, jedan pripadnik ARBiH, dana 28.12.1993. godine, rekao da je postignut dogovor o razmjeni zatočenika, zbog čega su zatočenici sa tog lokaliteta u svrhu razmjene i vraćeni u logor.[1045] Ljubos Janjko ističe da je cijelo vrijeme kružila priča da će biti organizovana razmjena,[1046] dok Berislav Jezidžić ističe da je jedne prilike sa lokaliteta Hrasnice vraćen u logor stadiona NK „Iskra“ upravo zato što je navodno trebala biti razmjena zatočenika.[1047]

845. Jasno je da optuženi nisu imali ovlasti za pregovaranje o razmjeni. Razgovori o ovim i ostalim zatvorenicima na ovom području vodili su se na visokom nivou. Ovo pitanje je konačno razriješeno Vašingtonskim sporazumom koji su spominjali neki od svjedoka u kontekstu poboljšanja uslova u logoru. Osim toga, iako je postojao pokušaj da se zatočenici sprovedu u Zenicu polovinom augusta (zaustavljeni konvoj) (vidi paragraf 255-259), nema dokaza da je bilo koji od optuženih na bilo koji način pokušao to spriječiti. Radi pojašnjenja, ako se utvrdi nečija odgovornost za spriječavanje zakonite razmjene, u tom slučaju to lice snosi krivičnu odgovornost za „nezakonito zatvaranje“.

846. Vijeće podsjeća da za period trajanja oružanog sukoba i neposredno nakon sukoba ne postoji blanketna norma koja zabranjuje zatvaranje. Vijeću su predočeni dokazi da su nesposredno nakon sukoba obavljene provjere kako bi se osiguralo da civili budu pušteni na slobodu. Zatvorena su samo ona lica koja su učestvovala u sukobu s obzirom da su predstavljali prijetnju po sigurnost stanovništva u gradu.

847. Uvjeti zatočeništva moraju biti humani i zatvorenici se ne mogu držati u zatočeništvu u neopravdano dugom periodu. U ovom predmetu, vijeće je utvrdilo da, barem što se tiče ovih optuženih, dužina trajanja zatočeništva nije bila pod njihovom kontrolom. Osim toga, s obzirom na postajanje sukoba na ovom lokalitetu u inkriminisanom periodu, resursi su bili ograničeni i kao rezultat toga životni uvjeti su bili znatno otežani.

[1043] Stipo Vučak (09.07.2008).
[1044] Miroslav Zelić (20.02.2008).
[1045] Svjedok B (26.11.2008).
[1046] Ljubos Janjko (04.02.2009).
[1047] Berislav Jezidžić (21.01.2009).

848. U odnosu na Kukavica Musajba, koji je obavljao dužnost komandira straže logora stadiona NK „Iskra“, Tužilaštvo BiH nije izvelo niti jedan dokaz na osnovu kojeg bi vijeće moglo zaključiti da je njegova dužnost, po funkciji koju je obavljao, bila da utvrdi status zarobljenih lica.

849. U odnosu na Dautović Senada, tužilaštvo nije izvelo niti jedan dokaz na osnovu kojeg bi vijeće utvrdilo njegovu obavezu da utvrdi status zatočenih lica. U ovom pravcu nisu izvedeni dokazi da je Dautović Senad učestvovao u UZP čiji plan i cilj je bio da se ova lica nezakonito zatvore.

B. TAČKE 7A), 7B), 7C), 8A), 8B), 8C), 9, 10, 11A), 11B), 11C), 12, 14A) I 14B) IZREKE PRESUDE

850. Vijeće je optuženog Dautović Senada oslobodilo za krivično pravne radnje navedene u tačkama 7a), 7b), 7c), 8a), 8b), 8c), 9, 10, 11a), 11b), 11c), 12, 14a) i 14b) izreke presude odnosno 1a), 1b), 1c), 2a), 2b), 2c), 3, 4, 5a), 5b), 5d), 6, 9g) i 9i) Izmijenjene optužnice.

851. Nakon što je vijeće pažljivo analiziralo dokaze Tužilaštva, odbrane i Suda, zaključilo je da se iz provedenih dokaza ne može van svake sumnje zaključiti da je optuženi Dautović Senad počinio krivična djela u gorenavedenim tačkama izmijenjene optužnice.

852. Naime, tokom glavnog pretresa na okolnosti događaja u navedenim tačkama Izmijenjene optužnice stranke i branioci su izveli veliki broj dokaza na osnovu kojih je, za neke tačke, vijeće zaključilo da su se desili. Za pojedine događaje navedene u Izmijenjenoj optužnici nije bilo dovoljno dokaza koji bi potvrdili van razumne sumnje da su se ti događaji uopšte desili, a za pojedine događaje nije bilo dovoljno dokaza koji bi potvrdili da su se desili na način opisan u Izmijenjenoj optužnici. Vijeće, međutim nije ovlašteno mijenjati činjenični opis djela za koje je optuženi oslobođen u smislu da se optuženi dovedu u nepovoljniji i teži položaj od onog u optužnici.

853. Vijeće nije utvrdilo da postoji dovoljno dokaza na osnovu kojih bi utvrdilo da je optuženi Dautović Senad bio odgovoran za krivična djela počinjena na lokacijama u navedenim tačkama Izmijenjene optužnice.

854. Naime, iako je vijeće utvrdilo da je optuženi Dautović Senad bio jedan od

komandanata Objedinjene komande, a ne komandant Objedinjene komande Armije RBiH, vijeće je stava da je optuženi Dautović Senad u kritično vrijeme bio nadređen samo pripadnicima SJB Bugojno. Naime, u tačkama 1a), 1b), 1c), 2a), 2b), 2c), 3, 4, 5a), 5b), 5d) i 6 Izmijenjene optužnice navedeni su pripadnici Armije BiH, pretpočinjeni pripadnici SJB Bugojno i Štaba odbrane Bugojno, kao i pripadnici vojne policije 307. motorizovane brigade. Vijeće nije utvrdilo da je Senad Dautović imao efektivnu kontrolu nad pripadnicima vojske. Tužilaštvo nije dokazalo da je u inkriminisanom periodu slijedom činjenice da je bio jedan od komandanata Objedinjene komande, imao efektivnu kontrolu nad pripadnicima Armije BiH, Štaba odbrane Bugojno i pripadnicima Vojne policije 307. motorizovane brigade.

855. Ono što je bitno naglasiti jeste da na lokacijama pobliže navedenim u tačkama 1a), 1b), 1c), 2a), 2b), 2c), 3, 4, 5a), 5b), 5d) i 6 vijeće nije utvrdilo prisustvo pripadnika SJB Bugojno nad kojima je Dautović Senad ostvarivao efektivnu kontrolu. Shodno tome, vijeće je oslobodilo Senada Dautovića optužbe za izvršenje krivičnih djela u opisanih u ovim tačkama optužnice.

856. Nadalje, u tačkama 1a), 1b), 1c), 2a), 2b), 2c), 3, 4, 5a), 5b), 5d), 6, 9g) i 9i) Izmijenjene optužnice optuženom Dautović Senadu se stavlja na teret da je inkriminisane radnje opisane u navedenim tačkama optužnice počinio svjesno i sa namjerom izvršenja zajedničkog cilja i plana udruženog zločinačkog poduhvata za koji je znao. Tužilaštvo BiH nije van razumne sumnje dokazalo da je Dautović Senad učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu detaljno opisanom u ovim tačkama, stoga ga je vijeće za radnje opisane u ovim tačkama optužnice oslobodilo od optužbe.

857. Kada je u pitanju tačka 9g) Izmijenjene optužnice, vijeće nalazi da radnjama opisanim u ovoj tački prema zatvorenicima nije nečovječno postupano. Vijeće je takođe zaključilo da u ovoj tački optužnice nije navedeno na koji način su licima koja su odvođena na radove nanošene patnje. Tužilaštvo takođe nije van razumne sumnje dokazalo da je Dautović Senad učestvovao u udruženom zločinačkog poduhvatunaredivši ili odobrivši da se zatočenici koriste za prinudne radove.

858. Naime, svjedoci Dragan Boškić,[1048] Dragan Nevjestić,[1049] Rade Marjanović,[1050] Džalto Berislav,[1051] Slaven Brajković,[1052] Kasalo Dragan[1053] i Ilija Dujmović[1054] u svom svjedočenju su navodili da su dovođeni na radove. Međutim, ovi svjedoci nisu naveli da se prema njima nečovječno postupalo.

859. Svjedok Rade Marjanović je naveo da je išao da „vadi leševe po šumama sa Asimom, on je bio neka vrsta zapovjednika". Dalje navodi da su ti radovi bili svakodnevni i da su u ekipi s njim bili Kasalo, Ivica Visković i drugi.[1055] Kada su u pitanju dole navedeni svjedoci, u svom svjedočenju nisu navodili da su bili maltretirani.

860. Svjedok Dragan Boškić navodi da su tokom zatočenja u Gimnaziji vođeni da tokom dana izvlače hranu iz magacina, čiste grad od smeća i da su nakon toga vraćani u fiskulturnu salu.[1056] Svjedok Džalto Berislav navodi da je „dobrovoljno" išao na rad, da su kupili leševe poginulih lica.[1057]

861. Svjedoci koji su svjedočili na okolnosti tačke 9g) izmijenjene optužnice nisu naveli da su prilikom odvođenja na radove iz Gimnazije bili maltretirani.

862. Svjedok Asim Balihodžić navodi da je Ratno predsjedništvo općine Bugojno dana 25.7.1993. godine formiralo komisiju za identifikaciju poginulih lica u sukobu, te da je on rješenje o formiranju ove komisije dobio od Dautović Senada, i da je on bio jedan od članova te ekipe.[1058] Dalje, svjedok Balihodžić navodi da je on predložio da kao članovi te ekipe budu angažovani i pripadnici hrvatske nacionalnosti, koji su u to vrijeme bili u zatvoru, jer su bili upoznati sa radom sa leševima.[1059] "Mi smo se bavili i sahranom"- navodi svjedok Balihodžić. Odobrenje za angažovanje zatočenih lica hrvatske nacionalnosti je dobio od svog pretpostavljenog Senada Dautovića.[1060] Svjedok navodi: "Međutim, ja vam sad kažem moja ideja je bila iz tog razloga ta što sam znao da ću

[1048] Dragan Boškić (20.3.2008).
[1049] Dragan Nevjestić (25.3.2009).
[1050] Rade Marjanović (11.3.2009).
[1051] Džalto Berislav (25.6.2008).
[1052] Slaven Brajković (3.9.2008).
[1053] Kasalo Dragan (12.11.2008).
[1054] Ilija Dujmović (4.2.2009).
[1055] Rade Marjanović (11.3.2009).
[1056] Dragan Boškić (20.3.2008).
[1057] Džalto Berislav (25.6.2008).
[1058] Asim Balihodžić (14.1.2009).
[1059] Asim Balihodžić (14.1.2009).
[1060] Asim Balihodžić (14.1.2009).

najviše od tih svojih drugova koji su trenutno sad u zatvoru na veliku saradnju da će mi pomoći oko rada sa leševima, jer su radili ranije u policiji.“[1061] Svjedok dalje navodi da mu je rečeno da mora da odgovara za bezbjednost ovih ljudi na terenu, te da je s njima uvijek išao jedan vojni policajac zbog njihove lične bezbjednosti, te bezbijednosti zatvorenika.[1062]

863. Odredba člana 5. stav 1. tačke e) Drugog dopunskog protokola propisuje:

> da će osobe u vezi sa oružanim sukobom, bilo da su internirane ili pritvorene, one će, ako budu natjerane da rade, uživati slične radne uvjete i osiguranje kakve ima lokalno civilno stanovništvo

864. Iz navedenog proizilazi da su na terenu zajedno sa Asimom Balihodžićem bili i zatočenici koji su se u tom trenutku nalazili u Gimnaziji, i da su zajedno radili na identifikaciji i ukopu leševa. Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da se prema zatočenicima postupalo nečovječno, te da su im nanošene teške tjelesne i duševne patnje.

865. Kada je u pitanju tačka 9i) izmijenjene optužnice, tužilaštvo van razumne sumnje nije dokazalo da je u Poljoprivrednoj zadruzi bila smještena specijalna jedinica SJB Bugojno. Takođe, tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da se inkriminisani događaj iz ove tačke desio na način opisan u Izmijenjenoj optužnici. Naime, na okolnosti ovog događaja je svjedočio svjedok Dragan Nevjestić,[1063] čije svjedočenje nije bilo potkrijepljeno drugim dokazima i nije bilo u vezi sa drugim dokazima u spisu.

866. Član 3. ZKP BiH propisuje pretpostavku nevinosti i *in dubio pro reo.* U skladu s tim, Sud je dužan da donese oslobađajuću presudu kada sumnja i dalje postoji. Optuženi će biti oslobođen ne samo kada je dokazana nevinost optuženog, već i kada krivica optuženog nije dokazana van razumne sumnje. To znači da, kada i dalje postoji bilo kakva sumnja u relevantne činjenice, pretpostavka nevinosti preovladava, te se mora odraziti u korist optuženog. Sud mora utvrditi činjenice sa izvjesnošću i ne smije postojati razumna sumnja u njihovo postojanje.

867. Tužilaštvo snosi teret dokazivanja krivice optuženog, te je krivicu dužno dokazati van razumne sumnje. Vijeće standard „van razumne sumnje“ tumači kao visoki stepen vjerovatnoće, on ne znači izvjesnost ni dokazanost van svake sjenke sumnje.[1064] Ponovo,

---

[1061] Asim Balihodžić (14.1.2009).
[1062] Asim Balihodžić (14.1.2009).
[1063] Dragan Nevjestić (25.3.2009)
[1064] Predmet Halilović, Prvostepena presuda, fusnota 24.

u skladu sa principom *in dubio pro reo* svaka eventualna nejasnoća ili sumnja mora biti razriješena u korist optuženog.

C. TAČKA 13 IZREKE PRESUDE

868. Prema ocjeni ovog vijeća Tužilaštvo BiH nije van svake razumne sumnje dokazalo krivicu Dautović Senada za radnje pobliže opisane u tački 13. izreke presude odnosno tački 7. Izmijenjene optužnice.[1065]

869. Utvrđeno je da je Miro Kolovrat bio zatočen u prostorijama Gimnazije,[1066] te da je jedan dio pripadnika SJB Bugojno bio smješten u objektu Gimnazije (paragrafi 398-406). Iz toga vijeće zaključuje da su pripadnici SJB Bugojno obezbjeđivali zatočena lica u ovim prostorijama.

870. Nejasno je iz činjeničnog opisa optužnice da li tužilaštvo ovom tačkom tereti Dautovića za nezakonito zatvaranje oštećenog lica.

871. Međutim, i ako to jeste slučaj, iz izvedenih dokaza Tužilaštva, vijeće nije bilo u mogućnosti utvrditi da li je postojao osnov za zatvaranje Mire Kolovrata, status ovog lica, činjenicu koliko je dugo Miro Kolovrat bio zatočen u prostorijama Gimnazije, kao ni okolnosti njegove pogibije, što je sve neophodno za utvrđivanje pitanja krivice Dautović Senada po ovoj tački optužnice.

872. Nisu izvedeni dokazi iz kojih bi vijeće utvrdilo okolnosti stradavanja Mire Kolovrata, to jeste utvrdila činjenica, da je njegovo izvođenje iz prostorija Gimnazije uzročno posljedično povezano sa stradavanjem ovog lica.

873. Postoje kontradiktorni dokazi u ovom pravcu. Gordan Raić[1067] tek po prezentiranju njegovog iskaza iz istrage[1068] potvrđuje činjenične navode iz optužnice.

874. Iz dokaza T-623 (Informacija u cilju provjere, SJB Bugojno od 20.08.1993. godine) proizilazi da je Miro Kolovrat strijeljan kada je izveden iz prostorija Gimnazije, a na ovom dokazu je i rukom dopisano da je ubijen od strane pripadnika HVO nakon što je izveden na

[1065] Izmijenjena optužnica Tužilaštva od 29.06.2011.
[1066] Željko Lozić (06.05.2009).
[1067] Gordan Raić (13.02.2008).
[1068] T-105 (Zapisnik o saslušanju Damira Kolovrata broj KT-RZ- 162/05 od 25.10.2007).

pregovore.[1069] Iz dokaza O-13/4 (Spisak pregledanih leševa i njihova identifikacija) proizilazi da je ubijen snajperskim metkom od strane pripadnika HVO koji su bili smješteni u Ljubljanskoj banci.[1070]

875. Sin ubijenog Mire Kolovrata, Damir Kolovrat[1071] iznosi potupno drugačija saznanja o ovom događaju. Naime, i on je prvobitno imao informacije da je njegov otac ubijen ispred Ljubljanske banke, međutim poslije je došao do saznanja da je njegov otac pronađen ubijen u nekom stanu.[1072]

876. Iskaz Gordana Raića vijeće u ovom dijelu nije moglo prihvatiti kao dokaz iz kojeg bi van svake razumne sumnje utvrdilo činjenične navode iz optužnice. Gordan Raić prvobitno nije iznio nikakva saznanja o ovom događaju, već je tek naknadno neuvjerljivo potvrdio navode iz svog iskaza iz istrage. Nema dokaza koji podupiru njegove navode, a ono što je dodatno utjecalo na ovakvu odluku vijeća jeste i činjenica da sin stradalog, Damir Kolovrat, koji je zasigurno najzainteresiraniji za otkrivanje okolnosti stradavanja svog oca, ima potpuno drugačija saznanja o njegovoj sudbini.

877. S obzirom na navedeno, vijeće je odlučilo osloboditi od odgovornosti Dautović Senada, za počinjenje krivičnog djela iz ove tačke optužnice.

D. TAČKA 15 A) IZREKE PRESUDE

878. Ovom tačkom optužnice Kukavica Musajbu se stavlja na teret da je u periodu od osnivanja logora stadiona NK „Iskra“ u 8. mjesecu do otprilike kraja prve polovine 9. mjeseca 1993. godine, i od 21.09.1993. godine do prve polovine 3. mjeseca 1994. godine, kao komandir obezbjeđenja ovog logora, vrlo često bio prisutan prilikom odabira zatočenika za rad, a ponekad i sam određivao koji će zatočenici ići na rad, iako je znao i bio svjestan da se radi o nedozvoljenim radnjama prema zatočenicima i da prilikom obavljanja ovakvih radova može doći do pogibije ili ranjavanja zatočenika, pa su tako zatočenici odvođeni na prinudne radove po Bugojnu gdje su čistili ulice i obavljali razne druge fizičke poslove ili su odvođeni na prve crte bojišnice koje je Armija RBiH držala

[1069] T-623 (Informacija u cilju provjere, SJB Bugojno broj 19-2/01-1-278/93 od 20.08.1993, u prilogu koje je spisak stradalih lica)
[1070] O-13/4 (Spisak pregledanih leševa i njihova identifikacija, Komisije za identifikaciju poginulih lica u sukobu ARBiH i HVO).
[1071] Damir Kolovrat (04.03.2009).

prema vojsci Republike Srpske i HVO gdje su zatočenici kopali rovove, tranšeje i zemunice, a vrlo često bila vatrena dejstva čime su bili korišteni kao „živi štit“.

879. Navedenim radnjama, prema optužnom aktu, Kukavica Musajb je navodno izvršio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i f) KZ BiH, u vezi sa članom 29. KZ BiH (saizvršilaštvo).

880. Nije sporno da je Kukavica Musajb obavljao dužnost komandira obezbjeđenja logora stadiona NK “Iskre” u inkriminisanom periodu (paragraf 475).

881. Također, iz izvedenih dokaza nesumnjivo proizilazi da su zatočenici iz logora stadiona NK “Iskre” u inkriminisanom periodu odvođeni na obavljanje radova pobliže opisanih u tački 15a) izreke presude, te da su pojedina lica tom prilikom poginula ili ozlijeđena. Mnogi svjedoci su svoj iskaz dali na ove okolnosti.[1073]

882. Vijeće je utvrdilo da iz vjerodostojnih iskaza svjedoka proizilazi da je Kukavica Musajb prisustvovao odvođenju zatočenika na prinudne radove kada su vojnici dolazili da odvode ta lica na prinudne radove. Dešavalo se ponekad da su vojnici direktno birali zatočenike, dok su to nekada radili stražari, a povremeno i Kukavica koji je čitao sa spiska imena ili odabirao zatočenike koji su odovođeni na prinudne radove. Ove činjenice nesumnjivo potvrđuju pojedini svjedoci.[1074]

883. Kukavici Musajbu se stavlja na teret da je predmetno krivično djelo počinio u svojstvu saizvršioca. Vijeće je u ovom dijelu analiziralo i mogućnost primjene odredbe člana 31. KZ BiH, s obzirom da vijeće nije vezano za pravnu kvalifikaciju tužilaštva.

884. Odredbom člana 29. KZ BiH (saizvršilaštvo), propisano je:

> „Ako više osoba, učestvovanjem u učinjenju krivičnog djela ili preduzimajući što drugo čime se na odlučujući način doprinosi učinjenju krivičnog djela, zajednički učine krivično djelo, svaka od njih kaznit će se kaznom propisanom za to krivično djelo.”

885. Odredbom 31. KZ BiH (pomaganje) propisano je:

[1072] Damir Kolovrat (04.03.2009).
[1073] Ilija Udovičić (03.09.2008); Gordan Raić (13.02.2008); Berislav Jezidžić (21.1.2009); Viktor Maros (17.12.2008.); Slaven Brajković (03.09.2008); Miroslav Zelić (20.02.2008); Dragan Boškić (20.3.2008.).
[1074] Ljuban Živko (17.12.2008); Dragan Boškić (20.3.2008); Stjepan Radoš (27.8.2008); Ivica Topić (05.03.2008); Damir Kolovrat (04.03.2009); Ištuk Željko (23.04.2008).

> (1) Ko drugom s umišljajem pomogne u učinjenju krivičnog djela, kaznit će se kao da ga je sam učinio, a može se i blaže kazniti.
>
> (2) Kao pomaganje u učinjenju krivičnog djela smatra se osobito: davanje savjeta ili uputa kako da se učini krivično djelo, stavljanje na raspolaganje učinitelju sredstava za učinjenje krivičnog djela, uklanjanje prepreka za učinjenje krivičnog djela te unaprijed obećano prikrivanje krivičnog djela, učinitelja, sredstava kojima je krivično djelo učinjeno, tragova krivičnog djela ili predmeta pribavljenih krivičnim djelom.

886. Vijeće će se posebno bazirati na pitanje "odlučujućeg doprinosa" kao uslova za primjenu odredbe člana 29. KZ BiH, te pitanje postojanja „značajnog doprinosa" kao uslova za primjenu odredbe člana 31. KZ BiH.

887. Vijeće nalazi bitnim ukazati na funkciju koju je Kukavica Musajb obavljao u inkriminisanom periodu, odnosno činjenicu da je Kukavica Musajb vršio dužnost komandira obezbjeđenja straže ovog logora, te da je bio direktno podređeni upravniku logora stadiona NK „Iskra" (u prvom periodu Mehmedu Sadikoviću, a zatim od 22.09.1993. godine Gasal Nisvetu (paragraf 475)).

888. Handžić Enes je opisao na koji su to način zatočenici iz logora stadiona NK „Iskra" bili angažovani za obavljanje radove. Handžić je slao naredbe za obavljanje radova upravi logora, koja je određivala zatočenike, koji su potom odvođeni na lokalitete gdje su izvođeni radovi.[1075]

889. Za postojanje saizvršilaštva potrebno je da svaki od izvršilaca u ostvarenju datog djela ima takvu ulogu koja je od bitnog značaja u procesu izvršenja djela odnosno ostvarenju zajedničkog plana. Iz takvog značaja njegove uloge, proizilazi i njegova funkcionalna vlast nad djelom kao cjelinom, jer ako bi neko od saizvršilaca propustio da izvrši svoj dio zadatka, djelo ne bi moglo biti realizovano onako kako je planirano.

890. S druge strane, da bi određene radnje predstavljale pomagačke radnje, one moraju doprinositi ostvarenju krivičnog djela, imati određeni značaj u njegovu izvršenju, moraju potpomagati, unapređivati njegovo izvršenje.

891. Kukavica Musajb u smislu funkcije koju je u inkriminisanom periodu obavljao i radnji koje je preduzeo, nesumnjivo nije bio osoba bez koje se predmetno krivično djelo ne bi moglo učiniti.

[1075] Enes Handžić (01.06.2011).

892. Ivan Keškić,[1076] Viktor Maros,[1077] Vlatko Brnas,[1078] Miroslav Marjanović,[1079] Ivan Kapetanović[1080] i mnogi drugi, saglasno ističu da su prozivanje i odabir zatočenika za odvođenje na radove redovno vršila i druga lica pored Kukavica Musajba.

893. Vijeće je cijeneći smisao navedenih zakonskih odredbi (člana 29. i 31. KZ BiH), utvrdilo da radnje Kukavica Musajba koje su se odnosile na prozivanje zatočenika koji će ići na radove, nisu niti odlučujuće u smislu odredbe člana 29. KZ BiH, niti imaju potreban značaj u smislu odredbe člana 31. KZ BiH, da bi od njih ovisilo izvršenje ovog krivičnog djela. Predmetno krivično djelo bi nesumnjivo bilo izvršeno i da Kukavica Musajb nije učestvovao u odabiru zatočenika za ove radove.

E. TAČKA 15 B) IZREKE PRESUDE

894. Ovom tačkom optužnice Kukavica Musajbu se stavlja na teret da je u periodu od osnivanja logora stadiona NK „Iskra“ u 8. mjesecu do otprilike kraja prve polovine 9. mjeseca 1993. godine, i od 21.09.1993. godine do prve polovine 3. mjeseca 1994. godine, kao komandir obezbjeđenja ovog logora, počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c), u vezi članom 180. stav 1. i 2. KZ BiH, u vezi sa članom 29. KZ BiH, a u pogledu mučenja u BH banci, Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c), u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 31. KZ BiH, na način detaljno opisan u tački 15 b) izreke ove presude odnosno tački 10 c) izmijenjene optužnice.

895. Nakon što je izvršilo uvid u sve izvedene dokaze vijeće je zaključilo da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje krivicu Kukavica Musajba za predmetno krivično djelo.

896. Iz izvedenih dokaza nesumnjivo proizilazi da je u logoru stadiona NK “Iskra” premlaćen veliki broj zatočenika, i to kako u periodu od početka osnivanja ovog logora, u 8. mjesecu 1993. godine, pa do otprilike kraja prve polovine 9. mjeseca,[1081] tako i u

[1076] Ivan Keškić (14.05.2008).
[1077] Viktor Maros (17.12.2008).
[1078] Vlatko Brnas (01.10.2008).
[1079] Miroslav Marjanović (09.07.2008).
[1080] Ivan Kapetanović (19.3.2008).
[1081] *Vidi npr.* Dragan Kasalo (12.11.2008.); Stjepan Radoš (27.8.2008) i dr.

periodu od 22.09.1993. godine do prve polovine 3. mjeseca 1994. godine (paragrafi 522-571).

897. Vijeće je već ranije obrazložilo organizacionu strukturu ovog logora, te dalo detaljno obrazloženje u pogledu pitanja kakav je bio odnos upravnika logora prema licima koja su obavljala određene dužnosti u ovom logoru (paragrafi 589-606).

898. Gasal Nisvet je neposredno od vođa smjena straže dobijao informacije o dešavanjima od prethodnog dana, te izvještaje o brojčanom stanju zatočenika (paragraf 514).

899. Vijeće je već ranije utvrdilo da je Gasal Nisvet nesumnjivo znao za premlaćivanja zatočenika u krugu logora stadiona NK "Iskre", te da u tom pravcu nije preduzeo nužne i razumne mjere nužne da spriječi zlostavljanje zatočenika u ovom logoru (paragrafi 607-646).

900. Nema dokaza da je Kukavica Musajb lično učestvovao u premlaćivanjima. Nema dokaza da je izvodio pojedine zatočenike iz prostorija u kojima su bili smješteni, na tribine stadiona ili na travnati dio stadiona, te da su ta lica nakon toga bila premlaćena.

901. Gasal Nisvet ističe da ga je Kukavica Musajb informisao o premlaćivanju Kazimira Kaića, opisujući to riječima:

> …. Kukavica Musajb je bio, on je stalno bio dole na stadionu. Čitavo vrijeme je dole provodio na to, to svoje radno vrijeme. I saznali smo, on je ustvari saznao da se desila ta tuča. I onda je tragom toga, i on je meni rekao, da on ima saznanje da se to desilo u toj smjeni, u toj MUP-ovoj smjeni. Problema sa tom smjenom je bilo. Ja se sjećam da je, i Kukavica je najviše na njih i on govorio, ono što mi kažemo našim rječnikom kukao. Čak je najavljivao da i on ne želi dole više da radi…[1082]

902. Gasal Nisvet tvrdi da ga je Kukavica Musajb obavijestio o premlaćivanju Kazimira Kaića u ovom logoru, te da je nakon toga smijenjena kompletna smjena.[1083] Vijeće zaključuje da je Gasal Nisvet bio iskren kada je govorio o postupanju Kukavica Musajba s obzirom na to da je njegovo svjedočenje bilo saglasno u ovom dijelu sa iskazima drugih svjedoka.

[1082] Gasal Nisvet (17.02.2010).
[1083] Gasal Nisvet (17.02.2010).

903. Naime, imajući u vidu činjenicu da Kukavica Musajb nije imao lični interes da upravnik logora ne sazna za premlaćivanja u logoru, da ne postoje dokazi da je nekog drugoga htio zaštititi neprijavljivanjem premlaćivanja upravniku ili da je on okrutno postupao, te u konačnici, da iz izvedenih dokaza proizilazi da je barem u jednom navratu izvjestio Gasal Nisveta o premlaćivanju zatočenika, vijeće nema razloga da sumnja u činjenicu da to nije radio uvijek kada je imao saznanja o premlaćivanju lica, pa i u periodu kada je dužnost upravnika obavljao Mehmed Sadiković. U ovom pravcu, ni tužilaštvo nije izvelo dokaze iz kojih bi vijeće moglo utvrditi da on nije izvršavao svoju dužnost da takvo postupanje prijavi nadređenom.

904. Također, Tužilaštvo nije izvelo ni dokaze iz kojih bi vijeće moglo nesumnjivo utvrditi da je Kukavica Musajb bio svjestan ili znao za činjenicu da će uslijed njegovog prozivanja pojedini zatočenici biti mučeni u BH banci.

905. Nesumnjivo je da je u inkriminisanom periodu veliki broj zatočenika bio odvođen na informativne razgovore u BH banku.[1084]

906. Nakon odvođenja zatočenika u BH banku radi obavljanja informativnih razgovora određeni broj zatočenika je pušten kući,[1085] dok su pojedini zatočenici ponovno vraćeni u logor bez ikakvih povreda.[1086]

907. Vijeće je već ranije citiralo odredbe člana 29. KZ BiH (saizvršilaštvo) i 31. KZ BiH (pomaganje) (paragrafi 884 i 885), te je evidentno da tužilaštvo nije van svake razumne sumnje dokazalo učešće Kukavica Musajba u počinjenju djela koje mu se stavljaju na teret.

908. Ni jedan izvedeni dokaz ne ukazuje na činjenicu da je Kukavica Musajb znao da će zatočenici uslijed odvođenja u BH banku biti mučeni.

909. Također, tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje ni činjenicu da je Kukavica Musajb imao saznanja da su pojedini zatočenici mučeni u prostorijama BH banke, zbog koje bi činjenice bio dužan da takvo postupanje prema ovim licima prijavi nadređenom.

[1084] T-152 (Dnevni izvještaj OG Zapad Vojne policije od 17.11.1993); T-162- (Dnevni izvještaj OG Zapad Vojne policije od 08.01.1994); T-166 (Dnevni izvještaj OG Zapad Vojne policije od 16.01.1994); T-182- (Komanda 307 brigade organ bezbjednosti od 03.09.1993).
[1085] Edin Ćorhusić (02.06.2010); Gasal Nisvet (03.03.2010); Besim Cetin (03.02.2010).
[1086] Kaić Kazimir (08.04.2009); Ilija Udovičić (03.09.2008); Suvad Delić (13.01.2010); Lejla Mlaćo Gurbeta (23.6.2010).

Čak štaviše, iz iskaza Vlatka Brnasa,[1087] Josipa Kalajice,[1088] Ivice Klarića[1089] i Ivana Faletara,[1090] proizilazi da su pojedini zatočenici u prostorijama BH banke zadržavani duži vremenski period, usljed čega njihove povrede nisu ni bile vidljive po povratku u logor stadiona NK „Iskra“ (s obzirom na to da su im rane zacijelile do njihovog povratka u logor).

910. Slijedom svega navedenog, vijeće je u nedostatku dokaza odlučilo osloboditi Kukavica Musajba od optužbe za izvršenje ovog krivičnog djela.

F. PRECIZIRANJE I ISPUŠTANJE ČINJENICA U OSUĐUJUĆIM DIJELOVIMA

911. Vijeće je u tački 5a) izreke presude odnosno 10b) Izmijenjene optužnice preciziralo ili ispustilo dijelove optužnog akta koji se odnose na Gasal Nisveta, te istu prilagodilo dokazima izvedenim u toku glavnog pretresa.

912. Pored dijela koji se odnosi na oslobađanje Musajba Kukavice i Senada Dautovića, o čemu će kasnije biti riječi, vijeće je iz optužnog akta ispustilo dio koji se odnosi na radove koje su zatočenici izvodili u Bugojnu, a koji se odnose na čišćenje ulica, sječu drva za potrebe pripadnika ARBiH i obavljanje drugih fizičkih poslova.

913. Naime, vijeće u ovom dijelu, zaključuje da ovi radovi nisu predstavljali nezakonite radove u smislu odredbe člana 5. stav 1. tačke e) drugog dopunskog protokola Ženevskih konvencija, s obzirom da nema dokaza da se prema zatočenicima nečovječno postupalo prilikom obavljanja ovih radova. Slijedom navedenog, vijeće je odlučilo ispustiti ovaj dio optužnog akta Tužilaštva.

914. Vijeće je ispustilo i dio iz optužnog akta koji se odnosi na znanje i svijest Gasal Nisveta da prilikom obavljanja radova na prvim linijama bojišnice može doći do pogibije zatočenika. Vijeće je zaključilo da je nesumnjivo dokazano da je Gasal Nisvet znao i bio svjestan da uslijed odvođenja zatočenika na ove radove može doći do njihovog ranjavanja, pa stoga vijeće cijeni da je utvrđivanje činjenice da su zatočenici mogli i poginuti na ovim radovima suvišnim, odnosno nepotrebnim.

[1087] Vlatko Brnas (01.10.2008).
[1088] Josip Kalajica (15.10.2008).
[1089] Ivica Klarić (27.02.2008).
[1090] Ivan Faletar (03.03.2010).

915. Osim navedenog vijeće je ispustilo i dio iz optužnog akta u kojem se taksativno nabrajaju mjesta gdje su zatočenici obavljali radove. U ovom dijelu, vijeće cijeni da je mjesto izvršenja ovog krivičnog djela jasno određeno i samim navođenjem formulacije: …odvođeni na prve crte bojišnice koje je Armija RBiH držala prema Vojsci Republike Srpske i HVO prema Donjem Vakufu, Gornjem Vakufu/Uskoplju, Kupresu i drugim mjestima...“, pa je stoga ispustilo ovaj dio optužnog akta.

916. Konačno, odlučujući po optužnom aktu u ovom dijelu, vijeću nisu predočeni pouzdani dokazi da su zatočena lica hrvatske nacionalnosti korištena kao “živi štit”. Nema dokaza koji potkrijepljuju ovaj navod tužilaštva.

917. Pojedini svjedoci ističu da su korišteni kao “živi štiti”[1091] međutim, opisujući detalje tih dešavanja, ne navode činjenice da su izvođeni na prve linije sa namjerom da se njihovim tijelima štite linije ARBiH. Zatočenici su na ovim mjestima korišteni za izvođenje prinudnih radova (paragrafi 483-497), ali vijeću nisu predočeni konkretni dokazi na osnovu kojih bi moglo utvrditi da je neko od zatočenika korišten kao „živi štit“. Dokazi su prvenstveno ukazivali na to da su zatočenici kopali rovove na prvim linijama ili u blizini prvih linija.

918. Vijeće je u tački 5b) izreke presude odnosno 10c) Izmijenjene optužnice preciziralo ili ispustilo dijelove optužnog akta koji se odnose na Gasal Nisveta, te istu prilagodilo dokazima izvedenim u toku glavnog pretresa.

919. Prije svega, vijeće je izvršilo intervenciju u činjeničnom opisu iz optuženog akta u dijelu koji se odnosi na lica koja su u ovom logoru vršila zlostavljanje,[1092] pa je tako u dijelu gdje se navodi: “…drugih pripadnika Armije BiH…” zamijenilo riječima: “…drugih nepoznatih lica…” s obzirom da ova formulacija obuhvata širi krug lica.

920. Vijeće je u ovom dijelu ispustilo i dio optužnog akta u kojem se navodi: “…ali nisu ništa učinili da to mučenje spriječe što su mogli učiniti stavljanjem pod kontrolu ključeva od prostorija u kojima su zatočenici bili zatvoreni…”. Vijeće iz izvedenih dokaza nije utvrdilo da bi se premlaćivanja zatočenika spriječila da su optuženi stavili ključeve: „pod kontrolu“. Štaviše, posljednju noć je Delić Suvad radi spriječavanja bilo kakvih incidenata i uzeo ključeve prostorija gdje su bili smješteni zatočenici, međutim i pored toga došlo je do premlaćivanja zatočenika Lovrić Fabijana (paragrafi 566-571). Vijeće je u izreci presude

[1091] Svjedok B (26.11.2008); Džapić Stipica (27.02.2008).
[1092] U izmijenjenoj optužnici se navodi: „mučenje“.

navelo na koji je to način Gasal Nisvet mogao spriječiti zlostavljanja u logoru odnosno da je to: "…mogao učiniti ili kažnjavanjem ili prijavljivanjem podređenih i drugih počinitelja….", pa je slijedom navedenog, vijeće odlučilo da ispusti ovaj dio optužnog akta.

921. Također, a o čemu je već bilo riječi, vijeće je radnje Gasal Nisveta, koje su u optužnom aktu označene kao: „mučenje", i koje se navode u više navrata, okarakterisalo kao radnje „zlostavljanja" s obzirom da iz izvedenih dokaza nije utvrdilo da je predmetno krivično djelo izvršeno radnjama „mučenja". Nije bilo dokaza o tome da su premlaćivanja bila pokušaj iznuđivanja informacija, te stoga bitna obilježja ovog krivičnog djela nisu ispunjena.

922. Nadalje, vijeće iz iskaza ispitanih svjedoka i drugih izvedenih dokaza nije moglo utvrditi tačan period premlaćivanja Dragana Erkapića i Fabulić Miroslava. Više svjedoka saglasno ističe da su u periodu njihovog zatočenja u logoru stadiona NK "Iskra" premlaćena ova lica.[1093] Međutim, kako je to već naprijed navedeno, vijeće nije moglo sa sigurnošću utvrditi da li se premlaćivanje ovih lica desilo prije ili nakon 22.09.1993. godine kada je Gasal Nisvet stupio na dužnost upravnika ovog logora, stoga je odlučilo njihova imena ispustiti iz optužnog akta.

923. Također, vijeće nije prihvatilo navode optužbe o premlaćivanju zatočenika Željka Lozića u periodu od 22.09.1993. godine do 19.03.1994. godine.

924. Željko Lozić ističe da je zarobljen 20.07.1993. godine, te da je zatim odveden u Gimnaziju gdje je proveo oko 20 dana. Prilikom pokušaja daljeg sprovođenja ovog zatočenika iz Gimnazijena drugu lokaciju, Željko Lozić je naveo da je odveden u bolnicu gdje je proveo još oko 20 dana. Nakon toga je odveden na logor stadiona NK „Iskre", gdje ga je prilikom ulaska jedan stražar izdvojio, a potom i udario.[1094]

925. Vijeće ne sumnja u istinitost navoda ovog svjedoka iznesenih u pogledu činjenice njegovog premlaćivanja, međutim cijeneći vremenski slijed događaja evidentno je da se premlaćivanje ovog lica desilo u periodu koji je prethodio dolasku Gasala na dužnost upravnika logora stadiona NK „Iskre". Tim prije ako se ima u vidu činjenica da je Željko Lozić[1095] nakon dovođenja u logor odveden na radove na Prusac gdje je svjedočio

[1093] Ivica Gunjača (15.10.2008); Josip Kalajica (15.10.2008); Ivo Kujundžić (16.04.2008).
[1094] Željko Lozić (06.05.2009).
[1095] Željko Lozić (06.05.2009).

odvođenju zatočenika u BH banku, što je nesumnjivo bilo prije dolaska Gasal Nisveta na dužnost upravnika ovog logora (paragraf 475).

926. Tužilaštvo nije izvelo ni dokaze iz kojih bi vijeće van svake razumne sumnje moglo utvrditi da je Gasal Nisvet bio svjestan ili znao za mogućnost da će pojedini zatočenici odvedeni na informativne razgovore u BH banku biti mučeni.

927. Nesumnjivo je da je u inkriminisanom periodu veliki broj zatočenika bio odvođen na informativne razgovore u BH banku.[1096]

928. Nakon odvođenja zatočenika u BH banku radi obavljanja informativnih razgovora određeni broj zatočenika je pušten kući,[1097] dok su pojedini zatočenici ponovno vraćeni u logor bez ikakvih povreda.[1098]

929. Vijeće je već ranije citiralo odredbe člana 29. KZ BiH (saizvršilaštvo) i 31. KZ BiH (pomaganje) (paragrafi 884 i 885), te je evidentno da obje zakonske odredbe zahtijevaju da na strani učinioca postoji umišljaj da se učini odnosno da se pomogne u izvršenju krivičnog djela.

930. Ni jedan izvedeni dokaz ne ukazuje na činjenicu da je Gasal Nisvet znao da će zatočenici uslijed odvođenja u BH banku biti mučeni.

931. Tužilaštvo nije dokazalo ni činjenicu da je Gasal Nisvet imao saznanja da su pojedini zatočenici mučeni u prostorijama BH banke, zbog koje bi činjenice bio dužan da takvo postupanje prema ovim licima prijavi nadređenom. Štaviše, iz iskaza Vlatka Brnasa,[1099] Josipa Kalajice,[1100] Ivice Klarića[1101] i Ivana Faletara[1102] proizilazi da su pojedini zatočnici u prostorijama BH banke zadržavani duži vremenski period, usljed čega su njihove rane zacijelile pa stoga nisu ni bile vidljive po povratku u logor stadiona NK „Iskra“.

[1096] T-152 (Dnevni izvještaj OG Zapad Vojne policije od 17.11.1993); T-162- (Dnevni izvještaj OG Zapad Vojne policije od 08.01.1994); T-166 (Dnevni izvještaj OG Zapad Vojne policije od 16.01.1994); T-182- (Komanda 307 brigade, organ bezbjednosti od 03.09.1993).
[1097] Edin Ćorhusić (02.06.2010); Gasal Nisvet (03.03.2010); Besim Cetin (03.02.2010);
[1098] Kaić Kazimir (08.04.2009); Ilija Udovičić (03.09.2008); Suvad Delić (13.01.2010); Lejla Mlaćo Gurbeta (23.6.2010).
[1099] Vlatko Brnas (01.10.2008).
[1100] Josip Kalajica (15.10.2008).
[1101] Ivica Klarić (27.02.2008).
[1102] Ivan Faletar (03.03.2010).

932. Vijeće je u tački 5a) izreke presude odnosno 10b) Izmijenjene optužnice, pored preciziranja optužnog akta u osuđujućem dijelu, ispustilo i dijelove koji se odnose na učešće Dautović Senada u počinjenju krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) i f) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH.

933. Naime, prema ocjeni vijeća, Tužilaštvo u ovom dijelu nije dokazalo činjenicu učešća Dautović Senada u UZP usmjerenom na prisiljavanje zatočenika lica hrvatske nacionalnosti na prinudne radove i nečovječnog postupanja prema istim.

934. Vijeće iz izvedenih dokaza nije utvrdilo ni da je Senad Dautović od 13.11.1993. godine, kada je stupio na dužnost pomoćnika komandanta za bezbjednosti OG „Zapad“ (paragraf 234), naredio ili odobrio izvođenje prinudnih radova.

935. Vijeće jeste utvrdilo da su zatočenici u najmanje jednom navratu odvođeni na prinudne radove i nakon 13.11.1993. godine (paragraf 495), međutim nema dokaza da su ovi radovi izvođeni po naredbi ili odobrenju Dautović Senada, kako to stoji u optužnom aktu.

936. Vijeće je u tački 5b) izreke presude odnosno 10c) Izmijenjene optuženice pored preciziranja optužnog akta u osuđujućem dijelu, ispustilo i dijelove koji se odnose na učešće Dautović Senada u počinjenju krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH.

937. Vijeće iz izvednih dokaza nije utvrdilo činjenicu učešća Dautović Senada u UZP usmjerenom na mučenja zatočenika civila hrvatske nacionalanosti u logoru stadiona NK „Iskra“.

938. Vijeće je u cilju bolje razumljivosti izreke presude, odlučilo da inkriminacije koje se odnose na Dautović Senada opisane pod tačkama 10b) i 10c) izmijenjene optužnice spoji u jednu tačku (tačka 1. izreke presude).

939. Dautović Senad optužnim aktom tereti se da je svjesno i voljno učestovovao u udruženom zločinačkom poduhvatu Ratnog predsjedništva općine Bugojno, a čiji cilj je i plan, prema navodima iz optužbe, između ostalog bio i da se osobe hrvatske nacionalnosti, i to one koje su smatrane ekstremima, ubiju.

940. U tačkama 10b) i 10c) opisani su dijelovi dokazanih inkriminacija. S obzirom na logičku povezanost ovih navoda, a radi bolje razumljivosti presude, vijeće je odlučilo da spoji dijelove iz ovih tački optužnice.

941. Optužnicom Tužilaštva, opisane su okolnosti pod kojima su stradali Vlatko Kapetanović, Mario Zrno, Mladen Havranek, Miro Kolovrat, Željko Tabaković, Davor Jezidžić, Niko Džaja, Mihovil Strujić, Jadranko Gvozden, Frano Jezidžić, Stipica Zelić, Miroslav Dilber, Ante Markulj, Dragan Erkapić, Dragan Miličević, Ivo Miloš, Perica Kovačević, Zoro Galić, Zdravko Juričić, Niko Zlatunić, Nikica (Jozo) Miloš, Nikica (Dragutin) Miloš, Perica Crnjak i Branko Crnjak, dakle, ukupno 24 osobe hrvatske nacionalnosti.[1103]

942. Vijeće je utvrdilo da je postojao UZP da se pobiju navodni ekstremi. Između 23 i 26 lica hrvatske nacionalnosti (paragraf 267), prema izvedenim dokazima, činili su grupu navodnih ekstrema. Vijeće će se u ovom dijelu osvrnuti na pitanje da li su sva ova lica čija su imena navedena u optužnici, ili pak pojedina lica, ubijena u okviru UZP-a čiji cilj je i plan bio i da se osobe hrvatske nacionalnosti koje su smatrane ekstremima, ubiju.

a. <u>Ubistvo Vlatka Kapetanovića</u>

943. Prema optužnom aktu, Vlatko Kapetanović je u periodu od 25.07.1993. godine pa do otprilike početka 8 mjeseca 1993. godine, iz prostorija Marksističkog centra-klostera časnih sestara, od strane pripadnika vojne policije 307. m.b, među kojima je bio i Alija Osmić, ubačen u gepek vozila „Mercedes“, i odvezen u blizini mjesta Guvna, gdje je od strane pripadnika vojne policije lišen života.[1104]

944. Vijeće je već ranije utvrdilo da Dautović Senad nije odgovoran za ubistvo Vlatka Kapetanovića jer u to vrijeme nije imao stvarnu kontrolu nad pripadnicima vojske (paragraf 854).

945. Međutim, osim ovih inkriminacija, u okviru ove tačke optužnice, Dautović Senad se tereti da je učestvovao u širem udruženom zločinačkom poduhvatu Ratnog predsjedništva

[1103] Izmjenjena optužnica Tužilaštva BiH od 29.06.2011. godine.
[1104] Tačka 2b) Izmijenjene optužnice.

općine Bugojno, čiji cilj je i plan između ostalog bio i da se osobe hrvatske nacionalnosti muče i ubijaju.

946. Vijeće smatra da ne postoje dokazi iz kojih bi se moglo utvrditi da je Vlatko Kapetanović bio jedno od lica koja su u inkriminisanom perodu smatrana ekstremima od strane Ratnog predsjedništva općine Bugojno.

947. Istina je da je Vlatko Kapetanović ubijen u periodu nakon što je na sjednici Ratnog predsjedništva donesena odluka o likvidaciji navodnih ekstrema iz reda hrvatskog naroda. Međutim, nesumnjivo je da se spisak lica hrvatske nacionalnosti koja su smatrana „ekstremima“ sačinjen u kasnijem periodu (paragraf 261). Nema dokaza da je Vlatko Kapetanović smatran „ekstremnim licem“ od strane Ratnog predsjedništva općine Bugojno. Bitno je ukazati i na sistem postupanja prema licima koji su smatrani ekstremima (paragrafi 272-273), koji ni na koji način ne odgovara okolnostima pod kojim je stradao Vlatko Kapetanović.

b. Ubistvo Maria Zrne

948. Prema optužnom aktu, Mario Zrno ubijen je u periodu od 25.07.1993. godine do otprilike 8 mjeseca 1993. godine, kada je prostorija Marksističkog centra-klostera časnih sestara odveden na radove u naselje Vrbanja. Tu je podlegao od povreda premlaćivanja koje su vršili pripadnici ARBiH i civili bošnjačke nacionalnosti.[1105]

949. Vijeće je već ranije utvrdilo da Dautović Senad nije odgovoran za ubistvo Maria Zrne jer u to vrijeme nije imao stvarnu kontrolu nad pripadnicima vojske (paragrafi XXXX).

950. Prema optužnom aktu radi se o licu koje je ubijeno u okviru UZP-a čiji cilj je i plan bio i da se osobe hrvatske nacionalnosti, koriste za prinudne radove i prema njima nečovječno postupa. Tužilaštvo nije dokazalo da je Dautović Senad učestvovao u UZP čiji plan i cilj je bio da se Hrvati prisiljavaju na obavljanje radova i da se podvrgnu nečovječnom postupanju. S tim u vezi, nema dokaza da se Dautović Senad pridružio tom planu ili da snosi indvidualnu krivičnu odgovornost za ovo ubistvo.

[1105] Tačka 2c) Izmijenjene optužnice.

951. Nema dokaza da je Mario Zrno lice koje je u inkriminisanom perodu smatrano ekstremom od strane Ratnog predsjedništva općine Bugojno. Spisak lica koji su smatrani ekstremima napravljen je tek u kasnijem periodu (paragraf 261). Također, i okolnosti pod kojima je stradalo ovo lice ne odgovaraju sistemu po kojem se postupalo sa licima koja su po ocjeni Ratnog predsjedništva općine Bugojno smatrana ekstremima (paragafi 272-273).

c. Ubistvo Mladena Havraneka

952. Prema optužnom aktu, Mladen Havranek je u periodu od 24.07.1993. godine do otprilike polovine 8 mjeseca 1993. godine, podlegao od posljedica premlaćivanja koje su u salonu namještaja „Slavnija DI“ vršili pripadnici SJB Bugojno, ARBiH i Štaba odbrane Bugojno.[1106] Vijeće napominje da nisu izvedeni dokazi da su pripadnici SJB Bugojno zaista bili prisutni u ovim prostorijama (paragrafi 854). Stoga je Vijeće već ranije utvrdilo da Dautović Senad nije odgovoran za ubistvo Mladena Havraneka jer u to vrijeme nije imao stvarnu kontrolu nad tim ljudima.

953. Također, ni u ovom slučaju nema dokaza da je Mladen Havranek bio lice koje je od strane Ratnog predsjeništva općine Bugojno smtarano ekstremom. Nije utvrđeno postojanje povezanosti između smrti Mladena Havranka i spiska zatočenika koja su smatrani ekstremima, kao ni sličnost postupanja prema njemu i licima koja su smatrana ekstremima (paragrafi 272-273).

d. Ubistvo Mire Kolovrata

954. Vijeće je ranije navelo da iz izvedenih dokaza Tužilatva nije moglo utvrditi okolnosti pod kojima je stradao Miro Kolovrat (paragrafi 868-877). S tim u vezi, ne postoje ni dokazi o odgovornosti Dautović Senada za ubistvo ovog lica.

[1106] Tačka 5a) Izmijenjene optužnice.

e. Pogibija Željka Tabakovića i Davora Jezidžića

955. Željko Tabaković i Davor Jezidžić poginuli su na prinudnim radovima koji su se izvodili na lokalitetu Gornjeg Vakufa.[1107]

956. Međutim, a o čemu je već ranije bilo riječi, Tužilaštvo nije dokazalo da je Dautović Senad učestvovao u UZP čiji plan i cilj je bio da se Hrvati prisiljavaju na obavljanje radova i da se podvrgnu nečovječnom postupanju (paragafi 847-864). S tim u vezi, nije dokazana ni individualna krivična odgovornost Dautović Senada za stradanje ovih lica.

957. Evidentno je da se ne radi se o licima koja su ubijena u okviru UZP-a čiji cilj je i plan bio i da se osobe hrvatske nacionalnosti, i to one koje su smatrane ekstremima, ubiju, niti je Tužilaštvo izvelo dokaze u ovom pravcu.

f. Ubistva Niko Đaje, Mihovila Strujića, Jadranka Gvozden, Frane Jezidžića, Stipice Zelića, Miroslava Dilbera, Ante Markulja, Dragana Erkapića, Dragana Miličevića, Ive Miloša, Perice Kovačevića, Zore Galića, Zdravka Juričića, Nike Zlatunića, Nikice (Dragutina) Miloša, Nikice (Joze) Miloša zv. Kardelj, Crnjak Perice i Crnjak Branka.

958. O okolnostima stradanja ovih lica vijeće je već dalo obrazloženje (paragrafi 228-320), te je utvrdilo da je ubistvo ovih 18 lica izvršeno u okviru UZP-a, čiji cilj je i plan bio da se osobe hrvatske nacionalnosti, i to one koje su smatrane ekstremima, ubiju.

959. U toku provedenog postupka nisu izvedeni dokazi iz kojih bi vijeće sa sigurnošću utvrdilo da li konačan broj "najekstremnijih lica" bio 23 ili 26. Međutim, bez obzira na to nesumnjivo je utvrđeno da je spisak navodno "najekstremnijih lica" postojao (paragrafi 266-267). Vijeće je na osnovu provedenih dokaza utvrdio da je 18 lica hrvatske nacionalnosti, koja su prema kriterijima Ratnog predsjedništva smatrana ekstremima, ubijeno u okviru ovog UZP-a (paragrafi 228-320). Sudbina ostalih lica sa ovog spiska ostala je nepoznata ovom vijeću, s obzirom da nisu izvedeni dokazi u ovom pravcu. Dakle, vijeće se u ovom dijelu kretalo u okviru optužnog akta Tužilaštva, što je konačno i zakonska obaveza suda.

[1107] Drago Žulj (27.02.2008.); Ištuk Željko (23.04.2008.); svjedok A (05.11.2008.).

960. Sve navedene intervencije suda u činjeničnom supstratu optužnice su rezultat utvrdenog činjeničnog stanja na glavnom pretresu i nisu učinjene na štetu optuženih niti je na ovaj način povrijeđen objektivni identitet optužnice. Sud je jednostavno ispustio činjenice iz pojedinih tačaka koje nisu dokazane, za razliku od činjenica koje su van razumne sumnje dokazane i na osnovu kojih su optuženi oglašeni krivim.

X. KAZNE

A. KRIVIČNOPRAVNA SANKCIJA KOJA JE NEOPHODNA I SRAZMJERNA TEŽINI KRIVIČNOG DJELA

961. U svjetlu krivičnih djela za koja se optuženi terete, vijeće je razmatralo krivičnopravnu sankciju koja bi bila neophodna i u skladu s navedenom zakonskom svrhom, kao i relevantne zakonske elemente. Predmet ovog trogodišnjeg suđenja su ubistva i patnje koje su se nakon sukoba desile u Bugojnu. Vijeće je svjesno toga da, kada su žrtve u pitanju, nijedna kazna ne može biti srazmjerna težini njihovih patnji. Zločini koji su se desili nakon predaje predmet su ovog i drugih postupaka koji se vode pred sudom. Utvrđivanje istine otežano je usljed činjenice da izvršioci i dalje šute. Ta šutnja znači nastavak patnje za porodice nestalih koji još uvijek tragaju za tijelima i odgovorima. U središtu ovog postupka su dva najznačajnija pitanja. Prvo se odnosi na činjenicu da su i civilne i vojne vlasti pribjegavale samovoljnom vršenju pravde. Drugo pitanje odnosi se na postupanje prema zatvorenicima nakon sukoba. U pogledu svakog od ovih pitanja jasno je šta je bila zakonska dužnost. Optuženi u ovom predmetu nisu glavni idejni tvorci ovih krivičnih djela. Njihov zločin se u najvećem dijelu sastoji u tome što su šutjeli i što nisu djelovali kada im je to jasno nalagala dužnost. To je bio značajan faktor koji je vijeće uzelo u obzir prilikom razmatranja krivičnopravne sankcije. Vijeće nalazi da izrečene krivičnopravne sankcije odražavaju odgovornost optuženih za učinjena djela srazmjerno njihovom učešću u izvršenju ovih zločina i stepenu njihove individualne odgovornosti.

1. Propisana krivičnopravna sankcija mora biti neophodna i srazmjerna jačini opasnosti za lica i zaštićene vrijednosti (čl. 2. KZ BiH)

962. Vijeće će u vezi s tim takođe uzeti u obzir zakonske elemente koji se odnose na ovu konkretnu svrhu, odnosno, na patnje direktnih i indirektnih žrtava.[1108] Nakon sukoba, bilo je 18 nestalih, odnosno ubijenih koji su bili pod kontrolom civilnih i vojnih vlasti, i za koje je Sud utvrdio krivicu Dautović Senada Većina od tog broja i dalje se vode kao nestali, a njihovi posmrtni ostaci još uvijek nisu pronađeni. Proces tugovanja se može završiti, a

oporavak otpočeti tek nakon pronalaženja, identifikacije i ukopa posmrtnih ostataka. Pronalazak, identifikacija i ukop posmrtnih ostataka je najvažniji materijalni aspekt procesa oporavka.

963. Svjedok Anto Kapetanović svjedočio je o pronalasku pronalasku posmrtnih ostataka svog sina. Njegov bol i tuga bili su očigledni. Potraga za tijelom sina bila je bolna. Svjedok Asim Balihodžić ga je odveo do mjesta ukopa kako bi on bar mogao biti siguran da je njegov sin mrtav. Oni koji su bili u situaciji da pronađu i ukopaju svoje mrtve imaju šansu da otpočnu proces oporavka. Za većinu takvo što nije moguće. Njihove patnje i dalje traju.

964. Žrtve koje su preživjele zlostavljanje tokom zatočeništva i danas nose ožiljke. Svaka žrtva je u drugačijoj situaciji. Dok su jedni uspjeli da se oporave i u sebi nose samo određenu gorčinu, drugi nisu imali takvu sreću. Osim fizičkih poteškoća, mnogi imaju i psihičke probleme. Iz slušanja i posmatranja iskaza svjedoka zatočenika, očigledno je da im prisjećanje na ta dešavanja nanosi još veće patnje. Vijeće zapaža da je patnja za mnoge od njih veća zbog osjećaja iznevjerenosti koju su osjetili nakon predaje. Nesporno je da su oni koji su se predali u dobroj vjeri očekivali da će se prema njima postupati korektno i da će ubrzo biti razmijenjeni. S obzirom na intenzitet sukoba, to je možda i bilo naivno s njihove strane, ali u svakom slučaju doprinosi osjećaju ogorčenosti koji traje godinama nakon toga. Za ove žrtve i njihove porodice rane su još uvijek svježe i onemogućavaju proces oporavka i pomirenja. Oporavak zajednice nemoguć je bez oporavka pojedinca. Oporavak zemlje nemoguć je bez oporavka lokalnih zajednica.

965. Nijedna krivičnopravna sankcija ne može biti dovoljna da ikada prestane određena vrsta patnje i vijeće je svjesno pravnih ograničenja koja se postavljaju pred njim. Prvo, vijeće je svjesno činjenice da krivičnopravna sankcija koja se sastoji od dugotrajnog zatvora nije svrsishodna u ovom slučaju. Izrečenim krivičnopravnim sankcijama zadovoljen je interes pravde. Svakom od optuženih kazna je odmjerena s obzirom na postojeće otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, te učešće i ulogu svakog od optuženih u počinjenju krivičnih djela, čime je izrečena kazna postigla opštu svrhu krivičnopravnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 39. KZ BiH.[1109]

[1108] Član 48. KZ BiH.
[1109] Nakon što je utvrdilo da se može primijeniti dugotrajna kazna zatvora, Vijeće pravi razliku između ovog predmeta i predmeta *Zijad Kurtović*, X-KRZ-06/299 (Sud BiH), drugostepena presuda od 25.03.2009. U

2. Krivičnopravna sankcija mora biti srazmjerna stepenu patnji te mora biti dovoljna kako bi uticala na druge da ne čine slična krivična djela ubuduće (član 6. i 39. KZ BiH)

966. Odvraćanje drugih od činjenja krivičnih djela predstavlja značajan faktor za razmatranje kada su u pitanju krivična djela u ovom predmetu, posebno kada se ima na umu uticaj samovoljnog vršenja pravde na vladavinu zakona, kao i nečinjenje u situaciji kada je jasno da dužnost nalaže da se djeluje. Takvi propusti da se djeluje ugrožavaju sigurnost i bezbjednost civila za vrijeme sukoba. Iz tog razloga, povrede ovih principa vladavine zakona moraju biti sankcionisane kako se takvo postupanje više ne bi ponovilo. U cilju odvraćanja drugih od takvih radnji kazna mora biti efikasna kako bi u dovoljnoj mjeri istakla njihova nezakonitost.

3. Krivična sankcija mora odražavati društvenu osudu ponašanja optuženih (član 39. KZ BiH)

967. U ovom slučaju, zajednicu čine stanovnici Bugojna kao i šire Bosne i Hercegovine, članovi dijaspore koji su iz svoje zemlje otišli u izbjeglištvo, te šira međunarodna zajednica. Međunarodni i domaći zakon BiH opisuje ponašanje oba optužena kao kažnjivo. Obje zajednice su jasno izrazile svoj stav da su zločini ove vrste za osudu bez obzira na pripadnost počinioca ili mjesto izvršenja, te da oni ne smiju proći nekažnjeno. Sankcija mora biti dovoljne težine kako ovakav zločin ne bi prošao nekažnjeno.

ovom slučaju, KZ je blaži od smrtne kazne koja je bila na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela, što zadovoljava princip vremenskog važenja zakona, odnosno primjenu zakona koji je blaži za počinioca.

4. Krivičnopravna sankcija mora biti neophodna i srazmjerna odgojnoj svrsi zakona, a to je da lica budu upoznata s pogibeljnošću zločina i pravednošću kažnjavanja počinilaca (član 39. KZ BiH)

968. Suđenje i kažnjavanje ovih djela mora pokazati da se zločini počinjeni za vrijeme rata neće tolerisati i da je krivični postupak odgovarajući način da se zločini razotkriju i okonča začarani krug lične osvete. Vijeće ne može narediti pomirenje, niti ga presuda može zahtijevati. Međutim, kazna koja u potpunosti odražava težinu djela može doprinijeti pomirenju tako što će dati zakonski, odnosno nenasilan odgovor, te promovisati nastojanje da se na taj način zadovolji pravda umjesto ličnom osvetom ili osvetom zajednice. Ova djela su ostavila traga na svima u Bugojnu. Kao što je već rečeno, vijeće ne može učiniti ništa čime bi nadoknadilo gubitak kako pojedinaca tako i šire zajednice. Vijeće može učiniti samo ono što je njegov zadatak, a to je da utvrdi krivicu, odnosno nevinost, i shodno tome primijeni zakon. U ovom slučaju, sud se nada da su ove kazne pokazatelji da čak i teški i komplikovani zločini mogu biti presuđeni na pravičan način.

B. KAZNA ILI KRIVČNOPRAVNA SANKCIJA MORA BITI NEOPHODNA I SRAZMJERNA INDVIDUALNOM POČINIOCU

969. Pravičnost kao zakonski uslov se takođe mora uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne,[1110] kao i konkretne okolnosti ne samo krivičnog djela već i njegovog počinioca. Zakon predviđa dva cilja koja su relevatna za lice osuđeno za neko krivično djelo: 1). da se počinilac odvrati od činjenja krivičnih djela u budućnosti[1111] i 2). rehabilitacija.[1112] Rehabilitacija nije samo svrha koju je Krivični zakon predvidio kao obavezu Suda, već je to i jedini cilj kažnjavanja koji se izričito zahtijeva međunarodnim propisima o ljudskim pravima kojeg se vijeće po Ustavu mora pridržavati. Član 10. stav 3. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima glasi: “Kazneni sistem mora obuhvatati postupke prema osuđenicima čiji je glavni cilj promjena njihovog ponašanja i društvena rehabilitacija”.

[1110] Član 39. KZ BiH.
[1111] Član 6. i 39. KZ BiH.
[1112] Član 6. KZ BiH.

970. Postoji niz faktora koji su relevantni za ovu svrhu jer utiču na visinu kazne koja će se izreći pojedinom licu koje je oglašeno krivim.[1113] U te faktore između ostalog spadaju stepen krivične odgovornosti, ponašanje počinioca prije, za vrijeme i nakon počinjenja krivičnog djela, motivi za počinjenje djela i ličnost počinioca. Zavisno od činjenica, ovi faktori mogu predstavljati otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti prilikom odmjeravanja kazne. Vijeće razmatra ove faktore kako bi utvrđilo kaznu koja je srazmjerna u smislu svrhe kažnjavanja, koja uzima u obzir prirodu samog zločina i njegove posljedice po zajednicu, te koja odgovara preventivnim i odgojnim zahtjevima u odnosu na konkretnog počinioca u predmetu.

C. SENAD DAUTOVIĆ

1. Stepen odgovornosti

971. Optuženi Senad Dautović je direktno odgovoran za krivična djela koja je počinio u sklopu udruženog zločinačkog poduhvata da se nakon sukoba u Bugojnu u ljeto 1993. godine identifikuju i pobiju zatvorenici hrvatske nacionalnosti za koje se vjerovalo da su ekstremisti, kao, i za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu koji se odnosio na prisilno uzimanje krvi od zatočenika.

972. Osim toga, odgovoran je i za direktne radnje izvršenja, kao i za određene radnje prema doktrini komandne odgovornosti.

973. Vijeće nije našlo osobito olakšavajuće okolnosti na osnovu kojih bi moglo umanjiti kaznu ispod granice propisane zakonom. Kao prvo, dokazi jasno pokazuju da je Senad Dautović bio vođa. Uživao je poštovanje zajednice i ljudi koji su mu bili podređeni. Što je najvažnije, uživao je i poštovanje članova zajednice koji su bili hrvatske nacionalnosti. Iako je u to vrijeme bio mlad, nosio je ogromnu odgovornost. Međutim, u vrijeme kada vlada bezakonje vođstvo je od ključne važnosti. Mada je jasno da je Dautović učinio sve što je mogao kako bi pomogao da se sukob izbjegne, ipak tu istu zajednicu nije uspio zaštititi od samovoljne odmazde. Ostaje nejasno da li je bio u mogućnosti da zaustavi ubijanja, ali samim tim što se nije usprotivio, te što je ćutao na sastancima na kojima su donošeni planovi, dozvolio je da se situacija nekontrolisano razvija bez ikakvih smetnji. U pogledu ostalih djela, jasno je da je imao ovlaštenje da traži donacije krvi od lica koja nisu

[1113] Član 48. KZ BiH.

bili zatočenici, da nadgleda rad svojih ljudi, i kazni ih po potrebi, te da riješi pitanje pretrpanosti prostorija. Međutim, takođe je propustio da to učini. Ove okolnosti sud je cijenio otežavajućim.

2. Držanje i lične prilike optuženog

974. Držanje i lične prilike optuženog Senada Dautovića prije, za vrijeme i nakon izvršenja krivičnog djela sadrže kako otežavajuće tako i olakšavajuće okolnosti koje su relevantne u smislu prevencije i rehabilitacije.

(a) Prije izvršenja krivičnog djela

975. Optuženi je odslužio vojni rok u Negotinu 1981. godine. Diplomirao je narodnu odbranu. Nije bio osuđivan. Neosuđivanost je olakšavajuća okolnost.

(b) Okolnosti krivičnog djela

976. U toku i neposredno nakon sukoba, Dautović je obnašao dužnosti koje uključuju ovlaštenja i odgovornosti. Bio je načelnik SJB Bugojno i pomoćnik komandanta za bezbjednost OG „Zapad“. Vijeće nalazi da je ovo otežavajuća okolnost na strani optuženog Dautovića.

(c) Okolnosti nakon vremena koje obuhvata optužnica

977. Po završetku rata, Senad Dautović se vratio na mjesto načelnika SJB Bugojno. Kao službenik policije, dužnost mu je bila da govori istinu. U svakom od brojnih informativnih razgovora koje su sa njim obavili istražitelji, uključujući i istražitelje MKSJ-a, on je prikrivao svoju ulogu u ratnim zločinima s namjerom da izbjegne krivično gonjenje. Navedene okolnosti sud nije cijenio niti kao olakšavajuće a niti otežavajuće jer nije dužan sebe da inkriminira.

978. U braku je i otac je dvoje djece.

(d) Držanje u toku postupka

979. U toku postupka, držanje optuženog bilo je primjereno. Uvažavao je Sud i imao je korektno držanje. Držanje optuženog tokom suđenja bilo je prikladno i u skladu sa očekivanjima vijeća, te stoga ne predstavlja ni otežavajuću niti olakšavajuću okolnost.

3. Motiv

980. Postojanje motiva ne predstavlja bitno obilježje krivičnog djela u ovome predmetu, niti se povezuje sa umišljajem. Kod opuženog je postojao potrebni umišljaj da počini zločine, kako to predviđa Zakon i kako je navedeno u obrazloženju presude. Stoga, vijeće neće razmatrati ovo pitanje, a motiv ne predstavlja ni otežavajuću ni olakšavajuću okolnost.

4. Ličnost optuženog

981. Sud ne raspolaže sa dovoljno dokaza kako bi donio zaključke u pogledu ličnosti optuženog osim onoga što je pokazao svojim radnjama izvršenja krivičnog djela, te onoga što se moglo vidjeti iz njegovog držanja u sudnici, pa ni ove okolnosti nisu cjenjene ni kao otežavajuće ni kao olakšavajuće.

5. Ublažavanje kazne u skladu sa Zakonom

982. Član 49. KZ BiH navodi sljedeće u pogledu ublažavanja kazne:

> Sud može učinitelju odmjeriti kaznu ispod granice propisane zakonom ili izreći blažu vrstu kazne:
>
> (a) Kad zakon propisuje da se učinitelj može blaže kazniti; o
>
> (b) Kad sud utvrdi da postoje osobito olakšavajuće okolnosti koje ukazuju da se i blažom kaznom može postići svrha kažnjavanja

983. Vijeće je zaključilo da uslovi iz ovog člana nisu ispunjeni, tako da kazna nije mogla biti ublažena.

6. Odvraćanje i društvena rehabilitacija

984. Visina zatvorske kazne i vrijeme provedeno u zatvoru kao kazna za zločin u većini slučajeva predstavljaju legitimna sredstava odvraćanja od činjenja krivičnih djela. Ovo počiniocu daje mogućnost da sagleda posljedice svojih radnji na žrtve, razmisli o svojim greškama iz prošlosti i da se iskupi za svoje kriminalne radnje.

D. ZAKLJUČAK

985. S obzirom na činjenična i pravna utvrđenja, vijeće nalazi da je je kazna zatvora u trajanju od 13 godina srazmjerna težini djela s obzirom na postojeće otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, te učešće i ulogu optuženog u izvršenju krivičnih djela, pri čemu se ovom kaznom postiže opšta svrha krivičnopravnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 39. KZ BiH.

E. GASAL NISVET

1. Stepen odgovornosti

986. Optuženi Gasal Nisvet odgovoran je za određene ratne zločine protiv civilnog stanovništva koji su se desili dok je obnašao dužnost upravnika logora na stadionu Iskra. Međutim, kako gorenavedena utvrđenja pokazuju, sam Gasal je vršio samo ograničena ovlaštenja. Nije bio u mogućnosti da značajnije utiče na većinu odluka. Jasno je da sam nije inicirao bilo kakvo nezakonito ponašanje. Međutim, on je propustio da djeluje kada je njegova dužnost bila da se usprotivi nezakonitom ponašanju za koje je znao, te nije poduzeo odgovarajuće mjere kako bi kaznio svoje podređene zbog nedozvoljenog ponašanja u situacijama kada je nad njima imao efektivnu kontrolu. Ove okolnosti za optuženog nisu ni otežavajuće ni olakšavajuće.

2. Držanje i lične prilike optuženog

987. Držanje i lične prilike optuženog Gasal Nisveta prije, za vrijeme i nakon izvršenja krivičnog djela sadrže kako otežavajuće tako i olakšavajuće okolnosti koje su relevantne za pitanje prevencije i rehabilitacije.

(a) Prije izvršenja krivičnog djela

988. Optuženi je kriminalistički istražitelj. Završio je višu školu. Nije bio osuđivan.

(b) Okolnosti krivičnog djela

989. Za vrijeme izvršenja krivičnog djela, Gasal je bio policajac. Tada je bio potčinjen vojsci i privremeno raspoređen u logor kao upravnik. Našao se u lošoj situaciji koju nije sam stvorio.

990. Vijeće je našlo osobito olakšavajuće okolnosti koje su dovoljne za ublaživanje kazne ispod donje granice propisane zakonom iz sljedećih razloga. Kao prvo, iz dokaza jasno proizlazi da sam Gasal Nisvet nije imao dovoljno sredstava ili ovlaštenja da u logoru napravi značajnije promjene. Ono što je je jasno jeste da se situacija poboljšala dok je on bio upravnik. Skoro svaki svjedok je to potvrdio. Ozbiljnija zlostavljanja zatočenika su se uglavnom desila pod ranijim upravnikom. On je preuzeo logor u kojem je bilo velikih problema. Međutim, Gasal je uspio da drastično smanji broj slučajeva premlaćivanja, uveo je programe kojima je omogućio rodbini zatvorenika da im donose dodatnu hranu, nije se miješao u pristup koji je bio odobren časnoj sestri Pavki i ostalim vjerskim službenicima i sarađivao je s Crvenim krstom onoliko koliko je to od njega traženo. U odgovoru na pritužbe predstavnika MKCK-a zadužio je Kukavicu da napravi platforme za spavanje u pokušaju da riješi pitanje pretrpanosti i dobije malo neophodnog prostora za spavanje. Zajedno s Kukavicom smislio je plan ponovnog uvođenja struje na stadionu. I dalje je puštao 20 zatvorenika dnevno da idu u dom zdravlja. Zatvorenici su to uglavnom koristili da bi dobili medicinsku pomoć. Doktori su dolazili u logor i pregledali zatvorenike tako da je ušljivost bila pod kontrolom. Zatvorenicima je bilo dozvoljeno da idu svojim kućama u grad ili kod prijatelja na kupanje. Vijeće prihvata da su zatvorenici bili u pritvoru za vrijeme opsadnog stanja kada je cjelokupno stanovništvo imalo ograničen pristup zalihama hrane drugih potrepština. Kad se situacija popravila i kada je povećana dostava humanitarne pomoći i zatvorenici su od toga imali koristi.

(c) Okolnosti nakon vremena obuhvaćenog optužnicom

991. Po završetku rata, Gasal Nisvet se vratio na dužnost policajca u SJB Bugojno. Porodična je osoba.

(d) Držanje u toku postupka

992. U toku postupka, držanje optuženog bilo je primjereno. Uvažavao je Sud i imao je korektno držanje. Držanje optuženog tokom suđenja bilo je prikladno i u skladu sa očekivanjima vijeća, te stoga ne predstavlja ni otežavajuću niti olakšavajuću okolnost.

3. Motiv

993. Postojanje motiva ne predstavlja bitno obilježje krivičnog djela u ovome predmetu, niti se povezuje sa umišljajem. Kod opuženog je postojao potrebni umišljaj da počini zločine kako to predviđa zakon i kako je navedeno u obrazloženju presude. Stoga, vijeće neće razmatrati ovo pitanje, a motiv ne predstavlja ni otežavajuću ni olakšavajuću okolnost.

4. Ličnost optuženog

994. Sud ne raspolaže sa dovoljno dokaza kako bi donio zaključke u pogledu ličnosti optuženog osim onoga što je pokazao svojim radnjama izvršenja krivičnog djela, te onoga što se moglo vidjeti iz njegovog držanja u sudnici, a oboje je već razmatrano u prethodnom tekstu.

5. Ublažavanje kazne u skladu sa zakonom

995. Član 49. KZ BiH navodi sljedeće u pogledu ublažavanja kazne:

> Sud može učinitelju odmjeriti kaznu ispod granice propisane zakonom ili izreći blažu vrstu kazne:
>
> (a) Kad zakon propisuje da se učinitelj može blaže kazniti; o
>
> (b) Kad sud utvrdi da postoje osobito olakšavajuće okolnosti koje ukazuju da se i blažom

kaznom može postići svrha kažnjavanja

996. Na osnovu ovog člana, vijeće je utvrdilo da su ispunjeni neophodni elementi, te je shodno tome kazna ublažena.

6. Odvraćanje i društvena rehabilitacija

997. Visina zatvorske kazne i vrijeme provedeno u zatvoru kao kazna za zločin u većini slučajeva predstavljaju legitimna sredstava odvraćanja od činjenja krivičnih djela. Ovo počiniocu daje mogućnost da sagleda posljedice svojih radnji na žrtve, razmisli o svojim greškama iz prošlosti i da se iskupi za svoje kriminalne radnje.

F. ZAKLJUČAK

998. Na osnovu činjeničnih i pravnih utvrđenja, vijeće nalazi da je optuženi kriv za ratne zločine protiv civilnog stanovništva i osuđuje ga na 6 godina. Sud nalazi da je ova vrsta krivičnopravne sankcije srazmjerna težini djela s obzirom na postojeće otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, te učešće i ulogu optuženog u izvršenju krivičnih djela, te se kaznom postiže opšta svrha krivičnopravnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 39. KZ BiH.

999. Na osnovu člana 56. stav 1. KZ BiH i izrečenu kaznu zatvora, optuženom Dautović Senadu uračunat će se vrijeme koje je optuženi proveo u pritvoru i to u periodu od 16.4.2007. godine pa do 20.2.2009. godine.

1000. Na osnovu člana 56. stav 1. KZ BiH i izrečenu kaznu zatvora, optuženom Gasal Nisvetu uračunat će se vrijeme koje je optuženi proveo u pritvoru i to u periodu od 21.3.2007. godine do 13.5.2008. godine, zatim od 31.5.2008. godine do 4.7.2008. godine, i od 27.8.2008. godine do 19.2.2009. godine.

XI. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKO PRAVNIM ZAHTJEVIMA

1001. Na osnovu člana 188. stav 2. i 4. ZKP BiH, nakon uvida u njihovu finansijsku situaciju vijeće je oslobodilo optužene od obaveze plaćanja troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda. S druge strane, u oslobađajućem dijelu presude, u smislu člana 189. stav 1. ZKP BiH, troškovi krivičnog postupka padaju na teret budžetskih sredstava.

1002. Sud je na osnovu odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH eventualne oštećene sa imovinsko pravnim zahtjevima uputio na parnicu, s obzirom da bi utvrđivanje činjenica u pogledu visine imovinskopravnog zahtjeva produžilo ovaj postupak. Vijeće je cijenilo interes oštećenih u odnosu na interes optuženih.

Zapisničar **PREDSJEDNIK VIJEĆA**

SUDIJA

Igor Dubak **Davorin Jukić**

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba Apelacionom vijeću Suda BiH u roku od 15 (petnaest) dana od prijema pismenog otpravka presude.

XII. ANEKS

A. PROCESNE ODLUKE

1. Rješenje o odbijanju predloženih utvrđenih činjenica od strane odbrane od 16.12.2009. godine

1. Vijeće je dana 16.12.2009. godine donijelo rješenje kojim se odbija prijedlog odbrane optuženih Gasal Nisveta, Kukavica Musajba i Dautović Senada za prihvatanje činjenica utvrđenih u presudama MKSJ-a od 14.12.2007. godine, a kako slijedi:

2. Na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta, branioci optuženih Gasal Nisveta, Kukavica Musajba i Dautović Senada su 14.12.2007. godine podnijeli prijedlog za prihvatanje činjenica utvrđenih pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) koje se odnose na prirodu oružanog sukoba u vremenskom periodu koji je obuhvaćen optužnicom. U svom prijedlogu branioci navode činjenice preuzete iz prvostepenih i drugostepenih presuda koje je donio MKSJ u predmetima *Tužilac protiv Kordića i Čerkeza* (broj IT-95-14/2-T, presuda od 26.02.2001. godine i IT-95-14/2-A drugostepena presuda od 17.12.2004 godine) i *Tužilac protiv Blaškića* (broj IT-95-14-T, Prvostepena presuda od 03.03.2000. godine i IT-95-14-A, drugostepena presuda od 29.07.2004. godine), kao i prvostepene presude u predmetu *Tužilac protiv Kupreškića i drugih* (broj IT-95-16-T, prvostepena presuda od 14.01.2000. godine).

3. Tužilaštvo je 23.06.2008. godine dostavilo odgovor na podneske odbrane u kojem predlaže da sud odbije prijedloge. Sud je 08.12.2009. godine pismenim putem ponudio stranama u postupku da se održi ročište po ovom prijedlogu na kojem bi imale mogućnost da iznesu svoje argumente u vezi sa prijedlogom odbrane. Branioci optuženih su se izjasnili da ne odstupaju od onoga što su naveli u svojim pismenim podnescima, te nisu tražile da se održi još jedno ročište u vezi sa tim pitanjem. Tužilaštvo je 15.12.2009. godine podnijelo pismeni odgovor kojim se traži od suda da odbije prijedloge branilaca kao neosnovane, te nije tražilo da se održi još jedno ročište u vezi sa ovim pitanjem.

4. Nakon pažljivog razmatranja argumenata i detaljnog pregleda mjerodavnog prava koje se odnosi na prihvatanje utvrđenih činjenica, Sud je odlučio da odbije prijedlog odbrane.

Razmatranje

5. Zakon o ustupanju predmeta primjenjuje se na ovaj predmet jer, iako se ne radi o predmetu koji je MKSJ ustupio Tužilaštvu BiH, Zakon o ustupanju predmeta dopušta da se prihvate dokazi pribavljeni od strane MKSJ u postupcima pred sudovima BiH.[1] Član 4. Zakona o ustupanju predmeta[2] predviđa da nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku.

6. Uslov iz člana 4. da Sud donese odluku o utvrđenim činjenicama nakon saslušanja stranaka ispunjen je tako što je na ročištu održanom 08.12.2009. godine strankama ponuđeno da iznesu svoje stavove na dodatnom ročištu na šta su se branioci optuženih izjasnili da ostaju kod svojih pismenih podnesaka. Tužilaštvo je odgovorilo pismenim podneskom od 15.12.2009. i nije tražilo da se održi još jedno ročište u vezi sa ovim pitanjem.

7. Primarni cilj postupka prihvatanja utvrđenih činjenica je obezbjeđivanje ekspeditivnosti postupka. Prihvatanjem utvrđenih činjenica, Sud postiže ekonomičnost sudskog postupka na način da sažima postupak na ono što je najvažnije za izvođenje dokaza svake strane i eliminiše potrebu da se ponovo dokazuje činjenica koja je već presuđena u ranijim postupcima. Procesno-pravni učinak primanja na znanje utvrđene činjenice ogleda se u tome što se teret dokazivanja u pogledu diskvalifikacije te činjenice u ovom slučaju prenosi sa odbrane na tužitelja. Ukoliko suprotna strana u toku glavnog pretresa želi da ospori utvrđenu činjenicu koju je sud primio na znanje ona ima pravo (kako bi se osigurala pravičnost suđenja) da provede dokaze kojima osporava tačnost utvrđenih činjenica.[3]

---

[1] Član 1. stav 1. Zakona o ustupanju predmeta predviđa da se "odredbama ovog zakona propisuje se postupak ustupanja predmeta koje Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ) ustupa Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo), kao i korištenje dokaza koje je MKSJ pribavio u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini."

[2] Član 4. Zakona o ustupanju predmeta glasi: "Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku."

[3] Član 6. stav 2. ZKP BiH i član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije.

8. Sud naglašava da je njegov prvi zadatak da osigura da optuženi ima ekspeditivno i pravično suđenje u skladu s članom 13. ZKP BiH i članom 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima ("Evropska konvencija"). Shodno tome, sve dok je ovaj princip zadovoljen, Sud je dužan izbjegavati nepotrebno trošenje vremena i sredstava.

9. Na osnovu člana 4., prihvatanje predloženih činjenica predstavlja diskreciono pravo Suda. Zakon o ustupanju predmeta i ZKP BiH ne propisuju kriterije na osnovu kojih bi Sud mogao koristiti ovo diskreciono pravo. Drugo vijeće Suda BiH je u rješenju br. X-KR-05/24 od 03.10.2006. godine u predmetu *Miloš Stupar i dr.*, zatim rješenju br. X-KR/06/165 od 26.06.2007. godine u predmetu *Tanasković*, te rješenju br. X-KR/06/202 od 03.07.2007. godine u predmetu *Lelek* navelo kriterije koje je smatralo odgovarajućim za primjenu prilikom korištenja svog diskrecionog prava iz člana 4. Ovi kriteriji uzimaju u obzir prava optuženih prema zakonu BiH, u koji su ugrađena osnovna prava zaštićena Evropskom konvencijom. U isto vrijeme, vijeće je imalo u vidu sudsku praksu MKSJ u tumačenju pravila 94. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ.[4] Vijeće ističe da pravilo 94. i član 4. Zakona o ustupanju predmeta nisu identični, te da Sud, ni na koji način, nije obavezan odlukama MKSJ. Međutim, očito je da su neka pitanja sa kojima se suočavaju Tribunal i vijeća Suda BiH slična u pogledu razmatranja utvrđenih činjenica i da će, stoga, razmišljanja također biti slična. Nakon razmatranja ovih kriterija u kontekstu argumenata koji su izneseni u ovom predmetu, ovo vijeće također smatra da ovi kriteriji u potpunosti štite interese strane koja je podnijela prijedlog, prava optuženog, svrhu Zakona o ustupanju predmeta, te integritet sudskog postupka.

10. Shodno navedenom, vijeće je prilikom donošenja odluke kao u izreci rješenja imalo u vidu sljedeće kriterije:

1. Činjenica stvarno mora biti „činjenica" koja:

a) je dovoljno jasna, konkretna i prepoznatljiva;

b) nije zaključak, mišljenje ili usmeno svjedočenje;

c) nije karakterizacija pravne prirode.

[4] Pravilo 94(B) glasi: „Na zahtjev jedne od strana ili *proprio motu* pretresno vijeće može, nakon što sasluša strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili dokumentarne dokaze iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja o kojima je riječ u tekućem suđenju."

2. Činjenica mora sadržati bitna utvrđenja MKSJ-a i ne smije se značajno mjenjati.

3. Činjenica ne smije direktno ili indirektno potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog.

4. Činjenica koja je prihvaćena kao istinita u tolikoj mjeri da je postala općepoznata i koja nije podložna razumnom pobijanju, može se prihvatiti kao presuđena činjenica čak i ako se odnosi na elemenat krivične odgovornosti.

5. Činjenica mora biti "utvrđena pravosnažnom odlukom" MKSJ-a, što znači da je ista ili potvrđena ili utvrđena u postupku po žalbi, ili ista nije pobijana u žalbi, a daljnja žalba više nije moguća.

6. Činjenica mora biti utvrđena u postupcima pred MKSJ-om u kojima optuženi protiv koga je činjenica utvrđena i optuženi pred Sudom BiH imaju isti interes u pogledu pobijanja određene činjenice. Shodno navedenom, činjenice koje su navedene u dokumentima koji su predmet sporazuma o krivici ili dobrovoljnog priznanja u postupku pred MKSJ se ne prihvataju jer optuženi u takvim predmetima imaju interese koji su drugačiji, a često i suprotni, od interesa onih optuženih koji su iskoristili svoje pravo na suđenje.

7. Činjenica mora biti utvrđena u postupku pred MKSJ-om u kojem je optuženi protiv koga je činjenica utvrđena imao pravnog zastupnika kao i pravo i mogućnost da se brani. Dakle, jasno je da prihvatanje činjenice koja je proizašla iz postupka u kojem optuženi tu činjenicu nije testirao svojim dokaznim instrumentima nije prihvatljiva za ovo vijeće, tim prije što je tačnost takve činjenice upitna jer optuženi nije imao priliku (ili je takva prilika bila nedovoljna) da se izjasni u pogledu te činjenice i da je pokuša osporiti.

11. Prilikom korištenja gore navedenih kriterija, Sud je cijenio predložene činjenice iz prijedloga branilaca optuženih Gasal Nisveta, Kukavica Musajba i Dautović Senada kojima se nastoji utvrditi međunarodni karakter oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, tačnije, na teritoriju Bugojna kao što je naznačeno u optužnici, kao i na širem području tokom relevantnog perioda. U optužnici protiv Gasal Nisveta i Kukavica Musajba navodi se da su optuženi tokom rata u Bosni i Hercegovini, odnosno, tokom oružanog sukoba između HVO /Hrvatsko vijeće odbrane/ i Armije Republike Bosne i Hercegovine u Bugojnu u periodu između avgusta 1993. godine i 19.03.1994. godine postupali protivno pravilima međunarodnog humanitarnog prava (član 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine).

12. U optužnici protiv Handžić Enesa i Dautović Senada navodi se da su optuženi tokom rata u Bosni i Hercegovini, odnosno, tokom oružanog sukoba između HVO /Hrvatsko vijeće odbrane/ i Armije Republike Bosne i Hercegovine u Bugojnu u periodu između 18.07.1993. godine i 19.03.1994. godine postupali protivno pravilima međunarodnog

humanitarnog prava (član 3. stav 1. tačke a) i c) Treće ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima i član 3. stav 1. tačke a) i c) Četvrte ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine).

13. Zajednički član 3. sadrži "fundamentalna humanitarna načela koja su u osnovi cjelokupnog međunarodnog humanitarnog prava."[5] Zajednički član 3. opšte je prihvaćen i kao osnova međunarodnog običajnog humanitarnog prava.[6] Ova fundamentalna pravila predstavljaju minimum koji se primjenjuje u svim sukobima, bez obzira da li su oni međunarodni ili nemeđunarodni.[7] Dakle, prihvatanje činjenica kojima se utvrđuje međunarodni karakter oružanog sukoba je u stvari prihvatanje činjenice koju Sud, u odnosu na optužnicu, nije dužan utvrditi prema zajedničkom članu 3. te je shodno tome ista nebitna. Imajući u vidu navedene obavezujuće kriterije, vijeće mora odbiti prihvatanje utvrđenih činjenica ako iste ne ispunjavaju utvrđene kriterije.

14. Odbrane su stava da su članovi 2. i 4. Treće ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12.08.1949. godine primjenjivi. Vijeće je mišljenja da ovo pitanje sadrži pravni zaključak o postojanju međunarodnog oružanog sukoba, a što je možda pravno obilježje zakona za koji odbrana smatra da ga treba primjeniti u ovom predmetu. Vijeće ne prihvata činjenice koje bi mogle biti bitne, ali koje sadrže karakterizaciju pravne prirode. Takođe, u skladu sa uspostavljenim kriterijima, vijeće neće prihvatiti podneske koji sadrže dijelove presuda MKSJ-a a koji predstavljaju zaključke, mišljenja ili usmeni iskaz.

15. Vijeće smatra da su neosnovani navodi odbrane da se tužilaštvo poziva na zajednički član 3. kako bi ubijedilo vijeće da su pomenute osobe bili civili, kao i da je napad na civile bio organizovan. Osobe kojima je zagarantovana zaštita prema članu 3. nisu samo civilne žrtve već i one osobe koje „ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu uslijed bolesti, ranjavanja, lišenja slobode, ili iz kojeg bilo drugog

[5] Tužilac protiv Delalića, IT-96-21-A, Drugostepena presuda od 20.02.2001. godine, para. 143.
[6] Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država, predmet u vezi sa vojnim i paravojnim aktivnostima u i protiv Nikaragve, Međunarodni sud pravde, presuda od 27.06.1986. godine, para. 218; Tužilac protiv Tadića, IT-94-1, Odluka Žalbenog vijeća po interlokutornoj žalbu odbrane na nadležnost suda od 02.10.1995. godine, para. 98 i 129.
[7] Tužilac protiv Delalića, IT-96-21-A, Drugostepena presuda od 20.02.2001. godine, para. 143.

uzroka."[8] Član 3. se takođe odnosi na pritvorene osobe koje su prije pritvaranja bile pripadnici oružanih snaga ili su učestvovale u oružanim sukobima.[9]

16. Ostaje pitanje šta odbrana dobija ako se primjeni bilo koji drugi član Ženevskih konvencija. Na odbrani je da dokaže zašto je potrebno pozivati se i na druge članove kako bi se definisala odgovornost. U suprotnom, pitanje da li je sukob bio međunarodnog karaktera ili ne je bespredmetno.

2. Rješenje o utvrđenim činjenicama ex officio od 25.02.2011. godine

1. Pretresno vijeće je dana 25.2.2011. godine donijelo rješenje kojim se sljedeće činjenice utvrđene od strane pretresnog vijeća Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) u predmetu *Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure*, IT-01-47-T, presuda od 15.03.2006[1] godine, prihvataju *ex officio*, u skladu s članom 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ u postupcima pred sudovima BiH (Zakon o ustupanju predmeta), u vezi s članom 261(1) i članom 15. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH) „kao dokazane" kako slijedi:

> 312. Dana 23. juna 1992., odlukom Predsjedništva Republike BiH, osnovana je Armija Republike Bosne i Hercegovine (dalje u tekstu: "ABiH") radi odbrane RBiH od sukoba koji se vodio na njenoj teritoriji. Između 8. aprila i 23. juna 1992., Predsjedništvo RBiH organiziralo je odbranu teritorije uz pomoć već postojećih jedinica TO.
>
> 314. Dana 20. juna 1993[2]. na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine proglašeni su ratno stanje i mobilizacija. Zatim je, nakon 23. juna 1992., TO RBiH preimenovana u Armiju RBiH. Od tog trenutka je Glavni štab TO preimenovan u Glavni štab Oružanih snaga RBiH. U srednjoj Bosni neke jedinice TO na regionalnom, a naročito na opštinskom nivou raspuštene su mnogo kasnije; sve do njihovog raspuštanja one su bile snage za podršku i primale su naređenja od ABiH.
>
> 319. Odlukom Predsjedništva od 18. augusta 1992., teritorija Republike Bosne i Hercegovine trebala je biti podijeljena na zone odgovornosti pet vojnih korpusa potčinjenih Štabu Vrhovne komande ABiH.
>
> 321. Dana 29. septembra 1992, u skladu s odlukom Predsjedništva od 18. augusta 1992., Štab Vrhovne komande naredio je da se Okružni štabovi TO (OkŠO) prepotčine korpusu.

---

[8] Zajednički član 3. Ženevske konvencije od 12.08.1949. godine

[9] Vidi *Tužilac protiv Naletilića i Martinovića*, IT-98-34-T, Prvostepena presuda od 31.03.2003. godine, para. 229; *Tužilac protiv Tadića*, IT-94-1-T, Provostepena presuda od 07.05.1997. godine, paragrafi 615-616*; Tužilac protiv Blaškića*, IT-95-14-T, Prvostepena presuda od 03.03.2000. godine, para. 177*; Tužilac protiv Akayesu*, ICTR-96-4-A, Drugostepena presuda od 01.06.2001. godine, para. 442.

[1] Fusnote u tačkama presude su izostavljene-

[2] Vijeće zapaža da ovdje treba da stoji 1992. a ne 1993. godina.

To je za 3. korpus značilo da će mu biti potčinjeni Opštinski štab odbrane (OpŠO) u Zenici i Banja Luci. Opštinski štabovi TO-a (dalje u tekstu: OpŠO) trebali su se prepotčiniti jedinicama ABiH u čijim zonama odgovornosti su se nalazili. Zatim je, zbog sukoba na jednom dijelu teritorija Bosne i Hercegovine, zona odgovornosti 3. korpusa donekle izmijenjena i Štab je trajno smješten u Zenicu.

322. Dana 9. novembra 1992., načelnik Štaba Vrhovne komande, Sefer Halilović, naredio je osnivanje određenih jedinica u sklopu 3. korpusa u cilju zaustavljanja sukoba koji su bjesnili u nekim opštinama, ali i zato da bi omogućio spajanje različitih štabova s jedinicama TO. Sredinom novembra 1992. je na čelo 3. korpusa imenovao Envera Hadžihasanovića. U zonu odgovornosti 3. korpusa trebale su ući sljedeće opštine: Banja Luka, Bosanska Dubica, Bosanska Gradiška, Bugojno, Busovača, Čelinac, Donji Vakuf, Gornji Vakuf, Jajce, Kakanj, Kotor Varoš, Kupres, Laktaši, Mrkonjić Grad, Novi Travnik, Prnjavor, Skender Vakuf, Srbac, Šipovo, Travnik, Vitez, Zavidovići, Zenica i Žepče. Zbog borbi, ta je zona donekle izmijenjena i smanjena. Međutim, naknadno je u tu zonu odgovornosti uključen i Vareš.

323. Štab 3. korpusa, sa sjedištem u Zenici, sačinjavalo je nekoliko organa. Štab 3. korpusa je imao istu strukturu kao i Štab Vrhovne komande.

325. Centar za operativno komandovanje je prikupljao sve informacije koje su se odnosile na zonu odgovornosti 3. korpusa, a koje su pristizale od civilnih struktura, potčinjenih jedinica, nadređene komande i MUP-a, te je važne informacije prenosio Komandi korpusa. To je bilo jedino mjesto gdje su se slijevale informacije. Centar je radio neprekidno, 24 sata na dan. Komanda 3. korpusa je izvještaj koji je sastavljao ovaj centar svakodnevno slala na znanje Štabu Vrhovne komande.

327. Službom vojne bezbjednosti 3. korpusa rukovodio je Ramiz Dugalić. Ta je služba obuhvatala poslove kontrašpijunaže, poslove vojne policije i fizičku zaštitu štabova i drugih vitalnih objekata. Vojna bezbjednost je odgovarala dvostrukom komandnom lancu: komandnom lancu vojne komande pod rukovodstvom načelnika Štaba Vrhovne komande, i komandnom lancu vojne bezbjednosti na čelu koje je bio ministar odbrane. U okviru tog dvostrukog komandnog lanca, pomoćnici komandanta za bezbjednost u 3. korpusu su bili dužni da svoje jedinice i načelnike bezbjednosti u 3. korpusu informišu o stanju u svojoj zoni odgovornosti, kao i o bezbjednosnoj situaciji.

330. Nakon što je napustio JNA optuženi Hadžihasanović se početkom mjeseca aprila 1992., priključio TO RBiH, da bi 1. septembra 1992. bio imenovan za načelnika štaba 1. korpusa ABiH. Prvo ga je Sefer Halilović zadužio da ode u Zenicu i organizuje jedinice radi deblokade Sarajeva. Nakon toga zadatak mu je bio da iz Zenice konsoliduje i organizuje jedinice u srednjoj Bosni radi suprotstavljanja vojnoj agresiji srpskih snaga kojoj je teritorija Bosne i Hercegovine bila izložena. Tako ga je sredinom novembra 1992. Sefer Halilović imenovao za komandanta 3. korpusa. Na toj je dužnosti bio do 1. novembra 1993., kada ga je na njoj naslijedio Mehmed Alagić.

333. … Služba vojne bezbjednosti, kojoj su pripadale jedinice bataljona vojne policije, imala je dvostruki komandni lanac. Shodno vertikalnoj komandnoj liniji, služba vojne bezbjednosti korpusa dobivala je naređenja i uputstva od Uprave za bezbjednost Štaba Vrhovne komande. U sklopu te komandne linije služba vojne bezbjednosti korpusa je imala rukovodeću funkciju prema potčinjenim organima bezbjednosti u jedinicama. Shodno horizontalnoj komandnoj liniji, služba bezbjednosti 3. korpusa dobivala je naređenja od komandanta 3. korpusa.

334. Krajem novembra 1992., 3. korpus je želio oformiti zajedničku vojnu policiju s HVO-om, no ta inicijativa nije nikada realizirana. Bataljon 3. korpusa vojne policije je osnovan u decembru 1992. Prvobitno se sastojao od četiri čete, a u svakoj četi je

bilo između 75 i 80 osoba. U drugoj polovici 1993., osnovana je jedna nova četa za borbu protiv terorističkog djelovanja. Osim bataljona vojne policije, u sklopu svake brigade koja je navedena u optužnici dejstvovali su po jedan vod ili četa u čijem sastavu je bilo oko tridesetak ljudi.

335. Događalo se da pripadnici bataljona vojne policije ili drugih jedinica vojne policije učestvuju u borbama kada bi komanda brigade ili komanda operativne grupe u sklopu koje su dejstvovale to ocijenile kao korisno… bataljoni vojne policije i druge jedinice vojne policije bile su, između ostalog, zadužene za istragu disciplinskih prekršaja koje su počinili pripadnici ABiH, i za prosljeđivanje prijava o prekršajima nadležnom okružnom vojnom tužiocu…

336. Što se tiče jedinica civilne policije, one nisu bile pod komandom ABiH, nego MUP-a. Međutim, u nekoliko navrata, jedinice civilne policije su, u sklopu specijalnih zadataka, bile potčinjene vojnoj policiji. Odnosi između "dviju policija" sastojali su se prvenstveno u saradnji prilikom vođenja istraga.

339. Nakon osnivanja ABiH, TO je u prvo vrijeme nastavila postojati, s tim da su njene različite jedinice bile potčinjene ABiH; jedinice TO pružale su logističku i/ili vojnu podršku. Nakon toga je ABiH postepeno počela proces rasformiranja tih jedinica u zoni odgovornosti 3. korpusa tako što ih je integrisala među jedinice 3. korpusa. Prve je raspuštao TO na nivou regija, dok su opštinske TO nastavile s radom sve do jeseni 1993. godine. Tako je 16. aprila 1993. optuženi Hadžihasanović izdao naređenje o raspuštanju OkŠO u Zenici i da se svi OpŠO u zoni odgovornosti 3. korpusa potčine Komandi 3. korpusa. Većina njih je stavljena pod komandu operativnih grupa. U septembru 1993., Štab Vrhovne komande preduzeo je pripreme s ciljem da se opštinski štabovi odbrane (OpŠO*)* 3. korpusa raspuste i da se njihove ovlasti prenesu na komande korpusa i brigada…

340. U februaru 1993., optuženi Hadžihasanović je predložio osnivanje operativnih grupa ("OG") kako bi se obezbijedilo bolje funkcionisanje komandnog lanca između jedinica i Komande 3. korpusa. Tako su 8. marta 1993. osnovane operativne grupe. OG "Bosanska krajina", čije sjedište je bilo u Travniku, među ostalim je obuhvatala 7. i 17. brigadu. U junu 1993. pod njenu su komandu stavljene 306. i 325. brigada. OG "Bosanska krajina" osnovana je 8. marta 1993., a za komandanta imenovan je Mehmed Alagić, na kojoj je funkciji ostao do 1. novembra 1993., kada je imenovan za komandanta 3. korpusa umjesto optuženog Hadžihasanovića.

341. Sjedište OG "Lašva", kojoj su bile potčinjene 309., 325. i 333. brigade nalazilo se u Kaknju; sjedište OG "Bosna", u čijem su sastavu bile 318. i 319. brigada, nalazilo se u Žepču ili Zavidovićima, a sjedište OG "Zapad", kojoj su bile potčinjene komande 306., 307., 308., 312. i 317. brigade, nalazilo se u Bugojnu. Selmo Cikotić postao je komandant OG "Zapad" 8. marta 1993. Od 17. marta 1993., OG "Visoko", koja je prvobitno bila potčinjena 1. korpusu, prepotčinjena je 3. korpusu. U aprilu 1993., OG "Visoko" je preimenovana u OG "Istok". Krajem augusta 1993., OG "Istok" prepotčinjena je 6. korpusu.

393. Ta je brigada [307. brigada] osnovana krajem 1992. godine. Sjedište joj je bilo u Bugojnu, i u svom sastavu je imala najmanje četiri bataljona i jednu jedinicu vojne policije… 307. brigada je u svom sastavu imala i protivdiverzantske jedinice.

400. …[Z]bog okupacije teritorije od strane VRS-a veliki broj izbjeglica masovno je stizao u zonu odgovornosti 3. korpusa Trideset hiljada izbjeglica, uglavnom iz Banja Luke, Prijedora ili Kotor Varoši, je stiglo u opštinu Travnik. Najvećem broju izbjeglica je u relevantnom razdoblju smještaj pružio grad Zenica, odnosno njih oko 50.000. Sredinom

1992. godine, u Bugojno su stigle hiljade izbjeglica Muslimana, protjeranih iz Donjeg Vakufa, Prozora i drugih područja.

401. Osim toga, problem je bila opskrba hranom zbog borbi u srednjoj Bosni i zatvaranja cesta. Dok su izbjegli Muslimani, bježeći pred sukobima, pristizali u opštine Travnik i Zenica, valja napomenuti da su hrvatski stanovnici istovremeno napuštali određena sela u dolini Bile i Lašve. Neke izbjeglice su imale sukobe sa lokalnim stanovništvom, i uselile se u napuštene hrvatske kuće. Iako su smještaj i opskrba hranom bili u nadležnosti civilnih vlasti, one zbog velikog broja pristiglih izbjeglica nisu bile u mogućnosti da u potpunosti izvrše svoju zadaću. Osim toga, puno bataljona je u svom sastavu imalo izbjeglice.

857. Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine tražilo je poštivanje međunarodnih konvencija u vezi s međunarodnim humanitarnim pravom te je u tu svrhu donijelo akte i izdalo naredbe, kao i Vrhovna komanda, koja je bila zadužena za njihovu primjenu.

861. Djelatnost vojne policije propisana je Pravilom za rad vojne policije ABiH donesenim 8. septembra 1992., uredbama koje je donijela Komanda 3. korpusa, te Zakonom o krivičnom postupku.

862. Prema odredbama Pravila za rad vojne policije ABiH, glavni zadatak vojne policije bio je osigurati zaštitu vitalnih elemenata komandovanja, pogotovo od terorističkih akcija ili sabotaže. Vojna policija je imala poseban zadatak da spriječi ili eventualno vodi istragu o kažnjivim aktivnostima u kojima su učestvovali pripadnici oružanih snaga ili drugi građani, ali samo kad su se prekršaji odnosili na vojnu imovinu ili kad su bili u nadležnosti vojnih sudova.

863. Te zadatke su obavljale razne službe koje su činile vojnu policiju. Tako je služba obezbjeđenja bila zadužena za zaštitu vitalnih dijelova zapovjedništva, u sklopu čega je preduzimala mjere zaštite vitalnih objekata kao što su štabovi, vojni zatvori i ceste koje do njih vode. Tako je, na primjer, bataljon vojne policije imao dužnost da osigura prihvat ratnih zarobljenika u KP domu Zenica.

865. Patrolna služba bila je, između ostalog, zadužena da štiti lica i vojne objekte i brine se za bezbjednost vojnih konvoja. Osim toga, bila je zadužena za istragu i hapšenje počinilaca prekršaja u nadležnosti vojnih sudova. Ta služba se takođe bavila prijevozom, pod pratnjom, uhapšenih lica i ratnih zarobljenika za vrijeme rata.

866. Zadaci sprovodničke službe obuhvatali su mjere i postupke preduzete za vrijeme pritvora zatvorenika odnosno zapljene dokumenata ili dobara od trenutka od kojeg su bili u nadležnosti vojne policije pa sve do trenutka kad bi bili predati u ruke nadležnih organa. U predmetu koji je pred nama, u situacijama kad je uhapšeno mnogo ratnih zarobljenika ili kad su oni bili "izuzetno važni", načelnik bezbjednosti 3. korpusa je ocjenjivao da li će jedinice vojne policije učestvovati u njihovom prijevozu do centra za prihvat ratnih zarobljenika. Tako je u januaru 1993. jedna četa vojne policije poslata u Lašvansku regiju kako bi osigurala premještanje ratnih zarobljenika u KP dom Zenica.

870. U obavljanju svojih funkcija pripadnici vojne policije imali su ovlasti da preduzimaju određeni broj mjera kao što su kontrola identiteta, sastavljanje i podnošenje izvještaja, hapšenje i pritvaranje pojedinaca. U teoriji su jedinice vojne policije raspolagale istim tim ovlastima i koristile su ih prema civilima koji nisu bili pripadnici oružanih snaga ili pak strancima bez diplomatskog statusa, kad su njihova djela nanosila štetu oružanim snagama.

874. Jedinice vojne policije morale su podnositi izvještaje o svom radu službama vojne bezbjednosti čiji su bile dio. Tako su službe vojne bezbjednosti dobivale

informacije o aktivnostima jedinica vojne policije. Te su službe usmjeravale aktivnosti vojne policije i zadatak im je bio da komandanta brigade informišu o tim aktivnostima kako bi eventualno dobile druga naređenja ili uputstva. Ipak, u ograničenim slučajevima kao što je kontraobavještajna djelatnost, službe bezbjednosti nisu imale obavezu podnositi izvještaj ni Komandi 3. korpusa, ni komandantu brigade, ni komandantima operativnih grupa. Angažovanje jedinica vojne policije u borbenim dejstvima bilo je isključiva nadležnost komandanata brigada, odnosno operativnih grupa, te komandanta 3. korpusa.

877. Unutar svake brigade također je postojao vod odnosno četa vojne policije, što je vojnoj policiji omogućavalo da preduzima radnje u okviru svojih nadležnosti na mjestima na kojima je bila razmještena ABiH. Tako je svaka brdska brigada imala vod vojne policije, a svaka motorizovana brigada imala je četu vojne policije. Vodovi vojne policije imali su od 27 do 31 pripadnika, dok su čete vojne policije brojale do 100 ili 120 ljudi. Te vodove odnosno čete vodio je zapovjednik vojne policije, a njegov pretpostavljeni bio je pomoćnik komandanta za bezbjednost brigade. Osoba nadležna za angažovanje vojnih jedinica u borbi bio je komandant brigade.

882. Kod regrutovanja ljudstva u službu vojne bezbjednosti važili su opšti i posebni uslovi. Ti kriteriji odnosili su se kako na kompetenciju, tako i na lične kvalitete i pripadnost kandidata bivšoj JNA. Međutim, tih kriterija se ipak bilo teško pridržavati prilikom procesa regrutovanja. Naime, nepostojanje jedinstvene baze podataka koja bi pokrivala čitavu teritoriju Bosne i Hercegovine uticalo je na mogućnost provjere nivoa kompetentnosti i obrazovanja kandidata. Osim toga, kad su te informacije i bile raspoložive, bilo je teško pronaći dovoljan broj kompetentnih ljudi da budu obučeni za vojne policajce. I na kraju, nedostatak kompetentnosti regrutovanih osoba imao je poguban efekt na disciplinu unutar jedinica vojne policije, što je rezultiralo povećanjem kriminaliteta unutar samih tih jedinica.

883. Za obučavanje vojne policije bio je odgovoran sektor vojne bezbjednosti unutar Korpusa i pomoćnici komandanta zaduženi za bezbjednost unutar svake brigade. Program obuke pripadnika vojne policije sadržavao je uputstva o zadacima koje treba ispuniti i o akcijama koje treba sprovesti, kao i fizičku pripremu. Ta obuka je uključivala i predavanja o poštivanju Ženevskih konvencija i obaveza koje proizilaze iz odredbi ratnog prava. Komanda 3. korpusa isticala je nužnost poštivanja principa zakonitosti, kao i normi ponašanja pripadnika vojne policije. Na području kriminalističko-tehničkih aktivnosti uspostavljena je saradnja s Centrom službi bezbjednosti iz Zenice, pa su u okviru te saradnje pripadnici vojne policije upućivani u odjel za kriminalističku tehniku kako bi se obučili na tom području.

887. Između vojne i civilne policije nije postojao hijerarhijski odnos. Odnosi između civilne policije i vojne policije mogli bi se opisati kao partnerstvo s ciljem da se osigura poštivanje i primjena zakona. Moglo se ipak dogoditi da za potrebe pojedinih zadataka pripadnici civilne policije budu prepotčinjeni vojnoj policiji, koja nije imala dovoljno ljudi. Tako su naređenjem Komande 3. korpusa od 18. juna 1993. jedinice MUP-a prepotčinjene 306. brigadi i zadužene da, zajedno s jedinicama vojne policije u sklopu 306. brigade, organizuju patrole i uspostave kontrolne punktove kako bi spriječile pljačku i palež.

888. Saradnja između civilne policije i vojne policije uglavnom se odvijala na području istrage i sprečavanja zločina. Tako je prilikom istrage o nekom zločinu vojna policija morala tijesno sarađivati s MUP-om kad bi prekršaj iz nadležnosti okružnih vojnih sudova počinio civil, ili kad bi civil bio umiješan u kriminalnu aktivnost zajedno s vojnim licem. Međutim, vojna policija mogla je djelovati samostalno kad je zločin iz nadležnosti okružnog vojnog suda počinio pripadnik ABiH.

889. Povrh toga, obje policije su preduzimale zajedničke akcije za sprečavanje zločina i kršenja zakona i javnog reda. Te akcije su između ostalog uključivale zajedničke patrole i uspostavu kontrolnih punktova. Kako bi dala primjer, a zbog činjenice da je velik broj ljudi nosio vojnu uniformu, pri čemu nisu svi od njih bili dio vojnih formacija, Komanda 3. korpusa je zajedničkim patrolama sačinjenim od pripadnika MUP-a i vojne policije naredila da vrše kontrolu identiteta u gradu Zenici. Pripadnika vojne policije takođe nije bilo dovoljno da osiguraju gotovo nenaseljena mjesta i da zaštite civilnu imovinu. Upravo su kroz saradnju s civilnom policijom jedinice vojne policije uspostavile kontrolne punktove i patrole. Kao primjer, bataljon vojne policije 3. korpusa izvršio je tokom mjeseca augusta 1993., u suradnji s MUP-om, kontrolu 1.500 vozila na kontrolnim punktovima i tokom zajedničkih patrola.

890. Saradnja između vojne policije i civilne policije ostvarivala se kontinuirano. Kako zbog nadležnosti vojne i civilne policije, tako i zbog njihove opremljenosti, radi djelotvornosti njihovih akcija bilo je potrebno da vojna i civilna policija surađuju na raznim područjima. S jedne strane, vojnoj policiji je nedostajalo tehničke opreme za sprovođenje istrage na licu mjesta kad bi bilo počinjeno krivično djelo. Ali, Centar službi bezbjednosti iz Zenice raspolagao je potrebnom opremom za uzimanje otisaka prstiju na mjestu zločina, za balističko vještačenje i za obavljanje parafinskih testova. Tako je zbog nedostatka opreme za obavljanje određenih istražnih zadataka četa vojne policije OG "Bosanska krajina" bila primorana sarađivati sa stanicom javne bezbjednosti u Travniku. S druge strane, u okviru istraga o počinjenim zločinima, ovlašteni oficiri vojne policije mogli su koristiti podatke i obavještenja iz kriminalističke evidencije MUP-a. I na kraju, i zbog područja nadležnosti vojne i civilne policije u odnosu na počinioce zločina nametala se suradnja dviju policija kako bi se mogao provjeriti identitet osoba koje su prekršile zakon i kako bi se protiv njih mogle preduzeti odgovarajuće mjere.

892. Jedinice vojne policije mogle su biti obaviještene o počinjenju krivičnog djela od strane žrtava, svjedoka ili na osnovu osmatranja koje su obavili policajci. Kad bi bilo počinjeno krivično djelo iz nadležnosti Okružnog vojnog suda, ovlašteni pripadnici vojne policije bili su dužni da reaguju sakupljanjem svih nužnih informacija o krivičnom djelu i o njegovom počiniocu, te da o tome sastave izvještaj. Na temelju prikupljenih informacija ovlašteni pripadnici vojne policije morali su podnijeti izvještaj okružnom vojnom tužiocu i dostaviti informacije o pronađenim dokazima, kao i izložiti mjere i akcije koje su preduzeli. Taj kriminalistički izvještaj morao je sadržavati informacije o počiniocu krivičnog djela, mjestu i datumu počinjenja krivičnog djela, kao i opis činjeničnog stanja, dokazni materijal, te identitet svjedoka ili osoba za koje se pretpostavljalo da bi mogle dati informacije o krivičnom djelu i njegovom počiniocu.

893. Kad bi jedinica vojne policije bila obaviještena da je počinjeno krivično djelo, ona bi takođe poslala izvještaj komandantu brigade u čijem je sastavu bila. Jedinice vojne policije provodile su istragu npr. u slučajevima poput napuštanja položaja, trgovine oružjem ili krađe od strane pripadnika ABiH. Nakon toga bi komanda brigade preduzimala disciplinske mjere protiv počinioca navedenih krivičnih djela.

894. Teritorijalna nadležnost jedinica vojne policije određivala bi se prema mjestu počinjenja zločina. Naime, kad bi djelo bilo počinjeno u zoni odgovornosti brigade, dužnost da osigura mjesto događaja imala je vojna policija te brigade.

895. Vojna policija nailazila je na teškoće pri sprovođenju istraga i prikupljanju informacija o počiniocima krivičnog djela. Tako su problemi povezani s lošim komunikacijama ili nemogućnošću vojne policije da zbog nestašice benzina ili premalo ljudstva blagovremeno izađe na mjesto događaja imali uticaja na brzinu intervencije vojne policije u svrhu prikupljanja informacija i dokaznih materijala o krivičnom djelu. …. [z]bog priliva izbjeglica vojnoj policiji je bilo teško odrediti identitet i mjesto

prebivališta nekih osumnjičenih i svjedoka.[3]

897. Jedinice vojne policije podnijele su brojne krivične prijave vojnim tužiocima zbog krivičnih djela koje su počinili pripadnici ABiH, HVO-a i civili. Konkretno, bataljon vojne policije 3. korpusa podnio je većinu krivičnih prijava okružnom vojnom tužiocu. Tako je u periodu od 14. septembra 1992. do 1. marta 1994. bataljon vojne policije 3. korpusa podnio 377 izvještaja o kriminalističkoj obradi koji se odnose na 804 poznatih i 20 nepoznatih osoba. 17. brigada je podnijela tridesetak krivičnih prijava zbog krivičnih djela koja su počinili pripadnici 17. brigade.

899. Međutim, pojedine istrage koje bi sprovele jedinice vojne policije nisu rezultirale podnošenjem prijave okružnom vojnom tužiocu, nego bi komandanti brigada kojima je pripadao počinilac prekršaja preduzimali disciplinske sankcije. Mjere preduzete na osnovu tih istraga zavisile su nekad o težini dotičnog djela, a nekad o situaciji na terenu. …prekršaji su bili kažnjavani disciplinskim kaznama koje je određivao komandant brigade, dok je o težim krivičnim djelima vojna policija podnosila prijavu vojnom tužiocu. Osim toga, zbog nedovoljne efikasnosti Okružnog vojnog suda u Travniku, kao i zbog otežane komunikacije s Travnikom zbog borbi, vojna policija 306. brigade češće je pribjegavala disciplinskim kaznama, a rjeđe podnošenju krivičnih prijava Okružnom vojnom tužiocu u Travniku.

901. Odlukom Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine krajem 1992. su osnovani okružni vojni sudovi kako bi sudili uglavnom za nezakonite radnje koje su počinili pripadnici ABiH. Međutim, u isto vrijeme je uspostavljen paralelni sistem vojnih sudova u sklopu Hrvatske zajednice Herceg-Bosne. U početku su jedan takav okružni vojni sud i pripadajuće tužilaštvo imali sjedište u Travniku. Zatim su, od juna 1993., te institucije imale sjedište u Vitezu i funkcionisale su u zonama koje je kontrolisao HVO.

902. Osnivanje disciplinskih vojnih sudova za disciplinske prekršaje svih vojnika, ali i za povredu vojne discipline od strane vojnika s činom oficira (ili višim) Predsjedništvo Bosne i Hercegovine predvidjelo je još 1992. godine, i ti su sudovi u okviru 3. korpusa uspostavljeni od maja 1993.

903. U isto vrijeme i također uredbom sa zakonskom snagom, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine je predvidjelo i posebne vojne sudove koji bi se uspostavljali naređenjem komandanta brigade ili oficira višeg ranga radi kažnjavanja pripadnika vojske koji su počinili djela povezana s obavljanjem svoje funkcije. Ti sudovi osnivali bi se u slučajevima kad ne bi bilo moguće da se predmet proslijedi nadležnom okružnom vojnom sudu, a težina djela zahtijeva da se odmah pokrene postupak.

904. Isto tako treba istaknuti da su komandanti brigada i Komanda 3. korpusa disciplinske propuste vojnika kažnjavali disciplinskim kaznama.

905. Osim toga, tokom perioda na koji se odnosi Optužnica[4] civilno pravosuđe u srednjoj Bosni i dalje je djelovalo uprkos borbama.[5]

---

[3] Dato područje se nalazi u zoni odgovornosti 3. korpusa.

[4] "Sve radnje i propusti navedeni u optužnici desili su se u periodu od januara 1993. do 16. 3.1994. na teritoriji Bosne i Hercegovine". *Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure*, treća izmijenjena optužnica, tačka 7.

[5] "Žalbeno vijeće zaključuje da je moguće, iako u dijelu Prvostepene presude o civilnim sudovima koji su funkcionisali u srednjoj Bosni za vrijeme rata nema nikakvih naznaka o tome da li je u Travniku 1993. postojao opštinski sud (prvostepena presuda, tačke 953-957), da travnički okružni vojni sud nije bio jedini

906. I na kraju, što se tiče perioda na koji se odnosi Optužnica[6], i vojno i civilno pravosuđe primjenjivalo je postupak tipičan za sisteme "kontinentalnog prava".

907. U srednjoj Bosni su već 1992. osnovana dva vojna suda, koji su djelovali čitavo vrijeme trajanja rata, a sudili su prije svega za nezakonita djela koja su počinili pripadnici ABiH: Okružni vojni sud u Zenici i Okružni vojni sud u Travniku. Okružni vojni sud sa sjedištem u Zenici osnovan je Uredbom sa zakonskom snagom o okružnim vojnim sudovima koju je donijelo Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine. Okružni vojni sud sa sjedištem u Travniku osnovan je Uredbom sa zakonskom snagom o izmjenama i dopunama Uredbe sa zakonskom snagom o obrazovanju i radu okruga od 7. oktobra 1992. Okružno vojno tužilaštvo u Travniku i Okružno vojno tužilaštvo u Zenici osnovani su po istom principu kojim se rukovodila organizacija okružnih vojnih sudova. Ti sudovi su djelovali tokom čitavog rata i prestali su s radom 1996. Isto tako, okružna vojna tužilaštva raspuštena su nešto ranije iste godine.

909. Okružni vojni sudovi su osnovani kako bi prije svega sudili za krivična djela koja su počinila vojna lica. Pored te glavne funkcije, mogli su suditi i civilima zaposlenim u ABiH za krivična djela koja su počinili za vrijeme obavljanja dužnosti; za saučesništvo u krivičnim djelima koja su počinili pripadnici ABiH; ili pak civilima koji nisu bili zaposleni u ABiH, ali su počinili krivična djela navedena u članu 7. Uredbe sa zakonskom snagom o okružnim vojnim sudovima. Predmeti koji su uključivali civile i o kojima su rješavali okružni vojni sudovi najčešće su se odnosili na neodazivanje pozivu za mobilizaciju… [M]eđutim, broj predmeta u kojima je sudila ova instanca i u kojima su osuđeni bili civili bio je zanemariv. Također treba istaknuti da su ti okružni vojni sudovi bili nadležni za suđenja pripadnicima HVO-a i svim ratnim zarobljenicima.

910. Osim toga, prema izjavama svjedoka, izbjeglice Hrvati podnosili su krivične prijave u vezi s određenim radnjama vojnika ABiH na područjima pod njenom kontrolom travničkom vojnom sudu sa sjedištem u Vitezu, koji je djelovao kao paralelna pravna instanca u službi hrvatske zajednice u srednjoj Bosni.

916. Po završetku rata, postupajući u skladu s istim uputama kao i vojno-sudski organi u Zenici, sudski organi u Travniku su svoju arhivu premjestili u Kantonalni sud u Travniku i u Kantonalno tužilaštvo u Travniku.

917. Teško je sa sigurnošću reći što se dogodilo s arhivom Okružnog vojnog suda u Travniku sa sjedištem u Vitezu, koji je osnovala Hrvatska zajednica Herceg-Bosna. Naime, pravosudne institucije koje su nakon rata preuzele arhivu okružnih vojnih sudova i okružnih vojnih tužilaštava, ne znaju što se dogodilo s arhivom Okružnog vojnog suda u Vitezu niti s arhivom Okružnog vojnog tužilaštva u Vitezu.

918. Po primitku krivične prijave, okružni vojni tužilac u Zenici ili okružni vojni tužilac u Travniku započeo bi krivično gonjenje i provodio pretpretresni postupak kao *dominus litis.* Tužilaštvo je bio jedini nadležni organ da po uvidu u dokaze sakupljene prilikom podnošenja krivične prijave utvrdi da li postoji osnova za sumnju da je počinjeno krivično djelo dakle, okružni tužilac je odlučivao o pokretanju krivičnog postupka. Tužilac je također imao ovlasti da prijavu stavi *ad acta* ako je ocijenio da počinjeno djelo nije krivično djelo, ili pak ako zbog nekih drugih okolnosti krivično gonjenje nije bilo moguće. Povrh toga, tužilac je mogao odlučiti da ne pokrene gonjenje ako nije raspolagao osnovama za sumnju da je počinjeno krivično djelo. Ako bi pak odlučio da pokrene

---

sud u Travniku u to vrijeme." *Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure,* IT-01-47-A, presuda, 22.04.2008, fusnota 614.

[6] Ibid u fusnoti 4.

postupak, obratio bi se istražnom sudiji sa zahtjevom za sprovođenje istrage. Bez tog zahtjeva istražni sudija nije imao ovlasti da djeluje.

919. Krivične prijave su okružnim vojnim tužilaštvima mogle podnositi sljedeće instance: vojna policija, civilna policija, civili ili pripadnici komande brigada (ili viši oficiri) ABiH. Valja, međutim, istaknuti da je broj krivičnih prijava koje su podnijeli drugi organi osim bataljona vojne policije zanemariv.

920. Vojna policija je imala obavezu da otkriva počinioce krivičnih djela u ABiH (i HVO-u) i bila je organ koji je uglavnom podnosio krivične prijave o kriminalnim radnjama pripadnika ABiH. Interni organi vojne bezbjednosti ABiH takođe su podnosili krivične prijave okružnim vojnim tužilaštvima.

921. Okružna vojna tužilaštva takođe su mogla djelovati na osnovu prijave civilne policije odnosno Centra službi bezbjednosti ("CSB")…

922. Na osnovu zakona koji je u to doba bio na snazi u Bosni i Hercegovini, svi građani su bili dužni da sudske vlasti obavještavaju o svakom nedozvoljenom djelovanju. Osim toga, i građani su mogli tužiocima podnositi krivične prijave i pokretati građanske parnice. U okviru onoga što je relevantno za ovaj predmet, civili su se u više navrata obraćali okružnim vojnim sudovima kako bi im iznijeli saznanja o kriminalnim radnjama. Istražni sudija bi im ukazao da o događaju moraju obavijestiti okružno javno tužilaštvo. Okružno javno tužilaštvo bi tada evidentiralo prijavu i od policije zatražilo da istraži navode i provjeri njihovu istinitost.

925. Nakon što bi tužilaštvo istražnom sudiji predalo zahtjev za otvaranje istrage, kako je propisano u Glavi šesnaestoj Zakona o krivičnom postupku Republike Bosne i Hercegovine, istražni sudija bi u cijelosti samostalno i nezavisno sproveo istragu. On je onda bio zadužen za ocjenu dokaznog materijala i za to da o tome podnese izvještaj tužiocu. Izvještaj bi se obično poslao i policiji.

926. Zbog spomenutih zadataka bi istražni sudija često odlazio na mjesto događaja ili na druga mjesta važna za istragu. U okviru istrage, sudija je mogao narediti fotografisanje, obavljanje testova, npr. parafinski test, ili narediti obdukciju ili bilo koju drugu mjeru u svrhu ekspeditivnog obavljanja istrage. Samo je on smio ispitivati svjedoke ili osumnjičene. Nije se mogla preduzeti nijedna druga radnja osim onih koje je odredio sudija. Osim toga, ako se dogodilo da svjedoke ispita neka druga instanca osim istražnog sudije, te su izjave morale biti isključene iz spisa.

939. Uspostava prvostepenih vojnih disciplinskih sudova kao i Višeg vojnog disciplinskog suda predviđena je Pravilnikom o vojnoj disciplini iz 1992. Ti sudovi su bili nadležni da sude za "disciplinske greške i prestupe" svih vojnika, ali i za sve vrste "povrede vojne discipline" od strane vojnih lica sa činom oficira (ili nekim višim činom). Bilo je predviđeno da se prvostepeni vojni disciplinski sud osniva pri Okružnom štabu odbrane i da svoj rad organizuje prema uputstvima Okružnog štaba odbrane. Takve sudove trebale su organizovati komande korpusa.

941. Čini se da je prvostepeni vojni disciplinski sud osnovan 8. maja 1993. Vijeće ističe da je, s obzirom na dokaze uvrštene u spis, taj sud u sklopu 3. korpusa izgleda djelovao za vrijeme razdoblja na koje se odnosi Optužnica…

944. U isto vrijeme, kako bi se spriječio i kaznio svaki čin pljačke ili uništavanja kuća, odnosno kako bi se osiguralo da vojnici ABiH poštuju Ženevske konvencije u pogledu postupanja prema civilnom stanovništvu i ratnim zarobljenicima, te zaštite vjerskih objekata, Enver Hadžihasanović je između ostalih sankcija predvidio da će svim

vojnicima koji počine kažnjiva djela suditi "prijeki sud" odnosno "posebni sud".

953. Civilne pravosudne institucije u srednjoj Bosni nastavile su djelovati tokom čitavog rata. One su bile nezavisne od ABiH. Dijelile su se na opštinski sud i opštinsko tužilaštvo, te na viši sud i više tužilaštvo. Viši sud sada djeluje pod nazivom "kantonalni sud". Opštinski sud je bio nadležan za predmete za koje je predviđena kazna bila manja od 10 godina. Viši sud se bavio predmetima za koje je predviđena kazna bila veća od 10 godina[7]…

954. Civilni sudovi su bili nadležni da sude za krivična djela koja su počinili civili, a u nekim precizno određenim slučajevima i vojnici. Naime, u slučaju kad bi vojnik i civil bili saizvršioci krivičnog djela, civilni sud koji je bio nadležan za suđenje civilu, bio je nadležan i za suđenje vojniku. Međutim, ako je djelo počinio vojnik za vrijeme obavljanja dužnosti, onda je i civilu i vojniku morao suditi okružni vojni sud.

Obrazloženje

2. Zakon o ustupanju predmeta primjenjuje se na ovaj predmet jer, iako se ne radi o predmetu koji je MKSJ ustupio Tužilaštvu BiH, Zakon o ustupanju predmeta dopušta da se prihvate dokazi pribavljeni od strane MKSJ u postupcima pred sudovima BiH.[8] Član 4. Zakona o ustupanju predmeta[9] predviđa da nakon saslušanja stranaka, sud može na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku. Vijeće može, *ex officio*, prihvatiti činjenice na osnovu kriterija naznačenih u daljem tekstu.

3. Primarni cilj postupka prihvatanja utvrđenih činjenica je obezbjeđivanje ekspeditivnosti postupka. Prihvatanjem utvrđenih činjenica, vijeće postiže ekonomičnost sudskog postupka na način da sažima postupak na ono što je najvažnije za izvođenje dokaza svake strane i eliminiše potrebu da se ponovo dokazuje činjenica koja je već presuđena u ranijim postupcima. Procesno-pravni učinak primanja na znanje utvrđene činjenice ogleda se u tome što se teret dokazivanja u pogledu diskvalifikacije te činjenice u ovom slučaju prenosi na obje strane. Ukoliko jedna od strana u toku glavnog pretresa želi da ospori

[7] Ibid u fusnoti 5.
[8] Član 1. stav 1. Zakona o ustupanju predmeta predviđa da se "odredbama ovog zakona propisuje se postupak ustupanja predmeta koje Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ) ustupa Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo), kao i korištenje dokaza koje je MKSJ pribavio u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini."
[9] Član 4. Zakona o ustupanju predmeta glasi: "Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku."

utvrđenu činjenicu koju je vijeće primilo na znanje, druga strana ima pravo (kako bi se osigurala pravičnost suđenja) da provede dokaze kojima osporava tačnost utvrđenih činjenica.[10]

4. Vijeće naglašava da je njegov prvi zadatak da osigura da optuženi ima ekspeditivno i pravično suđenje u skladu s članom 13. ZKP BiH i članom 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima ("Evropska konvencija"). Shodno tome, sve dok je ovaj princip zadovoljen, vijeće je dužno izbjegavati nepotrebno trošenje vremena i sredstava. Ove *ex officio* činjenice koje je vijeće predložilo takođe služe istoj svrsi jer se smanjuje eventualna potreba da vijeće poziva *ex officio* svjedoke.

5. Na osnovu člana 4., prihvatanje ili predlaganje činjenica predstavlja diskreciono pravo vijeća. Zakon o ustupanju predmeta i ZKP BiH ne propisuju kriterije na osnovu kojih bi vijeće moglo koristiti ovo diskreciono pravo. U predmetu *Đukić,* br. X-KR-07/394, (Sud BiH), Rješenje o utvrđenim činjenicama od 13.11.2008. godine, vijeće je navelo kriterije koje je smatralo odgovarajućim za primjenu prilikom korištenja svog diskrecionog prava iz člana 4.[11] Ovi kriteriji uzimaju u obzir prava optuženih prema zakonu BiH, u koji su ugrađena osnovna prava zaštićena Evropskom konvencijom. U isto vrijeme, vijeće je imalo u vidu sudsku praksu MKSJ u tumačenju pravila 94. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ.[12] Vijeće ističe da pravilo 94. i član 4. Zakona o ustupanju predmeta nisu identični, te da vijeće, ni na koji način, nije vezano odlukama MKSJ. Međutim, očito je da su neka pitanja sa kojima se suočavaju Tribunal i vijeća Suda BiH slična u pogledu razmatranja utvrđenih činjenica i da će, stoga, razmišljanja također biti slična. Nakon razmatranja ovih kriterija u kontekstu *ex-officio* prihvatanja, ovo vijeće je koristilo iste ove kriterije kako bi osiguralo pravičnost svim stranama, te integritet sudskog postupka.

6. Prije nego što je donijelo odluku o tome koje činjenice će prihvatiti kao utvrđene, vijeće je iste dostavilo stranama u postupku i odbrani optuženih radi izjašnjenja. Tužilaštvo je u pismenom izjašnjenju koje je dostavilo Sudu 18.02.2011. godine istaklo da su presudom

---

[10] Član 6. stav 2. ZKP BiH i član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije.
[11] Vidi, također, Rješenje o utvrđenim činjenicama u predmetu Suda BiH *Stupar i drugi,* br. X-KR-05/24, od 03.10.2006. godine, Rješenje o utvrđenim činjenicama u predmetu Suda BiH *Tanasković*, br. X-KR/06/165, od 26.06.2007. godine, Rješenje o utvrđenim činjenicama u predmetu Suda BiH *Lelek*, br. X-KR/06/202, od 03.07.2007. godine.
[12] Pravilo 94(B) glasi: „Na zahtjev jedne od strana ili *proprio motu* pretresno vijeće može, nakon što sasluša strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili dokumentarne dokaze iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja o kojima je riječ u tekućem suđenju."

žalbenog vijeća MKSJ *Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure,* broj IT -01-47-A, od 22. aprila 2008. godine, svi zaključci pretresnog vijeća u pogledu događaja na području općine Bugojno ukinuti, te se stoga činjenice ne mogu prihvatiti kao utvrđene. Nadalje je tužilaštvo istaklo da su ostale činjenice nerelevantne za ovaj predmet s obzirom da organizacija vojne policije kao bataljona na nivou 3. korpusa i organizacija vojne policije kao voda pri 307. brigadi odnosno čete pri „OG Zapad“ nije ista. Pored toga tužilaštvo je predložilo da se ne prihvati činjenica 1580. koja govori o putu koji je povezivao Bugojno i Zenicu. Stoga je tužilaštvo predložilo da se predložene činjenice ne prihvate ili da vijeće odloži odluku po ovom pitanju do završetka dokaznog postupka tužilaštva i odbrane.

7. Osim izjašnjenja dostavljenih u pisanoj formi, sve strane u postupku su saslušane na ročištu koje je održano 23.02.2011. godine.

8. Branioci optuženih su se također izjasnili povodom predloženih činjenica. Odbrane optuženih Gasal Nisveta i Kukavica Musajba su se saglasile da se sve predložene činjenice prihvate.

9. Branilac Handžić Enesa je naglasio da se protivi prihvatanju činjenica koje su navedene u tačkama 1580. do 1583. jer se odnose na brigadu kojoj je pripadao Enes Handžić, te predložio da se razmotre činjenice iz tačaka 155. do 164. iz drugostepene presude *Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure* koje se odnose na Bugojno, navodeći iste argumente koje je istaklo tužilaštvo.

10. Odbrana optuženog Dautović Senada je istakla da se protivi prihvatanju činjenice navedene u paragrafu 1584.

Kriteriji za utvrđene činjenice

11. Shodno navedenom, vijeće je imalo u vidu sljedeće kriterije:

1. Činjenica stvarno mora biti „činjenica“ koja:

a) je dovoljno jasna, konkretna i prepoznatljiva;

b) nije zaključak, mišljenje ili usmeno svjedočenje;

c) nije karakterizacija pravne prirode.

2. Činjenica mora sadržati bitna utvrđenja MKSJ-a i ne smije se značajno mijenjati.

3. Činjenica ne smije direktno ili indirektno potvrđivati krivičnu odgovornost

optuženog.

4. Činjenica koja je prihvaćena kao istinita u tolikoj mjeri da je postala općepoznata i koja nije podložna razumnom pobijanju, može se prihvatiti kao presuđena činjenica čak i ako se odnosi na elemenat krivične odgovornosti.

5. Činjenica mora biti "utvrđena pravosnažnom odlukom" MKSJ-a, što znači da je ista ili potvrđena ili utvrđena u postupku po žalbi, ili ista nije pobijana u žalbi, a daljnja žalba više nije moguća.

6. Činjenica mora biti utvrđena u postupcima pred MKSJ-om u kojima optuženi protiv koga je činjenica utvrđena i optuženi pred Sudom BiH imaju isti interes u pogledu pobijanja određene činjenice. Shodno navedenom, činjenice koje su navedene u dokumentima koji su predmet sporazuma o krivici ili dobrovoljnog priznanja u postupku pred MKSJ se ne prihvataju jer optuženi u takvim predmetima imaju interese koji su drugačiji, a često i suprotni, od interesa onih optuženih koji su iskoristili svoje pravo na suđenje.

7. Činjenica mora biti utvrđena u postupku pred MKSJ-om u kojem je optuženi protiv koga je činjenica utvrđena imao pravnog zastupnika kao i pravo i mogućnost da se brani. Dakle, jasno je da prihvatanje činjenice koja je proizašla iz postupka u kojem optuženi tu činjenicu nije testirao svojim dokaznim instrumentima nije prihvatljiva za ovo vijeće, tim prije što je tačnost takve činjenice upitna jer optuženi nije imao priliku (ili je takva prilika bila nedovoljna) da se izjasni u pogledu te činjenice i da je pokuša osporiti.

12. Rukovodeći se ovim kriterijima, vijeće je ocijenilo da gore navedene činjenice koje potiču iz presude pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure*[13] ispunjavaju gore navedene kriterije. Pored toga, vijeće je uvažilo navode odbrane optuženih, te nije prihvatilo kao utvrđene činjenice navedene u tačkama 1580. do 1584. iz prvostepene presude, i odbilo kao neosnovan prigovor tužilaštva osim u dijelu koji se odnosi na tačku 1580. U pogledu navoda odbrane trećeoptuženog da se ne uvrste činjenice koje se odnose na dešavanja u Bugojnu, a koje su po navodima tužilaštva i odbrane trećeoptuženog ukinute u tačkama 155. i 164. presude apelacionog vijeća, vijeće odbija taj argument kao validan pravni osnov jer se ove tačke odnose na individualnu krivičnu odgovornost generala Hadžihasanovića, a ne na zaključke pretresnog vijeća u pogledu činjenica koje se odnose na događaje u Bugojnu. Međutim, vijeće uvažava obrazloženje da odbrana osporava ove činjenice, dok činjenicu iz tačke 1580. osporavaju i odbrana i tužilaštvo.

[13] Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure, IT-01-47-T, presuda, 15.03.2006.

3. Rješenje o spajanju postupka

1. Dana 23.1.2008. godine Sud je donio rješenje kojim se prihvataju prijedlozi odbrana optuženog Gasal Nisveta, Kukavica Musajba i Dautović Senada i određuje se spajanje krivičnog postupka broj X-KR-07/341-1 koji se vodi protiv optuženih Gasal Nisveta i Kukavica Musajba sa krivičnim postupkom broj X-KR-07/341 protiv Handžić Enesa i Dautović Senada.

Obrazloženje

2. Na ročištu održanom 14.12.2007. godine, branioci optuženih Gasal Nisveta i Kukavica Musajba podnijeli su Sudu prijedlog za spajanje postupka u smislu odredbi člana 25. stav 2. ZKP BiH sa krivičnim postupkom broj X-KR-07/341 koji se vodi protiv Handžić Enesa i Dautović Senada. Branioci su naveli da se analizom optužnica Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ-125/07 od 18.09.2007. godine, te optužnice broj KT-RZ-162/05 od 07.12.2007. godine može doći do zaključka da su činjenični opisi ove dvije optužnice u potpunosti identični, te da postoji objektivni koneksitet, odnosno da je više osoba učestvovalo u izvršenju krivičnog djela. Branioci su dodatno istakli da se ista lica pominju kao oštećeni, te da bi odvojena suđenja, s obzirom na obimnost dokaznog materijala, značila ponavljanje istih dokaza i pozivanje istih svjedoka, što prvenstveno treba imati u vidu u pogledu traumatiziranih svjedoka.

3. Dana 24.12.2007. godine, Tužiteljstvo BiH je Sudu dostavilo izjašnjenje povodom navedenog prijedloga, u kojem se navodi da se ne protivi istom, te da ostavlja Sudu da donese odluku po navedenom prijedlogu sukladno zakonskim ovlastima iz člana 25. ZKP BiH.

4. Dana 17.01.2008. godine, održano je ročište povodom navedenog prijedloga, na kojem je data mogućnost izjašnjenja i optuženima Handžić Enesu i Dautović Senadu, kao i braniocima istih. Branilac optuženog Handžić Enesa, advokat Fahrija Karkin se protivio navedenom prijedlogu, te istakao prigovor da mu nije dostavljena optužnica u odnosu na optužene Gasal Nisveta i Kukavica Musajba, te se ne može izjasniti o prijedlogu.

5. Dana 23.1.2008. godine Sud je povodom navedenog prijedloga ponovo održao statusnu konferenciju, na kojoj su optuženi Gasal Nisvet, Kukavica Musajb i Dautović Senad, kao i njihovi advokati Kreho Senad, Abaz Fadil i Refik Serdarević i tužilac istakli da su

saglasni da se spoje ova dva predmeta. Branilac optuženog Handžić Enesa, advokat Fahrija Karkin se protivio prijedlogu navodeći da nisu ispunjeni uslovi po ZKP-u da se predmeti spoje, te da ne postoji subjektivni i objektivni koneksitet u ove dvije optužnice.

6. Nakon što je razmotrilo podneseni prijedlog, kao i izjašnjenja stranaka u postupku, te izvršilo uvid u spise ovog Suda broj X-KR-07/341 i X-KR-07/341-1, vijeće je donijelo odluku kao u dispozitivu iz razloga koji slijede.

7. Član 25. stav 2. ZKP BiH predviđa da „Sud može odlučiti provesti jedinstveni postupak i donijeti jednu presudu i u slučaju kad je više osoba optuženo za više krivičnih djela, ali samo u slučaju ako između izvršenih krivičnih djela postoji međusobna veza“.

8. Uvidom u spis Sud konstatuje da optužnicom Tužiteljstva BiH broj KT-RZ-125/07 od 18.09.2007. godine pod tačkama I i II, optuženi Gasal Nisvet i Kukavica Musajb se terete za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovnišštva iz člana 173. stav 1. tačka c) i f), u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. i članom 29. KZ BiH, dok optužnicom Tužiteljstva BiH broj KT-RZ-162/05 od 07.12.2007. godine, pod tačkama I, II i III, optuženi Handžić Enes i Dautović Senad se terete za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka a), c), e) i f), ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika iz člana 174. stav 1. tačka a) i b), ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) i b) KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. i članom 29. istog zakona.

9. Nadalje, Sud konstatuje da je činjenični opis pod tačkama I i II optužnice broj KT-RZ-125/07 u vezi sa činjeničnim opisom pod tačkama I (9.) i II (3.) optužnice KT-RZ-162/05. Nadalje, 40 svjedoka od predloženih 43 svjedoka u optužnici KT-RZ-125/07 su istovremeno predloženi kao svjedoci u optužnici broj KT-RZ-162/05.

10. S obizrom na gorenavedeno, vijeće je donijelo odluku da se postupci spoje.

4. Rješenje o određivanju mjera zaštite svjedoku određene odlukom međunarodnog krivičnog suda za bivšu jugoslaviju (svjedok D)

1. Tužilaštvo BiH je u optužnici predložilo saslušanje svjedoka D. Rješenjem Suda BiH broj X-KRN-07/341 od 14.9.2007. godine identitet ovog svjedoka je proglašen povjerljivim i dodijeljen mu je pseudonim D.

2. Nakon početka glavnog pretresa, Tužilaštvo je predložilo njegovo saslušanje

za dan 21.1.2009. godine. Tužilaštvo BiH je na nastavku glavnog pretresa održanom dana 21.1.2009. godine obavijestilo pretresno vijeće da je svjedok svjedočio pred Međunaordnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, te da su mu u tom postupku dodijeljene mjere zaštite.

3. Tužilaštvo je obavijestilo Sud da je svjedok D svjedočio u predmetu protiv Hadžihasanovića i Kubure, te da su mu u tom postupku dodijeljene mjere zaštite pseudonim i svjedočenje sa izmijenjenom slikom. Odluka MKSJ-a o ovim mjerama zaštite je uložena u povjerljivi dio spisa.

4. U skladu s odredom 75F Pravilnika o postupku i dokazima, pretresno vijeće je i u ovome predmetu svjedoku D dodijelilo iste mjere zaštite.

5. Saslušanje zaštićenih svjedoka

1. Rješenjima Suda BiH broj X-KRN-07/341 od 20.4.2007. godine, 15.5.2007. godine i 14.9.2007. godine Sud je odredio mjere zaštite za ukupno 3 (tri) svjedoka u ovome postupku. Ovim odlukama su svi lični podaci zaštićenih svjedoka, imena i prezimena i ostali lični podaci svjedoka proglašeni tajnim, a svjedocima je omogućeno da u toku postupka svjedoče putem elektronskih uređaja za promjenu glasa ili slike ili slike i glasa, upotrebom tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka, uz mjeru zabrane objavljivanja fotografija u sredstvima javnog informisanja.

2. U toku postupka, pored mjere zaštite identiteta svjedoku A, vijeće je donijelo odluku da svjedok A svjedoči iz odvojene prostorije, uz izmijenjenu sliku i glas. Tužilaštvo je na ročištu kada je ovaj svjedok saslušan predložilo da se svjedoku odrede i dodatne mjere zaštite, i to isključenje javnosti tokom svjedočenja. Odbrane svih optuženih su se protivile ovom prijedlogu. Vijeće je na ove okolnosti saslušalo i svjedoka, te mu je ponovo predočilo mjere koje mu stoje na raspologanju tokom svjedočenja. Vijeće je prihvatilo prijedlog Tužilaštva za određivanje dodatnih mjera zaštite, te je našlo opravdanim razloge koje je naveo svjedok A. Odluku o mjerama zaštite na glavnom pretresu održanom dana 05.11.2008. godine vijeće je donijelo uz saglasnost svjedoka.

3. U toku postupka, pored mjere zaštite identiteta svjedoku B, vijeće je donijelo odluku da svjedok B svjedoči iz odvojene prostorije, uz izmijenjenu sliku i glas. Tužilaštvo je na ročištu kada je ovaj svjedok saslušan predložilo da se svjedoku odrede i dodatne mjere

zaštite, i to isključenje javnosti tokom svjedočenja. Odbrane svih optuženih su se protivile ovom prijedlogu. Vijeće je na ove okolnosti saslušalo i svjedoka, te mu je ponovo predočilo mjere koje mu stoje na raspologanju tokom svjedočenja. Vijeće je prihvatilo prijedlog Tužilaštva za određivanje dodatnih mjera zaštite, te je našlo opravdanim razloge koje je naveo svjedok B. Odluku o mjerama zaštite na glavnom pretresu održanom dana 26.11.2008. godine vijeće je donijelo uz saglasnost svjedoka.

4. Sud je vodio računa o zaštiti identiteta zaštićenih svjedoka u toku cijelog postupka, vodeći računa da se niti jedan podatak ne spomene, pa se tako ni u presudi ti svjedoci ne spominju pod punim imenom i prezimenom, nego pod dodijeljenim pseudonimima. Svi podaci o zaštićenim svjedocima su uloženi u povjerljivom dijelu spisa. Vijeće je prethodno obrazložilo dodijeljene mjere zaštite za svjedoka D.

6. Rješenje kojim se odbija prijedlog tužilaštva za izvođenje dokaza replike

1. Tužilaštvo BiH je u toku glavnog pretresa dana 11.02.2011. godine podnijelo prijedlog za izvođenje dokaza tužilaštva radi pobijanja dokaza odbrane optuženih, a u skladu sa članom 261. stav 2. tačka c) ZKP BiH.

2. S tim u vezi Tužilaštvo BiH je predložilo saslušanje šesnaest svjedoka i to: Učambarlić Besim, Habib Meho, Kartal Salko, Marinko Lučić, Stipo Miloš, Kajić Ivica, Vasilić Slava, Križanac Zdravko, B-1, B-2, B-3, B-4, B-5, B-6, B-7, B-8, i čitanje izjave svjedoka Selme Cikotića u skladu sa članom 5. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenja dokaza pribavljenih od MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH. U prijedlogu je tužilaštvo obrazložilo razloge iz kojih traži saslušanje navedenih predloženih svjedoka, odnosno čitanje izjave jednog svjedoka. Sud je navedeni prijedlog dostavio optuženima i njihovim braniocima kako bi se izjasnili povodom istog. Na glavnom pretresu održanom 23.02.2011 godine stranke i branioci su se usmeno izjasnili povodom prijedloga. Tužilac je istakao da ostaje pri pismenom prijedlogu, te da ističe da iako je svjedok Selmo Cikotić dostupan, ipak predlaže da se njegova izjava od 12.11.2004. godine čita kako se ne bi ugrozila istraga koja se vodi u predmetu pred Tužilaštvom BiH. Tužilac je istakao da je cilj čitanja pismene izjave diskreditovanje iskaza koji je svjedok Selmo Cikotić dao u svojstvu svjedoka odbrane na glavnom pretresu u ovom predmetu, ističući da se ne protivi ukoliko odbrana želi unakrsno ispitati ovog svjedoka na okolnosti iz predmetne izjave. Nadalje je na upit suda tužilac pojasnio da u vrijeme saslušanja ovog svjedoka u svojstvu

svjedoka odbrane, tužilaštvo nije posjedovalo informaciju da je ovaj svjedok davao iskaz pred haškim tribunalom.

3. Branilac optuženog Gasal Nisveta se protivio čitanju iskaza svjedoka Selme Cikotića, te je istakao da bi se navedeni svjedok trebao usmeno ispitati. Branilac optuženog Musajba Kukavice je također istakao da s obzirom da je svjedok dostupan, istog treba usmeno ispitati. Branilac optuženog Handžić Enesa je istakao da ne vidi čime bi neka istraga bila ugrožena ako bi se svjedok Selmo Cikotić usmeno saslušao, te je predložio da se u interesu pravde ovaj svjedok pozove, te da prilikom isptivanja isti uzme advokata. Branilac optuženog Dautović Senada se suglasio sa prijedlogom svojih kolega, te istakao da se protivi uvrštavanju izjave.

4. Nakon što je saslušalo argumente tužilaštva i odbrane optuženih, vijeće je dana 23.02.2011. godine donijelo procesnu odluku kojom se navedeni prijedlog Tužilaštva odbija kao neosnovan.

5. Član 261. stav 2. tačka c) ZKP BiH dopušta izvođenje dokaza optužbe kojim se pobijaju navodi odbrane proizašli izvođenjem dokaza odbrane tzv. replika. Replika subjektivnih dokaza na dokaze odbrane može se definisati kao dokazi koji nisu kumulativni, odnosno kao dokazi koji ne mogu biti ponavljanje dokaza koje je optužba već iznijela na glavnom pretresu. Replika služi da bi se pobijali novi dokazi ili nove teorije koje je odbrana iznijela prilikom izvođenja svojih dokaza.

6. S druge strane, vijeće ima diskreciono pravo da odluči o tome koje će dokaze prihvatiti, a koje odbiti, a sve u zavisnosti od konkretnog slučaja. Dokazi u replici su usko povezani sa već izvedenim dokazima. Subjektivni dokazi čije se izvođenje predlaže samo da bi se potkrijepili argumenti koji su već izneseni u ranijoj fazi postupka ne mogu se izvoditi u replici, osim ako ti dokazi ne služe da bi se pobijali ili diskreditovali subjektivni dokazi suprotne strane, ili da bi se ublažio njihov nepovoljan učinak.

7. U skladu sa navedinim vijeće zaključuje da je prijedlog za čitanje iskaza svjedoka Selme Cikotića neosnovan. Naime, vijeće je imalo u vidu smisao odredbe člana 5. Zakona o prezimanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenja dokaza pribavljenih od MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH koji predviđa mogućnost da se pročita iskaz koji je svjedok dao pred haškim tribunalom.

8. S druge strane, vijeće je imalo u vidu dostupnost ovog svjedoka te činjenicu da je

navedeni svjedok već svjedočio kao svjedok odbrane u ovom predmetu, a Tužilaštvo je imalo mogućnost da ga unakrsno ispita. Vijeće ne prihvata prijedlog tužilaštva da se mogućnost iz člana 5. Zakona o ustupanju predmeta koristi u cilju replike, pogotovo imajući u vidu da je tužilaštvo čitanjem iskaza imalo namjeru da diskredituje iskaz svjedoka koji je on dao na glavnom pretresu u ovom predmetu, na koje okonosti je tužilaštvo imalo priliku usmeno da ispita svjedoka. Obzirom da je svrha čitanja izjave ovog svjedoka bila diskreditacija iskaza datog na glavnom pretresu, vijeće ističe da se svjedok mora pozvati i usmeno ispitati.

9. Nadalje, iako je tužilaštvo istaklo da je za iskaz koji je svjedok Selmo Cikotić dao pred haškim tribunalom saznalo nakon njegovog svjedočenja u predmetu Gasal i dr., vijeće ne prihvata ovaj argument obzirom da je ovaj dokaz tužilaštvu bio i ranije dostupan, te se ne može prihvatiti kao argument vrijeme kada je tužilaštvo došlo do dokaza, već kada je razumno moglo doći do dokaza, a to je nesumnjivo u vrijeme njegovog svjedočenja pred Sudom BiH.

10. Što se tiče saslušanja ostalih svjedoka kao svjedoka replike, vijeće je odbilo prijedlog tužilaštva iz razloga što se njihovo saslušanje predlaže da bi se potkrijepili dokazi koji su već izneseni u dokazima optužbe. Kako je već gore navedeno stranama u postupku u replici se ne pruža prilika da se izvode dokaze o nečemu što su već dokazivali, te koji su bili dostupni u toku glavnog pretresa. Vijeće je zaključilo da o činjenicama o kojima bi predloženi svjedoci svjedočili tužilaštvo je već izvodilo dokaze, te ovi iskazi ne predstavljaju dokaze kojim bi se pobijali dokazi odbrane.

11. Ukoliko smatra da je u interesu pravde i pravičnosti sud može dozvoliti izvođenje predloženih subjektivnih dokaza u replici, ali u tom pogledu potrebno je imati u vidu princip jednakosti strana u postupku.

7. Rješenje od 27.4.2011. godine kojim se odbija prijedlog odbrane Dautović Senada da se prihvate kao utvrđene činjenice od 23.2.2011. godine

1. Rješenjem od 27.4.2011. godine Sud je odbio prijedlog odbrane optuženog Dautović Senada da se prihvate kao utvrđene činjenice od 23.2.2011. godine iz presude protiv Hadžihasanovića i Kubure od 15.3.2006. godine (IT-01-47-T) i to činjenice navedene u paragrafima:

20. Vijeće smatra da ima dovoljno elemenata za zaključak da je u razdoblju na koje se odnosi Optužnica u opštinama relevantnim za ovaj predmet postojao oružani sukob između HVO-a i ARBiH. Neki svjedoci su izjavili da je već od kraja 1992. bilo sukoba između tih dviju vojski u dolini Lašve, u Gornjem Vakufu, u Busovači, u Prozoru, u Novom Travniku i u Kiseljaku. Ti sukobi su se nastavili u januaru 1993. te su se proširili i na druge opštine srednje Bosne. Naređenja i sporazumi o prekidu vatre između ABiH i HVO-a iz razdoblja krajem januara 1993. pokazuju da je u to vrijeme postojao oružani sukob između tih dviju vojski.

22. ... U ljeto i jesen 1993. borbe između ABiH i HVO-a su se nastavile...

22. ... Vijeće također primjećuje da veliki broj svjedoka u svojim iskazima pominje "sukob", "neprijateljstva" i "rat" između HVO-a i ABiH.

23. Nadalje, naređenja o prekidu vatre koja su izdavali štabovi dviju vojski i političke vođe dviju sukobljenih strana implicitno pokazuju da je u trenutku sklapanja tih sporazuma između te dvije vojske postojao vojni sukob...

23. ... Prisustvo pripadnika međunarodnih organizacija koji su nastojali da se zaključe i provedu sporazumi o prekidu vatre dodatno ukazuje na to da je u razdoblju i u opštinama na koje se se odnosi Optužnica zaista postojao oružani sukob...

23. ... To što je u više navrata došlo do neuspjeha u formiranju zajedničke komande HVO-a i ABiH dodatno ukazuje na činjenicu da je u dolini Lašve u relevantno vrijeme vladao oružani sukob.

316. ... Iz tog dokumenta razabiru se sljedeći poslovi komande: komandno – štabni, političko-pravni, samozaštitni, bezbjednosni, personalni, pozadinski i opšti poslovi. Svakoj od tih domena odgovara određeni organ u strukturi korpusa, odnosno: štab, organ za politički rad i pravne poslove, organ bezbjednosti, organ za planiranje razvoja i finansije. Za samozaštitu je odgovorna čitava organizacija komande, u smislu da je ona dio službenih dužnosti svakog od tih organa.

317. Kad se radi o Štabu Vrhovne komande ABiH, Vijeće se uvjerilo da su ga sačinjavale sljedeće uprave: Uprava za operacije i obuku u čijem je sklopu bio Centar za operativno komandovanje,Uprava rodova, Uprava za logistiku, Uprava za kadrove, Uprava za moral, informativno – propagandnu djelatnost i vjerska pitanja, Obavještajna uprava, Uprava vojne bezbjednosti i Pravna uprava...

324. Za potrebe ove presude, potrebno je navesti određene centre u sklopu štaba Komande 3. korpusa: centar za operativno komandovanje, centar za vezu, služba vojne bezbjednosti.

377. Konačno, Vijeće napominje da Upustvo za rad službi vojne bezbjednosti u Oružanim snagama RBiH propisuje da su pripadnici službe bezbjednosti potčinjeni komadantu svoje jedinice: Za svoj rad pripadnici službe vojne bezbjednosti odgovorni su komandantu jedinice u kojoj se nalaze.

378. Isto tako, Pravilo za rad vojne policije Oružanih snaga RBiH propisuje da je vojna policija potčinjena komandantu jedinice u čijem se sastavu nalazi. 7. Vojnom policijom rukovodi i komanduje starješina vojne jedinice i ustanove u čijem se formacijskom sastavu nalazi jedinica vojne policije ili joj je pridodata. 8. Vojnom poicijom u stručnom pogledu rukovodi starješina Službe vojne bezbjednosti u čijem se formacijskom sastavu nalazi jedinica vojne policije ili joj je pridodata. On je odgovoran za borbenu spremnost jedinice vojne policije. Odluke o borbenoj upotrebi jedinice vojne policije donosi

komadant jedinice na prijedlog nadležnog starješine Službe vojne bezbjednosti.

2. Odbrana prijedlog za prihvatanje činjenica utvrđenih u presudi pred MKSJ-a nije obrazložila, te nije dostavila razloge zbog kojih predlaže prihvatanje navedenih činjenica.

3. Vijeće je dana 27.4.2011. godine navedeni prijedlog odbilo.

4. Vijeće smatra da predložene činjenice nisu relevantne za tačke optuženja koje se optuženima stavljaju na teret. Također, vijeće napominje da je u toku glavnog pretresa, u vrijeme podnošenja prijedloga za prihvatanje utvrđenih činjenica, izvelo dovoljan broj dokaza na okolnosti na koje se odnose predložene činjenice.

8. Rješenje o razdvajanju postupka u odnosu na optuženog Handžić Enesa

1. Sud je 27.4.2011. godine donio rješenje kojim se razdvaja krivični postupak protiv optuženih Gasal Nisveta, Kukavica Musajba, Dautović Senada i Handžić Enesa, te će se krivični postupak u odnosu na optuženog Handžić Enesa, posebno voditi i dovršiti pod novim brojem S1 1 K 005760 11 KrI.

2. U odnosu na optužene Gasal Nisveta, Kukavica Musajba i Dautović Senada, postupak će se voditi pod postojećim brojem S1 1 K 003485 07 KrI.

Obrazloženje

4. Pred Sudom Bosne i Hercegovine bio je u toku krivični postupak protiv optuženih Gasal Nisveta, Kukavica Musajba, Dautović Senada i Handžić Enesa koji je nakon donošenja rješenja o spajanju postupka 23.01.2008. godine vođen jedinstveno za sve optužene.

5. Nakon što je Tužilaštvo dana 26.04.2011. godine, dostavilo sporazum o priznanju krivnje zaključen između Tužilaštva BiH i optuženog Handžić Enesa i prijedlog za razdvajanje postupka, Sud je održao ročište na kojem su stranke i branioci imali priliku da se izjasne u vezi sa eventualnim razdvajanjem krivičnog postupka u odnosu na optuženog Handžić Enesa.

6. Na ročištu održanom 27.04.2011. godine stranke i branioci nisu se protvili navedenom prijedlogu za razdvajanje postupka.

7. Članom 26. stav 1. ZKP BiH propisano je da Sud može iz važnih razloga, kao i iz razloga cjelishodnosti do okončanja glavnog pretresa, odlučiti da se postupak protiv

pojedinih optuženih razdvoji i posebno dovrši.

8. Kako je optuženi Handžić Enes sa Tužilaštvom BiH zaključio sporazum o priznanju krivnje dana 26.04.2011. godine, Sud nalazi da je razdvajanje postupka u odnosu na ovog optuženog neophodno iz razloga cjelishodnosti, kako bi se pristupilo razmatranju predmetnog sporazuma i donošenju odluke o istom.

9. Imajući u vidu postojeće okolnosti kao i činjenicu da se odbrane optuženih ne protive razdvajanju postupka u odnosu na optuženog Handžić Enesa od postupka koji se vodi protiv optuženih Gasal Nisveta, Kukavica Musajba i Dautović Senada, Sud je u skladu sa članom 26. stav 1. u vezi sa stavom 2. ZKP BiH, donio odluku o razdvajanju postupka.

9. Rješenje o postavljanju pravnih savjetnika svjedocima Dževadu Mlaći, Handžić Enesu i Selmi Cikotiću

1. Dana 24.3.2010. godine u svojstvu svjedoka odbrane trećeoptuženog Enesa Handžića je pozvan Dževad Mlaćo. Nakon što je počelo ispitivanje svjedoka Dževada Mlaće, vijeće je u toku glavnog pretresa donijelo odluku da se svjedoku Dževadu Mlaći, u skladu sa članom 84. stav 5. ZKP BiH postavi pravni savjetnik. Na istom ročištu, svjedok je obavijestio vijeće da je on angažovao advokata Asima Crnalića, te da će on biti njegov pravni savjetnik za vrijeme svjedočenja u ovome predmetu. Vijeće je takođe prekinulo ispitivanje svjedoka, te je za nastavak ispitivanja odredilo drugi datum.

2. Odluku je vijeće donijelo kako bi zaštitilo interese svjedoka, obzirom da svjedok ne posjeduje pravnu naobrazbu.

3. Dana 21.4.2010. godine u svojstvu svjedoka odbrane trećeoptuženog Handžić Enesa pozvan je Selmo Cikotić. Nakon što je počelo ispitivanje svjedoka, vijeće je u toku glavnog pretresa donijelo odluku da svjedoku Selmi Cikotiću, u skladu sa članom 84. stav 5. ZKP BiH odredi pravnog savjetnika. Na istom ročištu, svjedok je obavijestio Sud da će angažovati advokata Fahrudina Ibrišimovića, te da će on biti njegov pravni savjetnik za vrijeme svjedočenja u ovome predmetu. Vijeće je prekinulo ispitivanje svjedoka, te je za nastavak ispitivanja odredilo drugi datum.

4. Odluku da se svjedoku odredi pravni savjetnik vijeće je donijelo obzirom da svjedok ne posjeduje pravnu naobrazbu, a radi zaštite interesa svjedoka. Dana 20.4.2011. godine

svjedok Selmo Cikotić je ispitan kao svjedok Suda, u prisustvu pravnog savjetnika Fahrudina Ibrišimovića.

5. Dana 31.5.2011. godine Sud je donio rješenje kojim se svjedoku Handžić Enesu za vrijeme trajanja svjedočenja na glavnom pretresu postavlja savjetnik, advokat Fahrija Karkin.

Obrazloženje

6. U toku dokaznog postupka u predmetu koji se vodi protiv optuženih Nisveta Gasala, Kukavica Musajba i Senada Dautovića, Tužilaštvo BiH je predložilo da se u svojstvu svjedoka tužilaštva sasluša Enes Handžić.

7. Obzirom da je Handžić Enes sklopio sporazum o priznanju krivnje i da je oglašen krivim za događaje o kojima će svjedočiti na glavnom pretresu u predmetu protiv navedenih optuženih, to je s obzirom na navedene okolnosti vijeće u konkretnom slučaju zaključilo da sam svjedok nije u stanju da koristi svoja prava za vrijeme saslušanja i da njegovi interesi ne mogu biti zaštićeni na drugi način, te je u skladu sa članom 84. stav 5. ZKP BiH postavilo ovom svjedoku savjetnika – advokata u toku trajanja svjedočenja.

10. Rješenje kojim se odbija prijedlog odbrane Dautović Senada za čitanje iskaza svjedokinje

1. Dana 3.11.2010. godine odbrana optuženog Dautović Senada je predložila čitanje iskaza od dana 19.9.1994. godine svjedoka za kojeg je planirala i tražiti mjere zaštite, te vijeće u ovom dijelu presude neće spominjati ime svjedoka.

2. Odbrana je navela da se radi o žrtvi, te da se ne želi odazvati pozivu Suda. Prema navodima odbrane, svjedok bi svjedočio na okolnosti zajedničkih patrola i zločina koji se desio u Vrbanji.

3. Dana 1.12.2010. godine vijeće je donijelo odluku da se prijedlog odbrane odbije.

4. Vijeće smatra da predložena izjava svjedoka S.Š. nije relevantna za krivično pravne radnje koje se optuženom Dautović Senadu stavljaju na teret. Uvidom u izjavu vidljivo je da se ista ne odnosi niti na jednu tačku optužnice u predmetu protiv optuženih Gasal Nisveta i dr.

11. Rješenje kojim se odbijaju prigovori odbrane u vezi sa prekoračenjem izmijenjene optužnice

1. Dana 29.6.2011. godine Tužilaštvo BiH je Sudu dostavilo izmijenjenu optužnicu u odnosu na optužene Gasal Nisveta, Kukavica Musajba i Dautović Senada.

2. Dana 12.7.2011. godine advokat Refik Serdarević je dostavio Sudu podnesak u kojem se navodi da je izmijenjena optužnica prekoračena u odnosu na optuženog Dautović Senada. U dopisu se navodi da, usporedbom činjeničnog opisa navedenog u optužnici broj KT-RZ-102/07 od 11.12.2007. godine sa činjeničnim opisom u Izmijenjenoj optužnici Tužilaštva BiH od 29.6.2011. godine, proizilazi da je tužilac izmijenio činjenični opis optužnice u tački 1 a), u kojoj se navodi specifikacija funkcije optuženog Dautovića. Izmjena u odnosu na potvrđenu optužnicu jeste upravo formulacija Objedinjena komanda Armije RBiH Bugojno – Odbrane grada Bugojno.

3. Dalje, odbrana optuženog Dautovića navodi da se u tački 10 a) izmijenjene optužnice od 29.6.2011. godine navodi da je Dautović Senad bio u saizvršilačkoj djelatnosti zajedno sa optuženim Gasal Nisvetom i Kukavica Musajbom.

4. Odbrana optuženog Dautovića navodi da je, u skladu sa odredbom člana 228. stav 6. ZKP BiH, u odnosu na optuženog Dautović Senada došlo do prekoračenja optužbe, te predlaže da se ista dostavi na potvrđivanje. Takođe, odbrana Dautovića navodi da izmijenjena optužnica otežava procesni položaj optuženog.

5. Nadalje, odbrana smatra da navedeno prekoračenje ima za posljedicu i povredu prava na odbranu, te da prekoračenje optužbe predstavlja prepreku za meritorno raspravljanje o predmetu krivičnog postupka, odnosno predstavlja okolnost usljed koje se sud ne može upustiti u raspravljanje same krivične stvari.

6. Odbrana optuženog Gasal Nisveta je dana 15.7.2011. godine dostavila podnesak u kojem se navodi da je izmijenjena optužnica Tužilaštva od 29.6.2011. godine prekoračena. Odbrana navodi da se prekoračenje ogleda u tački 10 a) u kojoj se pored tački c) i f) stava 1. člana 173. KZ BiH, na teret izmijenjenom optužnicom stavlja i tačka e).

7. Nadalje, odbrana navodi da se izmijenjenom optužnicom optuženom Gasal Nisvetu na teret stavljaju i radnje opisane u članu 31. KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. i

članom 29 KZ BiH, te da radnje opisane u članu 31. KZ BiH nisu stavljene na teret ovom optuženom u potvrđenoj optužnici. Odbrana dalje navodi da je u tački 10 c) optužnica u odnosu na optuženog Gasal Nisveta prekoračena.

8. Odbrana navodi da prekoračenje optužbe na koje ukazuju ima za posljedicu i povredu prava na odbranu, te da proširenje pravne kavlifikacije implicira i promjenu činjeničnog opisa djela iz optužnice, te da se time otežava procesni položaj optuženog.

9. Nadalje, odbrana optuženog Gasal Nisveta smatra da je Tužilaštvo BiH izmijenjenom optužnicom optuženom na teret stavilo teže krivično djelo od onog koje mu je na teret stavljeno potvrđenom optužnicom, te da je izvršeno nedozvoljeno proširenje optužbe u tački 10 a) i 10 c) izmijenjene optužnice od 29.6.2011. godine.

10. Dana 15.7.2011. godine održan je nastavak glavnog pretresa u predmetu protiv optuženih Gasal Nisveta i dr. Na istom su svi branioci i optuženi potvrdili prijem izmijenjene optužnice od dana 29.6.2011. godine, te im je data mogućnost da se o istoj izjasne.

11. Odbrana optuženog Gasal Nisveta na ovom ročištu je navela da ostaje kod pismenog podneska i ponovila stav da je izmijenjena optužnica Tužilaštva BiH od 29.6.2011. godine prekoračena, te da treba biti dostavljena na potvrđivanje.

12. Odbrana drugooptuženog Kukavica Musajba je navela da se pridružuje navodima odbrane prvooptuženog, te da je očito da je Tužilaštvo daleko više proširilo činjenični opis u odnosu na raniju optužnicu, a to je vidljivo u tački 10 a) izmijenjene optužnice.

13. Odbrana trećeoptuženog Dautović Senada je takođe navela da ostaje kod pismenog podneska, te da su stava da je izmijenjena optužnica prekoračena i da treba ići na potvrđivanje.

14. Tužilaštvo smatra da se u Izmijenjenoj optužnici radi o preciziranju činjeničnog supstrata te da nije došlo do prekoračenja optužbe i nije doveden u pitanje subjektivni i objektivni identitet.

15. Dana 15.7.2011. godine na nastavku glavnog pretresa Sud je donio odluku da prihvati izmijenjenu optužnicu Tužilaštva BiH od 29.6.2011. godine, kao i da odbije prigovore odbrane. Naime, vijeće smatra da u izmijenjenoj optužnici Tužilaštva BiH od 29.6.2011. godine nije došlo do proširivanja činjeničnog opisa i pravne kvalifikacije na

način da su optuženi dovedeni u teži procesni položaj, te je izmjena izvršena u skladu sa članom 275. ZKP BiH, obzirom da je tužilac ocijenio da izvedeni dokazi ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici.

16. Vijeće nadalje smatra, da preciziranje i konkretizacija pojedinih činjeničnih navoda u optužnici nije proširenje optužnice u obimu koje bi zahtijevalo njeno potvrđivanje, a kako se to navodi u prigovorima odbrane.

17. Kada je u pitanju pravna kvalifikacija djela, po ocjeni vijeća, Tužilaštvo je i u potvrđenoj optužnici optuženima stavilo na teret izvršenje krivičnog djela koja je naznačilo i u izmijenjenoj optužnici, osim što je u odnosu na optužene Gasal Nisveta i Kukavica Musjaba u vezi sa članom 173. KZ BiH, pored postojećih, dodalo tačku e), i član 31. KZ BiH.

18. Međutim, ista pravna kvalifikacija ne obavezuje Sud i ova izmjena nije takve prirode koja bi opredijelila vijeće da izmijenjenu optužnicu dostavi na potvrđivanje.

12. Rješenje kojim se odbijaju dodatni dokazi tužilaštva i odbrane

1. Dana 30.5.2011. godine Tužilaštvo je dostavilo Sudu prijedlog za izvođenje subjektivnih dopunskih dokaza, a u skladu sa članom 276. Zakona o krivičnom postupku BiH. Tužilaštvo, u vezi sa navedenim, predlaže saslušanje svjedoka Kajić Ivice, Učambarlić Besima, Križanac Zdravke, Vasilić Slave, Lučić Marinka, Miloš Stipe i Novalić Edina.

2. U obrazloženju prijedloga Tužilaštvo navodi da iz odredbi ZKP BiH nisu vidljivi uslovi koji moraju biti ispunjeni da bi stranke i branioci mogli predlagati dopunu dokaznog postupka. Tužilaštvo dalje navodi da predloženi dokazi nisu mogli biti pribavljeni tokom istrage. Nadalje, Tužilaštvo smatra da samo postojanje svjedoka, pri tome smatrajući da je svjedok bio živ u toku istrage, ne dovodi samo po sebi do mogućnosti da se ne omogući izvođenje ovog dokaza u toku glavnog pretresa u dopuni dokaznog postupka, te kad bi se prihvatala ova mogućnost da bi dopuna dokaznog postupka bila suvišna, jer se zna da svi svjedoci postoje u vrijeme istrage i podizanja optužnice. Takođe, Tužilaštvo navodi da je poznato da je dopuna dokaznog postupka primjenjiva u postupcima pred Sudom BiH, te da je intencija zakonodavca bila da omogući da svjedoci koji nisu mogli biti saslušani u toku istrage, budu saslušani u dopuni dokaznog postupka na glavnom pretresu.

3. Nadalje, Tužilaštvo je stava da, u konkretnom slučaju, treba uzeti u obzir i broj potencijalnih svjedoka na okolnosti optuženja i broj činjeničnih radnji koje se optuženima stavljaju na teret, te period trajanja tih radnji, da li je Tužilaštvo prilikom vođenja istrage imalo informaciju da je određena osoba bila na određenom mjestu i da ima saznanja u pogledu izvršenja djela koje se optuženom stavlja na teret.

4. Tužilaštvo dalje navodi da je u konkretnom slučaju u vrijeme izvršenja krivičnog djela svojstvo zatočenika imalo preko 400 osoba i da se za sve njih može reći da mogu dobiti status svjedoka. Upravo iz ovog razloga, Tužilaštvo smatra da treba da ima relevantna saznanja da su ti svjedoci bili prisutni u određeni momenat, kada su optuženi poduzimali određene radnje koje im se stavljaju na teret, a tek nakon toga da li su dostupni za svjedočenje. Nadalje, Tužilaštvo smatra da u konkretnom slučaju kao standard propusta dužne pažnje i opreza ne bi trebala biti činjenica da Tužilaštvo nije saslušalo sve i jednu osobu koja je u kritično vrijeme imala status zatočenika, jer je to, prema navodima Tužilaštva bilo nemoguće uraditi zbog nedostupnosti svjedoka, dijelom i zbog nepoznavanja njihovih iskaza. Takođe, Tužilaštvo navodi da ZKP u pritvorskim predmetima propisuje stroge rokove za podizanje optužnice.

5. Dalje, Tužilaštvo navodi da je jasnija situacija sa svjedocima koji se predlažu, a koji su u kritičnom periodu bili pripadnici Armije BiH, SJB Bugojno ili Štaba TO Bugojno, jer je činjenica, prema navodima Tužilaštva, da je u kritičnom periodu u Bugojnu postojalo hiljade pripadnika navedenih formacija, te ako se uzme za osnov samo postojanje svjedoka – odnosno da su svjedoci živi u vrijeme istrage, to bi značilo da Tužilaštvo niti jednog pripadnika ovih formacija ne bi moglo predložiti u dopuni dokaznog postupka, nakon što bi došlo do saznanja o njima.

6. Tužilaštvo smatra da bi se ovakvim postupanjem dovela u pitanje uopće svrsishodnost postojanja dopune dokaznog postupka, a što nije bila intencija zakonodavca. Dalje, Tužilaštvo navodi da nije bilo u mogućnosti da sasluša, iz objektivnih razloga, svjedoke koji se predlažu, te da nisu propustili dužnu mjeru pažnje i opreza koja je neophodna za trenutno predlaganje ovih dokaza.

7. U ovom prijedlogu se dalje navodi da je Tužilaštvo u ovome postupku postupalo sa dužnom pažnjom i oprezom, te da to potvrđuje broj saslušanih svjedoka u toku istrage, te broj prikupljenih materijalnih dokaza. Tužilaštvo dalje navodi da u toku istrage nije imalo saznanja o iskazima predloženih svjedoka, nije imalo saznanja da svjedoci postoje kao ni

činjenicu da su im dostupni. Takođe, navodi se da će u posebnom prijedlogu Tužilaštvo dostaviti i prijedlog dopunskih materijalnih dokaza.

8. Kada je u pitanju dostupnost predloženih svjedoka, Tužilaštvo navodi da je prijavljeno prebivalište velikog broja svjedoka u Bugojnu, ali da većina njih živi u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine kao i van granica države i da rijetko dolaze u BiH. Tužilaštvo takođe navodi da je do ovih svjedoka došlo za vrijeme vođenja istrage u predmetu protiv osumnjičenog Mlaćo Dževada i dr, a koja se takođe odnosi na krivična djela izvršena u Bugojnu u kritičnom periodu kao u ovome predmetu.

9. Tužilaštvo smatra da je izvođenje ovih dopunskih dokaza neophodno u cilju pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja. Dalje, Tužilaštvo je za svakog svjedoka pojedinačno dostavilo dijelove iskaza, te šta izjava tog svjedoka dokazuje.

10. Tužilaštvo takođe navodi da će, pored predloženih svjedoka, predložiti kao dopunu dokaznog postupka i saslušanje četiri zaštićena svjedoka, kao i vještake, te će predložiti i materijalne dokaze. Kao poseban razlog za prihvatanje ovog prijedloga Tužilaštvo navodi činjenicu da vijeće nije odlučilo o uloženim prigovorima na materijalne dokaze.

11. Tužilaštvo na kraju predlaže da pretresno vijeće prihvati prijedlog za izvođenje dopunskih subjektivnih dokaza.

12. Dana 01.06.2011. godine odbrana optuženog Dautović Senada je dostavila podnesak u vezi sa prijedlogom za izvođenje dodatnih dokaza Tužilaštva BiH. U istom se navodi da se u prijedlogu predlaže saslušanje svjedoka čije je saslušanje već ranije odbijeno. Nadalje, odbrana optuženog Dautović navodi da se u podnesku prepričavaju iskazi eventualnih svjedoka, da se na taj način kontaminira Sud, te Tužilaštvo u prijedlogu daje ocjenu iskaza ovih svjedoka, a što bi trebalo učiniti u završnoj riječi.

13. Dana 15.7.2011. godine na nastavku glavnog pretresa Tužilaštvo je izjavilo da ostaje kod prijedloga za izvođenje dodatnih dokaza, te navodi na koje tačke izmijenjene optužnice će svjedočiti svjedoci predloženi u podnesku od dana 30.5.2011. godine. Tužilaštvo je takođe navelo da će predložiti i saslušanje zaštićenih svjedoka, koji bi svjedočitili na okolnosti preuzimanja dužnosti pomoćnika komandanta za bezbjednost optuženog Dautvoić Senada i na okolnosti ubistva Mladena Havraneka u salonu namještaja. Tužilaštvo navodi da odustaje od prijedloga za saslušanje vještaka Fikreta

Muslimovića,

14. Takođe su predložili i saslušanje dva vještaka i to grafologa i patologa.

15. Kada su u pitanju dodatni materijalnih dokazi, Tužilaštvo je navelo da je dio materijalne dokumentacije koja je uložena u predmetu protiv Handžić Enesa, planiralo da uloži i u ovome predmetu, te da im je potrebno vrijeme da pribave kopije tih dokaza.

16. Odbrana prvooptuženog Gasal Nisveta je istakla da se protivi prijedlogu za izvođenje dodatnih dokaza iz razloga što se ne predlažu svjedoci koji bi svjedočili na nove činjenice. Takođe smatraju da Tužilaštvo nije dostavilo validne dokaze da će ovi svjedoci svjedočiti na neke nove okolnosti. Odbrana prvooptuženog smatra da je sasvim dovoljno razjašnjen činjenični supstrat i da ništa se novo neće dokazati saslušanjem predloženih svjedoka. Takođe su naveli, ukoliko Sud prihvati ovaj prijedlog, da bi odbrana prvooptuženog imala prijedlog za izvođenje jednog dodatnog dokaza.

17. Odbrana drugooptuženog Kukavica Musajba je prihvatila navode odbrane prvooptuženog i dodala da Tužilaštvo u prijedogu za prihvatanje dodatnih dokaza nije dodala ništa novo osim paušalnih navoda. Takođe su naveli da se radi o činjenicama koje se ponavljaju.

18. Odbrana trećeoptuženog Dautović Senada je istakla da su Sudu dostavili podnesak i da ostaju kod tog podneska. Takođe navode da će imati prijedlog dodatnih dokaza i to saslušanje vještaka grafologa na okolnosti dokaza T-584 i vještaka Fikreta Muslimovića.

19. Vijeće je odbilo prijedloge Tužilaštva i odbrane za izvođenje dodatnih dokaza.

20. Vijeće smatra da je prijedlog Tužilaštva neosnovan. Naime, vijeće smatra da su okolnosti na koje bi svjedoci trebali svjedočiti u dovoljnoj mjeri razjašnjene u toku glavnog pretresa. Nadalje, predloženi svjedoci su Tužilaštvu bili dostupni u toku istrage, te ih je Tužilaštvo moglo ranije predložiti i saslušati. Vijeće takođe nije prihvatilo navode Tužilaštva da za predložene svjedoke nisu mogli znati, te da su za njih saznali u toku vođenja istrage u drugome predmetu.

21. Vijeće nalazi da su činjenice na koje bi predloženi svjedoci trebali svjedočiti dovoljno razjašnjene u toku glavnog pretresa.

22. Podsjećamo na odluku vijeća od 11.2.2011. godine kojom se odbija prijedlog za

izvođenje dokaza replike, u kojem su također predloženi svjedoci Učambarlić Besim, Marinko Lučić, Stipo Miloš, Kajić Ivica, Vasilić Slava i Križanac Zdravko koji su predloženi kao dodatni dokazi.

23. Također, činjenica da je u predmetu protiv Gasal Nisveta i dr. uložen veliki broj materijalnih dokaza i saslušan veliki broj svjedoka ne opravdava činjenicu da Tužilaštvo nije saslušalo svjedoke za koje smatra da bi trebali biti saslušani u toku glavnog pretresa.

24. Vijeće je svjesno da se radi o složenom predmetu, ali to ne opravdava činjenicu da Tužilaštvo predlaže saslušanje svjedoka tri godine nakon početka glavnog pretresa, a koji bi svjedočili na činjenice koje su već razjašnjene u toku glavnog pretresa.

25. Vijeće je također odbilo prijedlog odbrane trećeoptuženog Dautović Senada za saslušanje vještaka grafologa i vještaka vojne struke.

26. Kada je u pitanju vještak grafolog, vijeće je stava da je ovaj dokaz mogao biti izveden u toku izvođenja dokaza optuženog Dautović Senada.

27. U odnosu na prijedlog za saslušanje vještaka vojne struke na okolnosti izmijenjene optužnice, vijeće smatra da je nepotrebno ponovno saslušanje ovog vještaka, obzirom da je isti saslušan pred vijećem i strankama i braniocima data mogućnost da ga ispitaju, te je isti uložio i pismeni nalaz i mišljenje.

13. Isključenje javnosti

1. Vijeće je isključilo javnost sa nekih dijelova glavnog pretresa u skladu sa članom 235. ZKP BiH i to kako slijedi: **05.11.2008.godine** raspravljalo se o dodatnim mjerama zaštite za svjedoka A (svjedočenje iz video link sobe uz promjenu glasa i slike), **26.11.2008**.godine kako bi se raspravilo o mjerama zaštite za svjedoka B (svjedočenje iz video link sobe uz promjenu glasa i slike), **10.12.2008.godine** raspravljalo se o opravdanosti određivanja dodatnih mjera zaštite za svjedoka D (vijeće je obaviješteno da je svjedok D svjedočio ranije pred MKSJ-om, te je odlučeno da se pribave mjere koje su mu tada bile dodijeljene), **13.10.2010.godine** raspravljalo se o čitanju iskaza zaštićenog svjedoka i **01.12.2010.godine**, kako bi vijeće objavilo odluku povodom prijedloga za čitanje iskaza svjedoka S.Š.

2. U svim gore navedenim slučajevima isključenja javnosti, vijeće je, nakon

razmatranja sudske prakse koja ukazuje da nije uvijek moguće predvidjeti i potpuno kontrolisati dinamiku izjašnjenja o pravnim i činjeničnim pitanjima, odlučilo da isključi javnost sa dijelova glavnog pretresa prilikom rasprave o određivanju određenih zaštitnih mjera svjedocima u skladu sa datim okolnostima. Svaki put nakon što bi se javnost uključila, vijeće bi upoznalo javnost sa razlozima zbog kojih je isključena i eventualno donesenim odlukama

3. Vijeće je odluke o isključivanju javnosti sa dijela glavnog pretresa donosilo u skladu sa članom 235. Zakona o krivičnom postupku BiH.

14. Obilazak lica mjesta

1. Vijeće je u toku glavnog pretresa donijelo odluku da dana 11.6.2008. godine, u cilju boljeg praćenja iskaza svjedoka koji su svjedočili na glavnom pretresu, a s obzirom da se u optužnici navodi veliki broj lokacija, izvršilo obilazak lica mjesta i obišlo lokacije navedene u optužnici Tužilaštva BiH.

2. Vijeće je donijelo odluku da pored sudećeg vijeća, obilasku lica mjesta prisustvuju tužilac, svi optuženi i njihovi branioci.

15. Izvođenje dokaza odbrane četvrtooptuženog prije završetka izvođenja dokaza trećeoptuženog

1. Dana 8.9.2010. godine na nastavku glavnog pretresa, vijeće je donijelo odluku da se započne sa izvođenjem dokaza četvrtooptuženog Dautović Senada, prije nego što je odbrana trećeoptuženog završila sa izvođenjem svojih dokaza.

2. Nakon što je odbrana trećeoptuženog Handžić Enesa izvela većinu svojih predloženih dokaza, ostalo je da se pozove svjedok čije je prebivalište u tom momentu bilo nepoznato. Stoga je predloženo da sa izvođenjem svojih dokaza započne odbrana četvrtooptuženog Dautović Senada, dok odbrana Handžić Enesa ne obavijesti Sud o novoj adresi preostalog svjedoka, a o čemu su se saglasile ostale stranke i branioci u postupku.

3. Smatrajući da je ovakvo postupanje u interesu pravde, te efikasnog vođenja postupka, te da je odlučeno isključivo u interesu svih optuženih, vijeće je odlučilo da je izmjena

redoslijeda izvođenja dokaza u konkretnom slučaju u cjelosti opravdana.

16. Protek roka od 30 (trideset) dana

1. Odredba člana 251. stav 2. ZKP BiH propisuje da: “Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijeni sastav vijeća ili je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju”.

2. U toku glavnog pretresa je u nekoliko navrata između nastavaka glavnog pretresa proteklo više od trideset dana, vijeće je primjenom ove zakonske odredbe, uz prethodno pribavljenu saglasnost stranaka odlučilo da glavni pretres ne počinje iznova, nego da se u njegovom nastavku koriste ranije izvedeni dokazi.

17. Rješenje od 1.6.2011. godine kojim se odbija prigovor na saslušanje Handžić Enesa kao svjedoka u predmetu protiv Gasal Nisveta i dr.

1. Dana 01.06.2011. godine odbrana optuženog Dautović Senada je dostavila procesni prigovor u vezi sa saslušanjem Handžić Enesa u svojstvu svjedoka. Odbrana navodi da je Tužilaštvo Sudu dostavilo izjavu koju je potpisao optuženi Handžić Enes prilikom sklapanja sporazuma o priznanju krivnje sa Tužilaštvom BiH. Odbrana navodi da je Handžić Enes bio u procesnoj zajednici sa ostalim optuženim u ovome predmetu. Odbrana dalje navodi da je ova izjava bila dostavljena Sudu i prije nego što je Sud odlučio o prijedlogu za saslušanje Handžić Enesa u svojstvu svjedoka.

2. Stav odbrane je da ovakvo dostavljanje izjave svjedoka Sudu predstavalja kontaminaciju Suda, a posebno ako se ima u vidu princip neposrednog izvođenja dokaza pred Sudom, te se iskazom svjedoka smatra ono što svjedok izjavi na glavnom pretresu, osim u iznimnim situacijama, te da Tužilaštvo BiH može zatražiti uvrštavanje ove izjave kao dokaza u spisu, a da se Sud već upoznao sa ovom izjavom.

3. Nadalje, odbrana navodi da je Enes Handžić prisustvovao saslušanju svih svjedoka koji su svjedočili u ovome predmetu, te je imao u vidu materijalnu dokumentaciju, te navodi da

je ova situacija predviđena u ZKP-u odredbom člana 85. stav 1.

4. Na nastavku glavnog pretresa održanom dana 1.6.2011. godine odbrana optuženog Dautovića je ponovila zašto se protivi saslušanju svjedoka Handžić Enesa, te predložila da se prijedlog za saslušanje Handžić Enesa odbije.

5. Tužilaštvo je, kao odgovor na prigovore odbrane, navelo da je optuženi Handžić Enes u ranijem predmetu potpisao sporazum, da je izdvojen iz tog predmeta, te da argumentacija odbrane ne stoji.

6. Vijeće je odbilo prijedlog odbrane optuženog Dautović Senada.

7. U okviru sporazuma o priznaju krivice, od vijeća je zatraženo da uzme u obzir u izjavu Handžić Enesa. Vijeće je stava da se u konkretnom slučaju radi o sporazumu o priznanju krivnje, te da je tačno da je Hadžić Enes bio jedan od optuženih u ovome predmetu. Međutim, nakon potpisivanja sporazuma o priznanju krivnje, postupak u odnosu na Handžić Enesa je izdvojen u odnosu na ostale optužene u ovome predmetu. Takođe, Handžić Enes je potpisivanjem sporazuma preuzeo obavezu da svjedoči u ovome predmetu.

8. Kada je u pitanju dostavljena izjava Handžić Enesa, vijeće navodi da je ista dostavljena svim optuženim i njihovim braniocima, te im je bila na raspolaganju prilikom direktnog i unakrsnog ispitivanja. Činjenica da je vijeće imalo u svom posjedu izjavu Handžić Enesa prije njegovog svjedočenja stoga nije štetila interesima bilo koje od strana u postupku.

9. S obzirom na gorenavedeno, vijeće je odbilo prijedlog odbrane optuženog Dautović Senada da se Handžić Enes ne sasluša u svojstvu svjedoka u predmetu protiv Nisvet Gasala i dr.

10. Na osnovu člana 188. stav 2. i 4. ZKP BiH, nakon uvida u njihovu finansijsku situaciju vijeće je oslobodilo optužene od obaveze plaćanja troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

11. Sud je na osnovu odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH eventualne oštećene sa imovinsko pravnim zahtjevima uputio na parnicu, s obzirom da bi utvrđivanje činjenica u pogledu visine imovinskopravnog zahtjeva produžilo ovaj postupak. Vijeće je cijenilo interes oštećenih u odnosu na interes optuženih.

B. LISTA MATERIJALNIH DOKAZA TUŽILAŠTVA BIH

Broj dokaza	Sadržaj dokaza
T1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Gordana Rajića od 21.04.2006, broj 162/05
T2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Frane Vejića od 15.06.2006. godine broj KT-RZ-162/05
T3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Miroslava Zelića od 20.06.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T4	Zahtjev za priznanje svojstva ratnog vojnog invalida HVO na ime Miroslava Zelića od 28.3.1997. godine
T5	Ljekarski nalaz na ime Zelić Miroslav od 23.10.1993. godine
T6	Ljekarski nalaza na ime Zelić Miroslava od 7.11.1993. godine
T7	Certifikat MKCK na ime Zelić Miroslav od 27.4.1994. godine
T8	Nalaz i mišljenje liječničke komisije za pregled lica obuhvaćenih Zakonom o pravima branitelja i članova njihovih obitelji na ime Zelić Miroslava od 18.3.2005. godine, broj 1303/04
T9	Nalaz i mišljenje liječničke komisije za pregled lica obuhvaćenih Zakonom o pravima branitelja i članova njihovih obitelji na ime Zelić Miroslava u postupku revizije od 27.3.2006. godine, broj 835/05
T10	Rješenje Kantonalne uprave Srednjebosanskog kantona za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata broj R-03-41-6654/06 od 20.3.2006. godine na ime Miroslava Zelića
T11	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Miroslava Zelića broj V21-41/1-10-03-219-234/04 od 03.12.2004. godine
T12	Zapisnik o saslušanju svjedoka Marka Gunjače od 14.06.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T13	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ivice Klarića od 26.6.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T14	Zapisnik o saslušanju svjedoka Stipice Džapića od 23.6.2006. godine, broj KT-RZ-162/05

T15	Zapisnik o saslušanju svjedoka Drage Žulja od 15.6.2006. godine od KT-RZ-162/05
T16	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ivice Topića od 22.6.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T17	Zapisnik o saslušanju svjedoka Maria Franjića od 21.06.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T18	Zahtjev za priznanje svojstva ratnog vojnog invalida HVO na ime Ivana Kapetanovića od 28.3.1997. godine
T19	Rješenje Kantonalne uprave Srednjebosanskog kantona za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata broj 02-41-10637/06 od 30.8.2006. godine na ime Ivana Kapetanovića
T20	Certifikat MKCK na ime Ivana Kapetanovića od 04.04.2000. godine
T 21	Zapisnik o saslušanje svjedoka Ivana Kapetanovića od 09.04.2007. godine, broj KT-RZ-125/07
T22	Zapisnik o saslušanju svjedoka Milenka Kasala od 04.07.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T23	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragana Boškića od 07.08.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05, KT-RZ-128/07
T24	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno broj 02-41-3-1137/05 od 13.12.2005. godine na ime Dragan Boškić
T25	Zahtjev za priznavanje svojstva vojnog invalida HVO na ime Dragan Boškić od 28.8.1997. godine
T26	Zapisnik o saslušanju svjedoka Nikice Markovića od 09.08.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05, KT-RZ-128/07
T27	Zahtjev za priznavanje svojstva ratnog vojnog invalida HVO od 11.7.1996. na ime Nikica Marković
T 28	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno broj 02-41-3-2849/04 od 28.11.2005. godine na ime Nikica Marković
T29	Certifikat MKCK na ime Marković Nikica od 16.01.1995. godine
T30	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Nikica Marković broj V21-41/1-10-03-219-252/04 od 03.12.2004. godine

T31	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ivo Kujundžić od 08.08.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05, KT-RZ-128/07
T32	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Ivo Kujundžić broj V21-41/1-10-03-219-379/04 od 05.12.2004. godine
T33	Certifikat MKCK na ime Kujundžić Ivo od 11.04.1994. godine
T34	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno broj 02-41-3-859/05 od 21.11.2005. godine na ime Ivo Kujundžić
T35	Zahtjev za priznavanje ratnog vojnog invalida HVO na ime Ive Kujundžića od 01.03.1996. godine
T36	Zapisnik o saslušanju svjedoka Jadranke Nikolić od 16.3.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T37	Zapisnik o saslušanju svjedoka Željka Ištuka od 30.07.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05
T38a-T38d	Fotografije
T39	Zapisnik o saslušanju svjedoka Željka Miloša od 15.3.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T40	Zapisnik o saslušanju svjedoka Salkić Zijada od 10.4.2007. godine, broj KT-RZ-125/07
T41	Zapisnik o saslušanju svjedoka Maria Glišića od 29.6.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T42	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ivana Keškića od 14.8.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05
T43	Zapisnik o saslušanju svjedoka Jasminke Šečić od 22.8.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05, KT-RZ-128/07
T44	Zapisnik o saslušanju svjedoka Josipa Lukića od 09.08.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05, KT-RZ-128/07
T45	Zapisnik o saslušanju svjedoka Berislava Džalte od 26.6.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T46	Zapisnik o saslušanju svjedoka Milenka Begića od 24.4.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05

T47	Zapisnik o saslušanju svjedoka Zdravka Kezića od 24.4.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05
T48	Zapisnik o saslušanju svjedoka Miroslava Marjanovića od 30.07.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05
T49	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dražena Vučka od 30.07.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05
T50	Zapisnik o saslušanju svjedoka Vučak Stipe od 30.07.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05
T51	Zahtjev za priznavanje svojstva RVI na ime Stipo Vučak od 4.6.1996. godine
T52	Uvjerenje Uprave za odbrarnu Travnik, na ime Stipo Vučak od 03.12.2004. godine, broj V21-41/1-10-03-219-221/04
T53	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice općine Bugojno na ime Stipo Vučak, broj 02-41-3-2796/04 od 22.11.2005. godine
T54	Nalaz i mišljenje liječničke komisije za pregled lica obuhvaćenih zakonom o pravima branitelja i članova njihovih obitelji na ime Stipo Vučak, broj 156/04 od 08.12.2004. godine
T55	Nalaz i mišljenje ljekarske komisije za apregled lica obuhvaćenih Zakonom o pravima branilaca i članova njihovih porodica u postpku revizije na ime Stipo Vučak od 03.04.2006. godine, broj 869/05.
T56	Nalaz i mišljenje vojno – invalidske komisije na ime Vučak Stipo od 21.12.1994. godine, broj 910/94
T57	Zapisnik o saslušanju svjedoka Zorana Pocrnje od 30.7.2007. godine, broj KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07
T58	Uvjerenje uprave za odbranu Travnik na ime Zoran Pocrnja, broj V21-41-/1-10-03-219-353/04 od 05.12.2004. godine
T59	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice na ime Zoran Pocrnja, broj 02-41-3-1107/05 od 13.01.2006. godine
T60	Zapisnik o saslušanju svjedoka Mirka Tomljenovića od 13.8.2007. godine, broj KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07
T61	Uvjerenje uprave za odbranu Travnik na ime Mirko Tomljenović, broj V21-41/1-10-03-219-455/04 od 05.12.2004. godine
T62	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno, broj 02-41-3-105/05 od 21.11.2005. godine

T63	Zapisnik o saslušanju svjedoka Stjepana Radoš od 03.04.2007. godine, broj KT-RZ-125/07
T64	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice na ime Stjepan Radoš, broj 02-41-3-1289/05, od 09.11.2005. godine
T65	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Stjepna Radoša od 05.12.2004. godine, broj V21-41/1-10-03-219-409/04
T66	Zapisnik o saslušanju svjedoka Bosiljke Kasalo od 04.07.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T67	Zapisnik o saslušanju svjedoka Slavena Brajkovića od 29.6.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T68	Zapisnik o saslušanju svjedoka Udovičić Ilije od 10.09.2007. godine, broj KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07
T69	Zapisnik o saslušanju svjedoka Alvir Zrinka od 15.6.2007. godine, broj KT-RZ-125/07
T70	Zapisnik o saslušanju svjedoka Vlatka Brnasa od 13.8.2007. godine, broj KT-RZ-162/05 i KT-RZ-125/07
T71	Zapisnik o saslušanju svjedoka Josipa Ćubele od 06.08.2007. godine, broj KT-RZ-128/07, KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05
T72	Zapisnik o saslušanju svjedoka Gunjača Ivice od 23.6.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T73	Certifikat MKCK od 26.4.1994. godine na ime Kalajica Josip
T74	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice, broj 02-41-3-448/05 od 21.11.2005. godine
T75	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kalajica Josip broj KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07, KT-RZ-128/07 od 07.08.2007. godine
T76	Dopis Ante Kapetanović
T77	Protokol za identifikaciju uz dvije fotografije
T78	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kapetanović Anto od 22.5.2007. godine, broj KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07, KT-RZ-105/07
T79	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ive Mrše od 21.6.2006. godine, broj KT-RZ-162/05
T 80	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjene zajednice od 20.02.2005. godine, broj 02-41-02-952/05

T81	Zapisnik o saslušanju svjedoka Gvozden Slave od 22.5.2007. broj KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07
T82	Kopije pisma iz 2003. godine
T83	Kopije pisama iz 2003. godine
T84	Zapisnik o saslušanju svjedoka A
T85	Rješenje federalnog ministarstva za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata od 05.01.2006. godine, broj UP-II-04/1-41-4738/05 za svjedoka A
T86	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragana Kasala od 18.6.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05, KT-RZ-128/07
T87	Zapisnik o saslušanju svjedoka Sabahudina Gazića od 11.5.2007. godine, broj KT-RZ-125/05, KT-RZ-162/05
T89	Zapisnik o saslušanju svjedoka Tomas Joze od 07.08.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05, KT-RZ-128/07
T90	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ozrena Gvozdenovića od 06.08.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07
T91	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ivice Đikića od 13.8.2007. godine, broj KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07
T 92	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik od 19.10.2004. godine, broj V21-41/1-10-03-219-113/04 na ime Živko Ljuban
T93	Lična karta na ime Živko Ljuban od 18.10.1959. godine
T94	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ljuban Živka od 05.10.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T95	Zapisnik o saslušanju svjedoka Viktora Marosa od 09.08.2007. godine, broj KT-RZ-125/07, KT-RZ-162/05, KT-RZ-128/07
T96	Zapisnik o saslušanju svjedoka Asima Balihodžića od 08.10.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T97	Zapisnik o saslušanju svjedoka D
T98	Zapisnik o saslušanju svjedoka Jezidžić Berislava od 25.10.2007. godine, broj KT-RZ-162/08
T 99	Zapisnik o saslušanju svjedoka Zorana Gvozdena od 25.10.2007. broj KT-RZ-162/05
T100	Zapisnik o saslušanju svjedoka Janjka Ljubosa od 12.12.2005. godine, broj KT-RZ-162/05

T 101	Zapisnik o saslušanju svjedoka Janjko Ljubosa od 15.3.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T 102	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ilije Dujmovića od 18.10.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T103	Zapisnik o saslušanju svjedoka Turalija Tomislava od 05.11.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T104	Zapisnik o saslušanju svjedoka Božo Križanac od 26.10.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T 105	Zapisnik o saslušanju svjedoka Damira Kolovrata od 25.10.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T106	Rješenje Općinske službe za opću u pravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice od 16.02.2005. godine, broj 02/3-41-3-2603/04 na ime Damir Grgić
T107	Certifikat MKCK od 31.3.1994. godine na ime Grgić Damir
T108	Uvjerenje od 19.10.2004. godine, broj V21-41/1-10-03-219-139/04 na ime Damir Grgić
T109	Zapisnik o saslušanju svjedoka Damira Grgića od 25.10.2007. godine, broj KT-RZ-162/05
T110	Zapisnik o saslušanju svjedoka Semira Osmića, broj KT-RZ-162/05 od 22.11.2007. godine
T111	Zapisnik o saslušanju svjedoka Seada Talića, broj KT-RZ-162/05 od 28.11.2007. godine
T112	Zapisnik o saslušanju svjedoka Rade Marjanović, broj KT-RZ-162/05 od 29.11.2007. godine
T113	Zapisnik o saslušanju svjedoka Stjepana Cvijanovića, broj KT-RZ-162/05 od 16.10.2007. godine
T114	Zapisnik o saslušanju svjedoka Nevzudina Kere, broj KT-RZ-162/05 od 19.11.2007. godine
T115	Zapisnik o saslušanju svjedoka Zahida Karagića, broj KT-RZ-162/05 od 22.11.2007. godine
T116	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dragana Nevjestića, broj KT-RZ-162/05 od 30.10.2007. godine
T117	Zapisnik o saslušanju svjedoka Bahrije Milanovića, broj KT-RZ-162/05 od 19.11.2007. godine

T118	Zapisnik o saslušanju svjedoka Admira Slipca, broj KT-RZ-162/05 od 27.11.2007. godine
T119	Zapisnik o saslušanju svjedoka Zahida Jusića, broj KT-RZ-162/05 od 16.11.2007. godine
T120	Zapisnik o saslušanju svjedoka Nijaza Habiba, broj KT-RZ-162/05 od 15.11.2007. godine
T121	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kaić Kazimira, broj KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07 od 14.08.2007. godine
T122	Zapisnik o saslušanju svjedoka Mirsada Velića, broj KT-RZ-162/05 od 28.11.2007. godine
T123	Zapisnik o saslušanju svjedoka Nebić Sulje, broj KT-RZ-162/05 od 19.11.2007. godine
T124	Zapisnik o saslušanju svjedoka Vinka Pavića, broj KT-RZ-162/05 od 31.10.2007. godine
T125	Potvrda MKCK na ime Vinko Pavić od 31.3.1994. godine
T126	Uvjerenje uprave za odbranu Travnik na ime Vinko Pavić od 05.12.2004.
T 127	Zapisnik o saslušanju svjedoka Jasmina Ivkovića, broj KT-RZ-162/05 od 15.11.2007. godine
T128	Zapisnik o saslušanju svjedoka Bernesa Gavranovića, broj KT-RZ-162/05 od 12.11.2007. godine
T129	Zapisnik o saslušanju svjedoka Alena Slipca, broj KT-RZ-162/05 od 27.11.2007. godine
T130	Zapisnik o saslušanju svjedoka Željka Lozića, broj KT-RZ-162/05, KT-RZ-125/07 od 04.09.2007. godine
T131	Izjava svjedoka Mikulić Tomislava od 15. i 18.09.2001. godine
T132	Izjava svjedoka Marijanović Mije od 15.5. i 18.09.2001. godine
T133	Izjava svjedoka Krajinović Marka od 17.1. i 9.4.2001. godine
T134	Izjava svjedoka Keškić Dragana od 10.9.2001 i 27.6.2002. godine
T135	Odluka o ukidanju ratnog stanja, službene novine broj 50, 28.12.1995. godine
T136	Ustav Federacije BiH
T137	Karta Bugojna
T138	Karta Donjeg Vakufa
T139	Karta Gornjeg Vakufa
T140	Poziv na predaju od 20.7.1993. godine

T141	Zahtjev za ustupanje zatvorenika od 17.10.1993. godine
T142	Naređenje od 8.3.1993. godine, broj 02/33-628
T143	Redovni borbeni izvještaj od 19.7.1993. godine, broj 02/263-71
T144	Redovni borbeni izvještaj od 26.7.1993. godine, broj 02-263-80
T145	Redovni borbeni izvještaj od 27.7.1993. godine, broj 02-263-83
T146	Spisak zarobljenih pripadnika HVO – 104. brigade od 19/20.07.1993. godine, broj 01-151-599/93
T147	Spisak zarobljenih pripadnika HVO – 104. brigade od 09.08.1993. godine, broj 01-151-600/93
T148	Spisak zarobljenih pripadnika HVO – 104. brigade od 05.08.1993. godine, broj 01-151-601/93
T149	Redovni borbeni izvještaj od 01.12.1993. godine
T150	Redovni borebni izvještaj od 30.11.1993. godine
T151	Redovni borbeni izvještaj od 24.9.1993. godine
T152	Dnevni izvještaj od 17.11.1993. godine
T153	Dnevni izvještaj od 19.11.1993. godine
T154	Dnevni izvještaj od 22.11.1993. godine
T155	Dnevni izvještaj od 30.11.1993. godine
T156	Dnevni bilten od 31.12.1993. godine
T157	Odluka upravnika zatvora od 10.3.1994. godine
T158	Spisak stražara od 08.03.1994. godine
T159	Podaci o pripadnicima OG „Zapad“ od 19.1.1994. godine
T160	Potvrda od 11.2.1994. godine
T161	Obavještenje od 14.2.1994. godine
T162	Dnevni izvještaj od 08.01.1994. godine
T163	Dnevni izvještaj od 09.01.1994. godine
T164	Dnevni izvještaj od 13.01.1994. godine
T165	Dnevni izvještaj od 15.01.1994. godine
T166	Dnevni izvještaj od 16.01.1994. godine
T167	Dnevni izvještaj od 17.01.1994. godine
T168	Dnevni izvještaj od 19.01.1994. godine
T169	Dnevni izvještaj od 19.3.1994. godine
T170	Dnevni izvještaj od 19.3.1994. godine

T171-b	Nalaz na ime Miloš Nikica od 24.8.1993. godine
T172-a	Molba Miloš Franjke za puštanje iz pritvora
T172	Službena zabilješka od 27.8.1993. godine
T173	Zahtjev za angažovanje zatvorenika od 11.3.1994. godine
T174	Dopis od 09.05.1994. godine
T175	Spisak pripadnika stanice javne bezbjednosti Bugojno na dan 11.8.1993. godine
T176a-s	Dokumenti MUP SJB Bugojno
T177	Rješenje o imenovanju upravnika privremenog zatvora u Bugojnu od 28.7.1993. godine
T178	Prijedlog odluke o određivanju prostorija za privremeno zadržavanje građanskih lica, vojnih lica osuđneih ili zadržanih od strane nadležnih organa
T179	Sastanak u štabu od 22.7.1993. godine
T180	Izvod iz zapisnika sa 21. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva Općine Bugojno od 09.09.1993. godine
T181	Rješenje o razrješenju upravnika za privremeno zadržavanje u Bugojnu od 10.9.1993. godine
T182	Odobrenje od 30.9.1993. godine
T183	Nalog od 04.10.1993. godine
T184	Naredba od 23.10.1993. godine
T185	Naredba od 23.10.1993. godine
T186	Naređenje od 01.12.1993. godine
T187	Naređenje od 16.11.1993. godine
T188	Obavještenje od 27.7.1993. godine
T189	Obavještajni izvještaj od 12.12.1993. godine
T190	Rješenje na ime Kukavica Musjab od 18.5.1994. godine
T191	Rješenje na ime Gasal Nisvet od 18.5.1994. godine
T192	Molba SJB Bugojno od 21.3.1995. godine
T193	Referat odbrambenih priprema od 14.2.1995. godine
T194-a	Dopis opštinskog štaba Bugojno od 12.10.1993. godine (kopija ovjerena od strane ICTY)
T194	Dopis opštinskog štaba Bugojno od 12.10.1993. godine
T195	Rješenje na ime Milice Kovačević od 22.05.1997. godine

T196	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Perica Kovačević od 20.05.1997. godine
T197	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Drage Galić od 28.10.2005. godine
T198	Uvjerenje Uprave ua odbranu Travnik od 23.11.2004. godine
T199	Rješenje Općinskog Suda Bugojno kojim se utvrđuje smrt Zoro Galić od 05.3.1999. godine
T200	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Zoro Galić od 27.06.1997. godine
T201	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnika na ime Dragan Erkapić od 23.11.2004. godine
T202	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno od 08.12.2006. godine
T203	Rješenje Općinskog Suda Bugojno kojim se proglašava umrlim Erkapić Dragan od 28.5.2001. godine
T204	Potvrda o okolnostima stradavanje na ime Dragan Erkapić od 05.04.1997. godine
T205	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno, na ime Dragica Miloš od 15.5.2006. godine.
T206	Rješenje Općinskog Suda Bugojno kojim se proglašva umrlim Ivo Miloš od 29.3.2006. godine
T207	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Ivo Miloš od 21.4.2006. godine
T208	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Ivo Miloš od 30.01.1998. godine.
T209	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Joze Miličević, od 22.01.2007. godine
T210	Uvjerenje uprave za odbranu Travnika na ime Dragan Miličević od 29.12.2006. godine
T211	Rješenje Općinskog Suda Bugojno kojim se proglašva umrlim Miličević Dragan od 07.02.2006. godine
T212	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Dragan Miličević od 30.01.1998. godine
T213	Rješenje Ureda za odbranu Buojno na ime Pavo Markulja od 16.4.2007. godine
T214	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Anto Markulj od 23.11.2004. godine

T215	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Anto Markulj od 20.2.1997. godine
T216	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Zdravko Juričić od 23.11.2004. godine
T217	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Olgica Juričić od 29.4.2005. godine
T 218	Rješenje o ispravci Općinskog Suda Bugojno od 09.11.2005. godine
T219	Rješenje Općinskog Suda Bugojno kojim se Juričić Zdravko proglašava umrlim od 20.12.2002. godine
T220	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Zdravko Juričić od 25.02.1997. godine
T221	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Miroslav Dilber od 23.11.2004. godine
T222	Rješenje Ureda za odbranu Bugojno na ime Ljuba Dilber od 16.3.1998. godine
T223	Rješenje Ministarstva obrane FBiH od 03.09.1998. godine
T224	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Miroslav Dilber od 30.01.1998. godine
T225	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Branko Crnjak od 23.11.2004. godine
T226	Rješenje Općinskog Suda Bugojno kojim se proglašava umrlim Perica Crnjak od 10.05.2006. godine
T227	Rješenje o ispravci Općinskog Suda Bugojno od 28.6.2006. godine
T228	Zaključak Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno od 20.09.2005. godine
T229	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Ankica Crnjak od 22.6.2006. godine
T230	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Perica Zvonimir od 08.06.2006. godine
T231	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Ankica Crnjak od 24.9.2005. godine
T232	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Perica Crnjak od 13.3.1997. godine
T233	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Mara Džaja od 29.2.2005. godine

T234	Uvjerenje uprave za odbranu Travnik na ime Niko Džaja od 23.11.2004. godine
T235	Rješenje Općinskog Suda Bugojno kojim se Niko Džaja proglašava umrlim od 31.3.2005. godine
T236	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Niko Džaja od 05.04.1997. godine
T237	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Franjka Miloš od 14.01.2005. godine
T238	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnika na ime Nikica Miloš od 23.11.2004. godine
T239	Rješenje Općinskog Suda Bugojno kojim se utvrđuje dan smrti za Nikicu Miloš od 31.12.2004. godine
T240	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Nikica Miloš od 04.11.1996. godine
T241	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Frano Jezidžić od 23.11.2004. godine
T242	
T243	Rješenje Općinskog Suda Bugojno kojim se proglašava umrlim Jezidžić Frano od 06.02.2000. godine
T244	Rješenje o ispravci Općinskog Suda Bugojno od 31.10.2005. godine
T245	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Franjo Jezidžić od 05.04.1997. godine
T246	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Melanki Zelić od 14.01.2005. godine
T247	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnika na ime Stipe Zelić od 23.11.2004. godine
T248	Rješenje općinskog Suda Bugojno kojim se proglašva umrlim Stipica Zelić od 20.01.2003. godine
T249	Rješenje Općinskog Suda Bugojno o ispravci od 29.11.2005. godine
T250	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Stipica Zelić od 13.2.1997. godine
T251	Rješenja Ureda za obranu Bugojno na ime Stjepan Strujić od 20.3.1997. godine
T252	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik od 23.11.2004. godine na ime Mihovil Strujić
T253	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Mihovil Strujić od 05.04.1997. godine

T254	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Zdenko Batarilo od 16.2.1996. godine
T255	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Zdenko Batarilo od 19.10.2004. godine
T256	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Zdenko Batarilo od 09.12.2005. godine
T257	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Zdenko Batarilo od 06.12.2004. godine
T258	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Zdenko Batarilo od 15.3.2006. godine
T259	Rješenje Kanonalne uprave za pitanja branitelja i invalida na ime Maria Bodrušića od 27.6.2006. godine
T260	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Mario Bodrušić od 19.6.2006. godine
T261	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Mario Bodrušić od 17.3.2005. godinen
T262	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Mario Bodrušić od 05.10.2004. godine
T263	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Mariu Bodrušić id 16.01.2006. godine
T264	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Robert Bodružić od 27.11.2005. godine
T265	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Robert Bodružić od 21.6.2006. godinen
T266	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Robert Bodružić od 05.10.2004. godine
T267	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije na ime Robert Bodružić od 24.01.2003. godine
T268	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Slavko Brkanović, od 05.10.2004. godine
T269	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Slavko Brkanović od 18.3.2005. godine
T270	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Slavko Brkanović 04.05.2005. godine

T271	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno, od 13.12.2005. godine na ime Slavko Brkanović
T272	Potvrda MCK na ime Brkanović Slavko od 02.05.1994. godine
T273	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik od 05.10.2004. godine na ime Vlado Brnada
T274	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Brnada Vlado od 15.3.2006. godine
T275	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Vlada Brnada od 09.12.2005. godine
T276	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Vlada Brnada od 01.12.2004. godine
T277	Potvrd MKCK na ime Brnada Vlado od 13.6.1995. godine
T278	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Tomislav Knežević od 20.12.2005. godine
T279	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Knežević Tomislav od 21.6.2006. godine
T280	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ima Knežević Tomislav od 29.6.2005. godine
T281	Potvrda MKCK na ime Knežević Tomislav od 27.4.1994. godine
T282	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik od 05.12.2004. godine na ime Tomislav Knežević
T283	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Zdravko Ljubos od 22.06.2006. godine
T284	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik na ime Zdravko Ljubas od 05.12.2004. godine
T285	Nalaz i mišljenje liječničke komisije od 19.6.206. godine
T286	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Ljubas Zdravko od 04.09.2006. godine
T287	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Ljubas Zdravko od 14.02.2005. godine
T288	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije na ime Ljubas Zdravko od 30.11.1994. godine
T289	Certifikat MKCK na ime Ljubas Zdravko od 28.12.1994. godine

T290	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Marija Lozić od 21.11.2005. godine
T291	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Marija Lozić od 04.01.2005. godine
T292	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik na ime Marijo Lozić od 05.12.2004. godine
T293	Nalaz i mišljenje ljekarske komisije u postupku revizije na ime Marijo Lozić od 03.04.2006. godine
T294	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije na ime Lozić Marijo od 07.12.1994. godine
T295	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Hrvoje Lučić od 21.11.2005. godine
T296	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik na ime Hrvoje Lučić od 05.12.2004. godine
T297	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Hrvoje Lučić od 07.02.2005. godine,
T298	Nalaz i mišljenje ljekarske komisije u postupku revizije na ime Hrvoje Lučić od 04.04.2006. godine
T299	Lična karta broj 368923 na ime Lučić Hrvoja
T300	Rješenje Kantonalne uprave za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata na ime Maros Stipan od 24.4.2006. godine
T301	Nalaz i mišljenje ljekarske komisije na ime Stipan Maros od 04.04.2006. godine
T302	Uvjerenje uprave za obranu Travnik na ime Stipan Maros od 05.12.2004. godine
T303	Potvrda MKCK od 27.4.1994. godine na ime Maros Stipan
T304	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Marko Mioč od 09.12.2005. godine
T305	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik od 23.12.2004. godine na ime Marko Mioč
T306	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime mario Mioč od 16.3.2005. godine
T307	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije na ime Mioč Marko od 21.12.1994. godine
T308	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Anto Pocrnja od 08.06.2006. godine
T309	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Anto Pocrnja od 09.12.2005. godine

T310	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Anto Pocrnja od 17.3.2005. godine
T311	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik od 23.12.2004. godine na ime Anto Pocrnja
T312	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije na ime Pocrnja Ante od 21.12.1994. godine
T313	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Josip Pocrnja od 14.12.2004. godine
T314	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Josip Pocrnja od 08.11.2005. godine
T315	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Josip Pocrnja od 27.3.2006. godine
T316	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik na ime Josip Pocrnja od 05.12.2004. godine
T317	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Josip Rupnik od 09.12.2005. godine
T318	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik od 05.12.2004. godine na ime Josip Rupnik
T319	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Josip Rupnik od 27.3.2006. godine
T320	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Josip Rupnik od 18.3.2005. godine
T321	Izvadak iz protokola RB „Rama“ od 20.3.2003. godine
T322	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Jospi Rupnik od 07.06.1996. godine
T323	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Rupnik Ivica od 18.01.1995. godine
T324	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik od 03.12.2004. godine na ime Darko Renjić
T325	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Darko Renjić od 21.11.2005. godine
T326	Nalaz i miljšenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Darko Renjić od 4.4.2006. godine
T327	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Darko Renjić od 12.01.2005. godine
T328	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Damir Šakić od 06.12.2004. godine
T329	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postpku revizije na ime Damir Šakić od 21.4.2006. godine

T330	Rješenje Kantonalne uprave za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata od 28.6.2006. godine na ime Šakić Damir
T331	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik na ime Damir Šakić od 03.12.2004. godine
T332	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Damir Šakić od 25.3.2005. godine
T333	Potvrda MCKK od 26.4.1994. godine na ime Šakić Damir
T334	Izvod iz protokola RB „Rama“ od dana 13.4.1994. godine na ime Šakić Damir
T335	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Marko Vukadin od 9.12.2005. godine
T336	Rješenje Kantonalne uprave za pitanja boraca i invalida od 25.5.2006. godine na ime Marko Vukadin
T337	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Marko Vukadin od 09.05.2006. godine
T338	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Marko Vukadin od 14.3.2005. godine
T339	Uvjerenje za odbranu Travnik od 23.12.2004. godine na ime Marko Vukadin
T340	Potvrda MKCK od 22.12.2003. godine na ime Marko Vukadin
T341	Izvod iz protokola ratne bolnice „Rama“ od 10.6.2004. godine na ime Marko Vukadin
T342	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Anto Vukadin od 13.12.2005. godine
T343	Rješenje Kantonalne uprave za pitanja boraca i invalida rata od 14.7.2006. godine na ime Anto Vukadin
T344	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Anto Vukadin od 16.3.2005. godine
T345	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Anto Vukadin od 23.5.2006. godine
T346	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik od 5.12.2004. godine na ime Anto Vukadin
T347	Potvrda MKCK od 31.3.1994. godine na ime Anto Vukadin
T348	Nalaz i mišljenje psihologa na ime Anto Vukadin od 17.10.1997. godine
T349	Izvadak iz protokola RB „Rama“ od 10.4.1994. godine na ime Anto Vukadin

T350	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije od 30.11.1994. godine na ime Stipo Vukadin od 30.11.1994. godine
T351	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Branko Dalić od 23.11.2005. godine
T352	Uvjerenje uprave za obranu Travnik na ime Branko Dalić od 5.10.2004. godine
T353	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Branko Dalić od 13.3.2006. godine
T354	Potvrda MKCK od 26.4.1994. godine na ime Dalić Branko
T355	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Vinko Filipović od 22.11.2005. godine
T356	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupk revizije na ime Vinko Filipović od 03.04.2006. godine
T357	Uvjerenje uprave za obranu Travnik od 05.10.2004. godine na ime Vinko Filipović od 5.10.2004. godine
T358	Potvrda MKCK na ime Ivić Damir od 1.9.1994. godine
T359	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik na ime Damir Ivić od 5.12.2004. godine
T360	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Damir Ivić od 3.4.2006. godine
T361	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno od 22.11.2005. godine na ime Damir Ivić.
T362	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Zvonko Cvijanović od 22.11.2005. godine
T363	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije od 27.3.2006. godine na ime Zvonko Cvijanović.
T364	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Zvonko Civjanović od 13.12.2004. godine
T365	Prijedlog za medicinsko vještačenje na ime Zvonko Civjanović od 02.05.1996. godine
T366	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Pero Ivandić od 9.2.2005. godine
T367	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Pero Ivandić od 4.4.2006. godine
T368	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno od 21.11.2005. godine na ime Pero Ivandić.

T369	Uvjerenje uprave za odbranu Travnik od 5.12.2004. godine na ime Pero Ivandić
T370	Potvrda MKCK na ime Ivandić Pero od 31.3.1994. godine
T371	Uvjerenje uprave za obranu Travnik od 5.10.2004. godine na ime Dejan Bilušić
T372	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Dejan Bilušić od 6.4.2006. godine
T373	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Dejan Bilušić od 17.3.2005. godine
T374	Nalaz i mišljenje drugostepene liječničke komisije na ime Dejan Bilušić od 18.2.2000. godine
T375	Rješenje Općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Dejan Bilušić od 13.01.2005. godine
T376	Izjava svjedoka Crnjak Ankice od 05.10.2005. godine pred MKSJ
T377	Izjava svjedoka Crnjak Alešić Milice od 04.10.2005. godine pred MKSJ
T378	Izjava svjedoka Zelić Malenke od 11.04.2009. godine pred MKSJ
T379	Izjava svjedoka Subašić Pauline od 09.02.2006. godine pred MKSJ
T380	Izjava svjedoka Srujić Dijane od 06.10.2005. godine pred MKSJ
T381	Izjava svjedoka Miloš Slavke od 08.02.2006. godine pred MKSJ
T382	Izjava svjedoka Miloš Dragice od 09.02.2006. godine pred MKSJ
T383	Izjava svjedoka Jezidžić Marije od 17.9.2005. godine pred MKSJ
T384	Izjava svjedoka Džaja Mare od 16.2.2006. godine pred MKSJ
T385	Rješenje općinske službe za opću upravu općine Bugojno od 28.11.2005. godine na ime Ranko Domaćinović
T386	Uvjerenje uprave za obranu Travnik, Općina Bugojno od 05.10.2004. godine na ime Ranko Domaćinović
T387	Nalaz i mišljenje ljekarske komisije u postupku revizije od 01.08.2006. godine na ime Ranko Domaćinović
T388	Nalaz i mišljenje liječničke komisije od 14.12.2004. godine na ime Ranko Domaćinović
T389	Potvrda Republike Herceg Bosne, Crveni križ Bugojno od 29.3.1994. godine na ime Ranko Domaćinović
T390	Rješenje kantonalne uprave za pitanja boraca SBK od 27.10.2006. godine na ime Brnas Vlatko
T391	Nalaz i mišljenje ljekarske komisije u postupku revizije od 03.04.2006. godine na ime Brnas Vlatko

T392	Uvjerenje Uprave za odbranu Travnik od 05.10.2004. godine na ime Vlatko Brnas
T393	Nalaz i mišljenje liječničke komisije od 09.12.2004. godine na ime Vlatko Brnas
T394	Nalaz i mišljenje vojno invalidske ljekarkse komisije Republike Herceg Bosna od 07.12.1994. godine na ime Vlatko Brnas
T395	Prijedlog za medicinsko vještačenje od 16.12.1996. godine na ime Vlatko Brnas
T396	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik od 05.12.2004. godine na ime Josip Lukić
T397	Nalaz i mišljenje liječničke komisije od 09.02.2005. godine na ime Josip Lukić
T398	Rješenje općinske službe za opću upravu i društvene djelatnosti općine Bugojno od 21.11.2005. godine na ime Josip Lukić
T399	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Josip Lukić od 08.05.2006. godine.
T400	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije od 30.11.1994. godine na ime Lukić Josip
T401	Certifikat MKCK na ime Lukić Josip od 28.9.1993. godine
T402	Rješenje općinske službe za opću upravu i družtevene djelatnosti općine Bugojno od 09.12.2005. godine na ime Mladenu Šistov
T403	Nalaz i mišljenje liječničke komisije za pregled lica od 07.12.2004. godine na ime Mladen Šistov
T404	Uvjerenje za odbranu Travnik od 03.12.2004. na ime Mladen Šistov
T405	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Mladen Šistov od 27.3.2006. godine
T406	Certifikat MKCK na ime Šistov Mladen od 28.09.1993. godine
T407	Rješenje Federalnog ministarstva za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata od 05.01.2006. godine na ime Željko Sajlović
T408	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Željko Sajlović od 08.12.2004. godine
T409	Nalaz i mišljenje ljekarske komisije na ime Željko Sajlović od 15.12.2005. godine
T410	Uvjerenje Uprave za obranu Travnik na ime Željko Sajlović od 05.12.2004. godine
T411	Rješenje općinske službe za opću upravu i društvene djelatnosti i mjesne zajednice Općine Bugojno na ime Miroslav Visković od 24.02.2005. godine

T412	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Visković Miroslava od 31.5.2006. godine
T413	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Miroslava Viskovića od 01.12.2004. godine
T414	Rješenje kantonalne uprave za pitanja boraca KSB na ime Visković Miroslava od 17.7.2006. godine
T415	Rješenje Uprave za obranu Travnik od 23.11.2004. godine na ime Miroslav Visković
T416	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije od 07.12.1994. godine na ime Visković Miroslav
T417	Rješenje općinske službe za upravu i mjesne zajednice općine Bugojno od 09.12.2005. godine na ime Zoran Pejak
T418	Nalaz i mišljenje liječničke komisije od 02.12.2004. godine na ime Zoran Pejak
T419	Uvjernje Uprave za odbranu Travnik na ime Zoran Pejak od 23.11.2004. godine
T420	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Zoran Pejak od 206.2006. godine
T421	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije hrvatske republike Herceg Bosne na ime Pejak Zoran od 21.12.1994. godine
T422	Potvrda MKCK na ime Pejak Zoran od 27.4.1994. godine
T423	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice općine Bugojno od 09.12.2005. godine na ime Dragan Keškić
T424	Uvjerenje uprave za odbranu Travnik od 05.12.2004. godine od 05.12.2004. godine na ime Dragan Keškić
T425	Nalaz i mišljenje liječničke komisije od 18.3.2005. godine na ime Dragan Keškić
T426	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Dragan Keškić id 27.3.2006. godine
T427	Potvrda MKCK od 02.05.1994. godine na ime Keškić Dragan
T428	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice općine Bugojno na ime Josip Šimić na ime 22.11.2005. godine

T429	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Josip Šimić od 17.7.2006. godine
T 430	Uvjerenje uprave za obranu Travnik od 05.12.2004. godine na ime Josip Šimić
T431	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Josip Šimić od 17.12.2004. godine
T432	Potvrda MKCK od 27.4.1994. godine na ime Šimić Josip
T433	Potvrda o okolnostima stradavanja na ime Josip Šimić od 08.05.1996. godine
T434	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije Hrvatske republike Herceg Bosne od 30.11.1994. godine na ime Šimić Josip
T435	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice općine Bugojno na ime Mario Miloš od 14.12.2005. godine
T436	Uvjerenje uprave za obranu Travnik od 05.12.2004. godine na ime Mario Miloš
T437	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Mario Miloš od 08.06.2006. godine
T438	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Mario Miloš od 14.7.2005. godine
T439	Nalaz i mišljenje vojno invalidske komisije hrvatske republike Herceg Bosna od 30.11.1994. godine na ime Miloš Mario
T440	Potvrda MKCK na ime Mario Miloš od 31.3.1994. godine
T441	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice općine Bugojno na ime Držane Kelava od 22.11.2005. godine
T442	Uvjernje Uprave za obranu Travnik od 23.12.2004. godine na ime Držane Kelava
T443	Nalaz i mišljenje liječničke komisije od 17.02.2005. godine na ime Dražen Kelava
T444	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice općine Bugojno na ime Ivica Vukadin od 13.01.2006. godine
T445	Rješenje kantonalne uprave za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata od 21.6.2006. godine na ime Ivica Vukadin
T446	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Ivica Vukadin od 27.3.2006. godine

T447	Uvjerenje uprave za obranu Travnik od 05.12.2004. godine na ime Ivica Vukadin
T448	Nalaz i mišljenje liječničke komisije od 16.3.2005. godine na ime Ivica Vukadin
T449	Potvrda MKCK na ime Ivica Vukadin od 31.3.1994. godine
T450	Izvadak iz protokola RB „Rama“ od 10.4.1994. godine na ime Vukadin Ivica
T451	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Ivo Lozančić od 07.02.2005. godine
T452	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice općine Bugojno na ime Ivo Lozančić od 21.11.2005. godine
T453	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Ivo Lozančić od 03.04.2006. godine
T454	Uvjerenje uprave za odbranu Travnik od 19.10.2004. godine na ime Ivo Lozančić
T455	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice općine Bugojno na ime Miroslav Karlić od 14.12.2005. godine
T456	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Karlić Miroslav od 21.6.2006. godine
T457	Uvjerenje uprave za obrane Travnik od 05.12.2004. godine na ime Miroslav Karlić
T458	Nalaz i mišljenje liječničke komisije na ime Miroslav Karlić od 04.07.2005. godine
T459	Rješenje općinske službe za opću upravu, društvene djelatnosti i mjesne zajednice općine Bugojno na ime Ozren Gvozdenović od 22.11.2005. godine
T460	Nalaz i mišljenje liječničke komisije u postupku revizije na ime Ozren Gvozdenović od 13.3.2006. godine
T461	Uvjerenje uprave za obranu Travnik od 03.12.2004. godine na ime Ozren Gvozdenović
T462	Potvrda o okolonostima stradavanja na ime Ozren Gvozdenović od 29.7.1997. godine
T463	Potvrda MKCK od 11.4.1994. godine na ime Gvozednocić Ozren
T464	Odluka o proglašenju ratnog stanja

T465	Depeša Fadila Jaganjca od 03.06.1994. godine
T466	Depeša odsjeka bezbjesnosti komande 7.korpusa od 03.06.1994. godine
T467	Depeša Odsjeka bezbjednosti komande 3. korpusa od 09.6.1994. godinen
T468	Depeša o hapšenju novinara Frane Jezidžića od 28.5.1994. godine
T469	Depeša Odsjeka bezbjednosti komande 7, korpusa od 28.5.1994. godine
T470	Izjava Kukavica Musajba od 08.3.1994. godine
T471	Izvještaj organa bezbjednosti komande 307. motorizovane brigade od 17.7.1993. godine
T472	Izvještaj organa bezbjednosti 307. motorizovane brigade od 13.9.1993. godine
T473	Izvještaj organa bezbjednosti 307. motorizovane brigade od 13.9.1993. godinen
T474	Depeša organu bezbjednosti komandi 307. motorizovane brigade od 08.10.1993. godine
T475	Službena zabilješka Hadžić Ahmeda od 05.10.1993. godine
T476	Službena zabilješka Hadžić Ahmeta od 05.10.1993. godine
T477	Borbeni izvještaj vojne policije od 10.8.1993. godine
T478	Naredba komande 3. korpusa od 22.4.1993. godine
T479	Depeša komande 3. korpusa od 14.6.1993. godine
T480	Redovni operativni izvještaj od 10.7.1993. godine
T481	Dnevni operativni izvještaj komnde OG „Zapad“ od 18.7.1993. godine
T482	Vanredni izvještaj komande OG „Zapad“ od 18.7.1993. godine
T483	Vanredni operativni izvještaj komande OG „Zapad“ od 20.7.1993. godine
T484	Vanredni operativni izvještaj komande OG „Zapad“ od 20.7.1993. godine
T485	Operativni izvještaj komande OG „Zapad“od 20.7.1993. godine
T486	Denvni operativni izvještaj komande OG 2Zapad“ od 21.7.1993. godine
T487	Dnevni operativni izvještaj komande OG „Zapad“ od 22.7.1993. godine
T488	Redovni operativni izvještaj komande OG „Zapad“ od 22.7.1993. godine
T489	Dnevni operativni izvještaj komande OG „Zapad“ od 23.7.1993. godine
T490	Denvni operativni izvještaj komande OG „Zapad“ od 24.7.1993. godine
T491	Izvještaj o promjenama na ratištu od 25.7.1993. godine
T492	Vanredni izvještaj komande OG „Zapad“ od 26.7.1993. godine
T493	Vanredni izvještaj komande OG „Zapad“ od 27.7.1993. godine
T494	Redovni operativni izvještaj komande OG „Zapad“ od 27.7.1993. godine

T495	Redovni borbeni izvještaj štaba odbrane opštine Bugojno od 18.7.1993. godine
T496	Redovni operativni izvještaj komande OG „Zapad“ od 29.7.1993. godine
T497	Redovni borbeni izvještaj štaba odbrane opštine Bugojno od 10.9.1993. godinen
T498	Obilaza pritvorenih bojovnika od 14.9.1993. godine
T499	Izvještaj o pregovorima sa HVO od 14.10.1993. godine
T500	Prijedlog za postavljenja od 21.2.1993. godine
T501	Naredjenje od 04.10.1993. godine
T502	Saglasnost od 21.3.1994. godine
T503	Dopis upravnika zatvora Gasal Nisveta od 20.11.1993. godine
T504	Prijedlog za postavljenje komande OG „Zapad“ od 27.11.1993. godinen
T505	Obavještenje upravnika zatvora Nisveta Gasal od 17.12.1993. godine
T506	Dostava podataka o naoružanju od 08.2.1994. godine
T507	Prijedlog za postavljanje od 16.01.1994. godinen
T508	Dnevni izvještaj od 12.01.1994. godine
T509	Odobrenje za posjetu zarobljenom licu od 23.1.1993. godine
T510	Naređenje komande OG „Zapad“ od 11.9.1993. godinen
T511	Spisak pripadnika voda veze OG „Zapad“ od 05.02.1994. godine
T512	Spisak pripadnik voda veze OG „Zapad“ od 04.03.1994. godinen
T513	Dnevni biletn od 25.7.1993. godinen
T514	Naredba Senada Dautovića od 26.7.1999. godinen
T515	Vanredni izvještaj od 19.9.1993. godine
T516	Dostava informacija o zarobljenim ustašama od 03.01.1994. godine
T517	Sprovođenje zajedničke deklaracije od 14.10.1993. godine
T518	Zahtjev za provjere od 20.4.1994. godinen
T519	Specijalna informacija od 20.8.1993. godine
T520	Pregled zarobljenik civila od 01.08.1993. godinen
T521	Pregled zarobljenih članova stožera Hvo Bugojno od 01.08.1993. godine
T522	Pregled zarobljenih pripadnika Hvo postrojbi od 06.09.1993. godine
T523	Zahtjev za dostavu podataka od 02.05.1994. godine
T524	Dopis Ministarstva odbrane od 06.05.1994. godine
T525	obavijest o promjeni R/R od 31.3.1994. godine
T526	Vojna evidencija za Gasal Nisveta

T527	Fotografije uložene dana 07.10.2009. godine
T528	Uvjerenje na ime Kukavica Musjab od 21.9.1991. godine
T529	Vojna evidencija na ime Kukavica Musajba
T530	Uvjerenje uprave za obranu Travnik na ime Kukavica Musajba od 20.3.2006. godine
T531	Rješenje uprave za obranu Travnik na ime Kukavica Musajb od 10.3.2006. godinen
T532	Zapisnik o otvaranju i pregledu privremeno oduzetih predmeta i dokumentacije od 29.3.2007. godine
T533	Zapisnik o otvaranju i pregledu privremeno oduzetih predmeta i dokumentacije od 29.3.2007. godine
T534	Matični karton na ime Gasal Nisvet
T535	Jedinični karton na ime Gasal Nisvet
T536	Matični karton na ime Kukavica Musajba
T537	Jedinični karton na ime Kukavica Musajba
T538	Podaci iz kaznene evidencije na ime Gasal Nisvet od 13.8.2007. godinen
T539	Izvod iz kaznene evidencije od 07.08.2007. godinen
T540	Naređenje štaba odbrane od 24.7.1993. godinen
T541	Naredba o postavljanju od 9.11.1992. godinen
T542	Prijedlog Ratnom predsjedništvu i izvršnom odboru skupštine općine Bugojno od 15.9.1993. godinen
T543	Dopis o potrebnim objektima od 11.3.1993. godinen
T544	Ovlaštenje za policijske poslove prema pripadnicima štaba odbrane Bugojno od 09.08.1993. godine
T545	Dnevno izvještavanje od 05.03.1993. godinen
T546	Zahtjev upućen komandi OG „Zapad“ od 29.5.1993. godine
T547	Izvještaj organa bezbjednosti komande 307. motorizovane brigade od 09.06.1993. godine
T548	Zaduženje osnovnih indikatora narušavanja bezbjednosti od 11.6.1993. godinen
T549	Zaduženje pravila vojne bezbjednosti u oružanim snagama RbiH od 12.6.1993. godinen
T550	Obavijest i zahtjev za pokretanje disciplinskog postupka od 18.9.1993. godinen

T551	Odobrenje od 02.10.1993. godine
T552	Spisak zarobljenih i puštenih pripadnika 104. brigade od 20/21.7.1993. godinen
T553	Dostava spiska pripadnika Stanice javne bezbjednosti Bugojno od 30.9.1993. godinen
T554	Naređenje od 31.10.1993. godine, broj 01/736-93
T555	Naređenje od 31.10.1993. godine, broj 01/734-93
T556	Naređenje od 17.12.1993. godine
T557	Prijedlog od 16.01.1994. godinen
T558	Službena zabilješka od 07.07.1994. godinen
T559	Prijedlog organzivanog prikupljanja krvi za potrebe ratne bolnice od 19.8.1993. godine
T560	Ustupanje zatvorenika od 03.09.1993. godine
T561	Zahtjev ratnom predsjedništvu općine Bugojno od 06.09.1993. godinen
T562	Izvještaj od 25.9.1993. godinen
T563	Procjena bezbjednosne situacije od 10.10.1993. godinen
T564	Procjene bezbjednosti od 23.10.1993. godine
T565	Izvod iz zapisnika od 20.12.1993. godine
T566	Zaključak ratnog predsjedništva općine Bugojno od 28.12.1993. godinen
T567	Izricanje disciplinske mjere vojničkog zatvora od 31.12.1993. godinen
T568	Zaduženje pravila vojne bezbjednosti u oružanim snagama RbiH od 11.6.1993. godine
T568a	Knjižica – pravilo za rad službe vojne bezbjednosti u oružanim snagama RBiH
T569	Naređenje (sprečavanje iseljavanja građana srpske i hrvatske nacionalnosti iz Zenice) od 30.8.1993. godine
T570	Dnevni bileten stanice javne bezbjednosti od 04.08.1993. godine
T571	Dnevni bilten stanice javne bezbjednosti Bugojno od 05.08.1993. godine
T572	Dokaz je vraćen Tužilaštvu da se ovjeri dana 11.11.2009. godinen
T573	Dnevni bilten stanice javne bezbjednosti Bugojno od 09.08.1993. godinen
T574	Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti Bugojno od 11.8.1993. godine
T575	Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti Bugojno od 13.8.1993. godinen
T576	Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti od 14.8.1993. godinen
T577	Dnevni bilten stanice javne bezbjednosti Bugojno od 15.8.1993. godinen
T578	Dnevni bilten stanice javne bezbjednosti Bugojno od 20.8.1993. godine

T579	Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti od 25.8.1993. godinen
T580	Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti Bugojno od 09.09.1993. godinen
T581	Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti Bugojno od 17.9.1993. godinen
T582	Dokaz vraćen Tužilaštvu dana 11.11.2009. godine
T583	Dnevni bilten Stanice javne bezbjednosti od 04.10.1993. godinen
T584	Dokaz u rukopisu broj evidencije 148/1
T585	Zapisnik o primopredaji dokumenata organu bezbjednosti OG „Zapad“ od 02.12.1993. godinen
T586	Pismo
T587	Poruka crvenog krsta Dragana Erkapića
T588	Pismo od 03.09.1993. godine
T589	Instrukcija od 18.3.1994. godinen
T590	Spisak bojovnika koji se stavljaju na raspolaganje za razmjenu od 24.2.1994. godine
T591	Spisak zatvorenika pripadnika agreskorske formacije koji se nalaze u zatočeništvu od 23.1.1994. godinen
T592	Pismo od 06.12.1993. godine (u potpisu Mehmed Alagić, Selmo Cikotić, Senad Dautović)
T593	Naredba komande OG „Zapad“ od 08.03.1994. godine
T594	Naredba pov. Br. 05/952-1 23.11.1992. godinen
T595	Naredba o postavljenju od 15.3.1994. godine
T596	Naredba broj 570-2/92 od 14.9.1992. godinen
T597	Prijedlog komadanta 307. motorizovane brigade na dan 20.2.1993. godine
T598	Spisak jedinice četa OG „Zapad“ od 27.01.1994. godinen
T599	Naredba pov. Br. 05/851-2/92 na dan 09.11.1992. godine
T600	Personalni karton na ime Dautović Senad
T601	Personalni karton na ime Handžić Enes
T602	Obavještenje o postavljenju od 17.3.1993. godinen
T603	Nalog za hapšenje od 04.08.1993. godine
T604	Naredba kojom se nalaže privođenje od 03.08.1993. godinen
T605	Naredba od 12.8.1993. godine
T606	Naredba od 10.9.1993. godine
T607	Nalog za privođenje od 30.9.1993. godine

T608	Naredba za privođenje od 18.9.1993. godinen
T609	Odobrenje za uređenje prostora od 08.10.1993. godinen
T610	Nalog za hapšenje Miloš Nikice od 29.9.1993. godinen
T611	Rokovnik
T612	Informacija vezana za zarobljenike pripadnike postrojbi HVO-a od 11.11.1993. godine
T613	Rješenje od 25.3.1993. godine
T614	Zahtjev za imenovanje od 30.10.1993. godine
T615	Zaključak od 13.3.1993. godine
T616	Prijedlog kadrova MUP-a od 12.3.1993. godinen
T617	Naredba Envera Hadžihasanovića od 01.12.1992. godine
T618	Zahtjev od 30.7.1993. godine
T619	Zbrinjavanje stanovništva upućeno komandi 3. korpusa od 27.7.1993. godine
T620	Odgovor na vanredni izvještaj od 19.9.1993. godine
T621	Obilazaka pritvorenih bojovnika od 14.9.1993. godine
T622	Pregovori sa HVO od 07.10.1993. godine
T623	Informacija u cilju provjere stanja od 20.8.1993. godine
T624	Odobrenje od 20.10.1993. godine
T625	Informacija od 18.8.1993. godine
T626	Naredba od 12.3.1993. godinen
T627	Naredba od 18.11.1992. godine
T628	Obavještenje komande OG „Zapad“ od 17.8.1993. godine
T629	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Handžić Enesa od 16.4.2007. godine
T630a	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Dautović Senada od 16.4.2007. godine
T630	Zapsinik o ispitivanju osumnjičenog Dautović Senada od 16.4.2007. godinen
T631b	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Nisveta Gasal od 13.9.2007. godine
T631a	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Nisveta Gasal od 29.3.2007. godine
T631	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Nisveta Gasal od 22.3.2007. godine
T632b	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Kukavica Musajba od 13.9.2007. godine
T632a	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Kukavica Musajba od 20.4.2007. godine
T632	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Kukavica Musajba od 22.3.2007. godinen
T633	Pregled zarobljenih policajaca MUP-a od 01.08.1993. godine

T634	Pregled zaposlenih domobrana i lica na radnoj obavezi od 01.08.1993. godinen
T635	Pregled zaposlenih bojovnika III bojne od 01.08.1993. godine
T636	Pregled zaposlenih bojovnika II bojne od 01.08.1993. godine
T637	Pregled zaposlenih bojovnika I bojne od 01.08.1993. godine
T638	Pregled zaposlenih lica različitih specijalnosti službi HVO od 01.08.1993. godine
T639	Pregled zaposlenih vojnih policajaca HVO Bugojno od 01.08.1993. godine
T640	Dnevnik Dževada Mlaće
T641	Zapisnik o saslušanju Handžić Enesa od 22.4. i 16.5.2011.
T642	Dnevnik Handžić Enesa
T643	Odluka o formiranju ratne bolnice od 15.7.1992. godine
T644	Naredba od 25.7.1992.
T645	Izvještaj o radu SJB Bugojno od 1993. godine
T646	Rješenje od 17.10.1993. godine
T647	Cd

C. LISTA MATERIJALNIH DOKAZA ODBRANE OPTUŽENIH GASAL NISVETA I KUKAVICA MUSAJBA

Broj dokaza	Sadržaj dokaza
O1/1	Odobrenje od 11.10.1993. godine
02/1	Odobrenje od 25.12.1993. godine
O3/1	Obavijest od 29.9.1993. godine
O4/1	Naredba od 22.01.1994. godine
O5/1	Službena zabilješka od 27.8.1993. godine
O6/1	Otpust iz zatvora od 13.11.1993. godine
O7/1	Odobrenje od 7.10.1993. godine
O8/1	Odobrenje od 11.10.1993.
O9/1	Odobrenje od 4.9.1993.
O10/1	Naredba od 30.11.1993. godine
O11/1	Naredba od 27.11.1993. godine
O12/1	Odobrenje za otpust od 21.10.1993. godine
O13/1	Odobrenje od 20.8.1993. godine
O14/1	Spisak boraca za rad u Pavić polje od 30.01.1994. godine
O15/1	Molba za dovođenje pritvorenika na razgovor od 24.8.1993. godine
O16/1	Odluka broj 01-124-86/093 od 24.8.1993. godine
O17/1	Službena zabilješka broj 307-13-993/93 od 4.10.1993. godine
O18/1	Dopis broj 03/1-298-2 od 18.5.1994. godine
O19/1	Dnevni izvještaj broj 307-823/94 od 22.01.1994. godine
O20/1	Dnevni izvještaj broj 307-836/94 od 23.01.1994. godine
O21/1	Dnevni izvještaj broj 308-863/94 od 01.02.1994. godine
O22/1	Dopis broj KT-RZ-162/05 i KT-RZ-125/07 od 22.09.2010. godine
O23/1	Odobrenje Gasal Nisvetu od 21.10.1993. godine

D. LISTA DOKAZA ODBRANE OPTUŽENOG HANDŽIĆ ENESA

Broj dokaza	Sadržaj dokaza
O1/3	Jedinični karton na ime Gazić Sabahudin
02/3	Prilog br. 1 Veze komandovanja i rukovođenja četama vojne policije i odsjecima bezbjednosti u OG Zapad
O3/3	Crtež koji je vještak Muslimović napravio prilikom saslušanja
O4/3	Crtež koji je vještak Muslimović napravio prilikom saslušanja
O5/3	Crtež koji je vještak Muslimović napravio prilikom saslušanja
O6/3	Crtež koji je vještak Muslimović napravio prilikom saslušanja
O7/3	Prilog br. 02/93 Struktura i veze komandovanja i rukovođenja „Objedinjene komande Armije BiH RbiH i Bugojno“
08/3	Nalaz i mišljenje vještaka Fikreta Muslimović
09/3	Zapisnik sa 16. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od 26.7.1993.
O10/3	Zapisnik sa 17. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od 28.7.1993. godine
O11/3	Zapisnik sa 18. vanredne sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od 29.7.1993. godine
O12/3	Zaspisnik sa 19. vanredne sjednice Ratnog predsjdništva općine Bugojno od 10.8.1993. godine
O13/3	Zapsinik sa 84. sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od 17.8.1993. godine
O14/3	Zapisnik sa 80. sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od 01.08.1993. godine
O15/3	Zapisnik sa 86. sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od 25.8.1993. godine
O16/3	Zapisnik sa 87. sjednice Ratnog predsjedništva općine Bugojno od 8.9.1993. godine
O17/3	Naredba Ratnog predsjedništva – OK Armije BiH od 4.8.1993. godine

O18/3	Odluka općine Bugojno Ratnog predsjedništva i OK Armije Bugojno od 4.8.1993. godine
O19/3	Odluka Ratnog predsjedništva od 10.8.1993. godine
O20/3	Odluka Ratnog predsjedništva broj 01-119-19/93 od 16.8.1993. godine
O21/3	Odluka Ratnog predsjedništva broj 01-119-84/93 od 16.8.1993. godine
O22/3	Službena zabilješka komande 307. brigade, organ bezbjednosti br. 307-13-1063/93 od 18.10.1993. godine
O23/3	Službena zabilješka komande 307. brigade, organ bezbjednosti broj 307-13-1023/93 od 12.10.1993. godine

E. LISTA DOKAZA ODBRANE OPTUŽENOG DAUTOVIĆ SENADA

Broj dokaza	Sadržaj dokaza
O1/4	Mapa
02/4	Dnevni bilten SJB Bugojno od 14.5.1993. godine
03/4	Dnevni bilten SJB Bugojno broj 15/05
04/4	Fotografije 22 komada
05/4	Pismo svjedoka Gazić Sabahudina
06/4	Nalaz specijalističke službe JU medicinski centar Bugojno
O7/4	Rješenje Odjela Obrane Herceg Bosne
08/4	Postavljanje Stipe Lučić na mjesto dozapovjednika I bojen domobranske pukovnije Bugojno od 6.3.1993. godine
O9/4	Zapisnik Odjela obrane HVO od 3.9.1993. godine
O10/4	Dopis Armije BiH od 18.7.1993. godine
O11/4	Odluka Ratnog predsjedništva općine Bugojno od 4.8.1993. godine
O12/4	Cd
013/4	Spisak pregledanih leševa i njihova identifikacija
014/4	Službena zabilješka od 16.9.1993. godine
O15/4	Fotodokumentacija leševa
O16/4	Cd
O17/4	Obavijest CSB Zenica od 9.8.1993. godine
O18/4	Dnevni bilten SJb Bugojno od 12.8.1993. godine
O19/4	Obavijest Okružnog Vojnog suda u Travniku od 7.3.1995. godine
O20/4	Krivični upisnik 1993, 1994, 1995. godine
O21/4	Zabilješka od 25.4.1993. godine
O22/4	Deset potvrdi o oduzimanu motornih vozila
O23/4	Službena zabilješka od 26.5.1993. godine
O24/4	Naredba SJB Bugojno od 25.7.1993. godine
O25/4	Naredba SJB Bugojno od 26.7.1993. godine
O26/4	Amblem policije
O27/4	Cd
O28/4	Krivična prijava od 25.12.1993. godine

O29/4	Analitički pregled II od 24.12.1993. godine
029/4a	Analitički pregled I od 23.12.1993. godine
O30/4	Zahtjev za sprovođenje istrage Višeg javnog Tužilaštva od 17.8.1994. godine
O31/4	Dopuna krivične prijave broj KU-155/94 od 28.9.1994. godine
O32/4	Potjernica od 7.10.1994. godine
O33/4	Izjava SŠ od 19.1.1994. godine
O34/4	Obavijest broj 19-2/01-1-100/93 od 14.6.1993 godine
O35/4	Nalaz i mišlješnje vještaka Mileta Matijević, decembar 2010.
O36/4	Armija Bosne i Hercegovine od 02.07.1993. godine informacija - naređenje dostavlja se svim K-DAMA i jedinicama na teritoriji Bugojna
O37/4	Armija Bosne i Hercegovine OK ARMIJE Bugojno Str. Pov. Broj 02/788-4 od 02.07.1993.god. - redovni sedmični izvještaj dostavlja se KOMANDI OG ZAPAD
O38/4	Stanica javne bezbjednositi Bugojno br. 19-2/01-1-160/93 od 06.07.1993. god. Informacija
O39/4	OK ARMIJE BUGOJNO br. 02/788-6 od 11.07.1993.god. - vanredni izvještaj operativnog organa - dostavlja se OG ZAPAD
O40/4	Ratno predsjedništvo br. 87/93 od 08.09.1993.god - izvod iz zapisnika sa redovne 87. Sjednice ratnog predsjedništva općine Bugojno održane 06.09.1993. god.
O41/4	Rimokatolički župni ured Bugojno - načelniku MUP-a Bugojno - molba da se posjete zatvorenici na Stadionu - od 09.10.1993. god.
O42/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno br. 19-2/01-539/93 od 09.10.1993. god -obavještenje Rimokataoličkom župnom uredu
O43/4	ODLUKA o predpočinjavanju jedinica rezervnog sastava ministarstva unutrašnjih poslova jedinicama Armije br.1204/92 od 27.07.1992. god.
O44/4	MUP - Centar službi bezbjednosti Zenica br. 19-l/N - od 16.08.1993. god. - zapisnik sa sastanka proširenog Kolegija CSB Zenica
O45/4	Komanda 3. Korpusa - MUP - Centar službi bezbjednosti Zenica - naređenje - instrukcija K3.K i CSB Zenica od 06.09.1993. god.

O46/4	Centar službi bezbjednosti Zenica br. 19-1/N-120-196/93 od 23.02.1993. god. - MUP-u R BiH - Uprava za pravne,upravne,strance i kadrovske poslove i zadatke - podaci o radnicima koji su prešli na stranu agresora
O47/4	Centar službi bezbjednosti Zenica - stanica javne bezbjedosti Bugojno br. 19-2/01-1 od 31.03.1993. god. - Izvršnom odboru općine Bugojno - informacija o radu SJB Bugojno u 1992. Godini sa prijedlogom mjera
O48/4	INFORMACIJA o radu SJB Bugojno u 1992. godini - mart 1193. God.
O49/4	Ratno predsjedništvo - Izvršni odbor - br. 02- /93 od 19.04.1993. god. – zaključak
O50/4	3. KORPUS Zenica - br. 04/28-2 od 29.11.1992. god. - obavještenje o finansiranju MUP-a
O51/4	Štab Vrhovne komande OS - Uprava bezbjednosti - br. 03/259-2 od 30.11./92 - indikativna saznanja o odnosu pripadnika HVO prema muslimanskom stanovništvu u Prozoru i Bugojnu -načelniku Štaba VK OS R BiH
O52/4	Hrvatska zajednica Herceg Bosna - Hrvatsko vijeće odbrane Bugojno - zapisnik sa sjednice Hrvatskog vijeća odbrane održane 22.04.1993. god
O53/4	Hrvatska zajednica Herceg Bosna - Hrvatsko vijeće odbrane Bugojno - zapisnik sa sjednice Hrvatskog vijeća odbrane održane 29.04.1993
O54/4	Hrvatska zajednica Herceg Bosna - Hrvatsko vijeća odbrane - zapisnik sa sjednice Hrvatskog vijeća odbrane održane 09.06.1993. god
O55/4	Hrvatska zajednica Herceg Bosne - Hrvatsko vijeće odbrane - zapisnik sa sjednice održane 15.06.1993. god
O-56/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - br. 19-2/02-230- od 03.04.1993. god. - službena zabilješka na okolnosti prijave građana
O-57/4	Stanica javne bezbjednosti Policija Bugojno - Dnevni bilten br. 17/04
O-58/4	Stanica javne bezbjednosti Policija Bugojno - Dnevni bilten br. 18/04
O-59/4	Stanica javne bezbjednosti Policija Bugojno - Dnevni bilten br. 19/04
O-60/4	Stanica javne bezbjednosti Policija Bugojno - Dnevni bilten br. 21/04
O-61/4	Stanica javne bezbjednosti Policija Bugojno - Dnevni bilten br. 22/04
O-62/4	Stanica javne bezbjednosti Policija Bugojno - Dnevni bilten br. 25/04

O-63/4	Armija BiH OG Zapad - pomoćnik K - danta za bezbjednost br. 04-134/93 od 19.04.1993. god. - Kontraobavjestajna procjena sa područja opštine Bugojno - odnosi sa HVO - Komanda 3. Korpusa
O-64/4	Komanda 307. MOT. Brigade - organ bezbjednosti - br. 307-13/168 Od 21.04.1993. god. - izvještaj, dostavlja se - OG Zapad
O-65/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 05/05
O 66/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 09/05
O-67/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 10/05
O 68/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 13/05
O-69/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 19/05
O-70/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 27/05
O-71/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 28/05
O-72/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 29/05
O-73/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 30/05
O-74/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten 31.03.1993. god
O-75/4	Komanda 307. MOT Brigade - Organ bezbjednosti - br. 307-13/213 od 06.05.1993. god. - Izvještaj,dostavlja se - Komanda 3. Korpusa
O-76/4	A BiH 307. Motorizovana brigada -Vojna policija,služba za opšte poslove i kriminal Br. 1100/418/93 od 06.05.1993. god. - Izjava
O-77/4	Komanda 307. MOT. Brigade - br. 02/777-26 od 12.05.1993. god. - Redovni borbeni izvještaj - Operativna grupa Zapad
O-78/4	Armija BiH OG Zapad - br. 04-170-3-96 od 24.05.1993. god. - Komandantu *OG* Zapad -izvještaj o licima koji izazivaju incidente
O-79/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - br. 19-2/01-1-153/93 od 26.05.1993. god - Službena zabilješka o oduzimanju službenog vozila i vatrenog oružja
O-80/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.02/06
O-81/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.04/06
O-82/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.06/06
O-83/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.07/06
O 84/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.13/06
O-85/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.15/06
O-86/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.16/06

O-87/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.18/06
O-88/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.23/06
O-89/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.07/07
O-90/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.09/07
O-91/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.10/07
O-92/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.11/07
O-93/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.12/07
O-94/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.13/07
O-95/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.14/07
O-96/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.15/07
O-97/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.16/07
O-98/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.17/07
O-99/4	Komanda 307. MOT Brigade - br. 307-13/382 od 09.07.1993. god.
O-100/4	Komanda 307. MOT Brigade - Organ bezbjednosti - br.307-13/390 od 12.07.1993. god. - obavijest, dostavlja se - lišavanje slobode pripadnika Armije od straneHVO-a
O-101/4	Komanda 307. MOT Brigade, Vojna policija, Služba za suzbijanje kriminaliteta - br. 1100-943/93 od 17.07.1993. god. - okolnosti, incidenti koje je izazvao HVO sa ubistvima
O-102/4	Komanda 307. MOT Brigade, Vojna policija, služba za suzbijanje kriminaliteta - br. 1100-942/93 od 17.07.1993. god. - Izjava o ubistvu jednog pripadnika Vojne policije Armije u Bristovima i maltretiranju civila od strane HVO pripadnika
O-103/4	307. MOT Brigada-Služba za suzbijanje kriminaliteta - br. 1100-940/93 od 17.07.1993. god. - Izjava o maltretiranju i pljačkanju civila - Bristovi
O-104/4	Komanda 307. MOT Brigade - Služba za suzbijanje kriminaliteta br. 1100-939/93 od 17.07.1993. god. - Izjava - Bristovi
O-105/4	Kopija Vojne knjižice - DAUTOVIĆ SENAD
O-106/4	**-** Armija BiH - Komanda Sedmog korpusa - br. 05/14-200-8 - Odluka o proizvođenju -unapređenju u činove R BiH
O-107/4	Komanda 77. Vrbaske divizije - br. 05/2-2-111 od 02.05.1995. god. - Izvod naredbe o postavljenju

O-108/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - br. 19-2/01-1-275/93 od 19.08.1993. god. - 307. Motorizovanoj brigadi - Dostava izvještaja o borbenim dejstvima SJB Bugojno
O-109/4	Pismo koje je fra Janko uputio Slobodnoj Dalmaciji dana 19.08.1993. god. Posredstvom UN i EZ
O-110/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - br. 19-2/01-1-186/93 od 29.07.1993. god - Potvrda o zaštiti imovine pripadnika hrvatske nacionalnosti
O-111/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - br. 19-2/01-1-70/93 od 30.07.1993. god - potvrda
O-112/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - br. 19-2/01-1-190/93 od 31.07.1993. god, - potvrda za fra Brunu Batinića
O-113/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - br. 19-2/01-1-192/93 od 31.07.1993. god. - potvrda-
O-114/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno-br. 19-2/01-1-367/93 od 03.09.1993. god.-odobrenje
O-115/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - br. 19-2/01-1-396/93 od08.09.1993. god. - potvrda
O-116/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno -Dnevni bilten - okolnosti: prijave za otuđivanje imovine u sukobu,problemi u radu policije,povećan obim krivičnih djela od 03.08.1993. god
O-117/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten od 07.08.1993. god. - zbog silovanja zadržana 3 lica,poduzete mjere prije nego je dostavljen spisak Župnog ureda
O-118/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten ~ od 17.08.1993. god. - kriminalitet
O-119/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten -od 21.08.1993. god. - kriminalitet
O-120/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten - od 23.08.1993. god. - posjeta ministra Bakira Alispahića
O-121/4	86.Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten - od 24.08.1993. god. - kriminalitet
O-122/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten - od 26.08.1993. god. - kriminalitet

O-123/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten -od 27.08.1993. god. - kriminalitet
O-124/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten - od 29.08.1993. god. - kriminalitet
O-125/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten - od 30.08.1993. god. - kriminalitet
O-126/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten -od 02.09.1993. god. - kriminalitet
O-127/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - od 05.09.1993. god. - kriminalitet - mobilizacija sastava SJB zbog nastale situacije u G. Vakufu
O-128/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - od 07.09.1993. god. - kriminalitet - MJP se i dalje nalaze na zadatku na prvim borbenim linijama
O-129/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - od 11.09.1993. god. - kriminalitet - i dalje na borbenim linijama, ranjena dva policajca
O-130/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - od 12.09.1993. god. - kriminalitet - i dalje angažovanje na borbenim linijama
O-131/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.20/09
O-132/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 21/09
O-133/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 22/09
O-134/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 30/09
O-135/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten- br.01/10
O-136/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten broj 02/10
O-137/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten - br. 03/10
O-138/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten - br. 05/10
O-139/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 05/10
O-140/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 07/10
O-141/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 08/10
O-142/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 13/10
O-143/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br.14/10
O-144/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 15/10
O-145/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 16/10
O-146/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 17/10

O-147/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 18/10
O-148/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 19/10
O-149/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno -D nevni bilten br. 23/10
O-150/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 24/10
O-151/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 29/10
O-152/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 30/10
O-153/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 31/10
O-154/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojnon - Dnevni bilten br. 01/11
O-155/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 02/11
O-156/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 04/11
O-157/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 05/11
O-158/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 06/11
O-159/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 12/11
O-160/4	Stanica javne bezbjednosti Bugojno - Dnevni bilten br. 20/11
O-161/4	SJB Bugojno - br.!9-2/02-230-KU-32/93 OD 06.08.1993. god. - Višem javnom Tužiocu -Krivična prijava protiv : 1. Čaluk Nijaza 2. Čaluk Senada 3. Jusić Esada
O-162/4	Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste za Markić Jelenu i Pavić Pavku
O-163/4	Komanda 307. MTBR - ORGAN ZA RPPP br. 05./500-1941 od 07.09.1193. god. - obavijest o angažovanosti V/0,dostavlja se načelniku SJB Bugojno
O-164/4	CSB Zenica br.19-1/02-611/93 od 09.08.1993. god. - obavijest o privođenju lica za krivična djela
O-165/4	SJB Bugojno - Odjeljenje za suzbijanje kriminaliteta br. 19-2/02-230-KU:34/93 Višem javnom tužilaštvu Zenica - krivična prijava protiv Tanković Mehmeda, zapisnik o uviđaju,zapisnik o spoljnom pregledu leša
O-166/4	SJB Bugojno- br. 19-2/02-230KU:34/93 od 12.08.1993. god. - Izjava
O-167/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:36/93 OD 13.09.1993. god. - javnom tužiocu Bugojno
O-168/4	SJB Bugojno br.l9-2/02-230-KU;36/93 od03.09.1993. god. - zapisnik o prijemu usmene i krivične prijave SJB Bugojnood strane Škaro Karmele

O-169/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:37/93 OD 13.09.1993. god. - Višem javnom tužiocu
O-170/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230~KU:37/93 OD 03.09.1993. god. - Zapisniko prijemu krivične prijave
O-171/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU38/93 OD 21.09.1993. god. - Krivična prijava-Javnom tužiocu Zenica
O-172/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:40/93 OD 20.09.1993. god. -Krivična prijava - Višem javnom tužiocu
O-173/4	SJB Bugojno br. 19-02-230-KU:41/93 od 16.09.1993. god. - Zapisnik o prijemu usmene krivične prijave
O-174/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:42/93 od 24.09.1993. god. - Krivična prijava - Višem javnom tužiocu Zenica protiv nepoznatog počinioca
O-175/4	SJB Bugojno br 19-2/02-230-KU:43/93 OD 24.09.19963.god. - Krivična prijava - Višem javnom tužiocu - protiv nepoznatog počinioca
O-176/4	SJB Bugojno br.l9-2/02-230-KU:44/93 OD 13.09.1993. god. - Krivična prijava - Višem javnom tužiocu Bugojno - protiv nepoznatog počinioca
O-177/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:45/93 OD 23.09.1993.god. - Krivična prijava - Višem javnom tužiocu Zenica - protiv nepoznatog izvršioca
O-178/4	SJB Bugojno br.l9-2/02-230-KU:46/93 OD 23.09.1993. god. - Krivična prijava -Višem javnom tužiocu Zenica
O-179/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:78,83/92 I KU:4,7,8 I 23/93 od 29.09.1993. god. - Višem javnom tužiocu Zenica - Krivična prijava protiv nepoznatog počinioca
O-180/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:47/93 od 30.09.1993. god. - Krivična prijava -Višem tužiocu Zenica protiv nepoznatog izvršioca
O-181/4	Zapisnik o uviđaju od 19.09.1993. godine
O-182/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-sl/93 od 17.09.1993. god. - Izjava o prepoznavanju lesa
O-183/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230- /96 od 03.10.1993. god. - Izjava Karaga Namira
O-184/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:50/93 OD 06.10.1993. god. - Krivična prijava -Višem javnom tužiocu Zenica

O-185/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-20/93 od 06.10.1993. god. - Službena zabilješka - Vesela
O-186/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:53/93 OD 04.10.1993. god. - Krivična prijava protiv mld. Hajdarević Osmana - ubistvo- Višem javnom tužiocu Zenica
O-187/4	AR BiH, 307. Mtbr-vojna policija - služba za suzbijanje kriminaliteta br. 1100-1351/93 od 07.09.1993. god - dopis upućen SJB Bugojno službi za suzbijanje kriminaliteta
O-188/4	SJB Bugojno br.l9-2/02-230-KU:51/93 od 06.10.1993. god. - Višem javnom tužiocu Zenica KRIVIČNA PRIJAVA PROTIV VELAGIĆ DŽEVATA zbog: postojanja sumnje da je počinio krivično djelo „ubistvo“ iz čl. 36 st.lt.1. KZ RBIH počinjenog na štetu Grabovac Ive
O-189/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KO: OD06.10.1993.god - Višem javnom tužiocu Zenica - veza naše krivične prijave protiv nepoznatih učinilaca - br. 19-2/02-230-KU: 38,40,42,43,44,45,46,47,48 i 50/93 od 30.09.1993. god - POSEBAN IZVJEŠTAJ kao dopuna naših krivičnih prijava po NN učiniocu, br i datum veze
O-190/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KO:72/93 od 05.11.1993. god. - Zapisnik o prijemu usmene krivične prijave Budimir Dragutin
O-191/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-KU:83/93 od 24.11.1993. god. - Osnovnom javnom tužiocu Bugojni - Krivična prijava protiv Čizmo Bahrudina, Morić Hajrudina, Daul Suada i Dervišić Halida zbog postojanja osnovane sumnje da su počinili KD „ krađa“ na štetu Čuljak Zvonko
O-192/4	SJB Bugojno br.19-2/02-230-3/93 od 24.09.1993. god. - Rješenje o određivanju pritvora protiv Manjgafić Islama SJB Bugojno br. 19-2/02-230-3a/93 od 27.09.1993. god - Rješenje o ukidanju pritvora Manjgafić Islamu
O-193/4	SJB Bugojno br.19-2/02-230-7/93 od 24.09.1993. godine - Rješenje protiv Hadžić Dževada - određivanje pritvora
O-194/4	SJB Bugojno br.l9-2/02-230-7a/93 od 27. 9.1993. god. - Rješenje o ukidanju pritvora Hadžić Dževadu
O-195/4	SJB Bugojno br.19-2/02-230-10/93 od 25.09.1993. god. - Rješenje o određivanju pritvora za Habul Senada

O-196/4	SJB Bugojno br.l9-2/02-230-10a/93 od 28.09.1993. god. ~ Rješenje o ukidanju pritvora za Habul Senada
O-197/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-13/93 od 26.09.1993. god. - Rješenje o određivanju pritvora za Ajanić Hasana
O-198/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-13a/93 od 29.09.1993. god. - Rješenje o ukidanju pritvora za Ajanić Hasana
O-199/4	SJB Bugojno br.19-2/02-230-14/93 od 26.09.1993. god. - Rješenje o određivanju pritvora za Mandžuka Reufa
O-200/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-14a/93 od 29.09.1993. god. - Rješenje o ukidanju pritvora za Mandžuka Reufa
O-201/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-15/93 od 26.09.1993. god. - Rješenje o određivanju pritvora za Mandžuka Đulage
O-202/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-15a/93 od 29.09.1993. god. - Rješenje o ukidanju pritvora za Mandžuka Đulage
O-203/4	Osnovno Javno tužilaštvo Bugojno br. KTN-br.1/93 od 22.09.1993. god. - MUP-u Bugojno - prijavu dostaviti Višem Tužilaštvu u Zenicu
O-204/4	IZVOD IZ KRIVIČNOG UPISNIKA SJB BUGOJNO OD 30.10 - 06.11.1993. godine OVJERA MUP - POLICIJSKA UPRAVA BUGOJNO br. 02/4-04-2-2258/10 od 13.12.2010. god
O-205/4	Ratno predsjedništvo Bugojno br. 01-107-19/93 od 10.08.1993. god. - Odluka
O-206/4	Zbilješka sa radnog dogovora predstavnika MUP- SJS- Bugojno, Vojne policije 307, Mtbr, Suda za prekšaje i inspekcijske službe održanog 27.09.1993. god u kancelariji predsednika Izvršnog odbora opštine Bugojno
O-207/4	SJB Bugojno br. 19-2/02-230-138/93 od 29.11.1993. god. - dostavlja izjave lica Hrvatskae nacionalnosti - SDB (Službi državne bezbjednosti) - Detašman Bugojno
O-208/4	A R BiH Komanda 307.mtbr organ bezbjednosti br. 307-13-1094/93 od 21.10.1993. godine dostava službene zabilješke MUP-u Bugojno N/R načelnika a. Komanda 307 mtbr organ bezbjednosti br. 307-13-1093/93 od 21.10.1993. god

O-209/4	SJB Bugojno br. 19-2/01-1-808/93 od 30.11.1993. god. - informacija, dostavlja se Komand 307. Bbr (brdske brigade) - veza akt br. 307-13-1094/93 od 21.10.1993. god a. SJB Bugojno od 01.11.1993. god. - obavijest o uzetom oružju b. SJB Bugojno od 14.11.1993. god. - Izjava od Duraković Seada c. SJB Bugojno br. 19-2/01-1- /93 od 27.11.1993. god. - Izjava Šljivo Esada
O-210/4	HZ-HB Hrvatsko vijeće obrane Bugojno br. 02-129-1242/92 od 04.10.1992. god - zaključak 1. Zabranjuje se izdavanje odobrenja za put osobama muslimanske nacionalnosti dok se ne postigne dogovor u s vezi gospodarstva između HVO i TO Bugojno
O-211/4	HZ- HB HVO Bugojno br. 02-129-466/93 - Zapisnik sa sjednice HVO Bugojno održane dana 10.04.1993. god
O-212/4	Zapisnik sa sastanka održanog 16.04.1993. god. u prostorijama ŠPP „Koprivnica
O-213/4	R BiH HZ- Herceg Bosna brigada „Eugen Kvaternik“ Bugojno 16.07.1993. god. na temelju zapovjedi br. 01-1700/93 - dostavlja ciljeve OZ SZ /H IZM PROZOR (Operativna zona Sjeverozapadna Hercegovina istureno zapovjedno mjesto Prozor)puk. Željko Šiljeg
O-214/4	SJB Bugojno br. 19-2/01-1-220/93 od 10.08.1993. god. - Zahtjev Ratnoj bolnici - načelniku HES-u Bugojno
O-215/4	12. Novembar 1991. - Zaključci zajedničkog sastanka hercegovačke regionalne zajednice i travničke regionalne zajednice
O-216/4	13.Studeni 1991 godine- Odluka o uspostavi HZ-HB
O-217/4	Mart 1992. – HDZ, općinski odbor Bugojno, regionalni krizni štab Grude
O-218/4	10. April 1992. – HZHB, zapovjed svim općinskim stožerima hrvatskog vijeća odbrane
O-219/4	19. Maj 1992. – RH, zapovjedništvo južnog vojišta, zapovjedništvo OZ Split, ZM Ploče. Formiranje IZM – Srednja Bosna – Zapovjed

O-220/4	19. Maj 1992. – RH, zapovjedništvo južnog vojišta, zapovjedništvo OZ Split, IZM Ploče. Uput bojne „Frankopan“ u Srednju Bosnu, Zapovjed
O-221/4	23. Juni 1992. – Naredba predsjednika predsjedništva BiH Alija Izetbegović
O-222/4	7. Juli 1992. – Odluka o imenovanju općinskog HVO Bugojno
O-223/4	Izvješće HVO Bugojno
O-224/4	12. Juli 1992. – HZHB, HV Bugojno, Ovlaštenje Žulj Ivici
O-225/4	21. Juli 1992. – HZHB, HV Bugojno, Ovlaštenje Branku Šariću
O-226/4	14. Avgust 1992. – Zapisnik sa sjednice predsjedništva HZHB
O-2274	Septembar 1992. – mostar – narodni list, službeno glasilo HZHB, Odluka ouspostavi HZHB
O-228/4	18. Septembar 1992. – Odluka sjednice HVO Bugojno- o imenjovanju članova predsjedništva općine Bugojno od strane HVO Bugojno
O-229/4	22. Septembar 1992. – Izvod iz zapisnika sjednice čelnika HVO općina Srednje Bosne
O-230/4	18. Septembar 1992. - Službeni list RBiH - Poništava se odluka o uspostavi HZHB
O-231/4	11. Septembar 1992. - Vojna pošta 1114 Split – potvrda Mirka Šundova o izdavanju sredstava
O-232/4	24. Oktobar 1992. – Odluka za HVO Bugojno/ Kordić i Blaškić
O-233/4	16. Oktobar 1992. – HV traži podatke za časnike brigadama i općinskim stožerima HVO OZ sjeverozapadne hercegovine
O-234/4	9. Oktobar 1992. – Zapovjed Ivice Lučića o dostavi podataka za časnike HV
O-235/4	24. Oktobar 1992. – nalog za izdvajanje materijalnih sredstava za potrebe HVO Bugojno
O-236/4	Odlomak iz knjige – Mesud Hero
O-237/4	16 . Novembar 1992. – nalog za izdvajanje materijalnih sredstava za potrebe HVO Bugojno
O-238/4	28. Novembar 1992. – tehničko – prometna uprava; nalog za izdvajanje materijalnih sredstava HVO Bugojno
O-239/4	23. Novembar 1992. – svim operativnim zonama i samostalnim postrojbama- predmet popuna vozila HVO pogonskim gorivom

O-240/4	4. Novembar 1992. – izvješće o dva službena puta
O-241/4	Decembar 1992. – snimak govora Daria Kordića na polaganju „svečane prisege“ brigade HVO-a „Jure Francetić“ u podbrežju
O-242/4	7. Januar 1993. – uput postrojbi Bugojno – hitno- zapovjed Željko Šiljeg
O-243/4	Molba župnika Fra Janka general bojniku Slobodanu Praljku, Željku Šiljegu i Miri Andriću
O-244/4	20. Januar 1993. – novinski članak – oslobođenje – „HVO silom prejudicira pregovore
O-245/4	15. Januar 1993. – zapovjed brigadira Malivoja Petkovića
O-246/4	18. Januar 1993. – Novninski članak – Oslobođenje – „Otvoreni pokušaj aneksije“
O-247/4	20. Januar 1993. – zapisnik sa razgovora predsjednika RH, dr. Franje Tuđmana
O-248/4	25. Januar 1993. – saopštenje za javnost predsjedništva skupštine okruga Travnik
O-249/4	29. Januar 1993. – obavjest 3. Korpusa – odbrana republike, vojna tajna- strogo povjerljivo
O-250/4	10. februar 1993. – zapisnik sa sjednice HVO Bugojno
O-251/4	13. Februar 1993. - odluka o imenovanju zapovjednika Domobranskih postrojbi HVO
O-252/4	15. Februar 1993. – zapisnik sa sjednice HVO
O-253/4	26. Februar 1993. – izvješće o dostignutom stupnju organizacije domobranstva sa presjekom materijalno – tehničke popunjenosti i potrebnim sredstvima za dalji rad i konačni ustroj
O-254/4	8. Mart 1993. – obrasci za prijem u državljanstvo RH
O-255/4	8. Mart 1993. – zapisnik sa razgovora RH, dr. Franje Tuđmana
O-256/4	11. Mart 1993. – presjek situacije i prijedlog potrebnih mjera i aktivnosti na ustrojstvu stožera i postrojbi domobranstva u općini Bugojno
O-257/4	28.Mart 1993 Press Centar 3. Korpusa obavještava
O-258/4	29. Mart 1993.- personalna služba HVO Bugojno; predmet: informacija o mobilizaciji pripadnika V.P.

O-259/4	18. Mart 1993. - izvješće o dostignutom stupnju organizacije domobranstva sa presjekom materijalno – tehničke popunjenosti i potrebnim sredstvima za nastavak ustroja
O-260/4	26. Mart 1993. –postavka privremenog zapovjedništva domobranske bojne u općini Bugojno, HVO, Odjel odbrane
O-261/4	8. April 1993 HVO br. 04-03/93 od 8.travnja 93 Izvod iz zapisnika sa sastanka predsjedni općinski HVO predsjednika i Tajnika općinskih HDZ za BiH i Vojnih zapovjedi
O-262/4	16. April 1993. – HZHB, HVO, zapovjedništvo viteške brigade, izvješće pukovniku Tihomiru Blaš
O-263/4	24. April 1993. – zapisnik sa razgovora održanog u uredu predsjednika RH, dr Franje Tuđmana
O-264/4	10. Maj 1993. – urgentno pismo – zajedničko zapovjedništvo „srednja bosna“ HVO i A BiH Travnik
O-265/4	10. Maj 1993. – glavni stožer, zamjenik načelnika GS načelniku GS – izvještaj
O-266/4	11. Maj 1993. – izvještaj o incidentnim događanjima 9. 5. 1993.
O-267/4	13. Maj 1993. – saopštenje vlade R BiH
O-268/4	2. Juni 1993. – HZHB, HVO- zapovjed Frane Bodrušića
O-269/4	6. Juni 1993.- komanda 1. Krajiškog korpusa IKM- prijedlog za slanje upozorenja
O-270/4	6. Juni 1993. – analiza stanja popune općine Bugojno
O-271/4	HVO, Bugojno- Garavi -radna karta
O-272/4	14. Juni 1993. – postavljanje na časničku dužnost – Ivica Lučić
O-273/4	29. Juni 1993. – zapovjed Željka Šiljega- stavljanje pod zapovjedništvo
O-274/4	1. Juli 1993. – zapisnik sa sjednice HVO Bugojno (sigurnosna situacija u Bugojnu)
O-275/4	1. Juli 1993. – zapovjed o postavljenju u brigadi „Eugen Kvaternik“
O-276/4	6. Juli 1993. – Željko Šiljeg- zapovjed privođenja svih muškaraca muslimanske nacionalnosti
O-277/4	7. Juli 1993. – štab vrhovne komande OS R BiH, upozorenje komandi 2. I 3. Korpusa
O-278/4	9. Juli 1993. – zapovjed o osiguranju vatrenih položaja, Željko Šiljeg

O-279/4	11. Juli 1993. – komadni 3. Korpusa- redovni operativni izvještaj
O-280/4	12. Juli 1993. – redovni operativni izvještaj komandi 3. Korpusa – OG Zapad
O-281/4	15. Juli 1993. - redovni operativni izvještaj komandi 3. Korpusa – OG Zapad
O-282/4	16.7.1993. E.Kvaterik OZ/SZ/H IZM Prozor ciljevi
O-283/4	21. Juli 1993. – dnevni operativni izvještaj komandi 3. Korpusa
O-284/4	21. Juli 1993. – vanredni izvještaj komandi 3. Korpusa , štab odbrane opštine Bugojna
O-285/4	Juli 1993. – komanda 3. Korpusa štabu VK OS R BiH
O-286/4	23. Juli 1993.- HZHB, HVO, glavni stožer HVO Mostar
O-287/4	24. Juli 1993. – pripomoć postrojbama HVO, molba
O-288/4	25. Juli 1993. – izvještaj brigade eugen kvaternik
O-289/4	25. Juli 1993. – izveštaj- Ivica Lučić
O-290/4	25. Juli 1993. – HZHB, Tomislavgrad –Željku Šiljegu
O-291/4	upute za rad – marku stipiću, od Željko Šiljeg
O-292/4	26. Juli 1993. – redovni operativni izvještaj komandi 3. Korpusa
O-293/4	28. Juli 1993. –komanda OG zapad- procjena- komandi 3. Korpusa
O-294/4	28. Juli 1993. – izjava. Jeleč Abdulah
O-295/4	Juli 1993. – Vrbanja HVO, općina Bugojno, zločini HVO
O-296/4	Martin Bell „In Harm's Way“ , odlomak iz knjige
O-297/4	CSB 1 Banja Luka, službena zabilješka
O-298/4	7. Avgust 1993. – glavni štab vrhovne komande OS R BiH, dostava informacije
O-299/4	14. Avgust 1993.- odgovor na pitanja u svezi izvanrednog izvješća
O-300/4	17. Avgust 1993. – spisak vojnika za plaće
O-301/4	30. Avgust 1993.- podaci o ratnim zarobljenicima načelniku 3. Korpus
O-302/4	14. Septembar 1993. – HZHB, HVO, odjel odbrane – zapisnik
O-303/4	23. Septembar 1993. – R BiH, komanda 3. Korpusa, odobrenje MKCK
O-304/4	14. Oktobar 1993. – zapovjed svim brigadama i samostalnim postrojbama, mate boban

O-305/4	22. Oktobar 1993. – zapisnik razgovora predsjednika RH, dr. Franje Tuđmana sa ministarstvom odbrane
O-306/4	2. Novembar 1993. – općina Bugojno, ratno predsjedništvo-saopštenje za javnost
O-307/4	Novembar 1993. – HZHB, HVO – brigada „dr. Ante Starčević“ Uskoplje – izvanredno izvješće
O-308/4	6. Novembar 1993. – zapisnik sa razgovora predsjedništva RH dr. Franje Tuđmana
O-309/4	10. Novembar 1993. – zapisnik sa razgovora predsjedništva RH, dr. Franjo Tuđman
O-310/4	10. Novembar 1993. – HZHB, informacija – položaj muslimana u zoni odgovornosti centra SIS-a Rama
O-311/4	12. Novembar 1993. – molba za izdavanje odobrenja za nesmetano kretanje
O-312/4	Zapovjed za napad ZP Tomislavgrad IZM Prozor 13.11.93, 03:00 sati
O-313/4	14. Novembar 1993. – izvješće zbog nedostatka prostora za smještaj zatvorenika iz Prozora
O-314/4	ZP_Tomislavgrad-Zapovjedništvo-Bojeva zapovjed za napad 20.studeni.1993
O-315/4	23. Novembar 1993. – zapisnik sa razgovora predsjednika RH, dr. Franje Tuđmana
O-316/4	28. Novembar 1993. – zapisnik sa razgovora predsjednika RH, dr-Franje Tuđmana sa mr. Matom Bobanom
O-317/4	OK Armije Bugojno br. 01-094-1 od 10.7.1993. god. Naređenje za izviđanje – MUP Bugojno
O-318/4	SJB Bugojno br. 19-2-433/93 od 26.7.1993.god. Izvještaj o angažovanju čete MUP-a SJB Bugojno dana 26.7.1993 godine u vremenu od 08,00 –20,00 sati upućen komandantu opštinskog štaba odbrane Bugojno
O-319/4	Depeša CSB Zenica br . 19-1/n-514/93 OD 16.9.1993. god svim SJB na regiji naređuje o punoj borbenoj gotovosti
O-320/4	Depeša SJB Bugojno br. 19-2/01-1-75/93 upućena CSB Zenica prepotčinjavanju MJP OŠO G.Vakuf

O-321/4	SJB Bugojno br. Pov 19-2/01-1-171/93 od 10.7.1993.god . Naređenje Manevarskoj jedinici policije
O-322/4	SJB Bugojno br. 19-2/01-1-6/93 od 1.6.1993.god Izvještaj za mjesec MAJ 1993.godine o stanju i aktivnostima SJB Bugojno- upućen CSB-Zenica
O-323/4	SJB-Bugojno br 19-2/01-1-184/93 od 25.7.1993.god Naređenje K-danta Sektora o preduzimanju mjera na zaštiti ljudskih života i slobodnog kretanja civila
O-324/4	SJB Bugojno br : 19-2/01-1-48/93 od 16.8.1993.god. Depeša upućena MUP RbiH – 01,05 i CSB Zenica-01
O-325/4	SJB Bugojno br: 19-2/01-1-102/93 od 14.6.1993.god Naređenje načelnika SJB Bugojno o izgledu i ponašanju pripadnika policije SJB Bugojno
O-326/4	Općina Bugojno- Ratno predsjedništvo br. 49/93 Bugojno 30.4.1993.god. -Izvod iz Zapisnika sa 59. Sjednice Ratnog predsjedništva održane dana 28.4.1993.god
O-327/4	Općina Bugojno- Ratno predsjedništvo br 60/93 od 7.5.1993.god Izvod iz Zapisnika sa 60. Sjednice Ratnog presjedništva održane dana 4.5.1993.god
O-328/4	Općina Bugojno Ratno predsjedništvo Bugojno 26.7.193.god Izvod iz Zapisnika sa 16.vanredne sjednice Ratnog predsjedništva održane dana 26.7.1993.god
O-329/4	Općina Bugojno Ratno predsjedništvo Bugojno 28.7.1993.god Izvod iz zapisnika sa 17. Vanredne sjednice Ratnog predsjedništva održane dana 28.7.1993. god
O-330/4	Općina Bugojno – Ratno predsjedništvo- br 80/93 od 1.8.1993.god -Izvod iz zapisnika sa 80. Sjednice ratnog predsjedništva održane 1.8.1993.god
O-331/4	Ustavnopravna analiza formiranja i djelovanja hrvatske zajednice (Republike) Herceg- Bosne Ciril Ribičič
O-332/4	Izvještaj o radu SJB Bugojno za mjesec septebmar 1993. godine

F. SPISAK KORIŠTENIH CITATA

1. Sud BiH

Alić, X-KR-06/294 (Sud BiH), prvostepena presuda, 11. april 2008. godine

Andrun, X-KRŽ-05/42, (Sud BiH), drugostepena presuda, 19. august 2008. godine

Bundalo i dr., X-KR-07/419 (Sud BiH), prvostepena presuda, 21. decembar 2009. godine

Četić, X-KR-08/549-3 (Sud BiH), prvostepena presuda, 18. mart 2010. godine

Damjanović i Damjanović, X-KRŽ-05/107 (Sud BiH), prvostepena presuda, 18. juni 2007. godine

Dukić, X-KR-07/394 (Sud BiH), prvostepena presuda, 12. juni 2009. godine

Dukić, X-KR-07/394 (Sud BiH), drugostepena presuda, 6. april 2010. godine

Gasal i dr., S1 1 K 003485 07 (Sud BiH) Odluka od 25. februara 2011. godine kojim se *ex officio* prihvataju utvrđene činjenice, 25. februar 2011. godine

Hodžić, X-KR-07/430 (Sud BiH), prvostepena presuda, 29. juni 2009. godine

Hodžić, X-KR-07/430 (Sud BiH), drugostepena presuda, 19. maj 2010. godine

Karajić, X-KR-07/336 (Sud BiH), prvostepena presuda, 13. april 2010. godine

Kovač, X-KR-08/489 (Sud BiH), prvostepena presuda, 10. juli 2009. godine

Kujundžić, X-KR-07/442 (Sud BiH), prvostepena presuda, 30. oktobar 2009. godine

Kurtović, X-KR-06/299 (Sud BiH), prvostepena presuda, 30. april 2008. godine

Kurtović, X-KR-06/299 (Sud BiH), drugostepena presuda, 25. mart 2009. godine

Lalović, X-KR-05/59 (Sud BiH), prvostepena presuda, 16. juni 2010. godine

Maktouf, No. KPŽ 32/05 (Sud BiH), drugostepena presuda, 4. april 2006. godine

Mandić, X-KRŽ-05/58 (Sud BiH), drugostepena presuda, 1. septembar 2009. godine

Mejakić, **X**-KRŽ-06/200 (Sud BiH), drugostepena presuda, 16. februar 2009. godine

Paunović, No. KPŽ 05/16 (Sud BiH), drugostepena presuda, 27. oktobar 2006. godine

Pekez, X-KRŽ 05/96-1 (Sud BiH), drugostepena presuda, 5. maj 2009. godine

Rašević i Todović, X-KR/06/275 (Sud BiH), prvostepena presuda, 28. februar 2008. godine

Rašević i Todović, X-KR/06/275 (Sud BiH), drugostepena presuda, 6. novembar 2008. godine

Samardžija, X-KR-05/07 (Sud BiH), prvostepena presuda, 3. novembar 2006. godine

Šakić X-KR/05/41-1 (Sud BiH), prvostepena presuda, 29. septembar 2008. godine

Savić, X-KR-07/400 (Sud BiH), prvostepena presuda, 24. mart 2009. godine

Stevanovic, X-KR-05/24-2 (Sud BiH), prvostepena presuda, 29. juli 2008. godine

Stupar, X-KR-05/24 (Sud BiH), prvostepena presuda, 29. juli 2008. godine

Todorović i dr., X-KRŽ-07/382 (Sud BiH), drugostepena presuda, 17. februar 2009. godine

Tomić, X-KRŽ-07/346 (Sud BiH), drugostepena presuda. 27. maj 2011. godine

Trbić, X-KR-07/386 (Sud BiH), prvostepena presuda, 16. oktobar 2009. godine

Trbić, X-KR-07/386 (Sud BiH), drugostepena presuda, 21. oktobar 2010. godine

Vrdolak, X-KR-08/488 (Sud BiH), prvostepena presuda, 10. juli 2008. godine

2. Ustavni sud BiH

Branka Kolar-Mijatović, AP-1262/06 (Ustavni sud BiH), 23. novembar 2007. godine

D.S., AP 1781/07 (Ustavni sud BiH), 30. maj 2009. godine

Senad Hasić, AP 5/05 (Ustavni sud BiH), 14. Mart 2006. godine

Mugdin Herceg, AP 2313/05 (Ustavni sud BiH), 6. juli 2007. godine

Maktouf, AP 1785/06 (Ustavni sud BiH), 30. mart 2007. godine

M.Š., AP 661/04 (Ustavni sud BiH), 22. april 2005. godine

3. Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju

Tužilac protiv Aleksovskog, IT-95-14-1/T, presuda, 25. juni 1999. godine

Tužilac protiv Aleksovskog, IT-95-14-1/A, presuda, 24. mart 2000. godine

Tužilac protiv Boškoskog i Tarčulovskog, IT-04-82, presuda, 10. juli 2008. godine

Tužilac protiv Blaškića, IT-95-14-T, presuda, 3. marta 2000. godine

Tužilac protiv Blaškića, IT-95-14-A, presuda, 29. juli 2004. godine

Tužilac protiv Blagojevića i Jokića, IT-02-60-T, presuda, 17. januar 2005. godine

Tužilac protiv Blagojevića i Jokića, IT-02- 60-A, presuda, 9. maj 2007. godine

Tužilac protiv Brđanina, IT-99-36-T, presuda, 1. septembar 2004. godine

Tužilac protiv Brđanina, IT-99-36-A, presuda, 3. april 2007. godine

Tužilac protiv Delalića i dr., IT-96-21-T, presuda, 16. novembar 1998. godine

Tužilac protiv Delića, IT-04-83-T, Odluka o usvajanju smjernica za prihvatanje i izvođenje dokaza i ponašanju branilaca pred Sudom, 24. juli 2007. godine

Tužilac protiv Delalića i dr, IT-96-21-A, presuda, 20. februar 2001. godine

Tužilac protiv Erdemovića, zajedničko izdvojeno mišljenje sudije McDonald-a i sudije Vohrah-a, 7. oktobar 1997. godine

Tužilac protiv Furundžije, IT-95-17/1**,** presuda, 10. decembar 2008. godine

Tužilac protiv Galića, IT-98-29-T, presuda, 5. decembar 2003. godine

Tužilac protiv Galića, IT-98-29-A, presuda, 30. novembar 2006. godine

Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure, IT-01-47-T, presuda, 15. mart 2006. godine

Tužilac protiv Haradinaja i dr., IT-04-84-A, presuda, 19. juli 2010. godine

Tužilac protiv Jelisića, IT-95-10-A, presuda, 5. juli 2005. godine

Tužilac protiv Krstića, IT-02-60-T, presuda, 2. augusta 2001. godine

Tužilac protiv Krstića, IT-98-33-A, presuda, 19. april 2004. godine

Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, IT-95-14/2-T, presuda, 26. februar 2001. godine

Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, IT-95-14/2-A, presuda, 17. decembar 2004. godine

Tužilac protiv Krajišnika, IT-00-39-T, presuda, 27. septembar 2006. godine

Tužilac protiv Krajišnika, IT-00-39-A, presuda, 17. mart 2009. godine

Tužilac protiv Krnojelca, IT-97-25-T, presuda, 15. mart 2002. godine

Tužilac protiv Krnojelca, IT-97-25-A, presuda , 17. septembar 2003. godine

Tužilac protiv Kunarca i dr., IT-96-23-T i IT-96-23/1, presuda, 22. februar 2001. godine

Tužilac protiv Kunarca i dr., IT-96-23 & IT- 96-23/1-A, presuda, 12. juni 2002. godine

Tužilac protiv Kupreškića, IT-95-16-A*,* presuda, 23. oktobar 2001. godine

Tužilac protiv Kvočke i dr., IT-98-31/1-T, presuda, 2. novembar 2001. godine

Tužilac protiv Kvočke i dr., IT-98-30/1-A, presuda, 28. februar 2005. godine

Tužilac protiv Limaja i *dr.,* IT-03-66-T, presuda, 30. novembar 2005. godine

Tužilac protiv Martića, IT-95-11-T, presuda, 12. juni 2007. godine

*Tužilac protiv Martić*a, IT-95-11-A, presuda, 8. oktobar 2008. godine

Tužilac protiv Mrkšića i Šljivančanina, IT-95-12/1, presuda, 5. maj 2009. godine

Tužilac protiv Milutinovića i dr. IT-05-87-T, presuda, 26. februar 2009. godine

Tužilac protiv Naletilića i dr., IT-98-34-T, presuda, 31. mart 2003. godine

Tužilac protiv Naletilića i dr., IT-98-34-A, presuda, 3. maj 2006. godine

Tužilac protiv Orića, IT-03-68-T, presuda, 30. june 2006. godine

Tužilac protiv Orića, IT-03-68-T, Naredba koja se odnosi na uputstva o dokazima i ponašanju strana u postupku tokom suđenja, 21. oktobar 2004. godine

Tužilac protiv Orića IT-03-68-A, presuda, 3 July 2008.

Tužilac protiv Perišića, IT-04-81-PT, presuda, 6. septembar 2011. godine

Tužilac protiv Simića, IT-95-9-T, presuda, 17. oktobar 2003. godine

Tužilac protiv Simića IT-95-9-A, presuda, 28. novembar 2006. godine

Tužilac protiv Stakića, IT-97-2-T, presuda, 31. juli 2003. godine

Tužilac protiv Stakića, IT-97-24-A, presuda, 22. mart 2006. godine

Tužilac protiv Strugara, IT-01-41-T presuda, 31. januar 2005. godine

Tužilac protiv Tadića, IT-95-1-T, presuda, 7. maj 1997. godine

Tužilac protiv Tadića, IT-94-1, Odluka Žalbenog vijeća o prijedlogu Odbrane za interlokutornu žalbu u pogledu nadležnosti, 2. oktobar 1995. godine

Tužilac protiv Tadića, IT-95-1-A, presuda, 15. juli 1999. godine

Tužilac protiv Vasiljevića, IT-98-32-T, presuda, 29. novembar 2002. godine

Tužilac protiv Vasiljevića, IT-98-32-A, žalbena presuda, 23. februar 2004. godine

4. Međunarodni krivični tribunal za Ruandu

Tužilac protiv Akayesu-a, ICTR-96-4-T, presuda, 2. septembar 1998. godine

Tužilac protiv Gacumbitsi-a, ICTR-2001-64-A, presuda, 7. juli 2006. godine

Tužilac protiv Kajelijelia, ICTR-98-44A-T, prvostepena presuda, 1. decembar 2003.

godine

Tužilac protiv Kajelijelia, ICTR-98-44A-T, drugostepena presuda, 23. maj 2005. godine

Tužilac protiv Kamahunda, ICTR-99-54A-A, presuda, 19. septembar 2005. godine

Tužilac protiv Kayisheme i Ruzindana, ICTR-95-1-T, presuda, 21. maj 1999. godine

Tužilac protiv Muhimana, ICTR-95-1B-A, presuda, 21. maj 2007. godine

Nahimana i dr. protiv Tužioca, ICTR-99-52-A, presuda, 28. novembar 2007. godine

Tužilac protiv Ntagerura i dr., ICTR-99-46-A, presuda, 7. juli 2006. godine

5. Specijalni sud za Sierra Leone

Tužilac protiv Brima i dr., SCSL-04-16-T, presuda, 20. juni 2007. godine

Tužilac protiv. Fofana i dr., SCSL-04-14-T, prvostepena presuda, 2. august 2007. godine

Tužilac protiv Fofana i dr., SCSL-04-14-A, presuda, 28. maj 2008. godine

Tužilac protiv Sesay-a i dr., SCSL-04-15-A, presuda, 26. oktobar 2009. godine

6. Izvanredna vijeća sudova u Kambodži

Tužilac protiv Kaing Guek Eav (alis Duch), Br. 001/18-07-2007/ECCC/TC, presuda, 26. juli 2010. godine

7. Međunarodni krivični sud

Tužilac protiv Kony-a i dr., ICC-02-04, Odluka o prijavama žrtava za učešće u postupku a/0010/06, a/0064/06 do a/0070/06, a/0081/06 do a/0104/06 i a/0111/06 do a/0127/06, 10. august 2007. godine

8. Evropski sud za ljudska prava

Barberà, Messegué i Jabardo protiv Špainije, br. 10588/83, 6. decembar 1988. godine

John Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 18731/91, 8. decembar 1996. godine

Timurtaş protiv Turske, br. 23531/91, 13.juni 2000. godine

Cakici protiv Turske, br. 23657/94, 8. juli 1999. godine

9. Odluke koje se odnose na zločine počinjene tokom II svjetskog rata

Sjedinjene Države protiv Brandta i dr., US Vojni sud u Nirnbergu, presuda od 19. jula 1947.g., *iz Suđenja ratnim zločincima pred Vojnim sudom u Nirnbergu prema Zakonu br. 10 Kontrolnog vijeća*, svezak II, tačke. 192 - 193 dostupan na *at* http://werle.rewi.hu-berlin.de/MedicalCase.pdf

Sjedinjene Države protiv Krauch i dr. (slučaj Farben), (Među. Kriv. trib.) Odluka, presuda i kazna, Zelena serija (svezak 8) (1948.g.) dostupno na http://www.worldcourts.com/imt/eng/decisions/1948.07.30_United_States_v_Krauch.pdf

Sjedinjene Države protiv Oswalda Pohla i dr., US Vojni sud u Nirenbergu, presuda od 3. novembra 1947.g., *Suđenja ratnim zločincima pred Vojnim sudom u Nurembergu prema Zakonu br. 10 Kontrolnog vijeća*, svezak V, tačke. 1051 - 1052 dostupno na http://werle.rewi.hu-berlin.de/POHL-Case.pdf

Međunarodni vojni sud za Daleki Istok, presuda od 12. novembra 1948. godine, dostupno na http://www.ibiblio.org/hyperwar/PTO/IMTFE/IMTFE-10.html

10. Međunarodni sud pravde

Corfu Channel predmet (Ujedinjeno Kraljevstvo protiv Albanije); Meritum, ICJ, 9. april 1949. g., Izvještaji MSP-a 1949. godine

Predmet koji se odnosi na vojne i paravojne aktivnosti u i protiv Nikaragve (*Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država), Meritum*, 27 June 1986, ICJ, ICJ Reports 1986.

11. Stalni arbitražni sud

Arbitraža o razgraničenju oblasti Abyei između Vlade Sudana i Narodnog pokreta/vojske za oslobođenje Sudana; Konačna presuda, Stalni arbitražni sud (SAS), 22. juli 2009. godine

12. Ostali izvori

Michael Bothe, *Direktno učešće u neprijateljstvima u unutrašnjem oružanom sukobu*, Međunarodni komitet Crvenog krsta (2004.g).

Antonio Cassese, *Međunarodno krivično pravo* (Oxford University Press) (2008.g.).

John P. Cerone, *Status zatvorenika u unutrašnjem oružanom sukobu i njihova zaštita u toku krivičnog postupka: predmet Hamdan proptiv Rumsfelda*, ASIL Insight, Vol. 10, Iss. 17 (14. juli 2006.g.) dostupno na http://www.asil.org/insights060714.cfm.

Jean-Marie Henckaerts i Louise Doswald-Beck, *Običajno međunarodno humanitarno pravo*, Međunarodni komitet Crvenog krsta (2006.g.).

R. May & M. Mierda, Međunarodni krivični dokazi (2002.g.).

Nils Melzer, *Interpretivne smjernice o poimanju direktnog učešća u neprijateljstvima prema međunarodnom humanitarnom pravu*, Međunarodni komitet Crvenog krsta (2009.g.).

Važnost međunarodnog humanitarnog prava u kontekstu terorizma, Međunarodni komitet Crvenog krsta (21. juli 2005.g.).

William Schabas, UN Međunarodni krivični sudovi za: bivšu Jugoslaviju, Ruandu i Sierra Leone (Cambridge University Press) (2006.g.).

G. SKRAĆENICE

ARBiH	Armija Republike Bosne i Hercegovine
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
HVO	Hrvatsko vijeće obrane
HZ H-B	Hrvatska Zajednica Herceg-Bosna
KP Dom	Kazneno-popravni dom
KZ BiH	Krivični zakon Bosne i Hercegovine
KZ SFRJ	Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije
MKS	Međunarodni krivični sud
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MKSR	Međunarodni krivični sud za Ruandu
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
RBiH	Republika Bosna i Hercegovina
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SRBiH	Socijalistička republika Bosna i Hercegovina
Sud BiH	Sud Bosne i Hercegovine
TO	Teritorijalna odbrana
Ustavni sud BiH	Ustavni sud Bosne i Hercegovine
ZKP BiH	Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine